ΦΛΑΟΥΙΟΥ
ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΑΝΑΒΑΣΙΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

FLAVIUS
ARRIANUS

EXPEDIȚIA
LUI
ALEXANDRU
CEL MARE
ÎN ASIA

Biblioteca USV
048328

Traducere și indice de nume
RADU ALEXANDRESCU

Studiu introductiv, note, indice de termeni
ALEXANDRU SUCEVEANU

930 (392/396) 11 0330 590
BIBLIOTECA INSTITUTULUI
DE ARTE ȘI ȘTIINȚE SUCEAVA
II. 4.248-acc. 21.782
2.694

Coperta și supracoperta colecției
VAL MUNTEANU

Bustul lui Alexandru sculptat de Lisip (celebru sculptor din sec. IV. î.e.n.)

Istoria lui Alexandru, a expedițiilor sale, a geniului său militar, a nenumăratelor calități și defecte care l-au caracterizat constituie unul dintre cele mai cuprinzătoare capitole ale istoriografiei antice, deosebit de generoasă în ceea ce-l privește pe marele rege macedonean. Faptele lui au pasionat multe secole la rînd pe istoricii antici, începînd cu cei contemporani cu el și pînă la ultimele sclipiri ale antichității în plină perioadă bizantină.

Hazardul conservării textelor istorice antice a făcut însă ca cea mai importantă lucrare, existentă azi, despre Alexandru cel Mare, pe care o datorăm lui Arrianus, să fie scrisă cu aproape cinci secole mai tîrziu de la desfășurarea evenimentelor, adică în sec. II. e.n.

Se impune, așadar, să vedem care era cadrul istoric în care a trăit și a creat scriitorul nostru.

CADRUL ISTORIC

Toți istoricii sînt de acord în a considera că a doua jumătate a secolului I și cea mai mare parte a celui de-al II-lea e.n. corespund cu perioada de maximă dezvoltare a imperiului roman. Împărații care s-au succedat la conducere au contribuit prin activitatea lor la extinderea și stabilizarea hotarelor statului roman.

Dacă în vremea lui Domițian (81—96) se mai înregistrează unele insuccese ca acelea din Dacia, cu al cărei rege, Decebal, este nevoit să încheie pace, în schimb în cei douăzeci de ani de domnie ai lui Traian (98—117) imperiul roman atinge limita maximă a extinderii sale teritoriale. Campaniile acestuia în Dacia, terminate cu înfrîngerea și transformarea ei în pro-

24—100

vincie romană, constituirea provinciei Arabia în 106, precum și războiul cu parții, încununat pînă la un punct de succes, constituie cele mai importante realizări ale lui Traian. Urmașul său, Hadrian (117—138), renunță însă la o bună parte din cuceririle predecesorului său. El își îndreaptă cu precădere atenția asupra consolidării granițelor Imperiului roman. În vremea sa se construiesc numeroase valuri și ziduri de apărare ale provinciilor, în interiorul cărora viața urbană ia o dezvoltare considerabilă. Simptomele crizei, abia întrezărite în vremea domniei lui Antoninus Pius (138—161), vor deveni evidente în vremea lui Marc Aureliu (161—180), pentru a culmina atît pe plan politic, cît mai ales pe cel social-economic sub Commodus (180—192), ultimul reprezentant al dinastiei Antoninilor (96—192).

Din punct de vedere economic se constată un avînt deosebit. Schimburile comerciale, favorizate de relativa liniște ce domnea în imperiu, iau acum o considerabilă dezvoltare. Producția meșteșugărească cunoaște în această perioadă o anumită specializare, atît pe provincii cît și între diferitele sectoare de activitate.

Cu toate acestea, din punct de vedere calitativ, nivelul producției rămînea scăzut, și aceasta se datora în principal ineficacității utilizării muncii sclavilor, devenită tot mai scumpă și a căror concentrare pe marile latifundii va necesita întreținerea unui imens aparat de supraveghere, ceea ce nu renta. Tot mai frecvente sînt măsurile luate pentru a preîntîmpina eventualele revolte ale sclavilor. Eliberarea lor, practicată tot mai des, mărea, pe de o parte, imposibilitatea stăpînului de a-i mai întreține, pe de alta necesitatea de a-i exploata în continuare prin obligațiile pe care le aveau ca liberți față de foștii lor stăpîni trebuie interpretată, ca și folosirea pe o scară tot mai largă a muncii țăranilor semidependenți, ca semne evidente ale crizei orînduirii sclavagiste. În aceste condiții, marile latifundii decad

și, în contrast cu acestea, se dezvoltă mica gospodărie sclavagistă, în care rolul conducător îl dețin reprezentanții aristocrației municipale, ca și veteranii proaspăt împroprietăriți.

Ei vor constitui principalii susținători ai politicii Antoninilor, care, prin măsurile lor, au favorizat în primul rînd ridicarea acestei noi aristocrații, devotată și interesată în menținerea unei stări de lucruri ce o avantaja, spre deosebire de vechea aristocrație senatorială, cu idealurile ei republicane. Împăratul devine, așadar, unicul conducător al statului, în comparație cu care puterea senatului diminuează din ce în ce mai mult. Înalții demnitari, reprezentanți ai noii aristocrații, renunță conștient la o participare efectivă la viața politică, rezumîndu-se la o conștiincioasă subordonare împăratului de care depindeau.

Un loc special îl constituie în politica Antoninilor problema provinciilor. Spre deosebire de Italia, unde contradicțiile social-economice prezentau forme mai acute, în provincii se desfășoară o intensă activitate economică. Centrele meșteșugărești din provinciile răsăritene și în mai mică măsură din cele apusene produc o cantitate considerabilă de mărfuri, care invadează lumea romană. În aceste condiții, preocuparea împăraților de a-și asigura în provincii o conducere trainică se traduce printr-o deosebită atenție acordată vieții administrative. Tot mai mulți reprezentanți ai aristocrației provinciale sînt atrași la conducerea orașelor, ceea ce nu trebuie înțeles ca o încurajare a autonomiei reale a acestora. În strictă dependență de împărat se constată totuși în acest moment o înviorare a vieții orășenești.

În acest context trebuie încadrat și scriitorul de care urmează să ne ocupăm, Flavius Arrianus, originar din Nicomedia Bithyniei, provincie din nord-vestul Asiei Mici.

VIAȚA LUI ARRIANUS

Puținele informații pe care le deținem despre viața autorului se datoresc lui Lucian[1], patriarhului Photios[2] și unei notițe din lexiconul lui Suidas[3]. Indicații mai precise ne oferă însă cîteva documente epigrafice ale vremii, care vor fi utilizate în reconstituirea vieții lui Arrianus[4], pe numele lui real Φλαούιος Αρριανός. Data nașterii este fixată conjectural în jurul anului 95 e.n. Tatăl său, care-și părăsise de curînd numele grecesc[5] în urma adoptării cetățeniei romane, era unul din acei reprezentanți ai aristocrației municipale de care a fost vorba mai sus. Acest lucru se poate deduce din faptul că Arrianus moștenește de la tatăl său sacerdoțiul Demetrei și Corei în orașul său natal, pe care-l va exercita încă de timpuriu[6].

În jurul vîrstei de 17 ani pleacă la studii la Atena pentru o perioadă de patru ani, în legătură cu care nu se cunosc amănunte. Cert este că din 117 începe să-l audieze în Epir pe filozoful stoic Epictet[7]. Timp de trei ani, pînă aproximativ în anul 120, tînărul bithynian va fi inițiat în spiritul moralei stoice de filozoful exilat din Roma încă din vremea lui Domițian. Această perioadă a avut o deosebită înrîurire asupra formației lui Arrianus, chiar dacă el nu se va ridica nici un moment, din punct de vedere filozofic, la înălțimea maestrului său.

[1] Lucian, *Alexandros*, 2, 55.
[2] Photios, *Bibliotheca*, cod 58, 91, 92, 93.
[3] Intitulată Αρριανὸς Νικομηδεύς.
[4] Pentru care, în literatura modernă, cf. Ed. Schwartz, în *Real-Encyklopädie*, II, 1896, col. 1230 și urm.; W. Schmidt—O. Stählin, *Geschichte der griechischen Litteratur*, München, 1924, p. 746 și urm. și A. et M. Croiset, *Histoire de la littérature grecque*, V, Paris 1938, p. 661 și urm.
[5] Ed. Schwartz, în *loc. cit.*, col. 1230.
[6] Vezi Photios, 93.
[7] Vezi Lucian, *Alexandros*, 2.

Nu mult după anul 120, așa cum rezultă din unele scrieri ale sale ulterioare[8], îl regăsim ca ofițer în armata romană, executînd diverse misiuni în Noricum. Pannonia, Gallia și Numidia. Pare să renunțe însă destul de repede la cariera militară și o îmbrățișează pe cea politică. Nu cunoaștem exact toate treptele carierei lui, pe care evident trebuia să le fi parcurs pentru a ajunge, la o dată ce este de fixat între anii 123 și 130, *consul suffectus*, funcție pe care o va exercita împreună cu un oarecare Severus[9].

Aprecierea din partea lui Hadrian, manifestată și cu ocazia desemnării lui Arrianus în funcția de *consul suffectus*, se va concretiza mai apoi în încredințarea misiunii de guvernator al Cappadociei, în calitate de *legatus Augusti pro praetore*. Începutul guvernării sale este fixat în jurul anului 131. Data este dedusă din informația pe care ne-o oferă însuși Arrianus într-una din scrierile sale[10]. Încă din primul an efectuează o călătorie de-a lungul coastelor Mării Negre. Sarcina pe care o avea era aceea a reglementării problemelor din Pont. Hadrian luase cunoștință de acestea în urma vizitelor sale personale în această regiune și i le încredința acum spre rezolvare guvernatorului Cappadociei. În urma acestei călătorii înaintează un raport oficial[11] lui Hadrian, raport ce va constitui baza unei lucrări despre care va fi vorba mai jos. Anul 133 îl găsește pe Arrianus în aceeași funcție, după cum se poate citi pe un document epigrafic[12]. Tot din această perioadă datează și un rescript al lui Hadrian către guvernatorul Cappadociei[13].

[8] *Cynegetica* și *Indica*, 4, 15.
[9] *Corpus Inscriptionum Latinarum*, XV, nr. 244 și 1208.
[10] Cotys, regele bosphoran, murise de puțină vreme, ne spune Arrianus în *Periplus Ponti Euxini*, 26; or, data morții acestuia este fixată în 130/131 e.n.
[11] *Periplus*, 6, 2 și 10, 1.
[12] *Corpus Inscriptionum Graecarum* II, nr. 2108.
[13] *Digestae*, XLIX, 14, 2, 1.

La o dată ce trebuie fixată între anii 133 și 138 are loc invazia alanilor în provincia Cappadocia. Misiunea grea de a respinge atacurile acestora avea să-i revină lui Arrianus, iar zelul depus în aceste împrejurări avea să atragă admirația contemporanilor și lauda istoricilor[14].

Învăluită în taină rămîne întreruperea misiunii sale din Cappadocia[15], înaintea morții lui Hadrian din 10 iulie 138. S-a emis ipoteza unei dizgrații în care ar fi căzut Arrianus, după cum s-ar putea să fie vorba și de o retragere intenționată. Sigur este că în vremea lui Antoninus Pius, scriitorul nostru nu mai deține nici o funcție mai deosebită în aparatul administrativ roman.

Arrianus se retrage, la scurtă vreme probabil, la Atena, împlinindu-și în felul acesta un vechi vis, nutrit deopotrivă și de prietenul său imperial Hadrian, și capătă cetățenia atică în demosul Paiania[16]. În această perioadă Arrianus se va dedica preocupărilor literare, ceea ce nu-l va împiedica să participe din plin la viața cetățenească, așa cum ne-o dovedește alegerea sa în anul 147 ca arhonte eponim[17] și mai tîrziu în 171/2 ca prytan al demosului în care primise cetățenia[18].

Lunga sa ședere la Atena, desigur mult mai liniștită și mai reconfortantă în comparație cu zbuciumata sa carieră politică, ia sfîrșit o dată cu moartea sa, în jurul anului 175[19].

[14] *Cassius Dio,* LXIX, 15.
[15] După cum reiese din *Corpus Inscriptionum Latinarum,* X, nr. 6006.
[16] *Cynegetica,* 1, 4.
[17] *Corpus Inscriptionum Atticarum,* III, nr. 1116.
[18] *Ibidem,* nr. 1029 și 1032.
[19] În 180, cînd Lucian își scria al său *Alexandros,* Arrianus nu mai era în viață.

CADRUL LITERAR

Înainte de a prezenta opera lui Arrianus este util să aruncăm o scurtă privire asupra literaturii grecești din secolul al II-lea e.n.

În condițiile de relativă stabilitate prin care trecea imperiul roman, se dezvoltă, ca un reflex al acestora, o bogată producție literară greacă. La aceasta a contribuit esențial și un aspect particular al culturii din această perioadă, și anume așa-numita renaștere greacă, favorizată și întreținută conștient de dinastia filo-elenă a Antoninilor, cu începere de la Hadrian. Paralel se dezvoltă și o bogată literatură în limba latină, despre care nu va fi însă vorba în cele ce urmează.

Epictet și Marc Aureliu sînt cei mai importanți filozofi ai acestei perioade. Dio Chrysostomul și Plutarh, într-o bună parte a operei lor, se înscriu în rîndurile popularizatorilor filozofiei. Erudiția este de asemenea bine reprezentată de un Pausanias, Phrynichos și Pollux. În istoriografie cunoaștem numele lui Plutarh, cu ale sale *Vieți paralele* și al lui Appian. Așa-numita a doua sofistică cu cei doi mari reprezentanți ai ei, Aelius Aristides și Maximus din Tyr, cunoaște succese din cele mai răsunătoare. Babrius și Appian sînt poeții vremii. Printre prozatori se cuvine să remarcăm în primul rînd pe Lucian, apoi pe creatorii de romane, specie literară ale cărei începuturi datează din perioada elenistică.

Dacă sub raportul cantitativ literatura greacă a secolului al II-lea poate fi considerată deosebit de bogată, sub cel calitativ ea nu poate fi comparată cu cea anterioară. Această trăsătură se explică prin dependența totală a majorității scriitorilor de autoritara stăpînire romană. Lipsa unei reale libertăți determină crearea unei literaturi conformiste, oportuniste și, în cea mai mare parte, lipsită de originalitate.

Un loc cu totul aparte îl ocupă Lucian. Satira sa virulentă la adresa tuturor viciilor, ateismul său, ge-

nerator al unei inepuizabile ironii la adresa divinităţilor antice şi a practicilor legate de acestea, în fine talentul său de scriitor fac din el, aşa cum s-a spus, ultimul mare scriitor grec din antichitate.

În schimb, în filozofie nu asistăm la crearea şi nici măcar la susţinerea consecventă a vreunui sistem. În cea mai mare parte filozofii vremii sînt eclectici.

Abundă, după cum s-a văzut, lucrările de erudiţie, tocmai ca un reflex al refugierii scriitorilor în probleme desprinse de realităţile vremii.

Aceleaşi preocupări mărunte se fac simţite şi în poezia lui Oppian, autor al unui poem despre arta de a pescui, altul despre vînătoare, sau în fabulele lui Babrius, în cea mai mare parte de tradiţie esopică.

Retorica, reprezentată de cea de-a doua sofistică, îşi alegea cu precădere subiecte din trecutul îndepărtat. „Ei (sofiştii) se opuneau lui Xerxes sau fulgerau împotriva lui Filip în săli frumos împodobite şi în faţa unui public liniştit, care venea ca la teatru."[20]

Istoricii vremii recurg şi ei la acelaşi procedeu, refugiindu-se în trecutul îndepărtat, ca Plutarh, sau, zugrăvind evenimente contemporane cu ei, sînt obligaţi să facă apologia imperiului roman, ca Appian.

OPERA LUI ARRIANUS

Scriitorul de care ne ocupăm reprezintă o imagine fidelă a tipului de literat al epocii.

În ordine cronologică, prima lucrare a lui Arrianus reprezintă de fapt o transcriere a notiţelor pe care şi le-a luat audiindu-l pe Epictet. Ele poartă titlul de *Conversaţii* (Διατριβαί). Din lucrarea concepută în 8 cărţi nu ne-au parvenit decît primele 4. O prescurtare a *Conversaţiilor* o aflăm în Manualul (Ἐγχειρίδιον)

[20] A. et M. Croiset, *Manuel d'histoire de la littérature grecque*, Paris, p. 757.

care ne-a parvenit în întregime. Ambele lucrări nu au merite personale. Ele nu au căutat decît să facă cunoscută doctrina lui Epictet, în bună parte ignorată la acea vreme, deoarece filozoful nu a scris nimic şi nu a permis nimănui să scrie despre el.

Următoarea lucrare, datînd din anii 130/1, este intitulată *Înconjurul Mării Negre* (Περίπλους Πόντου Εὐξείνου, care ne-a parvenit în întregime. Ea a fost scrisă pe baza raportului oficial înaintat lui Hadrian, despre care a fost vorba mai sus. Lucrarea se compune din trei părţi: descrierea călătoriei de la Trapezunt la Dioscurias, apoi a aceleia din Bosphorul tracic pînă la Trapezunt, pentru ca ultima să se ocupe de litoralul Mării Negre, de la Dioscurias la Bizanţ. Autenticitatea ultimelor două părţi este contestată[21]. Lucrarea, ca şi celelalte două precedente, nu are nici un fel de pretenţie literară, rezumîndu-se doar la a menţiona popoare, fluvii, oraşe, precum şi distanţele dintre ele.

În aceeaşi calitate de guvernator al Cappadociei, scrie în 136 lucrarea *Arta strategiei* (Τέχνη τακτική)' care se păstrează şi azi. Această lucrare constituie, de fapt, o ordonare a materialului adunat de cei doi mari teoreticieni ai strategiei, Aelian şi Asclepiodotos, operă ce are un pronunţat caracter de raport oficial, scris probabil la cererea împăratului. În prima parte se discută tactica grecilor şi a macedonenilor, iar în a doua tactica cavaleriei romane.

Un codice tîrziu[22] ne-a transmis această operă împreună cu un fragment intitulat *Lupta cu alanii* (Ἔκταξις κατ' Ἀλανῶν), extras probabil dintr-o lucrare de mari proporţii, numită *Alanicele* (Ἀλανική), azi pierdută.

Toate lucrările enumerate pînă acum sînt, după cum s-a înţeles, simple compilaţii. Originalitatea lor este mai mult de natură stilistică. Cu atît mai sur-

[21] C. G. Brandis, *Arrians Periplus Ponti Euxini*, în „Rheinisches Museum", LVI, 1896, p. 109.

[22] *Laurentianus*, 55, 4.

prinzător este, însă, că încă de la aceste modeste începuturi autorul vizează un paralelism cu Xenofon, denumindu-se „noul Xenofon"[23]. Cognomenul, care pare a-i fi fost dat chiar de Hadrian, trebuie luat în considerație. El va explica în bună parte trăsăturile operei lui Arrianus. De aici însă și pînă la identificarea totală a destinelor și a operelor celor doi, așa cum s-a procedat, este o distanță considerabilă, și ea nu face decît să sărăcească de conținut imaginea lui Arrianus.

Retragerea la Atena, pe care trebuie să o înțelegem ca un reflex al educației primite în tinerețe și al influenței lui Hadrian, trebuie să-i fi amintit, de pildă, de o situație similară din viața lui Xenofon. Ca un ecou al acestei stări de fapt, prima lucrare, în ordine cronologică, din seria acelora compuse în *perioada ateniană* reprezintă în fapt o completare a *Tratatului de vînătoare* al lui Xenofon (Κυνηγετικός). Lucrarea este păstrată integral, spre deosebire de viețile lui Timoleon din Corint, Dion din Syracusa, sau a banditului Tiliboros (Tiloboros), azi pierdute[24]. În ultima din ele, Arrianus ar fi zugrăvit, pare-se, romanțat figura banditului nobil.

Cu acestea se încheie seria lucrărilor minore ale lui Arrianus. După cum a reieșit din cele de mai sus, scriitorul nostru s-a dovedit un demn reprezentant al literaturii vremii sale. Alegerea unor subiecte minore, pe de o parte, crearea unei literaturi de natură mai mult oficială, destinată în primul rînd împăratului, pe de altă parte, sînt doar două aspecte ale scrierilor lui Arrianus, deosebit de caracteristice pentru producțiile literare ale epocii.

Preocupările sale anterioare lăsau să se întrevadă o predilecție pentru problemele de istorie, lucru ce se

[23] *Cynegetica*, 1, 4. *Periplus*, 1, 1.
[24] Și pe care le cunoaștem doar din Lucian, *Alexandros*, 2 și Photios, 58, 92, 93.

va reflecta în lucrările pe care le va scrie de aci înainte.

Prima dintre ele *Expediția lui Alexandru* (Ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου) reprezintă cea mai importantă operă a lui Arrianus, și va fi prezentată mai pe larg în cele ce urmează.

Anunțată încă din *Anabasis*, lucrarea *India* (Ἰνδική), de o valoare apropiată de precedenta, conținea descrierea Indiei și apoi călătoria pe mare a lui Nearchos — comandantul flotei lui Alexandru — de la vărsarea Indusului în Oceanul Indian pînă la gura Pasitigrului. Bazată pe mărturiile lui Aristobul, Nearchos, Megasthenes și Eratosthenes și avînd ca model literar pe Herodot, sub influența căruia scrie lucrarea în dialectul ionic, *India* reprezintă unul dintre cele mai valoroase documente antice despre pămîntul și locuitorii acestei țări. Imediat posterioară *Anabasei*, cel puțin ca suită a evenimentelor, este însă o altă lucrare, azi pierdută[25], *Succesiunea lui Alexandru* (Τὰ μετ' Ἀλέξανδρου). Opera, care avea ca izvor principal pe Hieronymos din Cardia, nu ne-a parvenit decît într-o extrem de sumară relatare a lui Photios. Din aceasta se poate înțelege că, fiind concepută în zece cărți, ea nu a ajuns să redea istoria diadohilor decît pînă în anul 321 î.e.n.

Întreruperea s-a datorat, probabil, intenției lui Arrianus de a concepe o altă operă, de asemenea pierdută[26], *Istoria Bithyniei* (Βιθυνιακή), în opt cărți, și care cuprindea istoria țării sale de la începuturi pînă în anul 65 î.e.n., cînd Bithynia devine provincie romană. Tot Photios ne informează și despre ultima lucrare a lui Arrianus, azi pierdută[27], și anume *Istoria Parției* (Παρθική). În 17 cărți era zugrăvită istoria Parției de la început pînă în vremea campaniilor lui Traian.

[25] Photios, 92.
[26] *Ibidem*, 93.
[27] *Ibidem*, 58.

îndreptate în principal asupra orașelor grecești din Asia Mică. Fără a renunța nici un moment la intenția de a distruge regatul Ahemenizilor, în fruntea căruia continua să figureze Darius, și ale cărui propuneri de pace le respinge în două rînduri, regele macedonean continuă cu tenacitate supunerea coastei feniciene și apoi a Egiptului (332), organizîndu-le și pe acestea după un sistem oarecum diferit de cel practicat în Asia Mică. Lăsînd la o parte episodul, atît de comentat, al călătoriei lui Alexandru la oracolul lui Ammon — în legătură cu care nu este de relevat, pentru moment, decît ambianța mistică în care fusese crescut și întreținut marele cuceritor macedonean — se cuvine să relevăm, în cadrul acestei sumare treceri în revistă a evenimentelor petrecute în timpul campaniei, importanța celebrei bătălii de la Gaugamela (1 octombrie 331). Ea a marcat sfîrșitul luptei propriu-zise cu regatul Ahemenizilor, cărora le urmează, ca succesor legal — avînd în vedere primirea care i s-a făcut atît la Babilon cît și la Persepolis — Alexandru, devenit stăpînul de necontestat al Asiei. Cu aceasta, misiunea sa de conducător al tuturor grecilor în lupta împotriva perșilor, pe care, așa cum se reține, o moștenise de la tatăl său, ia sfîrșit, și lucrul apare cu atît mai evident, cu cît în 330, la Ecbatana, Alexandru lasă la vatră contingentele de greci participanți la expediție, în conformitate cu acordurile încheiate în cadrul ligii de la Corint. Dacă mai adăugăm la aceasta și înfrîngerea răzvrătirii regelui spartan Agis, petrecută încă în 331, ca urmare a intervenției strategului Europei, Antipatros — cu care ocazie se va fi stins orice speranță a orașelor grecești de recîștigare a libertății lor —, avem într-adevăr imaginea deplină a punctului culminant al expediției lui Alexandru. Cauza acestui fulgerător succes trebuie căutată, așa cum s-a arătat pe bună dreptate, nu numai în marile calități de strateg ale lui Alexandru și în perfecta disciplină și organizare care domneau în armata sa, dar mai cu seamă în slăbiciunile

interne ale acelui imens conglomerat de popoare din regatul persan. În aceste condiții apare naturală continuarea campaniei și în restul teritoriului regatului persan, pe care, ca și predecesorii săi, avea să-l împartă în satrapii, conduse, de la caz la caz, de un macedonean sau un persan. Această politică abilă de menajare a orgoliului local, atît de des utilizată pînă în acest moment, avea să facă loc unei noi tendințe, căreia nu puțini din intimii regelui i-au căzut victimă tocmai pentru că i s-au opus, și anume aceea de orientalizare nu numai a armatei, a administrației sau a obiceiurilor de la curte, dar însăși a lui Alexandru.

Cucerirea Bactriei și a Sogdianei, petrecută între anii 329—327, a însemnat unul din cele mai grele momente ale expediției. Avînd în fruntea lor pe Bessos, cel care îl omorîse prin trădare pe Darius în 330, și mai apoi pe Spitamenes, popoarele din aceste regiuni au hărțuit fără întrerupere marea armată macedoneană, neobișnuită cu astfel de lupte, producîndu-i în felul acesta multe pierderi. Cu nimic mai ușoară nu avea să se arate nici campania din India, care a avut loc între 327—326, și cu al cărei conducător, Poros, Alexandru avea să dea una dintre cele mai sîngeroase bătălii din întreaga expediție. Mult împuținată în cursul atîtor lupte, slăbită și obosită, armata macedoneană s-a împotrivit în acel moment continuării marșului spre Gange, așa cum ar fi dorit-o Alexandru. Resemnat, acesta își consolidează stăpînirea în aceste ținuturi prin fondarea a nenumărate orașe, devenite cu timpul, din centre militare, veritabile focare ale culturii elene în Orient, și ordonă întoarcerea, care va avea loc, pînă la un punct pe trei căi diferite. Alexandru însuși, cu armata care-l însoțea, urma linia coastei Mării Roșii, Nearchos, cu flota, pe mare, iar Crateros, ceva mai la nord, cu restul armatei terestre.

Reajuns în centrul marelui său stat, Alexandru găsește în acest moment răgazul să se preocupe de o serie de probleme ivite în cursul campaniei, dintre care cu

mult cea mai importantă a fost aceea a realizării unității „de gîndire și de putere" (Arrianus, VII, 11, 9) macedo-persane. Căsătoria în masă de la Susa (324), la care 10 000 de macedoneni, în frunte cu Alexandru, se însoară cu femei persane, a însemnat cea mai amplă acțiune întreprinsă în acest sens, dar pe care moartea timpurie a tînărului cuceritor nu i-a permis să o continue.

Nici celorlalte planuri, de o măreție cu totul impresionantă, între care cucerirea nordului Africii, a Italiei, a Siciliei și a Arabiei, nu le-a putut da curs, întrucît la 13 iunie 323, la mai puțin de 33 de ani, Alexandru se stinse din viață. Exemplul său va fi imitat mai apoi de regii elenistici, care, într-un cadru mult mai restrîns, pornind deci de la premise mai realiste, au continuat opera lui Alexandru, al cărui merit constă în a fi deschis drumul spre unica formă posibilă de conducere, în raport cu vechea izolare a polis-ului grec intrat de mult în criză, și anume monarhia, viitoarea bază a imperiului roman de mai tîrziu.

IZVOARELE ISTORIEI LUI ALEXANDRU

Scriitorul antic a avut la dispoziția sa mai multe izvoare[33] din care s-a putut informa despre istoria lui Alexandru cel Mare. Astăzi ele sînt în cea mai mare parte pierdute.

Dintre acestea se cuvine să menționăm în primul rînd jurnalul de zi al expediției, redactat de Eumenes din Cardia și Diodotos din Eritrea — din care ni s-au păstrat doar trei fragmente. Istoriografia modernă[34]

[33] Adunate de C. Müller în *Fragmenta scriptorum de rebus Alexandri Magni*, Paris, 1877.

[34] H. Berve, *Das Alexanderreich auf prosopographischer Grundlage*, München, 1926, I, p. 50 și urm. și C. A. Robinson, *The Ephemerides of Alexanders expedition*, Providence, 1932.

a subliniat în repetate rînduri valoarea informațiilor oferite de acest jurnal de zi; mai mult chiar, s-a susținut că ele au avut o valoare literară deosebită, constituind un gen aparte în literatura vremii[35].

Mult mai controversată apare problema autenticității corespondenței lui Alexandru, din care deținem 115 scrisori— 72 trimise și 43 primite. Scepticismul manifestat de J. Kaerst[36] a fost combătut de E. Pridik[37] și H. Berve[38], după a căror opinie corespondența lui Alexandru pe care o avem azi la îndemînă nu este rezultatul prelucrării unor autori antici de dată mai tîrzie, ci rezultă din înseși documentele vremii.

Dintre lucrările mai importante ale istoricilor contemporani cu Alexandru se desprind următoarele:

Faptele lui Alexandru (Πράξεις Αλεξάνδρου) a lui Callisthenes, istoriograful oficial al curții macedonene. Istoria sa[39], din care ni s-au păstrat un număr de 20 de fragmente, cuprindea probabil evenimentele dintre 334 și 331 î.e.n., deoarece, la scurtă vreme după aceasta, Callisthenes, amestecat în complotul pajilor, a fost închis și mai tîrziu executat. Opera sa era compusă pe un ton panegiric la adresa lui Alexandru, nu atît în calitatea sa de rege a macedonenilor, cît mai cu seamă — și în aceasta rezidă principalul defect al lui Callisthenes — în calitatea sa de răzbunător al elinilor ultragiați de perșii agresori din 490/480 î.e.n. Privită numai din acest punct de vedere, figura lui Alexandru va căpăta în opera lui proporții ireale, pe care tradiția legendară ulterioară le-a acceptat ca atare. Această tradi-

[35] F. Altheim, *Weltgeschichte Asiens im griechischen Zeitalter*, I, 1947, p. 115 și urm.

[36] J. Kaerst, *Der Briefwechsel Alexanders der Grosse*, în „Philologus" I (1891), p. 92.

[37] E. Pridik, *De Alexandri magni epistularum commercio, Diss. Dorpat*, 1893.

[38] H. Berve, *op. cit.*, I, p. 44 și urm.

[39] Vezi F. Jacoby, în *Real Encyklopädie*, X, 1919, col. 1644 și urm.

ție se va concretiza mai tîrziu, în epoca romană, în *Alexandria* sau, cum i se mai spunea, *Romanul lui Pseudo-Callisthenes*. Lucrarea, de factură semipopulară, se va bucura de o neobișnuită apreciere, tocmai datorită elementului miraculos pe care-l conținea, și va fi tradusă și prelucrată succesiv în 35 de limbi, pătrunzînd în majoritatea literaturilor populare moderne. În literatura română există de asemenea, după cum se știe, romanul *Alixăndria*[40].

În ordinea cronologică acceptată astăzi de majoritatea istoricilor urmează lucrarea lui Cleitarchos[41] *Despre Alexandru* (Τὰ κατ' Ἀλέξανδρου), din care ni s-au păstrat 35 de fragmente. Scrisă aproximativ în jurul anului 310, istoria lui Cleitarchos este concepută din punctul de vedere al unui grec din Asia Mică. Ea ridica pe o treaptă și mai înaltă tonul panegiric al zugrăvirii figurii lui Alexandru, introducînd o cantitate considerabilă de elemente fantastice. Pe baza lucrării lui Cleitarchos s-a creat mai tîrziu, în epoca diadohilor, așa-numita *Vulgata*, principala sursă de inspirație a unor istorici ca Diodor, Curtius Rufus și Trogus-Justin, despre care va fi vorba mai jos.

Istoria lui Ptolemeu, fiul lui Lagos, participant la expediție în calitate de general, viitorul rege al Egiptului, a fost scrisă probabil între anii 306—305. Din ea ni s-au păstrat 21 de fragmente. Critica modernă consideră, cu unele excepții, opera lui Ptolemeu drept cea mai bună sursă pentru reconstituirea istoriei lui Alexandru[42]. Atît cît se poate deduce din opera lui Arri-

[40] E. Pfister, *Studien zum Alexanderroman*, în „Würzburger Jahrbuch" I, 1946, p. 29 și urm., iar pentru *Alixăndria* românească, studiul lui N. Cartojan, *Alexandria în literatura românească*, București, 1922.

[41] F. Jacoby, în *Real Encyklopädie*, XI, 1921, col. 622 și urm. și T. S. Brown, *Clitarchus*, în „American Journal of Philology", LXX, 1950, p. 134 și urm.

[42] H. Strassburger, *Ptolemaios und Alexander*, Leipzig, 1934 și E. Kornemann, *Die Alexandergeschichte des Königs Ptolemaios I. von Aegypten*, Leipzig—Berlin, 1935.

anus, al cărei izvor principal a fost chiar Ptolemeu, istoria acestuia din urmă ni se înfățișează ca una din cele mai sigure și mai exacte, cu un pronunțat caracter pragmatic, rezultînd dintr-o nealterată prezentare a faptelor, în lumina cărora, și numai a lor, se definesc trăsăturile principale ale evenimentelor și ale personajelor. S-a obiectat, și în aceasta constă rezerva unor cercetători moderni[43], caracterul oficial, deci incomplet și uneori denaturat, al narațiunii ptolemaice, a cărei sursă de informație era în primul rînd jurnalul de zi al expediției lui Alexandru — așa-numitele *Ephemerides*.

Ultima lucrare, care a fost deseori utilizată mai tîrziu, este aceea a lui Aristobul din Cassandreia[44], care a participat în calitate de istoric la expediție. Ea pare a fi fost scrisă în primii ani ai secolului al III-lea, mai exact între 293 și 287. Astăzi deținem un număr de 48 de fragmente. Utilizarea, de către Arrianus, a lui Ptolemeu și Aristobul deopotrivă lasă să se înțeleagă o egalitate de valoare între lucrările celor doi istorici, ceea ce de fapt nu pare să se verifice. Aristobul nu se ridică la înțelegerea profundă a sensului expediției și a întregii perioade în care a trăit Alexandru. Din opera sa rezultă o judecată superficială, mecanicistă, uneori tendențioasă a faptelor, adeseori mai apropiată de opera lui Cleitarchos decît de cea a lui Ptolemeu.

Pentru a încheia lista istoricilor contemporani cu Alexandru, este necesar să menționăm lucrările pierdute ale lui Anaximenes din Lampsacos. Ephippos din Olynth, Marsyas din Pella, Onesicritos din Astypalaia, Chares din Mytilene, Nearchos din Creta, Androsthenes din Thasos, Medios din Larissa, Polycletos din Larissa, Baeton și Amyntas. După moartea lui Alexandru au mai scris istorii, avîndu-l ca erou principal

[43] G. Radet, *Alexandre le Grand*, Paris, 1931.

[44] Ed. Schwartz, în *Real Encyklopädie*, I, 1896, col. 911 și F. Wenger, *Die Alexandergeschichte des Aristobulos von Kassandrea, Würzb. Diss.* 1914.

numai pe regele macedonean, următorii autori: Hegesias din Magnesia, Menechmos din Sicyone, Antichides din Atena, Nicanor, Aristos din Cipru, Dorotheus, Nicobulos, Antigenes, Iason, Amintianus, Praxagoras și Antidamas, dar din care nu ne-au rămas decît foarte puține fragmente[45].

SELECTAREA IZVOARELOR DE CĂTRE ARRIANUS ÎN ANABASIS

Problema este una dintre cele mai controversate din cîte le pune textul lui Arrianus. Se poate afirma fără teama de a ne înșela că, în afară de articolul lui Ed. Schwartz, căruia îi datorăm în același timp și cea mai rezonabilă punere la punct a acestei chestiuni, Arrianus n-a interesat decît în măsura în care ajuta la reconstituirea istoriei propriu-zise sau a altor texte mai vechi. Mergînd pe această linie, E. Kornemann[46] ajunge să-l identifice pe Arrianus cu un excerptator, fără a-i acorda nici o valoare de istoric. Chiar dacă reacția la studiul său a fost promptă[47], ea nu s-a materializat într-un studiu mai amplu, de reconsiderare a lui Arrianus.

Încă din introducere, scriitorul nostru anunță principiile după care se va conduce în selectarea izvoarelor: „Ori de cîte ori concordă cele scrise de Ptolemeu, fiul lui Lagos, cu cele scrise de Aristobul, fiul lui Aristobul, despre Alexandru al lui Filip, îmi propun să le menționez ca vrednice de toată crezarea, iar cînd nu concordă aleg versiunea care-mi pare mai verosimilă și care merită să fie povestită". În lumina acestei declarații Arrianus va cita ori de cîte ori este cazul pe Ptolemeu și pe Aristobul[48]. În alte situații, cînd principalele sale surse nu sînt de acord, Arrianus îi va cita deopotrivă[49], lăsînd uneori problema nerezolvată, de cele mai multe ori apreciind pozitiv versiunea lui Ptolemeu. Alteori, cînd autorul nostru voia să sublinieze o anumită versiune, o cita numai pe aceasta, fie că ea aparținea lui Ptolemeu[50], fie lui Aristobul[51]. Citarea izolată a lui Aristobul este practicată de Arrianus împotriva *Vulgatei*[52], căci cronica lui Ptolemeu nu conținea întotdeauna elemente capabile să fie contrapuse versiunilor aberante ale tradiției clitarchice.

Prin λεγόμενα „cele spuse" se introduce de obicei tradiția legendară, aceea căreia Arrianus nu-i acordă nici un credit și cu care polemizează în cea mai mare parte a operei sale[53].

Uneori însă lucrarea lui Ptolemeu, așa cum s-a mai spus, trece sub tăcere anumite aspecte mai puțin favorabile personalității lui Alexandru, și, în aceste situații, Arrianus, neștiind care este versiunea reală, se apropie, prin soluția care ne-o oferă, de tradiția *Vulgatei*. Este cazul omorîrii lui Cleitos, care lipsea probabil din textul lui Ptolemeu și pe care scriitorul nostru o include în seria reacțiilor provocate de schimbarea costumului lui Alexandru[54], ceea ce este contestat de critica modernă[55]. De altfel, din acest moment al naratiunii, E. Kornemann consideră că Arrianus începe să facă tot mai des concesii *Vulgatei*, oferindu-ne deci date mai puțin sigure.

[45] C. Müller, în *op. cit.*
[46] E. Kornemann, în *loc. cit.*
[47] H. Berve, H. Strassburger și P. Tréves. În articolul ultimului autor citat, *L'oeuvre historique du roi Ptolémée,* în „Revue des Études Anciennes", XXXIX, 1937, p. 267 și urm., este expusă și părerea precedenților.

[48] *Anabasis,* II, 12, 5; IV, 14, 1; VI, 10, 5; VI, 28, 2; VII, 13, 5.
[49] *Ibidem,* III, 3, 5; III, 4, 5; III, 30, 5; IV, 3, 5; IV, 6, 1; V, 14, 3.
[50] *Ibidem,* I, 2, 7; I, 8, 1; III, 17, 5; V, 28, 4; VI, 2, 4; VI, 10, 1.
[51] *Ibidem,* III, 3, 3; III, 11, 3; III, 28, 3.
[52] *Ibidem,* II, 3, 7; II, 4, 7; IV, 8, 9; IV, 13, 5; VII, 22, 4—5.
[53] *Ibidem,* III, 2, 1; II, 12, 8; VII, 15, 6.
[54] *Ibidem,* IV, 8, 1; IV, 14, 4.
[55] E. Kornemann, *op. cit.,* p. 19.

Ptolemeu, Aristobul și versiunea clitarchică nu sînt însă singurele surse de informații ale lui Arrianus. În rîndul acelora mai importante se cuvine să menționăm mai întîi *Ephemeridele,* utilizate ca atare și nu prin intermediul lui Ptolemeu sau Aristobul, așa cum reiese din descrierea morții lui Alexandru[56]. De asemenea scriitorul nostru a mai utilizat lucrările lui Nearchos[57], Eratosthenes[58] și Megasthenes[59].

Din cele spuse pînă aici rezultă că Arrianus a utilizat direct, și nu prin intermediul unor compilații tîrzii[60], cele mai variate opere privitoare la Alexandru. Dintre ele s-a desprins, ca fiind mai sigură și mai demnă de urmat, cronica lui Ptolemeu.

Pentru o mai clară prezentare ne propunem să luăm cîteva exemple în care se va face o comparație a modului de selectare a surselor între Arrianus, pe de o parte, și Diodor, Curtius Rufus, Trogus—Justin și Plutarh, pe de altă parte. Este necesar deci să aruncăm o fugară privire asupra istoricilor cu care intenționăm să-l comparăm pe Arrianus.

CEILALȚI ISTORICI AI LUI ALEXANDRU

În ordine cronologică, primul dintre aceștia este Diodor din Sicilia, care trăiește în secolul I î.e.n. A scris opera *Biblioteca istorică* (Ἱστορικὴ βιβλιοθήκη) în 40 de cărți. Dintre acestea, cartea a XVII-a este dedicată în întregime istoriei lui Alexandru. Utilizîndu-l în special pe Cleitarchos sau, după o opinie mai nouă, pe Aristobul sau chiar pe Duris din Samos[61], Diodor nu

[56] *Anabasis,* VII, 26, 3.
[57] *Ibidem,* VI, 13, 4; VI, 24, 2; VII, 3, 6; VII, 20, 9.
[58] *Ibidem,* III, 28, 5.
[59] *Ibidem,* V, 5, 1.
[60] Schoene, *De rerum Alexandri Magni scriptorum imprimis Arriani et Plutarchi fontibus,* Leipzig, 1870, citat după Ed. Schwartz, în *loc. cit.*
[61] M. J. Fontana, *Il problema delle fonti per il XVII libro di Diodoro Siculo,* în „ΚΩΚΑΛΟΣ" I, 1955, p. 155 și urm.

vădește nici un moment o preocupare pentru o interpretare adîncită a evenimentelor descrise. Opera sa este prin excelență o conștiincioasă lucrare de compilație.

Istoria lui Q. Curtius Rufus *Faptele lui Alexandru cel Mare* (*Res gestae Alexandri Magni*) — în zece cărți, din care primele două pierdute — a fost scrisă probabil în vremea lui Caligula, dar dedicată lui Claudius[62]. Demnitarul roman, a cărui carieră se cunoaște aproximativ bine, a preferat ca sursă de informație versiunea clitarchică. Influența judecății peripatetice a figurii lui Alexandru va determina la Curtius[63], însă, o nuanțare specifică epocii sale, și anume, admițînd *Vulgata* cu toate exagerările și deformările pe care le conținea ea, el se ridică împotriva tipului de monarh despot. Fără a se arăta, de altfel, consecvent acestui principiu, Curtius, puternic influențat și de retorica vremii, va acorda prioritate caracterului literar al operei sale în dauna celui istoric. Istoria sa, s-a bucurat de o constantă apreciere datorită tocmai acestor trăsături, găsindu-și pînă în timpurile moderne numeroși admiratori.

Aproximativ aceleași caracteristici le avea și istoria lui Pompeius Trogus, atît cît se poate ea judeca după prescurtarea pe care ne-o oferă Iustin, un epitomator obscur din secolul al II-lea e.n. Folosind ca sursă de informații pe Timagenes, autor alexandrian din vremea lui Augustuș, și el tributar *Vulgatei,* Pompeius Trogus, contemporan cu Timagenes, va relua *Istoriile filipice* (*Historiae Philippicae*) ale acestuia de pe poziția romană. Ca și Curtius, el va adopta un ton critic la adresa lui Alexandru, în care se poate ușor recunoaște influența peripatetică. Din păcate însă, lucrarea lui Iustin este atît de redusă, încît despre caracteristicile ope-

[62] L. Hermann, *La date de l'Histoire d'Alexandre le Grand par Quinte-Curce,* în „Revue des Études Anciennes", XXXI, 3, 1929, p. 217.
[63] Ed. Schwartz, în *loc cit.,* IV, 1901, col. 1870 și urm.

rei lui Trogus nu ne putem face decît o idee foarte aproximativă[64].

Ultimul autor care dedică o lucrare în exclusivitate lui Alexandru este Plutarh. Inserată în vestita serie a *Vieților paralele* (Βίοι Παράλληλοι), alături de cea a lui Cezar, viața lui Alexandru este, așa cum s-a subliniat, începînd cu însuși autorul, o scriere cu caracter moral, și nu o istorie propriu-zisă. Cu toate acestea, informația lui Plutarh pare să fi fost destul de amplă. Utilizîndu-l mai puțin pe Cleitarchos, Plutarh a consultat, pare-se, corespondența lui Alexandru, din care ne-a transmis un număr considerabil de fragmente. De asemenea el a utilizat lucrările lui Chares, Onesicritos și Callisthenes. La acestea se cuvine să adăugăm lucrarea aceluiași autor *Despre norocul sau virtutea lui Alexandru* (Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς)

COMPARAȚIE ÎNTRE ISTORICII LUI ALEXANDRU

Revenind, așadar, să luăm la alegere trei exemple. Ele ne vor edifica mai bine asupra modului de utilizare a surselor de către scriitorii noștri.

La Persepolis, în 331 î.e.n., Alexandru dă foc palatului regal. Motivarea acestei acțiuni își va găsi explicații diferite la autorii citați. Arrianus, fără a menționa autoritatea unei surse, afirmă că Alexandru îi răspunse lui Parmenion, care îl sfătuia să renunțe la acest gest, că „vrea să răzbune cele săvîrșite de perși la trecerea lor prin Elada"[65]. Este mai mult ca sigur că ne aflăm în fața tradiției ptolemaice, oficială, care punea în evidență mobilul panelenic al acțiunii lui Alexandru. După Cleitarchos — a cărui versiune ne-a transmis-o Athenaios[66] — curtezana Thais, luînd a făclie, în mijlocul unui banchet, a dat foc palatului, urmată de delir de toți cei ce se ospătau, în frunte cu Alexandru. Diodor[67], Curtius Rufus[68] și Plutarh[69] adoptă *in corpore* versiunea clitarchică, evident mai atractivă. Nu este locul să discutăm aici veridicitatea unei versiuni sau a celeilalte. Mai important este însă să subliniem dependența lui Arrianus de sursa ptolemaică, uneori discutabilă, ca în acest caz, și respingerea netă a tradiției *Vulgatei*. Această atitudine va conferi istoriei lui Arrianus aceleași trăsături ca aceleia a lui Ptolemeu.

Iată și un alt exemplu. Cleitarchos, după mărturia lui Curtius Rufus[70], afirmă că în luptele cu mallienii Ptolemeu ar fi fost acela care l-a salvat pe Alexandru. Amănuntul a fost menționat de Cleitarchos tocmai pentru a-l flata pe actualul rege Ptolemeu[71]. Ptolemeu însuși afirmă, așa cum reiese din Arrianus[72], că nu a participat la aceste lupte, salvatorul lui Alexandru fiind de fapt Peucestas. Exemplul demonstrează, de data aceasta fără dubiu, că Arrianus a ales, în limita posibilităților, versiunea cea adevărată. Dependența sa de sursa lui Ptolemeu conferă în acest caz operei sale veridicitatea, indispensabilă oricărei istorii adevărate.

Un exemplu și mai caracteristic din acest punct de vedere îl oferă diferitele versiuni privitoare la moartea lui Darius.

Arrianus[73], de acord cu Diodor[74], afirmă că Darius a murit înainte ca Alexandru să fi ajuns la el. Dar Diodor mai dă și altă versiune, potrivit căreia Alexandru l-ar fi găsit încă în viață și că i-ar fi auzit ultimele

[64] R. Pichon, *Histoire de la littérature latine*, Paris, 1908, pp. 459—464. Nu am putut consulta și lucrarea lui G. Forni, *Valore storico e fonti di Pompeo Trogo*, Urbino, 1958.
[65] *Anabasis*, III, 18, 12.
[66] Athenaios, XIII, 37.
[67] Diodor din Sicilia, *Hist. Bibl.* XVII, 72.
[68] Curtius Rufus, *Res gestae*, V, 7.
[69] Plutarh, *Alexandros*, 38.
[70] Curtius Rufus, *Reș gestae*, IX, 5.
[71] Se reamintește că în anul 310, cînd Cleitarchos își compunea opera, Ptolemeu al lui Lagos era de mult conducătorul Egiptului.
[72] *Anabasis*, VI, 11, 8.
[73] *Ibidem*, III, 21, 10.
[74] Diodor, *Hist. Bibl.* XVII, 73, 1—3.

cuvinte. Pe aceeași linie, cu deosebire că nu Alexandru, ci un soldat, Polistratos, l-ar fi găsit pe Darius încă viu, merg și istorisirile lui Curtius Rufus[75], Trogus-Iustin[76] și Plutarh[77]. Fără îndoială, această a doua versiune îi aparține lui Cleitarchos. Ea este întru totul specifică narațiunii acestuia, dramatică și în cea mai mare parte neverosimilă. Arrianus, în schimb, credincios sursei sale, ne oferă și de data aceasta versiunea cea mai credibilă.

Exemplele s-ar putea multiplica, dacă ar fi numai prin indicațiile din note[78]. Atît cît s-a făcut ni se pare însă suficient pentru clarificarea modului de selectare a surselor de către Arrianus și a trăsăturilor pe care această metodă de lucru le conferă istoriei sale.

VALOAREA DOCUMENTARĂ A LUCRĂRII ANABASIS

Urmează să vedem în continuare în ce măsură sursa și, dacă va fi cazul, predilecția scriitorului nostru vor determina valoarea documentară a istoriei sale.

Mai întîi din punctul de vedere al cronologiei: Preluate, se pare, din textul lui Ptolemeu, indicațiile cronologice abundă în textul lui Arrianus. Este vorba mai întîi de indicarea precisă a anilor. Trecerea de la un an la altul se menționează, după modelul lui Tucidide, prin venirea primăverii[79]. De asemenea data marilor bătălii este indicată prin numirea lunii și a arhontelui eponim de la Atena[80]. Uneori sînt indicate pînă și părțile zilei sau ale nopții[81].

[75] Curtius Rufus, *Res. gestae,* V, 3.
[76] Trogus-Iustin, *Historiae philippicae,* XI, 15.
[77] Plutarh, *Alexandros,* 43.
[78] Menționăm că în notele ce însoțesc textul lui Arrianus diferitele versiuni au fost indicate prin citarea directă a lui Diodor, Curtius Rufus, Trogus-Iustin și Plutarh, iar nu prin izvoarele care au stat la îndemîna acestora.
[79] *Anabasis,* I, 1, 4; I, 11, 3; III, 6, 1; IV, 18, 4.
[80] *Ibidem,* II, 11, 10; III, 15, 7; V, 19, 3.
[81] *Ibidem,* III, 9, 2.

Sub aspectul geografic, faptele nu sînt mai puțin exact înfățișate. Începînd cu indicarea precisă a distanțelor, fie prin stadii[82] sau prin parasange[83], și pînă la tranșarea unor probleme mai complicate, cum ar fi, de pildă, distincția pe care autorul nostru o face între Peucelaotida ca ținut și ca oraș[84] și, pe aceeași linie, denumirea corectă a capitalei regilor perși ca Persai[85], iar nu, după *Vulgata,* Persepolis, toate acestea denotă o deosebită preocupare pentru înfățișarea corectă a cadrului geografic.

Denumirea popoarelor, așa cum ne-a transmis-o Arrianus, este și ea deosebit de precisă. Μακέδονες înseamnă în primul rînd adunarea militară macedoneană[86], și acest nume nu se confundă niciodată cu cel al macedonenilor în general, pe care îi înglobează în denumirea de οἱ ἐν Μακεδονίᾳ, „cei din Macedonia". O situație identică o regăsim în Ἕλληνες, în accepția lui Ptolemeu — Arrianus însemnînd liga corintică[87]. Pentru greci în general se folosește sau οἱ ἐν Ἑλλάδι „cei din Grecia" sau se dă denumirea lor pe cetăți.

Din aceeași dorință de preciziune provine și denumirea exactă a personajelor, cu patronimicul și etniconul respectiv. Folosirea acestor determinări este diferențiată după naționalitatea personajelor. Macedonenilor nu li se indică decît patronimicul: Ptolemeu fiul lui Lagos, Alexandru fiul lui Filip[88]. Grecii sînt determinați de regulă prin indicarea orașului natal: Hares Atenianul[89], Alcias Eleanul[90], Lycomedes din Rodos[91]. Persoanelor

[82] *Anabasis,* I, 17, 3.
[83] *Ibidem,* I, 4, 4.
[84] *Ibidem,* IV, 22, 7; și respectiv IV, 28, 6.
[85] *Ibidem,* III, 19, 7. Aceasta nu l-a împiedicat ca, în alte locuri, să folosească și el denumirea de Persepolis.
[86] *Ibidem,* III, 26, 2.
[87] *Ibidem,* I, 1, 2.
[88] *Ibidem,* I, prefață, 1.
[89] *Ibidem,* I, 12, 1.
[90] *Ibidem,* I, 29, 4.
[91] *Ibidem,* II, 1, 5.

trebuie interpretată alegerea sursei principale a lui Arrianus, și nu numai prin aceea a selectării erudite a izvoarelor, desprinsă de simpatiile sau antipatiile personale.

În strînsă legătură cu alegerea izvoarelor apare și un alt aspect, deosebit de important, și anume atitudinea lui Arrianus față de Alexandru. Se știe că în literatura retorică a vremii figura regelui macedonean era zugrăvită sub două aspecte: aceea a monarhului ideal sau a tiranului. Alegerea unei fețe a lucrurilor sau a celeilalte era, în ultimă instanță, în strînsă dependență de atitudinea diferiților autori față de imperiul roman. Cel mai bun exemplu îl oferă istoria lui Curtius Rufus. Concepută pe un ton critic la adresa lui Alexandru, ca un reflex al opiniilor sale personale despre domnia lui Caligula, istoria se lasă să se întrevadă spre sfîrșit, în afară de simpatia manifestă față de noul împărat Claudius[99], și o schimbare de judecată asupra lui Alexandru, pe care îl consideră ca un monarh model, curajos și bun în același timp.

Preocupările literare, a căror abundență la Curtius întunecă oarecum substratul ideologic, lipsesc cu desăvîrșire la Arrianus. El nu s-a lăsat antrenat de diversele versiuni ale *Vulgatei,* cernute apoi prin sita peripatetică defavorabilă lui Alexandru, și aceasta nu numai ca un reflex al dependenței sale de sursa ptolemeică, ci în principal datorită admirației sale față de Alexandru. Amicul consular, al lui Hadrian, nu putea vedea în regele macedonean decît un măreț precursor al împăratului de care a depins, de ale cărui avantaje s-a bucurat și pe care probabil l-a și admirat.

Una din cele mai caracteristice poziții ale sale este disprețul pe care-l manifestă față de orientali[100]. Aceasta pentru a nu mai reaminti de indiferența totală pentru aspectul social și chiar uman al lucrurilor. Miile de

[99] Curtius Rufus, *Res. gestae,* X, 9.
[100] *Anabasis,* IV, 7, 4.

perși și de macedoneni căzuți victime ale nenumăratelor lupte nu par să-l intereseze decît cifric pe autorul nostru.

Există însă în textul lui Arrianus unele observații de natură social-economică demne de remarcat. Într-un discurs, Arrianus îl pune pe Alexandru să vorbească astfel soldaților: „Aș vrea să-mi spuneți ce isprăvi de seamă am fi putut noi face dacă ne-am fi mulțumit să rămînem în Macedonia și să ne păzim vetrele nestingherite, făcînd din cînd în cînd cîte o raită asupra tracilor vecini cu noi, ori asupra tribalilor sau chiar printre elenii ostili intereselor noastre“[101]. Arrianus a sesizat, fie și simplificat, cauza principală a expediției. Cititorul întîlnește în discursul, original sau plăsmuit, această idee foarte importantă. Ea se referă la situația din Macedonia, țară înapoiată, cu puternice rămășițe gentilice, ale cărei intenții de cucerire trebuie explicate prin tendința de a-și lărgi, mai curînd extensiv decît intensiv, cadrul economic — ceea ce nu este, evident, de confundat cu situația orașelor grecești, aflate pe o treaptă superioară de dezvoltare și intrate de mult în criză, de data aceasta din pricina contradicției dintre nivelul relativ ridicat al forțelor de producție și caracterul restrîns al economiei orașului-cetate.

Uneori, prin simpla ordonare a materialului, Arrianus lasă să se înțeleagă fapte dintre cele mai importante. Ne referim la suita așa-ziselor „catastrofe“ din cartea a IV-a. Este vorba de omorîrea lui Cleitos și de complotul pajilor în care a fost amestecat și Callisthenes, executat mai tîrziu. S-a reținut că din cronica lui Ptolemeu lipsea episodul morții lui Cleitos. Arrianus le înlănțuie, deși lucrurile nu s-au petrecut astfel în realitate, „ținînd seama de similitudinile dintre cele două istorisiri“[102]. Acest început de generalizare, deosebit de prețios, răspunde, fie și parțial, opiniei savanți-

[101] *Anabasis,* V, 26, 2.
[102] *Ibidem,* IV, 14, 4.

lor moderni, după care, în suita așa-ziselor „catastrofe" din cartea a IV-a, trebuie văzută opoziția reprezentanților aristocrației gentilice macedonene, iritați de procesul de orientalizare al lui Alexandru, care îi obliga să se contopească cu barbarii perși, renunțînd în felul acesta la privilegiile lor.

Fondul problemei divinizării lui Alexandru, atît cît putea să-l înțeleagă Arrianus, nu pare să-i fi scăpat. Astăzi se discută încă în ce măsură Alexandru credea în orginea sa divină sau o întreținea din abilitate politică. Deși dă impresia că se încredea în ea, Arrianus revine în final afirmînd: „Alexandru socotea, ce e drept, că se trăgea dintr-un zeu. Totuși nici acest lucru nu-mi pare de neiertat, pentru că văd în el mai degrabă un artificiu menit să-i confere mai multă autoritate față de supuși"[103]. Atitudinea sa nu trebuie, de altfel, să surprindă, căci, pentru a nu reaminti decît opera lui Ephippos din Olynth, problema originii divine a lui Alexandru era de mult în discuție. Eventual, în această părere a lui Arrianus, trebuie căutat și un reflex al opiniei sale personale despre divinizarea împăraților romani.

Nici prezicerilor nu pare a le acorda întotdeauna crezare așa cum s-a susținut. După ce redă, de pildă, cele două versiuni în legătură cu nodul gordian, Arrianus spune: „Eu unul mărturisesc că nu știu cui să dau crezare în ce privește felul cum a rezolvat Alexandru întîmplarea cu nodul; însă fapt sigur este că atît Alexandru cît și cei care îl însoțeau au plecat de acolo cu aerul că prezicerea privitoare la desfacerea nodului se împlinise"[104]. Cu alte cuvinte, rezolvarea în sine era mai puțin importantă. A contat mai cu seamă, și Arrianus a înțeles bine acest lucru, impresia lăsată de această prezicere asupra celorlalți, care trebuiau neapărat

[103] *Anabasis*, VII, 29, 3.
[104] *Ibidem*, II, 3, 8.

convinși de rolul pe care urma să-l dețină de acum înainte Alexandru.

Aspectul politic constant, observat în opera lui Arrianus, deseori în dauna celui social-economic, merită să fie pus de asemenea în valoare. Din acest punct de vedere se cuvine să semnalăm indicațiile potrivit cărora orașelor grecești din Asia Mică „le-a fost îngăduită ținerea vechilor legi și le-a fost dăruită libertatea" și tot în aceste orașe „răsturna oligarhia și instaura democrația"[105]. Chiar dacă astăzi formulările lui Arrianus nu mai sînt interpretabile *ad litteram*, ele constituie importante jaloane ale politicii lui Alexandru în Orient, dacă ar fi numai prin faptul că aceleași formulări se întîlnesc în documentele epigrafice ale vremii.

Nu întotdeauna Arrianus sesizează exact substratul diferitelor evenimente descrise. Fundarea orașelor este văzută numai prin prisma importanței lor militare[106]; or, este știut că aceste centre colonizate cu elemente grecești au constituit cu timpul cele mai puternice focare ale culturii elenistice în Orient. Alți autori antici par să fi înțeles mai bine lucrurile cînd afirmă: „Alexandru, construind peste 70 de orașe pentru popoarele barbare și răspîndind pe tot cuprinsul Asiei sămînța instituțiilor eline, a ajutat la ridicarea acestor orașe[107]".

Iată deci o situație în care sîntem nevoți să recurgem și la alți autori pentru a putea înțelege corect lucrurile. Și nu este singurul exemplu. Începînd cu evenimente — sfîrșitul războiului cu Sparta[108], decretul citit de Nicanor în 324 î.e.n.[109] — și terminînd cu unele aspecte ale preocupărilor și realizărilor majore ale lui Alexandru — ca, de pildă, difuzarea limbii grecești,

[105] *Anabasis*, I, 17, 1 și respectiv I, 17, 10; cf. și notele din text referitoare la aceste două formulări.
[106] *Ibidem*, IV, 25, 5.
[107] Plutarh, *De fortuna Alexandri*, I, 5, p. 328 F.
[108] *Anabasis*, III, nota 92.
[109] *Ibidem*, VII, nota 24.

devenită cu el limbă universală, dezvoltarea fără precedent a comerțului și, în strînsă legătură cu aceasta, crearea unei monede unice avînd ca bază etalonul atic —, toate aceste probleme nu sînt amintite, ceea ce scade evident valoarea istoriei lui Arrianus.

Formația sa filozofică este evident de natură stoică. Învățătura lui Epictet și-a găsit un larg ecou în opera lui Arrianus, în primul rînd în calitatea sa de popularizator al doctrinei filozofului. În ce măsură o găsim aplicată și în scrierile minore, anterioare *Anabasei*, ne este mai greu s-o spunem. Sigur este că în *Anabasis*, avînd în vedere judecata de valoare a lui Alexandru, pe care subiectul o impunea, formația sa filozofică poate fi cel mai bine analizată[110]. Ea se manifestă cel mai bine în tonul moralist al operei sale, întru totul caracteristic doctrinei stoice contemporane cu el, ale cărei preocupări gravitau în special în jurul eticii: „Personal, eu nu sînt de acord cu cruzimea pedepsei aplicate lui Bessos . . . De altfel nu sînt de acord nici cu hotărîrea lui de a lepăda costumul macedonean . . . după cum nu sînt de acord nici cu faptul de a fi renunțat la cununa de învingător"[111]. Acesta este nivelul de înțelegere la care se ridică Arrianus, și aceasta revine la o trăsătură foarte importantă a operei sale. Dacă el întrevede o cauzalitate în evenimentele descrise, aceasta este de natură etică. Istoria lui Alexandru gravitează în jurul calităților și defectelor acestuia, în concepția lui Arrianus, care, în această privință, nu se ridică cu nimic peste nivelul mediu de înțelegere al întregii istoriografii antice. Este suficient să exemplificăm acest aspect al concepției sale prin judecata pe care o formulează despre eroul său în capitolele XXVIII—XXIX, ale cărții a VII-a.

Interesant este însă de arătat că Arrianus nu se arată întotdeauna consecvent principiilor stoice. În ju-

[110] J. Stroux, *Die stoische Beurteilung Alexanders des Grossen*, în „Philologus", LXXXVIII, 1933, p. 222 și urm.
[111] *Anabasis*, IV, 7, 4.

decata acestora, un mare rol îl avea educația pe care a primit-o Alexandru. De aceasta legau ei evoluția sa ulterioară, spre deosebire de peripatetici, care vedeau rădăcina răului în însăși soarta care-i pusese în mîini conducerea unui imperiu atît de vast. La Arrianus se vorbește mai rar despre educație. În schimb, celălalt aspect, subliniat de peripatetici, este acceptat și de scriitorul nostru, care spune: „Din partea lui Alexandru, ea îmi pare ca un semn că regele macedonean se lăsase furat de ideea de grandoare specifică mezilor și perșilor și de modul de viață al regilor barbari, care făceau o distincție netă între ei și supușii lor"[112].

Alteori, Arrianus nu este nici stoic, nici peripatetic. Una din cele mai dezbătute probleme ale stoicilor era mînia lui Alexandru. Ea era deseori oferită ca exemplu în contrast cu omenia, seninătatea, egalitatea constant predicată de doctrinarii porticului. Introducînd ideea regretului, Arrianus se dovedește adeptul unei doctrine etice libere, cu totul opusă aceleia stoice, care nu admitea aceste schimbări de dispoziție. „De altminteri Alexandru este, după știința mea, singurul rege din vechime care a fost în stare să aibă remușcări pentru greșelile lui"[113].

Definirea concepției istorice a lui Arrianus trebuie fixată, așadar, în lumina acestor trei aspecte luate în discuție. A reieșit deci că locul primordial îl deținea poziția sa de clasă și formația sa filozofică, fie ea și eclectică. Arrianus concepe istoria ca o lecție de morală scrisă din punctul de vedere al unui adept convins al principatului, cu toate consecințele care decurg din această atitudine. Acest lucru nu ne-a putut dispensa însă de menționarea unor observații deosebit de valoroase, oricît de sporadice ar fi ele în opera scriitorului nostru.

[112] *Anabasis* IV, 7, 4.
[113] *Ibidem*, VII, 29, 1.

Arrianus ni se înfățișează însă în primul rînd ca un istoric avînd cultul adevărului, și în aceasta constă valoarea permanentă a operei sale.

ARTA LITERARĂ ÎN ANABASIS

Din acest punct de vedere, critica literară înclină să-i atribuie lui Xenofon rolul de model pe care Arrianus l-ar fi imitat cu fidelitate[114]. Realitatea este că, pe lîngă Xenofon, a cărui influență nu poate fi negată, mai trebuie menționați și Tucidide și Herodot[115], ceea ce arată că valoarea literară a *Anabasei* nu poate fi pusă numai pe seama unei singure influențe, ci este de atribuit aptitudinilor literare, proprii scriitorului nostru.

Limbajul operei sale este adesea sec, urmînd genul unei cronici oficiale. Formulările stereotipe, folosite de autor pentru sublinierea faptului că unele acțiuni se repetă, contribuind în felul acesta la o mai precisă redare a evenimentelor, creează nu arareori impresia de monotonie.

Lăsînd la o parte acest aspect, limba operei lui Arrianus este într-adevăr de o simplitate care o amintește pe aceea a lui Xenofon. Așa după cum modelul său evita, în măsura posibilităților, influența limbajului sofiștilor, încărcat, sentențios, plin de figuri de stil, și tindea spre mult apreciata simplitate atică, tot așa și Arrianus se va îndepărta conștient de influența retoricii vremii, reprezentată de cea de-a doua sofistică. Limbajul său, eliberat de această influență, va cîștiga în suplețe, naturalețe și vioiciune. Forma povestirii este în deplină concordanță cu conținutul. Dacă în descrierea luptelor tonul va fi deseori abrupt, evocînd parcă desfășurarea dramatică a acestora, în digresiuni fraza redevine largă, niciodată încărcată[116].

Efortul pe care-l va depune Arrianus în a se conforma idealului aticist, simplu și clar, spre deosebire de cel asianic, încărcat și plin de figuri de stil, îl va situa printre cei mai buni scriitori de limbă greacă din această perioadă[117].

Și în compoziția operei se pot surprinde de asemenea multe elemente valoroase. Începînd cu genul de jurnal de zi, pe care l-a preluat în primul rînd de la Ptolemeu, și terminînd cu împărțirea operei în 7 cărți, după exemplul lui Xenofon, Arrianus se dovedește tributar și altor modele, între care ar mai fi de enumerat, așa cum am mai spus, Herodot și Tucidide. Rezultatul este însă o operă unitară în care, oricît de numeroase ar fi influențele amintite, se simte retușul final al unui autor de talent. Există, de pildă, în *Anabasis* o artă a înlănțuirii episoadelor pe care am putea-o mai degrabă compara cu cea a lui Xenofon, decît să i-o atribuim integral acestuia din urmă. Descrierile de luptă, în care Arrianus își desfășoară întreaga măsură a talentului său, sînt judicios încadrate în zugrăvirea unor evenimente mai puțin importante[118]. La rîndul lor, acestea nu supără, ci dau impresia că pregătesc mai bine pe cititor pentru scenele de luptă. Digresiunile, introduse cu măsură, contribuie la impresia de perfect echilibru care se desprinde din întreaga operă[119]. Arrianus face de asemenea puține concesii gustului retoric al vremii în folosirea discursurilor. Este suficient să facem o comparație cu acelea din opera lui Curtius Rufus, în care eroii par niște retori ai vremii. Personajele lui

[114] Doulcet, *Quid Xenophonti debuerit Arrianus*, Paris, 1882, citat după E. Schwartz, în *loc. cit.*; W. Schmidt—O. Stählin, *op. cit.*, în *loc. cit.* și A. et M. Croiset, *Histoire de la litt. gr.*, în *loc. cit.*

[115] Ed. Schwartz, în *loc. cit.*, col. 1235.

[116] Vezi, de exemplu, *Anabasis*, I, 12—13, pregătirea luptei de la Granicos, cap. 14—16, lupta propriu-zisă, cap. 16—17 măsurile posterioare marii bătălii.

[117] A. et M. Croiset, *op. cit.*, în *loc. cit.*

[118] Vezi *supra*, nota 116.

[119] *Anabasis*, II, 16, 1—6; V, 1, 1—2.

A. B. Ranovici[137], H. Bengtson[138], autori care, apreciind pozitiv valoarea operei lui Arrianus, își întemeiază teoriile în principal pe istoria acestuia. Lor li se datorează considerarea lui Arrianus ca cel mai bun istoric antic al lui Alexandru.

Consensul aproape unanim în care doar cîțiva savanți fac opinie separată, printre care G. Radet[139] și A. Weigall[140], ne fac să considerăm opera lui Arrianus în rîndul celor mai valoroase lucrări de istorie antică și în mod sigur pe primul loc în istoriografia relativă la Alexandru.

*

Traducerea de față este prima, integrală, în limba română. Ea a fost făcută după ediția lui A. G. Roos, apărută în colecția B. G. Teubner, Leipzig, 1907.

[137] A. B. Ranovici, *Elenismul și rolul său istoric,* București, 1953, pp. 45—89 (traducere românească).
[138] H. Bengtson, *Griechische Geschichte,* München, 1960, ed. II, pp. 319—354.
[139] G. Radet, *op. cit.*
[140] A. Weigall, *Alexandre le Grand,* Paris, 1934 (traducere franceză).

PREFAȚA

Ori de cîte ori concordă cele scrise de Ptolemeu, fiul lui Lagos[1], cu cele scrise de Aristobul, fiul lui Aristobul[2], despre Alexandru al lui Filip, eu îmi propun să le consemnez ca vrednice de toată crezarea; iar cînd nu concordă, aleg versiunea care-mi pare mai verosimilă și care merită să fie povestită[3].

(2) Au mai scris și alții despre Alexandru (adevărul este că niciînd nu s-a scris mai mult — dar și mai contradictoriu — despre una și aceeași persoană); mie însă, Ptolemeu și Aristobul mi s-au părut mai de încredere în cele ce spun, Aristobul pentru că a urmat pe regele Alexandru în expediție; cît despre Ptolemeu, acesta — pe lîngă tovărășia lui de arme cu Alexandru — a fost și el rege, și ca atare minciuna i-ar ședea mult mai urît decît oricărui alt om. În sfîrșit, amîndoi au calitatea de a fi scris după moartea lui Alexandru, așa că lucrările lor nu se pot resimți de pe urma constrîngerii ori a recompensei așteptate în schimbul unei relatări mincinoase a evenimentelor.

(3) Există și la alți autori amănunte vrednice a fi amintite și nu tocmai de necrezut, pe care eu însă le-am notat doar ca elemente de tradiție orală privitoare la Alexandru. Iar pe cititorul ce se va mira că în urma atîtor alți scriitori mi-a dat și mie prin minte să întocmesc lucrarea de față, îl voi ruga să cerceteze mai întîi toate cele scrise de ei, apoi să se oprească asupra paginilor mele, și abia atunci să se minuneze.

CAPITOLUL 1

Se spune că Filip ar fi murit în timpul arhontatului lui Pythodemos la Atena[4], și că Alexandru, care avea pe atunci vreo douăzeci de ani[5], odată ajuns la domnie, a plecat în Peloponeș. (2) Acolo[6] el convocă o adunare a grecilor peloponesieni[7], cărora le ceru comanda supremă a armatei pregătite împotriva perșilor, comandă acordată de ei mai înainte[8] lui Filip[9]. Toți au fost de acord, cu excepția spartanilor, care se pare că i-au răspuns că nu le este în obicei să asculte de alții, ci să comande.

(3) De altfel se pare că și la Atena s-au semnalat atunci unele frămîntări[10], numai că la cel dintîi contact cu Alexandru atenienii au fost cuprinși de spaimă, ca apoi să-i acorde onoruri mai mari chiar decît cele de care se bucurase Filip din partea lor.

După toate cele de mai sus, Alexandru se întoarse în Macedonia și începu pregătirile expediției din Asia. (4) Dar o dată cu sosirea primăverii trecu în Tracia, îndreptîndu-se împotriva tribalilor[11] și a ililor[12], despre care fusese informat că dau semne de neliniște. Dată fiind vecinătatea lor, Alexandru se gîndea că n-ar fi bine să-i lase în urma lui, mai înainte de a-i fi supus cu desăvîrșire, o dată ce pleca cu armata atît de departe. (5) Pornind din Amphipolis[13], el invadă teritoriul trac ocupat de tracii autonomi[14], lăsînd la stînga orașul Philippi[15] și muntele Orbelos[16], și se zice că după ce a trecut pe celălalt mal al Nestosului[17], în zece zile a ajuns la poalele munților Haemus[18].

(6) Acolo, în înaltul povîrnișurilor, îl așteptau o mulțime de păstori[19], care puseseră mîna pe arme, și tracii independenți, pregătiți pentru a zădărnici ocuparea, de către armata invadatoare, a culmii Haemusului, pe unde aceasta din urmă trebuia să treacă[20]. (7) [Aci] cei dintîi

adunaseră o mulțime de căruțe, pe care le așezaseră în față, cu intenția de a le folosi atît în scop de apărare, în vălmășagul unui eventual atac, cît și cu gîndul de a le slobozi asupra falangei[21] macedonene, în clipa în care aceasta s-ar fi angajat pe versantul cel mai povîrnit al muntelui. Convingerea lor era că falanga va fi cu atît mai lesne împrăștiată de ciocnirea violentă a carelor, cu cît acestea vor da peste o masă mai compactă de oameni.

(8) Oricum, Alexandru ținu sfat pentru găsirea soluției care avea să-i îngăduie cucerirea înălțimii cu minimum de pierderi și, după ce ajunse la concluzia că primejdia se cerea neapărat înfruntată (altă cale de trecere nu exista), ordonă pedestrașilor săi ca, atunci cînd carele se vor năpusti de sus, cei ce vor avea loc suficient pentru a putea rupe rîndurile să se împrăștie, lăsînd carelor loc de trecere; (9) în schimb cei ce aveau să fie surprinși de ele [la loc îngust] trebuiau să se țină strîns, unii urmînd chiar să se arunce la pămînt și să-și facă un adăpost din scuturile lor alăturate, ceea ce avea să permită carelor slobozite împotriva lor să treacă peste ei, datorită vitezei lor, fără a le provoca pierderi. Așa, cel puțin, era de așteptat să se întîmple.

Și s-a întîmplat așa cum prevăzuse Alexandru. (10) Parte dintre oameni rupseră rîndurile, iar carele, rostogolindu-se peste scuturi, nu aduseră celorlalți cine știe ce pagubă; în orice caz nici un om nu și-a pierdut viața din cauza lor.

Atunci macedonenii, văzînd cum carele, principala lor teamă, nu le provocaseră nici un fel de pierderi, scoaseră un strigăt și se năpustiră asupra tracilor. (11) Alexandru ordonase arcașilor săi din aripa dreaptă să treacă înaintea celeilalte falange, în dreptul căreia trecerea i se păruse mai deschisă, și să tragă în traci cînd aceștia vor ieși să-i întîmpine; iar el, în fruntea trupelor sale de elită și a gărzilor, luă cu sine și pe agriani[22] și trecu cu ei toți pe aripa stîngă. (12) Arcașii respinseră cu tirul lor pe tracii ieșiți să-i înfrunte; falangei,

luptînd de aproape, nu-i trebui prea mare efort ca să scoată de pe pozițiile lor niște oameni echipați sumar, niște barbari prost înarmați. Cînd veni vremea să atace dinspre stînga, Alexandru nu mai întîmpină nici o rezistență: dușmanii lepădaseră armele, care pe unde se nimerise, și fugiseră să se ascundă în munți. (13) Pierderile lor au fost cam de o mie cinci sute de oameni. Bărbații prinși de vii și reținuți au fost în număr mic, datorită atît iuțelii lor cît și cunoașterii pe care o aveau a locurilor; în schimb, toate femeile care-i însoțiseră au fost capturate împreună cu copiii și cu lucrurile pe care le aveau.

CAPITOLUL 2

Alexandru trimise capturile înapoia sa, spre cetățile sale maritime, însărcinînd pe Lysanias și pe Philotas să dispună de ele; iar el, după ce trecu de înălțimile acelea, porni împotriva tribalilor, străbătînd munții Haemus. Astfel ajunse la malul Lyginosului — cale de trei zile de la cursul Istrosului[23], dacă mergi în direcția munților Haemus.

(2) Syrmos[24], regele tribalilor, care aflase de mult de marșul lui Alexandru, trimisese femeile și copiii tribalilor la Istros, dîndu-le poruncă să treacă fluviul pînă ce vor ajunge pe unul din ostroavele lui, numit Peuce[25]. (3) Tracii vecini se și refugiaseră pe acest ostrov din cauza înaintării lui Alexandru; pînă și Syrmos își căută adăpost în același punct împreună cu suita sa; însă cea mai mare parte a tribalilor avea să se repeadă în direcția contrară, anume spre rîul care fusese, în ajun, punctul de plecare al lui Alexandru.

(4) Acesta din urmă, informat de mișcările lor, se retrase și-i atacă pe tribali, surprinzîndu-i în plin popas. Luați pe nepregătite, tribalii își ordonară oamenii prin vîlceaua pe unde trecea rîul, dar Alexandru își rîndui personal falanga în șiruri strînse și dădu sem-

nalul de atac, poruncind arcașilor și prăștiașilor săi să dea iureș cei dintîi și să tragă în barbari, în nădejdea că va izbuti astfel să-i scoată din vîlcea la loc deschis. (5) Ajunși în bătaia săgeților, tribalii, care începeau să aibă pierderi, se năpustiră asupra arcașilor ca să se bată cu ei, arcașii nefiind echipați anume. Dar de îndată ce-i văzu ieșind din vîlcea, Alexandru îi dădu ordin lui Philotas[26] să atace cu cavaleria formată din macedonenii de sus, în dreapta, în punctul unde aceia, alergînd, înaintaseră cel mai mult; iar lui Heraclides[27] și lui Sopolis[28] să se repeadă cu călăreții bottieni și amphipolitani în stînga[29], (6) în timp ce Alexandru avea să atace pe centru cu falanga de infanteriști precedată de ce-i mai rămînea din forțele lui de cavalerie.

Atîta timp cît a ținut lupta de la distanță, tribalii nu s-au dovedit mai prejos [decît macedonenii]; dar cînd se porni atacul masiv și viguros al falangei și cînd călăreții începură să dea năvală unii după alții, lovindu-i nu numai cu sulițele, dar chiar cu caii, tribalii o luară la fugă prin vîlcea spre rîu. (7) Această fugă i-a costat viața a trei mii de oameni; în schimb numai puțini au fost prinși de vii, deoarece pădurea din apropierea rîului era deasă; pe de altă parte, asfințitul făcea urmărirea nesigură pentru macedoneni.

După spusele lui Ptolemeu, macedonenii au pierdut [în această luptă] unsprezece călărețí și vreo patruzeci de pedestrași.

CAPITOLUL 3

Alexandru ajunse pe malul Istrosului a treia zi după luptă. Fluviul acesta este cel mai mare din Europa, străbate o întindere imensă de pămînt și desparte popoare foarte războinice, cele mai multe celtice (Istrosul izvorăște, de altfel, chiar pe teritoriul celt), dintre care cei mai periferici sînt quazii și marcomanii; (2) apoi [Istrosul delimitează teritoriul ocupat de] iazygi, o ramură a sarmaților, apoi cel al geților, care se cred

nemuritori, pe urmă marea masă a sarmaților, în sfîrșit pe sciți, pînă la vărsare — care se face prin cinci guri[30], în Pontul Euxin[31]. (3) În acest punct Alexandru dădu de un număr de corăbii de război plecate din Bizanț[32], care navigaseră în Pontul Euxin și urcaseră în susul fluviului ca să se întîlnească cu el. Alexandru îmbarcă pe ele arcași și pedestrași cît putu de mulți și porni spre ostrovul în care tribali și traci își căutaseră adăpost — încercînd să debarce acolo cu forța.

(4) Barbarii însă alergară pe mal pretutindeni unde corăbiile atingeau uscatul. Corăbiile erau doar cîteva, și oaste, pe ele, puțină la număr; coasta insulei este și ea aproape toată povîrnită și greu de atacat; în sfîrșit apa fluviului curge năvalnică și amenințătoare, fiind gîtuită în acel punct.

(5) [Toate acestea îl făcură pe] Alexandru să renunțe la debarcare; în schimb hotărî să treacă Istrosul și să-i atace pe geții[33] de dincolo de fluviu, în primul rînd pentru că văzuse o mare mulțime de geți (vreo patru mii de călărețí și mai mult de zece mii de pedestrași) adunați pe malul Istrosului, gata să-i curme orice încercare de debarcare; în al doilea rînd, pentru că îi venise pofta[34] să ajungă pe celălalt mal. (6) De aceea s-a îmbarcat și el pe [una dintre] corăbii, dînd ordin ca pieile corturilor să fie umplute cu paie; și, luînd toate luntrele de prin acele locuri (luntre erau multe, pentru că oamenii de pe malul Istrosului le folosesc la pescuit, comunică între ei cu ajutorul lor și — mulți din ei — le folosesc cînd vor să prade), trecu pe ele cît putu de mult din efectivele sale. Așa s-au îmbarcat cu Alexandru cam o mie cinci sute de călărețí și vreo patru mii de pedestrași.

CAPITOLUL 4

În timpul nopții trecură cu toții dincolo, într-un loc cu holda bogată, care îi ascundea de priviri în timp ce se apropiau de mal. La revărsatul zorilor, Alexandru

porni prin lanuri, dînd ordin pedestraşilor să culce grîul cu lăncile lăsate de-a curmezişul şi să înainteze astfel pînă ce vor ajunge în locurile unde cîmpul nu era cultivat. (2) Cavaleria merse pe urmele falangei tot timpul cît îi trebui acesteia să-şi croiască drum prin lanuri; în schimb, cînd ieşiră dintre holde, Alexandru îşi conduse cavaleria pe aripa dreaptă şi-i porunci lui Nicanor[35] să dispună falanga în formaţie lărgită[36].

(3) Geţii n-au rezistat nici măcar celui dintîi atac al cavaleriei. Îndrăzneala lui Alexandru, care trecuse cu atîta uşurinţă şi într-o singură noapte Istrosul, cel mai mare dintre fluvii, fără să aibă nevoie de vreun pod peste vadul apei, li se părea nemaipomenită; masivitatea falangei îi făcu să intre în panică, iar cavaleria lovise puternic în ei. (4) La început geţii se retraseră în fugă spre o cetate aşezată cam la o parasangă departe de Istros; însă cînd văzură cu cîtă băgare de seamă înainta falanga lui Alexandru mereu pe lîngă fluviu, cu cavaleria în frunte, aşa fel încît geţii să n-o poată încercui prin surprindere, aceştia părăsiră şi cetatea, care era slab fortificată, şi luară cu ei toţi copiii şi toate femeile pe care le putuseră sui pe cai, îndreptîndu-se cu ei departe de Istros în stepă.

(5) Alexandru puse stăpînire pe cetate şi pe tot ce nu fusese luat de geţi, însărcină pe Meleagru[37] şi pe Filip[38] cu transportul prăzilor [spre patrie], apoi distruse cetatea din temelii, după care aduse jertfe pe malul Istrosului lui Zeus Salvatorul şi lui Heracle[39], ca şi însuşi Istrosului[40], care nu-i fusese potrivnic, şi în aceeaşi zi se întoarse în tabără, aducînd cu sine pe toţi oamenii săi, teferi.

(6) În tabără sosiră la Alexandru soli din partea celorlalte neamuri libere din vecinătatea Istrosului, ca şi din partea lui Syrmos, regele tribalilor, şi a celţilor aşezaţi în regiunea Golfului Ionic[41].

Celţii au statura înaltă şi sînt trufaşi[42]; cu toate acestea, toţi spuneau că au venit din dorinţa de a lega prietenie cu Alexandru. Alexandru îi asigură de bunele lui

gînduri şi primi din partea lor aceleaşi asigurări; însă pe celţi îi mai întrebă ce anume dintre toate cele ce îi privesc pe oameni, îi înfricoşează mai tare, trăgînd nădejde că renumele său ajunsese pînă la ei, şi chiar dincolo de ei, şi că în răspunsul lor ei vor mărturisi că se tem de el mai presus de orice. Numai că răspunsul celţilor a fost altul de cît cel aşteptat: (8) anume, întrucît întinderile lor erau departe de Alexandru şi anevoie de ajuns, şi văzînd că invazia lui Alexandru ţintea în altă direcţie, celţii îi răspunseră că se tem [doar] ca cerul să nu cadă cumva peste ei.

Alexandru legă prietenie cu ei şi alianţă, apoi îi trimise pe la locurile lor, remarcînd doar [faţă de ai săi] că celţii sînt oameni tare încrezuţi.

CAPITOLUL 5

După aceasta Alexandru porni spre ţinutul agrianilor şi al peonilor[43]. Însă iscoadele îi aduseră ştirea că Cleitos, fiul lui Bardylis, s-a răzvrătit şi că Glaucias, regele taulantienilor[44], i s-a alăturat. Alţii adăugară că şi autariaţii[45] au de gînd să-l atace în timpul marşului. Veştile îl hotărîră să plece pe dată.

(2) Langaros, regele agrianilor, care îşi arătase simpatia faţă de Alexandru încă din timpul vieţii lui Filip şi venise cîndva la el într-o misiune neoficială, îl aştepta acum în fruntea gărzilor sale, alcătuite din oameni de elită şi foarte bine înarmaţi. (3) Auzind că Alexandru voia să afle ce fel de oameni sînt autariaţii şi dacă sînt mulţi la număr, Langaros îi spuse că nu trebuie să-şi facă grji în privinţa lor pentru că sînt oamenii cei mai puţin războinici de prin acele locuri şi că el însuşi ar putea să facă o incursiune pe pămînturile lor, ca să-i reţină în propriile lor necazuri. Alexandru îi dădu mînă liberă, aşa că Langaros se năpusti asupra autariaţilor, ocupîndu-le pămîntul.

(4) Autariaţii fură astfel preocupaţi de propriile lor

treburi. Langaros primi din partea lui Alexandru mari onoruri și darurile cele mai de preț în ochii unui rege macedonean. Pe deasupra Alexandru făgădui să-i dea de soție chiar pe Cynane[46], propria sa soră, la întoarcerea lui în Pella[47].

(5) Abia întors acasă, Langaros, lovit de boală, muri. Alexandru înaintă urmînd cursul Erigonului[48] și ajunse în fața Pelionului[49]. Cetatea fusese ocupată de Cleitos, pentru că era cea mai bine întărită din întreaga regiune. Ajuns acolo, Alexandru își așează tabăra lîngă rîul Eordeei și hotărî asaltul cetății pentru a doua zi. (6) Oamenii lui Cleitos ocupaseră înălțimile semețe și împădurite din jurul cetății ca să poată încercui pe macedoneni, în caz că aceștia vor asalta cetatea.

Glaucias, regele taulantienilor, întîrzia. (7) Alexandru începu să asalteze cetatea. Dușmanii jertfiră trei băieți, trei fete și trei berbeci negri, apoi porniră în goană să se ia la luptă cu macedonenii; însă, la apropierea macedonenilor își părăsiră pozițiile abia ocupate, deși erau foarte bune; pînă și ființele jertfite de ei au putut fi găsite zăcînd în același loc. (8) Alexandru îi împinse în aceeași zi în cetate și, înconjurînd-o cu trupele sale, hotărî să izoleze pe dușman prin circumvalare. A doua zi însă, Glaucias, regele taulantienilor, se arătă în fruntea unor mari forțe; și cum Alexandru își da seama că, dacă va încerca să asalteze cetatea, nu o va putea cuceri cu trupele de care dispunea (între zidurile ei își găsiseră adăpost o mulțime de războinici; pe de altă parte Glaucias îl amenința cu o armată foarte numeroasă), (9) îi dădu ordin lui Philotas ca, escortat de o avangardă călare, să plece cu animalele de povară din tabără după nutreț. Glaucias, înștiințat de mișcările lui Philotas și ale oamenilor lui, îl urmări și ocupă înălțimile din jurul pajiștii de unde oamenii lui Philotas urmau să ia nutrețul. (10) Aflînd de primejdia prin care ar fi trecut oamenii și animalele dacă întunericul i-ar fi prins pe drum, Alexandru luă cu sine gărzile, pe arcași, pe agriani și vreo patru sute de călăreți, ca

să le sară în ajutor, lăsînd restul efectivelor sale lîngă cetate, pentru ca cei împresurați să nu fugă și să se alăture lui Glaucias — fapt inevitabil dacă Alexandru ar fi luat cu sine întreaga armată.

(11) Auzind de apropierea lui Alexandru, Glaucias se retrase de pe înălțimi, iar Philotas și oamenii săi ajunseră cu bine înapoi în tabără. Cu toate acestea, Cleitos, Glaucias și oamenii lor socoteau că Alexandru, care ajunsese pe un teren nefavorabil, le-a căzut în mînă. (12) Ce e drept, ei împînziseră înălțimile vecine cu o mulțime de călăreți, de sulițași și de prăștiași, cărora li se adăugau hopliții în număr de ajuns de mare, ca să nu mai vorbim de oamenii închiși în cetate: aceștia amenințau să dea năvală la cea dintîi mișcare a trupelor macedonene. Drumul pe care mergeau oamenii lui Alexandru era îngust, trecea prin pădure și era mărginit de o parte de cursul unui rîu, iar de cealaltă parte de coasta prăpăstioasă a muntelui; această stare de lucruri făcea ca armata să nu poată trece nici măcar în rînduri de cîte patru.

CAPITOLUL 6

În această situație, Alexandru își dispuse falanga în așa fel încît să aibă în adîncime o sută douăzeci de oameni. Pe amîndouă aripile așează două sute de călăreți cărora le ordonă să păstreze liniștea; călărețiii aveau să-i execute poruncile fără întîrziere.

(2) Cel dintîi ordin dat hopliților a fost să ridice sulițele; la un alt semn, sulițele se înclinară ca pentru atac, ca apoi să se abată toate cînd spre dreapta, cînd spre stînga. Astfel Alexandru își împinse degrabă falanga înainte, mișcînd-o apoi de o parte și de alta, pe aripi. (3) Alexandru își dispuse oamenii în diferite formații, pe care le schimbă la intervale scurte de timp, pînă ce aripa stîngă luă înfățișarea unei săgeți: atunci trecu la atac. Dușmanii nu încetau să se minuneze

de luptă al lui Alexandru și atacă el, cel dintîi, fortificațiile (aflate nu tocmai departe); și că, după ce le distruse, se aruncă asupra avanposturilor tebane. (2) Amyntas, fiul lui Andromenes, care îi fusese asociat lui Perdiccas, de îndată ce-l văzu pe acesta pătrunzînd dincolo de fortificații, porni cu oamenii din subordinea sa după el. Pus în fața faptului împlinit, apoi temîndu-se ca cei de mai sus să nu rămînă izolați și să pățească ceva de la tebani, Alexandru urni și restul trupelor, (3) dînd ordin arcașilor și agrianilor să pătrundă în iureș înăuntrul fortificațiilor; numai trupele de elită și gărzile aveau să mai rămînă afară.

Între timp Perdiccas încercă să atace al doilea rînd de fortificații, însă fu rănit de o săgeată și rămase întins pe loc. Adus înapoi în tabără într-o stare gravă, el n-a putut fi vindecat decît cu mare greutate. În schimb, oamenii care atacaseră în rînd cu el și arcașii trimiși de Alexandru îi încolțiră pe tebani în fundătura ce duce la templul lui Heracle. (4) Tebanii se retraseră spre templu, urmăriți de agresori; dar îndată scoaseră un strigăt și trecură la contraatac, iar macedonenii o rupseră la fugă. Căzu Eurybotas cretanul, căpetenia arcașilor, și mai căzură dintre arcași vreo șaptezeci de oameni, iar cei rămași în viață se retraseră în fugă spre pozițiile unde așteptau trupele macedonene de elită și gărzile regelui.

(5) Văzîndu-și oamenii puși pe fugă și pe tebani urmărindu-i dezlînat, Alexandru atacă cu falanga dispusă în formație de luptă. Tebanii sînt aruncați înapoi în spatele porților, după o goană îngrozitoare, la capătul căreia abia izbutesc să mai ajungă în cetate, fără însă a mai apuca să închidă porțile. Vîrfurile urmăritorilor macedoneni pătrunseră după ei pînă dincolo de zidurile rămase fără apărători din cauza marelui număr de avanposturi. (6) De acolo își croiră drum pînă în Cadmeia, iar mai departe, laolaltă cu garnizoana din cetățuie, pe lîngă templul lui Ampheion[67], pînă în oraș; ceilalți [oameni ai lui Alexandru] trecură la rîndul lor peste zi-

duri (tebanii le părăsiseră, alăturîndu-se fugarilor) și năvăliră în piața publică. (7) Forțele tebanilor, rămase să apere templul lui Ampheion, rezistară cîtăva vreme, dar cînd se văzură amenințate de macedoneni din toate părțile, cînd îl văzură pe Alexandru făcîndu-și apariția cînd ici, cînd colo, cavaleria tebană străbătu cetatea în goană și ieși în cîmpie, iar pedestrimea își căută scăparea care cum putu.

(8) Așa se explică de ce tebanii, rămași fără apărare, au fost uciși fără cruțare[68], în clocotul zilei — deși nu atît de mîna macedonenilor, cît de a focidienilor[69], de a plateienilor[70] și de a altor beoțieni, care au dat buzna în case, au omorît pe cîți încercau să li se împotrivească și n-au iertat nici pe cei ce căutau adăpost în temple, nici femeile, nici copiii.

CAPITOLUL 9

Pentru elini a fost o adevărată nenorocire. Însemnătatea cetății capturate și repeziciunea operațiunilor întrecuseră așteptările tuturor, fie ei învinși, fie învingători, și au avut darul să înfioare restul lumii grecești laolaltă cu cei amestecați în evenimente. (2) Dezastrul suferit [odinioară] de atenieni în Sicilia[71] adusese, ce e drept, cetății pierderi tot atît de grele în vieți omenești, numai că armata lor se prăpădise departe de patrie și, în plus, era alcătuită mai mult din trupe aliate decît din cetățeni [ai Aticii]. Pe urmă orașul rămăsese nevătămat. Iată de ce atenienii putură, mai tîrziu, să încingă un război îndelungat[72] cu spartanii și aliații lor și să țină piept marelui rege; nenorocirea nu păruse atît de grea celor vitregiți de soartă, iar în restul Eladei dezastrul n-a avut răsunetul de acum. (3) Atena mai fusese înfrîntă o dată, pe mare, la Aigospotamoi[73], dar cetatea nu avusese de suferit decît dărîmarea lungilor ei ziduri, pierderea prin trădare a unui număr însemnat de corăbii și căderea influenței ei politice, toate

umilitoare; totuşi structura ei statală rămăsese neştirbită. Curînd cetatea îşi recăpătase puterea, îşi înălţase din nou zidurile pînă departe şi, ajungînd stăpînă pe mare, izbutise chiar să scoată pe spartani — duşmanii ei de temut de odinioară, care aproape că o nimiciseră atunci — dintr-o mare nenorocire[74].

(4) Sau: pe spartani, propriile lor înfrîngeri de la Leuctra ori de la Mantineia[75] i-au lovit mai mult pentru că nu se aşteptau la ele; numărul morţilor fusese de mai mică însemnătate. Iar atacul beoţienilor şi al arcadienilor[76] asupra Spartei — atac condus de Epaminonda — nu i-a îngrozit pe spartani şi pe aliaţii lor de pe atunci atît prin gravitatea situaţiei, cît mai degrabă prin caracterul neobişnuit al spectacolului.

(5) Cucerirea Plateiei n-a fost nici ea o mare nenorocire, pentru că cea mai mare parte dintre cetăţeni avusese destulă vreme să se refugieze la Atena, aşa că numărul prinşilor de război a fost mic. În sfîrşit, ocuparea Melosului şi a Scionei, aşezări insulare fără însemnătate, a fost ruşinoasă pentru învingători şi n-a stîrnit de loc admiraţia lumii greceşti[77].

(6) Ei bine, răbufnirea necugetată a revoltei din Teba, apoi cucerirea, fără eforturi pentru învingători şi atît de grabnică, a cetăţii, ca şi grozăvia măcelului (ce părea stîrnit de populaţii de acelaşi sînge mînate de o veche duşmănie), la care adaug totala aservire a acestei cetăţi (care, pe atunci, ocupa între elini un loc de frunte datorită puterii şi prestigiului ei militar) au fost atribuite mîniei divine — fapt lesne de înţeles: (7) tebanii plăteau în felul acesta, cu o mare întîrziere (din vremea războaielor medice[78]), trădarea lor faţă de greci, capturarea şi subjugarea fără cruţare a Plateiei pe timp de armistiţiu, uciderea celor ce se predaseră spartanilor [cu o cruzime] specific tebană şi întru nimic caracteristică elinilor, devastarea meleagurilor din care grecii, făcînd cu toţii front comun împotriva mezilor, îndepărtaseră primejdia ce ameninţase Elada; în sfîrşit, cînd în sînul ligii spartane s-a pus problema aservirii Ate-

nei, [nu trebuie uitat] votul lor, care însemnase pieirea acesteia din urmă[79].

(8) Se spune că înaintea dezastrului s-ar fi arătat destule semne din partea zeilor, dar că aceste semne fuseseră pe atunci trecute cu vederea; doar mai tîrziu, cînd şi-au adus oamenii aminte de ele, s-a văzut că era vorba de prevestiri ale celor ce aveau să se întîmple.

(9) Aliaţii lui Alexandru[80], care luaseră parte la luptă şi cărora el le încredinţase soarta Tebei, hotărîră să menţină şi să întărească garnizoana din Cadmeia[81]; în schimb, cetatea avea să fie dărîmată din temelii[82], iar teritoriul ei, exceptînd incintele sacre, trebuia împărţit între aliaţi. Copiii, femeile şi tebanii rămaşi în viaţă urmau să fie făcuţi sclavi, cu excepţia preoţilor, a preoteselor, a prietenilor lui Filip sau Alexandru şi a celor legaţi de macedoneni prin legătura ospitalităţii[83]. (10) De altfel, pare-se că Alexandru a cruţat casa poetului Pindar[84], ca şi pe descendenţii lui, din respect faţă de poet.

Pe deasupra, aliaţii mai hotărîră rezidirea cetăţilor Orchomenos[85] şi Plateia şi a zidurilor lor.

CAPITOLUL 10

După răspîndirea în lumea greacă a ştirii despre înfrîngerea tebanilor, arcadienii, care plecaseră de acasă pentru a sări în ajutorul tebanilor, condamnară la moarte pe cei ce îi îndemnaseră să ia asemenea hotărîre. În schimb eleenii[86], profitînd de bunele lor relaţii cu Alexandru, îşi primiră fugarii. (2) Iar etolienii[87] trimiseră delegaţii din partea fiecărei populaţii, cerşind iertare, întrucît şi ei dăduseră semne de nesupunere la auzul ştirilor răspîndite iniţial de tebani.

Atenienii tocmai celebrau marile lor mistere[88], cînd iată că un mic număr de tebani soseşte, de la locul luptelor, în mijlocul lor: uimiţi, oamenii renunţă la celebrarea misterelor, îşi iau lucrurile şi se întorc de la cîmp acasă, în oraş. (3) Acolo se adună cu toţii pentru

sfat și, la propunerea lui Demades[89], aleg din mijlocul lor zece cetățeni, cunoscuți pentru bunele lor raporturi cu Alexandru, cu care alcătuiesc o solie. Cei zece aveau să-i împărtășească lui Alexandru mulțumirea atenienilor (cam nepotrivită în acel moment)[90], care aflaseră că s-a întors teafăr din Iliria și din țara tribalilor și că i-a pedepsit pe tebani pentru răscoala lor.

(4) Alexandru se arătă, în general, binevoitor față de soli[91], însă adresă cetățenilor Atenei o scrisoare prin care cerea să-i fie predați partizanii lui Demostene și ai lui Licurg, laolaltă cu Hiperide, Polyeuctos, Chares, Charidemos, Ephialtes, Diotimos și Moirocles[92], (5) răspunzători de cele petrecute la Cheroneea și de loviturile îndreptate mai tîrziu, în preajma morții lui Filip, împotriva sa ori a acestuia și răspunzători de răscoala din Teba în egală măsură cu cei ce luaseră parte la ea chiar în cetate[93].

(6) Atenienii însă nu-i predară persoanele cerute, ci trimiseră la el o altă solie care îl rugă să-și întoarcă mînia de la cei pe care voia să se răzbune. Alexandru se înduplecă, fie din respect față de cetatea Atenei, fie ca să nu mai amîne expediția din Asia, nevrînd ca în relațiile lui cu grecii să rămînă ceva nerezolvat. Dintre toți cei pretinși de el și de care n-a avut parte, numai Charidemos a trebuit să se exileze, la cererea lui. Și s-a exilat Charidemos[94] în Asia, la curtea regelui Darius[95].

CAPITOLUL 11

Săvîrșind acestea[96], s-a întors Alexandru în Macedonia. Aci el aduse lui Zeus Olimpianul jertfele statornicite mai de mult de Archelaos[97] și hotărî ținerea jocurilor olimpice la Aigai[98]; unii spun că ar fi organizat și întreceri închinate Muzelor. (2) Cam atunci s-a zvonit că statuia tracului Orfeu, fiul lui Oiagros, aflată în Pieria, se umezește necontenit, și prezicătorii interpretară semnul fiecare în felul lui; dar Aristandros din

Telmissos[99] îl îndemnă pe Alexandru să aibă încredere: lui, întîmplarea îi da de înțeles că poeții epici, lirici și slujitorii muzicii vor trudi din greu ca să poată cînta pe Alexandru și isprăvile sale.

(3) La începutul primăverii, Alexandru porni în direcția Helespontului, în fruntea a vreo treizeci de mii de oameni (în orice caz numărul lor nu era cu mult mai mare), pedestrași, trupe ușor înarmate și arcași, cărora li se adăugau peste cinci mii de călăreți[100]. Macedonia și Elada fuseseră lăsate în grija lui Antipatros. Drumul său trecea pe lîngă lacul Cercinit spre Amphipolis și gurile fluviului Strymon[101].

(4) Alexandru trecu Strymonul și lăsă în urmă muntele Pangaion, îndreptîndu-se spre Abdera și Maroneia, cetăți grecești așezate la mare. De aci ajunse la fluviul Hebros, pe care îl trecu fără greutate, apoi străbătu Petica pînă la rîul Melas. (5) Și, după ce traversă Melasul, ajunse la Sestos în numai douăzeci de zile de la plecarea lui din Macedonia[102].

La Elaius aduse jertfă lui Protesilaos, chiar pe mormîntul acestuia, întrucît se zice că, dintre grecii cu care Agamemnon pornise război împotriva Ilionului, Protesilaos călcase cel dintîi pe pămîntul Asiei. Jertfa avea drept scop să-i asigure lui Alexandru, la debarcare, o soartă mai bună decît lui Protesilaos.

(6) Lui Parmenion[103] îi reveni misiunea de a debarca, cu grosul trupelor de infanterie și cu cavaleria, de la Sestos la Abydos; traversarea s-a făcut cu o sută șaizeci de triere însoțite de multe corăbii de transport. Cele mai multe mărturii spun că Alexandru a navigat de la Elaius pînă în Portul Aheilor stînd la cîrma navei amiral și că, ajuns la mijlocul strîmtorii Helespontului[104], a jertfit lui Poseidon și Nereidelor un taur, făcînd și libațiuni dintr-o fială de aur în mare. (7) Și se mai spune că, încins cu armele sale, a călcat cel dintîi de pe corabie pe pămîntul Asiei și că a ridicat altare atît în punctul în care părăsise Europa cît și în cel de sosire în Asia, închinîndu-le lui Zeus, ocrotitorul celor

ce trec peste mare, Atenei și lui Heracle; că odată ajuns la Ilion, a jertfit Atenei Iliace și că apoi, după ce a dăruit templului toate armele sale, a luat de acolo unele arme dedicate templului, ce se păstrau încă din vremea războiului Troiei; (8) — arme cu care zice-se că aveau să se încingă oamenii din garda sa, cei ce îl precedau în luptă.

Există o versiune după care el ar fi jertfit și lui Priam la altarul lui Zeus Herkeios, ca să abată mînia lui de la urmașii lui Neoptolemos[105], între care se număra și Alexandru.

CAPITOLUL 12

În drum spre Ilion, cîrmaciul Menoitios[106] l-a încununat pe Alexandru cu o cunună de aur; lui i-a urmat atenianul Chares, sosit din Sigeion și mulți alții, fie greci, fie localnici . . .[107] Pare-se, apoi, că Hephaistion[108] a așezat o cunună pe mormîntul lui Patrocle, iar după unii [Alexandru] a pus altă cunună pe mormîntul lui Ahile, ca dovadă a admirației sale față de acesta, care avusese norocul să ajungă nemuritor datorită lui Homer.

(2) Alexandru avea mare dreptate să-l fericească pe Ahile din acest punct de vedere, pentru că, dacă în alte privințe a fost dăruit de soartă, n-a avut parte, în schimb, ca isprăvile sale să fie cunoscute de oameni după merit, nici în proză, nici în versuri, și n-a fost cîntat așa cum au fost cîntați Hieron, și Gelon, și Theron[109], și mulți alții, care nu pot fi asemuiți cu el. De aceea istoria lui Alexandru este mult mai puțin cunoscută decît sînt cunoscute isprăvile de rînd din vremurile de demult.

(3) Tot așa se explică și de ce expediția celor zece mii și cea a lui Cirus îndreptată împotriva regelui Artaxerxe, nenorocirea lui Clearchos și a celor prinși împreună cu el, apoi întoarcerea celor rămași în viață, sub comanda lui Xenofon, sînt (datorită lui Xenofon)

mult mai cunoscute oamenilor decît persoana lui Alexandru și ceea ce a făcut el[110].

(4) Cu toate acestea [nu trebuie să uităm că] Alexandru n-a avut aliați și că n-a îngenuncheat [ca Xenofon] numai populațiile care, aflate în calea lui, încercaseră să-i închidă drumul spre mare, pe cînd fugea de marele rege; nu există măcar un singur elin sau un singur barbar care să fi fost în stare de isprăvi atît de multe și atît de strălucite ca ale lui. De aci și îndemnul ce mă mînă să scriu istoria de față, socotindu-mă eu îndeajuns de vrednic să aștern în slove, spre folosul omenirii, cele făptuite de el. (5) O spun despre mine întrucît mă cunosc și n-am nevoie să-mi adaug numele, care este tot atît de bine cunoscut lumii ca și patria mea și familia, ca și funcțiile pe care le-am îndeplinit în orașul meu[111]. Am să spun doar că patria, familia și onorurile mele sînt de fapt cuprinse în rîndurile de față încă din frageda mea tinerețe. Iată de ce nu mă sfiesc a mă socoti vrednic să stau alături de cei mai de frunte scriitori de limbă greacă, după cum Alexandru poate fi pus în rîndul celor mai strălucițI dintre eroi.

(6) Din Ilion, Alexandru ajunse la Arisbe, unde îl așteptau în tabără toate forțele ce trecuseră Helespontul. A doua zi era la Percote, iar după încă o zi lăsă în urmă Lampsacos și campă lîngă fluviul Practios, care izvorăște din Munții Ida și se varsă în marea mărginită de Helespont și de Pontul Euxin. Pornind de aci trecu de orașul Colonai și ajunse la Hermotos[112].

(7) Trupele erau precedate de iscoade, conduse de Amyntas, fiul lui Arrhabaios[113], care umbla însoțit de ceata lui de prieteni din Apolonia, în fruntea cărora se afla Socrate al lui Sathon[114], și avea înaintea lui patru escadroane de avangardă. În trecere, cetatea Priap i-a fost predată de către localnici: Panegoros, fiul lui Lycagoras, unul dintre oamenii săi din suită, se duse să o ia în primire cu un număr de însoțitori.

(8) Iată acum căpeteniile perșilor: Arsames[115], Reomithres, Petines și Niphates[116], cărora trebuie adăugați

Spithridates[117], satrapul Lidiei[118] și al Ioniei[119], și Arsites[120], guvernatorul Frigiei helespontine[121]. Aceștia își așezaseră tabăra lîngă cetatea Zeleia[122], avînd cu ei cavaleria barbară și pe mercenarii greci. (9) În timp ce țineau sfat cu privire la situația creată (tocmai le fusese anunțată înaintarea lui Alexandru), Memnon din Rodos[123] îi îndemnă să nu se aventureze înfruntîndu-i pe macedoneni, a căror pedestrime le era mult superioară și care îl aveau chiar pe Alexandru în fruntea lor, pe cînd ei erau departe de Darius; cel mai bun lucru era să distrugă pășunile între copitele cailor și să dea foc recoltei; de altfel, nici orașele nu trebuiau cruțate, pentru că lui Alexandru, odată lipsit de mijloace, nu-i mai putea rămîne decît să bată în retragere. (10) Dar Arsites se pare că ar fi spus, în timpul consfătuirii căpeteniilor perse, că nu va admite ca măcar o singură casă a supușilor săi să fie mistuită de foc; perșii fură de acord cu el, mai ales că-l bănuiau pe Memnon că, datorită cinstei ce-i fusese acordată de rege, era bucuros să întîrzie lupta cît mai mult.

CAPITOLUL 13

Între timp Alexandru se apropia de apa Granicului[124], cu armata pregătită de luptă. Falanga hopliților avea acum efectivul de două ori mai numeros, iar cavaleria fusese trecută pe aripi; bagajele urmau la coada formației. Hegelochos[125] preluase comanda iscoadelor, care urmau să raporteze mișcările inamicului (Hegelochos avea cu el călăreți purtători de lănci și vreo cinci sute de oameni ușor înarmați).

(2) Ajuns la o mică depărtare de cursul Granicului, Alexandru fu întîmpinat de o parte dintre iscoade, care veneau în goana cailor să-i dea de știre că pe celălalt mal al Granicului perșii îl așteaptă în formație de luptă. Lui Alexandru atît îi era de ajuns ca să-și rînduiască toate trupele pentru încăierare; cu toate

acestea, Parmenion se apropie de el și căută să-i vorbească în felul următor:

(3) „O, rege, eu cred că ar fi bine să poposim fără zăbavă, așa cum sîntem, la malul fluviului. Dușmanul are o pedestrime cu mult inferioară nouă ca număr; de aceea nu cred că va îndrăzni să înnopteze aproape de noi, fapt care va înlesni trupelor noastre trecerea apei mîine în zori. Astfel îl vom lua prin surprindere mai înainte ca el să-și fi grupat unitățile. (4) În schimb acum treaba asta îmi pare destul de primejdioasă: oamenii noștri nu pot trece fluviul pe un front larg, din pricina apei, care în multe locuri pare să fie adîncă; iar malurile, după cum vezi, sînt foarte înalte și povîrnite. (5) Dacă vom trece dezordonat și în șir îngust (ceea ce înseamnă să adoptăm formația cea mai puțin eficace), cavaleria dușmană va tăbărî, gata de luptă, asupra falangei; or, în prezent, o primă înfrîngere ar fi cumplită pentru noi și ar avea o influență gravă asupra soartei războiului".

(6) Iată însă ce i-a răspuns Alexandru:

„Ce-mi spui tu știam si eu, Parmenion. Numai că mă rușinez la gîndul că, după ce am trecut Helespontul cu bine, nu sîntem în stare să traversăm, așa cum ne vezi, o biată gîrlă" (cu acest cuvînt ridiculiza apa Granicului). (7) „Așa că vom trece la fapte, ca să nu știrbim ceva gloriei cu care s-au acoperit macedonenii. De altfel și eu acționez fulgerător la primejdie. Ca să nu mai spun că perșii nu ne știu încă de frică și că se socotesc, de bună seamă, tot atît de buni ostași ca și noi, macedonenii".

CAPITOLUL 14

După ce rosti cele de mai sus, Alexandru îl trimise pe Parmenion să preia comanda aripii stîngi, apoi se duse în sectorul celei din dreapta[126]. În primele rînduri ale aripii drepte era Philotas, fiul lui Parme-

nion, cu cavaleria de elită, cu unitățile de arcași și de sulițași agrianî; lui Philotas îi fuseseră atașați Amyntas al lui Arrabaios împreună cu călăreții săi sulițași, peonii și unitatea comandată de Socrate. (2) În apropierea lor așteptau gărzile din unitățile de elită, avînd în fruntea lor pe Nicanor, fiul lui Parmenion; apoi falanga de sub comanda lui Perdiccas, fiul lui Orontes, pe urmă cea comandată de Coinos al lui Polemocrates, apoi cea a lui Crateros, fiul lui Alexandru[127], cea a lui Amyntas, fiul lui Andromenes, și, în cele din urmă, formația de sub comanda lui Filip, fiul lui Amyntas. (3) În aripa stîngă se aliniase mai întîi cavaleria tesaliană[128] de sub comanda lui Calas, fiul lui Harpalos[129], căruia îi urma cavaleria aliată[130] subordonată lui Filip al lui Menelau[131]. Veneau apoi tracii, care ascultau de Agathon, iar în apropierea lor pedestrimea, falanga lui Crateros, falanga lui Meleagru și cea a lui Filip, pînă în centrul întregii formații [macedonene].

(4) Perșii dispuneau de vreo douăzeci de mii de călăreți. Pedestrimea străină, alcătuită din militari de profesie, se ridica aproape la același număr de oameni. Cavaleria fusese așezată de-a lungul malului apei, în formație desfășurată; pedestrimea aștepta în spatele cavaleriei, pentru că terenul care străjuia malul era mai înalt; în fine, în punctul de unde izbutiseră să-l vadă chiar pe Alexandru (care era ușor de recunoscut datorită sclipirilor aruncate de armura lui, ca și după plecăciunile cu care i se adresau cei din imediata lui apropiere), adică în stînga lor, perșii masaseră pe mal escadroanele de călăreți în număr sporit.

(5) O vreme amîndouă armatele rămaseră nemișcate în înaltul rîpelor, tăcute, cu teama în suflet pentru ce avea să urmeze, și de amîndouă părțile se lăsă o adîncă liniște. Perșii așteptau ca macedonenii să înceapă trecerea fluviului, cu gîndul să-i atace la ieșirea din apă; (6) însă Alexandru se avîntă în șa, strigă celor din apropierea lui să-l urmeze și să-și arate vitejia, apoi urni avangarda și pe peoni spre rîu, și cu ei

pe Amyntas, fiul lui Arrabaios, și o formație de pedestrași; iar înaintea acestora, escadronul lui Socrate, din care făcea parte și Ptolemeu, fiul lui Filip, formație căreia, în acea zi, îi revenise comanda întregii cavalerii. (7) Alexandru preluă comanda aripii drepte și dădu ordin să sune trîmbițele. Macedonenii scoaseră un strigăt de luptă; apoi Alexandru intră în apă, avînd grijă ca oamenii săi să treacă oblic fluviul, pentru ca perșii să nu-l atace la ieșirea din apă cu toată aripa lor, ci, dimpotrivă, pe cît posibil, ca el să-i atace cu oamenii cît mai grupați.

CAPITOLUL 15

Oamenii lui Amyntas și cei ai lui Socrate se apropiau primii de mal. Fără să mai aștepte, perșii se repeziră asupra lor de sus, unii țintind, din înaltul malului, drept în fluviu, alții coborînd să-i întîmpine chiar în apă. (2) A avut loc o încăierare zdravănă între călăreții care încercau să iasă din apă și cei ce se străduiau să-i respingă; perșii aruncau neîncetat cu sulițele, iar macedonenii se luptau cu lancea. Aceștia din urmă, fiind cu mult mai puțini la număr, suferiră pierderi destul de grele la primul lor atac: trebuiau să lupte de jos, din unda fluviului, fără să se poată feri, pe cînd perșii loveau din înălțimea malului, unde, de altfel, fusese concentrat grosul cavaleriei lor.

Tot aci se băteau fiii lui Memnon și Memnon însuși.

(3) Macedonenii care dădură cei dintîi pieptul cu perșii căzură luptînd cu vitejie; nu scăpară teferi decît cei ce izbutiseră să se replieze către Alexandru, care se apropia aducînd cu sine toată aripa dreaptă a armatei. Înaintînd în fruntea ei, Alexandru lovi chiar în punctul unde fusese masată cavaleria persă și unde așteptau căpeteniile lor. În jurul lui se încinse o luptă îndîrjită; (4) profitînd de moment, unitățile macedonene

începură să treacă apa una după alta, fără să întîmpine rezistență.

Lupta se da călare, și, cu toate acestea, părea să fie o luptă a infanteriei: caii se frecau unul de altul și călărețiii se loveau de aproape. Macedonenii se străduiau să gonească pe perșii de pe mal și să-i împingă în cîmp deschis, (5) în timp ce aceștia făceau tot posibilul să nu-i lase pe macedoneni să iasă la mal și căutau să-i arunce înapoi în fluviu. Oamenii lui Alexandru, mai vînjoși, mai experimentați, se arătară superiori celorlalți și datorită faptului că se foloseau în luptă de lănci cu coada din lemn de corn, în timp ce perșii luptau cu sulița.

(6) La un moment dat, în toiul luptei, lancea lui Alexandru se rupse. Alexandru îi ceru lui Aretis, mai marele grajdurilor regale, o a doua, dar și lancea acestuia, care era încolțit, se frînsese, așa că Aretis, care era nevoit să se lupte cu jumătate din arma sa ruptă — și nu se lupta tocmai rău — i-o arătă lui Alexandru și-i strigă să ceară de la altul. Demaratos[132], un corintian din suită, i-o întinse pe a sa. (7) Alexandru o luă, apoi văzîndu-l pe Mithridates, ginerele lui Darius, galopînd cu mult înaintea oamenilor săi — pesemne avea de gînd să stîrnească o șarjă a cavaleriei — se avîntă și el cu calul și, înfigînd lancea în capul lui Mithridates, îl răsturnă de pe cal. Roisaces[133] galopă spre Alexandru și îl lovi cu sabia în cap, izbutind să-i găurească coiful, care însă avu singur de suferit de pe urma loviturii. (8) Alexandru îl doborî și pe Roisaces, străpungîndu-i zaua și pieptul cu lancea. Acum iată-l pe Spithridates ridicînd sabia în spatele lui Alexandru; dar Cleitos al lui Dropides[134] i-o luă înainte și îl lovi cu sabia în umăr, tăindu-i brațul întreg, cu sabie cu tot.

Între timp călărețiii care izbuteau să ajungă pe mal veneau în ajutorul suitei lui Alexandru.

CAPITOLUL 16

Loviți din toate părțile, atît ei cît și caii lor, cu lăncile drept în față, împinși de cavaleria macedoneană, pierzînd oameni și din cauza trupelor macedonene ușor înarmate, care pătrunseseră în rîndurile cavaleriei lor, perșii bătură în retragere nimerind tocmai în punctul unde lupta Alexandru. De aceea cînd centrul [oastei] începu să cedeze și călărețiii se văzură împrăștiați de o parte și de alta, perșii se porniră pe fugă, fără să se mai oprească.

(2) Călărețiii perși au murit cam în număr de o mie. De altfel, nici Alexandru nu i-a urmărit vreme îndelungată, ci s-a întors să dea de urma mercenarilor aliați cu ei. Formația acestora nu se clintise din locul ce-i fusese desemnat de la început, însă nu pentru vreun motiv, anume, ci, mai probabil, datorită faptului că oamenii rămaseseră ca paralizați de neașteptata întorsătură a lucrurilor. Alexandru își îndreptă falanga împotriva lor și dădu ordin cavaleriei să-i atace din toate părțile; peste puțin, mercenarii erau înghesuiți de macedoneni și măcelăriți, fără ca măcar unul să poată scăpa cu fuga (poate doar ascunzîndu-se sub trupurile celor morți); vii au fost prinși cam două mii de oameni.

(3) În luptă au căzut, dintre căpeteniile perșilor, Niphates, Patines, Spithridates, satrapul Lidiei, Mithrobuzanes, căpetenia cappadocienilor[135], Mithridates, ginerele lui Darius[136], Arbupales, nepotul lui Artaxerxe (prin Darius), Pharnaces, fratele nevestei lui Darius, ca și Omares, comandantul armatei aliate. Arsites izbuti să fugă de pe cîmpul de luptă și să ajungă în Frigia, unde însă se zice că și-a făcut seama pentru că se socotea vinovat de dezastrul perșilor.

(4) Din partea macedonenilor au murit, în prima ciocnire, vreo douăzeci și cinci de oameni, cărora le-au fost înălțate, în cetatea Dion, statui de bronz, comandate de Alexandru lui Lisip[137]. (Acesta executase mai înainte

o statuie a lui Alexandru, după ce își întrecuse toți adversarii în concursul organizat în acest scop.) Din rîndurile cavaleriei au mai căzut vreo șaizeci, iar dintre pedestrași, cam treizeci de oameni[138]. (5) Toți au fost înmormîntați a doua zi cu armele lor, acordîndu-li-se toate onorurile. Părinții și copiii lor au căpătat de la Alexandru, fiecare la el acasă, scutire de taxe și de toate îndatoririle lor personale, ca și de impozitele pe venit. De răniți Alexandru s-a îngrijit, de asemenea, cu osîrdie, ducîndu-se la căpătîiul fiecăruia, cercetînd rănile oamenilor, întrebîndu-i cum au fost răniți și îngăduindu-le să-și povestească isprăvile de arme, ba chiar să se laude cu ele. (6) Încă mai mult: a ordonat să fie îngropate și căpeteniile perșilor, și chiar mercenarii elini care muriseră luptînd în rîndurile dușmanilor; în schimb, cei care căzuseră prizonieri au fost puși în lanțuri și trimiși la muncă grea în Macedonia, drept pedeapsă că, greci fiind, au nesocotit hotărîrea luată de greci și s-au dus să lupte pentru străini împotriva elinilor.

(7) Alexandru a mai trimis la Atena trei sute de armuri perse care trebuiau dăruite acolo zeiței Atena, poruncind ca pe ele să fie săpată următoarea inscripție:

„[Din partea lui] Alexandru, fiul lui Filip, și a elinilor — afară de spartani[139] — [prăzi luate] de la barbarii din Asia"[140].

CAPITOLUL 17

Alexandru numi pe Calas satrap în locul lui Arsites[141], ordonă ca pe viitor să-i fie plătite lui impozitele care mai înainte îi fuseseră plătite lui Darius și spuse băștinașilor care coborîseră din munți ca să se predea să se întoarcă fiecare la ale sale. (2) Pe locuitorii Zeleiei nu i-a pedepsit, pentru că știa că fuseseră luați cu sila să lupte alături de barbari. În sfîrșit, îl trimise

pe Parmenion să pună stăpînire pe Daskylion[142]; în lipsa gărzilor, Parmenion își duse misiunea la bun sfîrșit.

(3) Pe urmă Alexandru porni către Sardes[143]. Ajuns la vreo șaptezeci de stadii de cetate, el a fost întîmpinat de Mithrenes[144], căpetenia gărzilor fortăreței din Sardes, și de bărbații influenți din oraș, care veneau să-i predea cetatea; Mithrenes avea să-i predea fortăreața și tezaurul. (4) Alexandru își așeză tabăra lîngă fluviul Hermos (între Hermos și Sardes, distanța era cam de douăzeci de stadii), apoi îl trimise pe Amyntas, fiul lui Andromenes, în Sardes să preia cetățuia. Lui Mithrenes îi acordă toată cinstea și-l luă cu sine, iar locuitorilor Sardesului le-a fost îngăduită menținerea vechilor legi și le-a fost dăruită libertatea[145]. (5) S-a dus și Alexandru să vadă cetățuia, unde se afla o garnizoană persă; fortăreața i s-a părut bine întărită, fiind așezată la o mare înălțime, pe o culme prăpăstioasă, și înconjurată de trei rînduri de ziduri.

Alexandru intenționa să clădească în cetățuie un templu lui Zeus Olimpianul[146] și să-i ridice un altar. (6) Pe cînd căuta locul cel mai potrivit pentru așa ceva, se porni pe neașteptate, în plină vară, o ploaie deasă cu bubuit de tunet. Cerul își vărsa apele tocmai peste palatul regilor Lidiei. Alexandru tălmăci întîmplarea luînd-o drept un semn din partea zeului, care-i arăta unde trebuie zidit templul, și dădu poruncă să se facă așa. (7) Pe urmă lăsă comanda garnizoanei din Sardes lui Pausanias, unul dintre oamenii săi de încredere; dările și veniturile cetății rămaseră în seama lui Nicias. Pe Asandros, fiul lui Philotas[147], îl numi guvernator al Lidiei și-i lăsă atît călăreți cît și ceva trupe ușor înarmate, cît să-i ajungă pentru moment; (8) iar pe Calas și pe Alexandru al lui Aeropos îi trimise, în fruntea peloponesienilor și a majorității trupelor aliate (exceptîndu-i pe argieni[148]), în provincia lui Memnon. Argienii rămaseră ca trupe de pază în Sardes.

(9) În timp ce zvonul despre bătălia ecvestră se întindea pînă departe, garnizoana de mercenari[149] din Efes[150] puse stăpînire pe două triere ale cetății și fugi, luîndu-l cu sine și pe Amyntas al lui Antiochos[151]. Acesta plecase din Macedonia din cauza lui Alexandru, nu pentru că Alexandru i-ar fi făcut vreun rău, ci numai din ură și de teamă să nu aibă ceva de pătimit din partea lui. (10) Patru zile mai tîrziu Alexandru era la Efes, chema înapoi pe cetățenii exilați din cauza lui, răsturna oligarhia și instaura democrația[152]. La ordinul lui, dările, pînă atunci trimise barbarilor, au luat calea templului zeiței Artemis. (11) Nemaifiindu-i frică de puținii care-l condusese pînă atunci, poporul din Efes trimise la moarte pe cei ce aduseseră [în cetate] pe Memnon, pe pîngăritorii templului Artemidei, ca și pe aceia care răsturnaseră statuia lui Filip din templu și scormoniseră mormîntul lui Heropythos (eliberatorul cetății), chiar în piața publică. (12) Pe Syrphax, pe Pelagon, fiul lui, ca și pe nepoții de frate ai lui Syrphax îi scoaseră din templu și-i uciseră cu pietre. Însă Alexandru se opuse, pe viitor, aducerii în judecată și pedepsirii altora, dîndu-și seama că mulțimea — dacă îi va mai fi îngăduit așa ceva — nu va pregeta să ucidă laolaltă cu vinovații și pe nevinovați, fie din ură, fie ca să pună mîna pe banii lor.

(13) Dacă este adevărat că Alexandru a fost lăudat în nenumărate rînduri, atunci cu atît mai meritate îi sînt laudele ce i s-au adus pentru felul cum s-a purtat în Efes.

CAPITOLUL 18

În timpul acesta au sosit la el solii din partea Magnesiei[153] și a cetății Tralles [154], solii împuternicite să-i închine lui Alexandru cele două cetăți. Alexandru îl trimise acolo pe Parmenion cu două mii cinci sute de pedestrași străini și cu tot atîția macedoneni și-i mai

dădu două sute de călăreți dintre oamenii săi de încredere. Apoi îl trimise pe Alcimachos al lui Agathocles cu tot atîta oaste, împotriva cetăților eoliene și a celor ionice supuse încă barbarilor. (2) Pretutindeni Alexandru dădu poruncă să fie desființată oligarhia, să se instaureze democrația, să fie restabilite vechile legi, iar dările care mai înainte erau trimise barbarilor să nu mai fie plătite. Alexandru zăbovi o vreme în Efes, jertfi zeiței Artemis[155] și organiză a paradă militară, la care luă parte toată armata, cu toate armele și în formație de luptă.

(3) O zi mai tîrziu luă cu sine pedestrașii ce-i mai rămăseseră, pe arcași, pe agriani, pe călăreții traci[156], escadronul regal de elită și alte trei escadroane și porni împotriva Miletului[157]. Așa-numita „cetate din afara [zidurilor]" avea să-i cadă în mînă fără asediu, deoarece garnizoana se retrăsese de acolo, așa că Alexandru se opri cu trupele sale în această zonă, hotărînd să asedieze [în continuare] cetatea propriu-zisă.

(4) Hegesistratos, căruia regele [persan] îi încredințase comanda garnizoanei din Milet, trimisese mai înainte lui Alexandru o scrisoare prin care îi ceda cetatea fără luptă; mai apoi însă, la gîndul că oastea persă era prin apropiere, prinsese inimă și se hotărîse să păstreze cetatea pentru perși. Flota[158] elină, comandată de Nicanor, fu totuși mai iute decît perșii, debarcînd cu o sută șaizeci de corăbii pe insula Lade cu trei zile mai înainte ca perșii să ajungă la Milet. (Insula Lade se află în imediate apropiere a Miletului.)

(5) Corăbiile perse se mișcau încet. Cînd comandanții lor aflară că Nicanor ocupase înaintea lor insula Lade, își puseră flota la adăpost la poalele muntelui Mycale. Numai că Alexandru apucase să ocupe înaintea lor insula Lade, ancorîndu-și corăbiile la țărm și debarcînd [din ele] pe traci și alte trupe aliate, cam patru mii de oameni la număr. Perșii dispuneau, cu aproximație, de patru sute de corăbii.

(6) Parmenion îl îndemna pe Alexandru să dea lupta pe mare, printre altele pentru că își închipuia că grecii le vor fi superiori perșilor pe apă. Acestui argument i se adăuga și un semn prevestitor: un vultur fusese văzut stînd pe mal, în dreptul pupei corăbiilor lui Alexandru, ceea ce însemna că o victorie acum ar fi fost hotărîtoare pentru mersul războiului, iar o eventuală înfrîngere n-ar fi schimbat situația în rău — atîta doar că perșii ar fi rămas mai departe stăpînii mărilor[159]. „Nu-ți cer decît să mă urc pe corabie și să înfrunt primejdia", sfîrșise el a spune.

(7) Alexandru însă îi răspunse lui Parmenion că judecă lucrurile greșit și că nu găsise adevăratul înțeles al semnului. „Nu-și are nici un rost să lupți cu atît de puține vase împotriva unei flote mult superioare ca număr și să opui cipriotilor și fenicienilor[160], cu marea lor experiență, niște oameni care nu știu să se orienteze într-o luptă pe mare. (8) N-am de gînd să sacrific experiența și bărbăția macedonenilor pe un teren atît de nesigur, ca să fac pe placul barbarilor. Înfrîngerea noastră pe apă i-ar face [pe oamenii mei] să privească războiul cu alți ochi, și nu mai spun că la auzul ei [cetățile] grecești s-ar răscula fără întîrziere."

(9) Cu aceste cuvinte, Alexandru îi arătă că momentul nu era bine ales pentru o luptă navală, iar semnului îi dădu altă interpretare: e drept că vulturul era de partea lui, însă o dată ce fusese văzut stînd pe țărm, însemna că Alexandru avea să biruie flota persă de pe uscat.

CAPITOLUL 19

În acest timp, cetățenii din Milet și mercenarii, care aveau în grija lor apărarea cetății, trimiseră la Alexandru un cetățean de frunte, pe Glaucippos, ca să-i spună că locuitorii orașului sînt dispuși să deschidă

porțile cetății atît lui Alexandru cît și perșilor și să primească atît pe unii cît și pe ceilalți, în port. În schimb, Alexandru trebuia să ridice asediul. (2) Însă Alexandru îi strigă lui Glaucippos să se întoarcă degrabă în cetate și să le spună milesienilor să fie gata de luptă a doua zi în zori. Pe urmă își trase mașinile de război sub ziduri. Curînd o parte a zidurilor era la pămînt, în timp ce și în alte părți stricăciunile erau mari. Atunci aduse armata mai aproape, pentru ca oamenii să poată pătrunde pe unde se prăbușise ori se stricase zidul, fără ca perșii, care se aflau atît de aproape, să remarce măcar, de la Mycale, asedierea prietenilor și aliaților lor.

(3) Acum văzu și Nicanor, de pe insula Lade, atacul lui Alexandru și porni cu corăbiile în direcția cheiului cetății, vîslind de-a lungul țărmului; iar cînd ajunse la intrarea în port (în punctul unde țărmul se apropie, de o parte și de alta), își așeză trierele una lîngă alta și cu prora înainte, tăind calea flotei perse spre chei și spulberînd nădejdea celor din Milet în ajutorul perșilor. (4) Între timp, milesienii, ca și mercenarii, văzîndu-se împresurați de macedoneni, se aruncară în mare și plutiră pe scuturile lor scobite pînă pe o insuliță vecină, fără nume, sau se suiră în bărci în speranța că vor putea depăși trierele macedonene; dar și unii și alții au fost prinși de triere la ieșirea din golf. Totuși cei mai mulți au murit în oraș.

(5) După ce se văzu stăpîn pe cetate, Alexandru porni cu mai multe corăbii în direcția insulei pe care se refugiaseră [cei din Milet] și dădu ordin să se pună scări la prora trierelor, ca să se poată coborî din corăbii pe malul povîrnit, ca pe un zid. (6) Dar cînd își dădu seama că cei de pe insulă sînt hotărîți să-și vîndă scump pielea, i se făcu milă de ei și, impresionat de curajul și de statornicia lor, se împăcă cu ei, cerîndu-le însă ca pe viitor să lupte în rîndurile sale.

Oamenii erau tocmai mercenarii elini, în număr de vreo trei sute.

Pe milesienii care nu i-au căzut în mînă în timpul asediului, Alexandru i-a lăsat în pace, dăruindu-le libertatea[161].

(7) Între timp barbarii ridicaseră ancora şi, la lumina zilei, părăseau Mycale, se apropiau de flota grecească, sperînd să o atragă într-o luptă navală, pentru ca noaptea să se adăpostească din nou la Mycale — deşi nu fără a întîmpina greutate, odată ce erau nevoiţi să-şi împrospăteze provizia de apă tocmai de la gurile fluviului Meandru[162]. (8) Însă corăbiile lui Alexandru străjuiau mai departe la intrarea în golful Milet, tăind barbarilor calea spre port.

Pe urmă Philotas, cu cavaleria [macedoneană] şi cu trei unităţi de pedestraşi, a fost trimis la Mycale, cu misiunea de a împiedica debarcarea perşilor. Lipsiţi de apă şi de toate, perşii se văzură ca şi asediaţi şi trebuiră să plece spre Samos[163]; dar, de îndată ce-şi refăcură proviziile, se întoarseră din nou la Milet (9) şi îşi rînduiră cea mai mare parte a corăbiilor în larg, în dreptul golfului, nădăjduind să-i atragă pe macedoneni într-acolo. Numai cinci corăbii de ale lor se strecurară în golf, lăsînd de o parte insula Lade, iar de alta armata [macedoneană], cu intenţia de a captura corăbiile lui Alexandru goale, deoarece ştiau că cea mai mare parte dintre marinari coborîseră pe mal şi se împrăştiaseră, unii după vreascuri, alţii după cine ştie ce lucruri de trebuinţă, alţii — în sfîrşit — ca să prade. (10) Drept este că destui marinari lipseau; numai că, de îndată ce văzu cele cinci vase ale perşilor apropiindu-se, Alexandru completă cu efectivul necesar, ales dintre cei prezenţi, zece corăbii pe care le trimise în cea mai mare viteză, cu ordin să le taie calea cu orice preţ.

Oamenii de pe cele cinci vase perse văzură cu surprindere pe macedoneni ieşindu-le în întîmpinare şi, fără a-i lăsa să se apropie, se întoarseră, alăturîndu-se degrabă grosului flotei. (11) Totuşi, vasul celor din Iassos[164], mai greoi, a fost prins cu tot echipajul în

timpul urmăririi; însă celelalte patru izbutiră să scape şi să se alăture trierelor.

Cînd îşi dădu seama cum stau lucrurile, flota persă abandonă Miletul fără a fi făcut vreo ispravă.

CAPITOLUL 20

Alexandru ajunse la concluzia că nu are suficiente mijloace ca să-şi întreţină flota, care pe deasupra era şi inferioară celei perse, aşa că hotărî să renunţe la ea, mai ales că nu voia să riste o înfrîngere, chiar dacă aceasta n-ar fi afectat decît o parte a forţelor sale. În plus se mai gîndea şi la faptul că, o dată ce pusese stăpînire pe Asia cu infanteria, nu mai avea nevoie de flotă: pe măsură ce oraşele de coastă aveau să-i cadă în mînă, flota persă, lipsită de oameni de schimb şi de baze în Asia, avea să piardă războiul. De altfel, şi vulturul (după propria sa interpretare) îi da de ştire că va învinge flota [duşmană] de pe uscat.

(2) După ce îşi puse planul în aplicare, Alexandru porni în direcţia Cariei[165], pentru că aflase că în Halicarnas fusese concentrat un mare număr de forţe perse şi de mercenari. În drum ocupă toate cetăţile aflate între Milet şi Halicarnas, apoi îşi campă trupele la o depărtare de cinci stadii de oraş, gîndindu-se că asediul va fi de lungă durată. (3) Relieful locului făcea ca cetatea să fie foarte bine întărită, iar în puţinele locuri unde avusese nevoie de lucrări suplimentare Memnon[166], pe care Darius îl numise comandant suprem al Asiei de Jos şi al întregii flote [perse], se îngrijise de ele cu mult înainte. În oraş mai fusese lăsat şi un mare număr de mercenari şi de perşi. Apoi trierele ancorau în port, aşa că şi marinarii dăduseră o mînă de ajutor la lucrări.

(4) În ziua sosirii, Alexandru se apropie de ziduri cam în dreptul porţilor dinspre Mylasa[167]. Cei din cetate schiţară un atac, căruia îi urmă un schimb de să-

geți; dar oamenii lui Alexandru săriră pe dată să-i înfrunte și îi respinseră, împingîndu-i înapoi în cetate, fără efort.

(5) După cîteva zile Alexandru luă cu sine gărzile, cavaleria aliată, unitățile de pedestrași comandate de Amyntas, de Perdiccas și de Meleagru, pe arcașii săi și pe agriani și ocoli cetatea în sectorul dinspre Myndos, căutînd să vadă dacă în această parte zidul n-ar ceda mai ușor unui eventual atac și dacă Myndos n-ar putea fi luat prin surprindere, pentru că ocuparea Myndosului i-ar fi fost de mare folos în timpul asedierii Halicarnasului.

Alexandru primise de la cetățenii din Myndos o propunere de capitulare; singura condiție cerută de ei era ca [oamenii săi] să se apropie [de cetate] noaptea, fără a fi văzuți. (6) Conform înțelegerii, Alexandru ajunse sub ziduri pe la miezul nopții; însă din cetate nu se vedea nici un semn de capitulare. Alexandru nu adusese cu sine nici mașini de război, nici scări (lucru normal a dată ce nu venise să asedieze, ci să ia în primire o cetate ce urma să i se predea); cu toate acestea, dădu ordin falangei macedonene să se apropie și să doboare zidul. (7) Macedonenii izbutiră să dărîme unul dintre turnuri, fără însă ca turnul să dezgolească zidul, în cădere; în schimb cei din cetate începură să se apere cu îndîrjire. Totodată Halicarnasul le trimise pe mare un mare număr de trupe pentru întărire, așa că în această situație Alexandru trebui să renunțe la ideea de a ocupa Myndosul printr-o simplă incursiune și se întoarse fără a fi izbutit ceva din ce își pusese în gînd să facă.

Asediul Halicarnasului avea să-i țintuiască din nou toată atenția.

(8) De la bun început Alexandru porunci ca șanțul pe care cei din oraș îl săpaseră de jur-împrejur să fie umplut cu pămînt (șanțul era lat de vreo treizeci de coți și adînc de vreo cincisprezece), ca să-și poată mai lesne apropia de ziduri turnurile, din care oamenii săi

aveau să tragă în primele rînduri ale apărătorilor zidului, și celelalte mașini de război, cu care avea de gînd să lovească și să doboare zidul.

Șanțul a fost umplut lesne; curînd turnurile [de asalt] începură să ia calea spre ziduri.

(9) Dar iată că în timpul nopții apărătorii Halicarnasului începură să iasă în fugă pe porțile cetății, dînd foc turnurilor și celorlalte mecanisme care fuseseră transportate la locul lor sau care urmau să fie aduse. Numai că macedonenii, ajutați de toți cei pe care îi trezise forfota din jur, nu avură mult de furcă cu ei și îi siliră să se închidă din nou în spatele zidurilor. (10) În această acțiune orașul a pierdut o sută șaptezeci de oameni, printre care pe Neoptolemos, fiul lui Arrabaios, fratele lui Amyntas, unul dintre cei ce fugiseră la Darius[168]. Dintre oștenii lui Alexandru au murit șaisprezece, însă răniți au fost cam trei sute; explicația stă în faptul că acțiunea avusese loc în timpul nopții, făcînd ca macedonenii să fie mai lesne expuși loviturilor.

CAPITOLUL 21

Cîteva zile mai tîrziu doi hopliți macedoneni din unitatea lui Perdiccas, tovarăși de cort și de băutură, începură să se laude care mai de care cu tot felul de isprăvi. Amețiți de vin și vrînd să arate de ce sînt în stare, se încinseră cu armele și se năpustiră asupra zidului cam în dreptul capătului dinspre Mylasa. Desigur că ei își dădeau seama că nu pot constitui o primejdie pentru dușmani, așa că nu doreau decît să-și arate voinicia. (2) Cîțiva oameni din cetate, văzîndu-i pe cei doi cum se apropie singuri de ziduri și fără să-și dea seama ce fac, le săriră în cale. Curînd făcură seama celor doi, care se apropiaseră prea mult, și, încrezători în superioritatea lor numerică și în faptul că aveau avantajul terenului, putînd ataca și

ţinti în duşman de la înălţime, începură să tragă cu arcul în ostaşii care se ţineau mai departe. (3) Ieşeau oamenii din Halicarnas, dar şi ostaşii lui Perdiccas alergau să le iasă în cale, aşa că în curînd se încinse sub ziduri o luptă în lege, la capătul căreia asediaţii au fost din nou respinşi de macedoneni pînă dincolo de porţi, şi n-a lipsit mult ca cetatea să cadă [în mîinile urmăritorilor], pentru că (4) zidurile nu prea erau păzite, iar după dărîmarea pînă la pămînt a două turnuri şi a unui interval de zid, armata, printr-un atac în bloc, ar fi putut lesne pătrunde pînă dincolo de ziduri. Un al treilea turn suferise avarii serioase şi s-ar fi prăbuşit uşor dacă ar fi fost lovit la bază, dar asediaţii apucară din vreme să-l întărească din spate cu o zidărie de cărămidă de forma unei semilune, fără cine ştie ce osteneală, o dată ce nu duceau lipsa mîinii de lucru.

(5) A doua zi Alexandru aduse maşinile de război de această parte şi asediaţii ieşiră din nou în fugă să le dea foc. Rezultatul a fost că o parte din lemnăria din apropierea zidurilor şi unul dintre turnurile de lemn s-au prefăcut în cenuşă; celelalte au fost bine păzite de oamenii lui Philotas şi ai lui Hellanicos[169], care le aveau în grijă. Dar cînd cei dintîi dădură cu ochii de Alexandru[170], mulţi lepădară torţele (de care îşi legaseră atîtea speranţe) şi armele şi fugiră din nou în cetate.

(6) La început, cu avantajul terenului — care era mai înalt — de partea lor, asediaţii erau mai tari, pentru că nu se mulţumeau să ţintească drept în faţa lor în prima linie a armatei lui Alexandru, care ataca cu maşinile de asalt, ci trăgeau şi din turnurile ce străjuiau zona dărîmată a zidului, de unde puteau ţinti în flancurile — dacă nu chiar în spatele — agresorilor concentraţi în dreptul zidului recent întărit.

CAPITOLUL 22

După alte cîteva zile Alexandru forţă din nou cu mecanismele sale zidul interior, întărit de curînd, conducînd el însuşi atacul. Asediaţii contraatacară în masă, ieşind unii pe unde zidul fusese dărîmat (aci îi aştepta chiar Alexandru), alţii pe la Tripylon, unde macedonenii erau cu totul nepregătiţi. (2) Unii aruncară în maşinile de război cu facle şi cu ce le venea la îndemînă ca să le dea foc sau ca să aţîţe focul odată aprins. Oamenii de sub comanda lui Alexandru atacară din nou cu îndîrjire şi aruncară în ei, cu mecanismele montate pe turnuri, bolovani mari — sub o ploaie de săgeţi —, încît asediaţii fură lesne respinşi înapoi în cetate. (3) Totuşi incursiunea s-a soldat cu un însemnat număr de morţi, pentru că cei din Halicarnas atacaseră în număr mai mare şi cu mai multă îndrăzneală. În primul rînd au murit toţi cei ce dăduseră piept cu macedonenii; apoi au mai murit unii şi în preajma zidului căzut, care nu oferea o trecere îndeajuns de largă unui atît de mare număr de oameni; pe de altă parte, dărîmăturile zidului le îngreuiau trecerea peste coamă.

(4) Cei ce ieşiseră pe la Tripylon au fost luaţi în primire de Ptolemeu, din garda personală a lui Alexandru, care luă cu sine unităţile lui Adaios[171] şi Timandros şi cîţiva soldaţi uşor înarmaţi. Atîţia i-au fost de ajuns ca să-i respingă pe cei din cetate. Iar aceştia au avut pierderi destul de mari în timpul retragerii: unii au dat năvală pe îngusta punte ce le fusese coborîtă peste şanţ, şi puntea s-a frînt sub atîta greutate; căzînd în şanţ, oamenii au fost călcaţi în picioare de ai lor şi şi-au dat duhul. Alţii au fost vînaţi de macedoneni de sus [din turnuri]. (6) Dar cei mai mulţi au pierit chiar în dreptul porţilor: de frică, cei dinăuntru le închiseseră prea de timpuriu, ca nu cumva o dată cu fugarii să pătrundă în cetate şi macedonenii; şi în felul

acesta au tăiat retragerea multora dintre ai lor, cărora macedonenii le-au făcut seama chiar sub ziduri.

(7) Orașul ar fi căzut chiar atunci în mîna macedonenilor dacă Alexandru nu și-ar fi regrupat armata, vrînd să dea Halicarnasului un ultim prilej de salvare, în caz că cei din cetate se vor arăta dispuși să treacă de partea sa. Halicarnasul a pierdut atunci vreo mie de oameni, iar Alexandru cam patruzeci, printre care pe Ptolemeu, cel din garda sa personală, pe Clearchos, căpitanul arcașilor, pe hiliarhul Adaios și alți cîțiva macedoneni de vază.

CAPITOLUL 23

Orontobates[172] și Memnon, căpeteniile perșilor, ținură sfat și, cumpănind lucrurile, ajunseră la concluzia că nu vor putea rezista asediului vreme îndelungată: o parte a zidului era la pămînt, restul zidului era dislocat, oaste murise multă în timpul ieșirilor din cetate, mulți oameni zăceau plini de răni și nu mai puteau lupta. (2) Văzînd cum stau lucrurile, pe la a doua strajă din noapte dădură foc turnului de lemn ce-l construiseră ca să țină piept mașinilor de război inamice, apoi puseră foc și porticului în care-și țineau rezerva de săgeți. (3) Au fost incendiate pînă și casele din apropierea zidurilor, dintre care unele au fost cuprinse de flăcările ce mistuiau porticul și turnul, în bună parte datorită vîntului. În ce-i privește pe locuitori, unii se retraseră în cetățuia de pe insulă, alții pe înălțimea cu numele de Salmacis.

(4) Alexandru află de cele întîmplate de la cîțiva oameni care, în timpul acesta, scăpaseră fugind spre el. După ce se convinse singur de proporțiile focului, Alexandru trimise pe macedoneni [în cetate] — deși în toiul nopții — cu ordin să ucidă pe toți incendiatorii pe care îi vor descoperi; în schimb, lumea de prin case trebuie lăsată în pace.

(5) Încă de la revărsatul zorilor Alexandru scrută înălțimile unde se cuibăriseră perșii cu mercenarii și hotărî să nu le ia cu asalt, dîndu-și seama că natura reliefului i-ar fi cerut o mare pierdere de vreme; de altfel această acțiune își pierdea însemnătatea acum, cînd orașul îi căzuse în mînă întreg. (6) De aceea porunci să fie înmormîntați cei ce căzuseră în timpul nopții, apoi ordonă servanților de pe mașinile de război să le transporte la Tralles, rase cetatea de pe suprafața pămîntului, lăsă acolo pentru întreaga Carie o garnizoană alcătuită din trei mii de pedestrași aliați și vreo două sute de călăreți, sub comanda lui Ptolemeu[173] și plecă în Frigia[174]. (7) Ca satrap al întregii Carii o numi pe Ada[175]. Fiică a lui Hecatomnos, ea fusese măritată cu Hidrieus, propriul ei frate, care se căsătorise cu ea după datina carienilor. La moartea sa, Hidrieus îi lăsase în grijă toate treburile, pentru că de la Semiramida încoace bărbații din Asia se învățaseră să fie cîrmuiți și de femei. Mai tîrziu Pixodaros pusese mîna pe putere și o înlăturase [pe Ada]. După moartea lui Pixodaros, Orontobates — ca ginere al lui Pixodaros — fusese învestit de [marele] rege ca satrap [al Cariei]. Ada rămăsese stăpînă numai pe Alinda, unul dintre punctele cele mai fortificate ale Cariei. Cînd Alexandru începuse să înainteze în această regiune, Ada îi ieșise în întîmpinare, îi predase Alinda și îl înfiase[176]. Dar Alexandru îi lăsase în grijă cetatea Alinda, nu nesocotise calitatea de fiu adoptiv și, cînd se văzu stăpîn pe Halicarnas și pe toată Caria, toată i-o dădu Adei să o cîrmuiască.

CAPITOLUL 24

Dintre macedonenii care luptau în rîndurile lui Alexandru, mulți își luaseră femeie cu puțin înainte de a intra sub arme. Amănuntul nu-i păru lui Alexandru lipsit de importanță; de aceea hotărî să-i trimită

pe aceştia, sub comanda lui Ptolemeu al lui Seleucos[177] unul dintre oamenii săi din gardă, şi a generalilor Coinos, fiul lui Polemocrates, şi Meleagru, fiul lui Neoptolemos — ei înşişi de curînd căsătoriţi —, să petreacă iarna pe la vetrele lor. (2) Atîta doar le ceru, ca la întoarcere, cînd vor reveni cu cei care-i însoţeau, să aducă cu ei cît vor putea de mulţi călăreţi şi pedestraşi.

Hotărîrea aceasta îl făcu să crească nespus în ochii macedonenilor.

În acelaşi timp îl trimise şi pe Cleandros, fiul lui Polemocrates,[178] în Pelopones, să adune armată. (3) Pe urmă îi dădu lui Parmenion comanda cavaleriei aliate, îi mai dădu cavaleria tesaliană, pe ceilalţi aliaţi şi carele şi-l trimise la Sardes, cu dispoziţia de a nu se opri acolo, ci de a pătrunde în Frigia. El însuşi porni în direcţia Liciei şi Pamphiliei[179], ca să pună stăpînire pe coastă; după aceea flota inamică n-avea să mai constituie o primejdie. (4) Pe parcurs, cea dintîi cetate care i-a căzut în mînă a fost Hyparna, un punct bine fortificat şi avînd o garnizoană alcătuită din mercenari străini. Aceştia îi ieşiră înainte din cetate, cu cuvinte de pace. După aceea pătrunse în Licia şi pactiză cu telmissenii[180], care capitulaseră; apoi trecu fluviul Xanthos şi ocupă localităţile Pinara, Xanthos şi Patara (aceasta i se predase), o dată cu alte aşezări de mai mică însemnătate, cam treizeci la număr.

(5) Iarna era în toi. După cele de mai sus, Alexandru pătrunse în ţinutul cu numele Milyas, aparţinînd acum Frigiei Mari; pe atunci însă ţinutul făcea parte din Licia, conform dispoziţiilor marelui rege. Acolo primi o delegaţie a phaseliţilor[181], venită să pactizeze cu el şi să-l încununeze cu o cunună de aur. De altfel, cea mai mare parte a Liciei de Jos avea să trimită la el solii în acelaşi scop. (6) Alexandru dădu ordin phaseliţilor şi licienilor să predea cetăţile oamenilor pe care el îi va trimite în acest scop — şi toate s-au predat. Curînd după aceea se duse şi el la Phaselis ca să pună stăpînire pe un avanpost întărit, ridicat de pisidieni împotriva lor; de aici barbarii făcuseră mereu incursiuni, provocînd nenumărate pagube phaseliţilor de pe ogoare.

CAPITOLUL 25

În timp ce se ocupa de phaseliţi, Alexandru prinse de veste că Alexandru, fiul lui Aeropos, care făcea parte din suita sa şi avea pe atunci comanda cavaleriei tesaliene, unelteşte împotriva lui.

Acest Alexandru era frate cu Heromenes[182] şi cu Arrabaios, care fuseseră amestecaţi în asasinarea lui Filip. (2) Pe atunci Alexandru îl lăsase în pace, deşi avea dovezi împotriva lui, şi-l lăsase anume pentru că, îndată după moartea lui Filip, celălalt venise printre cei dintîi la el, îşi pusese platoşa şi îl escortase [pe Alexandru] pînă în palat. Mai tîrziu Alexandru îl ţinuse pe lîngă el în posturi de răspundere şi îl numise general al trupelor din Tracia, iar cînd Calas, comandantul cavaleriei tesaliene, luase în primire funcţia de satrap, îl desemnase pe el comandant al cavaleriei tesaliene.

Iată acuma cum s-a aflat de complot:

(3) Amyntas dezertase şi se refugiase pe lîngă Darius, căruia îi transmisese un mesaj verbal şi o scrisoare din partea acestui Alexandru. Darius îl chemase pe Sisines, un pers din anturajul său în care avea mare încredere, şi îl trimisese cu o corabie, în aparenţă la Atizyes[183], satrapul Frigiei; în realitate însă, îl trimisese să ia contact cu Alexandru, cel despre care este vorba, ca să-l asigure de sprijinul [marelui rege] şi să-i făgăduiască tronul Macedoniei şi, pe deasupra, o mie de talanţi de aur dacă va izbuti să-l omoare pe Alexandru (regele). (4) Numai că Sisines avea să cadă în mîinile lui Parmenion, căruia îi mărturisi conţinutul misiunii sale. Parmenion îl trimise îndată sub escortă la Alexandru, căruia Sisines îi confirmă cele spuse. Alexandru îşi chemă sfetnicii, cu care dezbătu măsurile ce se cereau

luate împotriva celuilalt Alexandru. (5) Aceştia îi spuseră că fusese rău inspirat încă de la început, cînd încredinţase grosul cavaleriei unui om în care nu te puteai încrede; în situaţia prezentă trebuia să scape de el cît mai degrabă, ca acela să nu aibă vreme să se împrietenească prea îndeaproape cu tesalienii şi să-i asmută împotriva lui.

(6) Cei ce ţineau sfatul erau impresionaţi şi de amintirea unui semn prevestitor. Cu cîtăva vreme în urmă, pe cînd Alexandru asedia Halicarnasul, pe la miezul zilei, în timp ce se odihnea, o rîndunică zburase de colo-colo deasupra capului său, ciripind sus şi tare, apoi se aşezase cînd ici, cînd colo, pe pat şi cîntase mai gălăgios decît de obicei. (7) Totuşi, din cauza oboselii, Alexandru nu se trezea; însă gălăgia îl făcuse să întindă mîna şi să gonească rîndunica. Şi, iată că rîndunica, în loc să-şi ia zborul la atingerea mîinii lui, se cocoţase chiar pe capul lui Alexandru şi nu se astîmpărase decît în clipa în care îl văzuse pe Alexandru treaz de-a binelea.

(8) Alexandru nu luase întîmplarea în uşor, ci i-o împărtăşise prezicătorului Aristandros din Telmissos, care i-o interpretase ca semn al unui complot urzit de unul dintre oamenii săi de încredere, complot care însă avea să iasă la iveală. Explicaţia se bizuia pe faptul că rîndunica este o pasăre care trăieşte pe lîngă casa omului, e prietenă omului şi este mai guralivă decît alte păsări.

(9) După ce confruntă prevestirea cu cele aflate de la omul lui Darius, Alexandru îl trimise pe Amphoteros, fiul lui Alexandru[184] şi fratele lui Crateros, la Parmenion, dîndu-i călăuze cîţiva oameni din Perge[185]. Amphoteros se îmbrăcă în straiele din acel ţinut, ca să nu poată fi recunoscut pe drum, şi ajunse la Parmenion neanunţat. (10) Scrisoare nu avea de la Alexandru (care nu voise să aştearnă în scris acuzaţii atît de grave); mesajul, Amphoteros i-l comunică verbal. Şi aşa s-a făcut că Alexandru [al lui Aeropos] a fost prins şi pus sub pază.

CAPITOLUL 26

Alexandru plecă din Phaselis. O parte din armată o trimise prin munţi la Perge, unde tracii îi construiseră un drum (altfel calea era grea şi lungă), iar el cu oamenii săi porni pe mare, de-a lungul ţărmului.

Pe acest itinerar nu se poate naviga decît cînd bate vîntul de miazănoapte; cînd domină cel de la miazăzi, nu se mai poate naviga de-a lungul ţărmului. (2) Mai întîi bătu cu putere vîntul de la miazăzi, apoi cel de la miazănoapte îi luă locul, prin voia zeilor[186] (lucru de care şi-a dat seama şi Alexandru şi anturajul său), înlesnindu-i şi grăbindu-i drumul. La plecarea din Perge a fost întîmpinat de soli ai aspendienilor[187], învestiţi cu puteri depline să-i predea cetatea, cu condiţia ca Alexandru să o lase fără garnizoană [macedoneană]. (3) În privinţa garnizoanei, aspendienii obţinură ce voiau; în schimb, Alexandru îi puse să plătească cincizeci de talanţi pentru armată şi să-i predea caii pe care, în chip de tribut, îi creşteau pentru marele rege. După ce căzură de acord asupra arginţilor şi cailor pe care urmau să-i dea, trimişii plecară.

(4) Alexandru se îndreptă către Side, ai cărei locuitori sînt de felul lor din eolica Cyme şi povestesc că după plecarea lor din Cyme, ajungînd pe aceste meleaguri şi hotărînd să se aşeze aici, vechii colonişti uitaseră repede graiul lor elin şi deprinseseră o altă vorbire barbară, care de altfel nu avea nimic comun cu limba barbarilor vecini cu ei: o vorbire a lor, proprie, totuşi necunoscută lor înainte vreme. Aşa că de la bun început sideţii nu s-au amestecat cu barbarii, cum s-a întîmplat cu alte populaţii vecine.

(5) Alexandru lăsă o garnizoană la Side şi se îndreptă către Syllion, punct întărit şi înzestrat cu o garnizoană alcătuită din mercenari şi din localnici. Syllion n-a putut fi cucerit dintr-o dată, pentru că în timpul înaintării i se raportase lui Alexandru că aspendienii nu se ţineau de cuvînt, că nu voiau să predea trimişilor

săi nici caii, nici banii, apoi că-și adunaseră provizii din împrejurimi și că se zăvorîseră în cetate, nemaidînd drumul înăuntru reprezentanților lui Alexandru. Mai mult, aspendienii reparaseră și zidurile cetății, în punctele unde nu ofereau siguranță.

Aflînd acestea, Alexandru porni înapoi către Aspendos.

CAPITOLUL 27

Cea mai mare parte a cetății Aspendos este așezată pe o înălțime bine apărată și prăpăstioasă, pe lîngă care curge apa Eurymedonului. La poalele înălțimii, de jur împrejur, mai erau case destul de multe, înconjurate de un mic zid. (2) La apropierea lui Alexandru, oamenii părăsiră zidul și fugiră din casele de la poale (care — își dădeau seama — nu puteau fi apărate), retrăgîndu-se în cetățuie. Alexandru sosi cu armata și poposi în casele părăsite de aspendieni. (3) Aceștia, dacă-l văzură pe Alexandru venind fără veste, dîndu-și seama că sînt înconjurați din toate părțile, trimiseră la el o solie să-l roage să cadă din nou la înțelegere în termenii asupra cărora se înțeleseseră întîia dată. Însă, deși își da seama că cetatea era o poziție foarte bună și că el însuși nu venise pregătit pentru un asediu de lungă durată, Alexandru schimbă condițiile asupra cărora căzuseră de acord întîia oară (4) și le ceru aspendienilor drept ostatici pe cetățenii cu cea mai mare influență între ai lor, le ceru caii despre care mai fusese vorba o dată și o sută de talanți (iar nu cincizeci); mai mult, aspendienii trebuiau să se supună satrapului numit de Alexandru și să plătească Macedoniei un tribut anual, iar pămîntul lor avea să fie împărțit din nou (aspendienii erau acuzați că luaseră cu japca pămîntul vecinilor și că nu voiau să-l mai dea înapoi).

(5) Condițiile au fost acceptate, așa că Alexandru se întoarse din nou la Perge, iar de acolo se îndreptă spre

Frigia; în drum avea să treacă pe lîngă Telmissos. Băștinașii sînt, de felul lor, barbari pisidieni și locuiesc la o mare înălțime și într-un loc din toate părțile foarte povîrnit; mai mult decît atît, drumul care trece pe lîngă oraș este stricat. (6) Povîrnișul muntelui coboară chiar din cetate pînă în drum, unde se pierde; însă un al doilea munte se înalță în fața lui, la fel de semeț. Drumul trece printre munți ca printre niște chei; un număr mic de oameni, așezați în înaltul lor, putea lesne tăia calea lui Alexandru. Totuși, în împrejurările de față, telmissienii ieșiră cu toții din cetate și ocupară amîndouă înălțimile.

(7) Cînd văzu cum stau lucrurile, Alexandru dădu ordin macedonenilor să-și așeze tabăra pe loc, bănuind că cei mai mulți telmissieni, cînd îi vor vedea așa, vor pleca înapoi în cetate, care era aproape, lăsînd numai un mic număr de oameni de pază în munți. Așa s-a și petrecut: majoritatea telmissienilor au plecat și au lăsat în urma lor străji.

(8) Alexandru luă imediat cu sine pe arcași și unitățile de sulițași și de hopliți ușor înarmați și atacă străjile, care, neputînd face față tirului lor, se retraseră de pe poziții. Alexandru trecu dincolo de chei și își așeză tabăra lîngă cetate.

CAPITOLUL 28

În aceste împrejurări sosiră la el soli trimiși de cetatea Selge. Locuitorii ei sînt tot barbari pisidieni, obișnuiți cu războiul, iar cetatea lor este o cetate de oarecare proporții. Totuși, pentru că din vremi străvechi se dușmăneau cu telmissienii, cei din Selge hotărîseră să trimită soli la Alexandru ca să încheie cu el un tratat de alianță. Alexandru se înțelese cu ei; oamenii din Selge îi părură vrednici de toată încrederea.

(2) Cucerirea Telmissului i-ar fi cerut oarecare vreme, așa că în cele din urmă Alexandru plecă spre Sa-

galassos, cetate nu tocmai măruntă; iar dacă pisidienii sînt un popor războinic, cei din Sagalassos — și ei tot pisidieni — par să fie mai războinici decît toți ceilalți. În momentul acela ei ocupaseră dealul din fața orașului (pentru respingerea unui atac, dealul le putea aduce servicii tot atît de mari ca și zidul de apărare) și așteptau. (3) Alexandru rîndui falanga macedoneană în așa fel încît în componența aripii drepte (comandată chiar de el) să intre gărzile, iar lîngă ele pedestrimea aliată, care făcea legătura cu aripa stîngă, în ordinea desemnată în acea zi fiecărui comandant. (4) Comanda aripii stîngi i-a fost dată lui Amyntas, fiul lui Arrabaios. În fața aripii drepte au fost așezați arcașii și agrianii, iar înaintea celei stîngi sulițașii traci, comandați de Sitalces[188]. Dat fiind relieful neregulat al terenului, cavaleria nu-i era de nici un folos. Pisidienii, în schimb, primiseră întăriri din partea telmissienilor.

(5) Oamenii lui Alexandru atacară muntele ocupat de pisidieni. În zona cea mai pieptișă a urcușului, barbarii îi atacară pe neașteptate și de o parte și de cealaltă, alegînd punctele cele mai favorabile lor pentru deplasare și, totodată, cele mai grele pentru dușman. Arcașii, vîrfuri de atac, prea ușor înarmați ca să le poată ține piept, fură respinși; în schimb, agrianii rezistară. (6) Între timp se apropie și falanga macedonenilor, avînd în fruntea ei pe Alexandru. Începu lupta corp la corp. Barbarii, neechipați, se repeziră asupra hopliților, dar începură să cadă sub o ploaie de lovituri și trebuiră să se retragă, (7) lăsînd în urmă cinci sute de morți; totuși, datorită îmbrăcămintii lor ușoare și cunoașterii locurilor, nu le-a fost greu să fugă, mai cu seamă că macedonenii, care, dimpotrivă, erau încinși cu arme grele și nu cunoșteau locurile, nu-i puteau urmări cu aceeași înlesnire.

(8) Totuși Alexandru se ținu după fugari și pătrunse cu forța în cetate. Pierderile sale n-au fost mai mari de douăzeci de oameni, între care Cleandros, comandantul arcașilor. După aceea Alexandru atacă alte ți-

nuturi din Pisidia, cucerind o parte dintre localități cu forța, în timp ce altele deveneau ale sale prin bună înțelegere.

CAPITOLUL 29

După cele de mai sus, Alexandru pătrunse în Frigia, ocolind lacul Ascania, în care sarea se depune de la sine (băștinașii se folosesc de ea și nu duc lipsa mării). După cinci zile ajunse la Celaina. Orașul are în interiorul zidurilor o cetățuie așezată pe un teren povîrnit din toate părțile; cetățuia era ocupată de o garnizoană a satrapului Frigiei, alcătuită din o mie de carieni și o sută de mercenari elini. (2) Cei din Celaina trimiseră o solie la Alexandru, îi specificară o anumită dată și făgăduiră să-i predea orașul dacă pînă la data menționată nu vor primi întăriri. Soluția îi păru lui Alexandru preferabilă asediului, pentru că cetățuia nu putea fi cucerită din nici o parte.

(3) În Celaina Alexandru lăsă drept garnizoană o mie cinci sute de soldați. După zece zile — în care timp îl numi pe Antigonos al lui Filip[189] satrap peste Frigia, iar în locul acestuia pe Balacros al lui Amyntas[190] în funcția de comandant al trupelor aliate — plecă spre Gordion[191]. Totodată îi trimise vorbă lui Parmenion să se întîlnească cu el în același punct și să vină cu armată — ceea ce Parmenion făcu. (4) La Gordion sosiră și bărbații de curînd căsătoriți, plecați în Macedonia, aducînd cu ei altă oaste, alcătuită din tineri intrați de curînd sub arme și condusă de Ptolemeu, fiul lui Seleucos, de Coinos al lui Polemocrates și de Meleagru, fiul lui Neoptolemos. Armata era alcătuită din trei mii de pedestrași și trei sute de călăreți macedoneni, din două sute de călăreți tesalieni și din o sută cincizeci de oameni din Elis, comandați de eleianul Alcias.

(5) Gordion este situată pe cursul fluviului Sangarios[192], în partea dinspre Helespont a Frigiei, iar San-

garios izvorăşte undeva în Frigia, curge pe pămîntul tracilor bitinieni[193] şi se varsă în Pontul Euxin. Ei bine, în acest punct ajunse la Alexandru şi o delegaţie a atenienilor, venită să-l roage să dea libertatea compatrioţilor lor ce fuseseră luaţi prizonieri la Granicos (unde luptaseră alături de perşi) şi trimişi în lanţuri, cu alte două mii de suflete, în Macedonia. Atenienii nu obţinură satisfacţie şi trebuiră să plece.

(6) Alexandru socotea că, atîta vreme cît avea să ţină războiul împotriva perşilor, nu era cuminte să slăbească cu ceva frica de care erau cuprinşi toţi grecii ce nu pregetaseră să se alăture barbarilor şi să lupte împotriva Eladei; pentru acest considerent răspunsese atenienilor, îndemnîndu-i să vină din nou la el pentru discutarea aceleiaşi chestiuni după ce va fi cîştigat războiul.

CARTEA A II-A

CAPITOLUL 1

După cele de mai sus, Memnon — numit de regele Darius comandant suprem al flotei perse și al întregii zone de coastă — se gîndi să împingă războiul în Macedonia și în Elada[1] și puse stăpînire pe insula Chios[2] (insula capitulase fără să se împotrivească). De acolo navigă pînă în Lesbos[3], unde Mytilene[4] refuză să treacă de partea lui; în schimb, celelalte cetăți de pe insulă i se supuseră, (2) așa că după ce puse ordine în ele, Memnon se întoarse la Mytilene și izolă cetatea, zidind din mare pînă în mare două rînduri de fortificații; pe urmă mai înălță cinci forturi, putînd astfel lesne controla întreaga bucată de pămînt. O parte din flotă rămase să păzească golful Mytilene, iar restul corăbiilor fură trimise la capul Sigrion din Lesbos, unde ancorează de obicei vasele de transport sosite din Chios, Geraistos[5] și Malea[6]. Așa Memnon avea sub controlul său circulația pe mare și tăia celor din Mytilene orice posibilitate de a primi ajutor pe această cale.

(3) Dar s-a întîmplat ca Memnon să se îmbolnăvească și să moară. Întîmplarea avea să însemne o grea pierdere pentru Darius, în acea perioadă a războiului, și avea să-i răstoarne planurile[7]. Deocamdată Autophradates și Pharnabazos[8], nepotul de soră al lui Darius, căruia — în așteptarea hotărîrii lui Darius — Memnon îi lăsase, pe patul de moarte, comanda supremă, menținură încercuirea cu strășnicie. (4) Mytilenenii, știindu-se izolați pe uscat și văzînd mulțimea corăbiilor care-i păzeau în larg, trimiseră o delegație pe lîngă Pharnabazos ca să cadă cu el la înțelegere. Conform acestei înțelegeri, militarii străini trimiși de Alexandru în ajutor, în virtutea alianței lor cu macedonenii[9], trebuiau lăsați să plece; mytilenenii aveau să distrugă inscripțiile care purtau mărturia alianței lor cu Ale-

xandru și aveau să treacă de partea perșilor în termenii tratatului de pace încheiat cîndva între Antalcidas[10] și regele Darius; în sfîrșit exilații aveau să capete înapoi jumătate din bunurile care le aparținuseră pînă în momentul fugii.

(5) Aceștia au fost termenii acordului dintre mytileneni și perși. Numai că Pharnabazos și Autophradates, după ce se văzură în inima cetății, stabiliră garnizoana și numiră la comanda ei pe Lykomedes din Rodos, iar pe Diogene[11], unul dintre fugari, îl așezară stăpîn absolut al cetății. După aceea cerură mytilenenilor o contribuție în bani, smulgînd cu sila o parte a sumei de la cei avuți, iar restul prin taxe.

CAPITOLUL 2

Îndată după aceea Pharnabazos plecă în Licia, luînd cu sine pe mercenarii străini, iar Autophradates se îndreptă către alte insule. Între timp Darius îl trimise pe Thymondas al lui Mentor[12] să ia de la Pharnabazos pe mercenari și să-i ducă la curtea regelui, învestindu-l, cu același prilej, pe Pharnabazos cu puterile acordate mai înainte lui Memnon. (2) După ce-i predă mercenarii, Pharnabazos porni înapoi cu corăbiile pe urmele lui Autophradates. Cînd se văzură din nou împreună, cele două căpetenii trimiseră în insulele Ciclade[13] zece corăbii comandate de persul Datames, iar ei, cu o sută de corăbii, plecară spre Tenedos[14]. La Tenedos ancorară în așa-numitul Golf de la Miazănoapte și trimiseră vorbă insularilor să distrugă inscripțiile care mărturiseau despre înțelegerea lor cu Alexandru[15] și cu elinii și să reînnoiască acordul lor cu Darius din timpul păcii lui Atalcidas. (3) Tenedienii erau simpatizanți ai lui Alexandru și ai elinilor, dar, așa cum se prezentau lucrurile în acea clipă, nu vedeau altă scăpare decît cedînd perșilor, mai ales că Hegelochos, pe care Alexandru îl însărcinase să adune o nouă flotă de răz-

boi, nu avusese vreme de ajuns ca să le poată curînd veni în ajutor. Așa că Pharnabazos și oamenii săi îi traseră pe tenedieni de partea lor mai mult de frică decît de bunăvoie.

(4) Cam în același timp întîmplarea făcu așa ca Proteas, fiul lui Andronicos, să poată căpăta în Eubeea și în Pelepones, la ordinul lui Antipatros, un număr de corăbii de mare capacitate, cu care avea de gînd să păzească arhipelagul și să taie drumul barbarilor către Elada, dacă, după cum fusese înștiințat, perșii aveau cu adevărat această intenție. Iar cînd auzi că zece corăbii ale lui Datames ancorează la Siphnos[16], Proteas porni pe timp de noapte cu cincisprezece vase spre Chalcis-pe-Euripos[17]. (5) În zori ajunse în insula Cythnos[18], unde rămase ziua întreagă culegînd amănunte cu privire la cele zece corăbii dușmane; în plus, Proteas se gîndi că dacă-i va ataca pe fenicieni în timpul nopții, îi va fi mai ușor să-i înspăimînte. În sfîrșit, după ce se încredință că Datames și cele zece corăbii erau la Siphnos, porni înainte de răsăritul soarelui în această direcție, iar în zori căzu pe neașteptate în spatele dușmanului și captură opt corăbii cu personalul lor, cu tot; numai Datames izbuti să se strecoare nebăgat în seamă, cu două corăbii, chiar la începutul atacului inițiat de corăbiile lui Proteas, și ajunse cu bine să se alăture restului flotei.

CAPITOLUL 3

Ajuns la Gordion, Alexandru se sui pînă în cetățuie, unde era palatul lui Gordios și al lui Midas, urmașul lui, și vru să vadă căruța lui Gordios și jugul ei prins cu nod. (2) Localnicii povesteau multe despre această căruță. Se spune că Gordios trăise cu multă vreme înainte, că era un frigian sărac care, cu două perechi de boi, trudea pe palma lui de pămînt (o pereche de boi îi trebuia la arat; a doua pereche îi trăgea carul).

(3) Și iată că, pe cînd ara, un vultur se abătuse din zbor și se așezase pe jug, unde rămăsese cocoțat pînă la ora cînd boii sînt sloboziți din jug. Uimit de acest spectacol, Gordios se dusese să povestească prezicătorilor telmisseni ce semn i se arătase de sus. Telmissenii se pricep foarte bine să interpreteze semnele zeilor și sînt dăruiți din născare cu arta prezicerii, atît bărbații cît și femeile și copiii. (4) Ajuns în apropierea unui sat al telmissenilor, lui Gordios îi ieși în cale o fată, plecată să scoată apă din fîntînă. Gordios îi povesti întîmplarea cu vulturul. Fata — care fusese și ea înzestrată cu darul tălmăcirii semnelor — îi porunci să se întoarcă în locul acela și să jertfească lui Zeus-Rege. Gordios o rugă să-l însoțească și să-i arate cum trebuia să decurgă ritul jertfei; și, săvîrșind ritul sub îndrumarea ei, mai apoi se însură cu fata, de la care avu un copil — pe Midas.

(5) Midas ajunse la vîrsta bărbăției și se făcu om frumos și destoinic, cînd iată că frigienii fură cuprinși de mari frămîntări; apoi un oracol le dădu de veste că un rege avea să vină la ei suit într-un car și că acest rege avea să curme neînțelegerile dintre ei. În timp ce țineau sfat asupra acestor cuvinte, iată-l pe Midas că sosește în căruță să ia și el parte la hotărîri, împreună cu tatăl și cu mama sa. (6) Telmissenii făcură îndată legătură cu prorocirea și recunoscură în el pe cel despre care zeul spusese că va sosi la ei în căruță: ca urmare Midas a fost ales rege și a curmat neînțelegerile ce îi frămîntau, apoi a dăruit lui Zeus-Rege, în chip de ofrandă, căruța părintelui său și a așezat-o în cetățuie, drept mulțumire pentru trimiterea vulturului.

Pe lîngă cele de mai sus se mai spunea, în legătură cu carul, că cel ce va izbuti să desfacă nodul cu care fusese prins jugul, acela va deveni stăpîn peste Asia. (7) Nodul era făcut din coajă de corn și fusese astfel înnodat încît nu i se vedeau capetele. Alexandru încercă să-l desfacă; dar văzînd că se străduiește zadarnic și nevrînd să se dea bătut (mai mult de teamă ca

populația să nu ia aminte la întîmplare și să se răscoale), scoase sabia și-l tăie, după care spuse: „L-am desfăcut". Așa, cel puțin zic unii; numai Aristobul scrie că Alexandru a scos pana, în jurul căreia fusese făcut nodul (pana era bine înfiptă în oiște), și a tras jugul afară. (8) Eu unul mărturisesc că nu știu cui să dau crezare în ce privește felul cum a rezolvat Alexandru întîmplarea cu nodul; însă fapt sigur este că atît Alexandru cît și cei care-l însoțiseră au plecat de acolo cu aerul că prezicerea privitoare la desfacerea nodului se împlinise[19]. În aceeași noapte cerul a fost străbătut de fulgere și de bubuitul tunetului, așa că a doua zi Alexandru aduse jertfe zeilor drept mulțumire pentru semnele arătate și pentru desfacerea nodului.

CAPITOLUL 4

O zi mai pe urmă Alexandru plecă la Ancyra[20] Galatiei. Acolo sosi la el o delegație din Paphlagonia[21]; solii îl înștiințau că supușii lor sînt dispuși să treacă de partea lui și să ajungă cu el la înțelegere, numai să nu pătrundă cu armata pe teritoriul lor[22]. (2) Alexandru le spuse că pe viitor aveau să asculte de Calas, satrapul Frigiei, apoi porni spre Cappadocia[23], punînd stăpînire pe tot pămîntul pînă la fluviul Halys, ba chiar pînă dincolo de fluviu; iar după ce îl numi pe Sabictas satrap al Cappadociei, își continuă marșul în direcția cheilor prin care se pătrunde în Cilicia[24]. (3) Cînd ajunse la locul fostei tabere a lui Cirus, care îl însoțise pe Xenofon[25], și cînd văzu cheile păzite de o garnizoană puternică, îl lăsă pe Parmenion chiar în punctul acela să comande unitățile de infanterie grea și plecă în timpul celei dintîi străji a nopții, luînd cu sine gărzile și pe agriani. Înaintînd prin noapte, Alexandru se apropie de chei, cu gîndul să atace garnizoana prin surprindere. (4) Cînd ajunse la o mică depărtare de ea, dușmanii prinseră de veste ce se întîmpla; totuși în-

drăzneala i-a fost încununată de izbîndă, pentru că aceia, cînd își dădură seama că însuși Alexandru se apropie de ei, își părăsiră posturile și o rupseră la fugă.

A doua zi în zori toată armata lui Alexandru trecu prin chei și pătrunse în Cilicia.

(5) În Cilicia îl ajunse vestea că Arsames, care își pusese în gînd, la început, să mențină Tarsul[26] pentru perși, aflînd că Alexandru a și trecut prin chei, începuse să se gîndească acum la evacuarea cetății, și că tarsienii se temeau de jaful pe care acela l-ar fi făcut în oraș înaintea plecării. (6) Îndată ce prinse de veste cum stau lucrurile, Alexandru porni val-vîrtej spre Tars, luînd cu sine cavaleria și trupele cele mai ușor înarmate; rezultatul a fost că Arsames, înștiințat de acțiunea lui Alexandru, a trebuit să fugă în mare grabă din Tars și să caute adăpost la curtea regelui Darius. Așa s-a făcut că orașul a rămas neatins.

(7) Însă oboseala l-a doborît pe Alexandru — așa, cel puțin, povestește Aristobul. Alții spun că, nemaiputîndu-se stăpîni să nu se scalde, el s-ar fi aruncat încălzit și nădușit în apele fluviului Cydnos[27]. Acesta curge de-a curmezișul cetății, însă izvoarele îi sînt în Munții Taurus, de unde șerpuiește pe un teren curat, ceea ce face ca apele să-i fie reci și limpezi. Rezultatul a fost un junghi însoțit de febră mare și de insomnie continuă. Medicii gîndeau chiar că Alexandru nu va mai scăpa cu viață; doar Filip din Acarnania[28], un medic din anturajul lui Alexandru care se bucura de un mare renume într-ale medicinii și care era foarte bine văzut chiar în armată, îi prescrise un leac care să-i curețe stomacul; Alexandru îi porunci să i-l dea. (9) În timp ce Filip îi pregătea licoarea, Alexandru primi o scrisoare prin care Parmenion îl sfătuia să se păzească de Filip, pentru că auzise că Darius îl mituise pe medic ca să-l otrăvească pe Alexandru. După ce citi scrisoarea, acesta o mai ținu o vreme între degete; apoi cînd luă în mînă pocalul [cu leacul], i-o dădu lui Filip

să o citească. (10) Alexandru începu să soarbă; Filip citea scrisoarea lui Parmenion. Dar medicul avea să dovedească numaidecît că, în ce privește leacul, îi era conștiința împăcată; într-adevăr, scrisoarea nu-l tulbură cît-decît, ci [după citirea ei] îl îndemnă pe Alexandru să aibă încredere în tot ce-i va prescrie, asigurîndu-l că astfel se va face bine. (11) Purgativul își făcu efectul și boala începu să dea înapoi.

Filip avu astfel dovada încrederii prietenești de care se bucura din partea lui Alexandru, care dovedi cu acest prilej cît de statornică era încrederea lui în prietenii săi și cît de tare putea fi în fața morții[29].

CAPITOLUL 5

După ce se însănătoși, Alexandru îl trimise pe Parmenion în direcția cheilor de la granița Ciliciei cu Asiria[30], pe care urma să le ocupe și să le păzească. Pentru aceasta îi dădu pedestrimea aliată, pe mercenarii elini, pe tracii de sub comanda lui Sitalces și cavaleria tesaliană. (2) Mai tîrziu plecă și el din Tars; cea dintîi cetate la care a ajuns a fost Anchialos. Se zice că cetatea a fost zidită de Sardanapal, regele asirienilor. Lungimea și grosimea zidurilor mărturiseau despre mărimea inițială a cetății și despre puterea pe care o dobîndise odinioară.

(3) Mormîntul lui Sardanapal se afla aproape de zidurile cetății. Deasupra lui se afla [o sculptură înfățișînd chiar pe] Sardanapal, cu mîinile împreunate ca atunci cînd aplauzi, și o inscripție în asiriană, despre care asirienii spuneau că e în versuri. (4) Oricum, cuprinsul ei era cam următorul:

„SARDANAPAL, FIUL LUI ANACYNDARAXAS, ZIDIT-A CETĂȚILE ANCHIALOS ȘI TARS ÎNTR-O SINGURĂ ZI. TU, STRĂINE, MĂNÎNCĂ, BEA ȘI TE VESELEȘTE, CĂCI TOATĂ

STRĂDUINȚA OMULUI NEVREDNICĂ ESTE A FI ASEMUITĂ CU ACEASTA"[31] — dînd a înțelege cu ultimul cuvînt pocnetul pe care-l fac palmele cînd se lovesc una de alta. De altfel, cuvintele „te veselește" se pare că aveau în asiriană un înțeles mai deochiat.

(5) Plecînd de la Anchialos, Alexandru ajunse la Soloi[32], unde lăsă o garnizoană [macedoneană], impunînd totodată cetatea la o amendă de două sute de talanți de argint pentru atitudinea ei filo-persă. (6) Apoi, cu trei unități de pedestrași macedoneni (cărora le adăugă arcașii în întregul lor și pe agriani), porni împotriva cilicienilor ce ocupaseră pozițiile în munți.

Șapte zile i-au fost de ajuns lui Alexandru: în acest răstimp, parte din ei au fost supuși cu sila, parte au ajuns la înțelegere cu el. Întors la Soloi, (7) îl ajunse vestea victoriei lui Ptolemeu și a lui Asandros asupra persului Orontobates, în puterea căruia fuseseră cetățuia Halicarnasului, Myndos, Caunos, Thera și Callipolis[33]. Acum macedonenii erau stăpîni și pe Cos[34] și pe Triopion[35]. Orontobates fusese învins după mare luptă — se arăta în scrisoare — și pierduse vreo șapte sute de pedestrași, cincizeci de călăreți și cel puțin o mie de prizonieri.

(8) Alexandru jertfi chiar în Soloi lui Asclepios și organiză în același oraș o paradă militară, la care luă parte în persoană, trecînd în revistă întreaga sa armată, apoi organiză o retragere cu torțe, jocuri atletice și o întrecere între poeți și hotărî ca Soloi să aibă, pe viitor, forma de stat democratică[36]. De la Soloi porni din nou spre Tars, după ce mai întîi îi trimise lui Philotas cavaleria, dîndu-i ordin să străbată cu ea cîmpia Aleion pînă la fluviul Pyramos; apoi ajunse cu infanteria și cu escadronul regal la Magarsos, unde jertfi zeiței Atena. (9) Pornind din acest punct, Alexandru ajunse la Mallos, unde jertfi lui Amphilochos[37] ca unui erou; cetatea era dezbinată în clipa cînd puse stăpînire pe ea, dar îndată după aceea Alexandru puse capăt certurilor și desființă tributul pe care locuitorii erau obligați să-l plătească lui Darius, pe considerentul că erau la obîrșie coloniști din Argos, iar Alexandru pretindea că se trage[38] el însuși din neamul argian al heraclizilor.

CAPITOLUL 6

În timpul șederii lui la Mallos, i se raportă lui Alexandru[39] că Darius, cu toată armata lui, se află la Soloi, pe teritoriul asirian, la o distanță de cel mult două zile de marș. Alexandru convocă cavaleria de elită și îi împărtăși noutățile privitoare la Darius și la armata acestuia. Pe dată aceia îl îndemnară să treacă la acțiune. (2) Alexandru le mulțumi pentru sfat, apoi puse capăt consfătuirii, iar a doua zi plecă în direcția în care se aflau Darius și perșii. Două zile mai tîrziu trecea prin chei și își așeza tabăra lîngă orașul Myriandros[40]; însă noaptea s-a dezlănțuit o furtună cu ploaie torențială și cu vînt puternic, care l-a silit pe Alexandru să nu se miște din tabără.

(3) Între timp Darius se ocupa de [organizarea] armatei sale[41] și alegea în Asiria o cîmpie deschisă din toate părțile, care convenea marelui număr al oastei și manevrelor cavaleriei [perse]. Amyntas al lui Antioh, cel care îl trădase pe Alexandru, îl sfătui să nu renunțe la acest loc, care oferea perșilor spațiul necesar numărului lor mare și echipamentului lor; și Darius îl ascultă.

(4) Alexandru zăbovise vreme îndelungată la Tars, din cauza bolii de care suferise; în Soloi, jertfele și parada îi luaseră și ele timp, iar luptele lui cu cilicienii din munți măriră decalajul, inducîndu-l pe Darius în eroare și făcîndu-l să dea crezare unui gînd cît se poate de plăcut, de bună seamă. Într-adevăr, cu timpul, plecînd urechea la îndemnurile acelei categorii de curteni care se țin în apropierea unui rege fără a se gîndi la altceva decît la propriul lor interes (aceștia au adus și vor aduce întotdeauna pieirea capetelor încoronate), Darius ajunse la concluzia că Alexandru a

renunțat să mai înainteze (5) și că nu mai știe ce să facă auzind de apropierea lui. „Cavaleria ta va zdrobi sub copitele cailor armata macedoneană", îl încredințau mereu curtenii, cu fel de fel de argumente, deși Amyntas insista în a-i dovedi că Alexandru îl va urmări pe Darius pretutindeni și-l îndemna să rămînă pe loc.

(6) A învins totuși sfatul cel rău, care deocamdată suna mai plăcut la ureche. De altfel, poate că a fost la mijloc și voia unui zeu ca Darius să se hotărască pentru un punct care nu îngăduia nici cavaleriei, nici marelui număr de oameni, sulițași și arcași, să acționeze în voie; ba mai mult, oastea nu putea impresiona aici nici măcar prin strălucirea ei; în schimb, locul îl favoriza pe Alexandru și pe ai lui, oferindu-i o victorie destul de ușoară.

(7) Se vede treaba că le era scris perșilor că vor pierde supremația în Asia în favoarea macedonenilor, după cum o pierduseră și mezii în favoarea perșilor și, la vremea lor, asirienii față de mezi[42].

CAPITOLUL 7

Darius trecu munții din apropierea Cheilor Amanice și înaintă spre Issos, ajungînd fără știre în spatele [pozițiilor] lui Alexandru. Issos căzu în mîinile sale; macedonenii rămași acolo ca să se îngrijească de sănătate n-au putut scăpa de el, ci au fost schingiuiți fără milă și uciși.

A doua zi Darius porni în direcția fluviului Pinaros[43]. (2) Cînd auzi că Darius îl urmărește dinapoi, Alexandru, neputînd da crezare veștilor, îmbarcă un număr oarecare de oameni din cavaleria de elită pe un vas cu treizeci de vîsle și îi trimise înapoi la Issos, ca să verifice adevărul știrilor. Și cum țărmul se prezenta, în acest punct, într-o formă sinuoasă, le-a fost destul de lesne trimișilor să recunoască acolo, de pe corabie, pozițiile perșilor. Îndată îi și raportară lui Alexandru că Darius le-a căzut în mînă.

(3) Alexandru își convocă generalii și comandanții de escadroane, ca și căpeteniile trupelor aliate, amintindu-le prin cîte primejdii trecuseră cu bine și îndemnîndu-i să privească viitorul cu încredere. Lupta avea să se dea între [macedonenii] dinainte învingători și [perșii] ca și învinși. Mai mult decît atît, chiar zeul le ținea partea mai mult decît perșilor, o dată ce îi inspiraseră lui Darius ideea de a părăsi cîmpia aceea întinsă ca să-și aducă forțele într-un defileu[44]. Locul era cît se poate de potrivit desfășurării falangei macedonene, în vreme ce mulțimea oștirii perse nu avea să-și mai spună cuvîntul în luptă, unde, mai mult decît atît, perșii nu puteau fi asemuiți macedonenilor nici sub raportul forței fizice, nici ca moral. (4) „Urmează să ne măsurăm în luptă cu perșii, care de îndelungată vreme duc o viață de huzur, pe cînd noi, macedonenii, sîntem de mult călîți într-ale războiului, cu toate primejdiile lui", continuă Alexandru. „Ei nu-s decît niște robi, pe cînd noi, care vom da piept cu ei, sîntem oameni liberi. Chiar grecii din cele două tabere vor lupta fiecare pentru alt scop. Cei de partea lui Darius se bat pentru bani și în nici un caz nu vor fi dispuși să-și rişte viața, pe cînd ai noștri se vor bate ca să salveze Elada[45]". (5) Apoi arătă că barbarii din armata lui, tracii, peonii, ilirii și agrianii, sînt cei mai vînjoși oameni din Europa și foarte iscusiți într-ale războiului, pe cînd adversarii lor se numărau printre cele mai prăpădite și mai neîndemînatice popoare din Asia. În sfîrșit, nu trebuie uitat că cel care avea să înfrunte iscusința lui Darius nu era altul decît Alexandru.

(6) În aceasta consta superioritatea macedonenilor în lupta ce se apropia, și Alexandru le expuse punct cu punct, amintindu-le că răsplata avea să fie pe măsura riscului. Într-adevăr, miza nu consta nici în victoria asupra unor satrapi ai lui Darius, nici, ca odinioară la Granicos, în distrugerea cavaleriei, nici în distrugerea unei armate de douăzeci de mii de mercenari străini, ci în victoria asupra ultimelor și celor mai mari

forțe ale perșilor, ale mezilor și ale celorlalte neamuri supuse de ei în Asia, și asupra marelui-rege însuși, care se afla în mijlocul lor.

„Lupta ne va permite să punem stăpînire pe toată Asia și va însemna sfîrșitul tuturor necazurilor de pînă acum."

(7) În sfîrșit, Alexandru mai aminti de tot ceea ce săvîrșiseră ei în trecut cu atîta strălucire pentru cauza lor comună, citind fiece nume care putea fi legat de un fapt de vitejie, fără să uite de primejdiile pe care el însuși le înfruntase în lupte. (8) Se zice că ar fi pomenit și de cei zece mii de oameni ai lui Xenofon, care însă nu li se puteau asemui nici sub raport numeric, nici sub vreun alt aspect: cei zece mii nu avuseseră la îndemînă cavaleria tesaliană, nici cea beoțiană sau peloponesiană, nici cea macedoneană, nici cea tracă, nici alta dintre cele aliniate acum în rîndurile sale, nici arcași, nici sulițași, afară de cîțiva cretani și de un număr mic de rodieni, improvizați de Xenofon în fața primejdiei — și (9) cu toate acestea izbutiseră să pună pe fugă chiar pe [marele] rege lîngă Babilon, apoi supuseseră toate populațiile care li se iviseră în cale pe drumul de întoarcere spre Pontul Euxin. Și le mai vorbi o vreme, alegînd cuvintele cu care își îmbărbătează întotdeauna marii conducători de oaste vitejii, în fața primejdiei. Ceilalți izbucniră în urale și, de acord cu el, îi cerură să treacă la acțiune.

CAPITOLUL 8

Deocamdată Alexandru dădu ordin să se cineze și trimise cîțiva călăreți și un număr de arcași spre chei, ca să supravegheze drumul pe care venise; apoi, după căderea nopții, porni în fruntea întregii armate, grăbind să ocupe defileul[46]. (2) Pe la miezul nopții era din nou stăpîn pe defileu, stabilea cu grijă avanposturile și îngăduia trupelor să se odihnească pe stînci. În zori

coborî de pe versante în drum și înaintă în tot lungul defileului cu armata încolonată; dar cînd ajunse la loc deschis, își desfășură coloana în linie de bătaie; unitățile de hopliți se succedau la nesfîrșit, ajungînd pe partea dreaptă pînă în munți, iar în stînga pînă la țărmul mării. (3) Cavaleria fu rînduită în spatele infanteriei.

În sfîrșit, văzîndu-se pe teren deschis, Alexandru își dispuse oamenii în formație de luptă, așezînd în extremitatea aripii drepte, spre munte, corpul de armată al pedestrașilor și gărzile, comandate de Nicanor, fiul lui Parmenion, apoi oamenii lui Coinos, iar lîngă aceștia oamenii lui Perdiccas. Pozițiile tuturor acestora alcătuiau aripa dreaptă și ajungeau pînă în centrul unităților de hopliți. (4) Aripa stîngă era formată din unitatea lui Amyntas (așezată în extrema stîngă), căreia îi urma cea de sub comanda lui Ptolemeu, apoi cea comandată de Meleagru. Comanda pedestrașilor de pe aripa stîngă i-a fost dată lui Crateros, iar comandant al întregii aripi a fost numit Parmenion, cu ordin să nu se depărteze de mare, ca să evite posibilitatea unei încercuiri din partea barbarilor, care, datorită superiorității lor numerice, lesne i-ar fi putut prinde în clește.

(5) Cînd auzi că Alexandru i-a ieșit înainte gata de luptă, Darius dădu ordin ca treizeci de mii de călăreți și vreo douăzeci de mii de pedestrași ușor înarmați să treacă pe celălalt mal al fluviului Pinaros, ca el să-și poată rîndui în voie restul forțelor. (6) În primele rînduri ale [corpului] hopliților, în fața falangei macedonene, au fost așezați mercenarii elini, cam treizeci de mii la număr. Lîngă aceștia, de amîndouă părțile, așanumiții cardaci, tot hopliți, vreo șaizeci de mii (terenul nu îngăduia unui număr mai mare de oameni să fie așezați în linie). (7) La stînga și spre munte, în dreptul aripii drepte a lui Alexandru, Darius rîndui douăzeci de mii de oameni; o parte dintre aceștia ajungeau [întrucîtva] pînă în spatele liniilor lui Alexandru, pentru

că munții lîngă care se făceau pregătirile de luptă descriau un cot, șerpuind în adîncime ca [un golf în] țărmul mării; or, prin înaintarea lor în această sinuozitate, oamenii care ocupau pozițiile de la poalele muntelui aveau să ajungă tocmai în spatele aripii drepte a lui Alexandru. (8) Restul unităților de pedestrași ușor înarmați și de hopliți au fost așezate (inutil) în adîncime, pe popoare, în spatele mercenarilor elini și al barbarilor rînduiți pe unități de luptă[47]. Se zice că armata lui Darius număra șase sute de mii de ostași[48].

(9) Alexandru începu să înainteze. Cînd terenul se mai lărgi, scoase din rînduri cavaleria, pe așa-numiții cavalerișți de elită, pe tesalieni și pe macedoneni, așezîndu-i lîngă el, pe aripa dreaptă; peloponesienii și restul trupelor aliate i-au fost trimiși lui Parmenion, pe aripa stîngă.

(10) După ce își dispuse unitățile în ordine de luptă, Darius rechemă printr-un semnal călărețiii pe care-i trimisese dincolo, pe celălalt mal al apei, ca să-și poată rîndui oastea în voie. Majoritatea acestora și-au găsit loc pe aripa dreaptă, spre mare, în dreptul lui Parmenion, terenul părînd aci mai potrivit cavaleriei; totuși, în parte, au fost trimiși și la stînga, spre munți. (11) Dar, o dată ajunși aci, s-a putut vedea că nu vor fi de nici un folos, din cauza îngustimii locului, așa că Darius le dădu ordin să nu lase în acel punct decît un număr mic de oameni și să galopeze și ei pînă în aripa dreaptă. După obiceiul regilor perși, Darius preluă comanda centrului forțelor (rostul acestui aranjament a fost bine arătat de Xenofon, fiul lui Gryllos[49]).

CAPITOLUL 9

Cînd văzu că mai toată cavaleria persă a fost concentrată spre mare, în dreptul aripii sale stîngi, unde nu erau decît peloponesienii și unitățile de cavalerie ale aliaților, Alexandru trimise degrabă cavaleria tesaliană

în stînga, dîndu-i ordin să nu galopeze pe dinaintea întregii armate, ci pe furiș, prin spate, ca schimbarea de locuri să rămînă ascunsă dușmanului. (2) Pe aripa dreaptă, în fața cavaleriei, au mai fost rînduite și avangărzi, sub comanda lui Protomachos[50], laolaltă cu peonii comandați de Ariston[51] și cu arcașii infanteriei, comandați de Antiochos[52]; agrianii, care aveau în frunte lor pe Attalos[53]; o parte a cavaleriei și parte dintre arcași au fost așezați de el în semicerc spre munții din spate. În felul acesta falanga sa se bifurca pe aripa dreaptă; unul dintre corpuri avea să fie opus lui Darius și tuturor perșilor de pe celălalt mal al apei, celălalt avea să înfrunte pe perșii din spate, din dreptul munților. (3) În prima linie a aripii stîngi au fost așezați arcașii cretani[54] și traci (ca pedestrime), comandați de Sitalces, iar în fața lor, cavaleria aripii stîngi. Totuși mercenarii aliați au fost rînduiți înaintea tuturor celor de mai sus.

Așezîndu-i în felul acesta, Alexandru găsi că formația nu era îndeajuns de compactă spre dreapta și că era de așteptat ca perșii să-l zdrobească în acest sector, avînd în vedere superioritatea lor numerică, așa că dădu ordin ca două unități aliate din centru, anume cea anthemusiană, a cărui căpetenie era Peroidas al lui Menestheus, și cea căreia i se spunea Leugaia[55], de sub comanda lui Pantordanos, fiul lui Cleandros, să treacă pe ascuns în dreapta. (4) Pe arcași, o parte dintre agriani și o parte dintre mercenarii elini i-a adus în primele rînduri ale aripii sale drepte, extinzîndu-și formațiile în așa fel încît să depășească extremitatea aripii [stîngi a] perșilor. Alexandru socoti că, atîta vreme cît perșii din munți aveau să rămînă pe loc (la ordinul lui Alexandru, agrianii, cu o mînă de arcași, dăduseră buzna peste ei și îi goniseră de la poalele muntelui spre vîrf), oamenii care trebuiau să le țină piept erau mai de folos la completarea falangei și că trei sute de călărețiii puteau prea bine face aceeași treabă[56].

CAPITOLUL 10

După ce întocmi formația de luptă, Alexandru dădu ordin să se înainteze cu popasuri, pentru ca aparent înaintarea armatei macedonene să se facă cu întîrziere. Fapt este că Darius înainta, la rîndul lui, cu formația schimbată și că se oprise pe malul fluviului, care în foarte multe puncte era povîrnit, așteptînd în spatele unor fortificații improvizate. Cei din anturajul lui Alexandru deduseră pe dată că Darius era un spirit foarte nehotărît.

(2) Armatele ajunseră față în față. Alexandru trecu în revistă, călare, toate unitățile, îndemnîndu-și ostașii să se arate la înălțime și pomenind cu mare cinste nu numai pe generalii săi, dar și pe comandanții de unități și de subunități, rînd pe rînd, ca și pe toți mercenarii străini cunoscuți ca oameni de seamă, laolaltă cu cei ce dovediseră calități în lupte. Un strigăt izbucni din toate piepturile, îndemnîndu-l să dea neîntîrziat semnalul de atac.

(3) La început Alexandru înaintă în fruntea formației fără să forțeze pasul (deși avea în fața ochilor armata lui Darius), de teamă ca la un atac mai năvalnic falanga să nu piardă din unitate; dar cînd ajunseră în bătaia săgeților, chiar Alexandru, urmat de oamenii din subordinea lui, se avîntă în apa fluviului[57], vrînd să impresioneze pe perși prin iuțeala atacului și gîndind că, cu cît vor angaja lupta mai degrabă, cu atît mai puțin vor avea de pătimit din partea arcașilor [perși]. (4) Lucrurile s-au petrecut cum prevăzuse Alexandru: lupta abia începuse, cînd iată că aripa stîngă a oastei perșilor se și văzu silită să bată în retragere. Victoria — strălucită — trebuie atribuită chiar lui Alexandru și a lor săi.

La un moment dat, mercenarii greci din rîndurile lui Darius băgară de seamă că în falanga macedonenilor s-a ivit o spărtură care rupea continuitatea formației cu aripa dreaptă, și atacară, socotind că au dibuit

punctul ei slab. (5) Explicația stă în faptul că Alexandru se avîntase cu prea mare forță în fluviu, ca să forțeze lupta de aproape, și că, deși pusese pe goană pe perșii din dreptul lui, nu fusese urmat în același ritm de macedonenii din centru, care, dînd de povîrnișurile malului, nu izbutiseră să mai mențină frontul. (6) Astfel se angajă în punctul acela o luptă îndîrjită: [mercenarii greci urmau să-i împingă pe macedoneni înapoi în apă și să schimbe într-o victorie retragerea perșilor, pe cînd macedonenii nu voiau să compromită succesul evident al lui Alexandru și renumele armatei, care pe atunci avea faima de a nu fi fost învinsă niciodată.

(7) Și grecii și macedonenii luptau acum din orgoliu. Rezultatul a fost moartea lui Ptolemeu, fiul lui Seleucos, care s-a comportat mai presus de orice critică, și a altor o sută douăzeci de bravi macedoneni.

CAPITOLUL 11

Între timp, unitățile care aparțineau aripii drepte, văzînd că perșii din dreptul lor au fost puși pe fugă, se concentrară în jurul mercenarilor străini angajați de Darius, în punctul devenit nevralgic al armatei macedonene, și îi respinseră, făcîndu-i să părăsească linia apei. Apoi învăluiră într-o parte corpul de armată persă ce rămăsese izolat de rest, atacară și loviră din plin în mercenari. (2) Văzînd cum stau lucrurile, cavaleria pe care perșii o opuseseră tesalienilor trecu fluviul, ieși din apă și inițiie un atac masiv asupra escadroanelor tesaliene. Așa se iscă o violentă luptă călare, pentru că perșii nu înțelegeau să dea înapoi cîtă vreme Darius nu fusese încă pus pe fugă sau pînă cînd nu aveau să vadă pe mercenari de-a dreptul striviți de falanga [lui Alexandru].

(3) Și iată că, deodată, perșii începură să fugă din toate părțile. În retragerea ei, cavaleria persă avu multe

de pătimit, întrucît caii erau călăriți de oameni prea greu înarmați. De altfel, caii, mînați în dezordine și învălmășindu-se speriați pe drumeaguri, lăsară în urmă tot atîtea leșuri cît pierduseră din contactul cu urmăritorii. În plus, tesalienii se dovediră aprigi urmăritori, făcînd ca în timpul retragerii pierderile cavaleriei perse să fie tot atît de grele ca și ale infanteriei.

(4) De îndată ce văzu că aripa stîngă a pierdut controlul asupra situației (din cauza lui Alexandru) și că a fost izolată de restul armatei, Darius se aruncă, așa cum era, în carul său și o luă la fugă printre primii. (5) O vreme goana îl duse peste întinderi, și în tot acest timp carul se dovedi salutar; dar cînd terenul deveni rîpos și greu practicabil, Darius trebui să renunțe la car, lepădă scutul și mantia, ba își lăsă chiar și arcul în car, încălecă și dispăru în goana calului. Curînd căzu și întunericul, care îl feri să încapă în mîinile lui Alexandru.

(6) Acesta din urmă goni după Darius tot lungul zilei; dar cînd începu să se întunece, cînd văzu că nu mai poate deslușI drumul în fața ochilor, Alexandru luă carul lui Darius, cu scutul, cu mantia și cu arcul, și se întoarse în mijlocul oastei. (7) De altfel Alexandru pornise cu oarecare întîrziere în urmărirea lui Darius, pentru că în timpul atacului de la început al falangei se întorsese din cale și nu începuse urmărirea decît după ce se încredințase că mercenarii și cavaleria perșilor au fost respinși de pe malul fluviului.

(8) De partea perșilor au căzut: dintre cei ce comandaseră cavaleria la Granicos, Arsames, Reomithres și Atizyes; apoi Sabaces, satrapul Egiptului, și Bubaces, unul dintre oamenii cei mai de seamă din Persia; iar în rest, vreo sută de mii de oameni, dintre care zece mii de călăreți[58]. (Ptolemeu al lui Lagos, care în momentul acela îl însoțea pe Alexandru, pretinde că tovarășii lor porniți în urmărirea lui Darius, ajungînd în dreptul unei rupturi a terenului, putuseră continua urmărirea călcînd peste leșuri!). (9) Alexandru puse fără întîrziere

stăpînire pe tabăra perșilor, capturînd totodată pe mama[59], soția[60], sora și fiul lui Darius[61] (acesta încă prunc), cărora mai trebuie adăugate două fiice ale aceluiași Darius și, pe lîngă ele, cîteva femei perse din înalta societate; restul perșilor își trimiseseră femeile și bagajele la Damasc[62]. (10) De altfel, pînă și Darius trimisese la Damasc cea mai mare parte a vistieriei sale, laolaltă cu obiectele de mare lux pe care le poți găsi la curtea unui rege pers chiar la vreme de război; așa se explică de ce toți banii găsiți în tabăra lui nu s-au ridicat la mai mult de trei mii de talanți.

Curînd Parmenion a fost trimis la Damasc să pună mîna pe bani. Acțiunea reuși[63].

Așa a luat sfîrșit lupta [de la Issos], care a avut loc în timpul arhontatului lui Nicocrates (la Atena), în luna maimacterion[64].

CAPITOLUL 12

A doua zi, Alexandru, deși rănit la coapsă[65] dintr-o lovitură de sabie, se duse la căpătîiul răniților, apoi dădu ordin să fie adunați toți cei căzuți și îi înmormîntă cu mare pompă, în văzul întregii armate, care era echipată minunat — ca de luptă. El însuși ținu un discurs, în care lăudă pe toți cei ce se evidențiaseră în timpul luptei, bazîndu-se pe cele văzute chiar de el sau pe mărturia altora; apoi împărți [tuturor] bani, dînd fiecăruia după merit.

Satrap al Ciliciei a fost numit Balacros, fiul lui Nicanor[66], [ofițer] al gărzii regale; în locul lui a fost numit în gardă Menes, fiul lui Dionysos[67]. Comanda unității care aparținuse lui Ptolemeu, fiul lui Seleucos, căzut în timpul luptei, a fost preluată de Polyperchon al lui Simmias[68]. În sfîrșit Alexandru iertă pe locuitorii orașului Soloi de cei cincizeci de talanți ce le mai rămăseseră a plăti și le restitui ostaticii.

(3) Alexandru nu uită nici de mama, nici de soția și de copiii lui Darius. Unii cronicari ai lui Alexandru povestesc că, întors din urmărirea lui Darius, noaptea, el ar fi intrat în cortul lui Darius, care îi fusese rezervat, de unde a putut auzi plînsete de femei și văicăreli, undeva, pe aproape. (4) La întrebarea lui Alexandru, care voia să afle cine sînt femeile și de ce a fost așezat cortul lor atît de aproape de al său, cineva i-ar fi răspuns: „O, rege, mama, femeia și copiii lui Darius, aflînd că te-ai făcut stăpîn pe arcul lui Darius și pe mantia lui regească și că pînă și scutul lui a ajuns la tine, se jelesc crezîndu-l pe Darius mort". (5)Atunci se zice că Alexandru l-ar fi trimis la ele pe Leonnatos[69], un om din suită, cu poruncă să le spună că Darius trăiește și că Alexandru nu are decît armele și mantia regelui, pe care acela le-a lepădat, în fugă, pe car; că Leonnatos s-a dus în cortul lor și le-a comunicat știrile privitoare la soarta lui Darius, adăugînd că Alexandru este dispus să le acorde onorurile regești și tot ce li se cuvine în consecință, ca și titlul de regină, pentru că războiul pe care-l purta împotriva lui Darius nu era pornit din dușmănie și nu era nimic altceva decît un mod legitim de a disputa supremația în Asia[70].

(6) Așa, cel puțin, pretind Ptolemeu și Aristobul[71]; însă versiunea cea mai răspîndită spune că Alexandru în persoană s-ar fi dus a doua zi în cortul lor, însoțit doar de Hephaistion (ca om ce făcea parte din suită); că mama lui Darius, neputîndu-și da seama care din doi era regele (amîndoi fiind îmbrăcați cam la fel), îngenunchease înaintea lui Hephaistion, care îi păruse mai înalt. (7) Hephaistion s-a dat înapoi; atunci o persoană din suita ei i-a făcut semn către Alexandru și i-a spus: „El este"; ea s-a rușinat de greșeala pe care o făcuse, s-a retras cu cîțiva pași, însă Alexandru a liniștit-o spunîndu-i că nu poate fi vorba de o greșeală, pentru că Hephaistion era și el un Alexandru[72].

(8) Eu unul consemnez toate cele de mai sus fără

a le acorda prea mare încredere, dar, totodată, fără să le resping cu desăvîrșire. Dacă e adevărat, atunci îl admir pe Alexandru pentru mîngîierea adusă femeilor acelora și pentru încrederea și respectul cu care s-a purtat față de prietenul lui; iar dacă istoricii au găsit numai că Alexandru trebuie să se fi purtat și să fi vorbit cam așa, atunci socot că Alexandru e vrednic, oricum, de aceeași admirație și din partea mea.

CAPITOLUL 13

Între timp, Darius, cu puținii intimi care îl însoțeau, se hotărîse să fugă [numai] noaptea; ziua aduna de pretutindeni perșii și mercenarii străini ce putuseră scăpa cu fuga din luptă; cu ei — vreo patru mii la număr, nu mai mulți — porni în marș forțat spre Thapsacos[73] și spre Eufrat, care, în planurile lui, trebuia să-l despartă cît mai curînd de Alexandru. (2) Amyntas al lui Antioh, Thymondas al lui Mentor, Aristomedes din Pherai și Bianor din Acarnania, care dezertaseră de la luptă, ajunseră, cu cei circa opt mii de oameni gata de luptă de care dispuneau, la Tripolis[74], în Fenicia. (3) Acolo puseră mîna pe corăbiile cu care fuseseră aduși de la Lesbos (și care fuseseră trase la uscat), dădură drumul în apă unui număr ce li se păru de ajuns ca să-i poată transporta, arseră chiar pe șantier corăbiile rămase, ca să nu poată fi urmăriți decît cu oarecare întîrziere, și fugiră în Cipru, apoi în Egipt, unde — puțin mai tîrziu — Amyntas, care reușise să provoace tulburări, a fost asasinat de localnici.

(4) Pharnabazos și Autophradates rămaseră o vreme în Chios; mai apoi lăsară o garnizoană în insulă, trimiseră cîteva corăbii în Cos și Halicarnas și, în cele din urmă, pe bordul a o sută de corăbii dintre cele mai bune, plecară la Siphnos. Agis[75], regele spartanilor, le ieși în întîmpinare pe bordul unei triere, cerîndu-le

bani pentru [continuarea] războiului și flotă și trupe cît mai numeroase în Pelopones. (5) În momentul acesta îi ajunse și vestea bătăliei de la Issos. Speriat de cele auzite, Pharnabazos se îmbarcă cu o mie cinci sute de mercenari și douăsprezece triere și plecă la Chios, de teamă ca, la auzul catastrofei, locuitorii Chiosului să nu se răzvrătească. (6) Agis căpătă de la Autophradates trei sute de talanți de argint și zece triere, pe care le trimise cu Hippias propriului său frate, Agesilaos[76], la Tainaron[77], cu ordinul să plătească corăbierilor toată solda și să plece cît mai degrabă în Creta ca să facă ordine. Agis mai rămase o vreme în arhipelag, dar în cele din urmă plecă pe urmele lui Autophradates în Halicarnas.

(7) Alexandru numi ca satrap al Siriei de Jos pe Menon, fiul lui Cerdimmas, dîndu-i pentru paza ținutului cavaleria aliată; pe urmă plecă în Fenicia. Pe drum a fost întîmpinat de Straton, fiul lui Gerostratos, regele aradienilor și al triburilor care trăiau în apropierea insulei Arados. Gerostratos își unise mai înainte flota cu a lui Autophradates, aidoma celorlalți regi ai Feniciei și Ciprului, care făcuseră același lucru. (8) În timpul întrevederii, Straton puse pe capul lui Alexandru o cunună de aur și îi predă Arados, Marathos — oraș mare și prosper, situat pe continent, în apropierea insulei —, Sigonul și cetatea Mariamme, pe scurt tot teritoriul aflat sub influența lor[78].

CAPITOLUL 14

În timpul ședерii lui Alexandru la Marathos, sosiră la el soli trimiși de Darius să-i înmîneze o scrisoare[79] din partea sa și să-l roage prin viu grai să-i slobozească mama, nevasta și copiii. În scrisoare Darius amintea de bunele relații și de alianța dintre Filip și Artaxerxes[80], menționînd însă că mai tîrziu, cînd Arses, fiul lui Artaxerxes, urmase la tron, (2) Filip începuse prin

a se purta nedrept față de regele Arses, deși perșii nu-l supăraseră cu nimic. De altfel, [conform termenilor scrisorii] tot timpul domniei sale, Alexandru nu se îngrijise măcar o singură dată să reînvie acordul și alianța de odinioară; dimpotrivă, debarcase în Asia și pricinuise perșilor mult rău. (3) Iată de ce Darius se văzuse nevoit să-i iasă în întîmpinare ca să se apere și să salveze tronul, pe care-l primise de la tată la fiu. Lupta avusese loc după voia unuia dintre zeii săi; el unul, ca rege, hotărîse să i se adreseze ca unui adevărat rege, în speranța că-și va recăpăta femeia, mama și copiii captivi și că va putea ajunge la o înțelegere cu Alexandru, poate chiar la o alianță militară. În scopul acesta îi sugera lui Alexandru să trimită la el (împreună cu Meniscos și Arsimes, membrii soliei perse) persoane autorizate să ia de la el garanțiile necesare înțelegerii și să-i aducă aceleași garanții din partea lui Alexandru.

(4) Alexandru răspunse[81] la scrisoare prin intermediul lui Thersippos, căruia îi dădu ordin să se ducă cu solii la Darius și să-i înmîneze scrisoarea, fără însă a duce vreun fel de tratative cu el.

Textul scrisorii era următorul:

„Strămoșii voștri au invadat Macedonia și restul Eladei, aducînd peste noi urgia, deși noi nu le făcuserăm nici un rău înainte vreme.

Mie mi s-a conferit titlul de comandant suprem al elinilor; am debarcat în Asia ca să răzbun pe [elini pentru cele îndurate odinioară de la] perși. Răspunderea cade asupra voastră.

(5) *Ați sprijinit pe perinthieni[82], și perinthienii s-au purtat urît cu tatăl meu. Chos a trimis o armată în Tracia, și Tracia intră în sfera noastră de influență. Tatăl meu a murit în urma unui complot, și complotul (voi singuri v-ați lăudat în acești termeni în scrisorile pe care le-ați trimis pretutindeni) a fost pus la cale de voi. Tu însuți ai ucis pe Arses cu ajutorul lui Bagoas și te-ai suit la tron pe nedrept, împotriva datinei*

perşilor, cu care te-ai purtat mişeleşte. Pe urmă ai trimis elinilor scrisori în care mă vorbeai de rău, asmuţindu-i împotriva mea. (6) Ai trimis bani la Sparta şi altor cîteva cetăţi greceşti; toate cetăţile au respins banii tăi, cu excepţia Spartei. Emisarii tăi au căutat să îndepărteze de la mine pe propriii mei aliaţi şi să compromită pacea pe care m-am străduit să o aduc asupra Eladei.

Iată de ce am pornit împotriva ta; vina războiului îţi revine. (7) Îţi amintesc că în prima parte a campaniei ţi-am învins căpeteniile şi satrapii; acum am ieşit biruitor asupra armatei comandate de tine şi sînt stăpîn pe pămîntul tău, prin voia zeilor. Ostaşii tăi rămaşi în viaţă şi care au trecut de partea mea se bucură de toată atenţia din partea mea, sînt plini de zel şi vor lupta pentru mine nesiliţi de nimeni. (8) Astăzi sînt stăpînul Asiei[83]*; vino, dar, la mine. Dacă te temi să nu-ţi fac vreun rău, trimite cîţiva oameni de încredere; le voi da garanţiile necesare. După ce vei fi venit la mine, nu vei avea decît să ceri, şi vei avea înapoi, şi mamă, şi nevastă, şi copii, şi ce-ţi va mai dori inima; eu îţi voi da tot ce mă vei ruga. (9) Iar pe viitor, cînd vei mai trimite pe cineva la mine, nu uita că ai a face cu regele Asiei şi nu te gîndi să tratezi ca de la egal la egal, şi, dacă vei avea nevoie de ceva, adresează-te ca unuia de care depinde soarta tuturor alor tăi. În caz că nu vei face aşa, te voi condamna pentru jignirea pe care mi-o vei aduce astfel. Dacă îţi mai revendici titlul, aşteaptă, luptă pentru el şi nu fugi; eu unul voi şti să te găsesc oriunde te-ai afla.“*

CAPITOLUL 15

Aşa grăia scrisoarea lui către Darius. Cînd află că pusese mîna pe banii pe care Darius îi trimisese cu Cophen, fiul lui Artabazos[84], la Damasc şi că detaşamentul de gardă pers căzuse prizonier împreună cu

toată curtea regelui, Alexandru dădu ordin ca prada să fie dusă la Damasc şi predată lui Parmenion. (2) În schimb ceru să-i fie trimişi solii greci veniţi la Darius înaintea luptei (i se comunicase că şi aceştia au căzut prizonieri), anume spartanul Euthycles, Thessaliscos al lui Ismenion şi Dionysodoros, învingătorul de la jocurile olimpice, amîndoi tebani, şi atenianul Iphicrates, fiul generalului cu acelaşi nume. (3) De îndată ce-i văzu înaintea sa, Alexandru dădu ordin ca Thessaliscos şi Dionysodoros, deşi tebani, să fie puşi în libertate, poate din milă pentru Teba, poate pentru că găsea că iniţiativa lor trebuie privită cu înţelegere: Teba fusese cucerită de macedoneni şi era de aşteptat ca, în căutarea unei soluţii, ei să încerce tot ce le sta în puteri, chiar dacă pentru aceasta s-ar fi văzut siliţi să recurgă la sprijinul lui Darius. (4) Pentru considerentele arătate, Alexandru se arătă generos faţă de amîndoi, deşi mai tîrziu avea să mărturisească cuiva că pe Thessaliscos l-a lăsat în libertate pentru că se trăgea dintr-o familie care se număra printre cele mai influente din Teba, iar pe Dionysodoros pentru victoria lui la olimpiadă. Pe Iphicrates, din simpatie faţă de Atena şi din stimă faţă de numele de care se bucura tatăl lui, îl luă în anturajul său şi îl înconjură cu toată cinstea; după moartea lui (venită în urma unei boli), avea să trimită oasele lui rudelor, la Atena. (5) Pe Euthycles, spartanul, a cărui patrie îi era făţiş ostilă în acea vreme şi care nu putuse găsi nici o scuză plauzibilă, îl închise la început sub pază, fără însă a-l pune în lanţuri; mai tîrziu însă, ajuns în culmea gloriei[85], Alexandru îl slobozi şi pe el din închisoare.

(6) De la Marathos, Alexandru plecă la Byblos[86], care capitulă, apoi la Sidon[87], chemat chiar de locuitorii oraşului, duşmani de moarte ai perşilor şi ai lui Darius. De aci înaintă spre Tyr[88]; în drum a fost întîmpinat de o delegaţie de tyrieni, trimisă de cetăţenii din oraş să-i comunice că tyrienii îi aşteaptă ordinele. (7) Alexandru îşi arătă admiraţia pentru cetatea Tyrului şi

primi pe membrii delegației cu mare cinste (delegația era compusă din oamenii cei mai de seamă ai Tyrului și din însuși fiul regelui; regele Azemilcos[89] era plecat pe mare, cu Autophradates), apoi le dădu ordin să se întoarcă și să aducă la cunoștință tyrienilor că are de gînd să vină la ei în cetate și să jertfească lui Heracle[90].

CAPITOLUL 16

În Tyr există un templu închinat lui Heracle[91], cel mai vechi templu consemnat prin tradiție. Nu e vorba de Heracle din Argos, fiul Alcmenei, pentru că în Tyr eroul era venerat cu multe generații înainte de plecarea lui Cadmos din Fenicia și de ocuparea Tebei înainte de nașterea Semelei, fiica lui Cadmos, care din Zeus avea să dea viață lui Dionysos. (2) Or, Dionysos era, ca fiu a lui Labdacos și nepot al lui Polydoros, el însuși fiu al lui Cadmos, a treia generație după Cadmos, pe cînd argianul Heracle se trăgea mai degrabă din Oedip și din Laios.

De altminteri, și egiptenii au cultul unui Heracle diferit atît de cel al grecilor cît și de cel al locuitorilor Tyrului. (3) Herodot[92] arată că egiptenii îl așază pe Heracle în rîndul celor doisprezece zei, ceea ce corespunde cultului pe care atenienii îl aduc lui Dionysos, fiul lui Zeus și al Corei, deosebit de celălalt Dionysos; de altfel *Iakhos*-ul mistic se cîntă în cinstea acestui Dionysos, iar nu a celui de la Teba. (4) Pentru considerentele de mai sus, cred că cultul lui Heracle din Tartessos[93], în punctul unde se vorbește de coloanele lui Heracle, cult întreținut de iberi, este înrudit cu cel din Tyr, pentru că Tartessos este o colonie a Tyrului și pentru că atît templul cît și cultul eroului local amintesc de datinile fenicienilor. (5) De altfel Hecateu[94], cronicarul, arată că Gerion, la care Eurystheus l-a trimis pe Heracle ca să-i ia boii și să-i mîne spre Micene, nu are nimic comun cu pămîntul locuit de iberi, și — tot după

spusele lui — Heracle n-a fost niciodată trimis pe o insulă cu numele de Erytheia, aflată dincolo de Marea cea Mare; Gerion a fost rege peste meleagurile Ambraciei și Amphilochiei; de aici a luat Heracle boii, ceea ce ajunge, după părerea lui, ca să-i pună în valoare calitățile.

(6) Și eu știu că ținutul acesta este vestit pentru pășunile și pentru frumusețea bovinelor sale; faima bovinelor din Epir ajunsese pînă la urechile lui Eurystheus, și numele lui Gerion, ca rege al Epirului, poate fi menționat în toată liniștea; în schimb, Eurystheus n-ar fi avut de unde afla de numele unui rege al iberilor, aflat tocmai la celălalt capăt al Europei, nici de existența unor vite de rasă pe acele meleaguri, pînă în clipa în care cineva a făcut-o pe Hera să intervină (închipuiți-vă că a fost nevoie chiar de ea ca Heracle să poată afla cum stau lucrurile, și asta prin intermediul lui Eurystheus), acoperind cu masca mitului tot ce era mai neverosimil în această poveste.

(7) Despre acest Heracle din Tyr spusese Alexandru că vrea să-i aducă jertfă. Cînd solii comunicară tyrienilor dorința lui Alexandru, tyrienii chibzuiră că i-ar putea ceda în orice privință, însă că orașul trebuia să rămînă închis atît pentru perși cît și pentru macedoneni[95]. Măsura li se părea judicioasă, avînd în vedere situația de moment, și mai sigură atîta timp cît sfîrșitul războiului nu putea fi întrevăzut. (8) Aflînd de hotărîrea tyrienilor, Alexandru se mînie, trimise înapoi pe soli, convocă pe aliați, pe generalii de armată și pe comandanții de companii și le ținu următoarea cuvîntare:

CAPITOLUL 17

„Prieteni și tovarăși de luptă!

Găsesc că ar fi primejdios să atacăm Egiptul atîta timp cît perșii mai sînt stăpîni pe mare; pe de altă

parte, îmi pare tot atît de periculos să pornim în urmărirea lui Darius lăsînd în urma noastră o cetate a cărei atitudine e nesigură (Tyrul), plus Egiptul și Ciprul în mîinile perșilor, mai ales dacă ne gîndim la greci. (2) Perșii ar putea pune din nou stăpînire pe zonele de coastă și, în timpul înaintării armatei noastre spre Babilon[96] împotriva lui Darius, profitînd de superioritatea flotei lor, ar putea muta războiul în Elada. Să nu uităm că spartanii ne-au declarat fățiș război și că atenienii nu mișcă, deocamdată, nu din simpatie, ci numai pentru că le e frică de noi. (3) Dacă vom pune mîna pe Tyr, toată Fenicia va fi a noastră și, o dată cu ea, e de așteptat ca flota feniciană — grosul și forța flotei perse — să treacă de partea noastră. Nici vîslașii, nici marinarii fenicieni nu vor fi de acord, în momentul în care vom ocupa cetățile lor, să-și mai primejduiască viața pe mare pentru alții. După aceasta Ciprul nu va ezita să treacă de partea noastră, iar dacă nu, va putea lesne fi cucerit printr-o incursiune pe mare. (4) Cînd navele macedonene și cele feniciene vor pluti laolaltă pe mare și cînd Ciprul va fi al nostru, marea toată va fi a noastră și expediția din Egipt nu va mai constitui nici o problemă. Iar cînd Egiptul va fi al nostru, nu vom mai avea nici o grijă pentru Elada și pentru patrie, așa că vom putea organiza atacul Babilonului siguri de situația de acasă și cu mai mult prestigiu; între timp, perșii vor fi pierdut marea toată și tot pămîntul de dincoace de Eufrat."

CAPITOLUL 18

Rostind aceste cuvinte, nu i-a fost greu de loc lui Alexandru să-i convingă [pe comandanți] să ocupe Tyrul, Alexandru avusese, de altfel, un vis cu o noapte înainte, în care se făcea că el, care se apropiase de zidurile cetății, era întîmpinat de Heracle, că acesta îi întinsese mîna și-l luase cu sine înăuntru în cetate.

Visul părea prevestitor. Aristandros i-l tălmăci prevenindu-l că Tyrul nu va fi cucerit cu ușurință, pentru că și Heracle trebuise să treacă prin multe încercări[97]. (2) De altfel, asediul Tyrului se anunța, fără doar și poate, anevoios. Cetatea era [situată pe] o insulă și fusese întărită cu ziduri înalte de jur împrejur, așa că, atît timp cît perșii erau încă stăpîni pe mare iar tyrienii mai erau stăpîni pe numeroasa lor flotă, un atac pornit pe apă avea în acea vreme toate șansele să fie în avantajul lor.

(3) Alexandru găsi contraargumente și dispuse să se construiască un dig care avea să unească cetatea de țărm. În punctul acesta terenul este mîlos, iar la țărm marea e puțin adîncă și mîloasă; în schimb, lîngă oraș, în zona de cea mai mare adîncime a traseului, fundul e la vreo trei măsuri. Totuși exista și o mare rezervă de piatră și de lemn. Lemnul a fost așezat peste piatră; în mîl au fost înfipți pari, fără nici o greutate; de altfel, chiar mîlul a fost folosit ca liant pentru fixarea pietrei.

(4) Macedonenii, în frunte cu Alexandru, puseră mult suflet la această treabă. Alexandru urmărea lucrările de aproape și își însuflețea oamenii, vorbindu-le sau dînd premii în bani celor ce munceau mai cu sîrg și făceau treaba mai bine. De altfel, atîta timp cît digul nu înaintase încă prea mult, lucrările au decurs fără dificultăți, construcția făcîndu-se într-o zonă de mică adîncime și fără a întîmpina rezistență din partea cuiva. (5) Dar de îndată ce ajunseră la adînc și se apropiară de cetate, cei dinăuntru, profitînd de înălțimea zidului, trăgeau în ei provocîndu-le pierderi, mai ales că oamenii lui Alexandru nu erau pregătiți de luptă, ci veniseră să lucreze; în plus, tyrienii soseau necontenit cu trierele în dreptul digului (pe apă erau încă de neînvins), făcînd din înaintarea lucrărilor o problemă tot mai greu de rezolvat pentru macedoneni. (6) Cînd digul ajunse departe în mare, aceștia aduseră pe el două turnuri cu [diferite] dispozitive[98] pe ele, acoperite cu

parte, îmi pare tot atît de periculos să pornim în urmărirea lui Darius lăsînd în urma noastră o cetate a cărei atitudine e nesigură (Tyrul), plus Egiptul și Ciprul în mîinile perșilor, mai ales dacă ne gîndim la greci. (2) Perșii ar putea pune din nou stăpînire pe zonele de coastă și, în timpul înaintării armatei noastre spre Babilon[96] împotriva lui Darius, profitînd de superioritatea flotei lor, ar putea muta războiul în Elada. Să nu uităm că spartanii ne-au declarat fățiș război și că atenienii nu mișcă, deocamdată, nu din simpatie, ci numai pentru că le e frică de noi. (3) Dacă vom pune mîna pe Tyr, toată Fenicia va fi a noastră și, o dată cu ea, e de așteptat ca flota feniciană — grosul și forța flotei perse — să treacă de partea noastră. Nici vîslașii, nici marinarii fenicieni nu vor fi de acord, în momentul în care vom ocupa cetățile lor, să-și mai primejduiască viața pe mare pentru alții. După aceasta Cipru nu va ezita să treacă de partea noastră, iar dacă nu, va putea lesne fi cucerit printr-o incursiune pe mare. (4) Cînd navele macedonene și cele feniciene vor pluti laolaltă pe mare și cînd Ciprul va fi al nostru, marea toată va fi a noastră și expediția din Egipt nu va mai constitui nici o problemă. Iar cînd Egiptul va fi al nostru, nu vom mai avea nici o grijă pentru Elada și pentru patrie, așa că vom putea organiza atacul Babilonului siguri de situația de acasă și cu mai mult prestigiu; între timp, perșii vor fi pierdut marea toată și tot pămîntul de dincoace de Eufrat."

CAPITOLUL 18

Rostind aceste cuvinte, nu i-a fost greu de loc lui Alexandru să-i convingă [pe comandanți] să ocupe Tyrul, Alexandru avusese, de altfel, un vis cu o noapte înainte, în care se făcea că el, care se apropiase de zidurile cetății, era intîmpinat de Heracle, că acesta îi întinsese mîna și-l luase cu sine înăuntru în cetate.

Visul părea prevestitor. Aristandros i-l tălmăci prevenindu-l că Tyrul nu va fi cucerit cu ușurință, pentru că și Heracle trebuise să treacă prin multe încercări[97]. (2) De altfel, asediul Tyrului se anunța, fără doar și poate, anevoios. Cetatea era [situată pe] o insulă și fusese întărită cu ziduri înalte de jur împrejur, așa că, atît timp cît perșii erau încă stăpîni pe mare iar tyrienii mai erau stăpîni pe numeroasa lor flotă, un atac pornit pe apă avea în acea vreme toate șansele să fie în avantajul lor.

(3) Alexandru găsi contraargumente și dispuse să se construiască un dig care avea să unească cetatea de țărm. În punctul acesta terenul este mîlos, iar la țărm marea e puțin adîncă și mîloasă; în schimb, lîngă oraș, în zona de cea mai mare adîncime a traseului, fundul e la vreo trei măsuri. Totuși exista și o mare rezervă de piatră și de lemn. Lemnul a fost așezat peste piatră; în mîl au fost înfipți pari, fără nici o greutate; de altfel, chiar mîlul a fost folosit ca liant pentru fixarea pietrei.

(4) Macedonenii, în frunte cu Alexandru, puseră mult suflet la această treabă. Alexandru urmărea lucrările de aproape și își însuflețea oamenii, vorbindu-le sau dînd premii în bani celor ce munceau mai cu sîrg și făceau treaba mai bine. De altfel, atîta timp cît digul nu înaintase încă prea mult, lucrările au decurs fără dificultăți, construcția făcîndu-se într-o zonă de mică adîncime și fără a întîmpina rezistență din partea cuiva. (5) Dar de îndată ce ajunseră la adînc și se apropiară de cetate, cei dinăuntru, profitînd de înălțimea zidului, trăgeau în ei provocîndu-le pierderi, mai ales că oamenii lui Alexandru nu erau pregătiți de luptă, ci veniseră să lucreze; în plus, tyrienii soseau necontenit cu trierele în dreptul digului (pe apă erau încă de neînvins), făcînd din înaintarea lucrărilor o problemă tot mai greu de rezolvat pentru macedoneni. (6) Cînd digul ajunse departe în mare, aceștia aduseră pe el două turnuri cu [diferite] dispozitive[98] pe ele, acoperite cu

învelitori de piele, ca să le ferească de săgeţile aprinse la vîrf ale celor de pe ziduri. Rostul turnurilor era să-i ferească pe constructori de tirul săgeţilor duşmanului şi să tragă în corăbiile tyrienilor, care dăduseră atîta de furcă muncitorilor — respingîndu-le cu destulă uşurinţă.

CAPITOLUL 19

Puşi în această situaţie, tyrienii au replicat aşa: au umplut cu vreascuri uscate şi cu lemn uşor inflamabil una din navele ce le foloseau la transportul cavaleriei, au ridicat două catarge la proră şi le-au înconjurat — pe o rază cît se poate de mare — cu un parapet, ca să poată umple corabia cu uscături şi facle în cantitate cît mai mare. Peste toate acestea au turnat smoală, pucioasă şi tot ce poate întreţine o flacără puternică. (2) Amîndouă catargele au fost prevăzute cu un fel de braţe de care ei atîrnară căldări pline cu tot soiul de substanţe menite să fie turnate sau presărate pe deasupra focului, ca să-l înteţească. Corabia a fost lestată spre pupă; greutatea pupei avea să determine o înălţare neobişnuită a prorei vasului.

(3) După ce isprăviră pregătirile, tyrienii aşteptară ca vîntul să bată spre dig, legară corabia de nişte triere şi o traseră de pupă în mare. Cînd se apropiară de dig şi de turnuri, corăbierii de pe triere dădură foc lemnăriei, căutînd totodată să grăbească remorcarea, apoi împinseră vasul spre capul digului; cei de pe vasul în flăcări se aruncară în apă şi înotară fără nici o greutate [pînă la celelalte corăbii].

(4) Ideea avu, într-adevăr, ca efect provocarea unui puternic incendiu în zona turnurilor. Odată rupte, braţele catargelor vărsară peste foc tot ce-i trebuia ca să-l atîţe mai tare. Trierele se apropiară de dig şi oamenii de pe ele începură să tragă cu arcurile în turnuri, îngreuind accesul oamenilor veniţi să stingă incen-

diul. (5) Flăcările începură să mistuie turnurile. Un mare număr de oameni ieşiră brusc din cetate, se suiră în bărcuţe şi începură să forţeze digul cu înverşunare, izbutind să distrugă peretele protector şi să dea foc tuturor maşinăriilor pe care flăcările de pe corabie nu le mistuiseră.

(6) Alexandru ordonă ca digul să fie construit mai larg, începînd chiar de la punctul de contact cu ţărmul, ca să aibă spaţiu suficient pentru mai multe turnuri, şi dădu dispoziţie constructorilor de maşini de război să construiască alte maşinării. Ordinele odată îndeplinite, Alexandru, care ajunsese la concluzia să asediul n-avea sorţi de reuşită atîta timp cît tyrienii mai erau stăpîni pe mare, luă cu sine gărzile şi pe agriani şi plecă la Sidon, ca să ia de acolo corăbiile ce îi aparţineau.

CAPITOLUL 20

În aceste împrejurări sosiră la Alexandru Gerostratos, regele din Arados, şi Enyles, regele din Byblos, care aflaseră că oraşele lor sînt acum ale lui Alexandru. Amîndoi se rupseseră de flota lui Autophradates şi veniseră la el cu toate corăbiile de care dispuneau, plus trierele Sidonului. În felul acesta Alexandru avea acum la îndemînă vreo optzeci de corăbii feniciene. (2) În acelaşi timp mai sosiră zece triere şi din Rodos (dintre care nouă corăbii comune şi una de gardă), trei din Soloi şi Mallos, zece din Licia şi una cu cincizeci de perechi de vîsle, sub comanda lui Proteas al lui Andronicos. (3) Puţin mai tîrziu au venit la Sidon şi regii ciprioţi (care aflaseră între timp de înfrîngerea lui Darius la Issos şi nu mai ştiau ce să facă văzînd că toată Fenicia e în mîna lui Alexandru), aducînd cu ei o sută douăzeci de corăbii[99]. Tuturor acestora Alexandru le iertă trecutul, socotind că prezenţa lor în flota persă era rezultatul unui concurs de împrejurări, în

care nu aveau nici o vină, și că ea nu se datora unei politici vădit filo-perse.

(4) Cît timp ținu confecționarea mașinăriilor și pînă la terminarea pregătirilor ce se făceau pe corăbiile care aveau să fie puse la bătaie în viitoarele operații și lupte pe apă, Alexandru luă cu sine cîteva escadroane de cavalerie, gărzile, pe agriani și pe arcași și porni cu ei în direcția Arabiei, anume în direcția Munților Antiliban[100]. (5) Regiunea i-a căzut în mînă fie prin luptă (în parte), fie prin acorduri; fapt este că după zece zile era înapoi la Sidon, unde avea să dea de Polemocrates, proaspăt sosit din Peloponeș cu patru mii de mercenari eleni.

(6) În cele din urmă pregătirile flotei luară sfîrșit. Pe punțile corăbiilor au fost îmbarcați soldații din gardă (atîți cîți erau necesari acțiunii), pentru cazul cînd operația de străpungere avea să degenereze într-o luptă corp la corp. Flota ridică ancora la Sidon și porni spre Tyr cu corăbiile în formație, avîndu-l pe Alexandru pe aripa dreaptă, spre larg, și alături de el pe regii ciprioți și pe toți cei din Fenicia, cu excepția lui Pnytagoras[101], care comanda împreună cu Crateros aripa stîngă a întregii flote.

(7) La început tyrienii găsiră că, dacă Alexandru îi va ataca pe mare, ar fi bine să angajeze o luptă navală cu el; dar cînd văzură apărînd atîta mulțime de vase, cu totul peste așteptări — și încă gata de abordaj —, renunțară la ideea unei bătălii navale; în schimb își așezară corăbiile în formație strînsă la gura golfurilor, prevenind o eventuală acțiune de debarcare a flotei dușmane în porturi. (Tyrienii nu fuseseră informați că Alexandru avea la dispoziție toată flota cipriotă și feniciană; (8) de fapt, înaintea atacului lor împotriva orașului, corăbiile care ascultau de ordinele lui Alexandru aruncaseră ancora în larg; dar cum tyrienii nu se hotărau să le iasă în întîmpinare, ele sfîrșiseră prin a se năpusti asupra orașului în formația în care erau).

(9) Încredințîndu-se că tyrienii nu-i ies în întîmpinare, Alexandru se îndreptă cu flota spre cetate. Însă golful din dreptul Sidonului nu-i convenea pentru debarcare, din pricina îngustimii lui; în plus, Alexandru avusese timp să vadă numărul mare de triere ieșite să-i reziste, care-i tăiau accesul în interior. Cu toate acestea, fenicienii atacară din față trei corăbii lăturalnice ale formației — corăbii care se apropiaseră prea mult de gura golfului — și le scufundară, însă echipajele înotară fără greutate pînă la țărm, unde-i așteptau tovarășii lor. (10) Ca urmare, flota lui Alexandru ancoră la țărm, în apropierea digului (atîta cît fusese construit din el); țărmul părea că oferă un adăpost bun împotriva vîntului.

A doua zi Alexandru trimise pe ciprioți cu corăbiile lor, comandate de navarhul Andromachos, spre portul din dreptul Sidonului, cu ordin să blocheze orașul, iar pe fenicieni îi trimise în fața golfului dinspre Egipt, aflat dincolo de dig, în dreptul cortului său.

CAPITOLUL 21

Între timp sosiră din Cipru și din întreaga Fenicie o mulțime de constructori de mașini, care îi puseră la punct numeroase mecanisme de luptă, unele pe dig, altele pe trierele care se deplasau mai greoi. (2) Cînd toate fură gata, oamenii lui Alexandru traseră mașinăriile spre capătul digului și ancorară corăbiile, una după alta, la baza zidurilor, debarcînd și aici mașini de război; apoi începură să forțeze zidurile.

(3)Tyrienii așezară pe creasta zidului, în partea lui dinspre dig, niște turnuri de lemn în scop de apărare; în plus, oriunde apăreau mașinile de război ale lui Alexandru, tyrienii le respingeau trăgînd în ele cu săgeți și țintind chiar în corăbii cu fleșe aprinse. Cu urmare, macedonenii prinseră frică să se mai apropie de ziduri. (4) De altfel, acestea aveau, în dreptul digului, cam

o sută cincizeci de picioare înălțime, adîncimea în raport cu înălțimea, și erau făcute din blocuri mari de piatră prinse cu ghips. Nici vasele de transport, laolaltă cu trierele macedonenilor, nu-și croiau decît cu mare greutate drum spre oraș, pentru că tyrienii aruncaseră în mare grămezi de bolovani, care îngreuiau abordajul.

(5) Alexandru ajunse la concluzia că bolovanii trebuie scoși din mare. Treaba n-a fost ușoară, pentru că se cerea făcută de pe bordul corăbiilor, iar nu de pe pămînt sigur; în plus, tyrienii își cuirasaseră un număr oarecare de corăbii, cu care se apropiau de triere pînă ajungeau în dreptul ancorelor acestora, le tăiau otgoanele, făcînd astfel ca vasele inamicului să nu mai poată ancora. (6) Pînă la urmă Alexandru își blindă, după exemplul lor, un mare număr de corăbii cu treizeci de vîsle, pe care le postă în poziție oblică față de ancore, și cu ele respinse atacurile vaselor tyriene. Dar și așa scufundătorii [tyrieni] izbuteau să le taie otgoanele, așa că macedonenii se văzură nevoiți să înlocuiască otgoanele cu lanțuri, pe care le coborîră în apă; din clipa aceea scufundătorii nu mai putură face nimic. (7) Mai departe, macedonenii — care ședeau pe dig — prinseră bolovanii în lanțuri, îi smulseră și-i scoaseră afară din apă, ca apoi să-i arunce, cu ajutorul mecanismelor, prin aer pînă în zona adîncă, de unde nu mai puteau fi aruncate în cale și nu le mai puteau provoca stricăciuni.

Cînd, în sfîrșit, drumul spre ziduri a fost netezit, corăbiile care trebuiau să se apropie de oraș n-au mai întîmpinat alte greutăți.

(8) În fața primejdiei care-i pîndea din toate părțile, tyrienii se hotărîră să atace cu flota lor corăbiile cipriote ancorate în fața portului din dreptul Sidonului. Pentru aceasta înălțară din vreme, la gura portului, un paravan de pînză, ca să mascheze îmbarcarea lor pe triere; apoi, pe la amiază, într-un moment cînd marinarii [lui Alexandru] erau duși după diferite treburi, iar Alexandru, care tocmai se despărțise de flota lui

din cealaltă parte a orașului, abia avusese vreme să ajungă la cort, (9) tyrienii, cu trei pentere, trei tetrere și șapte triere[102], toate încărcate, începură să vîslească fără zgomot, una cîte una, fără ca strigacii să le ritmeze vîslitul. Corăbiile aveau la bordul lor echipaje de elită și marinari foarte bine înarmați, învățați să se bată pe puntea unui vas și, în genere, foarte experimentați în lupta pe mare. În sfîrșit, ajungînd aproape de ciprioți, într-un punct de unde aproape că puteau fi văzuți, tyrienii scoaseră un strigăt cumplit, începură să se îndemne unii pe alții și atacară, vîslind fără încetare.

CAPITOLUL 22

Soarta a vrut însă ca în acea zi Alexandru să nu zăbovească în cort ca în alte dăți, ci să se întoarcă după puțină vreme pe corabie. (2) După cum am văzut, tyrienii atacară prin suprindere navele ancorate; pe unele le găsiră fără nici un om la bord, iar restul cu echipajul improvizat din oameni care, la auzul strigătului — văzînd atacul —, urcaseră pe bordul vasului celui mai apropiat. Îndată, chiar la cel dintîi contact [cu flota macedoneană], tyrienii izbutiră să scufunde pentera regelui Pnytagoras, ca și pe cea a lui Androcles, fiul lui Amathusios[103], și cea comandată de Pasicrates, fiul lui Curieus[104]. Pe celelalte le duseră pînă pe uscat, unde le distruseră.

(3) Cînd auzi de atacul trierelor din Tyr, Alexandru dădu ordin ca majoritatea corăbiilor pe care le avea la îndemînă să se îndrepte spre gura portului de îndată ce vor avea echipajul complet și să ancoreze acolo, ca să prevină un nou atac al navelor tyriene. După aceea își grupă penterele și vreo cinci triere — cu alte cuvinte vasele al căror echipaj a putut fi completat în grabă — și porni cu ele într-o acțiune de urmărire în jurul cetății, ca să dea de urma tyrienilor ce luaseră parte la atac.

(4) Cînd văzură mișcarea corăbiilor vrăjmașe și pe Alexandru la bord, cei de pe ziduri începură să strige tovarășilor lor de pe corăbii să se întoarcă, iar cînd văzură că aceia nu izbutesc să priceapă despre ce era vorba (din pricina gălăgiei neîntrerupte), căutară să le dea de înțeles prin semnale repetate să revină în cetate. Într-un tîrziu oamenii pricepură că e vorba de flota lui Alexandru, care se pregătește să-i atace, așa că grăbiră să cîrmească și să revină în port. (5) Totuși n-au izbutit să scape decît foarte puține corăbii; cele mai multe fură atacate de vasele lui Alexandru și avariate, iar o penteră și a tetteră au fost capturate chiar la gura portului. În schimb, echipajele lor n-au avut pierderi însemnate în oameni, pentru că aceștia, de îndată de-și dădură seama că nu mai au nici o șansă să salveze corăbiile, se aruncaseră în apă, scăpînd lesne cu înotul pînă în port.

(6) Cînd se încredințară că tyrienii nu se mai pot bizui pe flotă, macedonenii aduseră mașinăriile de război în fața zidurilor. Mașinile din dreptul digului nu izbutiră să facă nici o ispravă, datorită rezistenței zidului [din această parte]. Alte corăbii purtătoare de mecanisme se apropiară de cetate în sectorul ei dinspre Sidon. (7) Dar și aici acțiunea se soldă cu un eșec, așa că macedonenii se văzură nevoiți să-și încerce norocul în zona sudică a zidului — cea îndreptată spre Egipt —, nelăsînd să le scape nici o singură posibilitate. Și iată că tocmai în acest punct au izbutit ei pentru întîia dată să slăbească zidul, dislocîndu-l pe o porțiune mai mare; ba într-un loc zidul a fost chiar dărîmat de-a binelea. Alexandru așează punți peste dărîmăturile zidului făcînd astfel o încercare de pătrundere, însă tyrienii îi respinseră pe macedoneni cu destulă ușurință[105].

CAPITOLUL 23

Trei zile mai tîrziu, profitînd de un moment de acalmie, Alexandru îndemnă pe comandanții unităților sale să atace și transportă mașinile de război, pe bordul corăbiilor, pînă în fața cetății. La început, mașinile slăbiră zidul pe o porțiune mare și îl dărîmară; cînd găsi că spărtura este îndeajuns de largă, Alexandru ordonă corăbiilor să se retragă, cu mașinării cu tot, (2) și aduse în locul lor alte două vase purtătoare de punți (pe care intenționa să le așeze peste dărîmăturile zidului). Una dintre corăbii, de sub comanda lui Admetos, aducea pe soldații din gărzi; cealaltă pe oamenii lui Coinos, așa-numita infanterie de elită. Alexandru urma să pătrundă, cu gărzile, oriunde starea zidului i-ar fi permis. (3) Alexandru mai dădu ordin ca o parte din triere să se îndrepte către amîndouă porturile, în speranța că vor putea pătrunde pînă acolo, întrucît tyrienii aveau că fie concentrați în punctul unde se afla el; vasele purtătoare de proiectile pentru mașinile de război și cele care transportau, pe punțile lor, pe arcași primiră ordin de la el să plutească în jurul zidurilor și să se apropie de ele oriunde li se va părea că este bine, urmînd ca în cazul cînd nu vor găsi o soluție satisfăcătoare pentru debarcare să ancoreze chiar și în bătaia săgeților. În felul acesta tyrienii, amenințați din toate părțile, n-aveau să știe cum să mai facă față primejdiei.

(4) Corăbiile rămase sub comanda lui Alexandru ajunseră lîngă cetate. De pe ele fură lăsate punți pe ziduri și, pe aceste punți, soldații din gardă atacară zidurile cu îndirjire. Atacul i-a dat lui Admetos prilejul să-și arate vitejia; în plus, însuși Alexandru se afla în mijlocul oamenilor săi, luînd parte activă la încăierare, martor al tuturor iscusințelor vitejești de care oamenii lui dădură dovadă în fața primejdiei. (5) De altfel, zidul a fost cucerit mai întîi în zona unde se afla Alexandru; în sfîrșit macedonenii aveau acum

la îndemîna o cale de acces sigură, iar nu inaccesibilă ori de unde ar fi privit, așa că tyrienii au fost siliți să cedeze după o împotrivire care n-a ținut mult. Admetos — pentru că tot a venit vorba despre el — a fost cel dintîi care s-a suit pe zid și a murit străpuns de o lance în timp ce-și îndemna oamenii să-l urmeze. Îndată după el a pus și Alexandru stăpînire pe ziduri, împreună cu aliații săi. (6) În sfîrșit, după ce cuceriră [cîteva] turnuri și zonele dintre ele, Alexandru — care își dăduse seama că accesul spre oraș era mai lesne prin această parte — străbătu întăriturile și se îndreptă spre palat.

CAPITOLUL 24

Navele feniciene ancorate în fața portului dinspre Egipt atacaseră la rîndul lor, între timp, și distruseseră stavilele de la intrarea în port, ca și corăbiile pe care le surprinseseră acolo. Dintre acestea, unele fuseseră atacate de ei chiar pe apă; altele fuseseră de-a dreptul zvîrlite pe uscat. Ciprioții, care se aflau în dreptul portului dinspre Sidon, nu dădură de nici o stavilă, așa că pătrunseră nestingheriți cu corăbiile în port, de unde au intrat în cetate cu cea mai mare ușurință. (2) Văzînd că nu mai au controlul zidurilor, tyrienii se retraseră pînă la așanumitul Agenorion. Aci se adunară cu toții, apoi înjghebară un atac împotriva macedonenilor. Dar Alexandru izbuti să-i înfrunte cu gărzile sale, ucigînd pe loc pe toți cei ce dăduseră piept cu ei și nelăsînd să-i scape fugarii.

(3) Cînd cei din port ajunseră, la rîndul lor, în cetate — apoi, la apropierea trupelor lui Coinos — lupta s-a prefăcut într-un măcel cumplit. Macedonenii nu înțelegeau să cruțe nimic, întărîtați de lungimea asediului și de faptul că tyrienii, care capturaseră cîțiva tovarăși de-ai lor plecați cu corabia din Sidon, suiseră pe prizonieri pe ziduri, în văzul întregii tabere [macedonene], îi înjunghiaseră și îi aruncaseră în mare. (4) De partea tyrie-

nilor au murit cam opt mii de oameni[106], iar dintre macedoneni — în timpul atacului — Admetos, cel care se suise primul pe ziduri (Admetos s-a dovedit cu acest prilej un adevărat viteaz), și, o dată cu el, încă douăzeci de soldați din gardă, iar în tot timpul asediului vreo patru sute de oameni.

(5) Alexandru i-a iertat de pedeapsă pe toți cei ce se refugiaseră în templul lui Heracle, între care se numărau oamenii cei mai de seamă din Tyr, regele Azemilcos, plus unii pelerini cartaginezi, veniți — conform unei vechi datini — în metropolă ca să se închine lui Heracle. Ceilalți tyrieni au fost luați robi și vînduți; numărul lor, împreună cu al străinilor care au avut aceeași soartă, s-a ridicat la treizeci de mii. (6) Alexandru i-a jertfit apoi lui Heracle și a organizat o paradă militară cu toate armele; a fost organizată chiar o demonstrație navală în onoarea lui Heracle, la care trebuie să adaug unele concursuri gimnice în incinta templului și o cursă cu torțe. Mașina de război cu care dărîmase zidul a fost adusă de el, drept dar, în templu; tot lui Heracle i-a restituit el și corabia sacră a tyrienilor, dedicată zeului, care îi căzuse în mînă în timpul atacului naval; dar mai înainte a pus să fie scrise pe ea cîteva rînduri, care, fie că îi aparțin, fie că nu-i aparțin, nu prezintă interes, așa că n-am să le transcriu.

Tirul a fost cucerit în luna hecatonbaion, pe cînd la Atena era arhonte Anicetos[107].

CAPITOLUL 25

Încă pe cînd mai era ocupat cu asediul Tyrului, sosiseră la Alexandru solii trimiși de Darius să-i dea de știre că regele pers e dispus să-i ofere pentru mama, soția și copiii lui o mie de talanți, că-i propune să rămînă stăpîn pe tot teritoriul cuprins între Eufrat și marea grecească, iar în caz că va vrea să-i ia fata în căsătorie, Darius avea să-l accepte pe Alexandru ca pe

un adevărat prieten și aliat. (2) Alexandru anunță cele de mai sus în adunarea oamenilor săi de încredere, după care se zice că Parmenion i-ar fi răspuns:

— „Dacă aș fi în locul tău, Alexandre, aș da ascultare propunerilor, aș pune capăt războiului și nu mi-aș mai risca viața".

La care, pare-se că Alexandru i-ar fi răspuns lui Parmenion că și el, dacă ar fi fost în locul lui Parmenion[108], ar fi făcut așa, însă dat fiind că este Alexandru, răspunsul său — pe care, de altfel, i-l și trimisese lui Darius — avea să fie altul, (3) anume că nu are nevoie de banii lui Darius și că nu se va mulțumi numai cu o parte din teritoriu, mai ales că acesta, întreg, ca și banii lui Darius sînt în mîna lui. Afară de asta, dacă i-ar sta în intenții să se căsătorească cu fata lui, ar putea-o face și fără asentimentul lui Darius. În sfîrșit că regele persan-are decît să vină la el, dacă vrea să facă apel la mărinimia lui Alexandru.

Auzind acestea, Darius renunță să se mai gîndească la o împăcare cu Alexandru și începu din nou să se pregătească de război.

(4) În schimb, Alexandru cugetă că a venit vremea să organizeze expediția împotriva Egiptului. Siria palestiniană[109] se afla sub controlul său; doar Batis, un eunuc care stăpînea peste cetatea Gaza[110], se arătase refractar lui Alexandru, și anume: făcuse apel la mercenari arabi, se aprovizionase cu hrană din vreme și din belșug (ca pentru un asediu de lungă durată), dîndu-și seama că, prin natura terenului, cetatea nu poate fi luată cu asalt apoi hotărîse că Alexandru n-are ce căuta în orașul său.

CAPITOLUL 26

Gaza e situată cam la douăzeci de stadii depărtare de mare. Drumul care duce le ea trece printr-o regiune acoperită cu un strat gros de nisip, iar marea se prefface acolo într-un șir nesfîrșit de mlaștini. Gaza era un

oraș mare, așezat pe o înălțime semeață și înconjurat de ziduri puternice.

(2)Ajuns în preajma cetății, Alexandru își așeză tabăra, încă din prima zi, într-un punct de unde zidul îi părea mai vulnerabil și dădu ordin ca mașinile de război să fie ridicate [acolo]. Constructorii își dădură părerea că zidul nu putea fi luat cu asalt, din cauza înălțimii terenului; (3) numai că Alexandru, cu cît era mai greu să obțină un lucru, cu atît și-l dorea mai mult. În plus, reușita cu totul neașteptată a inițiativei avea să-i impresioneze pe dușmani, în timp ce vestea unui eșec, odată ajunsă la urechile grecilor și ale lui Darius, avea să-i aducă numai neplăceri. Ca urmare, Alexandru dădu ordin ca de jur-împrejurul cetății să fie ridicat un val de pămînt de pe care mașinile de război, odată suite, să se poată apropia de ziduri la același nivel. Valul de pămînt a fost ridicat cu precădere în zona sudică a cetății, acolo unde aceasta îi păruse lui Alexandru mai ușor de luat cu asalt.

(4) Cînd socotiră că valul a ajuns la același nivel [cu zidurile cetății], macedonenii instalară mecanismele și le aduseră pînă în fața lor. Între timp Alexandru își pusese cununa pe cap și începuse să jertfească; dar pe cînd era ocupat cu cea dintîi victimă (după ritual), o pasăre de pradă trecu în zbor pe deasupra altarului și slobozi dintre gheare o piatră drept pe capul său. Alexandru îl întrebă numaidecît pe Aristandros, prezicătorul, ce poate să însemne aceasta, la care acesta din urmă îi răspunse:

— „Cetatea ai să o cucerești, o, rege; însă tu să-ți păzești bine viața în ziua aceea".

CAPITOLUL 27

După cele de mai sus Alexandru a stat, o vreme, deoparte, la adăpostul mașinilor sale de război și în afara tirului săgeților. La un moment dat, însă, ase-

diații inițiară un contraatac viguros; arabii izbutiră să dea foc mașinilor, apoi începură să tragă de sus cu arcurile în macedoneni, care — de jos — abia izbuteau să facă față situației. Alexandru, uitînd de prevestire, din cauza încordării cu care urmărea lupta (sau, pur și simplu, nevrînd să mai țină seama de ea), chemă gărzile și se avîntă cu ele în inima primejdiei, ca să aducă macedonenilor întăriri. (2) Intervenția lui Alexandru i-a scutit pe macedoneni de o retragere dezordonată și rușinoasă din fața zidurilor; în schimb, Alexandru s-a ales cu o rană: o lovitură de catapultă i-a străpuns scutul, platoșa și umărul pînă în cealaltă parte. Cînd și-a dat seama că prevestirea lui Aristandros privitoare la rană se adeverește, Alexandru s-a bucurat pentru că, după spusele lui Aristandros, acum avea să cucerească și cetatea.

(3) Rana nu s-a vindecat decît cu mare greutate. În schimb i-au sosit pe mare mașinile de război de care se folosise la asediul Tyrului. Alexandru dădu ordin să se ridice un val de pămînt de jur-împrejurul cetății, larg de vreo două stadii, înalt cam de două sute de picioare. (4) După ce mașinăriile au fost instalate și aduse pînă în fața zidurilor, acestea au început să cedeze pe porțiuni mari. Atunci asediatorii se gîndiră să sape zidul pe dedesubt din loc în loc, apoi să scoată și să transporte pămîntul pe ascuns. Ca urmare, nemaiavînd teren ca să-l susțină, zidul a căzut, prăbușindu-se în numeroase puncte. Macedonenii întețiră tirul săgeților, scoțînd de pe poziții garnizoana concentrată în turnurile cetății; însă, după trei asalturi succesive, cei din Gaza, deși cu pierderi grele în morți și răniți, izbuteau să le mai țină piept. (5) A patra oară macedonenii trecură la asalt în masă, din toate părțile deodată; Alexandru reuși, într-o anumită parte, să dărîme zidul săpat pe dedesubt; într-o întreagă zonă zidul cedă sub loviturile mașinilor de război, înlesnind asediatorilor pătrunderea în oraș prin intermediul unor scări, care nu cereau decît să fie aruncate peste dărîmături.

(6) Scările au fost aduse. Din clipa aceea macedonenii care se mai distinseseră în lupte începură să se certe între ei, fiecare cerînd pentru el cinstea de a ajunge primul în înaltul zidului. Pînă la urmă cinstea i-a revenit lui Neoptolemos, din familia Aiacizilor[111], unul dintre oamenii de încredere ai lui Alexandru, care a deschis unităților macedonene și comandanților lor drumul. (7) Macedonenii care izbutiseră să treacă mai întîi dincolo de ziduri forțară toate porțile de intrare în cetate de care dădură în cale, lăsînd să pătrundă toată armata. Însă locuitorii Gazei, deși vedeau că nu mai au controlul asupra orașului, mai rezistară, preferînd să moară unul după altul, la datorie[112].

Pe copiii și femeile lor, Alexandru i-a luat în robie, iar orașul a fost colonizat cu oamenii aduși din împrejurimi și prefăcut în fortăreață pentru caz de război.

CARTEA A III-A

CAPITOLUL 1

După aceasta Alexandru porni cu armata spre Egipt, conform planului, și la șapte zile de la plecarea din Gaza ajunse în localitatea egipteană Pelusion[1]. Flota îl urmărise, navigînd în paralel chiar din Fenicia, pe tot parcursul, așa că la sosirea lui în Pelusion o găsi ancorînd acolo. (2) Persul Mazaces, numit de Darius satrap al Egiptului[2], aflase de lupta de la Issos și de rușinoasa fugă a lui Darius și fusese informat că Fenicia, Siria și o mare parte din Arabia au și intrat în stăpînirea lui Alexandru, așa că-l primi pe Alexandru prietenește pe teritoriul și în orașele sale, mai ales că nu dispunea nici de armată din partea perșilor.

(3) Alexandru lăsă o garnizoană în Pelusion, apoi dădu ordin flotei să plutească pe Nil pînă la Memfis[3]; el unul se îndreptă, pe malul drept al fluviului, spre Heliopolis[4], punînd stăpînire pe tot teritoriul cedat de băștinași. După ce trecu prin deșert, ajunse și la Heliopolis. (4) De acolo traversă apa Nilului și ajunse la Memfis, unde înălță jertfe zeilor și lui Apis[5] și organiză jocuri gimnice și întreceri lirice, pentru care făcuse să vină din Grecia cei mai renumiți reprezentanți ai genurilor. De la Memfis porni pe apa fluviului spre mare, luînd cu el pe corăbii gărzile, pe arcași și pe agriani, iar din rîndurile cavaleriei escadronul regal de elită.

(5) Ajuns la Canobos făcu înconjurul lacului Mareotic și debarcă exact în locul în care se află astăzi Alexandria, după numele lui Alexandru. Locul i s-a părut cît se poate de prielnic pentru zidirea unei cetăți[6], care avea toate șansele să prospere. Și cum ideea îl frămînta, se hotărî, trasă limitele cetății, găsi locul cel mai potrivit pentru for și pentru temple, care aveau să fie închi-

nate mai multor zei — atît greci cît și zeiței egiptene Isis. În sfîrșit trasă și zidurile ce aveau să înconjure orașul, apoi jertfi: jertfele i se arătară favorabile.

CAPITOLUL 2

Mai există o versiune a evenimentului, versiune care nu mi se pare neverosimilă. Se zice anume că Alexandru, care ținea să traseze cu mîna lui planul zidurilor pentru constructori, nu găsea nimic cu ce să le poată însemna pe pămînt. Atunci se pare că unul dintre muncitori i-a sugerat să dea ordin să fie adusă toată făina ținută de soldați în vase, ca să fie presărată pe jos, pe unde regele va găsi de cuviință, ca să poată fi însemnată viitoarea incintă a cetății. (2) Prezicătorii comentară faptul; între ei cel mai insistent însă a fost telmissianul Aristandros, care are faima de a-i fi prezis lui Alexandru în numeroase alte ocazii lucruri ce s-au adeverit; acesta îi spuse că orașul va prospera datorită unui mare număr de factori, între care însă și rodnicia solului[7].

(3) Între timp sosi în Egipt și Hegelochos, cu flota lui, aducînd lui Alexandru vestea că cetatea Tenedos a rupt relațiile cu perșii (către care, de altfel, [tenedienii] fuseseră împinși fără voia lor) și că a trecut de partea macedonenilor. Și în Chios lumea abia aștepta sosirea lui Alexandru[8] și a lor săi, trecînd peste vederile stăpînilor cetății, numiți de Autophradates și de Pharnabazos; (4) acesta din urmă fusese chiar făcut prizonier în aceeași localitate, laolaltă cu Aristonicos, tiranul Methymnei, care debarcase în portul Chios cu cinci corăbii piratерești, fără să știe că portul se află sub controlul macedonenilor și indus în eroare de oamenii postați lîngă stavilele de la intrarea portului, care îl informaseră că flota lui Pharnabazos e ancorată la mal. (5) Piratii fuseseră omorîți fără milă chiar de oamenii săi; în schimb, Hegelochos adusese cu sine pe

Aristonicos, pe Apollonides din Chios, pe Phesinos și pe Megareus și pe toți cei care, răspunzători de trădarea Chiosului, se făcuseră stăpîni pe cetate cu forța, ca să-i dea pe mîna lui Alexandru. (6) Hegelochos îi mai raportă că i-a smuls lui Chares orașul Mytilene și că celelalte orașe din Lesbos capitulaseră. Pe Amphoteros se grăbise să-l trimită cu șaizeci de corăbii la Cos, unde lumea îi aștepta cu nerăbdare; apoi se dusese și el la Cos și se încredințase că Amphoteros a preluat conducerea insulei.

(7) Hegelochos îi adusese toți prizonierii, cu excepția lui Pharnabazos, care izbutise să scape de sub supravegherea gărzilor și evadase chiar din Cos.

Alexandru trimise pe tirani înapoi la cetățile lor, lăsînd acestora din urmă să le hotărască soarta; în schimb, pe partizanii lui Apollonides din Chios i-a trimis, sub pază severă, în orașul egiptean Elephantina[9].

CAPITOLUL 3

Alexandru își puse în gînd să facă un drum pînă la [templul lui] Ammon libianul[10] ca să consulte oracolul zeului, despre care se spunea că nu greșește niciodată și la care se pare că atît Perseu[11] (cînd a fost trimis de Polydectos[12] împotriva Gorgonei[13]) cît și Heracle (venit în Libia în căutarea lui Anteu[14] și, mai tîrziu, în Egipt împotriva lui Busiris[15]) au făcut cîndva apel. (2) De altfel nu trebuie uitată ambiția pe care numele lui Perseu și al lui Heracle (al cărui descendent se socotea) izbuteau să o trezească în Alexandru; mai mult decît atît, Alexandru găsea că se trage, într-o oarecare măsură, și din Ammon, la fel cum miturile dădeau pe Heracle și pe Perseus drept coborîtori din Zeus. În orice caz, drumul lui pînă la [oracolul lui] Ammon avea drept scop lămurirea problemelor care-l preocupau ori, cel puțin, posibilitatea de a pretinde față de alții că a aflat tot ce voia să știe.

(3) Pînă la Paraitonion[16], Alexandru a mers de-a lungul țărmului prin deșert — deși ținutul nu era cu totul sărac în izvoare — cale de o mie șase sute de stadii (după spusele lui Aristobul), după care s-a îndreptat spre interiorul ținutului, unde era situat oracolul lui Ammon. Aici drumul trecea de cele mai multe ori prin pustie, peste nisipurile fără apă. (4) Totuși Alexandru avu parte de ploi bogate, care au fost interpretate ca un semn de sus. Tot ca un semn ceresc a fost tălmăcit și următorul fapt: în regiunea despre care este vorba, cînd bate vîntul de la sud, stîrnește un nor de nisip care acoperă cărările cu un strat gros, făcînd să dispară semnele de recunoaștere, astfel că orientarea devine problematică, la fel ca în plină mare. Marcajele dispar de pe traseu; la fel dispar și ridicăturile de teren, copacii și movilele naturale, după care călătorii izbutesc să-și urmeze drumul cum își găsesc și corăbierii drumul luîndu-se după stele. Tot așa s-a întîmplat, la un moment dat, ca armata lui Alexandru să se rătăcească, iar călăuzele să nu mai știe pe unde să apuce. (5) Atunci — după spusele lui Ptolemeu, fiul lui Lagos — apărură doi șerpi în fața rîndurilor și șerpii începură să scoată anumite sunete. Alexandru ordonă generalilor să se încreadă în semnul prin care zeii își arătau voia și să se ia după ei; ca urmare, șerpii i-au dus pe drumul cel bun atît la ducere cît și la întoarcerea lor de la oracol. (6) După versiunea lui Aristobul (și a celor mai mulți) se pare că înaintea armatei au apărut în zbor doi corbi și că acești doi corbi l-au călăuzit pe Alexandru. Fapt este că Alexandru a fost atunci obiectul unei minuni — de acest lucru putem fi siguri; dar pentru că versiunea fiecărui povestitor diferă de relatările celorlalți povestitori, nu mai putem ști cum anume s-au petrecut lucrurile.

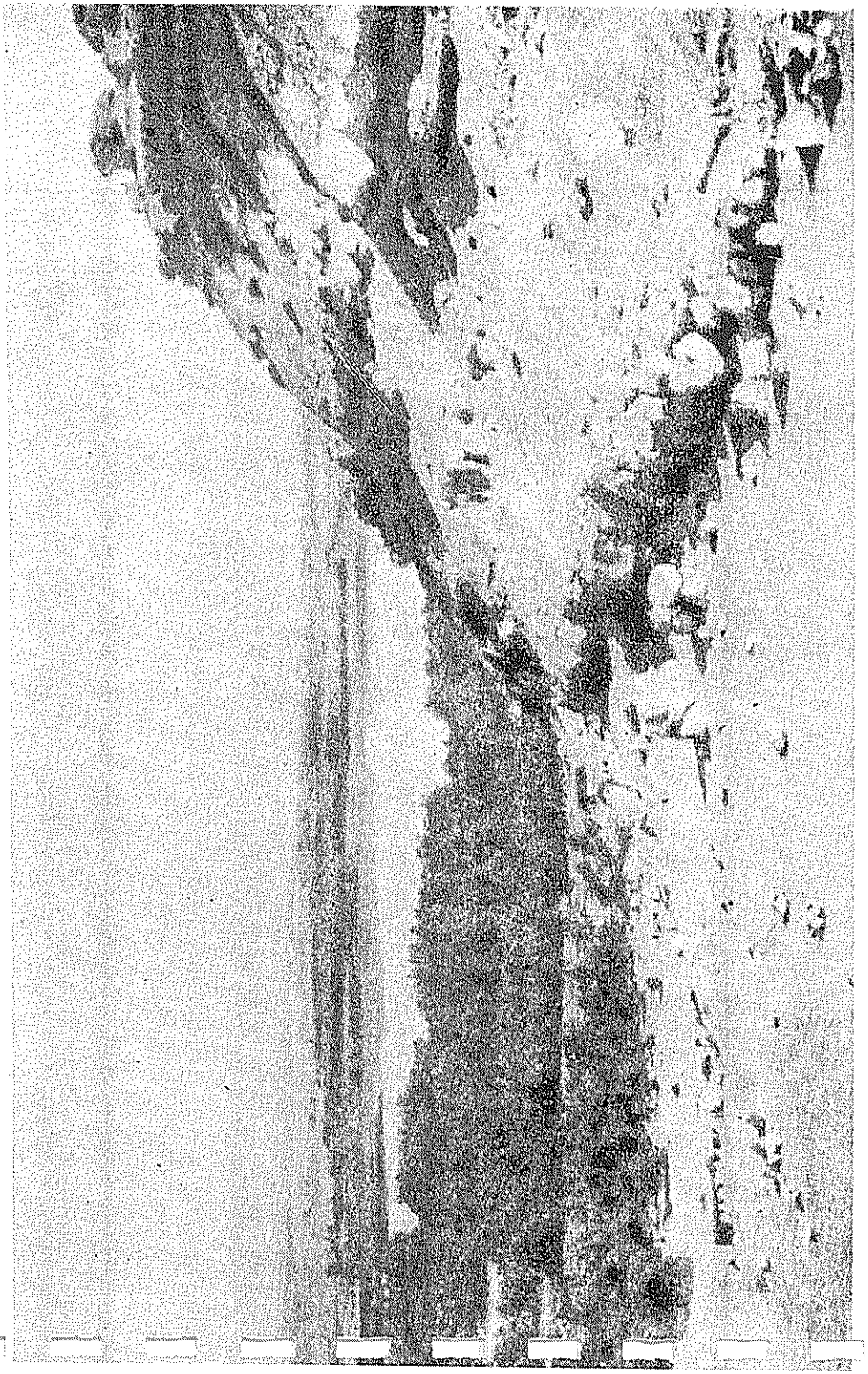

Oaza Siwah din deșertul Libiei unde se afla templul lui Ammon

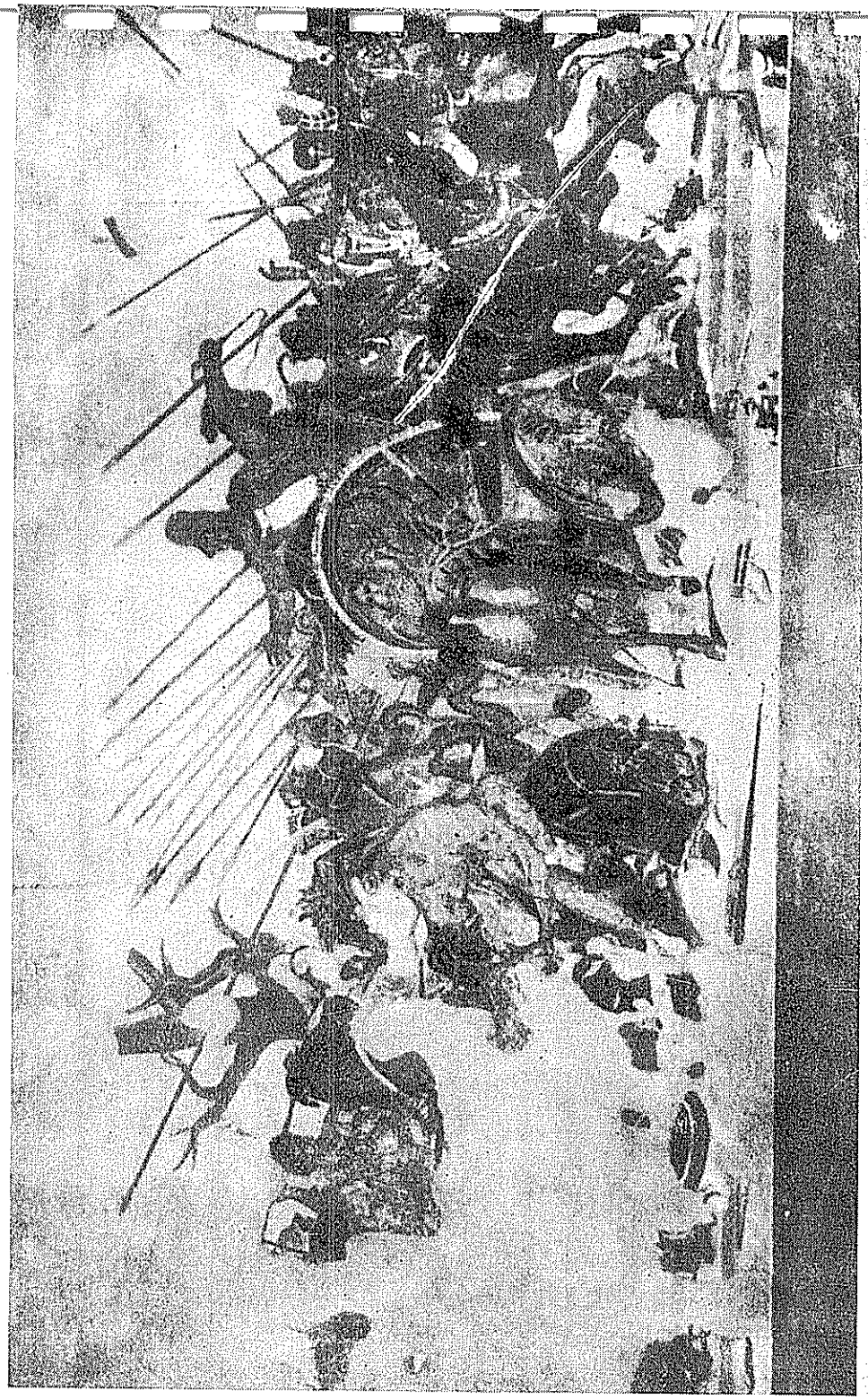

Bătălia de la Issos — mozaic de la Pompei

Alexandru la Issos — detaliu de pe mozaicul din Pompei

Darius la Issos — detaliu de pe mozaicul din Pompei

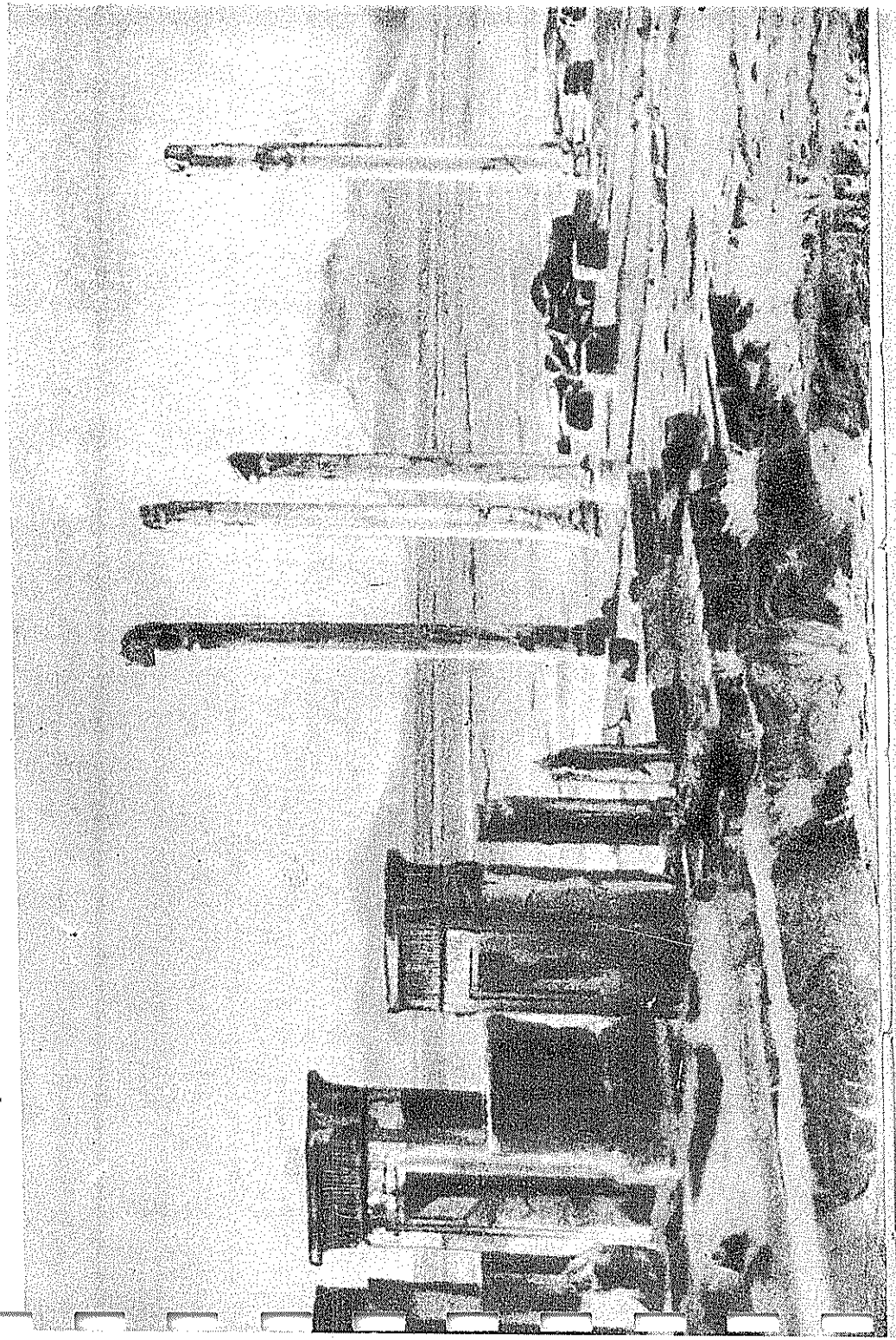

Ruinele palatului regilor perși din Persepolis

CAPITOLUL 4

Regiunea în care se află templul lui Ammon[17] este înconjurată din toate părțile de nisipurile deșertului și nu dispune de apă. Templul este situat în mijlocul ei și ocupă spațiu puțin (latura mare a incintei nu depășește patruzeci de stadii); pe acest spațiu cresc o mulțime de pomi fructiferi, de măslini și de curmali, terenul fiind unicul, din toată regiunea, pe care apare roua. (2) Undeva, în interiorul aceleiași incinte, există și un izvor, numai că acest izvor nu seamănă de loc cu celelalte izvoare ce ies pe fața pământului. Dacă încerci să bei din apa lui pe la amiază, izvorul îți va părea rece, iar încercîndu-l cu degetele, de-a dreptul rece ca gheața; în schimb, la apusul soarelui, pe înserate, apa începe să fie mai caldă și temperatura ei crește o dată cu căderea nopții, ajungînd pe la miezul nopții de-a dreptul fierbinte: este momentul cînd atinge temperatura cea mai ridicată. După miezul nopții izvorul se răcește încetul cu încetul, ajungînd ca la răsăritul soarelui să fie destul de rece, deși apa atinge temperatura ei cea mai scăzută la amiază. Și așa mai departe, zi după zi.

(3) Același teren mai conține și zăcăminte de sare la suprafață; zăcămintele sînt exploatate prin săpare. O parte din această sare este luată de unii preoți ai lui Ammon, care, ori de cîte ori se duc în Egipt, o pun în coșuri din împletitură de palmier și o duc în dar fie regelui, fie altcuiva. (4) Cristalele ei sînt mari, unele chiar mai mari de trei degete, și limpezi ca sticla; de aceea egiptenii și, în general, lumea care se îngrijește de ritualuri o întrebuințează la săvîrșirea jertfelor, sarea aceasta fiind mai curată decît sarea de mare.

(5) Lui Alexandru locul i-a plăcut nespus de mult. După ce a consultat oracolul (care, după spusele lui, i-ar fi dat răspunsuri încurajatoare), s-a înapoiat în

Egipt, fie pe același drum (după cum pretinde Aristobul), fie (dacă îl credem pe Ptolemeu al lui Lagos) pe altul mai scurt, care trecea prin Memfis[18].

CAPITOLUL 5

La Memfis, Alexandru a primit o mulțime de delegații sosite din Elada, și toate s-au întors satisfăcute de felul cum le fuseseră rezolvate problemele. Tot acolo i-a mai sosit, trimisă de Antipatros, o armată de mercenari elini, alcătuită din patru sute de oameni comandați de Menidas, fiul lui Hegesandros, și cinci sute de călăreți traci, comandați de Asclepiodoros al lui Eunicos[19]. (2) La Memfis Alexandru i-a adus jertfă lui Zeus-Rege[20], apoi a organizat o defilare a trupelor sale, complet echipate, urmată de o întrecere gimnică și de alta în domeniul liricii.

Iată acum în ce fel a fost organizat Egiptul: conducerea statului a fost dată în seama a doi nomarhi[21], Doloaspis și Petisis, cărora le-a revenit cîte o jumătate din întreg teritoriul Egiptului; numai că Petisis a refuzat să preia puterea, așa că Doloaspis a rămas singur stăpîn pe situație[22]. (3) Comanda garnizoanei din Memfis a fost încredințată lui Pantaleon din Pydna, iar a celei din Pelusion lui Polemon al lui Megacles din Pella, amîndoi aleși din rîndurile cavaleriei de elită a lui Alexandru. Comandant al trupelor aliate a fost numit etolianul Lycidas, însă problemele administrative ale acestora din urmă au fost date în seama lui Eugnostos, fiul lui Xenofon, și el din trupele de elită ale lui Alexandru. Eschil și Ephippos din Chalcis[23] au fost numiți inspectori peste ei. (4) Administrarea Libiei vecine i-a fost încredințată lui Apolonios, fiul lui Harinos, iar cea a Arabiei, din regiunea orașului Heroon, lui Cleomenes din Naucratis[24]. Acesta din urmă a primit instrucțiuni conform cărora avea să îngăduie nomarhilor să-și guverneze ținuturile după vechile lor legi[25], în schimb

Cleomenes avea să strîngă de la ei impozitele. De altfel, ceilalți primiră la rîndul lor dispoziții prin care li se aducea la cunoștință că aveau să plătească dări acestuia din urmă.

(5) Comanda supremă a armatei din Egipt a fost dată lui Peucestas, fiul lui Macartatos, și lui Balacros al lui Amyntas[26], în schimb comanda flotei i-a fost încredințată lui Polemon, fiul lui Theramenes[27]; în locul lui Arybbas a fost numit aghiotant Leonnatos al lui Onasis, pentru că Arybbas, suferind, murise. (6) Mai murise între timp și Antioh, comandantul arcașilor, așa că, în locul lui, Alexandru numi comandant pe Ombrion din Creta[28]. Pe urmă, din moment ce Balacros avea să rămînă în Egipt, trebuia numit un nou comandant al pedestrimii aliate[29]; în postul acesta, Alexandru îl numi pe Calanos[30]. Se pare că Alexandru a împărțit administrația Egiptului unui mare număr de oameni, neputînd să-și ascundă admirația față de specificul și de forța pe care o reprezenta această țară; dacă ar fi încăput pe mîna unei singure persoane, Egiptul nu ar mai fi prezentat nici o garanție pentru el.

Impresia mea este că de la Alexandru au învățat romanii să păzească cu grijă Egiptul, cînd au hotărît ca prefectul Egiptului să nu fie numit din rîndurile ordinului senatorial, ci din acela al cavalerilor[31].

CAPITOLUL 6

Primăvara[32] începea să mijească. Alexandru părăsi Memfisul și se îndreptă spre Fenicia; în prealabil însă pusese să-i fie construite poduri peste Nil (acolo, la Memfis) și peste toate canalele lui. La Tyr ajunse în același timp cu propria sa flotă și aduse din nou jertfe lui Heracle; jertfele au fost urmate de jocuri gimnice și de un concurs rezervat autorilor lirici[33].

(2) La Tyr a mai sosit și [corabia] Paralos, care aducea din Atena o delegație compusă din Diophantos și

Ahile; de altfel, întreg echipajul de pe Paralos fusese asociat acestei solii. Ei căpătară de la Alexandru răspuns afirmativ în toate chestiunile pentru care veniseră și obținură chiar punerea în libertate și întoarcerea în patrie a atenienilor făcuți prizonieri în lupta de la Granicos[34]. (3) Primind apoi știrea despre revolta ce se produsese în Peloponeș în favoarea sa, Alexandru îl trimise acolo pe Amphoteros să dea ajutor peloponesienilor, care, pînă la începerea ostilităților cu perșii, avuseseră o atitudine constantă față de el și fuseseră în dezacord cu spartanii; pe de altă parte ordonă fenicienilor și cipriotilor să trimită și ei o sută de corăbii în Peloponeș, sporind astfel flota lui Amphoteros.

(4) Plecînd [din Tyr], Alexandru s-a îndreptat spre Thapsacos și spre Eufrat; sarcina strîngerii impozitelor din Fenicia i-a dat-o lui Coiranos din Beroia[35], iar a celor din Asia de dincoace de munții Taurus, lui Philoxenos[36]. În locul lor, sarcina pazei tezaurului permanent[37] al lui Alexandru a trecut în seama lui Harpalos, fiul lui Machatas[38], care abia se întorsese din exil. (5) Harpalos se exilase mai de mult, în timpul domniei lui Filip, pentru că simpatiza [cu Alexandru], după cum trebuiseră să se exileze și Ptolemeu al lui Lagos, Nearchos, fiul lui Androtimos[39], Erigyos al lui Larihos[40] și Laomedon[41], fratele lui. Explicația stă în faptul că Filip, care o repudiase pe Olimpiada[42], mama lui Alexandru, și se căsătorise cu Eurydice[43], nu mai avea încredere în Alexandru. (6) După moartea lui Filip, cei ce se exilaseră din cauza lui se întorseseră; pe Ptolemeu, Alexandru îl făcuse aghiotantul său; pe Harpalos, a cărui constituție fizică îl făcea inapt pentru armată, îl numise tezaurar; pe Erigyos, comandant al cavaleriei aliate; lui Laomedon, fratele acestuia, care afară de limba maternă cunoștea și graiul barbarilor, îi încredințase soarta prizonierilor barbari; în sfîrșit, pe Nearchos îl numise satrap al Liciei și al regiunilor vecine, pînă la Munții Taurus.

(7) Nu mult înaintea luptei de la Issos, Harpalos fusese corupt de un om rău intenționat, pe care-l chema Tauriscos, cu care fugise împreună. Tauriscos s-a dus în Italia, la Alexandru epirotul, și a murit acolo; în schimb, Harpalos se refugiase în Megaris[44]. Totuși Alexandru l-a convins pe acesta să se întoarcă, garantîndu-i că nu va fi retrogradat din cauza fugii — așa cum s-a și întîmplat, pentru că după întoarcere Harpalos s-a văzut din nou numit tezaurar.

(8) În Lidia, Alexandru l-a trimis, ca satrap, pe Menandros[45], din trupele sale de elită; în locul acestuia, comanda mercenarilor a fost dată lui Clearchos. Arimmas, satrapul Siriei, a fost înlocuit cu Asclepiodoros, fiul lui Eunicos, întrucît lui Alexandru îi făcuse impresia că omul nu arătase destulă tragere de inimă cînd se pusese chestiunea contribuției lui la echiparea armatei care avea să efectueze marșul în interiorul continentului.

CAPITOLUL 7

Alexandru a ajuns la Thapsacos în luna hecatombaion[46], în timpul arhontatului lui Aristophanes la Atena. Acolo dădu de două poduri care traversau fluviul. Explicația stă în faptul că Mazaios[47], căruia Darius îi dăduse în grijă să păzească fluviul cu trei mii de călăreți (dintre care două mii de mercenari elini), rămăsese o vreme pe poziții, (2) și în tot acest timp podul nu putuse fi refăcut de macedoneni pînă la celălalt mal, întrucît aceștia se temeau ca nu cumva oamenii lui Mazaios să atace zona întreruptă a podului. Dar aflînd de apropierea lui Alexandru, Mazaios se retrăsese în mare grabă cu toată oastea; de aceea, îndată după fuga lui Mazaios, podurile au fost întregite pînă la celălalt mal, îngăduind armatei lui Alexandru să treacă peste ele.

(3) De acolo Alexandru își continuă înaintarea prin Mesopotamia, avînd la stînga lui Eufratul și munții Armeniei. Înadins n-a ales Alexandru calea cea mai dreaptă, care l-ar fi dus de la fluviul Eufrat pînă la Babilon, pentru că al doilea drum era din toate punctele de vedere mai avantajos pentru înaintarea trupelor: caii puteau găsi pășuni, aprovizionarea se putea face pe loc și, mai ales, soarele nu avea să ardă atît de tare. (4) În drum au fost prinse cîteva iscoade care, în calitatea lor, trebuiseră să se depărteze de oastea lui Darius. Iscoadele îi dădură de știre că Darius s-a stabilit pe malul Tigrului, hotărît să oprească înaintarea lui Alexandru dacă acesta din urmă avea intenția să treacă pe celălalt mal, și adăugară că trupele de care dispunea Darius acum erau cu mult mai numeroase decît cele cu care luptase în Cilicia.

(5) Alexandru porni în marș forțat în direcția fluviului Tigru, dar, ajuns acolo, nu dădu nici de Darius, nici de unitatea lăsată de acesta să apere punctul de trecere, așa că putu efectua traversarea neîmpiedicat, deși nu tocmai cu ușurință, din cauza curentului puternic.

(6) În același punct Alexandru hotărî ca armata să se odihnească puțin, apoi, din cauza unei eclipse de lună aproape totale, jertfi lunii, soarelui și pămîntului, care — zice-se — iau cu toate parte la acest eveniment[48]. Aristandros declară că cele ce se petrecuseră cu luna erau favorabile macedonenilor și lui Alexandru, că lupta avea să se dea chiar în luna aceea și că jertfele nu lăsau loc la îndoială în ce privește succesul lui.

(7) Alexandru plecă de pe malul Tigrului și începu înaintarea prin țara Asiriei, între Munții Gordieni (la stînga) și Tigru (la dreapta). A patra zi după traversare, patrulele îi aduseră vestea că pe cîmp fuseseră văzuți călăreți dușmani, fără însă a putea preciza cîți anume. Alexandru își ordonă armata în formație și continuă să înainteze ca pentru luptă. Îndată sosiră în goană

mare alte iscoade, care văzuseră mai deslușit; iscoadele îi spuseră că, după părerea lor, numărul călăreților nu putea fi mai mare de o mie.

CAPITOLUL 8

Alexandru luă cu sine escadronul regal, un al doilea dintre cele ale cavaleriei de elită, și, din rîndurile avangărzii sale, pe peoni, cu care se depărtă degrabă, lăsînd restului armatei ordin să-l urmeze fără zor. Cavaleria persă își dădu seama că oamenii lui Alexandru se apropiau vertiginos, așa că fugi în mare goană. Alexandru nu slăbi urmărirea; (2) de aceea, deși majoritatea perșilor au izbutit să scape cu fuga, unii (ai căror cai nu rezistaseră cursei) au fost totuși uciși[49], iar alții au fost prinși cu cai cu tot. De la aceștia din urmă Alexandru înțelese că Darius se afla în fruntea unei mari armate undeva, prin apropiere[50].

(3) Într-adevăr, Darius primise ajutor din partea indienilor[51] vecini cu bactrienii[52], apoi chiar de la bactrieni și de la sogdieni; toți aceștia depindeau de Bessos[53], satrapul regiunii Bactriei. Darius mai primise întăriri și de la saci[54] (populație scitică din Asia), în virtutea alianței stabilite între ei și Darius (sacii nu erau sub ascultarea lui Bessos; pe șeful lor îl chema Mavaces). Sacii erau arcași călări. (4) Barsaentes, satrapul Arachosiei[55], venise cu arachosienii[56] săi și cu așa-numiții indieni de la munte. Satibarzanes[57], satrapul Ariei[58], își adusese pe arienii săi. Parții, hyrcanii[59] și topirii[60], călăreți cu toții, fuseseră aduși de Phrataphernes[61]. Mezii[62] aveau drept comandant pe Atropates[63] și fuseseră asociați cu cadusii, cu albanii și cu sacesinii[64]. (5) Populațiile din jurul Mării Roșii erau comandate de Orontobates, de Ariobarzanes și de Orxines[65]. Uxienii[66] și cei din Susa aveau în fruntea lor pe Oxathres,[67] fiul lui Abulites, în timp ce Bupares comanda pe babiloneni[68]. Carienii strămutați și sittacenii

fuseseră asociaţi babilonenilor. Armenii erau comandaţi de Orontes[69] şi de Mithraustes, în timp ce Ariaces se afla la comanda cappadocilor[70]. (6) Sirienii din Celesiria şi cei cîţi locuiesc între fluviile Siriei aveau în fruntea lor pe Mazaios. Se spune că toată armata lui Darius număra patruzeci de mii de călăreţi, circa un milion de pedestraşi, două sute de care cosaşe[71] şi un mic număr de elefanţi, dintre care vreo cincisprezece erau ai indienilor de dincolo de Indus[72].

(7) Cu armata aceasta Darius campase la Gaugamela[73], în apropierea rîului Bumelos, la o depărtare de circa şase sute de stadii de oraşul Arbela, într-o regiune de şes întins. De altfel, perşii nivelaseră din timp toate neregularităţile terenului, care ar fi putut stînjeni acţiunile cavaleriei şi ale carelor, făcînd ca locul să devină cît se poate de potrivit pentru aşa ceva. Explicaţia stă în aceea că unii dintre sfetnicii lui Darius îl convinseseră pe acesta că la Issos fusese dezavantajat de îngustimea terenului. Or, Darius nu fusese greu de convins.

CAPITOLUL 9

După ce află cele de mai sus de la iscoadele perse făcute prizoniere, Alexandru mai zăbovi patru zile în acelaşi loc, odihnindu-şi oamenii după marşul efectuat; însă totodată dădu ordin ca tabăra să fie fortificată cu un şanţ şi cu un val, întrucît hotărîse să-şi lase în acest punct carele cu provizii şi oamenii incapabili de luptă şi să plece împreună cu ceilalţi (care aveau să-şi ia numai armele) la bătălie.

(2) Cam într-a doua strajă din noapte armata se puse în mişcare, astfel ca de îndată ce se va lumina de zi să poată da piept cu barbarii. Auzind că Alexandru se apropie, Darius îşi dispuse, la rîndul său, armata în formaţie de luptă (armata lui Alexandru înainta la fel). Distanţa dintre cele două oşti fusese iniţial cam de

şaizeci de stadii; cu toate acestea, nici unii nu-i puteau zări pe ceilalţi din cauza unor dealuri ce se înălţau între unii şi alţii.

(3) Mai tîrziu însă, cînd nu-l mai despărţeau de duşmani decît vreo treizeci de stadii (armata lui tocmai începuse să coboare dealurile), Alexandru zări în sfîrşit pe barbari şi dădu ordin falangei să stea, apoi îşi convocă oamenii de elită, generalii şi comandanţii de escadroane, ca şi căpeteniile trupelor aliate şi ale celor de mercenari, cu care se sfătui dacă era bine să lase falanga să-şi continue marşul (după cum îl îndemnau cei mai mulţi), (4) sau (ideea, care-i păruse bună, fusese dată de Parmenion) dacă n-ar fi mai bine să se oprească chiar acolo şi să se organizeze o recunoaştere amănunţită a întregii regiuni, ca să nu aibă parte de surprize sau de dificultăţi neprevăzute, cum ar fi, de pildă, şanţurile ori parii înfipţi în pămînt şi camuflaţi[74]; în acelaşi timp se putea face o recunoaştere mai exactă a poziţiilor inamicului.

Ideea lui Parmenion a fost adoptată, aşa că oamenii făcură popas în punctul acela, păstrînd însă neschimbată ordinea în care aveau să meargă la luptă. (5) În schimb, Alexandru luă cu sine trupele uşor înarmate şi, din rîndurile cavaleriei, unitatea de elită, cu care făcu înconjurul locurilor, cercetînd cu de-amănuntul terenul pe care avea să se angajeze bătălia. La întoarcere convocă aceleaşi persoane, cărora le spuse că, după părerea lui, nu au nevoie de cuvintele sale de îndemn ca să meargă la luptă; unii ca ei îşi aflaseră de multă vreme îndemnul în propria lor bărbăţie şi în strălucitele fapte de arme pe care le săvîrşiseră în trecut. (6) „Vă cer, în schimb, un singur lucru — [continuase el] — anume ca fiecare dintre voi să-şi înflăcăreze oamenii: comandanţii unităţilor de infanterie să-şi îmbărbăteze oamenii; comandanţii de escadroane, fiecare pe oamenii din escadronul său; comandanţii de unităţi mari, unitatea lor; în sfîrşit acelaşi lucru îl cer şi de la generalii infanteriei mele, anume să susţină moralul falangei

care le-a fost încredințată. Nu trebuie să uităm că în lupta ce va avea loc nu se va hotărî, ca pînă acum, soarta unor simple ținuturi, cum ar fi Celesiria sau Fenicia, sau chiar Egiptul; Asia întreagă e în joc acum; bătălia va hotărî cine va fi stăpînul ei. (7) Știu că n-aveți nevoie de discursuri ca să vă arătați la adevărata voastră valoare: din totdeauna ați fost învățați să nu v-o ascundeți; în schimb, aș vrea ca nimeni să nu uite de disciplină, nici măcar în străfundul conștiinței sale, în clipa în care va fi pus la încercare; de va fi nevoie să atacăm în tăcere, să păstrăm tăcerea cea mai adîncă; cînd va veni momentul să strigăm, să urlăm cît să răsune [văzduhul], ca, la momentul oportun, strigarea noastră să se prefacă în cel mai cumplit strigăt de luptă. (8) Mai cer ca toată lumea să asculte fără șovăire de ordinele pe care le va primi și, în ce vă privește, să comunicați neîntîrziat dispozițiile mele unităților din subordinea voastră. Trebuie să fim conștienți de faptul că o simplă neglijență din partea oricui poate pune în primejdie soarta noastră, a tuturor, și că rîvna fiecăruia luat în parte este condiția succesului nostru."

CAPITOLUL 10

Cam acestea — și nu multe — au fost cuvintele de îmbărbătare ale lui Alexandru; la rîndul lor, generalii îi întăriră încrederea, spunîndu-i că se poate bizui pe ei; apoi regele dădu ordin să se împartă de mîncare armatei și să li se acorde tuturor un răgaz pentru odihnă. Se zice că Parmenion a intrat, noaptea, în cortul lui Alexandru ca să-l convingă să-i atace pe perși în timpul nopții; noaptea, datorită surprizei și panicii, atacul avea să pară mai năprasnic — [argumenta el]. (2) Alexandru i-a răspuns însă (cuvintele au fost auzite și de alții) că i-ar fi rușine să obțină victoria prin mijloace necinstite și că unul ca el trebuie să învingă la lumina zilei și fără a recurge la vicleșuguri. Cuvin-

tele lui emfatice nu sunau, totuși, a laudă goală, ci mai degrabă dovedeau curajul de care era în stare în momentele de răscruce. Altminteri, mie îmi pare că raționamentul lui era cît se poate de exact în această împrejurare. (3) Într-adevăr, în [destule] alte rînduri s-a întîmplat ca noaptea să rezerve surprize atît celor pregătiți de luptă cît și celor luați prin surprindere, și ca ineditul momentului să se întoarcă împotriva celor mai tari, făcînd, spre surprinderea generală, din cei slabi stăpînii situației. E drept că lui Alexandru îi plăcea să riște în lupte; cu toate acestea, noaptea îi părea cu totul nesigură. Pe deasupra, în cazul unei noi victorii asupra lui Darius, acesta din urmă ar fi fost scutit de rușinea învinsului, mai bine spus a căpeteniei înfrînte, din moment ce atacul macedonenilor avusese loc pe furiș, la adăpostul nopții; (4) iară dacă, împotriva așteptărilor, macedonenii aveau să fie bătuți, nu trebuie uitat că dușmanii ar fi avut și avantajul de a se afla pe meleaguri prietene și cunoscute bine de ei, pe cînd armata lui Alexandru nu cunoștea locurile și era înconjurată numai de dușmani, dintre care prizonierii reprezentau o parte însemnată. Pe timp de noapte, fără să mai aștepte înfrîngerea [invadatorilor], prizonierii ar fi încercat negreșit să lovească în macedoneni, dacă macedonenii n-ar fi obținut o victorie clară.

Pentru toate aceste considerente eu îl admir pe Alexandru, după cum nu-l admir mai puțin pentru atitudinea lui vădit cutezătoare.

CAPITOLUL 11

Darius și armata lui au rămas, în timpul nopții, în formația la care se opriseră mai înainte, mai ales că tabăra lor nu era înconjurată de fortificații; în plus, ei se temuseră și de un atac nocturn al dușmanilor. (2) De altfel trebuie spus că dacă perșii au regretat un lucru [mai tîrziu], atunci au avut de regretat tocmai

privegherea îndelungată cu arma în mînă și aparițiа fricii, care mijește mai întotdeauna în clipele premergătoare marilor încercări; și nu mă refer la teama de moment, ci la frica ce încolțise cu multă vreme înainte în gîndurile lor, ajungînd, în cele din urmă, să le subjuge cugetul.

(3) Iată acum ordinea în care a fost dispusă armata lui Darius (Aristobul afirmă că însemnările lui Darius, cu așezarea în plan a trupelor sale, au încăput mai tîrziu în mîna macedonenilor): aripa stîngă era formată din cavaleria bactriană, din dai[75] și din arachosieni, lîngă care fuseseră rînduite formații de călăreți și de pedestrași perși, amestecate; lîngă perși se aflau susienii, iar lîngă susieni, cadusii. (4) Aceasta era deci dispoziția aripii stîngi pînă în centrul întregului front. Aripa dreaptă era alcătuită din trupele originare din Celesiria și Mesopotamia, apoi — în ordine — din mezi, parți, saci, topiri și hyrcani, din albani și sacesini, care făceau, la rîndul lor, legătura cu centrul frontului. (5) În sfîrșit, în centru — unde se afla și regele Darius — fuseseră rînduite rubedeniile regelui, perșii melofori, indienii, carienii zișI strămutați și arcașii mardieni. În spatele lor se aflau, așezați în adîncime, uxii, babilonenii, populațiile din zona Mării Roșii și sitacenii.

(6) În fața aripii stîngi (așadar corespunzător celei drepte a lui Alexandru) așteptau, în formație, cavaleria scită și aproximativ o mie de bactrieni, dimpreună cu o sută de care cosașe. Elefanții își aveau locul în escadronul regal, comandat de Darius, care mai dispunea și de vreo cincizeci de care. (7) În fața aripii drepte fuseseră așezați călăreții armeni și capadoci laolaltă cu vreo cincizeci de care cosașe. Mercenarii elini fuseseră rînduiți chiar lîngă Darius, de amîndouă părțile, și — ca și perșii din apropierea lui — aveau în fața lor falanga macedoneană propriu-zisă, întrucît erau creditați ca singurii în stare să se măsoare cu ea.

(8) Iată acum în ce chip își dispusese Alexandru trupele:

Pe aripa dreaptă se afla cavaleria de elită, în frunte cu escadronul regal, comandat de Cleitos, fiul lui Dropides, căruia îi urma escadronul lui Glaucias; lîngă el, escadronul lui Ariston; apoi cel al lui Sopolis, fiul lui Hermodoros; escadronul lui Heraclides, fiul lui Antiochos; escadronul lui Demetrios al lui Althaimenes[76]; apoi cel al lui Meleagru, căruia îi urma ultimul dintre escadroanele regale, anume cel de sub comanda lui Hegelochos al lui Hippostratos. Comanda întregii cavalerii de elită o avea Philotas, fiul lui Parmenion. (9) În continuarea unităților de cavalerie fusese dispusă falanga macedoneană în frunte cu gărzile și cu ceilalți purtători de scut, care toți ascultau de Nicanor, fiul lui Parmenion. După ei urma unitatea lui Coinos, fiul lui Polemocrates, apoi unitatea lui Perdiccas al lui Orontes; unitatea lui Meleagru, fiul lui Neoptolemos; unitatea lui Polyperchon al lui Simmias și unitatea lui Amyntas, fiul lui Andromenes, comandată însă de Simmias[77], pentru că Amyntas fusese trimis în Macedonia să mai strîngă trupe. (10) Aripa stîngă a frontului macedonean era ținută de unitatea lui Crateros, fiul lui Alexandru[78] (Crateros avea totodată comanda întregii pedestrimi de pe aripa stîngă); lîngă ea se afla cavaleria aliată comandată de Erigyos al lui Larichos; în sfîrșit, spre extremitatea stîngă se afla cavaleria tesaliană, comandată de Filip, fiul lui Menelau. Comanda supremă a aripii stîngi o avea Parmenion, fiul lui Philotas, care era înconjurat de cavaleria pharsaliană[79], elita (și totodată grosul) călărimii tesaliene.

CAPITOLUL 12

Alexandru își dispusese prima linie a frontului în felul arătat mai sus; însă întreaga sa formație de luptă fusese dublată cu o a doua linie[80], ca să poată eventual acționa pe două fronturi. Comandanții liniei secunde primiseră ordin ca, în caz că perșii îi vor împresura,

să-şi rotească trupele [pe loc] şi să susţină atacul barbarilor. (2) În eventualitatea că [în timpul acestei operaţii] ar fi devenit imperioasă fie desfăşurarea, fie regruparea trupelor, jumătate dintre agriani (comandaţi de Attalos), laolaltă cu arcaşii macedoneni de sub comanda lui Brison şi — lîngă aceştia din urmă — aşa-numiţii mercenari vechi (comandaţi de Cleandros) fuseseră aşezaţi mai retras. (3) Înaintea agrianilor şi înaintea arcaşilor se aflau iscoadele călări şi peonii, a căror comandă o aveau Aretes[81] şi Ariston. Însă înaintea tuturor fuseseră aşezaţi mercenarii călări, care ascultau de Menidas[82]. Pe de altă parte, escadronul regal şi celelalte unităţi de elită erau precedate de a doua jumătate a unităţilor de agriani şi de arcaşi, ca şi de sulişaşii lui Balacros[83], care aveau să înfrunte tocmai carele cosaşe. (4) Menidas şi oamenii lui primiseră ordin ca, în caz că inamicul avea să încerce să încercuiască, cu cavaleria lui, extremitatea formaţiei, să se rotească şi să atace în flancul lui.

Iată dar cum fusese concepută aripa dreaptă a armatei lui Alexandru. Pe aripa stîngă, tracii (comandaţi de Sitalces) fuseseră, la rîndul lor, aşezaţi mai retras şi aveau alături de ei cavaleria aliată, care asculta de Coiranos, şi călăreţii odrisi[84], aflaţi sub comanda lui Agathon al lui Tyrimmas. (5) Însă toţi aceştia erau precedaţi de cavaleria străină a mercenarilor, subordonată lui Andromachos, fiul lui Hieron[85]. Infanteriei trace[86] îi fuseseră date în grijă proviziile.

Alexandru dispunea, cu totul, de vreo şapte mii de călăreţi şi aproximativ de patruzeci de mii de pedestraşi[87].

CAPITOLUL 13

Cînd cele două armate se apropiară, Darius cu oamenii din apropierea lui (perşii melofori, indienii, albanii, carienii strămutaţi, arcaşii mardieni) apărură, în

mod distinct, drept în faţa lui Alexandru şi a escadronului regal. Alexandru îşi trimise oamenii de pe dreapta cu un oarecare avans, la care perşii răspunseră prompt cu o largă mişcare de învăluire pe stînga lor. (2) Curînd cavaleria scită[88] pătrunse galopînd în rîndurile primei linii a formaţiei lui Alexandru, care continua sa atace pe dreapta şi nu mai avea mult pînă să treacă de punctul la care ajunseseră perşii. În momentul acesta Darius a fost cuprins de teama că macedonenii vor ajunge într-o zonă unde terenul nu mai era plan şi că aveau să scape, astfel, de ameninţarea carelor perse; ca urmare, dadu ordin primei linii a aripii sale stîngi să încercuiască aripa dreaptă, comandată de Alexandru, aşa fel încît aceasta să nu mai poată cîştiga teren. (3) Alexandru replică dînd ordin cavaleriei mercenare, comandată de Menidas, să-i atace. Totuşi călăreţii sciţi şi bactrieni, care luptau cu ei laolaltă, galopară în iureş împotriva elinilor şi, datorită superiorităţii lor numerice evidente, îi făcură pe aceştia să bată în retragere. Văzînd cum stau lucrurile, Alexandru dădu ordin peonilor lui Ariston şi mercenarilor să atace pe sciţi; drept urmare, barbarii trebuiră să se retragă. (4) Însă restul bactrienilor făcură corp comun cu peonii şi cu mercenarii şi începură a-i întoarce pe fugarii lor la luptă, reuşind să concentreze bătălia cavaleriei într-un punct fix. Rezultatul s-a văzut îndată în pierderile grele suferite de oamenii lui Alexandru, datorate atît superiorităţii numerice a barbarilor, care izbutiseră să-i înghesuie, cît şi faptului că sciţii şi caii lor aveau un echipament care îi proteja mai bine. Totuşi macedonenii rezistară atacurilor, apoi trecură, îndîrjiţi, cu escadroanele la contraatac, unul după altul, ajungînd să strice formaţia inamicului.

(5) În momentul acesta barbarii lansară carele cosaşe drept înaintea lui Alexandru, ca să-i spulbere frontul. Numai că speranţele lor nu s-au împlinit, pentru două motive: în primul rînd, pentru că agrianii şi sulişaşii lui Balacros, care fuseseră aşezaţi înaintea ca-

valeriei de elită, începură să tragă în ele de îndată ce le văzură urnindu-se din loc; în al doilea rînd, pentru că conducătorii lor au fost trași de hățurile carelor și aruncați pe jos, ca apoi carele să se miște în voie în preajma cailor și să-i taie. (6) Cîteva vehicule trecură totuși printre rîndurile [macedonene], care însă, la apropierea lor, se distanțaseră între ele, conform ordinului primit; în felul acesta, carele au putut trece neavariate, iar cei împotriva cărora fuseseră trimise au rămas, la rîndul lor, teferi; de altfel, și ele au încăput, în cele din urmă, pe mîna grăjdarilor armatei lui Alexandru și a gărzilor regale.

CAPITOLUL 14

Cînd Darius își puse în mișcare oastea, în întregul ei, Alexandru îi dădu poruncă lui Aretes să pornească atacul împotriva cavaleriei inamice, care căuta să încercuiască aripa sa dreaptă; între timp, el, unul, avea să-și dispună oamenii în coloană. (2) Apoi, văzînd că escadroanele trimise în ajutorul celor încercuiți pe aripa dreaptă reușesc să împrăștie prima linie a barbarilor, se îndreptă spre punctul unde se produsese spărtura [frontului pers] și, cu un strigăt, atacă în iureș cu cavaleria de elită și cu trupele aflate în această zonă drept asupra lui Darius. (3) Cîtăva vreme lupta s-a încins de la om la om; curînd însă călărețiii din preajma lui Alexandru și Alexandru însuși se arătară mai insistenți, înghesuiră pe dușman, apoi începură a străpunge cu sulițele capetele perșilor; falanga macedoneană atacă, la rîndul ei, în același punct, în formație compactă, amenințînd cu desimea sarisselor ei. Văzîndu-se deodată amenințat din toate părțile, Darius, fricos ca întotdeauna, întoarse cel dintîi spatele, luînd-o la fugă[89]; îndată frica puse stăpînire și pe perșii care încercuiseră aripa [dreaptă a macedonenilor], pentru că Aretes cu oamenii săi loveau în ei cu toată forța.

(4) Ca urmare, perșii începură să fugă din toate puterile în acest sector, urmăriți de macedoneni, care nu cruțau pe fugari. Totuși statul-major al lui Simmias și unitatea lui nu izbutiră să se alăture lui Alexandru în acțiunea lui de urmărire, așa că își menținură falanga în același punct și continuară lupta, mai ales că aflaseră că stînga frontului macedonean este în pericol. (5) Adevărul este că frontul fusese străpuns acolo și că o parte a cavaleriei indiene și a celei perse pătrunsese prin spărtură pînă la carele de provizii ale macedonenilor, angajîndu-și dușmanii într-o luptă pe viață și pe moarte. Trebuie spus că perșii atacaseră cu multă îndrăzneală, pentru că — lipsiți de arme, cum erau — nu așteptaseră, pentru a se bate, momentul cînd dublul front din care făceau parte avea să fie străpuns. În plus, prizonierii barbari profitaseră de acțiunea perșilor, făcuseră corp comun cu ei și atacaseră, la rîndul lor, pe macedoneni.

(6) Aflînd cum stau lucrurile, comandanții trupelor macedonene așezate înapoia liniei întîi trecură la acțiune, așa cum aveau ordin, executînd, cu oamenii lor, o mișcare de rotație; în felul acesta ajunseră pe neașteptate în spatele perșilor, care, masați în jurul carelor de provizii, pierdură un mare număr de oameni; ceilalți făcură stînga-împrejur și o luară la fugă. Însă, în vremea aceasta escadroanele de pe aripa dreaptă a perșilor, care încă nu aflaseră de fuga lui Darius, învăluiră aripa stîngă a lui Alexandru și căzură pieziș peste oamenii lui Parmenion.

CAPITOLUL 15

Fapt este că pentru macedoneni, situația la angajarea luptei nu era tocmai clară. Aceasta l-a și determinat pe Parmenion să trimită urgent vorbă lui Alexandru că trupele sale sînt angajate într-o luptă disperată și că au mare nevoie de ajutor. De îndată ce primi

mesajul, Alexandru renunță să mai fugărească pe dușman și se îndreptă cu cavaleria de elită în galop întins împotriva aripii drepte a barbarilor. Înainte de toate, însă, trebui să lichideze pe călăreții dușmani fugari: pe parți, o parte dintre indieni, ba chiar majoritatea cavaleriei perse, cuprinzînd și unitățile ei de bază. (2) De aceea lupta de cavalerie care se încinse rămase cea mai strînsă a întregii bătălii. Barbarii își încolonară escadroanele, se întoarseră și apărură deodată drept în fața oamenilor lui Alexandru, renunțînd să mai facă uz de sulițe, renunțînd la feluritele manevre călare, atît de obișnuite într-o luptă de cavalerie; fiecare călăreț nu era preocupat decît de gîndul cum să-și croiască drum peste cei ce-i ațineau calea, ca și cum aceasta i-ar fi fost ultima șansă de scăpare. Rezultatul a fost un mare număr de victime, atît de o parte cît și de cealaltă, ca într-o luptă în care miza nu mai părea să fie victoria unuia sau a celuilalt [rege], ci viața fiecărui combatant. Și au căzut acolo în jurul a șaizeci de oameni din cavaleria de elită a lui Alexandru, iar în numărul răniților s-au aflat chiar Hephaistion, Coinos și Menidas; dar cu toate acestea, Alexandru a ieșit biruitor și din această ciocnire.

(3) Dușmanii care izbutiseră să se strecoare pe lîngă oamenii lui Alexandru o rupseră la fugă. Alexandru nu mai avea mult pînă să dea piept cu aripa dreaptă a armatei perse, unde însă cavaleria tesaliană se bătea admirabil, tot atît de bine — aș zice — ca și Alexandru, ceea ce a făcut ca în momentul cînd acesta din urmă se apropia, aripa dreaptă a barbarilor să fie deja în plină derută. Atît și aștepta Alexandru ca să se poată întoarce în urmărirea lui Darius; urmărirea a ținut pînă la căderea nopții. (4) Și Parmenion cu oamenii lui goneau acum în spatele adversarilor lor. După ce trecu de cursul Lycosului, Alexandru făcu un popas, ca să-și odihnească puțin oamenii și caii; în schimb, Parmenion izbuti să pună stăpînire pe tabăra barbarilor, pe carele lor cu provizii, pe elefanți și cămile.

(5) Alexandru dădu călăreților care-l întovărășeau răgaz de odihnă pînă la miezul nopții, cînd porni din nou în goana calului spre Arbela, sperînd să pună mîna acolo pe Darius, pe tezaurul acestuia și pe toate bunurile lui. La Arbela ajunse a doua zi, după ce-și urmărise dușmanul de-a lungul a șase sute de stadii, cîte îl despărțeau acum de locul luptei. Cu toate acestea, n-a putut da acolo de Darius, pentru că acesta fugise mai departe, fără a face popas; în schimb, îi căzură în mînă atît banii, cît și toate lucrurile lui, laolaltă cu carul, scutul, arcul și săgețile lui — pentru a doua oară.

(6) Pierderile armatei lui Alexandru s-au ridicat cam la o sută de vieți omenești plus vreo mie de cai, morți fie din cauza rănilor primite, fie de epuizare (în timpul urmăririi); jumătate dintre ei aparțineau cavaleriei de elită. În schimb, se pare că barbarii au pierdut trei sute de mii de morți și un număr încă mai mare de prizonieri, plus elefanții și carele rămase întregi după luptă[90]. (7) Aceasta a fost, dară, soarta bătăliei, care a avut loc în timpul arhontatului lui Aristophanes (la Atena), în luna pyanepsion[91], iar prezicerea lui Aristandros, privitoare la luptă și la victoria lui Alexandru, s-a adeverit chiar în luna în care a avut loc eclipsa de lună[92].

CAPITOLUL 16

Îndată după luptă Darius pornise în direcția Mediei; alături de el fugeau călăreții bactrieni — în ordinea în care fuseseră dispuși pentru luptă —, rudele regelui și un număr mic de melofori. (2) Pe parcurs i se mai alăturară vreo două mii de mercenari străini conduși de focidianul Paron și de etolianul Glaucos. Darius se îndrepta spre Media cu gîndul că, după luptă, Alexandru avea să pornească în direcția Susei[93] și a Babilonului, regiune populată și străbătută de un drum ușor

perşi decît dacă vor căpăta de la el o sumă corespunzătoare celei pe care le-o plătea şi regele pers ori de cîte ori avea nevoie să treacă prin acel punct. (2) Alexandru trimise solii înapoi, dîndu-le ordin să se prezinte într-o trecătoare care, o dată ce avea să fie supravegheată de ei, avea să le dea impresia că pot decide asupra înaintării lui în Persia; conform mesajului, acolo aveau să primească şi banii. În schimb, Alexandru luă cu sine garda sa personală, gărzile şi încă vreo opt mii de oameni din restul armatei şi, călăuzit de susieni, porni pe întuneric pe un alt traseu decît cel normal. (3) Într-o singură zi străbătu un drum nespus de pieptiş şi anevoios, la capătul căruia se năpusti asupra cătunelor uxilor, luînd pradă multă şi ucigînd mulţime de oameni găsiţi dormind; doar cîte unii izbutiră să fugă în munţi. După aceea porni în mare grabă în direcţia trecătorii unde uxii aveau să vină, de bună seamă, cu toate forţele lor ca să-i aţină calea şi să obţină de la el cele convenite. (4) Pe Crateros îl trimise însă înainte, să ocupe înălţimile pe care uxii urmau să se retragă în caz că aveau să piardă lupta. Alexandru acceleră ritmul mersului şi puse primul stăpînire pe trecătoare, apoi îşi rîndui oamenii pe poziţii; din momentul acela putea ataca pe barbari de la înălţime. (5) Numai că barbarii, impresionaţi de repeziciunea [măsurilor lui] Alexandru şi văzînd că nu mai dispun de poziţiile care constituiau, pentru ei, cheia succesului, renunţară la luptă şi o luară la fugă; totuşi parte dintre ei pieiră de mîna urmăritorilor din preajma lui Alexandru, parte îşi găsiră moartea în drum, care trecea prin locuri foarte prăpăstioase. Însă cea mai mare parte se retrase pe înălţimi, unde dădură de oamenii lui Crateros şi fură ucişi de ei.

(6) Iată dar ce le-a dăruit Alexandru uxilor. Nu e nevoie să adaug că cu greu, şi abia în urma unor rugăminţi repetate, izbutiră uxii să-şi păstreze autonomia, cu condiţia de a-i plăti lui Alexandru un tribut anual. Ptolemeu, fiul lui Lagos, scrie că mama lui Da-

rius ar fi fost aceea care a intervenit pe lîngă Alexandru cu rugămintea să-i lase pe uxi mai departe pe pămîntul lor. Tributul convenit era compus din o sută de cai anual, cinci sute de vite de jug şi treizeci de mii de oi; uxii nu aveau nici bani, nici pămînt cultivabil, cei mai mulţi fiind de felul lor păstori.

CAPITOLUL 18

După întîmplarea de mai sus, Alexandru expedie furgoanele dimpreună cu cavaleria tesaliană, cu trupele aliate, cu mercenarii străini şi cu restul trupelor greu echipate, sub comanda lui Parmenion, pe şoseaua ce ducea în Persida, (2) apoi, trecînd în fruntea infanteriei macedonene, a cavaleriei de elită, a detaşamentelor de patrulare, a agrianilor şi a arcaşilor, apucă — forţînd ritmul de mers — pe celălalt drum, care trecea prin munţi. Ajuns la Porţile Persidei[103], dădu acolo de Ariobarzanes, satrapul perşilor, care avea cu el patruzeci de mii de pedestraşi şi şapte sute de călăreţi; Ariobarzanes pusese să se zidească trecătoarea şi se aşezase pe poziţii lîngă acest zid, hotărît să pună stavilă înaintării lui Alexandru.

(3) Văzînd cum stau lucrurile, Alexandru îşi aşeză tabăra în acelaşi punct, pentru moment, dar a doua zi îşi grupă oamenii şi porni cu ei să ia zidul cu asalt. Dificultăţile terenului îi dejucară planul; în bătaia săgeţilor aruncate de maşinile de război, ochiţi de la înălţime, oamenii săi primeau răni după răni; toate acestea îl făcură să dea ordin de retragere în tabără. (4) Acolo prizonierii îi făgăduiră să-l călăuzească pe un drum ocolit care avea să-l aducă pînă înăuntrul trecătorii; dar, avînd în vedere că itinerarul trecea prin locuri abrupte şi tare înguste, Alexandru îl lăsă pe Crateros în tabără cu unitatea lui (întărită cu oamenii lui Meleagru, cu un mic număr de arcaşi şi cu vreo cinci sute de călăreţi), (5) dîndu-i ordin ca, de îndată

ce-şi va da seama că Alexandru a efectuat mişcarea de învăluire şi că se apropie de poziţiile perşilor (Crateros avea să fie avertizat în modul cel mai simplu cu putinţă, anume printr-un sunet de trîmbiţă), să atace zidul cu toată forţa. În timpul nopţii, Alexandru se depărtă de tabără, înaintînd vreo sută de stadii cu gărzile, cu unitatea lui Perdiccas, cu arcaşii cei mai uşor echipaţi, cu agrianii şi cu escadronul regal de elită, întărit cu alte patru escadroane de cavalerie; în fruntea acestei formaţii se îndreptă pe cale ocolită în direcţia Porţilor, călăuzit de prizonieri.

(6) Amyntas, Philotas[104] şi Coinos primiseră dispoziţie de la el să înainteze cu trupele lor prin cîmpie şi să construiască un pod peste apa ce trebuia traversată ca să ajungă în Persida. Alexandru alesese pentru el calea cea mai grea de străbătut şi cu mari diferenţe de nivel, cale pe care, trebuie să adaug, a străbătut-o aproape în întregime alergînd. Astfel ajunse înainte de ivirea zorilor la posturile cele mai înaintate ale barbarilor, unde ucise iscoadele; de aceeaşi soartă au avut parte şi mai toţi cei din a doua linie [de observaţie a duşmanului]. (7) În schimb, majoritatea celor din linia a treia izbutiră să scape cu fuga, uitînd totuşi să se mai întoarcă la Ariobarzanes şi pornind pe loc care încotro, spre munţi, aşa cum se întîmplaseră să fie. Toate acestea făcură ca Alexandru să ajungă în tabăra duşmanului la revărsatul zorilor, fără ca barbarii să fi prins de veste. În momentul în care ordonă traversarea şanţului [de apărare a taberei], trîmbiţele semnalizară oamenilor lui Crateros şi acesta din urmă atacă zidul. (8) Prins ca într-un cleşte, duşmanul nu se mai gîndi să opună rezistenţă, ci o luă la fugă; dar pretutindeni îl aştepta primejdia: într-o parte îl aştepta Alexandru, în cealaltă oamenii lui Crateros dădeau iureş, aşa că în cele din urmă majoritatea perşilor au fost nevoiţi să se întoarcă în goană spre zid; numai că între timp zidul căzuse în mîna macedonenilor.

(9) Alexandru prevăzuse întocmai cum aveau să se

petreacă lucrurile, aşa că îl lăsase acolo pe Ptolemeu cu vreo trei mii de pedestraşi; rezultatul a fost că cea mai mare parte dintre barbari a încăput pe mîna macedonenilor, care i-au măcelărit; alţii şi-au găsit sfîrşitul în vreun fund de prăpăstie, la capătul unei urmăriri ca de coşmar. În schimb, Ariobarzanes reuşi să scape în munţi cu o ceată de călăreţi.

(10) Fără să mai zăbovească, Alexandru se îndreptă spre rîul de care a fost vorba, unde găsi podul construit, aşa că putu trece peste el cu armata, fără să întîmpine vreo piedică. De acolo înaintă în marş forţat spre perşi[105], ajungînd la ei mai înainte ca garnizoana să fi prădat tezaurul. Banii îi căzură în mînă[106] şi la Pasargadai[107], anume tezaurul care aparţinuse odinioară lui Cirus cel dintîi. (11) Satrap peste perşi a fost numit Phrasaortes, fiul lui Reomithres[108]; palatul regilor perşi a fost incendiat[109], deşi Parmenion insistase pe lîngă Alexandru pentru salvarea construcţiei, argumentînd că n-are nici un rost să distrugă un bun care, din acest moment, îi aparţine, şi că asiaticii nu-l vor simpatiza dacă nu va acorda Asiei autonomia, din ambiţia de a trece de-a curmezişul ei ca învingător. (12) Însă Alexandru îi răspunsese că vrea să răzbune cele săvîrşite de perşi în trecerea lor prin Elada, cînd distruseseră oraşul Atena, cînd dăduseră foc templelor şi cînd provocaseră elinilor atîtea alte necazuri[110].

Cu toate acestea şi eu sînt de părere că Alexandru n-a cumpănit îndeajuns situaţia cînd a făcut ce a făcut; în orice caz hotărîrea lui nu i-a ajuns pe perşii de odinioară, ca să se poată spune că a constituit o pedeapsă pentru ei.

CAPITOLUL 19

După cele de mai sus Alexandru porni împotriva Mediei, unde fusese informat că se află şi Darius. Darius stabilise că, dacă Alexandru va rămîne la Susa şi la

Babilon, va rămîne şi el pe loc, în Media, pîndind o revoltă în rîndurile oamenilor lui Alexandru; în schimb, dacă Alexandru avea să-l urmărească mai departe, atunci şi el avea să meargă pînă la parţi şi pînă în Hyrcania (chiar şi la Bactra)[111], devastînd ţinutul tot şi făcînd ca Alexandru să nu mai poată înainta în această direcţie.

(2) Ca urmare a acestor hotărîri, Darius trimise femeile, cu restul lucrurilor ce-i mai rămăseseră, în care cu coviltir pînă la aşa-numitele Porţi Caspice, apoi se stabili la Ecbatana cu armata pe care o putuse înjgheba pe moment şi aşteptă. De îndată ce primi aceste informaţii, Alexandru porni în direcţia Mediei, invadă teritoriul paretacenilor, subjugă populaţia şi numi satrap peste ei pe Oxathres fiul lui Abulites, fostul satrap al Susei. (3) În timpul marşului află că Darius s-a hotărît să-i iasă înainte şi să mai dea o dată piept cu el (între timp primise întăriri de la sciţi şi de la cadusi[112]), aşa că dădu dispoziţii să fie urmat de convoiul cu provizii, de însoţitorii acestora şi de restul bagajelor, apoi îşi ordonă restul armatei în formaţie de luptă şi porni într-acolo.

(4) Douăsprezece zile mai tîrziu pătrundea în Media, unde avea să afle că Darius nu dispunea (cu tot ajutorul primit de la caduşi şi de la sciţi, aliaţii lui) de trupe suficiente şi că se hotărîse să fugă. Ştirea îl făcu pe Alexandru să forţeze ritmul înaintării. După ce se depărtă cale de vreo trei zile de Ecbatana[113], îi ieşi în întîmpinare Bisthanes, fiul regelui Ochos, care domnise peste perşi înaintea lui Darius. (5) Bisthanes îl informă că Darius are un avans de cinci zile şi că are la el bani luaţi din Media (vreo şapte mii de talanţi), iar ca oaste trei mii de călăreţi şi şase mii de pedestraşi.

După ce-şi făcu intrarea la Ecbatana, Alexandru expedie pe mare cavaleria tesaliană şi restul aliaţilor, plătindu-le mai întîi solda pînă la ultimul ban, peste care mai adăugase de la sine două mii de talanţi; (6) însă toţi cei dispuşi să continue a sluji sub ordinele

lui fură din nou înrolaţi; or, trebuie spus că numărul lor n-a fost tocmai mic. Sarcina de a-i însoţi pînă la mare [pe cei ce aveau să plece] i-a revenit lui Epokillos al lui Polyeides[114], care luă cu sine alt rînd de călăreţi, ca să-i poată supraveghea pe ceilalţi (tesalienii îşi predaseră caii la plecare). Lui Menes îi trimise o scrisoare prin care îl ruga să se ocupe de ei cînd vor ajunge la mare, să-i îmbarce pe triere şi să-i trimită în Eubeea[115].

(7) Parmenion primi ordin să depună banii aduşi din Persia în cetăţuia din Ecbatana şi să i-i predea lui Harpalos. Lui Harpalos îi lăsă în grijă întreg tezaurul[116], dîndu-i pentru paza lui şase mii de soldaţi macedoneni şi un număr oarecare de călăreţi şi de soldaţi uşor înarmaţi; apoi îl trimise pe Parmenion cu mercenarii, cu tracii şi cu cavaleria (exceptînd cavaleria de elită) de-a lungul ţării caduşilor pînă în Hyrcania. (8) Lui Cleitos, comandantul escadronului regal, îi lăsă ordin scris ca, în momentul cînd va sosi la Ecbatana (Alexandru îl lăsase la Susa bolnav), să ia pe macedonenii lăsaţi pentru paza tezaurului şi să pornească împotriva parţilor, [într-un punct] unde avea să sosească şi el.

CAPITOLUL 20

Alexandru luă cu sine cavaleria de elită, iscoadele şi cavaleria mercenarilor comandată de Erigyos, plus falanga macedoneană (exceptînd efectivele lăsate pentru paza tezaurului), arcaşii şi agrianii şi porni mai departe împotriva lui Darius. Din cauza repeziciunii cu care înaintau, mulţi soldaţi căzură de oboseală şi rămaseră în drum; mulţi cai rămaseră morţi. (2) Alexandru continuă totuşi marşul în acelaşi ritm şi într-a unsprezecea zi ajunse la Ragai[117], punct situat la depărtare de o zi de Porţile Caspice, dacă punem la socoteală cum înainta Alexandru. Darius pătrunsese deja în Porţile Caspice, deşi mulţi dintre cei ce se retraseseră îm-

Babilon, va rămîne și el pe loc, în Media, pîndind o revoltă în rîndurile oamenilor lui Alexandru; în schimb, dacă Alexandru avea să-l urmărească mai departe, atunci și el avea să meargă pînă la parți și pînă în Hyrcania (chiar și la Bactra)[111], devastînd ținutul tot și făcînd ca Alexandru să nu mai poată înainta în această direcție.

(2) Ca urmare a acestor hotărîri, Darius trimise femeile, cu restul lucrurilor ce-i mai rămăseseră, în care cu coviltir pînă la așa-numitele Porți Caspice, apoi se stabili la Ecbatana cu armata pe care o putuse înjgheba pe moment și aștepta. De îndată ce primi aceste informații, Alexandru porni în direcția Mediei, invadă teritoriul paretacenilor, subjugă populația și numi satrap peste ei pe Oxathres fiul lui Abulites, fostul satrap al Susei. (3) În timpul marșului află că Darius s-a hotărît să-i iasă înainte și să mai dea o dată piept cu el (între timp primise întăriri de la sciți și de la cadusi[112]), așa că dădu dispoziții să fie urmat de convoiul cu provizii, de însoțitorii acestora și de restul bagajelor, apoi își ordonă restul armatei în formație de luptă și porni într-acolo.

(4) Douăsprezece zile mai tîrziu pătrundea în Media, unde avea să afle că Darius nu dispunea (cu tot ajutorul primit de la cadusi și de la sciți, aliații lui) de trupe suficiente și că se hotărîse să fugă. Știrea îl făcu pe Alexandru să forțeze ritmul înaintării. După ce se depărtă cale de vreo trei zile de Ecbatana[113], îi ieși în întîmpinare Bisthanes, fiul regelui Ochos, care domnise peste perși înaintea lui Darius. (5) Bisthanes îl informă că Darius are un avans de cinci zile și că are la el bani luați din Media (vreo șapte mii de talanți), iar ca oaste trei mii de călăreți și șase mii de pedestrași.

După ce-și făcu intrarea la Ecbatana, Alexandru expedie pe mare cavaleria tesaliană și restul aliaților, plătindu-le mai întîi solda pînă la ultimul ban, peste care mai adăugase de la sine două mii de talanți; (6) însă toți cei dispuși să continue a sluji sub ordinele

lui fură din nou înrolați; or, trebuie spus că numărul lor n-a fost tocmai mic. Sarcina de a-i însoți pînă la mare [pe cei ce aveau să plece] i-a revenit lui Epokillos al lui Polyeides[114], care luă cu sine alt rînd de călăreți, ca să-i poată supraveghea pe ceilalți (tesalienii își predaseră caii la plecare). Lui Menes îi trimise o scrisoare prin care îl ruga să se ocupe de ei cînd vor ajunge la mare, să-i îmbarce pe triere și să-i trimită în Eubeea[115].

(7) Parmenion primi ordin să depună banii aduși din Persia în cetățuia din Ecbatana și să i-i predea lui Harpalos. Lui Harpalos îi lăsă în grijă întreg tezaurul[116], dîndu-i pentru paza lui șase mii de soldați macedoneni și un număr oarecare de călăreți și de soldați ușor înarmați; apoi îl trimise pe Parmenion cu mercenarii, cu tracii și cu cavaleria (exceptînd cavaleria de elită) de-a lungul țării cadusilor pînă în Hyrcania. (8) Lui Cleitos, comandantul escadronului regal, îi lăsă ordin scris ca, în momentul cînd va sosi la Ecbatana (Alexandru îl lăsase la Susa bolnav), să ia pe macedonenii lăsați pentru paza tezaurului și să pornească împotriva parților, [într-un punct] unde avea să sosească și el.

CAPITOLUL 20

Alexandru luă cu sine cavaleria de elită, iscoadele și cavaleria mercenarilor comandată de Erigyos, plus falanga macedoneană (exceptînd efectivele lăsate pentru paza tezaurului), arcașii și agrianii și porni mai departe împotriva lui Darius. Din cauza repeziciunii cu care înaintau, mulți soldați căzură de oboseală și rămaseră în drum; mulți cai rămaseră morți. (2) Alexandru continuă totuși marșul în același ritm și într-a unsprezecea zi ajunse la Ragai[117], punct situat la depărtare de o zi de Porțile Caspice, dacă punem la socoteală cum înainta Alexandru. Darius pătrunsese deja în Porțile Caspice, deși mulți dintre cei ce se retrăseseră îm-

preună cu el îl părăsiseră pe ascuns, ducîndu-se fiecare pe la casele lor; destul de mulți trecuseră chiar de partea lui Alexandru. (3) Dîndu-și seama că, oricît s-ar grăbi, nu-l va putea ajunge din urmă pe Darius, Alexandru rămase pe loc vreme de cinci zile, ca să-și odihnească oamenii, în care timp numi satrap al Mediei pe Oxodates[118], un pers pe care, mai înainte, Darius îl prinsese și îl azvîrlise în temniță la Susa — fapt care avea să-i cîștige încrederea lui Alexandru; (4) apoi porni mai departe împotriva parților.

În prima zi Alexandru făcu popas lîngă Porțile Caspice, iar în a doua zi pătrunse în ele și înaintă pînă la cel mai îndepărtat punct locuit de oameni, după care se aprovizionă pe loc — întrucît aflase că, mai încolo, ținutul era pustiu —, trimițîndu-l totodată pe Coinos cu un număr oarecare de călăreți și cu o mînă de pedestrași după nutreț.

CAPITOLUL 21

Cam tot atunci a sosit la Alexandru Bagistanes (un babilonian de seamă, care dezertase din armata lui Darius), aducînd cu el și pe Antibelos, unul dintre fiii lui Mazaios; amîndoi îi dădură de știre că Nabarzanes[119] (comandantul cavaleriei fugite cu Darius), Bessos (satrapul Bactriei) și Barsaentes (satrapul arachosienilor și drangienilor) l-au făcut prizonier pe Darius. (2) De îndată ce primi știrea, Alexandru renunță să mai aștepte întoarcerea lui Coinos și a oamenilor lui, trimiși după nutreț, și hotărî să accelereze ritmul înaintării, luînd cu sine doar cavaleria de elită, cavaleria care intra în componența avangărzilor sale; dintre pedestrași alese numai pe cei mai rezistenți și mai ușor echipați. Comanda restului trupelor i-a dat-o lui Crateros, cu ordin să-l urmeze în ritm normal; (3) cît despre oamenii pe care avea să-i ia cu sine, aceștia nu-și luaseră decît armele și mîncare pe două zile.

Și așa înaintă toată noaptea pînă a doua zi spre prînz, cînd acordă oamenilor săi un scurt repaus; noaptea următoare mărșălui din nou fără întrerupere, pentru ca în dimineața [zilei a treia] să ajungă, în sfîrșit, în acel punct al taberei perse de unde plecase Bagistanes cînd făcuse drumul înapoi. (4) Aci nu se grăbi să-și facă prizonieri dușmanii, ci se interesă de soarta lui Darius, despre care află că e dus într-un car cu coviltir, apoi că Bessos a luat puterea în locul lui și că a fost recunoscut de cavaleria bactriană și de ceilalți barbari fugiți împreună cu Darius, cu excepția lui Artabazos[120], a fiilor lui Artabazos și a mercenarilor elini, care rămaseseră credincioși lui Darius; cum însă nu mai puteau schimba nimic, aceștia din urmă se abătuseră de la șoseaua principală și, răzlețindu-se, luaseră calea munților, refuzînd să sprijine pe partizanii lui Bessos în acțiunea lor. (5) Pe de altă parte, cei care îl făcuseră prizonier pe Darius se înțeleseră, în caz că se vor vedea urmăriți de Alexandru, să-l predea pe Darius lui Alexandru și să-și atragă astfel favoarea lui; în schimb, dacă aveau să afle că Alexandru se îndepărtează de ei, aveau să strîngă oaste cît mai numeroasă cu putință în speranța de a pune mîna pe putere și de a o împărți între ei (Bessos fusese recunoscut șef doar pentru un timp, în virtutea relațiilor lui cu Darius și a faptului că evenimentul avusese loc în satrapia lui).

(6) Din cele auzite Alexandru trase concluzia că trebuie să continue urmărirea cu insistență, așa că — deși atît oamenii cît și caii ajunseseră la capătul puterilor, din cauza efortului neîntrerupt la care fuseseră supuși — plecă mai departe. Noaptea și toată dimineața următoare merse astfel cale îndelungată, iar la prînz ajunse într-un sat în care, cu o zi înainte, poposiseră și [perșii] care-l duceau cu ei pe Darius. (7) Aflînd acolo că aceștia se înțeleseseră să nu facă popas în timpul nopții, Alexandru cercetă pe localnici ca să afle de la

ei dacă există vreo scurtătură pe care să poată ajunge fugarii din urmă. Localnicii îi răspunseră că există una, însă că drumul nu e practicabil din cauza lipsei de apă; totuși Alexandru dădu ordin să fie dus pe acolo. Mai tîrziu, văzînd că pedestrașii nu mai pot ține pasul cu el (care, călare fiind, căuta să grăbească înaintarea), porunci unui număr de vreo cinci sute de călăreți să descalece, apoi dădu ordin ofițerilor de infanterie și cîtorva inși mai în putere să încalece și să ia cu ei și armele lor obișnuite de infanteriști; (8) în sfîrșit se înțelese cu Nicanor, comandantul gărzilor, și cu Attalos, căpetenia agrianilor, să preia comanda restului trupelor și să înainteze cu ele, înarmate cît se poate mai ușor, pe drumul urmat de oamenii lui Bessos; celelalte unități de pedestrași aveau să urmeze în formație regulată.

(9) Pe înserate Alexandru dădu semnalul de plecare și porni cu oamenii săi în galop întins. Cît ținu noaptea făcu cale de vreo patru sute de stadii, așa că în zorii zilei următoare dădu, în sfîrșit, de barbari, care se mișcau în dezordine și neînarmați. Un mic număr dintre ei îi ieșiră în cale cu intenția să-i reziste, dar cei mai mulți renunțară la gîndul de a i se împotrivi și o rupseră la fugă de îndată ce văzură că au a face cu Alexandru în persoană; în sfîrșit, cei care se înverșunaseră să reziste, după ce pierdură cîțiva oameni, dădură la rîndul lor bir cu fugiții. (10) Între timp Bessos și oamenii lui continuau să-l poarte pe Darius în carul acoperit cu coviltir; dar cînd apropierea lui Alexandru deveni amenințătoare. Nabarzanes și Barsaentes se hotărîră să-l ucidă, apoi îl lăsară în drum și fugiră cu încă șase sute de călăreți.

Darius a murit puțin mai tîrziu (și mai înainte ca Alexandru să dea cu ochii de el) din cauza rănilor primite[121].

CAPITOLUL 22

Alexandru trimise trupul lui Darius în Persia, cu ordin să fie înmormîntat în locul unde se aflau mormintele regilor (după tradiția înaintașilor lui Darius), apoi numi satrap peste parți și hyrcani pe partul Amminapes[122], cel care, împreună cu Mazaces, îi predase, mai înainte, Egiptul; iar pe Tlepolemos, fiul lui Pythofanes și [ofițer] în cavaleria sa de elită, îl însărcină să supravegheze pe parți și pe hyrcani[123].

(2) Iată dar de ce sfîrșit a avut parte Darius (care a murit pe cînd la Atena era arhonte Aristophon, anume în luna hecatonbaion[124]). Darius ne-a lăsat imaginea unui bărbat cu totul nepriceput și prost inspirat în război, dar care, în rest, pare să fi fost un om de înțeles (poate că nici n-a avut cînd să-și arate asprimea, din moment ce declarația de război din partea macedonenilor și a elinilor a fost simultană cu suirea lui pe tron). De altfel, chiar dacă ar fi vrut să pară aspru față de supuși, tot n-ar fi putut-o face, pentru că din toate părțile îl amenințau primejdii mai mari decît pe ei. (3) Cît a trăit a avut parte numai de nenorociri, care s-au abătut pe umerii lui fără întrerupere: mai întîi dezastrul cavaleriei satrapilor săi la Granicos, apoi pierderea Ioniei, a Eoliei, a celor două Frigii, a Lidiei și a Cariei (fără Halicarnas); (4) a urmat puțin mai tîrziu căderea Halicarnasului și a întregii coaste pînă în Cilicia, apoi înfrîngerea de la Issos, în care au fost luați prizonieri mama, soția și copiii lui; apoi pierderea Feniciei și a întregului Egipt, pe urmă rușinoasa lui fugă de la Arbela, cînd a părăsit printre primii cîmpul de luptă și a pierdut cea mai numeroasă oaste din istoria poporului pers, (5) ca să rătăcească la întîmplare departe de tronul lui și în cele din urmă să sfîrșească trădat de oamenii în care se încredea, rege și prizonier în același timp, purtat de colo-colo (spre dezonoarea lui) și apoi ucis de mîna oamenilor cărora le acordase toată încrederea.

(6) Acestea au fost întîmplările nefericite din viața lui Darius; după moarte a avut totuși parte de un mormînt vrednic de un rege, copiii au fost crescuți și educați, din ordinul lui Alexandru, ca pe vremea cînd era încă rege, ca să nu mai spun că Alexandru s-a căsătorit cu fata lui[125].

Darius a murit în vîrstă de vreo cincizeci de ani.

CAPITOLUL 23

Alexandru își regrupă trupele rămase în urmă în timpul acțiunii de urmărire și începu să înainteze în Hyrcania.

Hyrcania este situată în stînga drumului ce duce la Bactra și e străjuită, într-o parte, de munți înalți[126] și acoperiți de păduri; în schimb zona ei de cîmpie se întinde pînă la Marea cea Mare de prin aceste părți. Alexandru pornise în această direcție pentru că i se spusese că străinii care fuseseră sub ascultarea lui Darius se retrăseseră pe acolo în munții tapurilor și pentru că se hotărîse să pună stăpînire peste [pămîntul] acestora din urmă.

(2) Ca urmare își împărți armata în trei și porni pe calea cea mai scurtă și mai grea totodată, luînd cu el majoritatea trupelor (anume cele mai sumar echipate); pe Crateros, cu unitatea lui, cu a lui Amyntas și cu un număr redus de arcași și de călăreți, îl trimise împotriva tapurilor; în sfîrșit, lui Erigyos îi dădu ordin să preia comanda mercenarilor străini și a ce mai rămăsese din cavalerie, cu care avea să înainteze pe șoseaua principală (care era și mai ocolită), aducînd cu sine carele [cu provizii], bagajele și restul armatei.

(3) După ce lăsă în urmă cele dintîi culmi, Alexandru se opri, își organiză tabăra, apoi convocă gărzile, pe macedonenii cei mai ușor echipați și o ceată de arcași, cu care o luă pe un drum foarte greu de umblat, lăsînd în urma lui posturi de observație ori de cîte ori

i se părea ceva suspect, ca să prevină un atac al barbarilor din munți îndreptat împotriva oamenilor care-l urmau pe acest traseu. (4) Însoțit de arcași, Alexandru trecu de-a lungul văilor și ajunse în cîmpie, unde poposi la malul unui rîuleț. Și iată că în timpul popasului sosesc la el Nabarzanes, hiliarhul lui Darius, Phrataphernes, satrapul hyrcanilor și al parților, împreună cu alte persoane de seamă din rîndurile perșilor care alcătuiau suita lui Darius, ca să se predea. (5) Alexandru rămase pe loc vreme de patru zile, în care timp îl putură ajunge din urmă trupele întîrziate. Parte dintre acestea trecuseră prin munți fără să li se întîmple nimic; numai agrianii, care constituiau ariergarda, fuseseră atacați de barbarii din munți, pe care însă îi respinseseră cu tirul săgeților.

(6) Plecat de acolo, Alexandru se îndreptă spre Zadracarta[127], o cetate de-a hyrcanilor. Pe parcurs făcu jonctiunea cu trupele lui Crateros, care nu dăduseră de urma mercenarilor din slujba lui Darius, dar care, în schimb, puseseră stăpînire pe teritoriul străbătut, cucerindu-l cu arma în mînă ori de cîte ori se întîmplase ca localnicii să nu cedeze. Tot atunci se întîlni și cu Erigyos, urmat de bagajele și carele [armatei]. (7) Ceva mai tîrziu sosi la el și Artabazos, aducînd cu el, dintre copiii lui, pe Cophaios, pe Ariobarzanes și pe Arsames, și o solie trimisă de mercenarii foști în slujba lui Darius, la care vom adăuga pe Autophradates, satrapul tapurilor. Alexandru îi lăsă lui Autophradates[128] satrapia, îl primi pe Artabazos și pe fiii lui cu cinste (avînd în vedere, înainte de toate, rangul lor în Persia și [statornicia] credinței lor față de Darius); (8) în schimb, solilor elini, care îl rugau să accepte împăcarea cu toți mercenarii, le răspunse că nu poate fi vorba de o împăcare cu ei, pentru că se făcuseră vinovați de o mare fărădelege cînd luaseră armele în mînă trecînd de partea barbarilor împotriva Eladei, fără să țină seama de poziția elinilor [în această problemă]; în consecință, le porunci să vină cu toții și să se predea, lăsîndu-l pe el să le

hotărască soarta, iar dacă nu, să-şi caute scăparea unde vor putea. (9) Elinii îi răspunseră că îşi pun, laolaltă cu ceilalţi, soarta în mîinile lui şi îi cerură o persoană care să preia comanda, ca să nu aibă dificultăţi la întoarcere (după spusele lor, erau cu toţii vreo mie cinci sute de oameni); drept care Alexandru trimise la ei pe Andronicos al lui Agerros[129] şi pe Artabazos.

CAPITOLUL 24

De acolo Alexandru pătrunse pe teritoriul mardienilor cu gărzile, cu arcaşii, cu agrianii şi cu unităţile lui Coinos şi Amyntas, cărora trebuie adăugată jumătate din cavalerie plus sulițaşii călări (formaţie ce luase fiinţă între timp).

(2) De-a lungul întregii regiuni — sau aproape — Alexandru făcu numeroase victime, fie printre mardienii fugari, fie printre cei ce îi opuseseră rezistenţă; un mare număr de oameni îi căzură în mînă vii. Trebuie spus că de-a lungul timpului nimeni nu îndrăznise să vină cu război asupra lor, atît din cauza asprimii meleagurilor cît şi pentru faptul că mardienii erau săraci şi, mînaţi de sărăcie, luptători buni. De aceea mardienii nu prevăzuseră incursiunea lui Alexandru (mai ales că acesta din urmă se aventurase, chiar şi pînă atunci, cam departe), lucru care explică în mare măsură cum de au putut ei să fie luaţi pe nepregătite. (3) Mulţi dintre ei îşi căutară scăparea în munţii lor atît de înalţi şi de prăpăstioşi, închipuindu-şi că Alexandru n-are să ajungă niciodată chiar pînă acolo; dar cînd văzură că el se apropie şi de acest punct, îi trimiseră soli şi se predară, cedîndu-i şi teritoriul.

Alexandru le-a lăsat totuşi mardienilor libertatea, numai că a numit satrap peste ei şi peste tapuri pe Autophradates.

(4) Întors în punctul de unde pornise incursiunea în ţara mardienilor, Alexandru primi pe mercenarii elini

care veniseră la el şi pe solii trimişi de Sparta regelui Darius, pe numele lor Callicratidas, Pausippos, Monimos şi Onomas[130], ca şi pe atenianul Dropides, pe care îi arestă. Celor veniţi din Sinope[131] le dădu drumul, avînd în vedere că Sinope nu făcea parte din Comunitatea grecească şi, din moment ce [sinopenii] depindeau de perşi, nu li se putea reproşa faptul că trimiseseră regelui lor o solie. (5) Cu acelaşi prilej dădu drumul şi celorlalţi elini care se angajaseră să lupte pentru perşi înainte de încheierea păcii şi a alianţei macedonenilor [cu statele greceşti], ca şi trimisului Calcedonului[132], pe nume Heraclide. Pe ceilalţi îi înştiinţă că pe viitor vor lupta pentru el în schimbul aceleiaşi solde şi le dădu drept comandant pe Andronicos, care îi adusese la el şi dovedise că ştia ce trebuia făcut ca să-şi salveze oamenii.

CAPITOLUL 25

După ce rezolvă cele de mai sus, Alexandru plecă la Zadracarta, cetatea cea mai mare şi, totodată, cetatea de scaun a Hyrcaniei. Acolo zăbovi cincisprezece zile, înălţă zeilor jertfele rînduite, organiză jocuri gimnice, apoi porni spre ţara parţilor, iar de acolo spre meleagurile Ariei şi spre Susia, cetate din Aria, unde a şi fost întîmpinat de Satibarzanes, satrapul arienilor, (2) pe care Alexandru îl menţinu ca satrap, dîndu-i şi pe Anaxippos (din cavaleria sa de elită) cu patruzeci de sulițaşi călări, ca să supravegheze regiunea şi ca arienii să nu aibă de pătimit în timpul trecerii armatei pe teritoriul lor.

(3) Tot atunci sosiră la Alexandru cîţiva perşi ca să-i dea de ştire că Bessos a hotărît să poarte tiara[133] cea dreaptă şi mantia [regilor] perşi, că nu-şi mai zice Bessos, ci Artaxerxes, că se dă drept regele Asiei, că a strîns în jurul lui pe toţi perşii fugiţi la Bactra şi un

mare număr de bactrieni și că așteaptă, dintr-un moment în altul, sosirea sciților, aliații săi.

(4) Alexandru, care avea cu sine întreaga sa armată, porni spre Bactra, unde se întîlni și cu Filip, fiul lui Menelau, sosit din Media cu cavaleria de mercenari (al cărui comandant era), cu tesalienii rămași de bunăvoie și cu mercenarii lui Andromachos. Nicanor, fiul lui Parmenion și comandant al gărzilor, se îmbolnăvise între timp și murise.

(5) În drum spre Bactra i se dădu de știre că Satibarzanes, satrapul arienilor, ucisese pe Anaxippos și pe sulițașii călări, înarmase pe arieni și îi convocase în cetatea Artacoana, cetatea de scaun a arienilor, unde hotărîse ca, dacă Alexandru avea să se arate prin apropiere, să plece cu armata lui la Bessos, să-și unească forțele cu ale lui și să lovească în macedoneni cum vor găsi că e mai bine. (6) De îndată ce află această știre, Alexandru renunță la Bactra, convocă pe sulițașii călări, cavaleria de elită, pe arcași, pe agriani și unitățile lui Amyntas și Coinos, lăsă restul armatei pe loc sub comanda lu Crateros și porni în marș forțat împotriva lui Satibarzanes și a arienilor, făcu în două zile cale de șase sute de stadii și ajunse la Artacoana.

(7) Aflînd de apropierea lui Alexandru și impresionat de viteza cu care înaintase, Satibarzanes se hotărî să fugă cu o ceată de călăreți arieni, mai ales că majoritatea ostașilor, care auziseră la rîndul lor că Alexandru e pe urmele lor, îl părăsiseră. Alexandru urmări pretutindeni, cu înverșunare, pe toți părtașii la răscoală, care fugiseră de prin sate, pe unii ucigîndu-i, pe alții luîndu-i robi, iar ca satrap numi peste arieni pe Arsaces[134], de felul lui din Persia. (8) După aceea luă cu sine și trupele rămase cu Crateros și porni mai departe în regiunea zarangienilor[135], ajungînd în preajma reședinței regilor acestor oameni. Însă Barsaentes (unul dintre cei ce îl omorîseră pe Darius în timpul retragerii), care stăpînea peste acest ținut, aflînd că Alexandru se apropie, fugise la indienii de pe celălalt mal al Indu-

sului; dar indienii aveau să-l facă prizonier și aveau să-l trimită înapoi lui Alexandru, care îl ucise ca să-l pedepsească pentru că-l trădase pe Darius.

CAPITOLUL 26

Cam tot atunci[136] a aflat Alexandru și de conspirația lui Philotas, fiul lui Parmenion, îndreptată împotriva sa. Atît Ptolemeu cît și Aristobul afirmă că Alexandru fusese prevenit mai de mult, încă de pe cînd se afla în Egipt, de uneltirile lui Philotas, cărora însă nu le dăduse crezare, datorită atît vechii lor prietenii și admirației pe care o avea pentru Parmenion, tatăl lui Philotas, cît și datorită încrederii lui în acesta din urmă. (2) Ptolemeu al lui Lagos povestește că Philotas a trebuit să se înfățișeze înaintea macedonenilor[137], că Alexandru i-a adus acuzații grave, că Philotas a încercat să se dezvinovățească, dar că după aceea a venit rîndul denunțătorilor care l-au pus atît pe el cît și pe ceilalți membri ai conspirației în fața unor dovezi de netăgăduit, printre care chiar mărturisirea lui Philatos, care recunoscuse că știa de o conspirație ce se urzea împotriva lui Alexandru și o trecuse sub tăcere, deși intra de cîte două ori pe zi în cortul lui Alexandru.

Philotas și complicii lui au fost doborîți de macedoneni cu lovituri de suliță; în schimb, Alexandru l-a trimis pe Polydamas, din cavaleria de elită, la Parmenion, cu o scrisoare adresată generalilor săi din Media: Cleandros, Sitalces și Menidas, subordonați lui Parmenion. (4) Și Parmenion a fost ucis de ei[138], fie pentru că lui Alexandru i se păruse de necrezut ca Parmenion să nu fi știut nimic de conspirația urzită de propriul său fiu, fie că (chiar dacă nu avusese nici un amestec în complot) ar fi fost o greșeală ca Parmenion să mai rămînă în viață după moartea fiului său, pentru că însuși Alexandru îi acordase mari onoruri. La cele de mai sus se adaugă faptul că el se bucura de o mare

influență în rîndurile armatei, și nu numai printre macedoneni, dar chiar printre mercenari. Peste aceștia din urmă comandase în nenumărate rînduri și cu cele mai bune rezultate, atît în cadrul îndatoririlor sale normale, cît și în afara lor, în urma vreunui ordin de al lui Alexandru.

CAPITOLUL 27

Pare-se că tot cam atunci a fost judecat și Amyntas al lui Andromenes, laolaltă cu Polemon, Attalos[139] și Simmias, frații săi, sub acuzația de a fi luat parte la complotul îndreptat împotriva lui Alexandru, avînd în vedere prietenia strînsă care-i lega de Philotas. (2) Majoritatea [celor de față] găsise verosimilă acuzația, cu atît mai mult cu cît Polemon (unul dintre frați) fugise la dușmani îndată după arestarea lui Philotas. Totuși Amyntas și frații săi țînură piept acuzațiilor și izbutiră să se dezvinovățească înaintea macedonenilor de așa manieră, că trebui să li se redea libertatea. Îndată după aceasta [Amyntas] ceru, în adunare publică, să i se îngăduie să-l aducă înapoi pe fratele său, ceea ce macedonenii îi acordară. (3) [Amyntas] plecă în aceeași zi și se întoarse cu Polemon, ceea ce întări impresia de nevinovăție lăsată de Amyntas. Numai că puțin mai tîrziu, în timp ce ataca un cătun, Amyntas a murit străpuns de o săgeată, așa că punerea lui în libertate nu i-a adus decît un singur bine, anume acela de a-i îngădui să moară cu numele nepătat[140].

(4) Alexandru numi în cavaleria sa de elită alți doi comandanți, pe Hephaistion, fiul lui Amyntor, și pe Cleitos, fiul lui Dropides, împărți cavaleria de elită în două pentru că nu mai era de părere să se acorde comanda unei formații de cavalerie atît de puternice (cea mai puternică de care dispunea, sub raportul pregătirii și al celorlalte calități ce se cer în asemenea caz), chiar și unui prieten, și ajunse pe teritoriul celor care, înainte

vreme, se numeau ariaspi[141] și care ulterior primiseră numele de evergeți pentru că îl ajutaseră pe Cirus, fiul lui Cambise, în timpul expediției din Sciția. (5) Alexandru, ai cărui înaintași fuseseră în relații cu Cirus, se purtă bine cu ei, și, constatînd că evergeții nu sînt organizați după tipicul barbarilor de pe aici, ci că au un cod de legi propriu, ca și elinii cei mai bine organizați, îi lăsă liberi și le acordă pămînt din vecinătăți, cît îi ceruseră (de altfel nici ei nu-i ceruseră prea mult). Apoi aduse jertfe lui Apolo și arestă pe Demetrios, din corpul său de gardă, bănuit a fi luat parte la conspirația lui Philotas; iar în locul lui numi în corpul de gardă pe Ptolemeu al lui Lagos.

CAPITOLUL 28

O dată rezolvate aceste probleme, Alexandru se îndreptă spre Bactra (unde se afla și Bessos), întinzîndu-și stăpînirea și asupra drangienilor și a gadrosienilor. Cu același prilej îi supuse și pe arachosieni, peste care numi satrap pe Menon[142], și invadă țara indienilor, vecinii arachosienilor.

Campania organizată împotriva popoarelor menționate mai sus a trebuit dusă în pofida unor mari zăpezi și a lipsei de provizii, și a cerut soldaților eforturi grele.

(2) Între timp Alexandru află că arienii se răsculaseră din nou și că Satibarzanes se întorsese la ei cu două mii de călăreți, pe care îi obținuse de la Bessos; de aceea trimise împotriva lor pe Artabazos, persul, pe Erigyos și pe Caranos[143], din cavaleria sa de elită, și trimise vorbă lui Phrataphernes, satrapul parților, să ia parte la expediția îndreptată împotriva arienilor.

(3) A urmat o luptă grea între armata lui Erigyos și Caranos, pe de o parte, și Satibarzanes [cu oamenii lui], în care barbarii n-au putut fi puși pe fugă decît abia după ciocnirea dintre Satibarzanes și Erigyos, ciocnire

în care Erigyos i-a străpuns lui Satibarzanes țeasta cu sulița și l-a ucis. Ca urmare, barbarii au început să fugă în adevărată derută.

(4) La aceeași dată Alexandru se apropia de Munții Caucaz[144], unde pusese bazele unei cetăți cu numele de Alexandria[145]. Acolo aduse jertfe zeilor cărora li se închina de obicei, apoi trecu munții și numi satrap al ținutului pe persul Proexes[146], lăsînd însă lîngă el, ca să-l supravegheze, pe Neiloxenos, fiul lui Satyros, cu ceva armată.

(5) Caucazul este, după spusele lui Aristobul, masivul cel mai înalt din Asia, însă — cel puțin de această parte — este lipsit de păduri. Caucazul se întinde pînă departe — dacă ținem seama de faptul că Munții Taurus, care despart Cilicia de Pamphilia, nu sînt decît o prelungire a Munților Caucaz, după cîte se pare, și că mai există și alte masive, care însă au căpătat nume diferite, după cum le-a fost voia oamenilor de pe acolo. (6) În Caucaz nu poți găsi decît terebint și silfion (așa, cel puțin, pretinde Aristobul); cu toate acestea, muntele e foarte populat și bogat în turme de oi și de vite. (Oilor le place mult silfionul, iar cînd îl simt de departe, dau buzna într-acolo, smulg mai întîi floarea plantei, apoi și rădăcina, pe care de asemenea o înghit. (7) Iată de ce și sînt duse oile în Cirene, atît de departe de locurile unde crește silfion; unii îngrădesc chiar aceste locuri, ca oile să nu poată în nici un chip ajunge la ele, chiar dacă s-ar afla prin apropiere, pentru că în Cirene planta are mare preț.)

(8) Între timp, Bessos, înconjurat de cei ce îl ajutaseră să-l facă prizonier pe Darius, de șapte mii de bactrieni și de daii de astă-parte a fluviului Tanais[147], pustii regiunea de la poalele Caucazului în speranța că pustietatea locurilor care avea să-l despartă de Alexandru și lipsa unor surse de aprovizionare aveau să-l determine pe Alexandru să renunțe a înainta în această direcție. (9) Cu toate acestea, Alexandru nu renunță la înaintare, deși avea de înfruntat greutăți de nedescris din

cauza zăpezii și a lipsurilor. Anunțat de apropierea lui Alexandru, Bessos trecu pe celălalt mal al apei Oxos[148], dădu foc vaselor pe care traversase și plecă mai departe, ajungînd în Nautaca Sogdianei (10) urmat de oamenii lui Spitamenes[149] și Oxyartes[150] și de daii de la Tanais. După ce aflară de fuga lui Bessos, călărețiii lui se întoarseră pe felurite căi la casele lor.

CAPITOLUL 29

Ajuns la Drapsaca, Alexandru își odihni oamenii, apoi plecă mai departe către Aornos și Bactra, cele mai mari orașe din Bactria, pe care le cuceri fără a întîmpina rezistență. La Aornos lăsă și o garnizoană sub comanda lui Archelaos, fiul lui Androcles, din cavaleria sa de elită. Peste ceilalți bactrieni, care nu-i făcură dificultăți, numi satrap pe persul Artabazos.

(2) În urmă se îndreptă spre fluviul Oxos. Acest fluviu izvorăște din Munții Caucaz și este cel mai mare curs de apă întîlnit de Alexandru și de armata lui în Asia, dacă exceptăm pe cele din India, care sînt mai mari decît orice fluviu; Oxos se varsă în marea cea mare din dreptul Hyrcaniei[151]. (3) Alexandru încercă să traverseze fluviul, dar nu găsi nici un loc prielnic, pentru că apa avea o lărgime de vreo șase stadii și era cu mult mai adîncă decît ai crede, socotind lărgimea ei; apoi [albia ei] era nisipoasă și curentul puternic, așa că pilonii bătuți în sol erau lesne dați peste cap, dacă ținem seamă de faptul că nisipul nu e un material destul de compact ca să poată oferi un suport sigur. (4) Trebuie adăugat că lemn nu găsești prin acele locuri, iar aprovizionarea cu materiale necesare construirii unui pod ar fi cerut timp mult, ele trebuind aduse de departe. De aceea Alexandru dădu ordin să se strîngă toate pieile de cort, să se pună în ele paie cît se poate de uscate, să fie legate în baloturi și cusute bine, ca apa să nu poată pătrunde în ele. După umple-

rea și coaserea baloturilor, armata putu trece pe celălalt mal în cinci zile.

(5) Înaintea traversării Alexandru triase din rîndurile macedonenilor pe cei mai bătrîni și incapabili de a mai lupta[152], le dăduse drept tovarăși pe tesalienii rămași de bunăvoie și îi trimisese acasă. Cu același prilej trimisese și pe Stasanor[153], din cavaleria de elită, la arieni, cu ordin să-l aresteze pe Arsames, satrapul lor, pe care îl suspecta că pune ceva la cale; locul lui avea să fie luat chiar de Stasanor.

(6) După trecerea fluviului Oxos, Alexandru porni în marș forțat spre punctul unde, după cum i se spusese, avea să dea de Bessos și de forțele care îl sprijineau. Pe drum se întîlni cu niște trimiși de-ai lui Spitamenes și Dataphernes[154] care îl preveneau că, dacă le va trimite armată cît de puțină și un comandant, aveau să-l captureze pe Bessos și să i-l predea; de altfel, Bessos era de pe acum prizonierul lor, cu toate că nu fusese pus în lanțuri. (7) Știrea îl determină pe Alexandru să se mai gîndească și la odihnă, pentru ca apoi să pornească mai departe cu armata într-un ritm mult mai lent; în schimb, îl trimise pe Ptolemeu al lui Lagos cu trei unități din cavaleria de elită și cu toată formația de sulițași călare, plus corpul de pedestrași al lui Philotas, iar pe lîngă aceștia o mie de soldați din gărzi. toți agrianii și jumătate din efectivul său de arcași, cu ordin să ajungă cît mai repede la Spitamenes și Dataphernes.

Ptolemeu se duse așa cum grăia ordinul, făcu în patru zile cale de zece etape și ajunse în locul unde, cu o zi înainte, făcuseră popas barbarii lui Spitamenes.

CAPITOLUL 30

Aci Ptolemeu află că Spitamenes și Dataphernes nu se hotărîseră încă de-a binelea să-l predea pe Bessos [lui Alexandru]. De aceea renunță la pedestrași, cărora

le dădu ordin să-l urmeze în formație regulată, și plecă cu cavaleria, ajungînd în cele din urmă în preajma unui sat în care se afla și Bessos cu un mic număr de ostași. (2) Oamenii lui Spitamenes plecaseră între timp, jenîndu-se a-l preda pe Bessos. Ptolemeu încercui satul cu călăreții lui (satul era împrejmuit cu niște ziduri prevăzute cu porți), apoi puse să se strige barbarilor dinăuntru că vor putea ieși nevătămați din sat dacă i-l vor preda pe Bessos. Drept răspuns, localnicii lăsară pe Ptolemeu să intre cu toți oamenii lui. (3) După ce puse mîna pe Bessos, Ptolemeu trimise un purtător de cuvînt să-l întrebe pe Alexandru cum dorește el să arate Bessos cînd va da ochii cu el. Alexandru i-a răspuns că vrea ca Bessos să stea gol, cu un lanț de gît, pe partea dreaptă a drumului pe care el avea să treacă cu armata. Or, Ptolemeu execută ordinul întocmai.

(4) Zărindu-l pe Bessos, Alexandru trase carul lîngă el și îl întrebă ce motiv îl determinase tocmai pe el, unul dintre cei mai apropiați oameni ai lui Darius, unul dintre cei care se bucuraseră de cele mai mari favoruri din partea lui, să-și facă regele prizonier, să-l poarte în lanțuri și să-l omoare. Răspunsul lui Bessos a fost că nu se gîndise numai el la această soluție, ci și ceilalți oameni din suita lui Darius, care văzuseră în ea singura cale de a găsi iertare la Alexandru. (5) Auzind aceste vorbe, Alexandru dădu poruncă să fie biciuit Bessos; iar un crainic avea să repete în tot acest timp cuvintele cu care, luîndu-i interogatoriul, îl acuzase.

După ce a fost schingiuit cum am arătat, Bessos a fost trimis la Bactra, unde avea să fie executat.

Așa relatează Ptolemeu episodul privitor la Bessos; în schimb, Aristobul afirmă că oamenii lui Spitamenes și Dataphernes l-au dat pe Bessos în mîna lui Ptolemeu și că tot ei l-au adus înaintea lui Alexandru gol și în lanțuri[155].

(6) Alexandru își înzestră cavaleria cu cai de prin acele locuri, întregindu-i efectivul (mulți dintre caii

lui pieriseră în timpul traversării Caucazului și în timpul marșului efectuat pînă la fluviul Oxos și de la Oxos înainte), apoi plecă spre Maracanda[156], reședința regilor din Sogdiana, (7) iar de acolo spre fluviul Tanais. Fluviul acesta, despre care Aristobul spune că mai poartă și numele de Orxantes, după numele barbarilor de prin acele locuri, izvorăște de asemeni din munții Caucaz și se varsă tot în Marea Hyrcană, (8) și se deosebește de celălalt Tanais, despre care Herodot[157] istoricul spune că face parte din cele opt fluvii ale Sciției, că izvorăște dintr-un lac întins și se varsă într-unul și mai mare, Meotic[158], făcînd — spun unii — granița dintre Asia și Europa; (9) pentru că, după ei, lacul Meotic, care nu este decît un golf al Pontului Euxin, și fluviul Tanais ce se varsă în el, despart Asia de Europa, tot așa cum marea din dreptul Gadeirei[159] și a nomazilor Libiei [din dreptul Gadeirei] desparte Libia de Europa, sau după cum Nilul desparte Libia de Asia[160].

(10) În punctul acela s-a întîmplat ca un număr de macedoneni, plecați la oarecare depărtare după nutreț, să fie măcelăriți de barbari, care, după ce și-au făcut de cap, s-au retras în munții lor semeți și prăpăstioși; numărul lor era de vreo treizeci de mii, cu totul. Alexandru apelă la trupele sale cele mai ușor echipate și porni împotriva lor. (11) Macedonenii atacară înălțimile în repetate rînduri, și la început tirul barbarilor izbutea să-i arunce înapoi, provocînd oamenilor răni grave (trebuie să spun că chiar Alexandru a primit o săgeată în pulpă, și că ea i-a fisurat peroneul). Cu toate acestea, Alexandru a reușit să pună stăpînire și pe aceste meleaguri; parte dintre barbari au murit de sabia macedonenilor, iar mulți s-au prăvălit de pe stînci și au murit așa. Fapt este că din treizeci de mii n-au mai rămas decît opt mii în viață.

CARTEA A IV-A

CAPITOLUL 1

Puține zile mai tîrziu sosiră la Alexandru trimiși de-ai sciților abieni[1], pe care Homer îi socotește[2] a fi cei mai drepți oameni de pe lume și îi laudă în cartea lui. Populația aceasta locuiește, la rîndul ei, în Asia și nu știe de stăpîn — probabil datorită sărăciei oamenilor și felului lor de a fi atît de drept. Au mai sosit la el și soli de-ai sciților europeni, populația cea mai numeroasă din Europa. (2) Alexandru îi trimise îndărăt însoțiți de [ofițeri] din cavaleria sa de elită, care aveau misiunea oficială de a mijloci încheierea unei înțelegeri, dar care de fapt fuseseră trimiși să culeagă date despre relieful și clima Sciției, despre numărul locuitorilor ei, despre obiceiurile lor și despre armele de care se folosesc ei cînd sînt chemați la luptă.

(3) În același timp Alexandru hotărî să zidească o nouă cetate pe malul fluviului Tanais, căreia avea să-i dea propriul său nume[3]. Așezarea ei întrunea toate condițiile ca să facă cetatea cît se poate de prosperă și de binevenită în cazul organizării unei expediții în Sciția; așezarea mai fusese gîndită și ca punct de rezistență[4], în această regiune, împotriva barbarilor de cealaltă parte a apei. (4) Or, orașul trebuia să crească mult, după toate socotelile, anume dacă ținem seamă cîți oameni aveau să-l locuiască, sau dacă ne gîndim la faima numelui pe care-l purta.

Între timp barbarii de pe malul fluviului puseră mîna pe garnizoanele macedonene din cetățile lor, le nimiciră, apoi, pentru mai multă siguranță, întăriră sistemul de fortificație al cetăților. (5) La actul lor de nesupunere a luat parte și majoritatea sogdienilor, care fuseseră asmuțiți de cei ce-l prinseseră pe Bessos[5]; în felul acesta au fost tîrîți la răzmeriță și un număr de bactrieni, fie din cauza fricii pe care le-o inspira

persoana lui Alexandru, fie în urma hotărîrii lui Alexandru de a convoca pe mai marii lor la Zariaspa, capitala lor, convocare ce nu lăsa să se întrevadă nimic bun.

CAPITOLUL 2

Cînd i se aduse la cunoştinţă ce se întîmplase, Alexandru dădu ordin fiecărei unităţi să-şi facă un anumit număr de scări, apoi plecă [cu armata] din locul unde poposise şi se îndreptă spre cea mai apropiată dintre acele cetăţi, pe numele ei Gaza[6] (se pare că barbarii din regiune se retrăseseră cu toţii în şapte cetăţi). (2) La Cyropolis, cea mai mare dintre ele, îl trimise pe Crateros; acolo se afla masată şi cea mai mare parte dintre barbari. Crateros avea ordin să se aşeze cu oamenii săi în apropierea cetăţii, să sape un şanţ în jurul ei, să ridice un val şi să-şi fixeze maşinăriile de care avea să se folosească, aşa fel încît cei dinăuntru, preocupaţi de activitatea oamenilor lui Crateros, să nu mai poată da ajutor celorlalte cetăţi.

(3) Ajuns la Gaza, Alexandru nu aşteptă nici un moment, ci dădu imediat semnalul pentru asaltul fortificaţiilor, care erau scunde şi de pămînt. De jur împrejur au fost ridicate scările; [a urmat] asaltul pedestraşilor, susţinut de tirul prăştiaşilor, de-al arcaşilor şi de-al suliţaşilor, îndreptat împotriva apărătorilor din fortificaţii şi asociat cu tirul maşinilor de război. Ploaia de proiectile izgoni curînd pe apărători, aşa că scările au putut fi proptite îndată, mijlocind căţăratul macedonenilor pe fortificaţii. (4) Conform dispoziţiilor lui Alexandru, aceştia din urmă uciseră pe toţi bărbaţii, iar pe femei, pe copii şi restul prăzilor îi luară cu ei.

De acolo plecară imediat spre cea de-a doua cetate locuită, care le căzu în mînă în acelaşi fel şi în aceeaşi zi, iar prizonierii avură parte de aceeaşi soartă. Ajuns la cea de-a treia cetate, Alexandru o cuceri în ziua următoare de la cel dintîi asalt.

(5) Angajat cu pedestrimea lui în aceste acţiuni, Alexandru îşi trimise cavaleria la următoarele două cetăţi, punîndu-le în vedere să aibă grijă ca nu cumva oamenii dinăuntru, înştiinţaţi de căderea cetăţilor din vecinătatea lor şi de apropierea lui Alexandru, să scape cu fuga, făcînd urmărirea lor mai grea. Şi s-a întîmplat întocmai, iar trimiterea cavaleriei s-a dovedit cît se poate de necesară, (6) pentru că barbarii din cele două cetăţi încă necucerite, zărind fumul ridicîndu-se din cetatea vecină (care fusese incendiată) şi aflînd de la cîţiva fugari, care izbutiseră să scape de măcel, de cucerirea ei, dăduseră cu toţii buzna afară din cetate; numai că [acolo] aveau să dea peste cavaleria lui Alexandru în formaţie de luptă şi cavaleria avea să ucidă pe cei mai mulţi dintre ei.

CAPITOLUL 3

Aşa cum am arătat, Alexandru cuceri cinci cetăţi în două zile, făcînd mulţime de robi; după aceea se îndreptă spre cea mai mare dintre toate, spre Cyropolis. Aceasta din urmă era înconjurată de fortificaţii mai înalte decît celelalte, fiind o ctitorie de-a lui Cyrus[7]; în ea se retrăseseră cei mai mulţi şi cei mai vajnici dintre aceşti barbari, fapt care o făcea mult mai greu de cucerit dintr-o dată. De aceea Alexandru hotărîse să aşeze maşini de război în faţa zidurilor, să lovească în ele şi să pătrundă în cetate prin spărturi. (2) Dar cînd dădu cu ochii de albia rîului care străbătea cetatea în anotimpul rece (rîu care în momentul acela secase, aşa că nu mai ajungea pînă la ziduri, oferind astfel un loc bun pentru pătrunderea soldaţilor săi în cetate), Alexandru luă cu sine garda sa personală, restul gărzilor, arcaşii şi pe agriani şi, profitînd de faptul că barbarii se concentraseră în dreptul maşinilor de război şi al oamenilor săi care luptau acolo, se furişă de-a lungul albiei rîului, pă-

trunse cu un mic număr de oameni în cetate, (3) apoi sparse, din interior, porțile aflate în apropiere, permițînd accesul restului trupelor. Cînd auziră de pătrunderea oamenilor lui Alexandru în cetate, barbarii se întoarseră împotriva lor și îi atacară cu înverșunare (în timpul încăierării un bolovan l-a lovit pînă și pe Alexandru în cap și în ceafă, iar Crateros și alți ofițeri au fost răniți de săgeți); cu toate acestea, macedonenii izbutiră să-i scoată din centrul cetății și să-i împrăștie.

(4) Între timp, asediatorii, care atacaseră zidurile, ajunseră în creștetul lor și le găsiră pustii. În timpul primei faze a asediului au murit cam opt mii de dușmani (cu totul se strînseseră în cetate cincisprezece mii de oameni); ceilalți s-au refugiat în cetățuie. Alexandru îi asedie și pe aceștia din urmă o zi întreagă, la capătul căreia barbarii, istoviți de sete, s-au predat.

(5) Cea de-a opta cetate a căzut fără să opună rezistență. După spusele lui Ptolemeu, ea i-a fost pur și simplu predată lui Alexandru de către cei dinăuntru; în schimb, după Aristobul, și ea a trebuit cucerită cu arma în mîna, iar prizonierii au plătit toți cu viața. Revenind la spusele lui Ptolemeu, aflăm că Alexandru i-a repartizat pe aceștia din urmă între unitățile sale, cu ordin să fie puși în lanțuri și păziți tot timpul șederii lui acolo, ca nici unul dintre autorii rebeliunii să nu-i poată scăpa.

(6) Între timp ajungea la malul fluviului Tanais o armată trimisă de sciții din Asia, care auziseră, majoritatea, că unii dintre barbarii de dincolo de fluviu se răzvrătiseră împotriva lui Alexandru; sciții sosiseră cu intenția ca, dacă într-adevăr avusese loc o acțiune de acest fel, să lovească și ei în macedoneni. În același timp sosi și știrea că oamenii lui Spitamenes asediază garnizoana din Maracanda. (7) Alexandru trimise îndată împotriva lui Spitamenes pe Andromachos, pe Menedemos și pe Caranos, cu șaizeci de călăreți din cavaleria de elită și opt sute de mercenari (peste care

fusese numit Caranos) și cu încă o mie cinci sute de pedestrași mercenari, în fruntea cărora numi pe tălmaciul Pharnuches, un lician cunoscător al limbii barbarilor de prin aceste părți, care avea faima că știe cum trebuie procedat cu acești oameni.

CAPITOLUL 4

Alexandru rămase pe loc vreme de douăzeci de zile, în care timp incinta cetății proiectate a fost înconjurată cu ziduri. Totodată hotărî să o populeze cu mercenari elini, cu barbari din vecinătate doritori să se mute acolo și cu un mic număr de macedoneni din propria sa armată, anume dintre cei cărora, peste puțină vreme, avea să le expire termenul de slujire sub arme.

După aceea jertfi zeilor, după obicei, organiză întreceri hipice și gimnice, remarcînd totodată că sciții nu se clintiseră de pe malul apei, (2) ba, dimpotrivă, că trăgeau cu arcul în fluviu (care în această regiune nu era prea larg). Mai mult decît atît, sciții își permiteau chiar să-l insulte în felul lor, cu gîndul că Alexandru nu va îndrăzni să se atingă de ei, sau că, dacă avea să o facă, avea să vadă cîtă deosebire este între sciți și populațiile din Asia. Enervat de aceste sfidări, Alexandru se hotărî să-i atace și dădu ordin să se pregătească plutele de piele pentru traversare. (3) Însă cînd jertfi zeilor pentru trecerea pe celălalt mal, jertfa i se arătă potrivnică, ceea ce îl necăji mult pe Alexandru; cu toate acestea, se stăpîni și rămase pe loc. Văzînd însă că sciții nu se mișcă de pe poziții, Alexandru aduse din nou jertfă, în același scop, numai că Aristandros prezicătorul găsi din nou în ea semnele unei primejdii. De data asta însă Alexandru îi răspunse că preferă să se arunce într-o aventură decît, așa cum o pățise odinioară Darius, tatăl lui Xerxes, să ajungă de rîsul sciților după ce cucerise aproape

toată Asia. Cu toate acestea, Aristandros rămase la interpretarea lui, deși Alexandru ar fi dorit să audă de la el alte vorbe.

(4) Cînd plutele de piele fură gata, armata se alinie, complet echipată, pe malul fluviului, iar la un semn mașinile de război începură să-și arunce proiectilele în sciții care călăreau de-a lungul malului opus, făcînd chiar victime în rîndurile lor, dintre care un om, lovit chiar între scut și pieptar, căzu străpuns de pe cal. Barbarii rămaseră impresionați de lungimea tirului acestor proiectile, care fuseseră în stare să ucidă pe unul dintre vitejii lor, așa că se retraseră puțin de la mal. (5) Dîndu-și seama că proiectilele au reușit să-i intimideze pe sciți, Alexandru începu trecerea fluviului în sunetul trîmbițelor, sub directa sa comandă; restul armatei îl urma. Traversarea a fost începută de arcași și de prăștiași, care aveau ordin să tragă cu praștiile și cu arcurile în sciți, ca să-i țină departe de punctul în care avea să debarce falanga pedestrașilor atîta timp cît avea să țină traversarea cavaleriei, în întregul ei.

(6) Văzîndu-și oamenii ajunși cu toții dincolo, Alexandru lansă mai întîi împotriva sciților un escadron de cavalerie mercenară și patru unități de sulițași, cărora însă sciții le rezistară; apoi tot sciții începură să le dea tîrcoale călare și, profitînd de superioritatea lor numerică, îi atacau mai întîi, ca apoi să se retragă fără dificultate. Drept urmare Alexandru formă din arcașii săi, din agriani și din restul trupelor ușor echipate un singur corp de armată, îl dădu în seama lui Balacros și, asociindu-i cavaleria, îl trimise împotriva sciților. (7) Ajunse în dreptul lor, trei escadroane din cavaleria de elită și întreaga formație de sulițași călare primiră ordin să atace; iar Alexandru, încolonînd restul cavaleriei, porni la rîndul său în galop împotriva lor. Urmarea a fost că barbarii n-au mai putut efectua mișcările lor de cavalerie în cerc, pentru că atît cavaleria [lui Alexandru] cît și trupele lui ușor înarmate,

amestecate cu cavaleria, îi presau și nu le mai permiteau să dea tîrcoale în voie.

(8) Toate acestea avură drept efect o spectaculoasă retragere a sciților, care au pierdut în aceste împrejurări circa o mie de oameni și una dintre căpeteniile lor, pe Satraces, plus o sută cincizeci de prizonieri. Lupta s-a prefăcut într-o urmărire înverșunată și chinuitoare, dacă ținem seamă de puterea cu care bătea soarele; de altfel, toți oamenii lui Alexandru aveau să sufere de sete, iar Alexandru s-a văzut silit el însuși să bea, pe parcurs, din apa de pe acolo, (9) care se dovedi a fi rea, provocîndu-i o diaree puternică. Incidentul puse capăt urmăririi sciților, care altminteri, după opinia mea, ar fi căzut cu toții victime ale fugăririi dacă lui Alexandru nu i s-ar fi făcut rău. La rîndul lui, Alexandru se simțea din ce în ce mai rău, așa că a trebuit să fie adus înapoi în tabără.

În felul acesta s-a împlinit și prezicerea lui Aristandros.

CAPITOLUL 5

Puțin mai tîrziu sosiră la el soli trimiși de sciți și de regele lor; solii îi prezentau scuzele lor pentru cele petrecute, care nu erau expresia voinței lor comune, ci o acțiune [tipică triburilor învățate] să facă incursiuni pentru jaf; regele adăuga chiar că e gata să facă ce îi va cere Alexandru. Acesta din urmă îi răspunse politicos, mai ales că orice dovadă de neîncredere din parte-i cerea, în mod normal, continuarea ostilităților; or, momentul nu era prielnic atunci pentru așa ceva.

(2) Între timp, la Maracanda, garnizoana macedoneană din cetățuie, care fusese atacată de oamenii lui Spitamenes, contraatacase făcînd o incursiune în afara zidurilor, făcuse un număr oarecare de victime, respinsese pe asediatori, apoi se retrăsese, fără pierderi, din nou în cetățuie. (3) Cînd însă află de apro-

pierea trupelor [de ajutor] trimise de Alexandru la Maracanda, Spitamenes renunță să mai asedieze cetățuia și se retrase spre reședința regilor Sogdianei.

Dar Pharnuches și generalii ce-l însoțeau grăbiră înaintarea, micșorînd mereu distanța dintre ei și Spitamenes (care se retrăgea vizibil spre granița Sogdianei), și invadară, fără a mai căuta pretexte, teritoriul sciților nomazi. (4) Spitamenes adună din același ținut vreo șase sute de călăreți sciți, cu care își întări trupele, apoi, încurajat de ideea alianței lui cu sciții, hotărî să dea piept cu macedonenii, care se apropiau. În acest scop își rîndui oamenii în formație pe un teren plan din vecinătatea deșertului scitic, renunțînd totuși la gîndul de a aștepta pe dușman sau de a-l ataca; soluția la care se oprise consta în a da tîrcoale cu cavaleria sa falangei pedestrașilor macedoneni și în a trage cu arcul în ei. (5) De altfel, oamenii lui scăpau ușor de contraatacurile cavaleriei lui Pharnuches, întrucît dispuneau de cai mai iuți și mai odihniți decît cei ai cavaleriei lui Andromachos, care se resimțeau de pe urma drumului făcut, de-a lungul căruia nu avuseseră parte nici de odihnă, nici de nutreț suficient. Iată de ce trupele lui Alexandru erau nevoite să răspundă viguroaselor atacuri ale sciților fie rămînînd pe loc, fie chiar retrăgîndu-se. (6) Această situație explică, în plus, și marele număr de oameni răniți de săgețile scite, dintre care unii aveau să plătească chiar cu viața. Ca atare macedonenii se rînduiră în formație pătrată și se retraseră spre rîul Polytimetos, al cărui vad împădurit avea să-i pună mai la adăpost de săgețile barbarilor și să facă mai utilă prezența pedestrașilor.

(7) Caranos însă, comandantul cavaleriei, nu era de acord cu planul lui Andromachos, așa că hotărî să treacă rîul ca să-și pună cavaleria la adăpost pe celălalt mal. Pedestrașii îl urmară și ei, coborînd malurile abrupte și traversînd apa rîului de-a valma, fără a mai asculta de ordine, ci numai de frică. (8) Dîndu-și

seama ce greșeală comiseseră macedonenii, barbarii începură să atace cu cavaleria lor pe dușman în timpul traversării, fără a-i da o clipă de răgaz. Astfel parte din ei luară în primire pe cei ce apucaseră să treacă apa rîului și continuau să se retragă, parte se întoarseră atacînd frontal pe cei ce încercau încă să ajungă pe celălalt mal, împingîndu-i înapoi în apă; alții trăgeau în ei cu arcul, dintr-o parte; unii, în sfîrșit, atacau pe cei ce abia începeau să treacă apa. (9) Văzîndu-se amenințați din toate părțile, macedonenii hotărîră să se regrupeze pe un ostrov. Sciții și cavaleria lui Spitamenes îi înconjurară totuși și continuară să tragă, fără întrerupere, cu arcul în ei; rezultatul a fost că, cu excepția unui mic număr de oameni, care au fost luați robi, macedonenii au plătit toți cu viața.

CAPITOLUL 6

Aristobul pretinde că cea mai mare parte a acelei armate a fost nimicită într-o ambuscadă: că sciții s-ar fi ascuns într-o livadă, de unde s-ar fi năpustit asupra macedonenilor chiar în momentul cînd Pharnuches voia să cedeze comanda supremă în favoarea [celor trei] macedoneni trimiși o dată cu el, motivînd că nu se pricepe în ale războiului și că Alexandru îl trimisese mai mult să ia legătura cu barbarii decît să conducă ostilitățile, în timp ce ei aveau dublul avantaj de a fi macedoneni și intimi ai regelui. (2) Însă atît Andromachos și Caranos, cît și Menedemos refuzaseră comanda supremă, ca să nu se creadă cumva că puseseră la cale un complot, nesocotind ordinele lui Alexandru; afară de aceasta, cei trei erau conștienți că în situația încurcată în care se aflau un eventual insucces avea să se răsfrîngă asupra lor nu numai în calitatea lor de simpli indivizi, ci mai ales ca persoane care-și asumaseră toată răspunderea ostilităților, pe care nu le duseseră la bun sfîrșit. [După Aristobul, așadar,]

barbarii îi surprinseseră pe macedoneni nehotărîți și nepregătiți, așa cum reiese de mai sus, izbutind să-i ucidă [aproape] pe toți; fapt este că dintre călăreți n-au putut scăpa cu viață decît patruzeci de inși, iar dintre pedestrași trei sute.

(3) Cînd vestea dezastrului ajunse la urechile lui Alexandru, acesta se lăsă cuprins de o mare mîhnire pentru soarta soldaților săi și hotărî să pornească fără zăbavă împotriva lui Spitamenes și a barbarilor lui. Ca atare convocă jumătate din cavaleria sa de elită, întregul activ al gărzilor, pe arcași, pe agriani și, din efectivul falangei, pe oamenii cei mai ușor echipați, cu care plecă spre Maracanda, întrucît auzise că Spitamenes se întorsese acolo și că reîncepuse să asedieze garnizoana din cetățuie. (4) În trei zile Alexandru făcu cale de o mie cinci sute de stadii[8], iar a patra zi în zori ajunse sub zidurile orașului, din care însă Spitamenes și oamenii lui, auzind de apropierea lui, fugiseră. (5) Alexandru continuă să-i urmărească fără să se oprească în localitate și, ajungînd în punctul unde avusese loc lupta, îngropă în grabă trupurile soldaților [căzuți], apoi continuă urmărirea fugarilor pînă unde începea deșertul. De acolo se întoarse și începu să devasteze regiunea, ucigînd pe barbarii care se puseseră la adăpostul unor fortificații și care, după informațiile de care dispunea, participaseră la atacul fatal macedonenilor. În felul acesta străbătu în lung și în lat regiunea udată de apele rîului Polytimetos; (6) acolo unde dispare rîul, începe însă deșertul. Rîul este bogat în apă; cu toate acestea, nisipul îl înghite, așa cum se întîmplă și cu alte rîuri mari care au curgere continuă, cum ar fi Epardos, care trece pe teritoriul mardienilor, ori Areios (de unde-și trage numele țara arienilor) sau Etymandros, care străbate țara evergeților. (7) Și să nu uităm că nici unul dintre ele nu este mai mic decît Peneiul[9] tesalian, care curge prin valea Tempe și se varsă în mare; Polytimetul este chiar o apă mult mai mare decît Peneios.

CAPITOLUL 7

După ce săvîrși cele de mai sus, Alexandru se opri la Zariaspa, unde rămase pînă spre sfîrșitul iernii[10]. Între timp ajunseră la el Phrataphernes, satrapul parților, și Stasanor, trimiși de el mai înainte la arieni ca să pună mîna pe Arsames. Cei doi îl aduseră cu ei pe Arsames în lanțuri, laolaltă cu Barzanes, pe care Bessos îl numise satrap peste parți, și cu alți părtași la lovitura uneltită de Bessos. (2) Tot acolo sosiră și Epokillos, Melamnidas și Ptolemeu[11], care escortaseră tezaurul încredințat lui Menes, ca și pe aliați, pînă la mare. Au mai sosit și Asandros și Nearchos, cu o armată de mercenari elini; apoi Bessos, satrapul Siriei[12], și Asclepiodoros, guvernatorul, care făcuseră drumul pe mare și aduceau la rîndul lor armată.

(3) Alexandru convocă pe cei prezenți, apoi aduse înaintea lor pe Bessos; și după ce îl acuză de trădare împotriva lui Darius, dădu ordin să i se taie nasul și vîrful urechilor, apoi să fie dus la Ecbatana, unde urma să fie executat în ochii tuturor demnitarilor mezi și perși. (4) Personal, eu nu sînt de acord cu cruzimea pedepsei aplicate lui Bessos, pentru că amputarea mădularelor este, după părerea mea, un obicei specific barbarilor, iar din partea lui Alexandru ea îmi pare ca un semn că regele macedonean se lăsa furat de ideea de grandoare, specifică mezilor și perșilor, și de modul de viață al regilor barbari, care făceau o distincție netă între ei și supușii lor. De altfel, nu sînt de acord nici cu hotărîrea lui de a lepăda costumul macedonean și de a umbla îmbrăcat după moda mezilor — el care era un descendent al lui Heracle —, după cum nu sînt de acord nici cu faptul de a fi renunțat la [cununa] de învingător, pe care o purtase atîta vreme, în favoarea kitarei perse[13], adoptată fără rușine de la învinșii lui. (5) Or, dacă e nevoie de un exemplu, exemplul lui Alexandru arată cum nu se poate mai bine că nici vigoarea trupului, oricît de mare ar fi ea, nici apartenența

la o familie ilustră, nici gloria unui șir neîntrerupt de cuceriri — fie ele și mai însemnate decît ale lui Alexandru — nici ocolul dat Libiei și Asiei, pe mare (ocol urmat, ca în planurile lui, de cucerirea acestor continente), nici chiar adaosul continentului european la celelalte două, nimic din toate acestea nu pot face fericirea cuiva cîtă vreme omul care a fost în stare să ducă la bun sfîrșit asemenea plan nu e în stare să-și stăpînească pornirile[14].

CAPITOLUL 8

Profit de ocazie ca să povestesc aici moartea lui Cleitos, fiul lui Dropides, și ce nenorocire s-a abătut cu acest prilej asupra lui Alexandru, deși faptele s-au petrecut puțin mai tîrziu.

Macedonenii au o sărbătoare închinată lui Dionysos, sărbătoare cu prilejul căreia Alexandru aducea în fiecare an jertfă zeului. (2) Se pare însă că în anul acela Alexandru dăduse uitării pe Dionysos și că adusese, în schimb, jertfe Dioscurilor, dintr-un motiv sau dintr-altul. Și, în timp ce zăboveau asupra băuturii (în ce privește băutura, Alexandru le era o dată mai mult dator barbarilor), se iscă o discuție în care fiecare căuta să demonstreze cum se trage din Zeus, fără a mai ține seama de Tindar[15]. (3) La un moment dat, cîțiva dintre cei prezenți, ca să-l lingușească pe Alexandru (în toate timpurile au existat oameni dintr-aceștia, oameni care nu știu decît să complice viața unui rege, și spița lor are să țină cît lumea), începură să spună că nici Pollux, nici Castor nu se pot compara cu Alexandru și cu ce realizase el; alții, amețiți de băutură, nu se dădeau în lături să pomenească nici de Heracle; „numai invidiei îi datorăm faptul de a nu putea primi, înainte de moarte, onorurile cuvenite de la oameni" — adăugau ei.

(4) Cleitos însă își arătase mai de mult nemulțumirea față de tendințele orientalizante ale lui Alexandru și, pe moment, nu-și ascundea dezacordul cu cele spuse de lingușitori. În cele din urmă, amețit de vin, Cleitos declară că nu poate suporta [să mai audă] insultele ce i se aduceau zeului și că nu le permite celorlalți să ridiculizeze isprăvile eroilor din vechime numai ca să-l pună într-o lumină favorabilă pe Alexandru, pentru că, la urma urmei, Alexandru nu avea nimic de cîștigat din așa ceva.

(5) „În fond eu nu găsesc nimic extraordinar în isprăvile lui Alexandru ca să mă uimească așa cum spuneți voi că v-au uimit; și în orice caz trebuie să recunoașteți că ce a făcut el n-a făcut de unul singur: pentru că de cele mai multe ori ce trecem noi sub numele lui a fost înfăptuit de [soldații lui] macedoneni" — încheie el.

Vorbele lui Cleitos îl enervară la culme pe Alexandru. Ca să spun drept, nici eu nu-s de acord cu ele și cred că, la o beție ca a lor, Cleitos ar fi făcut mai bine să-și țină părerile și să se mulțumească cu neparticiparea la lingușirile celorlalți. (6) În sfîrșit, la un moment dat cîțiva dintre cei prezenți făcură cu reală rea-intenție afirmația că nici Filip nu săvîrșise ceva ieșit din comun (asta, de bună seamă, ca să-l poată și ei lăuda pe Alexandru). Ieșindu-și din fire, Cleitos se apucă să-i ia partea lui Filip și să-l critice pe Alexandru; apoi, din ce în ce mai amețit de băutură, începu — printre altele — să-l dojenească pe Alexandru, aducîndu-i aminte că acesta îi datora viața de cînd avusese loc bătălia ecvestră de la Granicos, în care se luptaseră cu perșii, (7) ca, la urmă, să întindă brațul în sus și să adauge cu mîndrie: „Uite aici, Alexandre, brațul care te-a scăpat atunci de la pieire".

Alexandru, nemaiputînd suporta beția lui Cleitos și vorbele lui înjositoare, se repezi mînios asupra acestuia; totuși tovarășii săi de beție izbutiră să-l țină în loc. Dar cum Cleitos nu contenea cu insultele, (8) Alexandru

începu să strige după gărzi — însă nici gărzile nu răspundeau la apel. Pus în fața acestei situații, Alexandru făcea tot felul de comparații între el și Darius, care, după ce fusese imobilizat de Bessos și de partizanii acestuia, fusese purtat de colo pînă colo, fără a mai păstra din autoritatea lui regească altceva decît titlul. Prietenii lui nu-l mai putură ține multă vreme în loc; [odată scăpat din strînsoarea lor], zic unii că Alexandru s-ar fi repezit la un soldat din gardă, că i-ar fi smuls lancea și că ar fi înfipt-o în [trupul lui] Cleitos, ucigîndu-l pe loc; după alții, ar fi luat de la soldat o sarissă.

(9) Aristobul ne descrie începutul acestei beții. După el, vina cade întreagă pe umerii lui Cleitos, care însă, în momentul în care furia lui Alexandru ajunsese la culme, făcîndu-l să sară de la locul său ca să-l omoare, fusese scos din încăpere de Ptolemeu, fiul lui Lagos, care era atunci de gardă; apoi tot datorită lui putuse escalada zidul cetățuii în care se petrecuse scena și trecuse dincolo de șanț. Cum însă clocotea de furie, Cleitos se hotărîse să se întoarcă, ajungînd din nou la Alexandru tocmai cînd acesta striga după el; în sfîrșit, auzindu-l că-i răspunde: „uite-mă, Alexandre, sînt aici!", Alexandru luase în mînă sarissa, cu care îi pusese capăt zilelor.

CAPITOLUL 9

Și eu sînt întru totul de acord cu faptul că Cleitos se făcuse vinovat de o gravă abatere în momentul în care începuse să-și critice regele; cu toate acestea, găsesc că și Alexandru trebuie compătimit pentru nenorocirea asta, care i-a pus în lumină două aspecte negative, incompatibile oricărei ființe înzestrate cu stăpînire de sine, anume lipsa de măsură la mînie și la băutură.

(2) Dacă însă urmăresc ce s-a petrecut mai departe, din nou nu mă pot reține să nu-l admir pe Alexandru, care și-a dat seama imediat ce lucru groaznic a săvîrșit. Unii afirmă chiar că Alexandru a fost în stare să proptească sarissa de perete, hotărît să se străpungă cu ea pentru că nu înțelegea să mai trăiască după ce-și omorîse prietenul la beție. (3) Majoritatea istoricilor nu pomenesc de așa ceva, în schimb ni-l prezintă pe Alexandru zăcînd și plîngîndu-l pe Cleitos, rostindu-i numele, apoi rostind numele Lanicei, fiica lui Dropides și sora lui Cleitos, care îl crescuse[16] și căreia frumos mai știuse să-i mulțumească pentru îngrijiri (4) acum că ajunsese bărbat în toată firea! Și fiii ei, care toți își dăduseră viața pentru el! Pentru ce? Ca să-i omoare fratele cu propria sa mînă?

Alexandru nu contenea să-și zică de unul singur „ucigaș al prietenilor tăi" și vreme de trei zile n-a vrut să știe nici de foame, nici de sete, pierzînd vremea așa fără a se mai îngriji de cele ale trupului. (5) În cele din urmă cîțiva prezicători îi dădură de știre că totul nu e decît o dovadă a mîniei lui Dionysos, în cinstea căruia Alexandru neglijase să mai jertfească [în acel an]. Convins cu greu de intimii săi, Alexandru, se atinse în cele din urmă de bucate și, de bine, de rău, începu să se ocupe de propria sa persoană; după aceea jertfi cele cuvenite lui Dionysos, mai ales că-i convenea să atribuie nenorocirea mîniei zeului, iar nu propriilor sale cusururi. (6) Eu îl admir din toată inima pe Alexandru pentru faptul că n-a găsit satisfacție în răul comis și pentru faptul de a se fi ferit să stăruiască în rău ori să-și găsească scuze — ceea ce ar fi fost mai rău decît fapta însăși; dîmpotrivă, Alexandru [a avut tăria de a] mărturisi că a greșit, așa cum ar fi putut greși orice alt om.

(7) Spun unii că, la cererea lui Alexandru, sofistul Anaxarchos[17] s-a dus la el ca să-l consoleze și că l-ar fi găsit zăcînd și căinîndu-se. [În fața acestei scene] se pare că Anaxarchos a izbucnit în rîs și i-ar fi spus: „Se cu-

noaşte că nu ştii de ce aşezau înţelepţii din timpurile mai vechi Dreptatea în imediata apropiere a lui Zeus! [Să-ţi spun eu:] toate actele lui Zeus trebuie să fie în acelaşi timp acte de dreptate. Tot aşa trebuie interpretate şi actele unui mare rege, mai întîi de către el însuşi, apoi de restul oamenilor." (8) Cu aceste cuvinte, Anaxarchos izbuti să-l consoleze pe Alexandru pe moment, numai că, după părerea mea, i-a făcut un mare rău, mai mare chiar decît necazul care dăduse peste [regele macedonean], spunîndu-i părerea acelui înţelept după care un rege nu trebuie să se străduiască a face binele cu toată osîrdia, [şi convingîndu-l] că felul acţiunilor unui rege şi mijloacele folosite de el trebuie neapărat socotite juste[18]. (9) Versiunea adaugă că, pătruns de ideea descendenţei sale din Ammon (mai mult decît de calitatea sa de fiu al lui Filip), Alexandru a luat hotărîrea ca lumea să se plece înaintea sa pînă la pămînt[19], mai ales că, prin marea varietate a costumelor pe care le adoptase şi prin schimbarea ceremonialului, îşi dovedea admiraţia pentru [civilizaţia] mezilor şi a perşilor. De altfel se pare că şi aşa a avut parte de oameni destui gata oricînd să-l linguşească, între care — poate mai mult decît toţi sofiştii de la curtea lui — Anaxarchos şi Agis din Argos, poetul epic.

CAPITOLUL 10

Callisthenes din Olynthos[20], un discipol de al lui Aristotel şi personaj învăţat cu o viaţă mult mai sobră, nu privea cu ochi buni toate aceste lucruri (eu însumi sînt de acord cu el sub acest raport). În schimb — dacă cele scrise sînt adevărate — nu sînt de acord nici cu Callisthenes cînd pretinde că Alexandru, cu toate realizările lui, este [în întregime] dependent de el şi de istoria sa. (2) [Callisthenes afirmă] că n-ar fi venit la Alexandru ca să aibă partea lui de profit din gloria acestuia din urmă, ci, dimpotrivă, că ar fi venit ca să-l

facă pe Alexandru celebru în toată lumea. În plus el afirmă că originea divină a lui Alexandru n-are legătură cu minciunile Olimpiadei privitoare la naşterea lui, ci se trage din cele scrise chiar de el despre Alexandru, pentru public. (3) Alţii scriu că Philotas l-ar fi întrebat o dată pe cine venerează atenienii mai mult şi că el i-ar fi răspuns: „Pe Harmodios şi pe Aristogeiton, pentru că au ucis pe unul dintre cei doi tirani şi au pus capăt tiraniei". (4) În continuare se zice că Philotas l-ar fi întrebat dacă crede că ucigaşul unui tiran s-ar putea refugia şi adăposti oriunde printre elini — întrebare la care Callisthenes a răspuns că, dacă pentru alţii nu garantează, în schimb este convins că, odată ajuns la Atena, tiranicidul ar avea toate şansele să scape cu viaţă: atenienii fuseseră doar în stare să se bată pînă şi cu Eurystheus pentru vlăstarele lui Heracle — Eurystheus, tiranul din acea vreme al Eladei![21]

(5) Iată acum ce se spune în legătură cu refuzul lui Callisthenes de a îngenunchea înaintea lui Alexandru. Alexandru se înţelesese cu sofiştii şi cu nobilii mezi şi perşi din suită să pună în discuţie chestiunea în timp ce aveau să bea. (6) Începutul l-a făcut Anaxarchos, spunînd că Alexandru merită în mai mare măsură să fie divinizat decît Dionysos şi Heracle, nu numai datorită nesfîrşitului şir de fapte fără seamăn duse de el la bun sfîrşit, ci şi pentru că Dionysos, care era teban, şi Heracle, care era din Argos, nu aveau nimic comun cu macedonenii (exceptînd descendenţa lui Alexandru din Heracle). (7) Ca atare, [după Anaxarchos] macedonenii ar fi trebuit să confere regelui lor onoruri divine, mai ales că nimeni nu se mai îndoia de divinizarea lui după moarte; ar fi fost mult mai drept ca ei să-l venereze astfel încă din timpul vieţii, decît după moarte, cînd toate onorurile n-aveau să-i aducă nici o satisfacţie.

CAPITOLUL 11

Cam așa zice-se că ar fi vorbit Anaxarchos; în orice caz acesta a fost sensul spuselor lui. Cei înțeleși începură prin a-i aproba cuvintele, apoi se arătară gata de a cădea în genunchi înaintea lui Alexandru. Doar macedonenii, care erau aproape toți de altă părere, tăceau. (2) În cele din urmă Callisthenes se hotărî să vorbească pentru ei și spuse:

„Anaxarchos, sînt și eu de acord că Alexandru merită toate onorurile cuvenite unui om; însă oamenii știu foarte bine (și în amănunt) cum trebuie cinstit un om și cum trebuie cinstit un zeu, de pildă cînd e vorba de zidirea unui templu sau de înălțarea unei statui; incintele sacre sînt făcute pentru zei; tot zeilor le sînt sortite și sacrificiile, libațiunile, imnurile, în timp ce oamenilor le sînt date laudele. Amănuntele deslușesc de altfel în egală măsură cele ce țin de ritul îngenunchierii. (3) Cînd oamenii vor să salute un alt om, îl sărută; zeii însă fiind prea sus pentru așa ceva și atingerea lor nefiind îngăduită, s-a ajuns la modul acesta de venerare prin îngenunchere. Dansurile au fost concepute tot în cinstea zeilor, ca și cîntarea peanelor. Or, nu trebuie să ne mire că și riturile diferă de la zeu la zeu — ba, pe Zeus! chiar de la erou la erou, și între eroi, pe de o parte, și zei pe de altă parte. (4) Din cauza aceasta nu mi se pare binevenit să răsturnăm toate tradițiile și să ridicăm pe oameni la o treaptă mai înaltă decît li se cuvine, prin onoruri care întrec măsura, înjosind în același timp pe zei pînă la a le conferi aceleași semne de cinstire ca și oamenilor — nu, asta nu se face! Nici Alexandru n-ar suporta ca un oarecare să ajungă să se poată bucura de privilegiile lui de rege prin mijlocirea unor sufragii sau a unor voturi ilegale; (5) mînia cu care zeii întîmpină pe tot cel ce se întinde singur la onorurile divine, sau pe cei înălțați de alții pînă la ele, îmi pare cu atît mai legitimă. Ajungă-i; de aceea, lui Alexandru adevărul că este (nimeni nu contestă)

un erou între eroi, un rege al regilor și cea mai strălucită căpetenie de oști din cîte au fost vreodată.

(6) Tu, Anaxarchos, cam în felul acesta ar fi trebuit să-i vorbești lui Alexandru și ar fi trebuit să-l ajuți să evite contrariul — tu mai mult decît oricare altul, în calitatea ta de filozof și sfetnic al lui Alexandru. De altminteri, nici nu era potrivit să zăbovești asupra unor asemenea chestiuni, ci să te gîndești mai degrabă că nu te afli în prezența unui Cambise sau a unui Xerxes, că nu-i dai sfaturi unuia ca ei, ci fiului lui Filip, descendent al lui Heracle și al lui Aiacos, ai cărui străbuni, venind din Argos, au stăpînit peste macedoneni fără a face uz de forță, ci după legile macedonene. (7) Și să nu uităm că nici Heracle n-a fost divinizat de elini în timpul vieții, ba nici măcar după moarte, pînă în clipa în care oracolul zeului de la Delfi le-a impus să-l slăvească pe Heracle ca pe un zeu.

E drept că ne aflăm pe tărîm străin și că, de aceea, trebuie să gîndim lucrurile în felul în care le gîndesc străinii; cu toate acestea, eu te rog, Alexandre, să-ți aduci aminte de Elada, pentru care ai organizat toată această expediție — anume ca să alipești lumii grecești Asia. (8) Și mai gîndește-te cum oare vei putea impune acest cult elinilor, la întoarcerea ta — elinilor care sînt cei mai liberi dintre toți oamenii? Sau poate că-i vei scuti pe elini de această rușine, păstrînd-o numai pentru macedoneni? Sau poate că te-ai gîndit să stabilești două feluri cu totul deosebite de a ți se aduce onoruri: unul, cel obișnuit între oameni și între elini — asta pentru elini și pentru macedoneni; altul, însă, după obiceiul barbarilor, rezervat exclusiv acestora din urmă? (9) E drept că Cyrus, fiul lui Cambise, a fost — după cîte se spune — primul om căruia oamenii i s-ar fi închinat [ca unui zeu] (de aici pare-se că li s-a tras mezilor și perșilor acest obicei umilitor); amintește-ți, cu toate acestea, că sciții — popor sărac, dar liber — au știut să-l potolească pe Cyrus. La fel s-a întîmplat și cu Darius (din partea altei ramuri a sciților) și cu

Xerxes (din partea atenienilor și a spartanilor), cu Artaxerxes (mă gîndesc la Clearchos, la Xenofon și la cei zece mii de oameni plecați cu ei) și cu Darius al nostru, din partea ta, Alexandre; toți aceștia au trebuit să renunțe la ideea prosternării [supușilor lor, în semn de venerare]."[22]

CAPITOLUL 12

Cam așa a vorbit Callisthenes. Pe Alexandru cuvintele lui l-au indispus tare mult; în schimb, macedonenii erau întru totul de acord cu cele auzite. Dîndu-și seama de acest lucru, Alexandru trimise vorbă macedonenilor să nu se mai gîndească, pe viitor, la gestul prosternării. (2) Cuvintele lui au fost urmate de un moment de tăcere, după care bătrînii perșilor s-au ridicat în picioare și, unul după altul, au căzut la pămînt înaintea lui. La un moment dat, lui Leonnatos (un component al cavaleriei de elită)[23] i se păru că unul dintre perși n-a îngenuncheat destul de frumos, așa că începu să rîdă de atitudinea persului ca de ceva slugarnic; nici asta n-a fost pe placul lui Alexandru, căruia supărarea i-a trecut totuși curînd.

Am mai găsit scris și că (3) Alexandru ar fi făcut să treacă o cupă de aur din mînă în mînă și de la gură la gură, cupă din care însă au băut mai întîi cei ce fuseseră de părere cu el în ce privește gestul prosternării. De altfel, primul care a băut din ea s-a ridicat și a căzut la pămînt înaintea lui Alexandru, care [a venit la el și] l-a sărutat; gestul a fost repetat de ceilalți — și cu ceilalți. (4) Cînd veni rîndul lui Callisthenes, acesta se ridică de la locul său, luă cupa, bău, apoi se duse să capete și el o sărutare, fără însă a cădea la pămînt înaintea lui Alexandru, care tocmai vorbea cu Hephaistion și, ca atare, nu era atent la Callisthenes ca să vadă dacă acesta îngenunchează or nu (5); însă Demetrios, fiul lui Pythonax, din cavaleria de elită, văzîndu-l pe Callisthenes că se apropie de Alexandru ca să fie și el sărutat, remarcă cu glas tare că cel dintîi vine înaintea lui Alexandru fără a fi căzut la pămînt înaintea lui. Ca urmare Alexandru nu i-a îngăduit lui Callisthenes să-l sărute; în schimb, Callisthenes și-a îngăduit să spună: „Ei bine, atunci am să mă întorc la locul meu, sărac de o sărutare".

(6) Eu unul nu sînt de acord nici cu semeția de care a dat dovadă Alexandru în această împrejurare, nici cu grosolănia lui Callisthenes. După părerea mea, un om ca el ar fi trebuit să se gîndească numai la propria lui integritate și să nu-și permită, pe orice cale, decît laude la adresa regelui în a cărui societate își ducea zilele. (7) De aceea nici nu mă surprinde antipatia de mai tîrziu a lui Alexandru față de Callisthenes, antipatie de care nu e vinovată decît limbuția fără rost a acestuia din urmă și nechibzuința lui din cale-afară. Pentru același motiv nu mă surprinde nici de cîtă crezare a avut parte zvonul conform căruia Callisthenes ar fi luat parte la complotul pus la cale împotriva lui Alexandru de către pajii săi (după unii, Callisthenes ar fi fost chiar motorul acestui complot).

Pentru că veni vorba, iată cum s-au petrecut lucrurile:

CAPITOLUL 13

De pe vremea regelui Filip fusese luată hotărîrea ca toți demnitarii macedoneni să-și trimită fiii la curtea regelui de îndată ce ajungeau la vîrsta adolescenței; acolo ei se îngrijeau de persoana regelui, în genere, iar cînd acesta se ducea la culcare, lor le revenea veghea asupra lui. Tot ei îi aduceau calul de la grajduri ori de cîte ori regele pleca călare, iar pe acesta îl așezau pe cal după moda persă, după care se întreceau cu el la vînătoare.[24] (2) Pe unul dintre paji îl chema Hermolaos (fiu al lui Sopolis); Hermolaos părea preocupat de proble-

mele filozofiei și, din acest motiv, era mereu în tovărășia lui Callisthenes, de care asculta. Se zice însă că, odată, în timpul unei vînători, un mistreț s-ar fi năpustit asupra lui Alexandru și că Hermolaos s-ar fi repezit, izbutind să doboare mistrețul la timp. Alexandru, care se mișcase mai greoi, se înfuriase pe Hermolaos și, mînios, dăduse ordin ca tînărul să fie bătut în prezența celorlalți paji, apoi îi luase și calul.

(3) Jignit de această pățanie umilitoare, Hermolaos îi declarase lui Sostratos, fiul lui Amyntas (un băiat de aceeași vîrstă cu el, cu care se iubea), că nici nu se mai putea gîndi la viață pînă cînd nu va răzbuna jignirea ce i-o adusese Alexandru. Sostratos, ca unul care ținea la el, se declarase îndată gata să-l ajute. (4) Cei doi tineri atraseră de partea lor pe Antipatros, fiul lui Asclepiodor (fostul satrap al Siriei), pe Epimenes al lui Arseos, pe Anticles al lui Theocritos și pe Philotas, fiul tracului Carsis, apoi, cînd îi veni rîndul lui Antipatros să facă de gardă după căderea întunericului, conjurații căzură de acord să-l asasineze pe Alexandru în aceeași noapte, în somn.

(5) După unele versiuni, se pare că Alexandru s-ar fi așezat, în acea zi, la băutură — neîndemnat de nimeni — pînă seara. Iată însă cum relatează Aristobul faptele: o siriancă înzestrată pe neașteptate cu darul clarviziunii se ținuse o vreme pe urmele lui Alexandru. La început atît Alexandru cît și cei din suita lui o cam luaseră în rîs; cînd însă băgă de seamă cît de inspirate și de exacte erau toate afirmațiile femeii, Alexandru începu să o creadă și îi acordă intrare liberă la el la orice oră din zi sau din noapte, îngăduindu-i adeseori chiar să-l vegheze în timpul somnului. (6) În seara aceea, după ce regele renunțase să mai bea, sirianca (îndemnată de un glas de sus) s-a dus la el și l-a sfătuit să se întoarcă și să bea toată noaptea. Urmarea a fost că Alexandru, intuind în cuvintele ei voia zeilor, s-a întors și s-a așezat din nou la băutură, dejucînd astfel planul pus la cale de paji.

(7) A doua zi Epimenes al lui Arseos, unul dintre conjurați, se duse la Haricles, fiul lui Menandru, și-i destăinui complotul (Haricles se iubea cu el). Haricles povesti faptele mai departe lui Eurylochos, fratele lui Epimenes, care se și duse la Alexandru în cort și-i împărtăși lui Ptolemeu al lui Lagos tot ce știa. Ptolemeu, bineînțeles, n-a tăcut faptele față de Alexandru. Acesta dădu ordin să fie arestați toți cei pomeniți de Eurylochos. Supuși torturilor, conjurații recunoscură complotul pus la cale, adăugînd și cîteva alte nume la cele cunoscute pînă atunci.

CAPITOLUL 14

Aristobul scrie că tinerii ar fi afirmat, printre altele, că cel care îi împinsese la o acțiune atît de necugetată era Callisthenes; la Ptolemeu am găsit scris același lucru. Majoritatea izvoarelor sînt totuși în dezacord cu ei; în această privință, după ei, Callisthenes [ar fi fost implicat de Alexandru în această întîmplare] din cauza antipatiei lui față de cel dintîi; de altfel, relațiile atît de strînse dintre Hermolaos și Callisthenes îi înlesneau presupunerile cele mai crunte. (2) Unii scriu că Hermolaos a fost dus înaintea macedonenilor, unde și-a recunoscut participarea la complot, motivînd că nici un om liber n-ar fi putut suporta jignirea ce i-o adusese Alexandru; că apoi înșirase toate [greșelile comise de Alexandru]: uciderea nejustificată a lui Philotas; aceea și mai puțin dreaptă a lui Parmenion, tatăl lui Philotas, și a celorlalți care-și pierdusera viața în împrejurările de atunci; uciderea lui Cleitos (la beție); apoi faptul de a fi adoptat moda mezilor; apoi introducerea prosternării [în ceremonial], obicei încă în vigoare — fără a uita de bețiile lui și de somnurile lui. Hermolaos încheiase spunînd că nu mai putea suporta asemenea lucruri și că voise să scape [de tiranie], redînd totodată macedonenilor libertatea. (3) Rezultatul a fost că macedo-

nenii au pus mîna pe el și pe tovarășii lui și i-au ucis cu pietre.

Callisthenes — după cum scrie Aristobul — a fost legat cu lanțuri de picioare, fiind obligat să meargă în felul acesta oriunde se mișca și oastea lui Alexandru; la un moment dat s-a îmbolnăvit și a murit. După Ptolemeu, Callisthenes a fost schingiuit,[25] apoi spînzurat. Ciudat cum autorii cei mai demni de încredere, care pe deasupra mai și făceau parte, în acea vreme, din anturajul lui Alexandru, pot să relateze atît de diferit întîmplările cele mai notorii, ale căror amănunte le erau, neîndoielnic, cunoscute![26] (4) Alte izvoare relatează aceleași evenimente în mod diferit; acum însă ajunge cît am scris despre acest eveniment. În orice caz cred că episodul n-a avut loc mult timp după cele ce s-au întîmplat cu Cleitos: iată de ce l-am și inserat în relatarea acestor din urmă evenimente, ținînd seamă de asemănările dintre cele două istorisiri[27].

CAPITOLUL 15

Solii trimiși de Alexandru la sciți se întoarseră cu altă solie din partea sciților europeni[28]. Explicația stă în faptul că regele scit care domnea în momentul trimiterii solilor lui Alexandru murise; în locul lui se făcuse rege acum fratele lui. (2) Solii sciți fuseseră trimiși să-i spună lui Alexandru că sînt gata să-i urmeze poruncile; în plus îi aduceau daruri, dintre cele socotite de cel mai mare preț în ochii sciților, cărora (pentru consolidarea relațiilor și a alianței dintre cele două părți) li se adăuga propunerea de căsătorie cu fiica regelui scit. (3) În caz că Alexandru avea să respingă prințesa scită, solii aveau să-i propună căsătoria unora dintre fiicele satrapilor și celorlalți conducători ai regiunilor scite cu bărbații la care Alexandru ținea cel mai mult; regele însuși se arăta dispus să vină la Alexandru, ca să audă chiar din gura lui răspunsul. (4) Tot atunci

sosi la [curtea lui] Alexandru și Pharasmanes[29], regele chorasmienilor[30], cu o mie cinci sute de călăreți. Pharasmanes se prezenta în calitatea lui de vecin al colchidienilor[31] și al amazoanelor[32], oferindu-i, în caz că Alexandru intenționa să pornească împotriva populațiilor din vecinătatea Pontului Euxin, pentru a le supune, să-l călăuzească și să-i aprovizioneze armata.

(5) Cu sciții Alexandru se arătă curtenitor și le răspunse așa fel încît aceia se simțiră mulțumiți pe moment. Cu toate acestea le spuse că nu are în vedere o căsătorie care să-l unească cu ei. Lui Pharasmanes îi mulțumi mult pentru bunăvoință și încheie cu el un tratat de alianță, spunîndu-i însă că deocamdată nu are de gînd să pornească împotriva regiunilor pontice. În schimb îl recomandă persului Artabazos, numit de Alexandru guvernator al Bactriei, și celorlalți satrapi vecini cu el, apoi îl lăsă să plece. După spusele lui Alexandru, în momentul acela îl preocupa India: (6) dacă izbutea să supună și India, toată Asia avea să fie a lui; în clipa în care avea să devină stăpîn al Asiei, Alexandru intenționa să se întoarcă în Elada, ca de acolo să se îndrepte spre Helespont, apoi spre Marea Propontică, de unde avea să pătrundă în [Pontul Euxin] cu toate forțele sale navale și terestre; atunci avea să facă apel și la serviciile lui Pharasmanes[33].

(7) Alexandru se îndreptă din nou spre fluviul Oxos, cu gîndul de a ajunge în Sogdiana, pentru că auzise că mulți sogdieni se retrăseseră în fortărețele lor, refuzînd să se supună satrapului numit de Alexandru. Acesta hotărî să poposească pe malul fluviului Oxos, unde — în imediata apropiere a cortului lui Alexandru — aveau să țîșnească două izvoare: unul izvora apă, celălalt untdelemn.(8) Miracolul fu îndată raportat lui Ptolemeu, fiul lui Lagos, aghiotant al lui Alexandru, iar Ptolemeu i-l raportă lui Alexandru. Acesta jertfi, cu ocazia arătării semnului, respectînd toate recomandă-

rile prezicătorilor, iar Aristandros i-l interpretă spunîndu-i că va avea parte de necazuri, însă că necazurile aveau să se sfîrșească cu o victorie.

CAPITOLUL 16

Alexandru pătrunse cu o parte din armată în Sogdiana. În Bactra se despărți de Polyperchon, de Attalos, de Gorgias și de Meleagru, cărora le dădu în grijă menținerea ordinii în regiune și evitarea unei răscoale a barbarilor, ca și nimicirea celor ce se răsculaseră. (2) După aceea împărți forțele ce-i rămăseseră în cinci corpuri de armată, numind în fruntea celui dintîi pe Hephaistion; lui Ptolemeu al lui Lagos, aghiotantul său, îi încredință comanda celui de-al doilea; Perdiccas obținu comanda celui de-al treilea; al patrulea a fost încredințat lui Coinos și lui Artabazos; în sfîrșit, Alexandru în persoană preluă comanda armatei a cincea, cu care invadă acest teritoriu, îndreptîndu-se spre Maracanda. (3) Ceilalți [comandanți] înaintară, la rîndul lor, după posibilități, lichidînd pe băștinașii refugiați în forturi sau acceptîndu-le capitularea. Cînd toate forțele de care dispunea Alexandru se întîlniră la Maracanda (între timp străbătuseră aproape întreg teritoriul Sogdianei), Alexandru îl trimise pe Hephaistion să colonizeze orașele Sogdianei; pe Coinos și pe Artabazos îi trimise în Sciția, unde (după informațiile de care dispunea) își căutase scăparea Spitamenes; cu restul armatei, Alexandru înaintă mai departe, în zona controlată încă de rebelii sogdieni, supunînd-o fără dificultate.

(4) În timpul acesta, Spitamenes și alți cîțiva sogdieni, fugiți cu el în țara sciților massageți[34], strîngeau în jurul lor șase sute de călăreți massageți. Mai tîrziu ajunseră cu toții în fața unui fort de pe teritoriul Bactrianei, (5) pe care o atacară, nimiciră soldații din garnizoană și făcură prizonier pe comandantul lor, luat prin

surprindere. Cîteva zile mai tîrziu, încurajați de cucerirea acestui fort, ei se apropiară de Zariaspa, unde însă renunțară să mai asedieze cetatea, mulțumindu-se cu prada lor bogată, și plecară.

(6) În Zariaspa fuseseră lăsați bolnavi un număr mic de oameni din cavaleria de elită a lui Alexandru și, o dată cu ei, Peithon al lui Sosicles[35], care rămăsese pe lîngă regele din Zariaspa, și citaristul Aristonicos[36]. Cînd auziră de incursiunea sciților, oamenii lui Alexandru (care între timp se înzdrăveniseră după boală, luaseră din nou arma în mînă și începuseră să urce pe cal) convocară pe mercenarii călare — în număr de vreo optzeci — din garnizoana lăsată în Zariaspa și o parte dintre pajii regelui, cu care porniră pe urmele massageților. (7) De la primul atac — la care sciții nu se așteptau de loc — ei izbutiră să pună mîna pe toată prada și să ucidă mare parte dintre cei ce o duceau; mai tîrziu însă, pe cînd se întorceau în voia lor (nu aveau pe nimeni de care să asculte), sciții lui Spitamenes izbutiră să-i atragă într-o cursă în care își pierdură viața șapte oameni din cavaleria de elită și șaizeci de călăreți mercenari. Tot atunci a murit și Aristonicos citaristul, care s-a luptat ca un adevărat viteaz, nu cum ne-am fi așteptat de la un cîntăreț din citară. În schimb, Peithon a fost rănit și luat prizonier de către sciți.

CAPITOLUL 17

Cînd evenimentele îi fură raportate lui Crateros, acesta porni în marș forțat împotriva massageților. Auzind că Crateros e pe urmele lor, massageții se retraseră în mare grabă spre pustiu; însă Crateros, care nu-i slăbise din urmărire, îi atacă în imediata apropiere a pustiului. Urmăriților li se alăturaseră alți călăreți massageți, în număr de mai mult de o mie. (2) Între macedoneni și sciți se încinse o luptă aprigă, în care macedonenii ieșiră biruitori. Sciții au pierdut o sută cinci-

zeci de călăreți; restul a scăpat ușor, luînd calea pustiului, unde macedonenii nu mai puteau veni pe urmele lor.

(3) Între timp, Artabazos, bătrîn, fusese demis (la rugămintea sa) de către Alexandru, care numise în locul lui, ca satrap al Bactriei, pe Amyntas al lui Nicolaos[37]. În același loc îl lăsă și pe Coinos, cu unitatea de sub comanda lui și cu cea a lui Meleagru plus patru sute de călăreți de elită, plus întregul corp al sulițașilor călări, cărora li se adăugau unitățile de bactrieni și de sogdieni de sub comanda lui Amyntas: toată această armată avea ordin să asculte de Coinos și să ierneze pe loc, în Sogdiana, ca să mențină ordinea pe cuprinsul ei; afară de asta li se mai spusese că, dacă iarna avea să-l facă pe Spitamenes să rătăcească prin aceste meleaguri, trebuiau să-l atace pe nepregătite și să pună mîna pe el.

(4) Cînd Spitamenes și oamenii lui își dădură seama că macedonenii au instalat garnizoane pretutindeni și că nu mai au unde fugi, hotărîră să dea piept cu armata lui Coinos, în a cărei zonă lupta părea că are să le fie mai favorabilă. Ajungînd la Bagai (un punct întărit din Sogdiana, situat cam la jumătatea distanței dintre Sogdiana și țara sciților massageți), ei convinseră cu destulă ușurință un număr de trei mii de călăreți sciți să li se alăture și să invadeze Sogdiana. (5) Sciții aceștia sînt foarte săraci, nu au orașe sau alte așezări stabile, așa că n-au de ce a se teme pentru ființele ce le sînt dragi și trec cu ușurință de la un război la altul. Cînd află de apropierea cavaleriei lui Spitamenes, Coinos îi ieși înainte cu armata și se angajă într-o luptă grea, (6) din care macedonenii ieșiră învingători: cavaleria barbară a pierdut atunci mai mult de opt sute de oameni, pe cînd cea a lui Coinos douăzeci și cinci, cărora trebuie adăugați doisprezece pedestrași. Sogdienii rămași (ca și Spitamenes) s-au predat aproape toți lui Coinos, dezertînd de lîngă Spitamenes în timpul retragerii; (7) în schimb, sciții massageți, pentru care lucrurile luaseră o întorsătură atît de proastă, se făcură stăpîni pe proviziile bactrienilor și sogdienilor aliați cu ei și fugiră cu Spitamenes în pustie. Informați, mai apoi, că Alexandru se hotărîse să pătrundă [după ei] în pustie, massageții tăiară capul lui Spitamenes și-l trimiseră lui Alexandru, ca să-l determine să renunțe la urmărire[38].

CAPITOLUL 18

În această situație Coinos se întoarse la [cartierul general al lui] Alexandru, la Nautaca[39], o dată cu Crateros și oamenii lui, cu Phrataphernes, satrapul Partiei, și cu Stasanor, satrapul Ariei, care toți duseseră la bun sfîrșit ordinele primite de la Alexandru. (2) Acesta, profitînd de iarna în toi, rămase cu trupele la Nautaca, lăsîndu-le să se odihnească, și îl trimise pe Phrataphernes în țara mardienilor și a tapurilor ca să-l aducă pe Autophradates, satrapul, pe care Alexandru îl chemase în mai multe rînduri la el, fără ca acela să-i dea ascultare.

(3) Pe Stasanor îl trimise, ca satrap, la drangieni, iar în Media îl trimise (de asemenea în calitate de satrap) pe Atropates, întrucît avea oarecare dovezi că Oxodates îi poartă gînduri rele. Pe Stamenes[40] îl trimise la Babilon în locul babilonianului Mazaios, de a cărui moarte aflase între timp, iar Sopolis, Epokillos și Menidas plecară în Macedonia, ca să-i aducă de acolo armată.

(4) La începutul primăverii următoare Alexandru plecă în direcția Pietrei din Sogdiana[41], unde, după cum fusese informat, fugiseră de el mulți sogdieni, o dată cu femeia lui Oxyartes, bactrianul, și cu fetele acestuia (despre care se spunea că se refugiaseră în același loc); se pare că Oxyartes le adusese aci la loc sigur, socotind poziția aceasta ca inexpugnabilă (și el se revoltase împotriva lui Alexandru). Piatra odată cucerită, eventualilor răsculați din Sogdiana nu le mai ră-

mînea nici un punct de sprijin, după toate aparențele. (5) Ajuns în acest punct, Alexandru găsi că Piatra este, cu adevărat, din toate părțile prea abruptă ca să poată fi luată cu asalt; în plus, barbarii se aprovizionaseră foarte bine, așa că puteau rezista unui asediu de lungă durată, iar ninsoarea abundentă nu reușea decît să îngreuieze accesul macedonenilor și să sporească proviziile de apă ale barbarilor. Cu toate acestea, Alexandru ajunse la concluzia că punctul trebuia luat cu asalt. (6) Hotărîrea lui fusese determinată, în parte, și de cuvintele batjocoritoare ale barbarilor, care îi aţîţaseră mînia și pofta de luptă. Chemîndu-i, anume, pentru tratative, Alexandru le spusese că, dacă aveau să-i cedeze acest punct, erau liberi să se întoarcă fiecare la ale sale; însă aceia, ca niște barbari și nimic mai mult, izbucniseră în rîs, apoi îi sugeraseră lui Alexandru să caute niște soldați înaripați care să-i poată cuceri muntele; de orice alți oameni nu le era lor frică.

(7) Ca urmare, Alexandru dădu de știre prin crainic că cel care avea să ajungă primul sus avea să primească de la el un premiu de doisprezece talanți; următorul, premiul al doilea; al treilea sosit, premiul al treilea, și așa mai departe, încît ultimul premiu, care avea să revină ultimului sosit [dintre primii doisprezece], avea să fie de trei sute de monede darice[42].

Strigarea crainicului provocă senzație printre macedoneni, care și așa erau suficient de enervați de situația în care se găseau.

CAPITOLUL 19

Urmarea a fost că toți ostașii care, de-a lungul asediilor la care luaseră parte, se specializaseră în cățăratul pe stînci — vreo trei sute cu totul — se adunară la un loc, aducînd cu ei țintele de fier ce le slujeau la fixarea corturilor, în intenția de a le înfige în locurile cu zăpada înghețată — ba chiar și pe porțiunile

fără zăpadă. După ce le prinseră de niște corzi din in, scurte dar rezistente, noaptea cățărătorii începură să suie pe versantul cel mai abrupt al Pietrei, versant care din această cauză nici nu era păzit de ceilalți. (2) Încetul cu încetul, tot înfigînd țintele cînd în pămînt (pe unde apărea la suprafață), cînd în locurile unde zăpada se arăta suficient de înghețată ca să nu cedeze, [cei trei sute] prinseră a se apropia, fiecare pe unde putea, de partea superioară a Pietrei, agățați de corzi. Treizeci dintre ei își găsiră moartea în timpul ascensiunii; trupurile lor s-au pierdut în zăpadă, care încotro, așa că nu au putut fi aflate și, ca atare, n-au avut parte nici de mormînt[43]. (3) Ceilalți ajunseră în zori în vîrf, puseră stăpînire pe el și (consemnul le fusese dat de Alexandru) semnalizară, fluturînd bucăți de pînză în direcția taberei macedonene. Alexandru trimise pe dată un crainic să strige barbarilor din avanposturi să se predea fără întîrziere, pentru că a făcut rost, între timp, de oameni cu aripi care au și pus stăpînire pe vîrful muntelui; o dată cu aceste vorbe, crainicul le arăta și siluetele celor de sus.

(4) Barbarii nu-și puteau crede ochilor privind și, închipuindu-și că cei ce puseseră stăpînire pe culme trebuie să fie în număr destul de mare și bine înarmați, se predară, atîta spaimă intrase în ei la vederea celor cîțiva macedoneni. Cu același prilej au mai căzut captive femeile multor barbari, copiii lor, ca și femeia și copiii lui Oxyartes. (5) Oxyartes avea o fată de vîrsta măritișului, pe numele ei Roxana; tovarășii de arme ai lui Alexandru pretind că, dintre toate femeile văzute de ei în Asia, Roxana era cea mai frumoasă — dacă nu punem la socoteală pe a lui Darius. De îndată ce o văzu, Alexandru se îndrăgosti de ea; totuși, deși Roxana era prizoniera lui, Alexandru nu se gîndi să profite de ea ca de o captivă, ci o găsi demnă chiar de a-i fi soție[44].

(6) În ce mă privește, eu unul sînt mai degrabă de acord cu Alexandru în această privință, decît în dezacord cu el. Oricum, nu poate fi trecut sub tăcere că

mînea nici un punct de sprijin, după toate aparențele. (5) Ajuns în acest punct, Alexandru găsi că Piatra este, cu adevărat, din toate părțile prea abruptă ca să poată fi luată cu asalt; în plus, barbarii se aprovizionaseră foarte bine, așa că puteau rezista unui asediu de lungă durată, iar ninsoarea abundentă nu reușea decît să îngreuieze accesul macedonenilor și să sporească proviziile de apă ale barbarilor. Cu toate acestea, Alexandru ajunse la concluzia că punctul trebuia luat cu asalt. (6) Hotărîrea lui fusese determinată, în parte, și de cuvintele batjocoritoare ale barbarilor, care îi aținaseră mînia și pofta de luptă. Chemîndu-i, anume, pentru tratative, Alexandru le spusese că, dacă aveau să-i cedeze acest punct, erau liberi să se întoarcă fiecare la ale sale; însă aceia, ca niște barbari și nimic mai mult, izbucniseră în rîs, apoi îi sugeraseră lui Alexandru să caute niște soldați înaripați care să-i poată cuceri muntele; de orice alți oameni nu le era lor frică.

(7) Ca urmare, Alexandru dădu de știre prin crainic că cel care avea să ajungă primul sus avea să primească de la el un premiu de doisprezece talanți; următorul, premiul al doilea; al treilea sosit, premiul al treilea, și așa mai departe, încît ultimul premiu, care avea să revină ultimului sosit [dintre primii doisprezece], avea să fie de trei sute de monede darice[42].

Strigarea crainicului provocă senzație printre macedoneni, care și așa erau suficient de enervați de situația în care se găseau.

CAPITOLUL 19

Urmarea a fost că toți ostașii care, de-a lungul asediilor la care luaseră parte, se specializaseră în cățăratul pe stînci — vreo trei sute cu totul — se adunară la un loc, aducînd cu ei țintele de fier ce le slujeau la fixarea corturilor, în intenția de a le înfige în locurile cu zăpada înghețată — ba chiar și pe porțiunile

fără zăpadă. După ce le prinseră de niște corzi din in, scurte dar rezistente, noaptea cățărătorii începură să suie pe versantul cel mai abrupt al Pietrei, versant care din această cauză nici nu era păzit de ceilalți. (2) Încetul cu încetul, tot înfigînd țintele cînd în pămînt (pe unde apărea la suprafață), cînd în locurile unde zăpada se arăta suficient de înghețată ca să nu cedeze, [cei trei sute] prinseră a se apropia, fiecare pe unde putea, de partea superioară a Pietrei, agățați de corzi. Treizeci dintre ei își găsiră moartea în timpul ascensiunii; trupurile lor s-au pierdut în zăpadă, care încotro, așa că nu au putut fi aflate și, ca atare, n-au avut parte nici de mormînt[43]. (3) Ceilalți ajunseră în zori în vîrf, puseră stăpînire pe el și (consemnul le fusese dat de Alexandru) semnalizară, fluturînd bucăți de pînză în direcția taberei macedonene. Alexandru trimise pe dată un crainic să strige barbarilor din avanposturi să se predea fără întîrziere, pentru că a făcut rost, între timp, de oameni cu aripi care au și pus stăpînire pe vîrful muntelui; o dată cu aceste vorbe, crainicul le arăta și siluetele celor de sus.

(4) Barbarii nu-și puteau crede ochilor privind și, închipuindu-și că cei ce puseseră stăpînire pe culme trebuie să fie în număr destul de mare și bine înarmați, se predară, atîta spaimă intrase în ei la vederea celor cîțiva macedoneni. Cu același prilej au mai căzut captive femeile multor barbari, copiii lor, ca și femeia și copiii lui Oxyartes. (5) Oxyartes avea o fată de vîrsta măritișului, pe numele ei Roxana; tovarășii de arme ai lui Alexandru pretind că, dintre toate femeile văzute de ei în Asia, Roxana era cea mai frumoasă — dacă nu punem la socoteală pe a lui Darius. De îndată ce o văzu, Alexandru se îndrăgosti de ea; totuși, deși Roxana era prizoniera lui, Alexandru nu se gîndi să profite de ea ca de o captivă, ci o găsi demnă chiar de a-i fi soție[44].

(6) În ce mă privește, eu unul sînt mai degrabă de acord cu Alexandru în această privință, decît în dezacord cu el. Oricum, nu poate fi trecut sub tăcere că

Alexandru, care era așa de tînăr și în culmea gloriei, [nu s-a atins] de femeia lui Darius — cea mai frumoasă femeie din Asia, după cîte se pare — fie că nu s-a simțit atras către ea, fie că și-a impus singur acest lucru (alt bărbat n-ar fi rezistat, desigur, în locul lui). Probabil însă că i se făcuse milă de soarta ei, așa că, făcînd uz de multă stăpînire de sine, izbutise să aleagă calea ce avea să-i crească, pe bună dreptate, renumele.

CAPITOLUL 20

De altminteri umblă vorba că, la puțină vreme după lupta de la Issos — lupta dintre Darius și Alexandru —, eunucul care avusese în paza lui pe femeia lui Darius a evadat și s-a întors la acesta din urmă. Cum l-a văzut, Darius l-a și întrebat: „Copiii trăiesc? Dar femeia mea? Dar mama?“ (2) și, aflînd că femeia este în viață, că lumea i se adresează tot cu titlul de regină și că nu duce lipsa la nimic din cîte avusese parte alături de el, Darius se interesase dacă ea îi mai era credincioasă. Auzind că da, Darius mai întrebase dacă Alexandru nu încercase cumva să o siluiască; la care eunucul i-a răspuns, jurîndu-se că nu minte: „Regele meu, crede-mă că femeia este și astăzi tot așa cum a-i lăsat-o; în ce-l privește pe Alexandru, eu îl consider cel mai virtuos, cel mai cumpătat dintre bărbați“.

(3) După acest schimb de cuvinte, [pare-se că] Darius și-a ridicat brațele spre cer și a înălțat următoarea rugă:

„O, Zeus-Rege, care ai în grija ta destinele regilor pe astă lume, în tine îmi pun nădejdea salvării tronului Persiei și Mediei, cu care m-ai dăruit. Iar dacă voia ta este ca eu să nu mai fiu stăpînul Asiei, atunci te rog să nu dăruiești nimănui puterea pe care ai luat-o de pe umerii mei decît numai lui Alexandru, odată ce e în stare de atîta stăpînire de sine chiar în raporturile lui cu dușmanii“[45].

(4) Cînd auzi că fetele i-au căzut prizoniere și, mai ales, că Roxana exercită o mare atracție asupra lui Alexandru, Oxyartes își luă inima în dinți și veni la Alexandru, care-l înconjură cu toată cinstea, pentru că întîlnirea dintre ei doi era de cea mai mare însemnătate [pentru el].

CAPITOLUL 21

După limpezirea situației din Sogdiana și după cucerirea Pietrei, Alexandru plecă în țara paretacenilor[46], unde de asemenea exista un punct întărit — o a doua Piatră — aflat (după cum i se raportase) sub controlul barbarilor în număr mare. Punctul se chema Piatra lui Choriene; Choriene[47] în persoană se refugiase acolo, laolaltă cu alte persoane influențe, nu tocmai puține la număr. (2) Piatra avea o înălțime de aproximativ douăzeci de stadii, iar de jur-împrejur circa șaizeci; pretutindeni versanții ei erau abrupți; ca să poți ajunge în vîrf nu exista decît un singur traseu, și acesta ducea prin locuri înguste și greu accesibile, lăsate de la natură; iată de ce suișul devenea o treabă foarte complicată chiar dacă oamenii [lui Alexandru s-ar fi cățărat] unul cîte unul și fără a avea de înfruntat vreo împotrivire. Piatra mai era înconjurată și de o prăpastie adîncă, care obliga pe oricine ar fi vrut să suie o armată pe această Piatră să se ocupe înainte de orice de umplerea ei, pentru a putea ataca de la același nivel în momentul în care armata avea să primească semnalul de atac.

(3) Toate aceste dificultăți nu izbutiră să-l facă pe Alexandru să renunțe la ideea de a cuceri punctul, convins că pentru unul ca el orice teren devenea accesibil și posibil de cucerit (în momentul acela Alexandru reprezenta o culme a spiritului de inițiativă și a succesului). Ca atare el puse să fie tăiați [toți] brazii (muntele era străjuit din toate părțile de brazi mulți și foarte înalți), din care au fost făcute scări; pe aceste

scări oastea avea să coboare în prăpastie: altă posibilitate de a coborî în ea nu era. (4) Aceasta era ocupația de zi a lui Alexandru și a jumătate din armata lui; în timpul nopții era rîndul aghiotanților săi: Perdiccas, Leonnatos și Ptolemeu al lui Lagos, care făceau de schimb împreună cu restul armatei, împărțită, după dispozițiile lui Alexandru, în trei corpuri pentru munca de noapte. Ziua, oamenii nu izbuteau să înainteze mai mult de douăzeci de coți, iar noaptea ceva mai puțin chiar, deși toată armata era prinsă în această treabă; explicația stă în conformația terenului, care se dovedea din cale-afară de dificil, și în eforturile deosebite pe care le cerea munca. (5) Odată ajunși în fundul prăpastiei, oamenii se apucară să bată piroane în pereții cei mai apropiați de verticală, distanțîndu-le astfel încît să poată corespunde, cu toată siguranța, solicitării la care aveau să le pună asediatorii. Pe urmă fixară de ele împletituri de răchită, dispunîndu-le așa fel încît să formeze un fel de punți, le legară unele de altele și, în cele din urmă, presărară peste ele pămînt, încît armata să poată avea acces la Piatră de la același nivel.

(6) La început barbarii își băteau joc de lucrul macedonenilor, ca de ceva cu totul lipsit de sens; cînd însă săgețile acestora din urmă începură să răzbească [în înaltul] Pietrei, apoi văzînd, pe deasupra, că oamenii săi nu au cum respinge, de sus, asaltul macedonenilor (care își construiseră un fel de acoperitori împotriva săgeților, sub protecția cărora își puteau vedea în liniște de lucru), Choriene, speriat de noua întorsătură a lucrurilor, trimise un purtător de cuvînt la Alexandru, pe care-l ruga să trimită la el pe Oxyartes. Alexandru îi dădu ascultare. (7) Odată ajuns sus, Oxyartes îl convinse pe Choriene să nu mai opună rezistență și să se predea lui Alexandru, întrucît înaintea lui Alexandru și a armatei lui nu exista nimic care să nu poată fi obținut cu forța. În schimb, pentru cazul cînd

Choriene avea să treacă de partea lui și să-i cîștige încrederea, Oxyartes îi lăudă lui Choriene fidelitatea și dreptatea lui Alexandru, fără a precupeți cuvintele, întărindu-și spusele cu fel de fel de exemple — printre care, înainte de toate, propriul său caz.

(8) Convins de cele auzite, Choriene se prezentă de bunăvoie înaintea lui Alexandru, însoțit de cîteva rude ale sale și de un mic număr de prieteni. Alexandru îl primi cu bunăvoință și îl asigură de bunele lui sentimente, apoi îl opri pe lîngă el, spunîndu-i în schimb să trimită pînă la Piatră pe cîțiva dintre cei ce veniseră cu el ca să comunice [celor rămași acolo] ordinul de părăsire a pozițiilor. (9) În cele din urmă aceia se predară. Alexandru luă cu sine vreo cinci sute de oameni din gărzi și se sui cu ei pînă sus, pe Piatră, dornic să cunoască locurile cu propriii săi ochi. După aceea se purtă față de Choriene cu extremă generozitate: ca dovadă, Alexandru avea să-i încredințeze lui Choriene tocmai [administrarea] locurilor acelora și avea să-l confirme în funcțiile lui de mai înainte.

(10) În schimb, armata avea să se resimtă din cauza zilelor de iarnă și a ninsorilor abundente din timpul asediului, ca și din pricina proastei aprovizionări. Choriene se oferi să procure soldaților provizii pentru două luni de zile, ceea ce și făcu, aducînd oamenilor, din depozitele ce le avea pe Piatră, grîu și vin; în plus, Choriene mai distribui și afumături în fiecare cort. Odată isprăvită această treabă, Choriene mărturisi că nu epuizase nici măcar a zecea parte din proviziile pe care le pregătise în vederea asediului. Această afirmație îl făcu să crească în ochii lui Alexandru, care își dădea acum seama că nimic nu-l silise de fapt pe Choriene să-i predea Piatra și că, dacă o făcuse totuși, o făcuse pur și simplu din proprie inițiativă[48].

CAPITOLUL 22

După ce duse la bun sfîrșit cele arătate, Alexandru plecă la Bactra; în schimb, pe Crateros îl trimise să se bată cu Catanes[49] și cu Austanes[50], care dețineau în țara paretacenilor ultimele puncte de rezistență. Pentru aceasta îi dădu șase sute de călăreți de elită, propria lui unitate de pedestrași, unitatea lui Polyperchon, *plus cele ale lui Attalos și Alcetas*[51]. *(2) Lupta cu ei a fost foarte* înverșunată. *Pînă la urmă armata lui Crateros* ieși biruitoare: *Catanes se sinucise* în luptă, cu arma în mînă, iar Austanes, luat prizonier, fu adus înaintea lui Alexandru; pierderile barbarilor de sub comanda lui se ridicau la o sută douăzeci de călăreți și vreo mie cinci sute de pedestrași. La sfîrșitul campaniei plecă și armata lui Crateros la Bactra, unde a avut loc complotul lui Callisthenes și al pajilor, îndreptat împotriva lui Alexandru.

(3) După sosirea primăverii Alexandru porni cu armata împotriva Indiei, lăsînd în urma sa, în Bactria, pe Amyntas cu trei mii cinci sute de călăreți și zece mii de pedestrași. (4) Alexandru trecu Caucazul în zece zile și ajunse în Alexandria Parapamisadei, a cărei temelie o pusese cu prilejul primei sale campanii în Bactria. Acolo demise din funcție pe guvernatorul numit de el cu prilejul întemeierii[52], întrucît felul cum acela înțelesese să se achite de sarcini i se părea nesatisfăcător. (5) Pe urmă Alexandru coloniză cetatea cu populație adusă din vecinătate și cu soldații care nu se mai dovedeau apți pentru serviciul militar, dîndu-i drept sarcină lui Nicanor[53] (din cavaleria sa de elită) să se acupe pe viitor de această cetate, deși ca satrap avea să numească peste parapamisadieni pe Tyriaspes[54], a cărui putere se întindea de fapt pînă la rîul Cophen[55]. (6) La Niceea[56] Alexandru jertfi Atenei, apoi porni mai departe spre Cofen, trimițînd înaintea sa un purtător de cuvînt la Taxiles[57] și la populația de dincoace de Indus, cu ordin [să facă așa fel încît] oamenii să-i iasă în întîmpinare de îndată ce avea să se apropie de ei. Taxiles se prezentă laolaltă cu supușii săi, care aduseră lui Alexandru darurile cele mai de preț în ochii indienilor și îi făgăduiră toți elefanții de care dispuneau — douăzeci și cinci la număr.

(7) Ajuns la acest punct, Alexandru își împărți armata[58]. Pe Hephaistion și pe Perdiccas îi trimise spre Indus, în Peucelaotida[59], dîndu-le unitățile lui Gorgias[60], Cleitos [61] și Meleagru, plus jumătate din efectivul cavaleriei de elită, plus întreaga cavalerie de mercenari. [Cei doi generali] aveau ordin să pună stăpînire pe tot pămîntul din calea lor, fie cu sila, fie prin bună înțelegere; mai pe urmă, cînd aveau să ajungă la Indus, cei doi trebuiau să facă toate preparativele în vederea traversării.

(8) Taxiles, cu supușii săi, a fost și el trimis. Ajunși la Indus, puseră cu toții în aplicare poruncile primite de la Alexandru. Trebuie să spun însă că Astis, stăpînul Peucelaotidei, li s-a împotrivit, ceea ce în final avea să aducă pierzarea și a lui, și a orașului în care se refugiase. Într-adevăr, după un asediu de treizeci de zile, armata comandată de Hephaistion cuceri cetatea. Astis își găsi moartea. Pe viitor, de treburile cetății avea să se ocupe Sangaios, care dezertase din tabăra lui Astis și se refugiase la Taxiles, cîștigînd astfel încrederea lui Alexandru.

CAPITOLUL 23

Alexandru luă cu sine gărzile, cavaleria de elită rămasă după plecarea lui Hephaistion, unitățile zise „de infanterie de elită", arcașii, pe agriani și sulițașii călare, cu care invadă teritoriile aspilor, ale gurailor și assacenilor[62]. (2) Astfel, după ce trecu peste coastele prăpăstioase ale munților, ajunse la apa Hoes, pe care o traversă cu greu, obligînd apoi pedestrimea să-l urmeze pe jos. După aceea, prinzînd de veste că băștina-

ŞII se retrăseseră în munţi şi în cetăţile lor cele mai bine fortificate, cu intenţia de a-i opune rezistenţă. Alexandru se fixă asupra cavaleriei (în întregul ei) şi a opt sute de infanterişti macedoneni, pe care de asemenea îi sui pe cai (chiar cu scuturile lor de infanterişti), plecînd cu ei în ritm forţat. (3) Ajuns la cea dintîi cetate, Alexandru atacă pe loc poziţiile dinafara zidurilor, obligînd pe barbari să se retragă neîntîrziat şi să se baricadeze în cetate; în schimb, o săgeată îi străpunse platoşa şi îl răni în umăr. Rana se dovedi destul de uşoară; platoşa împiedicase săgeata să-i străpungă umărul.

Ptolemeu al lui Lagos şi Leonnatos au fost şi ei răniţi.

(4) După aceea Alexandru îşi aşeză tabăra în faţa cetăţii, în dreptul zonei în care zidurile îi păreau mai uşor de luat cu asalt. Cetatea fusese prevăzută cu două rînduri de ziduri. A doua zi în zori macedonenii luară cu asalt zidul exterior, slab construit, şi îl cuceriră fără dificultate. În dreptul celui de-al doilea rînd de ziduri, barbarii opuseră oarecare rezistenţă, dar, văzînd cum se înmulţesc scările pe zid şi cum ploua peste ei cu săgeţi din toate părţile, îşi părăsiră posturile şi dădură buzna afară din cetate pe porţile aflate în dreptul munţilor. (5) Totuşi parte din ei căzură pe drum; pe deasupra, macedonenii, furioşi de faptul că aceia izbutiseră să-l rănească pe Alexandru, uciseră pe toţi cei ce le căzură în mînă vii; însă cei mai mulţi îşi găsiră scăparea în munţi, pentru că munţii erau aproape.

Alexandru distruse această cetate, apoi se îndreptă spre altă cetate, pe numele ei Andaca[63]. Cetatea capitulă. Alexandru o luă în stăpînire, apoi lăsă în ea pe Crateros şi pe ceilalţi comandanţi ai trupelor de infanterie, dîndu-le ordin să cucerească toate cetăţile care aveau să li se opună în acea regiune — regiune pe care aveau să o administreze cum vor şti ei mai bine

CAPITOLUL 24

Alexandru reţinu pentru sine gărzile, arcaşii, pe agriani, unităţile de sub comanda lui Coinos şi a lui Attalos, corpul de cavalerie şi vreo patru unităţi ale cavaleriei de elită, plus jumătate din efectivul arcaşilor călări — cu care se îndreptă spre apa Euas[pla], ca să dea de căpetenia aspilor. În două zile Alexandru izbuti să parcurgă distanţa (destul de mare) şi ajunse în faţa cetăţii. (2) Numai că barbarii, auzind de apropierea lui Alexandru, dădură foc cetăţii şi fugiră în munţi. Cu toate acestea, macedonenii îi urmăriră îndeaproape pînă la [poalele] munţilor, măcelărindu-i şi provocîndu-le pierderi grele, înainte ca aceia să se fi putut retrage în locuri greu accesibile.

(3) La rîndul său, Ptolemeu, fiul lui Lagos, care zărise pe căpetenia acestor indieni în apropierea unui deal, deşi conştient de numărul mult inferior al gărzilor de care dispunea pe moment, se hotărî să-l urmărească în goana calului; dar cînd văzu cît de greu înfruntă calul coasta dealului, Ptolemeu descăleca de pe el, îl dădu în grija unui soldat din gardă, cu ordin să-l urmeze, apoi se avîntă, aşa, pe jos, în urmărirea indianului. (4) Văzîndu-l pe Ptolemeu tot mai aproape de el, acesta din urmă se întoarse brusc, împreună cu oamenii din garda sa, şi îl lovi pe Ptolemeu cu o lance lungă în plină platoşă. Platoşa pără lovitura. În schimb, Ptolemeu îi străpunse indianului coapsa, îl doborî şi îl despuie de toate armele.

(5) Cînd îşi văzură căpetenia zăcînd la pămînt, cei din jur nu mai opuseră rezistenţă [şi fugiră]. Dar cînd ceilalţi, cei de pe munte, văzură duşmanii ducînd cu ei cadavrul căpeteniei lor, neputînd tolera acest spectacol, dădură buzna în vale şi se angajară într-o luptă crîncenă pe loc, la poalele dealului. Între timp însă, Alexandru se apropiase de deal cu cavaleria (oamenii

coborîseră de pe cai). Grație acestei intervenții, indienii cedară terenul (deși cu greu) și se retraseră în munți, iar oamenii lui Alexandru rămaseră stăpîni pe ieșul căpeteniei barbare.

(6) După cele de mai sus Alexandru trecu munții și ajunse la o cetate cu numele de Arigaios, pe care puse stăpînire. Cetatea fusese părăsită de localnici după ce aceștia îi puseseră foc. Aci se făcu și joncțiunea cu trupele și cu oamenii lui Crateros; aceștia duseseră la bun sfîrșit misiunea ce le fusese dată de rege. (7) Lui Alexandru cetatea i se părea foarte bine situată, așa că-i dădu ordin lui Crateros să o înconjure cu ziduri și să o colonizeze cu oameni din împrejurimi — indiferent de număr — și cu voluntari din cadrele armatei, apoi plecă în direcția în care fusese informat că se retrăsese majoritatea oamenilor din aceste locuri. Și, ajungînd la poalele unor munți, își așeză tabăra acolo.

(8) Alexandru îl trimise pe Ptolemeu al lui Lagos să se îngrijească de furaje. Acesta înaintă mult, cu o mînă de oameni, ca să facă o recunoaștere și îi raportă că a văzut în tabăra barbarilor mai multe focuri decît în a sa. (9) Alexandru nu acordă atenție numărului focurilor; dar, dîndu-și seama că băștinașii pun la cale ceva, lăsă o parte din armată pe loc, în tabără, în apropierea munților, apoi luă cu sine un număr de oameni ce i se păru suficient față de cele raportate și, cînd ajunseră în apropierea focurilor, își împărți trupele în trei corpuri. (10) Comanda celui dintîi i-a dat-o lui Leonnatos, aghiotantul său, căruia îi conferi și comanda unităților lui Attalos și Balacros. Cel de al doilea, alcătuit din a treia parte a gărzilor regale, din unitățile lui Filip și Philotas, din două unități de cîte o mie de arcași, din agriani și jumătate din cavalerie, i-l dădu lui Ptolemeu al lui Lagos; comanda celui de-al treilea o preluă chiar el; și astfel se îndreptă spre punctul în care barbarii păreau că se concentraseră.

CAPITOLUL 25

Cînd auziră de apropierea macedonenilor, aceștia, încrezători în superioritatea lor numerică, nu-i luară în serios, renunțară la pozițiile lor de pe înălțimi și coborîră la șes. Lupta se iscă crîncenă, deși, în final, Alexandru îi răzbi fără prea mare osteneală. (2) În schimb, oamenii lui Ptolemeu, aflați la oarecare diferență de nivel față de barbari (care dețineau o înălțime), se grupară în trei coloane și atacară înălțimea pe versantul ei cel mai ușor expugnabil, fără a o încercui, lăsînd așadar barbarilor drum deschis pentru o eventuală retragere. (3) În continuare avu loc și de această parte o luptă înverșunată, îndeosebi datorită accidentelor terenului, cărora trebuie adăugat faptul că indienii diferă mult de ceilalți barbari de prin aceste meleaguri prin excelentele lor însușiri războinice. În cele din urmă macedonenii îi scoaseră și pe ei de pe pozițiile ce le ocupau pe înălțime.

Al treilea corp de armată, cel al lui Leonnatos, se comportă la fel, învingîndu-și, la rîndul său, adversarii. (4) Ptolemeu afirmă că au fost capturați cu acest prilej, în total, peste patruzeci de mii de oameni și cel puțin două sute treizeci de mii de vite, dintre care Alexandru alese pe cele mai de rasă (în general, vitele acestea îi păreau neobișnuit de frumoase și de mari), cu intenția de a le trimite pe ogoarele Macedoniei.

(5) De acolo Alexandru pătrunse pe teritoriul assacenilor, despre care i se raportase că s-au pregătit să-i reziste cu circa două mii de călăreți și mai mult de treizeci de mii de pedestrași, plus treizeci de elefanți. Între timp Crateros isprăvise de zidit zidurile cetății[64] pe care trebuia să o colonizeze și sosise la Alexandru cu infanteria grea și cu mașinile de război, gîndind că în cazul unui asediu s-ar putea întîmpla să fie nevoie de ele. (6) Alexandru alese, dară, pentru sine cavaleria de elită, pe sulițașii călări, unitățile comandate

de Coinos și Polyperchon, o mie de agriani și pe arcași, cu care se îndreptă împotriva assacenilor, traversînd mai întîi teritoriul ocupat de gurai.

(7) Peste apa ce purta același nume ca ținutul gurailor, Alexandru nu izbuti să treacă decît cu greutate, din cauza adîncimii ei și a iuțelii curentului; pe deasupra, pietrele acestei ape erau rotunjite și nu ofereau nici un punct de sprijin cui se gîndea să calce pe ele.

Cînd auziră că Alexandru e pe aproape, barbarii, neîndrăznind să înceapă cu el o luptă deschisă, se împrăștiară fiecare la așezările de pe unde veniseră, hotărîți să le apere și să le scape de urgie.

CAPITOLUL 26

Alexandru se îndreptă la început spre Massaga[65], cea mai însemnată dintre aceste localități, și ajunse sub zidurile ei. Văzîndu-i pe macedoneni ocupați să-și așeze tabăra, barbarii (mai exact: mercenarii aduși de ei din inima Indiei, cam șapte mii la număr) se hotărîră să-i atace. (2) Dîndu-și seama că lupta avea să se angajeze chiar lîngă cetate, Alexandru se gîndi să-i atragă pe barbari ceva mai departe de ziduri, așa fel ca în cazul retragerii lor (de care era sigur) aceia să nu poată scăpa degrabă în cetate. De aceea, îndată ce-i văzu pe barbari că se reped afară, Alexandru ordonă macedonenilor să dea înapoi și să se retragă în direcția unei înălțimi situate cam la șapte stadii depărtare de locul unde intenționase să-și așeze tabăra. (3) Dușmanii prinseră curaj, închipuindu-și că macedonenii au și dat bir cu fugiții, și se repeziră pe urmele lor, într-o totală dezordine. Curînd macedonenii ajunseră în bătaia săgeților. Atunci, la un semnal, Alexandru întoarse falanga cu fața la ei și lansă atacul în iureș. Cei care dădură primii piept cu barbarii fură sulițașii călări, agrianii și arcașii. (4) Surprinși de neașteptata întorsătură a situației și văzînd că li se impune lupta corp la corp,

indienii făcură calea-ntoarsă și goniră spre cetate. Două sute dintre ei își găsiră moartea; ceilalți izbutiră să se baricadeze în spatele zidurilor. Alexandru se apropie cu falanga de ziduri și se alese cu o rană ușoară în gleznă, de la o săgeată. (5) A doua zi puse să se aducă și mașinile de război, cu care dislocă repede o porțiune oarecare a zidurilor. Macedonenii căutară să pătrundă cu forța prin spărtură, însă indienii le opuseră o rezistență înverșunată, ceea ce îl făcu pe Alexandru să-și regrupeze oamenii [la sfîrșitul] zilei. Încă o zi macedonenii atacară mai insistent și aduseră un turn de lemn lîngă ziduri; din turn arcașii țînteau cu săgețile în dușmani, iar mecanismele slobozeau în ei proiectile, obligînd pe indieni să se retragă aproape fără încetare; totuși nici în felul acesta nu izbutiră să pătrundă dincolo de ziduri.

(6) A treia zi Alexandru avansă încă o dată falanga și, cu ajutorul unui dispozitiv, fixă o punte peste dărîmăturile zidului și dădu ordin gărzilor să treacă pe ea. Gărzile îi cuceriseră Tyrul în același chip. Soldații se îngrămădiră îndată, toți gata de fapte mari, supunînd puntea unei suprasolicitări: puntea se frînse și macedonenii se prăvăliră o dată cu ea. (7) Văzînd ce se petrece, barbarii începură să țipe și să ochească în macedoneni, din înaltul zidurilor, cu pietre, cu săgeți, cu tot ce aveau în mîini ori la îndemînă pe moment; parte dintre ei țîșniră chiar afară, pe portițele dintre turnuri, și începură să lovească [în dușmani], profitînd de confuzia lor.

CAPITOLUL 27

Alexandru îl trimise pe Alcetas cu unitatea lui să culeagă răniții și să întoarcă în tabără pe cei ce se mai luptau, iar a patra zi, cu ajutorul altui dispozitiv, aduse spre ziduri o nouă punte.

(2) Indienii se apărară cu îndîrjire tot timpul cît îl avură în mijlocul lor pe stăpînitorul acelui ţinut; dar după moartea lui (proiectilul zvîrlit de una dintre maşini îl lovise în plin), văzînd că au pierdut destui oameni în timpul asediului, care nu se mai sfîrşea, şi că dintre cei rămaşi cei mai mulţi erau plini de răni şi scoşi din luptă, trimiseră o solie la Alexandru. (3) Acesta se arătă bucuros că i se oferea prilejul de a cruţa viaţa unor oameni atît de viteji şi primi propunerea lor de pace, cu condiţia ca mercenarii indieni să se înroleze în armata sa şi să lupte pe viitor pentru el. Mercenarii ieşiră din cetate cu toate armele lor şi îşi stabiliră tabăra osebit, anume pe o colină aflată în faţa taberei macedonene; în timpul nopţii aveau de gînd să fugă de acolo şi să se întoarcă la vetre, pentru că nu le convenea gîndul de a întoarce armele împotriva indienilor. (4) Informat asupra planului lor, Alexandru înconjură colina, după căderea întunericului, cu întreaga sa armată şi nimici pe indieni, care nu aveau pe unde scăpa, apoi (profitînd de faptul că cetatea rămăsese fără apărători) o luă cu asalt şi făcu prizoniere pe mama şi fata lui Assacanos[66].

În tot timpul asediului Alexandru pierdu douăzeci şi cinci de oameni.

(5) De acolo îl trimise pe Coinos la Bazira[67], închipuindu-şi că vestea căderii Massagei îi va face pe aceia să se predea. Pe Attalos, pe Alcetas şi pe hiparhul Demetrios îi trimise la Ora[68] (altă localitate), pe care aveau să o înconjure cu ziduri pînă la sosirea sa acolo. (6) Oamenii din oraş atacară trupele lui Alcetas, însă macedonenii îi respinseră lesne şi îi împinseră înapoi în cetate. Dar, pe de altă parte, situaţia lui Coinos se complica la Bazira, pentru că oamenii dinăuntru, încrezători în posibilităţile de apărare ale cetăţii (care era situată la o mare înălţime şi bine încinsă cu ziduri din toate părţile), refuzau să capituleze.

(7) Aflînd cum stau lucrurile, Alexandru se îndreptă spre Bazira. Pe drum, însă, informat de intenţiile unora

dintre barbarii vecini, care aveau de gînd să se furişeze în Ora (conform directivelor primite din partea lui Abisaros)[69], Alexandru porni mai întîi într-acolo. Lui Coinos îi dădu ordin să prevadă cu fortificaţii anumite poziţii din apropierea cetăţii Bazira şi să lase acolo o garnizoană (rostul garnizoanei era să îngreuieze comunicarea celor din cetate cu restul ţinutului). Cu restul armatei, Coinos urma să facă joncţiunea cu Alexandru. (8) Văzîndu-l pe acesta plecînd cu cea mai mare parte o forţelor sale, bazirenii subestimară pe macedoneni, socotindu-i incapabili de a le ţine piept, şi ieşiră în fugă în plină cîmpie, unde se încinse o luptă înverşunată. Cinci sute de barbari căzură în timpul acestei lupte; alţi şaptezeci (chiar mai mulţi) fură prinşi vii; ceilalţi, care izbutiră să scape în cetate, se văzură supuşi unei supravegheri şi mai atente dinspre fortificaţii, ca să nu poată comunica cu împrejurimile.

(9) Asediul Orei[70] nu-i puse cine ştie ce probleme lui Alexandru, care se făcu stăpîn, de la primul atac asupra zidurilor, atît pe oraş cît şi pe elefanţii lăsaţi acolo.

CAPITOLUL 28

Aflînd aceste lucruri, cei din Bazira îşi pierdură încrederea în propriile lor forţe şi, pe la miezul nopţii, părăsiră cetatea. Restul barbarilor le urmară exemplul, fugiră de prin cetăţi şi se retraseră cu toţii pe stînca din Aornos[71], care se înalţă semeaţă în [inima] acelei regiuni.

Se zice, de altfel, că nici măcar Heracle, vlăstarul lui Zeus, nu izbutise să pună stăpînire pe aceste stînci. (2) În ce mă priveşte pe mine, n-aş putea preciza care [erou] a ajuns pînă în India: Heracle tebanul, Heracle tirianul, ori cel din Egipt; ba aş zice mai degrabă că nici unul dintre ei n-a ajuns pînă acolo, avînd în ve-

dere că, ori de cîte ori vrem să scoatem în relief dificultatea unui fapt, ne stă în obicei să-i exagerăm proporţiile reale pînă la a afirma că, după tradiţie, nici măcar Heracle n-a fost în stare să o scoată la capăt cu el. Părerea mea rămîne deci că numele lui Heracle a fost asociat povestei acestor stînci numai pentru a conferi faptelor o mai mare însemnătate[72].

(3) După tradiţie, perimetrul stîncilor este de vreo două sute de stadii, iar înălţimea lor (în punctul cel mai jos) cam de unsprezece stadii. Accesul se putea face pe un singur traseu, foarte dificil, croit de mînă omenească. Stîncile aveau în vîrf un izvor cu apă multă şi limpede, curgătoare, pădure şi pămînt bun de lucrat — cît pentru o mie de oameni.

(4) Aceste amănunte (cărora, în bună parte, li se adăuga şi atracţia mitului atribuit lui Heracle) treziră în Alexandru dorinţa de a cuceri şi muntele descris mai sus. Ora şi Massaga fură transformate de el în punctele cele mai fortificate din regiune, iar Bazira a fost înconjurată cu ziduri. (5) Pe de altă parte, Hephaistion, Perdiccas şi oamenii lor fortificară altă localitate, pe numele ei Orobatis, în care lăsară o garnizoană; apoi plecară spre Indus, unde, odată ajunşi, puseră în aplicare măsurile ce le fuseseră ordonate de Alexandru privind construirea podului peste fluviu.

(6) Alexandru numi pe Nicanor (din cavaleria de elită) satrap al ţinutului ce se întinde pînă la Indus. În continuare Alexandru se îndreptă spre cursul Indusului, primind capitularea cetăţii Peucelaotis[73], situată nu departe de fluviu, cetate în care lăsă o garnizoană macedoneană în frunte cu Filip. Cetăţii acesteia îi urmară alte cîteva aşezări mai mărunte de pe malul Indusului. Alexandru era însoţit de Cophaios şi de Assagetes, mai marii acelei regiuni[74]. (7) Ajuns la Embolima[75] (cetate situată în vecinătatea stîncilor din Aornos), îl lăsă acolo pe Crateros cu o parte din armată, dîndu-i misiunea să procure o cantitate cît mai mare de provizii şi ce mai era nevoie pentru [întreţinerea armatei pe] o perioadă îndelungată. (În cazul cînd cei de pe stînci aveau să reziste atacului său iniţial, Alexandru intenţiona să-i biruie printr-un asediu de lungă durată, în timpul căruia Embolima avea să fie baza acţiunilor macedonenilor.) Pe urmă luă cu sine arcaşii, pe agriani şi unitatea lui Coinos, iar din restul falangei alese pe soldaţii cei mai uşor (dar şi bine) echipaţi, plus încă vreo două sute de călăreţi de elită şi o sută de arcaşi călare, cu care se apropie de stînci.

În prima zi îşi alese locul cel mai bun pentru tabără şi poposi cu ei toţi acolo; a doua zi însă se mai apropie puţin de stînci, apoi făcu din nou popas.

CAPITOLUL 29

În aceste împrejurări sosi la Alexandru un număr oarecare de oameni din acele locuri ca să se predea; oamenii promiteau, pe deasupra, să-l conducă pe Alexandru pe itinerarul cel mai accesibil al stîncilor, pe unde acestea puteau fi cucerite cu destulă uşurinţă. Alexandru trimise cu ei pe Ptolemeu, fiul lui Lagos, aghiotantul său, în fruntea trupelor de agriani, a restului unităţilor uşor înarmate şi a elementelor de elită dintre gărzi, dîndu-le ordin ca, îndată după cucerirea locului, să-l prevadă cu o garnizoană puternică, apoi să-l informeze despre reuşita acţiunii.

(2) Ptolemeu apucă pe un drum pieptiş şi foarte greu accesibil, scăpînd supravegherii barbarilor, şi în cele din urmă puse stăpînire pe punctul [convenit]. După aceea îl înconjură cu fortificaţii şi cu un şanţ, apoi — dintr-un punct al muntelui de unde putea fi sigur că Alexandru avea să-l vadă — semnalizează aprinzînd un foc mare. Alexandru zări flacăra şi, a doua zi, porni la rîndul său într-acolo, cu armata; însă barbarii îi opuseră rezistenţă; în plus, dificultăţile reliefului făcură ca acţiunea să eşueze. (3) Văzîndu-l pe Alexan-

dru în imposibilitatea de a-i lua cu asalt, barbarii se întoarseră împotriva lui Ptolemeu și a oamenilor săi, cu care începură o luptă crîncenă: indienii se înverșunau să dărîme fortificațiile, în timp ce Ptolemeu își da toată silința să rămînă stăpîn pe situație. Barbarii se dovediră superiori în tragerea cu arcul, însă după căderea întunericului [încetară asaltul și] se retraseră.

(4) În timpul nopții Alexandru apelă la unul dintre indienii transfugi (un om de încredere care cunoștea perfect locurile) și-l trimise la Ptolemeu cu o misivă în care scria că, în momentul în care avea să-l vadă luînd cu asalt stîncile, [Ptolemeu] trebuia să atace, la rîndul său, pe barbari din înaltul muntelui, renunțînd așadar să se limiteze la simpla acțiune de supraveghere a locurilor; în felul acesta indienii aveau să fie atacați din două părți și puși într-o situație defavorabilă. (5) A doua zi dis-de-dimineață Alexandru se îndreptă cu armata spre locul pe unde urcase și Ptolemeu mai înainte, fără știrea dușmanilor, socotind că, dacă va izbuti să-și croiască drum pe acolo și să-și unească forțele cu ale lui Ptolemeu, restul avea să decurgă fără mari complicații. Ceea ce se și întîmplă.

(6) Pînă la amiază se încinse o luptă crîncenă între indieni și macedoneni; aceștia din urmă încercau să-și croiască drum în sus, pe cînd ceilalți se străduiau să reziste. Macedonenii nu cedau nici o palmă din terenul cîștigat, atacînd, dimpotrivă, cu forțe mereu proaspete (cei care atacau primii se odihneau apoi), așa că la căderea serii erau cu toții sus, alături de oamenii lui Ptolemeu. Astfel întregită, armata luă din nou stîncile cu asalt; totuși atacul rămase și de data aceasta fără rezultat.

Și se mai scurse o zi.

(7) În zori Alexandru dădu ordin ca fiecare soldat să taie cîte o sută de țăruși. După tăierea țărușilor Alexandru înălță în direcția stîncilor un val de pămînt foarte înalt, începînd chiar din vîrful culmii pe care își așezase tabăra; pe de acest val era convins că tirul

săgeților și proiectilele aruncate de mecanisme aveau să ajungă pînă la cei asediați. Toată lumea luă parte la lucrare, fără excepție; însuși Alexandru se afla alături de ceilalți, urmărindu-le [forfota] și lăudîndu-i pe cei mai zeloși sau certînd pe cei delăsători.

CAPITOLUL 30

În prima zi ostașii îi lucrară cam un stadiu din lungimea valului. Ziua următoare, prăștiașii, suiți pe porțiunea de val construită, începură să țintească în indieni; mașinile de război aruncau la rîndu-le proiectile, respingînd atacurile îndreptate de dușman împotriva celor ce lucrau la val. În trei zile valul se înălța pe tot traseul. A patra zi un număr redus de macedoneni își croiră drum spre o culme nu prea înaltă, cam la același nivel cu stîncile; fără să mai șovăie, Alexandru dădu dispoziții ca valul să fie continuat într-acolo, hotărît să lege culmea ocupată de cei cîțiva oameni cu valul executat în prezent.

(2) Impresionați de îndrăzneala nemaipomenită dovedită de macedonenii care ocupaseră culmea, apoi cînd văzură, pe deasupra, că valul a și ajuns pînă la ei, indienii renunțară la ideea de a mai opune rezistență și trimiseră un sol către Alexandru, ca să-i comunice că sînt gata să-i cedeze stîncile dacă el e dispus să ajungă la un acord cu ei. Intenția lor era însă să cîștige vreme cu tratativele și să lase să treacă ziua; noaptea aveau să se împrăștie, întorcîndu-se fiecare la vatra sa. (3) Informat de acest lucru, Alexandru îi lăsă să coboare în voie și să desființeze toate posturile de observație așezate de ei de jur-împrejurul [stîncilor]. Pînă ce-i văzu că încep să coboare, Alexandru rămase liniștit, în același punct; dar după aceea luă cu sine circa șapte sute de soldați din garda personală și din [corpul de] gărzi, cu care se grăbi să ocupe pozițiile părăsite de barbari pe stînci (macedonenii izbutiseră

să se cațere pînă acolo agățați de funii, cu care se trăgeau unul pe altul). (4) La un semnal, aceștia slobozirăatacul împotriva barbarilor care coborau în vale, ucigînd un mare număr dintre ei în timp ce căutau să scape cu fuga. Cuprinși de groază, alții se cățărară pe coasta rîpoasă de unde se aruncară în gol, dîndu-și suflarea. Or, în felul acesta Alexandru se făcu stăpîn și pe stîncile care rezistaseră lui Heracle.

După ce aduse jertfe în acel loc, Alexandru lăsă o garnizoană întărită, dînd-o în grija lui Sisicottos, un indian care fugise odinioară la Bactra, la Bessos; după ocuparea Bactriei, Sisicottos luase parte la campaniile lui Alexandru, cîștigîndu-i încrederea pe zi ce trecea[76]. (5) Informat că fratele lui Assacanos se retrăsese, cu elefanții lui și cu un mare număr de barbari de prin acele locuri, în munți, Alexandru lăsă în urmă stîncile și invadă teritoriul assacenilor. (6) Ajuns la Dirta, găsi cetatea cu totul părăsită de localnici, iar împrejurimile la fel de pustii. A doua zi Alexandru trimise pe Nearchos și pe Antiochos, hiliarhi ai trupelor sale de gardă, într-o misiune de recunoaștere, sperînd totodată să poată pune mîna pe un om de prin acele locuri în măsură să-i dea anumite informații (îndeosebi cu privire la elefanți). În acest scop Nearchos preluă comanda agrianilor și a trupelor ușor înarmate, iar Antioh, pe lîngă mia de oameni de sub comanda lui directă, alte două mii. (7) După aceea Alexandru se îndreptă spre Indus, lăsînd armata să-l preceadă și să-i croiască drum — singura posibilitate de a circula pe acest pămînt. Tot acolo puse mîna pe cîțiva barbari de la care află că indienii de prin acele locuri se retrăseseră la Abisaros, dar că elefanții fuseseră lăsați să pască pe malul Indusului. Bineînțeles că Alexandru le porunci să-l conducă la elefanți.

(8) Mulți indieni se ocupă cu prinderea elefanților. Dintre aceștia, Alexandru își da toată silința să aibă pe lîngă el cît mai mulți; de altfel, ei l-au ajutat atunci să pună mîna pe elefanți. Două dintre aceste animale

au pierit în timpul urmăririi, căzînd într-o prăpastie; celelalte însă au fost prinse, încălecate și adăugate efectivelor armatei. (9) Lîngă fluviu Alexandru dădu și de lemn bun de construcție; soldații primiră ordin să-l taie și să-i facă [mai multe] corăbii.

Corăbiile fură lansate pe Indus; cu ajutorul lor, [armata lui Alexandru] ajunse la podul construit, cu destul timp în urmă, de Hephaistion și de Perdiccas.

CARTEA A V-A

CAPITOLUL 1

Alexandru pătrunse, deci, pe teritoriul situat între rîul Cophaios și Indus. Acolo se afla o cetate cu numele de Nysa, ctitorie de-a lui Dionysos (2), de pe vremea cînd acesta își întinsese stăpînirea și peste indieni. Despre care Dionysos este vorba? Cînd și dincotro a pornit el cu război împotriva indienilor? — Nu știu, și n-am de gînd să-mi pierd vremea ca să aflu dacă [e vorba de] Dionysos tebanul, [care] a pornit împotriva indienilor plecînd cu armata de la Teba, sau dacă [este vorba de cel] pornit din Tmolosul Lidiei[1] ca să cucerească popoare atît de războinice, de care elinii din acele timpuri nici nu auziseră vorbindu-se. Oricum, în cele din urmă a pus stăpînire, cu sila, și peste indieni. Tot ce pot spune este că vechile mituri referitoare la zei nu pot fi comentate într-un spirit prea critic, datorită faptului că, atunci cînd asociem mai multe elemente care, logic vorbind, nu pot da naștere unei istorisiri verosimile, adaosul elementului supranatural face ca versiunea să capete, dintr-o dată, mai multă crezare.

(3) Alexandru ajunse, așadar, sub zidurile Nysei. Nysenii trimiseră la el pe Acuphis, stăpînitorul lor, cu o delegație formată din treizeci de demnitari, să-l roage să lase cetatea zeului [căruia îi era închinată]. (4) Poftiți în cortul lui Alexandru, solii dădură cu ochii de el șezînd, plin de praful drumului străbătut, încins cu toate armele, cu coiful pe cap și cu lancea în mînă; și, speriindu-se de spectacolul ce li se oferea, căzură la pămînt și rămaseră așa o bună bucată de vreme fără a scoate o vorbă. În sfîrșit Alexandru le spuse că pot să se ridice și-i îndemnă să-și spună păsul, îndemn la care Acuphis îi răspunse cu următoarele cuvinte:

(5) „[Slăvite] rege, nysenii te roagă să le lași libertatea și autonomia — ca o dovadă de respect față de

numele lui Dionysos. Trebuie să-ți spun, de altfel, că pe drumul său de întoarcere spre marea elinilor, după ce i-a supus pe indieni, Dionysos a întemeiat cu soldații săi scoși din luptă (bacanți credincioși de-ai săi) această cetate, ca o mărturie a cutreierărilor și a biruințelor sale pentru generațiile ce aveau să vină. Același gînd te-a făcut și pe tine să zidești Alexandria din apropierea Caucazului, Alexandria din Egipt și multe alte [așezări cu același nume]; și tot acest gînd te va face să pui temelia altor asemenea cetăți, cu timpul, ca mărturie a faptelor tale de arme — mai numeroase decît ale lui Dionysos. (6) Acesta a dat cetății numele de Nysa (iar ținutului de „țară nyseană") după numele Nysei, doica lui, iar muntele din fața cetății a primit de la el numele de Muntele Meros, pentru că, după tradiție, Dionysos a ieșit din coapsa lui Zeus[2]. De atunci noi, nysenii, am fost întotdeauna liberi și am avut întotdeauna legile noastre, care ne-au fost un îndreptar bun de viață în comun.

Dacă vrei, îți pot dovedi că Nysa este o ctitorie a lui Dionysos și prin aceea că iedera, care nu crește nicăieri în India, pe pămîntul nostru crește."

CAPITOLUL 2

Cuvintele [lui Acuphis] îi făcură mare plăcere lui Alexandru, care era dispus să acorde credit deplin mitului privitor la cutreierările lui Dionysos și afirmației că Nysa era o ctitorie a acelui zeu; în cazul acesta însemna că el ajunsese tot atît de departe ca și Dionysos — ba mai mult: că avea să înainteze dincolo de punctul la care ajunsese Dionysos. În plus, Alexandru se mai gîndea că ideea de a-l depăși pe Dionysos în isprăvi avea să constituie pentru macedoneni[3] un îndemn foarte bun de a împărți și pe viitor soarta cu el. (2) În orice caz, pe locuitorii Nysei îi lăsă să trăiască liberi și independenți. Mai tîrziu ceru să i se

arate după ce legi se cîrmuiesc ei și află că statul era condus de aristocrați. Alexandru nu-și ascunse mulțumirea și, în continuare, pretinse de la nyseni trei sute de călăreți și, dintre oamenii de frunte ai orașului (de asemenea în număr de trei sute), pe cei mai de valoare o sută de inși, la alegerea lui Acuphis (pe care îl numise pe loc mai mare peste tot teritoriul Nysei).

(3) Se zice că la auzul celor spuse de Alexandru, Acuphis nu și-a putut ascunde un zîmbet. Întrebat de Alexandru cărui fapt i se datorește veselia, Acuphis i-a răspuns: „[Slăvite] rege, aș vrea să știu cum ar putea o cetate să fie cîrmuită cu înțelepciune după ce a fost lipsită de o sută dintre oamenii ei cei mai de valoare? Dacă vrei să-ți dovedești interesul față de soarta noastră, a nysenilor, poți să ceri de la noi trei sute de călăreți (poți să ceri chiar mai mulți), în schimb renunță la cele o sută de persoane de frunte ale cetății, pe care-mi ceri să le desemnez, și înlocuiește-i cu de două ori atîția oameni de rînd, ca atunci cînd te vei întoarce la noi să găsești cetatea la fel de înfloritoare ca astăzi." Vorbele lui Acuphis îi părură lui Alexandru cît se poate de înțelepte, așa că le dădu ascultare; (4) de aceea și ceru să-i fie trimiși călăreții, în schimb renunță la cei o sută de nobili, fără a mai pretinde alți oameni în locul lor. Lui Acuphis îl rămînea numai obligația de a-i trimite pe fiul său și pe fiul fiicei sale [în chip de ostatici].

(5) Alexandru dorea fierbinte să vadă locul în care, după cum pretindeau nysenii cu mîndrie, se păstrau mărturiile [trecerii] lui Dionysos, așa că urcă pe Muntele Meros cu cavaleria de elită și cu unitățile sale de gardă. Muntele era peste tot acoperit cu iederă, cu dafini și cu fel de fel de arbuști, și bogat în umbrare și în vînat de tot felul. (6) Cînd văzură iedera, macedonenii (care nu se mai întîlniseră de multă vreme cu ea, pentru că iedera nu crește în India nici măcar pe vii) împletiră din ea la repezeală cununi, și le puseră pe cap și începură să înalțe cîntări lui Dionysos,

adresîndu-i-se cu feluritele lui nume. Alexandru jertfi pe loc lui Dionysos, apoi se puse pe petrecere cu oamenii din cavaleria sa de elită.

(7) Am citit undeva (știu eu dacă ne putem încrede în asemenea afirmații?) că mulți dintre macedonenii de foarte bună familie care și-a pus atunci pe cap cununi de iederă, după invocarea lui Dionysos, au intrat în puterea zeului, strigînd „Evan, Evan" și comportîndu-se ca niște adevărați bacanți[4].

CAPITOLUL 3

Liber fiecare să interpreteze cum va crede de cuviință cele de mai sus și să le dea crezare sau să nu le dea crezare. În orice caz eu nu sînt aici întru totul de părerea lui Erastothenes din Cyrene, care pretinde că macedonenii, ori de cîte ori se referă la o forță supranaturală, o fac numai ca să fie pe placul lui Alexandru, și că în felul acesta ei ajung lesne la exagerări. (2) De altfel, tot el afirmă că macedonenii ar fi vizitat o peșteră la Parapamisadai și că, auzind cu această ocazie un mit de prin părțile locului (pe care poate că-l vor fi scornit chiar ei, pe loc), îndată au dat drumul zvonului că aceea era chiar peștera în care Prometeu fusese legat și în care venea vulturul ca să-i sfîșie mărunta-iele; în sfîrșit, că acolo se dusese și Heracle, care avea să ucidă vulturul și să-l slobozească pe Prometeu din lanțuri. (3) Cu această versiune macedonenii ajungeau să schimbe locul Munților Caucaz de lîngă Pontul Euxin pînă tocmai departe, la răsărit de tot, în țara indică a parapamisadienilor — cînd adevăratul nume al muntelui nu era altul decît Parapamisos (devenit la ei „Caucaz" numai spre gloria lui Alexandru, anume ca să dovedească în felul acesta că Alexandru a traversat și Munții Caucaz). (4) Sau, iar, că, văzînd pe pămîntul Indiei propriu-zise vite însemnate (cu fierul roșu) în

chip de măciucă, au dedus din aceasta că Heracle fusese cu adevărat în India.

Tot atît de sceptic se arată Eratosthenes și cînd vine vorba de cutreierările lui Dionysos. Eu însă n-am să mă pronunț în toate aceste discuții nici pentru unul, nici pentru celălalt.

(5) Ajuns la Indus, Alexandru dădu de podul pe care Hephaistion i-l construise peste fluviu și de multe vase de mică capacitate, plus două corăbii cu treizeci de vîsle, cărora li se adăugau darurile indianului Taxiles: vreo două sute de talanți de argint, trei mii de vite pentru jertfe, peste zece mii de oi și vreo treizeci de elefanți. (6) Tot de la Taxiles îl mai așteptau și șapte sute de călăreți indieni, prezenți în virtutea alianței lui cu Alexandru, cu [vestea] capitulării orașului Taxila[5] (cea mai însemnată așezare dintre Indus și Hydaspes), datorită aceluiași Taxiles.

Alexandru jertfi acolo zeilor cărora îi sta în obicei să le înalțe jertfe, apoi organiză la malul fluviului întreceri gimnice, curse de cai. Jertfele se arătau favorabile traversării.

CAPITOLUL 4

Dacă facem abstracție de Gange (care curge tot pe pămînt indian), Indusul rămîne cel mai mare fluviu din Asia și din Europa. Izvoarele lui sînt undeva pe versantul de dincoace al Munților Parapamisos (sau Caucaz); fluviul curge spre sud și se varsă în Oceanul Indian prin două guri, într-o regiune tot atît de mlăștinoasă ca cea [dintre] cele cinci guri ale Istrosului[6]. Indusul dă naștere pe pămîntul Indiei unei delte asemănătoare deltei din Egipt, deltă care, în limba indienilor, are numele de Pattala. Aproape toate aceste date sînt sigure, așa că le menționez. (2) Hydaspes, Acesines, Hydraotes și Hiphasis[7] sînt rîuri care curg tot pe pămînt indian și depășesc cu mult în lungime restul

apelor din Asia; totuși sînt mai mici decît Indusul, ba chiar mult mai mici, cam cum e și Indusul față de Gange. Ctesias (dacă mărturia lui poate fi socotită satisfăcătoare) afirmă că, în punctul unde albia Indusului este mai îngustă, fluviul are lățimea de patruzeci de stadii, însă că ajunge pe alocuri la un maximum de o sută de stadii; totuși pe cea mai mare parte a cursului său, lățimea Indusului corespunde mediei acestor două cifre.

(3) Alexandru trecu peste fluviu în zori de zi și pătrunse în India [propriu-zisă][8]. Eu unul n-am să consemnez în cronica de față nici specificul legilor după care se călăuzesc oamenii de pe acolo, nici ce fel de jivine ciudate trăiesc pe pămîntul lor, nici ce fel de pești sau de monștri de apă pot fi găsiți în unda Indusului, în Hydaspes, în Gange ori în celelalte ape ale Indiei, nici furnicile care extrag aurul, nici grifonii care stau la pîndă sau mai știu eu ce alte povești au fost scornite, mai mult pentru plăcerea de a fi ascultate, fără a mai ține seamă dacă faptele sînt adevărate ori nu; pentru că oricîte minciuni ai inventa despre indieni, poți fi sigur că nimeni n-are să te poată vreodată dovedi mincinos.

(4) În schimb, Alexandru și tovarășii săi de arme au putut controla și respinge mai toate aceste spuse — exceptînd neadevărurile răspîndite chiar de ei — și s-au convins — verificînd acest lucru pretutindeni în calea lor (or, Alexandru s-a întîlnit cu mulți indieni în cale) — că indienii nu au de loc aur și că duc o viață nu tocmai ușoară, în schimb că sînt înalți de statură (poate chiar cei mai înalți oameni din Asia), cei mai mulți măsurînd cinci coți (sau aproape); că au pielea mai închisă la culoare decît a celorlalți oameni (exceptînd pe etiopieni) și că, sub raportul vitejiei, erau indiscutabil poporul cel mai valoros din Asia de atunci. (5) În orice caz, perșii de odinioară, cu care Cyrus, fiul lui Cambise, a pornit să înfrunte pe mezi, făcîndu-i să piardă supremația în Asia (și cu care a subjugat atîtea

alte popoare, în timp ce altele i-au cedat fără luptă), nu pot fi comparați cu indienii. Pe atunci perșii erau săraci, locuiau într-o țară cu un relief accidentat, iar obiceiurile lor amintesc în mod surprinzător de educația spartană. De altfel, nici dezastrul înfrîngerii lor din Sciția[9] nu prea poate fi comentat; în orice caz, eu unul n-aș putea preciza dacă el se datorează reliefului defavorabil lor în acele locuri, vreunei greșeli comise de Cyrus sau pur și simplu faptului că perșii erau mai puțin războinici decît sciții de pe acele meleaguri.

CAPITOLUL 5

Despre indieni am de gînd să scriu o carte osebită de aceasta[10], în care voi nota toate faptele demne de crezare săvîrșite de tovarășii de arme ai lui Alexandru și de Nearchos, care a navigat în lungul coastei indiene a Mării celei Mari[11], plus cele relatate de Megasthenes și de Eratosthenes, oameni a căror valoare nu poate fi pusă la îndoială. [Astfel voi arăta care sînt] tradițiile indienilor, cît de ciudate jivine viețuiesc în țara lor și voi descrie călătoria din larg [a lui Nearchos]. (2) Deocamdată însă mă voi mulțumi să scriu doar cele referitoare la persoana lui Alexandru.

Munții Taurus străbat toată Asia. Începînd de la Muntele Mycale, situat în dreptul insulei Samos, ei despart — în continuare — Pamphilia de Cilicia, apoi se înșiră pînă în Armenia; din Armenia munții continuă pe pămîntul parților și chorasmienilor pînă în Media, (3) iar în Bactra se întîlnesc cu masivul Parapamisos, cel căruia macedonenii lui Alexandru îi ziceau „Caucaz“ (pare-se ca să amplifice ecoul isprăvilor lui Alexandru — vrînd anume să arate prin aceasta că el a trecut, tot în chip de cuceritor, chiar pînă dincolo de Caucaz). Oricum, este posibil ca munții aceștia să fie o prelungire a Caucazului scitic, după cum și Munții Taurus se continuă cu masivul despre care vorbeam; pentru

acest motiv l-am și numit, la un moment dat, chiar eu Caucaz, și pe viitor n-am să-i mai spun altfel. (4) Caucazul acesta ajunge, spre răsărit, pînă la Marea cea Mare a Indiei. Toate apele însemnate din Asia izvorăsc din Munții Taurus și din Munții Caucaz. Unele își îndreaptă cursul spre nord; atunci se varsă fie în lacul *Meotic, fie în așa-numita Mare Hyrcană*[12] *— de fapt un golf al Mării celei Mari. (5) Altele curg spre sud: Eufratul, Tigrul, Indusul, Hydaspes, Acesines, Hydraotes, Hyphasis* și celelalte ape care curg între acestea din urmă și *Gange* și se varsă în mare (atunci cînd nu dispar într-o zonă mlăștinoasă, cum este cazul Eufratului).

CAPITOLUL 6

Cine privește Asia în așa fel încît continentul să-i apară străbătut de Munții Taurus și Caucaz de la apus către răsărit va găsi, de bună seamă, că Munții Taurus determină în Asia două mari zone: una meridională — spre miazăzi — și alta septentrională — în partea de miazănoapte. (2) Zona meridională a Asiei are, la rîndul ei, patru subzone, din care cea mai mare este — atît după Eratosthenes cît și după Megasthenes — cea locuită de indieni. (Trebuie spus aci că Megasthenes a trăit la curtea lui Sibyrtios[13], satrapul arachosienilor, și că în felul acesta, după cum mărturisește el, a avut în repetate rînduri ocazia de a se duce la regele Sandracottos[14] al indienilor). Cea mai mică ține de la Eufrat pînă la marea noastră. În sfîrșit, celelalte două, delimitate într-o parte de Eufrat, iar în cealalta de Indus, abia dacă pot fi comparate (amîndouă împreună) cu țara indienilor. (3) De la răsărit și pînă spre miazăzi, India este mărginită de Marea cea Mare; la miazănoapte ea ajunge pînă la Munții Caucaz, anume pînă la joncțiunea lor cu Munții Taurus; în sfîrșit, la apus este Indusul, care delimitează India [de restul continentului] pînă la Marea cea Mare.

Cea mai mare parte a [reliefului] Indiei este șes — un șes brăzdat, după toate probabilitățile, de multe ape. (4) Nu-i vorbă că și din ce a mai rămas o bună parte este alcătuită tot din cîmpii, creații ale apelor care curg pe acolo — ceea ce mă poartă cu gîndul la faptul că în timpurile de demult rîurile dădeau nume și meleagurilor scăldate de ele. Există, de exemplu, în Asia [o cîmpie] care se cheamă cîmpia Hermos [după numele apei] ce izvorăște din Muntele Maicii Dindymene și se varsă în mare în imediata apropiere a cetății eolice Smirna[15]; la fel și cu cîmpia Caystrului, în Lidia, care și ea își trage numele tot de la cel al unei ape; la fel cu aceea a Caicului din Misia[16] și cu cea a Meandrului din Caria, care ajunge pînă la cetatea ionică a Miletului. (5) De altfel doi istorici ca Herodot[17] și Hecateu (în caz că paginile despre Egipt atribuite acestuia din urmă nu sînt cumva apocrife) caracterizează Egiptul cu aceleași cuvinte, anume ca fiind „darul fluviului" [Nil]. Or, trebuie să spun că argumentele invocate de Herodot în sprijinul lor nu sînt lipsite de greutate, între care și afirmația că pămîntul din imediata vecinătate a fluviului poartă numele acestuia din urmă. De altfel la Homer[18] găsim o dovadă destul de convingătoare că în vechime fluviul căruia astăzi atît egiptenii cît și neegiptenii îi spun Nil purta numele de Aigyptos, anume cînd afirmă că Menelau s-a oprit cu corăbiile în dreptul gurii fluviului Aigyptos.

(6) Ei bine, dacă este adevărat că pretutindeni oricare apă — și nu numai una dintre cele mari — este în stare să dea naștere, în drumul ei spre mare, unor mari întinderi de pămînt [fertil] (datorită mîlului adus, tocmai din înaltul izvoarelor ei, la vale), cred că putem da crezare și afirmației că relieful Indiei este, în cea mai mare parte, șes și că originea acestui șes este aluvionară. (7) Pentru că nu trebuie să uităm că, chiar dacă am putea pune laolaltă Hermosul, Caystrul, Caicul, Meandrul și celelalte ape din Asia ce se varsă în Marea Mediterană (care ne este familiară), tot nu le-am putea

compara nici măcar cu unul singur dintre fluviile Indiei, atît de bogate sînt ele în ape, și nu mă gîndesc numai la Gange, care este cel mai mare dintre ele (și cu care nu poate fi asemuit nici Nilul egiptenilor, nici Istrosul europenilor), (8) ci — repet — dacă le-am putea pune laolaltă, toate aceste fluvii nu s-ar putea măsura nici măcar cu Indusul, pentru că Indusul crește curînd după ce izvorăște și primește apele a cincisprezece dintre cele mai mari rîuri ale Asiei, păstrîndu-și numele neschimbat pînă ce se varsă în mare.

Iată, deocamdată, tot ce am de spus despre India; restul rămîne să-l arăt cînd voi întocmi scrierea dedicată ei.

CAPITOLUL 7

Nici Aristobul, nici Ptolemeu (de ale căror scrieri sînt atît de legat) nu dau amănunte cu privire la construirea podului de peste Indus. Ca urmare, nici eu nu pot să spun dacă trecerea s-a făcut pe un pod de vase (așa cum a traversat Xerxes Helespontul și Bosforul, sau cum a trecut Darius peste Istros[19], sau dacă peste apa fluviului a fost prevăzut un pod continuu; ca simplă părere, aș zice mai degrabă că trecerea s-a făcut pe un pod de vase, pentru că adîncimea apei n-ar fi permis, cred, fixarea podului, iar într-un interval de timp atît de scurt nu s-ar fi putut efectua o lucrare atît de complicată. (2) Și chiar dacă aș ști că traversarea s-a făcut pe un pod de vase, tot n-aș putea să precizez dacă vasele au fost legate unele de altele cu odgoane — odgoanele fixîndu-le, rînd pe rînd, de mal și făcînd astfel să avanseze podul — cum scrie Herodot din Halicarnas[20] că a fost construit podul peste Helespont, sau dacă s-a adoptat metoda folosită de romani cînd au construit podul de peste Istros și cel de peste Rinul celtic[21], metodă la care au făcut apel ori de cîte ori au fost în situația de a trece peste Eufrat și peste Tigru. (3) Oricum, din cîte cunosc eu, metoda cea mai rapidă

de construire a unui pod de vase este cea a romanilor, și, pentru că socot că ea merită să fie descrisă mai pe larg, voi face acest lucru chiar acum.

La un semnal, romanii coboară cu vasele în sensul de curgere a apei — deși nu cu viteza maximă, ci mai degrabă ca atunci cînd vasele bat în retragere cu pupa înainte. Curentul duce vasele cu el, însă alt vas prevăzut cu vîsle le frînează, [manevrînd cu ele] pînă ce le aduce în poziția dorită; odată isprăvită manevra, de pe prora fiecărui vas sînt lăsate [în apă] coșuri de răchită de formă piramidală, umplute cu bolovani aleși anume, ca să rețină vasul să nu fie luat de curent. (4) Primul vas odată fixat, următorul este la rîndul său ancorat cu prora în contra curentului, la distanța cerută ca să poată susține ce urmează să fie așezat deasupra. Îndată după aceea de pe amîndouă vasele se întind înainte niște bîrne, apoi — de-a curmezișul lor — scînduri, ca să facă legătura între ele. Același lucru se va petrece cu toate vasele, treaba extinzîndu-se de la unul la altul pînă cînd podul este gata. (5) La cele două capete se proptesc — apoi se fixează — scări, ca să înlesnească atît cailor cît și vitelor trecerea peste pod și ca să facă legătura [cu malurile]. Lucrarea se efectuează într-un timp foarte scurt, deși cu multă zarvă; totuși metoda nu presupune lipsa ordinii: dimpotrivă, oricît de multe, strigătele de muncă ce se fac auzite pe fiecare vas, ca și sudălmile aruncate celor rămași în urmă cu treaba nu reușesc nici să acopere ordinele, nici să slăbească ritmul operației.

CAPITOLUL 8

Romanii aplică metoda descrisă mai sus din timpuri străvechi. Dar — ca să revin la ce spuneam — cum va fi construit Alexandru podul lui peste Indus? iată un lucru pe care n-am să-l pot niciodată arăta, pentru că nici măcar tovarășii lui de arme n-au vorbit despre el. Părerea mea este că metoda aplicată de Alexandru

compara nici măcar cu unul singur dintre fluviile Indiei, atît de bogate sînt ele în ape, și nu mă gîndesc numai la Gange, care este cel mai mare dintre ele (și cu care nu poate fi asemuit nici Nilul egiptenilor, nici Istrosul europenilor), (8) ci — repet — dacă le-am putea pune laolaltă, toate aceste fluvii nu s-ar putea măsura nici măcar cu Indusul, pentru că Indusul crește curînd după ce izvorăște și primește apele a cincisprezece dintre cele mai mari rîuri ale Asiei, păstrîndu-și numele neschimbat pînă ce se varsă în mare.

Iată, deocamdată, tot ce am de spus despre India; restul rămîne să-l arăt cînd voi întocmi scrierea dedicată ei.

CAPITOLUL 7

Nici Aristobul, nici Ptolemeu (de ale căror scrieri sînt atît de legat) nu dau amănunte cu privire la construirea podului de peste Indus. Ca urmare, nici eu nu pot să spun dacă trecerea s-a făcut pe un pod de vase (așa cum a traversat Xerxes Helespontul și Bosforul, sau cum a trecut Darius peste Istros[19], sau dacă peste apa fluviului a fost prevăzut un pod continuu; ca simplă părere, aș zice mai degrabă că trecerea s-a făcut pe un pod de vase, pentru că adîncimea apei n-ar fi permis, cred, fixarea podului, iar *într-un interval de timp atît de scurt nu s-ar fi putut efectua o lucrare atît de complicată. (2) Și chiar dacă aș ști că traversarea s-a făcut pe un pod de vase, tot n-aș putea să precizez dacă* vasele au fost legate unele de altele cu odgoane — odgoanele fixîndu-le, rînd pe rînd, de mal și făcînd astfel să avanseze podul — cum scrie Herodot din Halicarnas[20] că a fost construit podul peste Helespont, sau dacă s-a adoptat metoda folosită de romani cînd au construit podul de peste Istros și cel de peste Rinul celtic[21], metodă la care au făcut apel ori de cîte ori au fost în situația de a trece peste Eufrat și peste Tigru. (3) Oricum, din cîte cunosc eu, metoda cea mai rapidă

de construire a unui pod de vase este cea a romanilor, și, pentru că socot că ea merită să fie descrisă mai pe larg, voi face acest lucru chiar acum.

La un semnal, romanii coboară cu vasele în sensul de curgere a apei — deși nu cu viteza maximă, ci mai degrabă ca atunci cînd vasele bat în retragere cu pupa înainte. Curentul duce vasele cu el, însă alt vas prevăzut cu vîsle le frînează, [manevrînd cu ele] pînă ce le aduce în poziția dorită; odată isprăvită manevra, de pe prora fiecărui vas sînt lăsate [în apă] coșuri de răchită de formă piramidală, umplute cu bolovani aleși anume, ca să rețină vasul să nu fie luat de curent. (4) Primul vas odată fixat, următorul este la rîndul său ancorat cu prora în contra curentului, la distanța cerută ca să poată susține ce urmează să fie așezat deasupra. Îndată după aceea de pe amîndouă vasele se întind înainte niște bîrne, apoi — de-a curmezișul lor — scînduri, ca să facă legătura între ele. Același lucru se va petrece cu toate vasele, treaba extinzîndu-se de la unul la altul pînă cînd podul este gata. (5) La cele două capete se proptesc — apoi se fixează — scări, ca să înlesnească atît cailor cît și vitelor trecerea peste pod și ca să facă legătura [cu malurile]. Lucrarea se efectuează într-un timp foarte scurt, deși cu multă zarvă; totuși metoda nu presupune lipsa ordinii: dimpotrivă, oricît de multe, strigătele de muncă ce se fac auzite pe fiecare vas, ca și sudălmile aruncate celor rămași în urmă cu treaba *nu reușesc nici să acopere ordinele, nici să slăbească ritmul operației.*

CAPITOLUL 8

Romanii aplică metoda descrisă mai sus din timpuri străvechi. Dar — ca să revin la ce spuneam — cum va fi construit Alexandru podul lui peste Indus? iată un lucru pe care n-am să-l pot niciodată arăta, pentru că nici măcar tovarășii lui de arme n-au vorbit despre el. Părerea mea este că metoda aplicată de Alexandru

trebuie să se apropie mult de cea a romanilor; poate totuși că s-a folosit de alta; eu unul n-am nimic împotrivă.

(2) Ajuns pe celălalt mal al Indusului, Alexandru jertfi după ritualul obișnuit. După aceea se depărtă de apa Indusului și ajunse la Taxila, cetate mare și înfloritoare, cea mai însemnată așezare dintre Indus și Hydaspes. Taxiles, mai-marele orașului, ca și indienii de acolo îi făcură o primire prietenească; ca răspuns, Alexandru îi înzestră, din împrejurimi, cu atîta pămînt cît au cerut ei de la el. (3) În același punct Alexandru primi o solie din partea lui Abisares, regele indienilor de la munte, solie alcătuită din fratele lui Abisares și din alte personalități de seamă, și altă solie din partea nomarhului Doxaris; amîndouă aduceau cu ele daruri. Alexandru jertfi și la Taxila, după același ritual, apoi organiză jocuri gimnice și un concurs hipic. În urmă îl numi pe Filip al lui Machatas[22] satrap peste indienii de pe aceste meleaguri, lăsă la Taxila o garnizoană, ca și pe toți ostașii bolnavi, inapți pentru luptă, apoi plecă spre rîul Hydaspes.

(4) Alexandru fusese informat că Poros[23] îl așteaptă undeva mai departe, de cealaltă parte a rîului, cu toată armata, hotărît să nu-i permită trecerea apei sau, cel puțin, să-l atace după aceea. Ca urmare, Alexandru îl trimise pe Coinos al lui Polemocrates înapoi spre Indus, cu ordin să demonteze vasele care-i serviseră la trecerea Indusului și să le aducă la Hydaspes. (5) Vasele au fost demontate și transportate pînă la el: cele mici desfăcute în două, cele cu treizeci de vîsle desfăcute în trei; părțile desfăcute au fost încărcate pe care și aduse astfel pînă la malul rîului Hydaspes. Acolo flota a fost montată la loc și lansată din nou, în întregul ei, în rîu.

În sfîrșit, Alexandru luă cu sine toată armata de care dispunea la sosirea lui în Taxila, plus cinci mii de indieni de sub ascultarea lui Taxiles și a căpeteniilor acelei regiuni, cu care porni spre rîul Hydaspes.

CAPITOLUL 9

Alexandru campă pe malul rîului Hydaspes. Poros putea fi văzut pe celălalt mal, cu toată armata — inclusiv escadronul de elefanți[24]. Reperînd locul de popas al trupelor lui Alexandru, Poros hotărîse să rămînă pe loc și să vegheze în persoană asupra vadului apei; cu toate acestea, stabilise pichete de pază în toate punctele unde albia rîului putea fi mai lesne trecută, punîndu-le sub ascultarea unui comandant, hotărît să zădărnicească [încercarea] macedonenilor de a traversa.

(2) În fața acestei situații Alexandru ajunse la concluzia că ar fi bine să-și miște unitățile de colo pînă colo, ca să-l deruteze pe Poros. Ca urmare el își împărți oastea în multe [corpuri de armată]. Cu unele dintre ele porni chiar el în diverse puncte ale regiunii, pîrjolind-o (cînd i se dovedea vrăjmașă) sau cercetînd-o, în nădejdea că va găsi în cele din urmă un loc bun pentru a ajunge dincolo, pe celălalt mal; celelalte [corpuri] trecură sub ordinele diferiților comandanți (în mare număr), fiind trimise la rîndul lor cînd ici, cînd colo. (3) În același timp Alexandru dădu ordin ca din toată regiunea de dincoace de Hydaspes să se transporte grîu pînă în tabără, ceea ce avea să-i semnalizeze lui Poros că regele macedonean s-a hotărît să rămînă pe malul lui pînă la iarnă, cînd scăderea apelor avea să-i deschidă puncte de trecere în foarte multe locuri. În același timp vasele pluteau în sus și în jos; plutele treceau pline cu nutreț, iar pe mal putea fi văzută puzderie de călăreți și de pedestrași — spectacol pus la cale anume ca să-l neliniștească pe Poros și ca să-l pună în imposibilitatea de a se hotărî asupra unui punct optim de supraveghere, în care să-și concentreze forțele.

(4) Era tocmai în perioada cînd, în India, toate rîurile se umflă purtîndu-și apele la vale, vijelioase și tulburi — anume în timpul solstițiului de vară. În această epocă pămîntul Indiei este scăldat de ploi bogate, iar zăpezile Caucazului — din care izvorăsc atîtea ape

— se topesc, sporindu-le și mai mult debitul. Iarna, în schimb, rîurile scad mult de tot și devin, vădit, mai limpezi: atunci se pot găsi și locuri de trecere. Numai Indusul și Gangele fac excepție de la ce spun (poate, cine știe, și vreo altă apă); în orice caz Hydaspes poate fi trecut [pe timp de iarnă][25].

CAPITOLUL 10

Alexandru declara înaintea tuturor că dacă Poros intenționa să-i zădărnicească încercarea de a ajunge pe celălalt mal, atunci era hotărît să aștepte sosirea iernii. Cu toate acestea, Alexandru punea la cale fel de fel de manevre, doar-doar va izbuti să treacă rîul printr-o acțiune rapidă și neașteptată.

Poros își stabilise tabăra tot pe malul rîului Hydaspes. În dreptul ei traversarea era de-a dreptul imposibilă, din cauza marelui număr de elefanți [de care dispunea regele indian] și a oastei lui, care, alcătuită dintr-o mulțime de unități bine instruite și bine înarmate, nu aștepta decît să atace pe macedoneni la ieșirea lor din vad. (2) În al doilea rînd, era cert că și caii, speriați la vederea elefanților (sau la auzul mugetelor scoase de aceste animale, care aveau să-i întîmpine numaidecît), vor refuza să calce pe celălalt mal — bachiar mai mult decît atît, înnebuniți de spectacolul elefanților care aveau să-i aștepte dincolo, caii aveau să sară încă de pe [plutele de] piele în apă.

Iată însă cum s-a gîndit Alexandru să-și furișeze oamenii pe celălalt mal. (3) Într-o noapte a început să cutreiere în susul și în josul malului cu grosul trupelor sale de cavalerie, punînd oamenii să facă cît mai mult zgomot și să invoce numele lui Enyalios, așa fel încît zarva să nu dea loc nici unei îndoieli privind intenția lor de a traversa. Poros apăru îndată în dreptul locului dincotro se auzea zarva, aducînd și elefanții cu el; și din acel moment Alexandru îl obligă necontenit

să-l urmărească cu trupele. (4) După o bună bucată de vreme (în care s-au auzit numai strigăte și chiuituri), Poros renunță să mai iasă în întîmpinarea cavaleriei [macedonene] și, dîndu-și seama că nu era vorba decît de o falsă alarmă, dispuse un mare număr de iscoade de-a lungul malului, apoi se întoarse în tabără. În schimb, Alexandru, convins că Poros nu se mai temea de o incursiune nocturnă, puse la cale cele ce voi povesti mai jos.

CAPITOLUL 11

În dreptul unuia dintre coturile cele mai șerpuite ale rîului Hydaspes, malul înaintează în apă ca un promontoriu. Pe el cresc arbori deși, de esențe felurite. În dreptul aceluiași promontoriu se află în rîu un ostrov împădurit și, din cauza izolării, nelocuit. Cînd reperă ostrovul așezat exact de cealaltă parte a promontoriului și cînd văzu că amîndouă sînt împădurite, putînd astfel masca inamicului o încercare de traversare, Alexandru hotărî să treacă cu oastea prin acest punct. (2) Promontoriul și ostrovul se aflau cam la o sută cincizeci de stadii depărtare de marea tabără. Alexandru așezase pichete de strajă pretutindeni de-a lungul malului, destul de aproape unele de altele ca oamenii să se poată vedea unii pe alții și să-și poată lesne transmite ordinele: de aceea nopți în șir se făcură auzite — cînd ici, cînd dincolo — strigătele [străjerilor]; focuri se aprindeau, de asemenea, pretutindeni.

(3) Din momentul în care luase hotărîrea de a traversa rîul, Alexandru începu pregătirile în tabără, la lumina zilei. Pe Crateros îl lăsă în tabără să vegheze asupra ei cu corpul său de cavalerie întărit cu formațiile de cavalerie ale arachosienilor și parapamisadienilor, cărora li se adăugau (din falanga macedoneană) unitățile lui Alcetas și Polyperchon, plus nomarhii acestei regiuni a Indiei, în fruntea celor cinci mii de oa-

meni de sub comanda lor. (4) Crateros avea ordin să nu treacă pe celălalt mal al rîului decît după ce se va fi încredințat că Poros a părăsit tabăra ca să-l atace pe Alexandru sau că a fost pus pe fugă și că macedonenii au învins. „Dacă Poros nu mă va ataca decît cu jumătate din armată“ [îi spusese Alexandru în continuare] și-și va lăsa cealaltă jumătate, dimpreună cu elefanții, în tabără, ai să rămîi pe loc; în schimb, dacă îl vei vedea atacîndu-mă cu toți elefanții și lăsînd numai un număr redus de ostași în tabără, atunci să treci și tu rîul degrabă: elefanții singuri sînt în măsură să [sperie] „caii și să-i întoarcă în apa rîului; restul oastei lui nu-i va putea împiedica să traverseze.“

CAPITOLUL 12

Iată dar ordinele ce-i fuseseră date lui Crateros. Alexandru își dispuse cavaleria și infanteria mercenară de sub comanda lui Meleagru, Attalos și Gorgias, într-un punct aflat la jumătatea distanței ce despărțea ostrovul de marea tabără, poruncindu-le să-și împartă trupele în mai multe corpuri, care aveau să înceapă traversarea de îndată ce-i vor vedea pe indieni angajați în luptă.

(2) Alexandru alese pentru el unitatea de elită, escadroanele lui Hephaistion, Perdiccas și Demetrios, cavaleria bactriană, sogdiană și scită, plus arcașii călări dai, iar din falanga [macedoneană] gărzile, unitățile lui Cleitos și Coinos, arcașii și agrianii. Alexandru își îndreptă oamenii pe un traseu ferit de priviri, la o mare depărtare de mal, ca să nu se dea de gol că a pornit în direcția ostrovului și a promontoriului peste care hotărîse să efectueze traversarea. (3) În acest scop plutele din piei (aduse mai de mult) fuseseră umplute, în timpul nopții, cu nutreț și cusute într-ascuns, sub o ploaie torențială. Așa se făcu că pregătirile de traversare ale lui Alexandru rămaseră cu adevărat învăluite

în taină: zăngănitul armelor și zarva provocată de ordinele date erau mereu acoperite de tunetele și de zgomotul ploii, (4) Bărcile, ca și triaconterele, au fost transportate demontate (aproape toate) pînă la punctul stabilit și montate din nou pe ascuns, apoi furișate în pădure. În zori vîntul a stat și a încetat să mai plouă.

Cavaleria toată începu să treacă pe plutele din piei. Pedestrimea se urcă și ea în vase (atît cît putu să încapă), îndreptîndu-se, o dată cu cei dintîi, spre insulă, și unii și alții manevrînd așa fel încît să nu poată fi văzuți de iscoadele lui Poros decît după ce vor fi trecut de insulă și se vor fi apropiat de mal.

CAPITOLUL 13

Alexandru traversă pe bordul unui vas cu treizeci de vîsle, însoțit de Ptolemeu, Perdiccas și Lisimah[26], aghiotanții săi, de Seleucos[27] (din rîndurile cavaleriei de elită), care avea să preia coroana mai tîrziu, și de jumătate din efectivele gărzilor; restul gărzilor veneau pe alte triacontere. Ajunsă dincolo de insulă, armata lui Alexandru se îndrepta acum fățiș spre celălalt mal. Văzînd ce se întîmplă, străjerii de acolo porniră în goană calului să-i ducă lui Poros știrea.

(2) Între timp Alexandru debarcă și puse cel dintîi piciorul pe celălalt mal, apoi adună într-un punct toți oamenii aduși de triacontere și își rîndui cavaleria, care debarca necontenit (Alexandru dăduse cavaleriei instrucțiuni să debarce prima); de îndată ce-i avu pe toți laolaltă, Alexandru porni cu ei înainte, în formație de luptă.

Necunoașterea locurilor făcuse însă ca debarcarea să aibă loc pe [alt] ostrov, nu pe celălalt mal. Ostrovul acesta era mare (ceea ce explică de ce nu și-a dat Alexandru seama de realitate) și despărțit de malul opus de un braț firav al rîului. (3) Ploaia, care căzuse cu nemiluita aproape tot timpul nopții, făcuse însă ca

apele să crească. Cavaleria lui Alexandru nu izbutea să mai găsească vadul, așa că la un moment dat se punea chestiunea dacă nu va fi nevoie cumva de o reluare a complicatelor operațiuni prin care se efectuase prima parte a debarcării. În sfîrșit vadul a fost găsit. Însă oamenii aveau să treacă prin el numai cu mare greutate, pentru că în punctele unde apa era mai adîncă, pedestrașii au fost nevoiți să se afunde în ea pînă la gît; pînă și caii abia mai puteau ține capul afară din apă!

(4) În cele din urmă trecură cu toții și peste acest braț al rîului. [Ajuns la mal, Alexandru] rîndui întreg corpul de elită al cavaleriei pe flancul drept, laolaltă cu escadroanele cele mai bune ale celorlalte corpuri de cavalerie. Pe arcașii călări avea să-i așeze înaintea tuturor acestora. Pedestrimea a fost rînduită astfel: mai întîi soldații regelui, purtători de scuturi, de sub comanda lui Seleucos, imediat în spatele cavaleriei; după aceea garda regală, apoi — în imediata apropiere — restul gărzilor, în ordinea care le revenea pe moment. Arcașii, agrianii și sulițașii au fost așezați la amîndouă extremitățile falangei lui Alexandru.

CAPITOLUL 14

După ce-și rîndui pedestrimea — vreo șase mii de oameni — în felul arătat mai sus, Alexandru le ordonă să-l urmeze pas cu pas și într-o ordine perfectă. După aceea preluă comanda cavaleriei — cam cinci mii de oameni la număr — și începu să înainteze în mare grabă (după aprecierea lui Alexandru cavaleria avea să-i asigure victoria). Tauron[28], comandantul arcașilor, primise ordin să-și aducă oamenii în marș forțat pe urmele cavaleriei. (2) Alexandru se gîndea anume că, dacă va fi pus în situația să dea piept cu toată armata lui Poros, va fi una din două: ori avea să o zdrobească din capul locului încă de la [prima] șarjă a cavaleriei, ori avea să adopte o tactică defensivă pînă la intervenția infanteriei. Era posibil însă ca indienii, impresionați de îndrăzneala [dovedită de macedoneni] la traversarea rîului, să piardă curajul și să dea bir cu fugiții; în cazul acesta Alexandru avea să-i urmărească îndeaproape și, cu cît avea să fie mai mare măcelul în timpul derutei, cu atît mai puține aveau să-i rămînă de făcut mai tîrziu.

(3) Aristobul scrie că fiul lui Poros ar fi ieșit în întîmpinarea lui Alexandru cu șaizeci de care mai înainte ca Alexandru să fi putut debarca ultimii oameni de pe ostrovul cel mare. Tot el scrie că fiul lui Poros ar fi putut zădărnici încercarea de debarcare a lui Alexandru (care cu greu ar fi izbutit să ducă treaba la bun sfîrșit, chiar dacă n-ar fi avut de înfruntat nici un fel de rezistență); era de ajuns pentru aceasta ca indienii, odată ieșiți din care, să treacă la atacul oamenilor lui Alexandru, pe măsură ce aceștia ajungeau la mal. Realitatea este însă că [fiul lui Poros] a trecut mai departe cu toate carele lui fără a-i mai da emoții lui Alexandru în ce privește reușita debarcării. Alexandru trimise pe arcașii călări în urmărirea lui, punîndu-l curînd pe fugă cu pierderi [mari] în răniți. (4) Alți autori scriu că în timpul debarcării ar fi avut totuși loc o ciocnire între oamenii veniți cu fiul lui Poros, pe de o parte, și cavaleria lui Alexandru, pe de altă parte. După acești autori, cei dintîi aveau de partea lor superioritatea numerică; și mai scriu ei că Alexandru ar fi fost rănit în luptă de mîna fiului lui Poros, iar Bucefal, calul său preferat, ar fi fost ucis de aceeași mînă. (5) În schimb, Ptolemeu al lui Lagos relatează faptele altfel (în ce mă privește, versiunea lui mi se pare mai convingătoare). Și el spune că Poros și-a trimis fiul [ca să țină calea lui Alexandru], dar numărul carelor este la el mai mare de șaizeci. Nici nu mi se pare verosimil, ca să spun drept, ca Poros, aflînd de la iscoade că Alexandru a debarcat pe celălalt mal al rîului Hydaspes (ce spun eu rămîne bine spus chiar în cazul debarcării unei părți reduse a armatei macedonene), să-și trimită

fiul la fața locului numai cu șaizeci de care! (6) Pentru o acțiune de recunoaștere, carele ar fi fost în număr prea mare și incomode în timpul retragerii; în schimb numărul lor era cu totul neîndestulător ca să poată preveni debarcarea dușmanilor ce nu ajunseseră încă la mal și ca să atace, totodată, pe cei ce debarcaseră.

Ptolemeu scrie că fiul lui Poros ar fi sosit în fruntea a două mii de călăreți și a o sută douăzeci de care, dar că Alexandru apucase să debarce între timp cu ultimele sale forțe aduse de pe ostrov.

CAPITOLUL 15

Și Ptolemeu scrie că Alexandru a trimis mai întîi împotriva lui pe arcașii călări, rămînînd ca el să comande cavaleria — întrucît își imagina că Poros avea să-i iasă înainte cu toată armata — și că această cavalerie preceda restul trupelor. (2) În continuare, însă, aflînd care era numărul exact al indienilor, Alexandru îi atacase fulgerător cu cavaleria ce o avea la îndemînă; rezultatul [— mai scrie Ptolemeu —] a fost că, de îndată ce și-au dat seama că au a face chiar cu Alexandru și, mai cu seamă, cînd au văzut cavaleria atacînd în formație compactă, escadron după escadron, fără să se desfășoare în front, indienii au bătut în retragere. Pierderile lor au fost: patru sute de călăreți, printre care și fiul lui Poros, și carele toate (inclusiv caii), care în timpul retragerii se mișcaseră prea încet, în bună parte din cauza noroaielor ce le îngreuiau.

(3) Aflînd de la călăreții rămași teferi că Alexandru izbutise să debarce cu cele mai importante forțe de care dispunea și că fiul său căzuse în timpul luptei, Poros nu mai știa ce măsură să ia, mai ales că oamenii de dincolo, lăsați în urmă cu Crateros în preajma taberei celei mari, puteau fi văzuți acum în punctul de traversare. (4) În cele din urmă Poros hotărî să-i taie drumul lui Alexandru și să atace înverșunat, cu toată oastea, grosul armatei macedonene și pe rege. Cu toate acestea, avea să lase în tabără cîțiva elefanți și un mic număr de ostași, ca, de pe mal, să țină sub amenințarea lor cavaleria lui Crateros. Poros convocă, dar, toată călărimea sa (vreo patru mii de oameni) și toate cele trei sute de care ale sale, plus două sute de elefanți și toată pedestrimea necesară (vreo treizeci de mii de oameni), pornind cu ei toți împotriva lui Alexandru.

(5) Ajuns pe un teren nisipos, fără noroi, complet plan și stabil, tocmai bun pentru șarjele și manevrele cavaleriei, Poros se opri, începînd să-și stabilească pozițiile. În prima linie a frontului își așeză elefanții, la o sută de picioare depărtare unul de altul, în fața întregului corp al pedestrașilor, ca să sperie cu ei de-a binelea cavaleria lui Alexandru. (6) Poros se baza pe ideea că nici un om din armata dușmană n-avea să cuteze să pătrundă pînă în spațiile dintre elefanți, călăreții datorită spaimei care avea să pună stăpînire pe cai, iar pedestrașii mai puțin decît oricare alții, pentru că infanteria grea de care dispunea avea să dea îndată piept cu ei și avea să-i respingă, iar elefanții aveau să-i calce în picioare. (7) Rîndurile următoare erau cele ale pedestrașilor, care însă nu fuseseră aliniați exact în spatele elefanților, ci așa fel încît fiecare unitate să se găsească întrucîtva în dreptul spațiului liber dintre doi elefanți. Aripile erau alcătuite din pedestrime (pe lîngă elefanți)[29], iar în flancurile pedestrimii, din cavalerie; în sfîrșit cavaleria era, la rîndul ei, precedată de care, atît într-o parte cît și în cealaltă.

CAPITOLUL 16

Așa își dispusese Poros liniile.

Văzîndu-i pe indieni în ordine de luptă, Alexandru dădu cavaleriei poruncă să rămînă pe loc și să aștepte sosirea infanteriei, care începuse să-i ajungă din urmă și continua să sosească. Falanga ajunse în cele din urmă

acolo în pas alergător, alăturîndu-se celor dintîi. Cu toate acestea, Alexandru nu se pripi să o dispună în formaţie de luptă şi să atace cu ea, ca să nu opună barbarilor odihniţi nişte oameni obosiţi, care abia îşi trăgeau suflarea; ci îşi mişcă, o bucată de vreme, cavaleria de jur împrejur, pînă cînd pedestraşii, odihnindu-se, prinseră din nou inimă. (2) După aceea, analizînd felul cum fuseseră dispuse forţele indienilor, Alexandru hotărî să nu atace în centru, unde se detaşa linia elefanţilor şi unde, în spaţiile dintre aceste animale, oamenii fuseseră aşezaţi în formaţii compacte (Alexandru căuta, deci, să se ferească tocmai de cele plănuite de Poros, cînd îşi dispusese frontul); ci, în calitate de comandant suprem al cavaleriei, găsi că e preferabil să se îndrepte cu grosul cavaleriei spre aripa stîngă a duşmanilor şi să-i atace în acest punct. (3) Pe Coinos îl trimise spre aripa dreaptă, dîndu-i pe lîngă propria sa unitate de cavalerie pe cea a lui Demetrios şi ordonîndu-i ca de îndată ce va băga de seamă că barbarii au zărit forţele de cavalerie care aveau să-i atace şi că încep să şarjeze într-acolo, să înceapă şi el a-i urmări din spate. Comandanţi ai infanteriei fură numiţi Seleucos, Antigenes[30] şi Tauron; aceştia trei aveau ordin să nu intre în luptă decît după ce se vor fi încredinţat că Alexandru cu cavaleria lui a provocat derută în rîndurile pedestrimii şi cavaleriei duşmane[31].

(4) Ajuns la o aruncătură de săgeată de ei, Alexandru lansă împotriva aripii stîngi a indienilor pe suliţaşii călări — cam o mie la număr — cu intenţia de a speria, prin tirul lor susţinut şi prin repeziciunea cailor, pe duşmanii care aşteptau acolo. În acelaşi timp, Alexandru cu cavaleria de elită galopă fulgerător în direcţia aceleiaşi aripi stîngi a barbarilor, grăbindu-se să-i atace mai înainte ca aceia să fi putut lua vreo hotărîre şi să-şi fi grupat cavaleria în falangă.

CAPITOLUL 17

Între timp, însă, indienii aveau să-şi regrupeze cavaleria, cu care contraşarjară la rîndul lor împotriva lui Alexandru. De îndată se iviră în spatele lor şi oamenii lui Coinos — conform ordinului primit. În felul acesta indienii se văzură nevoiţi să-şi angajeze cavaleria într-o luptă pe două fronturi, opunîndu-i lui Alexandru grosul şi elita acestor forţe; ceilalţi se mişcară în semicerc ca să primească atacul oamenilor lui Coinos. (2) Felul cum decurgea bătălia făcu ca atît planul cît şi încrederea indienilor să aibă de suferit. Alexandru îşi dădu seama de situaţie şi, speculînd prilejul ce i se oferea, profită tocmai de acest moment al împrăştierii cavaleriei inamice, atacînd din plin pe cei care intenţionau să-l înfrunte. Rezultatul a fost că indienii nici nu au mai apucat să opună rezistenţă cavaleriei lui Alexandru, ci au pornit în goană înapoi în direcţia elefanţilor, ca spre singurul adăpost ce i-ar fi mai putut salva. (3) Între timp cei de pe elefanţi porniseră cu animalele în întîmpinarea cavaleriei [lui Alexandru]; pe de altă parte, falanga macedoneană se apropiase, la rîndul ei, de elefanţi şi oamenii înconjuraseră animalele, ţintind din toate părţile în ele şi în oamenii suiţi pe ele.

Bătălia care s-a încins n-ar putea fi asemuită nici uneia din cele de pînă atunci. Animalele se năpusteau asupra rîndurilor înţesate ale infanteriei macedonene şi, oriîncotro se întorceau, făceau goluri; pe de altă parte, cavaleria indiană, văzînd că pedestrimea era cea care avea acum mai mult de lucru, avea să se întoarcă şi să galopeze încă o dată împotriva cavaleriei lui Alexandru. (4) Aceasta se dovedi din nou superioară, fiind alcătuită din oameni mult mai voinici şi cu mai mare experienţă în luptă. Rezultatul a fost şi de această dată retragerea la adăpostul elefanţilor. Cavaleria lui Alexandru, care se adunase între timp (nu în urma vre-

acolo în pas alergător, alăturîndu-se celor dintîi. Cu toate acestea, Alexandru nu se pripi să o dispună în formație de luptă și să atace cu ea, ca să nu opună barbarilor odihniți niște oameni obosiți, care abia își trăgeau suflarea; ci își mișcă, o bucată de vreme, cavaleria de jur împrejur, pînă cînd pedestrașii, odihnindu-se, prinseră din nou inimă. (2) După aceea, analizînd felul cum fuseseră dispuse forțele indienilor, Alexandru hotărî să nu atace în centru, unde se detașa linia elefanților și unde, în spațiile dintre aceste animale, oamenii fuseseră așezați în formații compacte (Alexandru căuta, deci, să se ferească tocmai de cele plănuite de Poros, cînd își dispusese frontul); ci, *în calitate de comandant suprem al cavaleriei, găsi că e preferabil să se îndrepte* cu grosul cavaleriei spre aripa stîngă a dușmanilor și să-i atace în acest punct. (3) Pe Coinos îl trimise spre aripa dreaptă, dîndu-i pe lîngă propria sa unitate de cavalerie pe cea a lui Demetrios și ordonîndu-i ca de îndată ce va băga de seamă că barbarii au zărit forțele de cavalerie care aveau să-i atace și că încep să șarjeze într-acolo, să înceapă și el a-i urmări din spate. Comandanți ai infanteriei fură numiți Seleucos, Antigenes[30] și Tauron; aceștia trei aveau ordin să nu intre în luptă decît după ce se vor fi încredințat că Alexandru cu cavaleria lui a provocat derută în rîndurile pedestrimii și cavaleriei dușmane[31].

(4) Ajuns la o aruncătură de săgeată de ei, Alexandru lansă împotriva aripii stîngi a indienilor pe sulițașii călări — cam o mie la număr — cu intenția de a speria, prin tirul lor susținut și prin repeziciunea cailor, pe dușmanii care așteptau acolo. În același timp, Alexandru cu cavaleria de elită galopă fulgerător în direcția aceleiași aripi stîngi a barbarilor, grăbindu-se să-i atace mai înainte ca aceia să fi putut lua vreo hotărîre și să-și fi grupat cavaleria în falangă.

CAPITOLUL 17

Între timp, însă, indienii aveau să-și regrupeze cavaleria, cu care contrașarjară la rîndul lor împotriva lui Alexandru. De îndată se iviră în spatele lor și oamenii lui Coinos — conform ordinului primit. În felul acesta indienii se văzură nevoiți să-și angajeze cavaleria într-o luptă pe două fronturi, opunîndu-i lui Alexandru grosul și elita acestor forțe; ceilalți se mișcară în semicerc ca să primească atacul oamenilor lui Coinos. (2) Felul cum decurgea bătălia făcu ca atît planul cît și încrederea indienilor să aibă de suferit. Alexandru își dădu seama de situație și, speculînd prilejul ce i se oferea, profită tocmai de acest moment al împrăștierii cavaleriei inamice, atacînd din plin pe cei care intenționau să-l înfrunte. Rezultatul a fost că indienii nici nu au mai apucat să opună rezistență cavaleriei lui Alexandru, ci au pornit în goană înapoi în direcția elefanților, ca spre singurul adăpost ce i-ar fi mai putut salva. (3) Între timp cei de pe elefanți porniseră cu animalele în întîmpinarea cavaleriei [lui Alexandru]; pe de altă parte, falanga macedoneană se apropiase, la rîndul ei, de elefanți și oamenii înconjuraseră animalele, țintind din toate părțile în ele și în oamenii suiți pe ele.

Bătălia care s-a încins n-ar putea fi asemuită nici uneia din cele de pînă atunci. Animalele se năpusteau asupra rîndurilor întesate ale infanteriei macedonene și, oriîncotro se întorceau, făceau goluri; pe de altă parte, cavaleria indiană, văzînd că pedestrimea era cea care avea acum mai mult de lucru, avea să se întoarcă și să galopeze încă o dată împotriva cavaleriei lui Alexandru. (4) Aceasta se dovedi din nou superioară, fiind alcătuită din oameni mult mai voinici și cu mai mare experiență în luptă. Rezultatul a fost și de această dată retragerea la adăpostul elefanților. Cavaleria lui Alexandru, care se adunase între timp (nu în urma vre-

unui semnal, ci pur și simplu însăși evoluția bătăliei îi adunase rîndurile), [trecuse acum din nou la atac și] oriunde șarja asupra armatei indiene, nu bătea în retragere decît după ce provoca inamicului pierderi grele.

(5) Dar și elefanții erau înghesuiți acum într-un spațiu restrîns și deveniseră pentru indieni un pericol tot atît de mare ca și pentru dușmanii lor, pentru că îi călcau în picioare ori de cîte ori efectuau vreo manevră ori atacau. Cavaleria [indiană], care se masase în jurul elefanților, suferea acum pierderi grele din cauza înghesuielii. Majoritatea conducătorilor de elefanți fuseseră uciși de săgețile macedonenilor, iar animalele lor, rănite, obosite și rămase fără conducător, nu mai puteau fi ținute pe loc în luptă, (6) ci, înnebunite de cîte pățiseră, se năpusteau și peste prieteni și peste dușmani, fără să mai aleagă, îi călcau în picioare și-i omorau. Totuși, macedonenii, care dispuneau de mai mult spațiu și atacau elefanții ori de cîte ori le venea la îndemînă, puteau da înapoi cînd animalele veneau peste ei, fără însă a conteni să tragă cu arcul în ele, pe cînd indienii, care-și căutaseră adăpost în jurul lor, aveau cel mai mult de suferit de la ele. (7) La un moment dat, văzînd că elefanții sînt istoviți și că atacurile lor și-au pierdut din vigoare (de fapt elefanții nu mai făceau acum altceva decît mugeau, apoi cedau teren, încetul cu încetul, ca niște corăbii care bat în retragere), Alexandru încercui cu cavaleria întreg acest corp de armată, porunci pedestrimii să strîngă bine rîndurile și să se pună la adăpostul scuturilor, apoi dădu semnalul de atac. Rezultatul a fost nimicirea aproape completă a cavaleriei indiene; același lucru s-a petrecut și cu pedestrimea lor, pe care macedonenii ajunseseră să o încolțească din toate părțile. De aceea indienii nu mai făceau decît să fugă, oriunde mai găseau puțin spațiu între unitățile cavaleriei lui Alexandru.

CAPITOLUL 18

În acest moment al bătăliei, Crateros și ceilalți comandanți lăsați de Alexandru pe celălalt mal al rîului Hydaspes, văzînd că lupta se prefăcuse pentru Alexandru într-o victorie cît se poate de clară, începură să treacă pe celălalt mal. Trupele acestea, odihnite (și nu istovite ca ale lui Alexandru), porniră îndată în urmărirea indienilor, provocîndu-le, în timpul retragerii, pierderi tot atît de mari [cîte avuseseră în timpul bătăliei].

(2) Aproape douăzeci de mii de pedestrași indieni au murit atunci și vreo trei mii de călăreți și-au găsit, de asemeni, sfîrșitul. Carele au fost distruse toate. Poros a pierdut doi dintre fiii săi și pe Spitaces[32], nomarhul acelei regiuni a Indiei, cărora trebuie să le adăugăm toți conducătorii de elefanți și de care, ca și toți comandanții cavaleriei și celelalte căpetenii ale lui Poros (. . .). Au mai fost capturați și elefanții rămași vii. (3) Dintre cei șase mii de pedestrași ai lui Alexandru care au luat parte la prima fază a bătăliei n-au murit mai mult de optzeci de oameni, iar dintre suliițașii călări — cei ce deschiseseră lupta — zece inși, cărora le vom adăuga circa douăzeci de oameni din cavaleria de elită și vreo două sute din celelalte unități de cavalerie.

(4) Bătălia i-a prilejuit lui Poros o seamă de fapte cu totul remarcabile, prin care el și-a dovedit nu numai calitățile de comandant, ci — în timp ce lua parte activă la luptă — chiar vitejia. Într-adevăr, Poros n-a urmat exemplul lui Darius, Marele Rege care se grăbise să o ia la goană înaintea tuturor celor din suită; ci, văzînd dezastrul cavaleriei sale, apoi elefanții, parte dintre ei doborîți, parte rătăcind deznădăjduiți, fără conducători, și, în sfîrșit, aproape toată pedestrimea pierind, (5) el a rămas pe loc și s-a bătut cu indîrjire tot timpul cît mai putuse zări indieni luptînd. Numai după ce a fost rănit la umărul drept, singura parte a corpului care îi rămăsese descoperită la intrarea în luptă

(platoșa îi ferea restul trupului de loviturile săgeților, fiind de o remarcabilă duritate și deosebit de bine încheiată — după cum și-au putut da seama cei ce-au examinat-o mai tîrziu), s-a hotărît Poros să-și întoarcă elefantul și să se retragă. (6) Dîndu-și seama din timpul luptei că are a face cu un om cu personalitate și viteaz, Alexandru își pusese în gînd să-l ferească de moarte. De aceea primul său gest a fost de a trimite la el pe indianul Taxiles. Acesta se apropie călare de elefentul care-l purta pe Poros și, de la oarecare depărtare lăsată pentru mai multă siguranță, îi ceru lui Poros să-și oprească animalul — fuga nu-și mai avea nici un rost acum — și să asculte mesajul lui Alexandru. (7) Poros însă recunoscu în Taxiles pe unul dintre vechii săi dușmani, așa că-și struni elefantul asupra lui cu gîndul să-l ucidă cu o lovitură de lance; și l-ar fi ucis, poate, dacă Taxiles n-ar fi dispărut la timp, în goana calului, dinaintea lui. Atitudinea lui Poros n-avea să-l supere, totuși, pe Alexandru, care hotărî să trimită mereu alți oameni la el, între care, în cele din urmă, și pe indianul Meroes, despre care aflase că era un vechi prieten al lui Poros[33].

(8) După ce-l ascultă pe Meroes, Poros — pe care-l biruise setea — își opri elefantul în loc și coborî de pe el; iar după ce bău, mai zăbovi o clipă ca să-și revină în puteri, apoi porunci să fie dus fără pic de întîrziere înaintea lui Alexandru.

CAPITOLUL 19

Cum spuneam, Poros a fost dus la Alexandru.

Înștiințat de apropierea lui, Alexandru porni călare cu o mînă de oameni din cavaleria de elită, luînd-o înaintea unităților sale, și îi ieși în întîmpinare. Oprindu-și calul, Alexandru rămase surprins de statura neobișnuită a lui Poros — a cărui înălțime depășea cinci coți[34] — și de frumusețea lui, ca și de ținuta lui demnă,

care făcea ca întîlnirea lor să ia aparența întîlnirii dintre doi bărbați de seamă, după biruința lor asupra unui al treilea rege și a unui întreg regat.

(2) Alexandru îi adresă el mai întîi cuvîntul, cerîndu-i lui Poros să-și hotărască singur viitorul.

— „Poartă-te cu mine ca un adevărat rege, Alexandre!“ se zice că i-ar fi răspuns Poros.

Replica i-a plăcut lui Alexandru, care i-a spus mai departe:

— „Din partea mea, Poros, fie așa cum vrei tu; nu-ți rămîne, dar, decît să ceri de la mine ce-ți poftește inima“.

— „Am spus mai înainte totul“, se mulțumi să adauge Poros[35].

Încîntat de acest al doilea răspuns, Alexandru l-a lăsat pe Poros să domnească [mai departe] peste indienii lui, adăugînd teritoriului stăpînit de acela mai înainte alte pămînturi, de o și mai mare întindere. (3) În felul acesta Alexandru dovedea că știe să se poarte ca un adevărat rege față de un om de asemenea valoare, iar pe viitor avea să găsească în el o persoană pe care să se poată oricînd sprijini.

Iată dar care a fost sfîrșitul bătăliei dintre Alexandru și indienii lui Poros, de pe celălalt mai al rîului Hydaspes. Bătălia a avut loc în timpul arhontatului lui Hegemon, la Atena, în luna munychion[36].

(4) Pe locul bătăliei, ca și în punctul pe unde traversase rîul Hydaspes, Alexandru zidi [două] cetăți. Celei dintîi îi dădu numele de Nicea[37], cu gîndul la biruința lui asupra indienilor; celeilalte, Bucefala[38], după numele calului său Bucefal[39], care a murit acolo — nu de mînă omenească, ci din cauza extenuării și a vîrstei. (5) Într-adevăr, ajuns cam în al treizecelea an, calul începuse să dea semne de sleire; mai înainte, însă, înfruntase laolaltă cu Alexandru oboseli și primejdii fără număr. Bucefal n-a fost încălecat decît de Alexandru; nimeni altul n-a putut vreodată rămîne în șa pe el. Era un cal mare și avîntat. Semnul distinctiv

era un cap de bou; de aci pare-se că i se trage și numele. (După alții, Bucefal, care era un cal de culoare neagră, avea pe frunte o pată albă, care făcea să-i semene capul cu unul de bou).

(6) Calul dispăruse o dată, în țara uxienilor. Imediat Alexandru pusese să se dea de știre în țară că va masacra pe uxieni pînă la ultimul om dacă nu-i vor aduce calul. Urmarea este că Bucefal i-a fost adus îndată după citirea proclamației. Întîmplarea adevărește atît preferința lui pentru acest cal, cît și groaza ce le-o inspira Alexandru barbarilor. În ce mă privește, i-am dat atîta însemnătate lui Bucefal numai din cauza importanței pe care i-o acorda Alexandru. Acum însă îmi pare destul.

CAPITOLUL 20

După ce dădu celor căzuți în luptă onorurile cuvenite, Alexandru aduse zeilor jertfele datorate după biruință și organiză chiar pe malul rîului Hydaspes, anume în punctul de traversare, jocuri gimnice și concursuri hipice. (2) Apoi îl lăsă pe Crateros în acest punct, dîndu-i în grijă să se ocupe de zidirea cetăților întemeiate acolo și să le încingă cu ziduri de apărare, după care porni împotriva indienilor vecini cu regatul lui Poros. După Aristobul, numele lor era „glaugani"; în schimb Ptolemeu le spune „glausi"; pe mine, unul, numele lor exact mă preocupă cît se poate de puțin.

(3) Alexandru invadă țara lor urmat de jumătate din numărul total al cavaleriei de elită, căreia i se adăuga [un corp de] pedestrași aleși dintre cei mai destoinici ai fiecărei falange, plus întregul corp al arcașilor călări, plus agrianii și arcașii. Toate populațiile întîlnite capitulară înaintea lui. (4) În felul acesta puse stăpînire pe treizeci și șapte de cetăți, dintre care cele mai mărunte aveau cel puțin cinci mii de locuitori (multe depășeau chiar numărul de zece mii); lor

trebuie să le adăugăm satele, și ele foarte multe și nu mai slab populate decît cetățile. Alexandru avea să lase toată această regiune în grija lui Poros, pe care-l împăcă cu Taxiles, după care îl și lăsă pe Taxiles să se întoarcă acasă, la ai săi.

(5) Cam așa ședeau lucrurile cînd sosiră la ei soli din partea lui Abisaros, împuterniciți să-i comunice capitularea lui Abisaros și a țării peste care se întindea stăpînirea lui. Înaintea bătăliei dintre Alexandru și Poros, Abisaros se hotărîse să rămînă de partea lui Poros; iată de ce avea să trimită acum la Alexandru, laolaltă cu solii, pe propriul său frate, cu bani și cu patruzeci de elefanți în chip de dar. (6) Mai sosiră, de altfel, la Alexandru delegați și din partea indienilor autonomi, plus alții din partea unui alt stăpînitor al indienilor, tot cu numele de Poros. Alexandru îi trimise vorbă lui Abisaros să se prezinte cît mai degrabă înaintea sa și îl amenință că în caz contrar avea să se prezinte el personal, cu armata, înaintea lui Abisaros, și că atunci acestuia avea să-i pară rău.

(7) Tot în acea vreme au sosit la Alexandru Phrataphernes, satrapul parților și al hyrcanilor, urmat de tracii care îi fuseseră lăsați, și soli din partea lui Sisicottos, satrapul assacenilor, care îi dădură de știre că assacenii uciseseră pe guvernatorul lor, smulgîndu-se de sub autoritatea lui Alexandru. Acesta trimise împotriva lor pe Filip și pe Tyriaspes, cu armată, cu misiunea de a pune [din nou] stăpînire și ordine în țara assacenilor.

(8) După aceea înaintă în direcția rîului Acesines.

Dintre toate apele Indiei, Ptolemeu al lui Lagos nu dă detalii decît pentru aceasta din urmă, ca să-i arate mărimea. În punctul în care Alexandru avea să treacă peste ea cu armata, pe bărci și pe plute din piele, apa rîului curge vijelios printre bolovani mari și colțuroși, de care izbindu-se, spumegă și se învolburează; lățimea ei este de cincisprezece stadii. (9) Cei de pe plute traversară rîul lesne; în schimb, alta a fost

soarta celor din luntri, pentru că multe dintre ele s-au izbit de pietre și, sfărîmîndu-se, au înecat pe mulți.

Din aceste amănunte se poate trage concluzia că scriitorii care atribuie Indusului o lățime medie de patruzeci de stadii, adăugînd că în punctele unde fluviul se îngustează cel mai mult și ajunge din această cauză la adîncimea sa maximă malurile apei se apropie pînă la cincisprezece stadii unul de altul (și aceasta în mai multe locuri), nu sînt departe de adevăr. De altfel impresia mea este că Alexandru trebuie să fi traversat rîul Acesines pe unde albia lui era mai lată și apa mai puțin năvalnică.

CAPITOLUL 21

După traversarea rîului, Alexandru îl lăsă pe Coinos chiar pe mal, cu unitățile lui, dîndu-i în grijă să vegheze asupra felului cum avea să treacă restul armatei peste apa rîului, întrucît aceasta aducea cu ea de pe meleagurile subjugate ale Indiei grîul și tot restul proviziilor. (2) Pe Poros îl trimise înapoi la ai săi, dîndu-i ordin să recruteze dintre indieni pe cei mai destoinici în luptă și adăugînd că, dacă în [regatul] lui se mai găseau elefanți, trebuia să-i ia cu el și să-i aducă lui Alexandru. În schimb, pe celălalt Poros (cel rău)[40], despre care i se raportase că a fugit din țara lui, hotărî să-l urmărească cu trupele sale cele mai ușor echipate.

(3) Acest Poros trimisese cîndva la Alexandru, în timpul ostilităților dintre acesta din urmă și primul Poros, o solie prin care îi da de știre că e la dispoziția lui cu tot pămîntul peste care i se întindea stăpînirea, mai mult din cauza urii pe care o avea față de [primul] Poros decît dintr-un sentiment de simpatie pentru Alexandru; dar după ce i se spusese că acela fusese lăsat în libertate și că teritoriul lui fusese sporit considerabil, prinsese frică (nu atît de Alexandru cît de omonimul

său, Poros) și hotărîse să fugă din țară, luînd cu sine pe toți războinicii pe care-i putuse îndupleca să-l urmeze în surghiun.

(4) Urmărindu-l, Alexandru ajunse pe malul rîului Hydraotes, altă apă din India, cam tot atît de lată ca și Acesinul, dar mai puțin năvalnică. Pe itinerarul urmat pînă la Hydraotes, Alexandru lăsă garnizoane în punctele cele mai potrivite, ca să constituie tot atîtea puncte de sprijin pentru oamenii lui Crateros și Coinos, pe mai tot teritoriul unde aceștia aveau să se răspîndească în căutare de provizii. (5) Tot de aci îl trimise și pe Hephaistion cu un corp de armată (două falange de pedestrași, escadronul lui și escadronul lui Demetrios, plus jumătate din efectivele de arcași) în țara lui Poros cel rebel, cu ordin să predea acest teritoriu celuilalt Poros; iar în caz că avea să dea, pe malurile rîului Hydraotes, de alte populații indiene autonome, Hephaistion trebuia să le pună tot la dispoziția lui Poros, ca acesta să domnească peste ele.

(6) Alexandru trecu pe celălalt mal al rîului Hydraotes cu mai mare ușurință decît atunci cînd traversase rîul Acesines. Iar după ce lăsă în urmă rîul, mai toate populațiile i se închinară (doar unele ieșiseră să-i aștine calea cu arma în mînă); totuși parte din ele au fost ajunse din urmă în timpul retragerii lor și supuse cu forța.

CAPITOLUL 22

Între timp i se dădu de știre lui Alexandru că alte neamuri de indieni autonomi, îndeosebi așa-numiții cathai, sînt gata să dea lupta cu el — în eventualitatea că Alexandru avea să le calce hotarele — și că ei atrăseseră de partea lor și pe indienii (tot autonomi) din vecinătate. (2) Cetatea lor, în preajma căreia intenționau să concentreze lupta, era o cetate puternică, pe nume Sangala[41]. Trebuie să spun că acești cathai

sînt dintre acei oameni care par că nu știu ce e frica și trec drept foarte buni războinici. Lor li se alăturară în această acțiune oxydracii și mallii[42], alte populații de neam indian, împotriva cărora Poros și Abisaros, cu forțele lor, dăduseră lupta cu puțină vreme înainte, după ce angajaseră în această campanie multe alte ramuri alte indienilor autonomi; dar după un timp [Poros și Abisaros] își dădură seama că roadele ostilităților erau mai prejos decît pregătirile făcute de ei în acest scop și au bătut în retragere.

(3) Aflînd cum stau lucrurile, Alexandru porni în marș forțat împotriva cathailor. Două zile după traversarea rîului Hydraotes, Alexandru se afla în fața cetății Pimprama, aparținînd unor indieni cărora li se spunea adraisteni. Aceștia capitulară și trecură de partea lui. (4) Ziua următoare Alexandru făcu o pauză, ca să-și odihnească trupele, iar a treia zi porni în direcția Sangalei, unde cathaii și vecinii care trecuseră de partea lor îl așteptau în formație de luptă, pe o colină învecinată și nu tocmai inaccesibilă. Cathaii înconjuraseră dealul cu carele și își rînduiseră tabăra în interiorul lor, încît carele alcătuiau pentru ei, aș putea spune, o întreită linie de apărare.

(5) După ce văzu cît de numeroși erau barbarii și după ce-și făcu o idee cu privire la relieful acestor meleaguri, Alexandru luă măsurile cerute de împrejurări, trimițînd de urgență într-acolo pe arcașii călări, cu ordin să-l hărțuiască pe dușman și să-l țină necontenit în bătaia săgeților, în așa fel încît indienii să nu încerce vreun atac mai înainte ca el să fi [isprăvit a-și] rîndui trupele; în felul acesta indienii aveau să sufere pierderi încă înainte de a da lupta cu el, anume chiar în spatele fortificațiilor. (6) După aceea așează corpul special de cavalerie și unitatea de cavalerie a lui Cleitos pe aripa dreaptă; lîngă ele rîndui gărzile, iar lîngă gărzi, pe agriani; pe aripa stîngă rîndui corpul de cavalerie al lui Perdiccas și unitățile infanteriei de elită, sub comanda aceluiași Perdiccas; în sfîrșit, la

extremitatea ambelor formații trimise pe arcași, împărțiți în prealabil în număr egal.

(7) În timp ce-și ordona trupele astfel, pedestrimea și călărimea din ariergardă îl ajunseră din urmă. Alexandru trimise cîte o jumătate din numărul călăreților pe fiecare aripă; cu pedestrimea nou-sosită îndesi rîndurile falangei, apoi preluă comanda cavaleriei de pe aripa dreaptă și porni cu ea spre zona stîngă a carelor indiene.

De această parte terenul îi păruse mai ușor accesibil, iar carele mai distanțate unele de altele.

CAPITOLUL 23

Dar indienii nu ieșiră de după [brîul de] care ca să dea piept cu cavaleria, deși aceasta se apropia tot mai mult de ei, ci, dimpotrivă, se suiră pe ele și începură să tragă de acolo, de la înălțime, cu arcul. Alexandru își dădu seama că în asemenea situație nu avea ce face cu cavaleria, așa că descălecă și preluă comanda falangei pedestrașilor. (2) Urmarea este că indienii au fost îndată scoși de macedoneni din prima linie de care. În fața celei de-a doua linii, indienii își organizară mult mai bine apărarea: rîndurile lor se îndesiseră acum proporțional cu micșorarea cercului de care, iar macedonenii nu mai atacau de pe un teren liber, ca mai înainte, ci erau nevoiți să dea în lături carele din rîndul întîi ca abia după aceea, croindu-și drum prin spațiile create, să treacă din nou la luptă, fiecare cum și cînd putea. Cu toate acestea, falanga izbuti să-i scoată pe indieni și de pe aceste poziții. (3) Pe linia a treia rezistența lor n-avea să fie mai mare, așa că în cele din urmă aveau să fugă în goană mare pînă în cetate, ferecîndu-se înăuntrul ei.

Tot în ziua aceea Alexandru înconjură cetatea cu pedestrimea — atît cît îi permitea numărul soldaților din falangă. Adevărul este că zidurile ei erau mult mai

întinse decît întinderea taberei [macedonene], așa că încercuirea lor completă nu se putea face în nici un caz. (4) De aceea, în intervalul rămas liber, anume în dreptul unei bălți din apropierea zidurilor, Alexandru puse călărimea să înconjure balta (după ce constatase, în prealabil, că balta nu e adîncă). Alexandru bănuia anume că indienii, descurajați de recenta lor înfrîngere, aveau să părăsească cetatea în timpul nopții (5) — ceea ce s-a și întîmplat. Pe la a doua strajă din noapte, cea mai mare parte a indienilor săriră de pe zid. Dînd de avanposturile cavaleriei, cei mai din față căzură sub tăișul sabiei; în această situație, ceilalți, din urma lor, înțelegînd că apa era străjuită de toate părțile, se întoarseră înapoi pînă în cetate.

(6) După aceea Alexandru înconjură cetatea cu un dublu brîu de fortificații, pe toată zona unde cetatea nu era străjuită de apa bălții, și organiză cu mai multă atenție pichetele din jurul ei. Intenția lui era să aducă mașinile de război sub ziduri, ca să înceapă dislocarea lor. Cîțiva transfugi din cetate îi dădură însă de știre că indienii aveau de gînd să dea buzna — în aceeași noapte — afară din oraș, în dreptul bălții (zona de întrerupere a fortificațiilor). (7) Alexandru încredință acest sector lui Ptolemeu al lui Lagos, dîndu-i trei mii de oameni din corpul gărzilor, pe toți agrianii și o unitate de arcași și desemnă punctele în care era probabil că barbarii aveau să forțeze trecerea. „În momentul în care-ți vei da seama că barbarii vor să treacă prin această zonă", încheie el, „caută să le ații calea cu forțele de care dispui; în același timp însă vei ordona trompetului să sune din trîmbiță. Generali, de îndată ce veți auzi semnalul, vă veți îndrepta cu unitățile voastre în direcția din care se va auzi sunetul trîmbiței. De altfel am să iau și eu parte la această acțiune."

CAPITOLUL 24

Acestea au fost măsurile luate de Alexandru.

Ptolemeu concentră în acea zonă un număr cît mai mare din carele capturate după precedenta retragere a indienilor și le așeză de-a curmezișul, așa fel încît noaptea fugarii să aibă de furcă cu cît mai multe obstacole. Pe de altă parte, Ptolemeu dădu ordin ca împletiturile tăiate, dar încă nefixate în pămînt, să fie înălțate în diferite puncte ale zonei dintre baltă și ziduri.

Noaptea, soldații aveau să traducă în fapt toate aceste ordine.

(2) Tîrziu, pe la a patra strajă, barbarii deschiseră în sfîrșit porțile din dreptul bălții (exact așa cum fusese informat Alexandru) și începură să alerge spre ea. Totuși indienii nu scăpară nici atenției iscoadelor din această zonă, nici lui Ptolemeu, comandantul lor: trompeții dădură alarma fără întîrziere, iar Ptolemeu, cu armata complet echipată și într-o ordine perfectă, se îndreptă în marș împotriva barbarilor. (3) Aceștia aveau de lucru cu carele și cu fortificațiile din interval, care constituiau pentru ei tot atîtea piedici. După ce răsună trîmbița, cînd soldații lui Ptolemeu începură să-i amenințe, indienii căutară să se furișeze printre care; însă [macedonenii] îi ucideau fără milă, obligîndu-i în cele din urmă [pe cei rămași în viață] să se retragă în cetate.

În această retragere indienii au pierdut cinci sute de oameni.

(4) Între timp se întoarse și Poros cu elefanții găsiți și cu vreo cinci mii de indieni. Mașinile de război ale lui Alexandru erau gata și fuseseră trase acum la poalele zidurilor. Dar macedonenii, fără a mai aștepta dislocarea pereților (care erau de cărămidă), se puseră să-i sape la bază, apoi proptiră scările de jur-împrejur și puseră stăpînire pe cetate. (5) Indienii au pierdut

atunci șaptesprezece mii de oameni; peste șaptezeci de mii au fost făcuți prizonieri. Au mai fost capturate trei sute de care și cinci sute de călăreți. Din oastea lui Alexandru au căzut — de la începutul și pînă la sfîrșitul asediului — în jurul a o sută de oameni; în schimb, numărul răniților a fost cu mult mai mare: peste o mie două sute de oameni, printre care mai mulți generali, și chiar Lisimah, din garda personală a regelui.

După ce îngropă pe cei căzuți, așa cum îi sta în obicei, Alexandru îl trimise pe Eumenes, secretarul său[43], la celelalte două cetăți care hotărîseră să i se împotrivească o dată cu Sangala. În acest scop îi dădu [o escortă alcătuită din] trei sute de călăreți. Ei toți trebuiau să relateze oamenilor din cele două cetăți căderea Sangalei și să le spună că, dacă vor rămîne pe loc și dacă-l vor primi pe Alexandru cu prietenie, nu trebuiau să se teamă de nici un rău — după cum nici ceilalți indieni autonomi, care trecuseră de bunăvoie de partea lui, nu pățiseră nimica de la el. (7) Numai că aceia (care, în treacăt fie spus, aflaseră dinainte că Alexandru cucerise Sangala cu forța), cuprinși de spaimă, ieșiseră din cetăți fugind care încotro. Aflînd cum stau lucrurile, Alexandru porni în mare grabă pe urmele lor; cu toate acestea, cei mai mulți izbutiră să scape cu fuga, mai ales că dispuneau de un avans considerabil. Totuși parte dintre ei nu rezistară oboselii refugiului și rămaseră în drum; toți aveau să cadă în mîinile următorilor, care le făcură seama. Numărul lor s-a ridicat la vreo cinci sute.

(8) De la o vreme Alexandru renunță la gîndul de a mai urmări pe fugari. Întors la Sangala, trecu cetatea prin foc și sabie, apoi adăugă teritoriul ei la cel al indienilor care, mai înainte vreme, își ziceau autonomi, și care trecuseră de bunăvoie de partea lui. Pe Poros îl trimise la cetățile ce capitulaseră, ca să organizeze cîte o garnizoană în fiecare dintre ele; pe urmă porni

cu armata în direcția rîului Hyphasis, ca să-și întindă stăpînirea și peste indienii de dincolo.

Alexandru nu vedea nici o posibilitate de a pune capăt războiului atîta vreme cît [știa că] mai există popoare ostile lui.

CAPITOLUL 25

Alexandru fusese informat că pămîntul de peste rîul Hyphasis este foarte roditor, iar oamenii foarte pricepuți în a-l lucra, buni războinici și tot atît de pricepuți legiuitori. Forma de stat era de cele mai multe ori aristocratică; cu toate acestea [pătura privilegiată] nu pretindea mai mult decît i se cuvenea. Pe de altă parte oamenii de pe acolo dispuneau de elefanți în număr mult mai mare decît ceilalți indieni, dar și mai mari și mai îndrăzneți.

(2) Știrile îl făcură pe Alexandru să dorească cu tot dinadinsul să treacă dincolo[44]; în schimb, macedonenii, văzînd că regele pretinde de la ei mereu alte eforturi și că primejdiile îi așteaptă într-un șir fără sfîrșit, începură să cîrtească; oamenii se adunau prin tabere și cei mai timizi se văitau de așa soartă; unii însă strigau în gura mare că nu au de gînd să meargă mai departe chiar dacă i-ar trage Alexandru de mînă.

Alexandru află de situație mai înainte ca freamătul soldaților și descurajarea să fi putut lua proporții. De îndată convocă pe toți comandanții de unități și le vorbi în felul următor:

(3) „Văzînd (mă adresez vouă, macedoneni, și vouă, aliații mei) că nu mai vreți să mă urmați în primejdii cu entuziasmul vostru de altădată, v-am convocat aici [ca să ținem sfat împreună]. Dacă punctul meu de vedere va învinge, atunci urmează să porniți mai departe, sub comanda mea. Dacă mă veți convinge voi pe mine, atunci ne vom întoarce cu toții înapoi. Pentru că, dacă greutățile pe care le-ați îndurat pînă acum vi

se vor părea cumva neîntemeiate și dacă îmi veți putea reproșa ceva în felul cum am înțeles să vă comand, atunci găsesc că nu-și are nici un rost să mai stărui pe lîngă voi.

(4) Greutățile peste care a trebuit să treceți ne-au făcut stăpîni peste Ionia, stăpînii Helespontului, ai celor două Frigii și ai Cappadociei, stăpînii Paphlagoniei, ai Lidiei, ai Cariei și ai Liciei, ai Pamphiliei, ai Feniciei și Egiptului, ai Libiei eline; ne-au făcut stăpîni peste o parte din Arabia, peste Celesiria, peste Mesopotamia, (5) peste Babilon și Susia, peste Persia, peste toate regiunile dominate de perși și de mezi (și peste alte meleaguri ce scăpaseră, mai înainte, jugului lor), peste meleagurile de dincolo de Porțile Caspice și de Caucaz, de dincolo de Tanais; peste bactrieni, peste hyrcani și Marea Hyrcană. Pe sciți i-am dat înapoi pînă în pustie; Indusul curge acum pe pămîntul nostru; la fel și cu Hydaspes, cu Acesines și Hydraotes.

Mă întreb atunci de ce nu vreți să adăugați imperiului macedonean făurit de voi rîul Hyphasis și popoarele ce sălășluiesc dincolo? (6) Te pomenești că vă e teamă să mai dați de barbari care să se opună înaintării voastre!

Cu toate acestea sînt destui [barbari] ce trec de bunăvoie de partea noastră; alții dau bir cu fugiții, dar avem noi grijă să-i prindem din urmă! — ca să nu mai vorbesc de toți exilații care lasă pămînturile la cheremul nostru. Pămînturi ca acestea noi le-am dăruit întotdeauna aliaților noștri și tuturor popoarelor ce s-au dat nesilite de partea noastră."

CAPITOLUL 26

„Trebuie însă să vă spun că, după părerea mea, pentru un om înzestrat singura posibilitate de a ieși din încercări stă în a înfrunta din nou încercările, dacă acestea sînt în măsură să-l încununeze cu fapte de

răsunet. Dacă vreți să știți cînd va lua sfîrșit acest război, aflați că nu e departe ziua cînd vom ajunge la Gange și la Marea de Răsărit. Și vă mai spun ceva: veți vedea dacă această mare se unește cumva cu Marea Hyrcană, pentru că oceanul înconjură uscatul de jur-împrejur.

(2) Atunci am să vă dovedesc și vouă, macedoneni, și vouă, aliații mei, că Golful Indian este scăldat de aceleași ape ca și Golful Persic și că Marea Hyrcană dă în Golful Indian. Din Golful Persic corăbiile noastre vor naviga de-a lungul țărmului, dincolo de Libia, pînă la Coloanele lui Heracle[45]! Libia întreagă va fi a noastră, începînd de la Coloane — ca și întreaga Asie, de altfel; și hotarele imperiului nostru se vor confunda cu hotarele pe care Cel-de-Sus le-a hotărît pămîntului însuși!

(3) În schimb, dacă ne întoarcem, înseamnă că lăsăm slobode, dincolo de Hyphasis (pînă la Marea de Răsărit), multe neamuri războinice, și tot atît de multe în zona ce se întinde de acolo spre Marea Hyrcană, spre miazănoapte. Nu departe de ele mai sînt și popoarele scitice! Iată de ce socot că trebuie să ne ferim ca, întorcîndu-ne din drum într-un moment cînd situația noastră, pe teritoriul ce ne aparține de aci înainte, numi pare îndeajuns de consolidată, să dăm posibilitate dușmanilor dinafara hotarelor de a vîrî zîzania în cei de aici. (4) Altfel toate strădaniile noastre vor rămîne fără roade, sau treaba va trebui luată de la început, cu noi osteneli și cu noi primejdii[46].

Iată de ce vă îndemn să nu vă clintiți — nici, voi, macedoneni, nici voi aliații mei.

Cei ce se luptă cu greutățile și înfruntă primejdiile au parte și de cele mai mari satisfacții. E o mare bucurie să trăiești o viață de erou și să lași în urma ta, după moarte, o imagine luminoasă despre tine, imagine care să rămînă nepieritoare!

(5) Poate ați uitat că înaintașul nostru, care nu s-a mulțumit să rămînă liniștit nici în Tirint, nici în Argos, nici în Pelopones, nici la Teba, și-a cucerit o glorie

atît de mare, încît, deși inițial era om, a fost făcut zeu și considerat [de oameni] ca atare? Nici numele lui Dionysos — zeu, de bună seamă, mai însemnat decît Heracle — nu e legat de necazuri tocmai puține. Iar noi? Am trecut de [cetatea] Nysei, iar stînca Aornos, pe care Heracle n-a putut-o cuceri, este a noastră. (6) De aceea este bine să adăugați teritoriilor cucerite de voi în Asia ceea ce a mai rămas necucerit. Întregiți multul [din spatele vostru] cu puținul [ce a mai rămas]! Aș vrea să-mi spuneți ce isprăvi de seamă am fi putut noi face dacă ne-am fi mulțumit să rămînem în Macedonia și să ne păzim vetrele nestingheriți, făcînd din cînd în cînd cîte o raită asupra tracilor vecini cu noi ori asupra tribalilor, sau chiar printre elinii ostili intereselor noastre[47]?

(7) Dacă eu, comandantul vostru, v-aș fi obligat la atîtea sacrificii și v-aș fi pus de atîtea ori viața în primejdie fără să împart, la rîndul meu, greutățile și primejdiile voastre, atunci descurajarea voastră mi s-ar părea îndreptățită. Atunci ați fi putut gîndi că numai vouă vă e dat să trageți ponoasele, în timp ce alții aleg foloasele din ele. Dar știți că m-am făcut părtaș la toate necazurile voastre și că nu m-am dat în lături de la primejdii; ei bine, astăzi avem cu toții de ce ne bucura. (8) Pămîntul acesta este al vostru: voi sînteți acum stăpînii lui. V-am împărțit pînă acum partea cea mai mare a banilor, dar credeți-mă că, după ce vom cuceri toată Asia, veți avea fiecare partea voastră de răsplată[48], și această parte nu va fi pe măsura așteptărilor voastre, ci cu mult mai mare. Pe cei ce vor vrea să se întoarcă [în patrie] îi voi trimite [atunci] înapoi, la casele lor (cu unii dintre ei mă voi întoarce și eu), în schimb voi face așa fel încît cei ce vor rămîne aici să fie vrednici de invidia celor ce vor pleca."

CAPITOLUL 27

Cam acestea au fost cuvintele lui Alexandru.

Urmă o tăcere grea, pentru că nimeni nu îndrăznea să contrazică pe rege fățiș, după cum, pe de altă parte, nimeni nu se gîndea să-i cedeze, Alexandru îndemna mereu la cuvînt, vrînd să audă orice părere opusă punctului său de vedere; dar tăcerea nu se lăsă spartă decît într-un tîrziu, cînd Coinos, fiul lui Polemocrates, grăi în felul cum urmează:

(2) „Regele meu, o dată ce spui că nu vrei să comanzi macedonenilor impunîndu-ți, pur și simplu, voia și că dorința ta este să-ți convingi mai întîi oamenii, și numai așa să-i călăuzești [în lupte] — ai mai spus, de altfel, că dacă va învinge părerea altuia, nu vei lua nici o măsură împotriva lui — [m-am hotărît să-ți vorbesc]. Totuși n-am să-ți vorbesc din punctul nostru de vedere, pentru că nouă, comandanților, tu ne-ai acordat întotdeauna o mai mare cinste decît oricăror alții; mare parte dintre noi ne-am și căpătat plata pentru sacrificiile ce ni s-au cerut, așa că sîntem oricînd de partea ta cu autoritatea de care ne bucurăm în rîndurile armatei. Am să-ți vorbesc, de aceea, din punctul de vedere al ostașilor, anume așa cum văd lucrurile cei mai mulți.

(3) De altfel n-am de gînd să-ți pun în față aspectele plăcute pentru ei, ci numai cele în măsură să te orienteze cum trebuie în momentul de față, ca să nu intri, pe viitor, într-un impas. Vîrsta, onorurile cu care m-ai copleșit mai mult decît pe oricare altul și îndrăzneala recunoscută cu care am înfruntat primejdii și necazuri, îmi dictează să nu-ți ascund măsurile ce-mi par mai bune [în asemenea împrejurări]. (4) Trebuie să-și spun că tocmai marele număr al faptelor [de arme] pe care ți le datorăm și însemnătatea lor mă fac să cred că a venit vremea să punem capăt ostenelilor și primejdiilor[49]. Poți face și singur socoteala: cîți macedoneni și cîți elini au plecat cu tine [în această expediție] și cîți dintre ei

au mai rămas pînă astăzi? (5) Pe tesalieni i-ai trimis degrabă acasă, din Bactra, pentru că-ți dăduseși seama că n-au să te mai urmeze fără să cîrtească; și bine ai făcut. Altor elini le-ai dat ordin să rămînă în cetățile întemeiate de tine, ca să le colonizeze: să știi însă că nu toți au rămas de voie bună. Alții au continuat să lupte alături de tine și de oastea macedoneană: parte din ei au căzut în lupte, parte au trebuit reformați de cîte răni primiseră și au fost împrăștiați ici și colo, pe pămîntul Asiei, (6) însă cei mai mulți au murit de [felurite] boli; rezultatul este că din cei mulți [de la început] n-au mai rămas decît puțini oameni, de altfel și ei vlăguiți și cu moralul încă și mai scăzut. Toți aceștia abia așteaptă să-și revadă părinții (cîți or mai fi în viață) și tînjesc după femeile, după copiii, după pămîntul lor de acasă. Ajunge să spun că acum, cînd i-ai acoperit cu glorie, cînd din mărunți și săraci, cum erau, s-ar putea întoarce ca niște adevărate persoane — și încă plini de bani — dorul lor după pămîntul lor nu poate în nici un caz fi condamnat. (7) Părerea mea este că nu-și are rostul să-i silești să meargă mai departe. În fața primejdiei, oamenii aceștia nu mai sînt astăzi cei de altădată; nici unul dintre ei nu mai pleacă azi la luptă de bunăvoie.

Dacă, dimpotrivă, te vei împăca cu gîndul întoarcerii acasă, ai să-ți poți revedea mama, ai să pui ordine în lumea grecească și ai să poți așterne înaintea căminului moșilor și strămoșilor tăi slava nenumăratelor tale biruințl! După aceea, dacă vrei, te vei putea îngriji de organizarea unei noi expediții, de pildă împotriva indienilor de la soare-răsare, sau în zona Pontului Euxin[50], sau împotriva Cartaginei[51] și a Libiei transcartagineze. (8) N-ai decît să alegi. Vei avea alți macedoneni și alți elini alături de tine, tineri și plini de vlagă — nu îmbătrîniți și sfîrșiți, ca aceștia. Aceia, neștiind ce e războiul, nu-și vor da seama, pentru o vreme, cît este el de îngrozitor; speranțele lor de viitor îi vor face să te asculte orbește. Găsesc, de altfel, că este de așteptat

ca ei să te urmeze cu mai mult entuziasm după ce vor vedea pe sărăcanii neștiuți de nimeni mai înainte, care s-au luptat cu greutățile și și-au primejduit viața pentru tine, întorși la vatră doldora de bani și înconjurați de stima tuturor.

(9) Regele meu, crede-mă că simțul măsurii este un mare dar, [mai cu seamă] în clipele cînd soarta ne surîde mai mult. În calitatea ta de călăuză și comandant al unei asemenea armate, nu ai de ce te teme din partea dușmanilor; să nu uităm, totuși, că norocul se schimbă cînd nu te aștepți și că, de aceea, ia întotdeauna pe oameni pe nepregătite."

CAPITOLUL 28

Cuvintele lui Coinos provocară rumoare în rîndurile celor prezenți. Mulți începură să verse lacrimi, dînd a înțelege că nu mai aveau, într-adevăr, nici o tragere de inimă să se arunce în mijlocul primejdiilor, pe viitor, și că sînt întru totul de acord cu ideea întoarcerii acasă. Alexandru se simți stînjenit de îndrăzneala cuvintelor lui Coinos și de lipsa de inițiativă a celorlalți comandanți și puse capăt consfătuirii. (2) A doua zi însă convocă, mînios, aceleași persoane și le aduse la cunoștință că e hotărît să continue înaintarea, dar că n-are de gînd să silească vreun macedonean să-l urmeze — încredințat fiind că nu va duce lipsă de oameni dornici să-și însoțească regele de bunăvoie. Cei ce voiau să se întoarcă acasă erau liberi să se întoarcă și să dea de știre lumii că, pentru aceasta, și-au părăsit regele pe pămînt vrăjmaș.

(3) După ce isprăvi de vorbit, Alexandru se întoarse în cortul său, interzicînd pînă și [comandanților] trupelor sale de elită accesul la el, tot timpul zilei și pînă în a treia zi. Alexandru se aștepta ca în acest interval starea de spirit a macedonenilor și a aliaților să se mai schimbe, cum se întîmplă de atîtea ori cu militarii. În aseme-

nea caz i-ar fi fost din nou destul de lesne să-şi impună punctul de vedere. (4) Dar tabăra rămase tot timpul cufundată într-o adîncă tăcere, dînd de înţeles că accesul său de mînie, departe de a schimba starea de spirit a oamenilor, îi impresionase cît se poate de prost. Ptolemeu al lui Lagos povesteşte că Alexandru a adus jertfe — totuşi! — în vederea traversării rîului; numai că semnele n-aveau să-i fie favorabile. În această situaţie, el convocă pe [comandanţii] cei mai în vîrstă — îndeosebi pe intimii săi — din trupele de elită, şi, din moment ce toate duceau la ideea întoarcerii acasă, declară în chip oficial către armată că a hotărît întoarcerea.

CAPITOLUL 29

Cuvintele lui Alexandru fură primite cu un strigăt atît de puternic, cum numai de la o gloată în culmea bucuriei putea fi auzit. Ba celor mai mulţi le dădură chiar lacrimile. Alţii se strînseră lîngă cortul regelui şi, la gîndul că erau singurii oameni care se puteau mîndri cu o victorie asupra lui Alexandru, nu conteneau să-l felicite şi să-l binecuvînteze.

Tot acolo, Alexandru îşi împărţi armata pe corpuri, dînd ordin să fie ridicate douăsprezece altare, înalte cam cît cele mai înalte turnuri [de asalt], dar mai late decît acestea din urmă. Altarele aveau să fie dovada recunoştinţei sale faţă de zei — care-l duseseră din biruinţă în biruinţă pînă atît de departe — şi o mărturie a propriei sale epopei[52]. (2) După înălţarea altarelor, Alexandru jertfi deasupra lor, după datină, şi organiză jocuri gimnice şi un concurs hipic. Pe urmă trecu în grija lui Poros (pe lîngă cele de pînă acum) tot ţinutul de pînă în apa rîului Hyfasis, şi în sfîrşit porni înapoi în direcţia rîului Hydraotes. După ce trecu de el, Alexandru se îndreptă spre rîul Acesines. (3) Ajuns acolo intră în cetatea în care-l lăsase pe Hephaistion, ca să o zidească; între timp cetatea fusese înălţată. Şi după ce

o colonizâ cu oameni din împrejurimi (cu cei ce se arătaseră dornici să vină în cetate) şi cu mercenarii care nu-i mai puteau fi de folos sub arme, începu să se ocupe de problemele legate de întoarcerea cu corăbiile pe ocean.

(4) În acest răstimp sosiră la el Arsaces, guvernatorul regiunii vecine[53] cu a lui Abisaros, şi fratele lui Abisaros, cu rubedeniile; toţi îi aduceau daruri — darurile cele mai preţuite de indieni — plus treizeci de elefanţi din partea lui Abisaros, care, bolnav, nu putuse veni. Cuvintele lor fură confirmate de persoanele trimise de Alexandru la Abisaros, (5) aşa că Alexandru le dădu crezare, fără a mai sta mult la îndoială, şi confirmă pe Abisaros ca satrap al provinciei sale, iar pe Arsaces îl trecu în subordinea lui. După ce stabili birul pe care toţi aceştia urmau să i-l plătească, Alexandru jertfi la malul rîului Acesines, după care trecîndu-l, ajunse la Hydaspes, unde (cu ajutorul armatei) reconstrui cartierele stricate de ploi ale Niceei şi Bucefaliei şi puse ordine în administraţia regiunii.

CARTEA A VI-A

CAPITOLUL 1

După ce-şi văzu gata şi înşirată — la cele două maluri ale rîului Hydaspes — numeroasa flotă de triacontere şi de corăbii hemiolice (cărora trebuie să le adăugăm corăbiile speciale pentru transportul cailor şi celelalte corăbii necesare transportului fluvial al unei armate), Alexandru dădu ordin de plecare în josul rîului Hydaspes, spre ocean. (2) Mai înainte vreme Alexandru văzuse crocodili în Indus (singurul fluviu în care găsise crocodili, afară de Nil); pe malurile rîului Acesines zări crescînd bobul, plantă ce, de asemeni, poate fi aflată în Egipt; de aceea atunci cînd i se raportă că Acesinul este un afluent al Indusului, Alexandru rămase cu impresia că a descoperit, în sfîrşit, originea Nilului. (3) Ideea lui era că Nilul izvorăşte undeva în India, că străbate o mare întindere de deşert, unde îşi pierde numele de Indus, pentru ca după aceea, cînd începe din nou să curgă pe meleaguri locuite de oameni, etiopienii şi egiptenii să-i zică „Nil" (Homer avea să-l numească[1] „Egipt", după numele Egiptului!); sub această formă Indusul ajungea — după el — să se verse în Marea Mediterană.

(4) Fapt este că într-o scrisoare[2] adresată Olimpiadei, scrisoare în care Alexandru povestea o mulţime de lucruri despre India, el afirma, printre altele, că s-ar putea să fi dat de izvoarele Nilului — deşi în sprijinul unei ipoteze de asemenea importanţă nu se puteau invoca decît aceste cîteva indicii fără însemnătate şi nesatisfăcătoare. (5) De altfel, din mulţimea amănuntelor pe care avea să le culeagă de la indieni, ca să-şi facă o idee mai exactă în cele de faţă, avea că reiasă că apele rîului Hydaspes se varsă în Acesines, că Acesinul se varsă şi el în Indus (al cărui nume apa îl şi preia din acel moment) şi că Indusul, la rîndul său, se varsă

în Ocean prin două guri. Aşadar nu exista, totuşi, nici o legătură între Indus şi pămîntul Egiptului . . .De aceea Alexandru trebui să renunţe la paragraful în care-i vorbea maicii sale despre Nil. (6) Apoi, hotărît să coboare cu corăbiile pe rîu în jos pînă în ocean, dădu ordin corăbierilor să-şi facă ultimele pregătiri.

Personalul de pe corăbii era alcătuit din fenicienii, cipriotii şi egiptenii ataşaţi armatei sale.

CAPITOLUL 2

Cam tot atunci s-a întîmplat ca unul dintre oamenii de cea mai mare încredere din anturajul lui Alexandru — mă refer anume la Coinos — să se îmbolnăvească şi să moară. Alexandru se îngriji de funeralii, dîndu-le o amploare mare[3], apoi îşi convocă suita împreună cu solii indieni de la curte şi [în prezenţa lor] îl desemnă pe Poros rege al Indiei cucerite şi al tuturor celor şapte popoare indice, inclusiv cele două mii de cetăţi populate de ele.

(2) Iată acum în ce fel şi-a împărţit el armata. Întregul efectiv al gărzilor, arcaşii, agrianii, şi corpul de elită al cavaleriei fu îmbarcat o dată cu el. Crateros avea să coboare, cu jumătate din pedestraşi şi cu jumătate din cavalerie, de-a lungul malului drept al rîului Hydaspes; în josul celuilalt mal avea să coboare Hephaistion cu grosul trupelor şi cu elefanţii, al căror număr ajunsese acum la două sute. Aceste forţe primiseră ordin să ajungă cît mai degrabă la reşedinţa regelui Sopeithos[4]. (3) Lui Filip, satrapul provinciei dintre Indus şi Bactra, îi dădu ordin să aştepte timp de trei zile, apoi să vină şi el într-acolo cu oamenii lui. Cavaleria din Nysa primi dispoziţii să se întoarcă la Nysa. Pe Nearchos îl numi comandant suprem al întregii flote, iar cîrma corăbiei pe care se afla îi reveni lui Onesicritos[5]. (În scrierea închinată lui Alexandru, Onesicritos afirmă că acesta l-ar fi numit pe el navarh, ceea ce nu este adevărat;

Onesicritos n-a fost niciodată nimic mai mult decît un simplu cîrmaci).

(3) După Ptolemeu al lui Lagos (principalul meu izvor de informare), flota număra cu totul optzeci de triacontere; dar dacă punem la socoteală toate corăbile, cele destinate cailor, navele uşoare şi cele fluviale (fie ele vechi şi folosite mai înainte, fie ele construite cu această ocazie), numărul lor se ridica la aproape două mii.

CAPITOLUL 3

După terminarea pregătirilor, într-o dimineaţă, la răsăritul soarelui, armata se îmbarcă pe corăbii, iar Alexandru jertfi zeilor, după datină, şi (după sfatul prezicătorilor) rîului Hydaspes. După aceea, suindu-se la prora corăbiei sale, făcu dintr-o fială de aur o libaţie către rîu, fără a uita să rostească şi numele rîului Acesines (despre care aflase, între timp, că este cel mai mare afluent al Hydaspelui şi că punctul de confluenţă este destul de aproape), ca şi al Indusului, de altfel, în care se varsă atît Acesinul cît şi Hydaspele.

(2) După ce făcu o libaţiune şi în cinstea lui Heracle, strămoşul său, a lui Ammon şi a celorlalţi zei cărora obişnuia să li se închine, Alexandru porunci trîmbiţaşului să sune plecarea. De îndată ce răsună semnalul, [corăbiile] începură să se depărteze în ordine. Atît corăbiilor cu provizii cît şi celor ce aveau la bordul lor cai — ca şi corăbiilor de război, de altfel — le fusese desemnat un spaţiu anumit, ca nu cumva, lăsîndu-le să plutească dezordanat, vasele să se ciocnească între ele. Nici măcar vasele rapide n-aveau voie să iasă din formaţie. (3) A fost, de altfel, un moment unic: toată această mulţime de vase începu să bată apa cu vîslele în aceeaşi clipă; tot simultan s-a auzit şi strigătul şefilor de echipaje, comandînd cele două mişcări ale vîslelor, şi strigătul vîslaşilor în clipa în care vîsla bătea apa rîului. Pereţii malurilor, care în unele locuri erau

mai înalți decît corăbiile, reflectau larma și dădeau prin aceasta sunetelor o intensitate neobișnuită, făcîndu-le să răsune dintr-o parte într-alta. Vîlcelele de pe amîndouă malurile sporeau și ele sunetele, tot aruncîndu-le de colo-colo pe pereții lor nuzi. (4) Caii, vizibili în corăbiile lor de transport, stîrneau uimirea indienilor ce asistau la acest spectacol, pentru simplul motiv că la ei în țară nu se mai pomenise niciodată ca niște cai să fie suiți pe corăbii (indienii nu-și aminteau, de altminteri, nici de expediția navală a lui Dionysos îndreptată împotriva lor); ca urmare, cei ce fuseseră prezenți chiar în punctul de plecare se ținură după flotă vreme îndelungată; (5) și ori de cîte ori le ajungea la ureche strigătul vîslașilor ori zgomotul făcut de lopeți, prietenii de pe maluri ai lui Alexandru răspundeau cîntînd ceva în limba lor necunoscută nouă și alergau mai departe în lungul malului, fără a slăbi corăbiile din ochi.

Se știe, de altfel, că indienii sînt un popor cu o mare înclinare pentru muzică și pentru dans — aceasta de pe vremea orgiilor lui Dionysos și a tovarășilor lui, pe pămînt indian.

CAPITOLUL 4

Trei zile mai tîrziu Alexandru ajungea în punctul stabilit cu Hephaistion și cu Crateros ca loc pentru tabără pe amîndouă malurile. Aci rămase două zile, în care timp Filip avea să-l ajungă din urmă cu restul armatei. Alexandru îi spuse să plece mai departe cu oamenii lui spre rîul Acesines și-i dădu ordin să înainteze de-a lungul malului acestui rîu. Pe Crateros și pe Hephaistion îi trimise de asemenea mai departe, trasîndu-le itinerarul pe care aveau să-l urmeze. (2) După aceea porni și el mai departe cu corăbiile pe Hydaspes, a cărui lățime n-avea să coboare de-a lungul întregului traseu sub douăzeci de stadii. Ici sau colo flota lui Ale-

xandru trăgea la mal; în majoritatea cazurilor indienii din zona malurilor rîului Hydaspes nu opuneau rezistență și treceau de bunăvoie de partea lui; totuși au fost cazuri cînd băștinașii au recurs la arme și au trebuit supuși cu forța[6].

(3) Alexandru naviga cu toate pînzele desfășurate spre ținuturile mallilor și oxydracenilor, despre care i se spusese că reprezintă populația cea mai numeroasă și cea mai războinică dintre toate popoarele indiene de la apus. Între altele i se mai spusese că aceștia își închiseseră copiii și femeile în cetățile lor cele mai bine întărite, întrucît aveau de gînd să angajeze lupta cu el. De aceea Alexandru înainta cît se poate mai repede, ca să-i poată surprinde mai înainte ca ei să-și fi stabilit pozițiile și să-și fi isprăvit pregătirile. (4) Pornind deci din nou mai departe, el ajunse a cincea zi la punctul de confluență dintre Hydaspes și Acesines. În acest punct, unul dintre cele două rîuri se îngustează mult, iuțindu-și apele și trăgîndu-le în vîrtejuri mari; rîul spumegă și clocotește pînă departe, așa că poți să-i auzi vuietul de la mare distanță. (5) Băștinașii le atrăseseră din vreme atenția, lui Alexandru și ostașilor săi, asupra acestor locuri; totuși, cu cît se apropiau de punctul de confluență, cu atît se făcea mai puternic mugetul apei; în cele din urmă corăbierii lăsară vîslele, deși nu li se dăduse vreun ordin în acest sens: șefii de echipaje amuțiseră de uimire, iar vîslașii își pierduseră capul de atîta zgomot.

CAPITOLUL 5

În imediata apropiere a punctului de confluență, cîrmacii trimiseră vorbă echipajelor să vîslească din răsputeri ca să poată strecura corăbiile prin îngustimea malurilor mai înainte ca vîrtejurile să le fi putut trage către ele și răsturna. Mișcările vîslelor trebuiau să dejoace șerpuirile curentului. (2) S-a întîmplat totuși ca

un număr oarecare de corăbii mai pîntecoase să fie întoarse de vîrtej, dar nu s-a înregistrat nici un accident (echipajele însă au trecut prin mari emoţii), pentru că tot curentul le-a adus în poziţia de la început. În schimb, corăbiile de tip lung aveau să iasă mai anevoie din această încercare, pentru că nu puteau pluti atît de sprinţar peste forfota apei — biremele, de pildă, al căror şir de vîsle inferior abia dacă ieşea din apă. (3) De altfel şi vîslele se frîngeau tocmai cînd corăbiile, luate de vîltoare, ajungeau de-a curmezişul curentului, aşa că echipajele nu mai izbuteau să le redreseze. Rezultatul a fost că multe corăbii au fost avariate, iar două s-au ciocnit de-a binelea, căzînd la fund cu o bună parte din echipaj[7].

În sfîrşit, malurile începură din nou să se depărteze. Acum curentul încetase a mai fi o primejdie, iar puterea vîrtejurilor scăzuse mult. (4) Alexandru îşi trase corăbiile şi armata la malul drept, unde exista un loc mai ferit de curent şi tocmai bun pentru corăbii; tot acolo rîul avea un promontoriu cît se poate de bine venit pentru culegerea corăbiilor sfărîmate. În felul acesta putură fi salvaţi şi oamenii care scăpaseră cu viaţă şi pe care apa îi aducea la vale o dată cu sfărîmăturile. După repararea corăbiilor avariate, Alexandru îi dădu ordin lui Nearchos să plece cu flota şi să nu se oprească pînă ce nu va fi ajuns în ţara mallilor; el, în schimb, făcu o incursiune asupra barbarilor ce nu i se supuneau, punîndu-i în imposibilitate de a sări în ajutorul mallilor.

La sfîrşit se îmbarcă din nou pe vase.

(5) Acum era din nou laolaltă cu Hephaistion, cu Crateros, cu Filip şi cu oamenii lor. Alexandru trecu elefanţii pe celălalt mal şi totodată unitatea lui Polyperchon, arcaşii călări şi pe Filip cu corpul lui de trupe, punîndu-i pe toţi sub comanda lui Crateros. Lui Nearchos îi ordonă să plece mai departe cu flota şi să obţină cu ea un avans de trei zile asupra celorlalţi. (6) Restul armatei fu împărţit în trei corpuri: Hephaistion primi

porunci să plece şi să capete un avans de cinci zile; în felul acesta toţi cei ce aveau să încerce să scape cu fuga dinaintea lui Alexandru aveau să cadă în mîna oamenilor lui Hephaistion. Lui Ptolemeu îi încredinţă comanda celui de-al treilea corp de armată şi-i dădu ordin să vină cu el, la distanţă de trei zile, în aşa fel încît duşmanii care aveau să-şi caute scăparea în urma lui Alexandru să încapă în mîna oamenilor lui. (7) În sfîrşit, cei ce aveau să ajungă mai întîi la confluenţa rîurilor Acesines şi Hydraotes trebuiau să aştepte acolo pînă la sosirea sa şi la regruparea corpurilor de armată ale lui Crateros şi Ptolemeu.

CAPITOLUL 6

Alexandru preluă comanda gărzilor, a arcaşilor, a agrianilor şi, din rîndurile infanteriei de elită, unitatea lui Peithon, plus întregul corp al arcaşilor călări şi jumătate din efectivele cavaleriei de elită — cu care porni, de-a curmezişul unei regiuni de stepă, împotriva mallilor, o ramură a indienilor autonomi. (2) În prima zi Alexandru îşi stabili tabăra în apropierea unui rîu, cam la o sută de stadii depărtare de Acesines. Acolo luară masa de seară; însă, după ce se mai odihniră puţin, Alexandru trimise vorbă oamenilor ca toţi cei ce au la ei vase, să le umple cu apă. În restul zilei, apoi în noaptea următoare, el înaintă cale de încă vreo patru sute de stadii, pentru ca în zori să ajungă în faţa unei cetăţi în care se refugiaseră foarte mulţi malli. (3) Aceştia nu-şi închipuiau că Alexandru va face drumul prin stepă ca să ajungă pînă la ei, aşa că ieşiseră mai toţi afară din cetate, neînarmaţi. Concluzia ce se poate trage din aceasta este că Alexandru îşi dusese oamenii pe acest itinerar tocmai datorită dificultăţilor lui, care făceau ca în ochii duşmanilor sosirea lui dintr-acolo să pară neverosimilă. Atacînd prin surprindere, fără ca ceilalţi să mai poată pune mîna pe arme ca să-şi

un număr oarecare de corăbii mai pîntecoase să fie întoarse de vîrtej, dar nu s-a înregistrat nici un accident (echipajele însă au trecut prin mari emoții), pentru că tot curentul le-a adus în poziția de la început. În schimb, corăbiile de tip lung aveau să iasă mai anevoie din această încercare, pentru că nu puteau pluti atît de sprințar peste forfota apei — biremele, de pildă, al căror șir de vîsle inferior abia dacă ieșea din apă. (3) De altfel și vîslele se frîngeau tocmai cînd corăbiile, luate de vîltoare, ajungeau de-a curmezișul curentului, așa că echipajele nu mai izbuteau să le redreseze. Rezultatul a fost că multe corăbii au fost avariate, iar două s-au ciocnit de-a binelea, căzînd la fund cu o bună parte din echipaj[7].

În sfîrșit, malurile începură din nou să se depărteze. Acum curentul încetase a mai fi o primejdie, iar puterea vîrtejurilor scăzuse mult. (4) Alexandru își trase corăbiile și armata la malul drept, unde exista un loc mai ferit de curent și tocmai bun pentru corăbii; tot acolo rîul avea un promontoriu cît se poate de bine venit pentru culegerea corăbiilor sfărîmate. În felul acesta putură fi salvați și oamenii care scăpaseră cu viață și pe care apa îi aducea la vale o dată cu sfărîmăturile. După repararea corăbiilor avariate, Alexandru îi dădu ordin lui Nearchos să plece cu flota și să nu se oprească pînă ce nu va fi ajuns în țara mallilor; el, în schimb, făcu o incursiune asupra barbarilor ce nu i se supuneau, punîndu-i în imposibilitate de a sări în ajutorul mallilor.

La sfîrșit se îmbarcă din nou pe vase.

(5) Acum era din nou laolaltă cu Hephaistion, cu Crateros, cu Filip și cu oamenii lor. Alexandru trecu elefanții pe celălalt mal și totodată unitatea lui Polyperchon, arcașii călări și pe Filip cu corpul lui de trupe, punîndu-i pe toți sub comanda lui Crateros. Lui Nearchos îi ordonă să plece mai departe cu flota și să obțină cu ea un avans de trei zile asupra celorlalți. (6) Restul armatei fu împărțit în trei corpuri: Hephaistion primi

poruncă să plece și să capete un avans de cinci zile; în felul acesta toți cei ce aveau să încerce să scape cu fuga dinaintea lui Alexandru aveau să cadă în mîna oamenilor lui Hephaistion. Lui Ptolemeu îi încredință comanda celui de-al treilea corp de armată și-i dădu ordin să vină cu el, la distanță de trei zile, în așa fel încît dușmanii care aveau să-și caute scăparea în urma lui Alexandru să încapă în mîna oamenilor lui. (7) În sfîrșit, cei ce aveau să ajungă mai întîi la confluența rîurilor Acesines și Hydraotes trebuiau să aștepte acolo pînă la sosirea sa și la regruparea corpurilor de armată ale lui Crateros și Ptolemeu.

CAPITOLUL 6

Alexandru preluă comanda gărzilor, a arcașilor, a agrianilor și, din rîndurile infanteriei de elită, unitatea lui Peithon, plus întregul corp al arcașilor călări și jumătate din efectivele cavaleriei de elită — cu care porni, de-a curmezișul unei regiuni de stepă, împotriva mallilor, o ramură a indienilor autonomi. (2) În prima zi Alexandru își stabili tabăra în apropierea unui rîu, cam la o sută de stadii depărtare de Acesines. Acolo luară masa de seară; însă, după ce se mai odihniră puțin, Alexandru trimise vorbă oamenilor ca toți cei ce au la ei vase, să le umple cu apă. În restul zilei, apoi în noaptea următoare, el înaintă cale de încă vreo patru sute de stadii, pentru ca în zori să ajungă în fața unei cetăți în care se refugiaseră foarte mulți malli. (3) Aceștia nu-și închipuiau că Alexandru va face drumul prin stepă ca să ajungă pînă la ei, așa că ieșiseră mai toți afară din cetate, neînarmați. Concluzia ce se poate trage din aceasta este că Alexandru își dusese oamenii pe acest itinerar tocmai datorită dificultăților lui, care făceau ca în ochii dușmanilor sosirea lui dintr-acolo să pară neverosimilă. Atacînd prin surprindere, fără ca ceilalți să mai poată pune mîna pe arme ca să-și

salveze viața, Alexandru ucise o grămadă de oameni; cei rămași teferi se baricadară în cetate. Alexandru încercui zidurile ei cu cavaleria (falanga pedestrașilor nu-l ajunsese încă din urmă), așezînd-o ca și cum ar fi fost un val de fortificații. (4) Îndată după sosirea pedestrimii el îl trimise pe Perdiccas cu propria sa unitate de cavalerie, cu a lui Cleitos și cu agrianii în direcția altei cetăți a mallilor, în care se refugiaseră mulți indieni de pe meleagurile din jur, cu ordin să vegheze asupra cetății, fără însă a o ataca, pînă ce va sosi el în persoană la fața locului; în felul acesta n-avea să scape nimeni din cetate ca să poată da de știre barbarilor din alte părți că Alexandru este pe aproape. Și, în sfîrșit, atacă zidurile.

(5) Barbarii s-au retras de pe ziduri, dîndu-și seama că era inutil să mai încerce să reziste. Într-adevăr, un mare număr de oameni își pierduseră viața în timpul atacului prin surprindere; pe deasupra, mulți nu mai erau buni de nimic din pricina rănilor primite. De aceea s-au și retras cu toții în cetățuie, unde, datorită înălțimii și problemelor pe care le punea accesul pînă la ea în caz de atac, s-au și simțit pentru o vreme la adăpost; dar încetul cu încetul macedonenii începură să-i amenințe tot mai mult, din toate părțile; Alexandru era pretutindeni, dînd toate indicațiile necesare atacului; în sfîrșit, cetățuia a fost cucerită, iar cei ce-și căutaseră scăparea acolo au fost măcelăriți pînă la ultimul om.

Să tot fi fost două mii de suflete.

(7) Perdiccas ajunse la cetatea spre care fusese trimis, însă o găsi pustie. Aflînd că locuitorii ei abia apucaseră să fugă, Perdiccas porni în mare grabă pe urmele lor. Trupele înzestrate cu echipament ușor îl urmau în marș forțat. Dintre fugari, o bună parte avea să-i încapă în mîini; pe toți Perdiccas îi trecu prin ascuțișul sabiei; parte însă avea să-i scape, refugiindu-se într-o [regiune de] mlaștini.

CAPITOLUL 7

După cină Alexandru acordă trupelor un răgaz pentru odihnă, apoi, pe la întîia strajă a nopții, plecă mai departe. Tot timpul nopții avea să tot umble, înaintînd cale îndelungată, iar cînd se lumină de ziuă, ajunseră la apa rîului Hydraotes. Acolo Alexandru fu informat că cea mai mare parte dintre malli apucaseră să treacă pe celălalt mal; alții însă tocmai traversau rîul; Alexandru îi atacă pe loc și izbuti să ucidă mulți oameni. (2) După aceea trecu pe celălalt mal și continuă urmărirea populației, care, în retragerea ei, apucase să treacă apa. Dintre aceștia căzură mulți; pe alții însă îi prinse de vii; totuși majoritatea izbuti să scape și să ajungă pe niște poziții care, în afara calităților lor naturale, fuseseră întărite cu fortificații. Alexandru așteptă sosirea pedestrimii, apoi trimise împotriva lor pe Peithon cu unitatea lui și cu două escadroane de cavalerie. Aceștia atacară pozițiile în iureș și le cuceriră, robind pe toți cei ce se refugiaseră acolo și care nu căzuseră în timpul atacului. După aceea, Peithon cu oamenii lui se întoarseră în tabără.

(4) Alexandru plecă în direcția unei cetăți a brahmanilor[8], în care auzise că-și găsise scăparea un număr oarecare de malli. Ajungînd acolo, Alexandru se apropie de ziduri, atacîndu-le din toate părțile cu falanga dispusă în rînduri strnîse. Cînd văzură zidurile prăbușindu-se, cei dinăuntru, rămași în bătaia săgeților, renunțară să le mai apere și se retraseră în fugă spre cetățuie, unde opuseră din nou rezistență. Cîțiva macedoneni pătrunseră o dată cu ei în interiorul cetățuii; acolo se traseră de o parte, se grupară și respinseră atacurile celorlalți, ucigînd vreo douăzeci și cinci de oameni în timp ce se retrăgeau. (5) În vremea aceasta Alexandru dădea ordin să se pună scările de jur-împrejur pe [zidurile] cetățuii, ziduri care — totodată — urmau să fie săpate la bază și dărîmate. În sfîrșit căzu

și unul dintre turnuri, care fusese săpat la bază, trăgînd după el și o parte a zidurilor.

Cucerirea cetățuii devenise acum mai ușoară. Alexandru se urcă primul pe ziduri, [stînd acolo așa fel] încît să poată fi văzut de toată lumea. (6) Rușinați de isprava lui, macedonenii începură să mișune în susul zidurilor. Din momentul acesta cetățuia era a lor. Indienii — parte din ei — puseră foc la case și-și dădură duhul în flăcări; dar cei mai mulți aveau să cadă cu spada în mînă.

Numărul morților s-a ridicat atunci la vreo cinci mii, cu totul; trebuie să spun, de altfel, că vitejia indienilor a făcut ca numai puțini să fie prinși de vii de către macedoneni.

CAPITOLUL 8

Alexandru rămase acolo o zi, în care timp își odihni trupele, iar ziua următoare porni mai departe împotriva restului mallilor.

Pe parcurs găsi cetățile pustii și află că mallii fugiseră în deșert. (2) Alexandru acordă din nou oamenilor o zi de odihnă acolo, iar după aceea trimise înapoi, spre rîu, pe Peithon și pe hiparhul Demetrios cu oamenii din subordinea lor (ale căror efective fuseseră întărite de el cu trupele ușor echipate ce i se păruseră necesare), (3) ordonîndu-le să înainteze pe lîngă mal. În caz că aveau să se întîlnească cu lumea refugiată în pădure (pădurile abundau pe malul rîului) și în caz că acești oameni n-aveau să se predea, oamenii lui Pheiton și ai lui Demetrios aveau ordin să-i ucidă. Cei de mai sus dădură, într-adevăr, de o grămadă de lume prin păduri, cărora le curmară zilele.

(4) Alexandru porni spre capitala mallilor, unde fusese informat că-și găsiseră adăpost mulți malli de prin celelalte cetăți. La apropierea lui Alexandru, indienii părăsiră și această cetate; însă după ce trecură pe ce-

lălalt mal al rîului Hydraotes, se opriră acolo (malul era înalt și povîrnit), așezîndu-se pe poziții, hotărîți să-l împiedice pe Alexandru să treacă. (5) Auzind cum stau lucrurile, Alexandru porni în direcția rîului Hydraotes cu întreaga cavalerie de care dispunea în acel moment, îndreptîndu-se spre punctul unde i se dăduse de știre că se aflau pozițiile mallilor; pedestrimea avea ordin să-l urmeze. Ajuns la rîu, Alexandru văzu pe dușmani, care-l așteptau dincolo, și, fără a mai zăbovi, își lansă cavaleria — singură — în apă (6) Ceilalți, pomenindu-se deodată cu Alexandru în mijlocul rîului, se retraseră cît putură mai iute — totuși în ordine — de pe mal, lăsîndu-l pe Alexandru să pornească cu cavaleria în urmărirea lor. Cînd își dădură seama că au a face numai cu cavaleria, indienii (al căror număr se ridica la cincizeci de mii de oameni) își întoarseră rîndurile, hotărîți să se angajeze într-o luptă deznădăjduită. Alexandru constată îndată cît de dese erau rîndurile dușmanului și, știindu-se fără pedestrime, decise să-și rotească cavaleria în jurul lor și să atace scurt, fără însă a se lăsa atras într-o luptă propriu-zisă.

(7) Cu vremea îl ajunseră din urmă și agrianii, ca și alte unități de elită, ușor înarmate, plus arcașii; de altfel nici corpul de infanterie nu mai avea mult pînă la el. Văzîndu-se amenințați de atîtea primejdii, indienii se întoarseră și-și căutară scăparea, în dezordine, într-o fortăreață din apropiere. (8) Alexandru îi urmări pas cu pas, ucigînd pe mulți dintre ei; iar cînd ceilalți se închiseră în cetate, o încercui mai întîi, în iureș, cu cavaleria, apoi, după sosirea infanteriei, hotărî ca în ziua aceea să-și stabilească tabăra în jurul zidurilor. Într-adevăr, ziua era pe sfîrșite, așa că Alexandru n-ar fi avut cînd să mai înjghebe un atac. De altfel și armata se resimțea după cîte trecuse: pedestrimea era obosită de atîta marș, iar cavaleria de atîta urmărire — aceasta pe lîngă eforturile, nu tocmai de trecut cu vederea, ce trebuiseră să le facă la traversarea rîului.

și unul dintre turnuri, care fusese săpat la bază, trăgînd după el și o parte a zidurilor.

Cucerirea cetățuii devenise acum mai ușoară. Alexandru se urcă primul pe ziduri, [stînd acolo așa fel] încît să poată fi văzut de toată lumea. (6) Rușinați de isprava lui, macedonenii începură să mișune în susul zidurilor. Din momentul acesta cetățuia era a lor. Indienii — parte din ei — puseră foc la case și-și dădură duhul în flăcări; dar cei mai mulți aveau să cadă cu spada în mînă.

Numărul morților s-a ridicat atunci la vreo cinci mii, cu totul; trebuie să spun, de altfel, că vitejia indienilor a făcut ca numai puțini să fie prinși de vii de către macedoneni.

CAPITOLUL 8

Alexandru rămase acolo o zi, în care timp își odihni trupele, iar ziua următoare porni mai departe împotriva restului mallilor.

Pe parcurs găsi cetățile pustii și află că mallii fugiseră în deșert. (2) Alexandru acordă din nou oamenilor o zi de odihnă acolo, iar după aceea trimise înapoi, spre rîu, pe Peithon și pe hiparhul Demetrios cu oamenii din subordinea lor (ale căror efective fuseseră întărite de el cu trupele ușor echipate ce i se păruseră necesare), (3) ordonîndu-le să înainteze pe lîngă mal. În caz că aveau să se întîlnească cu lumea refugiată în pădure (pădurile abundau pe malul rîului) și în caz că acești oameni n-aveau să se predea, oamenii lui Pheiton și ai lui Demetrios aveau ordin să-i ucidă. Cei de mai sus dădură, într-adevăr, de o grămadă de lume prin păduri, cărora le curmară zilele.

(4) Alexandru porni spre capitala mallilor, unde fusese informat că-și găsiseră adăpost mulți malli de prin celelalte cetăți. La apropierea lui Alexandru, indienii părăsiră și această cetate; însă după ce trecură pe ce-

lălalt mal al rîului Hydraotes, se opriră acolo (malul era înalt și povîrnit), așezîndu-se pe poziții, hotărîți să-l împiedice pe Alexandru să treacă. (5) Auzind cum stau lucrurile, Alexandru porni în direcția rîului Hydraotes cu întreaga cavalerie de care dispunea în acel moment, îndreptîndu-se spre punctul unde i se dăduse de știre că se aflau pozițiile mallilor; pedestrimea avea ordin să-l urmeze. Ajuns la rîu, Alexandru văzu pe dușmani, care-l așteptau dincolo, și, fără a mai zăbovi, își lansă cavaleria — singură — în apă (6) Ceilalți, pomenindu-se deodată cu Alexandru în mijlocul rîului, se retraseră cît putură mai iute — totuși în ordine — de pe mal, lăsîndu-l pe Alexandru să pornească cu cavaleria în urmărirea lor. Cînd își dădură seama că au a face numai cu cavaleria, indienii (al căror număr se ridica la cincizeci de mii de oameni) își întoarseră rîndurile, hotărîți să se angajeze într-o luptă deznădăjduită. Alexandru constată îndată cît de dese erau rîndurile dușmanului și, știindu-se fără pedestrime, decise să-și rotească cavaleria în jurul lor și să atace scurt, fără însă a se lăsa atras într-o luptă propriu-zisă.

(7) Cu vremea îl ajunseră din urmă și agrianii, ca și alte unități de elită, ușor înarmate, plus arcașii; de altfel nici corpul de infanterie nu mai avea mult pînă la el. Văzîndu-se amenințați de atîtea primejdii, indienii se întoarseră și-și căutară scăparea, în dezordine, într-o fortăreață din apropiere. (8) Alexandru îi urmări pas cu pas, ucigînd pe mulți dintre ei; iar cînd ceilalți se închiseră în cetate, o încercui mai întîi, în iureș, cu cavaleria, apoi, după sosirea infanteriei, hotărî ca în ziua aceea să-și stabilească tabăra în jurul zidurilor. Într-adevăr, ziua era pe sfîrșite, așa că Alexandru n-ar fi avut cînd să mai înjghebe un atac. De altfel și armata se resimțea după cîte trecuse: pedestrimea era obosită de atîta marș, iar cavaleria de atîta urmărire — aceasta pe lîngă eforturile, nu tocmai de trecut cu vederea, ce trebuiseră să le facă la traversarea rîului.

și unul dintre turnuri, care fusese săpat la bază, trăgînd după el și o parte a zidurilor.

Cucerirea cetățuii devenise acum mai ușoară. Alexandru se urcă primul pe ziduri, [stînd acolo așa fel] încît să poată fi văzut de toată lumea. (6) Rușinați de isprava lui, macedonenii începură să mișune în susul zidurilor. Din momentul acesta cetățuia era a lor. Indienii — parte din ei — puseră foc la case și-și dădură duhul în flăcări; dar cei mai mulți aveau să cadă cu spada în mînă.

Numărul morților s-a ridicat atunci la vreo cinci mii, cu totul; trebuie să spun, de altfel, că vitejia indienilor a făcut ca numai puțini să fie prinși de vii de către macedoneni.

CAPITOLUL 8

Alexandru rămase acolo o zi, în care timp își odihni trupele, iar ziua următoare porni mai departe împotriva restului mallilor.

Pe parcurs găsi cetățile pustii și află că mallii fugiseră în deșert. (2) Alexandru acordă din nou oamenilor o zi de odihnă acolo, iar după aceea trimise înapoi, spre rîu, pe Peithon și pe hiparhul Demetrios cu oamenii din subordinea lor (ale căror efective fuseseră întărite de el cu trupele ușor echipate ce i se păruseră necesare), (3) ordonîndu-le să înainteze pe lîngă mal. În caz că aveau să se întîlnească cu lumea refugiată în pădure (pădurile abundau pe malul rîului) și în caz că acești oameni n-aveau să se predea, oamenii lui Pheiton și ai lui Demetrios aveau ordin să-i ucidă. Cei de mai sus dădură, într-adevăr, de o grămadă de lume prin păduri, cărora le curmară zilele.

(4) Alexandru porni spre capitala mallilor, unde fusese informat că-și găsiseră adăpost mulți malli de prin celelalte cetăți. La apropierea lui Alexandru, indienii părăsiră și această cetate; însă după ce trecură pe cealălalt mal al rîului Hydraotes, se opriră acolo (malul era înalt și povîrnit), așezîndu-se pe poziții, hotărîți să-l împiedice pe Alexandru să treacă. (5) Auzind cum stau lucrurile, Alexandru porni în direcția rîului Hydraotes cu întreaga cavalerie de care dispunea în acel moment, îndreptîndu-se spre punctul unde i se dăduse de știre că se aflau pozițiile mallilor; pedestrimea avea ordin să-l urmeze. Ajuns la rîu, Alexandru văzu pe dușmani, care-l așteptau dincolo, și, fără a mai zăbovi, își lansă cavaleria — singură — în apă (6) Ceilalți, pomenindu-se deodată cu Alexandru în mijlocul rîului, se retraseră cît putură mai iute — totuși în ordine — de pe mal, lăsîndu-l pe Alexandru să pornească cu cavaleria în urmărirea lor. Cînd își dădură seama că au a face numai cu cavaleria, indienii (al căror număr se ridica la cincizeci de mii de oameni) își întoarseră rîndurile, hotărîți să se angajeze într-o luptă deznădăjduită. Alexandru constată îndată cît de dese erau rîndurile dușmanului și, știindu-se fără pedestrime, decise să-și rotească cavaleria în jurul lor și să atace scurt, fără însă a se lăsa atras într-o luptă propriu-zisă.

(7) Cu vremea îl ajunseră din urmă și agrianii, ca și alte unități de elită, ușor înarmate, plus arcașii; de altfel nici corpul de infanterie nu mai avea mult pînă la el. Văzîndu-se amenințați de atîtea primejdii, indienii se întoarseră și-și căutară scăparea, în dezordine, într-o fortăreață din apropiere. (8) Alexandru îi urmări pas cu pas, ucigînd pe mulți dintre ei; iar cînd ceilalți se închiseră în cetate, o încercui mai întîi, în iureș, cu cavaleria, apoi, după sosirea infanteriei, hotărî ca în ziua aceea să-și stabilească tabăra în jurul zidurilor. Într-adevăr, ziua era pe sfîrșite, așa că Alexandru n-ar fi avut cînd să mai înjghebe un atac. De altfel și armata se resimțea după cîte trecuse: pedestrimea era obosită de atîta marș, iar cavaleria de atîta urmărire — aceasta pe lîngă eforturile, nu tocmai de trecut cu vederea, ce trebuiseră să le facă la traversarea rîului.

CAPITOLUL 9

A doua zi Alexandru își împărți armata în două. El însuși preluă comanda unuia dintre corpuri, cu care începu să ia zidurile în asalt; comanda celuilalt corp îi revenise lui Perdiccas, care atacă la rîndul său. Indienii nu rezistară atacului macedonenilor, așa că părăsiră zidurile și se refugiară cu toții în cetățuie. Cu oamenii din suită, Alexandru izbuti să sfarme o portiță și să pătrundă cu mult înaintea celorlalți în cetate. (2) Oamenii lui Perdiccas trecură mai greu — și mai încet — de ziduri; de altfel cei mai mulți nici nu mai aduseseră scările cu ei, pentru că priveliștea zidurilor abandonate de apărători îi făcuse să creadă că totul se isprăvise. Văzînd însă că cetățuia este încă în mîinile dușmanilor și că mulți dintre aceștia așteptau pe poziții în fața ei, hotărîți să o apere, parte dintre [macedoneni] începură să dărîme zidurile, pe cînd ceilalți propteau scările în locurile mai ușor accesibile și încercau să-și croiască drum spre cetățuie.

(3) Lui Alexandru i se păru că macedonenii cu scările au început să șovăie. De aceea smulse o scară din mîinile unuia, o propti singur de zid și începu să urce la adăpostul scutului. Lui îi urma Peucestas, care ducea cu el scutul sacru luat de Alexandru din templul Atenei din Ilion. (Alexandru îl avea cu sine; în bătălii, scutul era purtat întotdeauna înaintea sa.) Lui Peucestas[9] îi urmă Leonnatos, aghiotantul, pe aceeași scară; iar pe altă scară, Abreas[10], un dimoirit. (4) Între timp, regele, ajuns pe creștetul zidului, își propti scutul în el și împinse cîțiva indieni înapoi, în spate; pe alți cîțiva îi ucise pe loc, cu sabia, făcînd astfel ca zidul să rămînă pustiu în dreptul său. Văzînd de ce era în stare regele, gărzile își pierdură cumpătul, dădură buzna cu toții pe aceeași scară și o rupseră, zvîrlind jos pe cei ce apucaseră să ajungă în înaltul ei și tăind celorlalți posibilitatea de a ajunge, la rîndul lor, sus.

(5) Alexandru rămase în picioare pe creștetul zidului. În jurul lui ploua cu săgeți: se trăgea îndeosebi din turnurile cele mai de aproape, pentru că nici un indian nu mai îndrăznea să se apropie de el; dar și din interiorul cetății se trăgea asupra lui, de la o mică distanță, unde — în apropierea zidului — exista ceva ce aducea cu niște fortificații. Pe Alexandru n-aveai cum îl confunda cu altul, atît de tare îi luceau armele și echipamentul și atît de îndrăzneț era tot ce făcea.

Cu toate acestea, el își dădu seama că, dacă va rămîne mai departe în același loc, avea să-și riște viața fără nici un rost. În schimb îi veni în gînd să sară jos, în spatele zidurilor: poate că în felul acesta avea să producă impresie asupra indienilor: în orice caz, chiar dacă indienii n-aveau să se sperie, iar el avea să plătească scump, isprăvile sale de vitejie, povestite din generație în generație, aveau să confere morții sale valoare. Și, fără să mai șovăie, sări de pe zid în cetățuie[11]. (6) Acolo rămase cu spatele la zid. Cîțiva indieni se repeziră la el; căpetenia indienilor se năpusti, la rîndul său, asupra-i mînios; însă Alexandru îi doborî pe toți cu sabia. Pe altul, care se apropiase de el între timp, avea să-l doboare cu o piatră — și încă unul, la fel; un al treilea avea să cadă lovit de sabie chiar lîngă el. De aceea barbarii renunțară să se mai apropie de el; în schimb se strînseră roată în jurul lui și începură a ținti în el cu ce aveau asupra lor sau cu ce le venea la îndemînă.

CAPITOLUL 10

Între timp, Peucestas, dimoiritul Abreas și Leonnatos, singurii care apucaseră să ajungă pe creștetul zidului înainte să se rupă scara, săriră la rîndul lor jos și începură să se bată cu dușmanul, făcînd zid înaintea regelui. De altfel Abreas dimoiritul avea să cadă chiar acolo, cu o săgeată înfiptă în plină față. Altă săgeată

avea să străpungă și platoșa lui Alexandru, apoi, pătrunzînd în piept ceva mai sus de sfîrc, avea să-l rănească atît de adînc că, după spusele lui Ptolemeu, sîngele îi curgea din rană amestecat de-a binelea cu aer. (2) Cu toate acestea, Alexandru nu conteni să se apere, atîta timp cît sîngele nu-și pierduse încă din căldură; dar rana era gravă, sîngele curgea șiroaie, iar aerul scăpa mereu prin rană o dată cu sîngele. În cele din urmă Alexandru își pierdu cunoștința și căzu, cuprins de leșin, cu fața în jos, drept peste scut. Peucestas se postă în fața celui căzut, la adăpostul scutului sacru din Ilion, iar Leonnatos la fel, de cealaltă parte; amîndoi aveau să fie răniți, iar Alexandru cît p-aci să-și piardă viața, de atîta sîngerare.

(3) Între timp macedonenii nu izbuteau să-și organizeze atacul, pentru că cei ce-l văzuseră pe Alexandru sus, pe zid, în bătaia săgeților, apoi sărind dincolo, în interiorul cetățuii, începuseră să se agite alarmați de soarta regelui, care, după impresia lor, își pusese viața în primejdie fără nici un rost. Scările se rupseră și fiecare începu a-și da cu părerea ce ar trebui făcut pentru a putea ajunge sus, imaginînd fel de fel de soluții, așa cum se întîmplă într-o situație grea ca aceea. Unii se hotărîră să bată cuie în zid, care era de pămînt, și, cu greu, izbutiră să se cațere pe ele pînă sus; alții aveau să ajungă suindu-se unul pe [umerii] celuilalt. (4) Primul suit se aruncă îndată jos de pe zid în cetate, iar ceilalți, văzîndu-și regele căzut, săriră la rîndul lor cu toții, căinîndu-l și jurîndu-i răzbunare. În jurul celui căzut se încinse o luptă înverșunată. Macedonenii se înmulțeau văzînd cu ochii și făceau zid înaintea lui, cu scuturile; unii izbutiră să rupă bara cu care fusese zăvorită poarta dintre turnuri, furișîndu-se pînă la ceilalți, unul cîte unul; iar alții, în sfîrșit, puseră umăr lîngă umăr începură să forțeze poarta [principală] într-un loc unde fusese spartă și, în cele din urmă, o dădură de perete, făcînd cetățuia vulnerabilă și de această parte.

CAPITOLUL 11

Macedonenii ucideau acum pe indieni fără a mai cruța nici femeile, nici copiii. Alții își duceau regele, întins pe scut, și regelui îi era rău și oamenii nici măcar nu știau dacă avea să mai scape cu viață. Unii scriu că cel care l-a operat și i-a scos săgeata din rană a fost Critodemos, un medic din Cos, descendent de-al lui Asclepios; alții scriu că Perdiccas, aghiotantul, a făcut acest lucru, întrucît la fața locului nu se afla nici un medic — adăugînd că Alexandru îi dăduse ordin să deschidă rana cu sabia și să scoată de acolo săgeata. (2) De îndată se stîrni o hemoragie puternică, Alexandru își pierdu pentru a doua oară cunoștința, ceea ce însă avea să-i mai oprească din sîngerare. S-a scris mult în legătură cu toată această nefericită întîmplare, și exagerările celor de odinioară au fost, la rîndul lor, amplificate cu vremea, pînă în zilele noastre; de aceea mă gîndesc că, dacă ele și-ar găsi credit și în rîndurile mele, atunci adevărat că n-are să se isprăvească niciodată cu aceste povești.

(3) Mai întîi părerea generală este că Alexandru a fost rănit în timpul luptelor cu oxydracii[12], cînd adevărul este că faptul s-a petrecut în timpul luptelor cu malii, una din populațiile autonome ale Indiei. Cetatea aparținea tot mallilor, iar cei ce l-au rănit erau la rîndul lor malli. E drept că mallii luaseră cîndva hotărîrea de a-și uni forțele cu ale oxydracilor, în vederea luptelor ce se conturau, însă tot atît de adevărat este că Alexandru ajunsese la ei (luînd calea deșertului) mai înainte ca mallii să fi putut primi întăriri din partea exydracilor, ori trimite întăriri acestora din urmă.

(4) De altfel, părerea generală este că bătălia decisivă dintre Darius și Alexandru, în urma căreia Darius a trebuit să fugă [dinaintea adversarului său], și a tot fugit pînă ce a fost prins de Bessos și de oamenii lui, care l-au ucis la apropierea lui Alexandru, a avut loc

avea să străpungă și platoșa lui Alexandru, apoi, pătrunzînd în piept ceva mai sus de sfîrc, avea să-l rănească atît de adînc că, după spusele lui Ptolemeu, sîngele îi curgea din rană amestecat de-a binelea cu aer. (2) Cu toate acestea, Alexandru nu conteni să se apere, atîta timp cît sîngele nu-și pierduse încă din căldură; dar rana era gravă, sîngele curgea șiroaie, iar aerul scăpa mereu prin rană o dată cu sîngele. În cele din urmă Alexandru își pierdu cunoștința și căzu, cuprins de leșin, cu fața în jos, drept peste scut. Peucestas se postă în fața celui căzut, la adăpostul scutului sacru din Ilion, iar Leonnatos la fel, de cealaltă parte; amîndoi aveau să fie răniți, iar Alexandru cît p-aci să-și piardă viața, de atîta sîngerare.

(3) Între timp macedonenii nu izbuteau să-și organizeze atacul, pentru că cei ce-l văzuseră pe Alexandru sus, pe zid, în bătaia săgeților, apoi sărind dincolo, în interiorul cetățuii, începuseră să se agite alarmați de soarta regelui, care, după impresia lor, își pusese viața în primejdie fără nici un rost. Scările se rupseră și fiecare începu a-și da cu părerea ce ar trebui făcut pentru a putea ajunge sus, imaginînd fel de fel de soluții, așa cum se întîmplă într-o situație grea ca aceea. Unii se hotărîră să bată cuie în zid, care era de pămînt, și, cu greu, izbutiră să se cațere pe ele pînă sus; alții aveau să ajungă suindu-se unul pe [umerii] celuilalt. (4) Primul suit se aruncă îndată jos de pe zid în cetate, iar ceilalți, văzîndu-și regele căzut, săriră la rîndul lor cu toții, căinîndu-l și jurîndu-i răzbunare. În jurul celui căzut se încinse o luptă înverșunată. Macedonenii se înmulțeau văzînd cu ochii și făceau zid înaintea lui, cu scuturile; unii izbutiră să rupă bara cu care fusese zăvorită poarta dintre turnuri, furișîndu-se pînă la ceilalți, unul cîte unul; iar alții, în sfîrșit, puseră umăr lîngă umăr începură să forțeze poarta [principală] într-un loc unde fusese spartă și, în cele din urmă, o dădură de perete, făcînd cetățuia vulnerabilă și de această parte.

CAPITOLUL 11

Macedonenii ucideau acum pe indieni fără a mai cruța nici femeile, nici copiii. Alții își duceau regele, întins pe scut, și regelui îi era rău și oamenii nici măcar nu știau dacă avea să mai scape cu viață. Unii scriu că cel care l-a operat și i-a scos săgeata din rană a fost Critodemos, un medic din Cos, descendent de-al lui Asclepios; alții scriu că Perdiccas, aghiotantul, a făcut acest lucru, întrucît la fața locului nu se afla nici un medic — adăugînd că Alexandru îi dăduse ordin să deschidă rana cu sabia și să scoată de acolo săgeata. (2) De îndată se stîrni o hemoragie puternică, Alexandru își pierdu pentru a doua oară cunoștința, ceea ce însă avea să-i mai oprească din sîngerare. S-a scris mult în legătură cu toată această nefericită întîmplare, și exagerările celor de odinioară au fost, la rîndul lor, amplificate cu vremea, pînă în zilele noastre; de aceea mă gîndesc că, dacă ele și-ar găsi credit și în rîndurile mele, atunci adevărat că n-are să se isprăvească niciodată cu aceste povești.

(3) Mai întîi părerea generală este că Alexandru a fost rănit în timpul luptelor cu oxydracii[12], cînd adevărul este că faptul s-a petrecut în timpul luptelor cu malii, una din populațiile autonome ale Indiei. Cetatea aparținea tot mallilor, iar cei ce l-au rănit erau la rîndul lor malli. E drept că mallii luaseră cîndva hotărîrea de a-și uni forțele cu ale oxydracilor, în vederea luptelor ce se conturau, însă tot atît de adevărat este că Alexandru ajunsese la ei (luînd calea deșertului) mai înainte ca mallii să fi putut primi întăriri din partea exydracilor, ori trimite întăriri acestora din urmă.

(4) De altfel, părerea generală este că bătălia decisivă dintre Darius și Alexandru, în urma căreia Darius a trebuit să fugă [dinaintea adversarului său], și a tot fugit pînă ce a fost prins de Bessos și de oamenii lui, care l-au ucis la apropierea lui Alexandru, a avut loc

la Arbela, cea precedentă la Issos, iar întîia ciocnire dintre cele două cavalerii, la Granicos. (5) Or, e drept că la Granicos a avut loc o bătălie a cavaleriei, și lupta de la Issos, împotriva lui Darius, iarăși este un adevăr: în schimb, cei mai mulți scriu că din punctul unde avusese loc ultima ciocnire dintre Darius și Alexandru și pînă la Arbela distanța era de vreo șase sute de stadii (alții scriu că era ceva mai mică, anume de vreo cinci sute). Dar atît Ptolemeu cît și Aristobul arată că lupta a avut loc la Gaugamela, în apropierea rîului Bumelos. (6) Gaugamela nici măcar nu era o cetate în toată legea, ci un sat [ceva] mai întins și fără însemnătate, al cărui nume și supără la auz. Arbela[13], în schimb, este o cetate în toată legea; de aceea îmi și vine a crede că Gloria bătăliei decisive [dintre cele două oști] i-a revenit ei, pe acest considerent. Dacă totuși trebuie cu tot dinadinsul să se susțină că lupta a avut loc lîngă Arbela, deși Arbela este atît de departe [de adevăratul loc al luptei], atunci, după părerea mea, îi este oricui îngăduit să afirme că lupta navală de la Salamina a avut loc la istmul de Corint, iar cea de la Artemision[14], în Eubeea, în apropierea Eginei ori a Sunionului.

(7) În ce privește pe cei care au făcut zid cu scuturile lor înaintea lui Alexandru, toți, ce e drept, sînt de acord cu numele lui Peucestas; în schimb nimeni nu e de acord cu numele lui Leonnatos ori al diomiritului Abreas. Alții mai scriu că Alexandru a primit mai întîi o lovitură de măciucă peste coif, că lovitura l-a ametit și l-a trîntit la pămînt, de unde ridicîndu-se a fost srăpuns de săgeată în piept; dar Ptolemeu al lui Lagos nu menționează decît această din urmă rană, din piept.

(8) Voi arăta însă de îndată în ce constă, după părerea mea, eroarea cea mai gravă a istoriografilor lui Alexandru. Există anume unii care au scris în lucrările lor că Ptolemeu al lui Lagos a fost cel ce s-a suit (dimpreună cu Peucestas) pe scară cu Alexandru și l-a ferit mai apoi pe acesta de lovituri în timp ce zăcea rănit — de unde i s-ar fi tras și porecla de „Salvatorul". Or, Ptolemeu însuși scrie că nici măcar n-a luat parte la această acțiune, ci că în calitate de comandant al unui corp de armată se găsea în alte lupte îndreptate împotriva a cu totul altor barbari.

În sfîrșit am să pun capăt acestei paranteze, al cărei singur rost a fost de a cere puțină osteneală din partea [cititorilor] ce se vor apropia, pe viitor, de [cronica de față] — cronica celor mai strălucite isprăvi și a celor mai mari suferințe.

CAPITOLUL 12

În timp ce Alexandru era îngrijit acolo pentru rană căpătată, în tabăra care fusese punctul său de plecare împotriva mallilor se răspîndea un prim zvon conform căruia rana i-ar fi fost fatală. La auzul lui, tot ostașul scoase un strigăt de jale; fiecare se grăbea să treacă mai departe; în sfîrșit, după ce se mai liniștiră, oamenii, dezordonați, începură a se întreba cine avea să preia comanda supremă. (2) Într-adevăr, după părerea lui Alexandru însuși, ca și după opinia macedonenilor, mai multe persoane se dovedeau deopotrivă de vrednice de această înaltă funcție. Pe de altă parte, nici oamenii nu vedeau cum ar putea ajunge cu bine înapoi, în patrie: împrejurul lor, din toate părțile, numai neamuri războinice; parte dintre ele nu fuseseră încă învinse și, după toate probabilitățile, aveau să lupte cu sete pentru libertate; altele cu siguranță că aveau să se răscoale din clipa în care persoana lui Alexandru n-avea să mai constituie o amenințare pentru ei. Soldații își închipuiau, pe lîngă cele de mai sus, că în drum îi așteaptă ape de netrecut. Pe scurt, o dată cu dispariția lui Alexandru, oamenii nu mai găseau rezolvare la nimic.

(3) Cînd în sfîrșit ajunse la ei știrea că Alexandru mai trăiește, soldații îi dădură crezare bucuroși; totuși

nici unul nu mai trăgea nădejde în însănătoşirea lui. Mai tîrziu sosi şi o scrisoare de la el, şi în scrisoare Alexandru le da de ştire că peste puţină vreme avea să se întoarcă în tabără; însă oamenii — cei mai mulţi — îşi dădură părerea că scrisoarea a fost întocmită de aghiotanţii lui şi de generali (atît intrase spaima în ei) şi refuzară să creadă [cele auzite].

CAPITOLUL 13

Alexandru medită asupra acestor fapte şi, temîndu-se de apariţia unor eventuale tulburări în rîndurile armatei, de îndată ce se simţi mai bine dădu ordin să fie transportat pînă la apa rîului Hydraotes. [Ajuns acolo, se îmbarcă pe o corabie] şi începu să plutească în josul apei. Tabăra se afla în dreptul punctului de confluenţă dintre Hydraotes şi Acesines, anume în locul unde Hephaistion şi Nearchos aşteptau cu forţele lor terestre şi navale. Curînd corabia care-l aducea pe rege se apropie de acest loc. Atunci Alexandru dădu ordin să fie ridicat cortul de la pupă, ca să poată fi văzut de toată lumea. (2) Totuşi nici aşa nu izbuti să-şi convingă oamenii (care-şi închipuiau că ceea ce se vedea pe corabie nu era decît corpul neînsufleţit al regelui), pînă ce nu-şi întinse mîna spre mulţime (între timp corabia trăsese la mal); atunci oamenii — parte din ei — începură să strige cît îi ţineau puterile, cu mîinile ridicate la cer, sau cu ele îndreptate spre Alexandru; multora le dădură lacrimile, fără voie, atît de nesperat era ce vedeau. În momentul coborîrii lui de pe corabie, cîţiva soldaţi din unităţile de gardă îi aduseră lui Alexandru o litieră; el însă dădu ordin să i se aducă calul. (3) şi cînd se arătă din nou, de data aceasta călare, oştimea toată izbucni în ropote de aplauze, de răsunau malurile şi pădurile din jur. Aproape de cort Alexandru descălecă de pe cal, ca să poată fi văzut şi umblînd, şi imediat oamenii începură să se îndrepte într-acolo şi să se

înghesuie în jurul lui, apucîndu-l fie de mîini, fie de genunchi, fie chiar de veşmînt. Unii, mulţumiţi că l-au putut vedea atît de aproape, îi urară de bine, apoi se depărtată; alţii însă aruncau spre el ghirlande, iar alţii flori, din cele ce creşteau pe pămîntul Indiei în acel anotimp.

(4) Nearchos menţionează că Alexandru s-a supărat rău pe prietenii care l-au certat [mai tîrziu] că s-a expus cu atîtea riscuri înaintea soldaţilor săi: „un soldat îşi poate permite aşa ceva“ — îi spuseră ei — „însă un comandant de armată, nu“. Mie însă îmi face impresia că pe Alexandru l-au supărat aceste cuvinte tocmai pentru că-şi da seama de adevărul lor, şi pentrucă-şi da seama că merita cearta cu prisosinţă. Fapt este că ardoarea cu care îi plăcea să se bată şi goana după glorie îl făceau să nu mai poată da înapoi din faţa primejdiei — exact cum se întîmplă cu oamenii căzuţi sub jugul unei patimi. (5) Tot Nearchos povesteşte mai departe că un beoţian mai în vîrstă (al cărui nume îl trece sub tăcere), dîndu-şi seama cît îl supărase pe Alexandru cearta prietenilor lui şi cît se întunecase la chip din această pricină, s-a apropiat de el, la un moment dat, şi i-a spus următoarele în grai beoţian: „Alexandre, numai adevăraţilor bărbaţi le sînt sortite faptele de răsunet!“, după care a citat un vers iambic al cărui sens era că cine izbuteşte ceva în viaţă trebuie să şi sufere. Alexandru a fost imediat de acord cu el, şi, de atunci, bătrînul a devenit unul dintre oamenii cei mai îndrăgiţi de el.

CAPITOLUL 14

Tot pe atunci sosiră la Alexandru soli trimişi de mallii ce mai rămăseseră în viaţă, să-i comunice capitularea lor, şi, o dată cu ei, demnitarii cetăţii oxydracilor, cîrmuitorii de regiune (în persoană) şi alţii, cu totul o sută cincizeci de personaje dintre cele ce ţin

în mînă destinele poporului, aducînd cu ei darurile cele mai de preț la indieni și chiar capitularea oxydracilor, o dată cu speranța unei înțelegeri [cu Alexandru]. (2) Recunoscînd că au greșit nevenind mai din timp în solie la el, aceștia își motivau atitudinea prin setea de libertate și de independență, care, la poporul lor, se manifesta cu mai multă vigoare decît la orice alt popor, mai cu seamă că de pe vremea cînd Dionysos venise în India și pînă la apariția lui Alexandru libertatea nu le fusese niciodată încălcată. Totuși — adăugau ei — o dată ce se pare că și Alexandru se trage din zei, fie toate așa cum vrea el! În ceea ce-i privește, ei aveau să se supună satrapului numit de Alexandru; în plus erau dispuși să-i plătească cît bir avea să le ceară, iar numărul ostaticilor rămînea de asemenea la aprecierea lui Alexandru. (3) Alexandru le ceru o mie de oameni de frunte, pe care avea să-i țină drept ostatici: poate însă că avea să le ceară să lupte alături de el tot timpul cît avea să țină campania din India; Alexandru își rezerva dreptul de a hotărî în privința aceasta. Oxydracii îi trimiseră cele o mie de persoane, alegîndu-le dintre oamenii cei mai influenți, dintre cei mai de valoare de la ei — plus cinci sute de care, ce nici măcar nu le fuseseră cerute, cu conducătorii lor. Alexandru îl numi pe Filip satrap peste această populație ca și peste mallii rămași în viață, renunță la ostatici, în schimb păstră carele pentru sine.

(4) Iată, dar, măsurile luate de Alexandru. În timpul convalescenței fură din nou construite o mulțime de vase, pe care au fost îmbarcați o mie șapte sute de călăreți din cavaleria de elită, plus trupele ușor echipate (în număr egal cu cel anterior) și zece mii de pedestrași. Cu ei Alexandru navigă puțină vreme în josul rîului Hydraotes, iar la confluența acestuia cu Acesinul (deci din punctul unde rîul primește numele acestuia din urmă) porni mai departe în josul Acesinului, ajungînd în cele din urmă la confluența cu Indusul.

(5) Interesant este că toate cele patru mari rîuri navigabile ce-și varsă apele în Indus nu-și păstrează numele [pînă la sfîrșit]. Astfel Hydaspele se varsă în Acesines cu tot noianul său de ape; din locul acela apa se cheamă Acesines. La rîndul său, Acesinul își unește apele cu ale lui Hydraotes, păstrîndu-și însă numele în continuare, iar după ce primește și apele rîului Hyphasis, se varsă și el (tot cu vechiul său nume) în Indus; din clipa aceea apa se cheamă Indus.

Mai departe, înainte de a-și despărți albia într-o deltă, se pare că Indusul ajunge la [o lățime de] o sută de stadii — poate mai mult — încît aduce mai mult a lac [decît a apă curgătoare].

CAPITOLUL 15

Acolo, la confluența dintre Acesines și Indus, Alexandru se opri, așteptînd sosirea lui Perdiccas cu armata lui. În drum avusese vreme să supună și populația autonomă a abastanilor. Încetul cu încetul îl ajunseră din urmă alte triacontere și un număr oarecare de vase de transport, toate construite în țara xathrilor (altă populație autonomă indiană ce trecuse de partea lui). Tot acolo sosiră la el soli din partea ossadenilor — neam indic autonom — împuterniciți să-i comunice capitularea acestei populații[15].

(2) Alexandru delimită satrapia lui Filip pînă la vărsarea rîului Acesines în Indus, lăsîndu-i toate unitățile trace și un număr oarecare de oameni din alte unități, cîți i se părură că ajung ca să poată constitui cu ei garnizoana regiunii. În punctul de confluență dădu ordin să se înceapă construirea unei cetăți, despre care trăgea nădejde că avea să prospere și să strălucească în ochii lumii; cetatea avea să fie înzestrată și cu docuri. (3) Pe urmă sosi la Alexandru bactrianul Oxyartes, tatăl Roxanei (soția lui Alexandru), și Alexandru adăugă satrapiei lui pe cea a parapamisadieni-

lor, înlocuindu-l astfel pe Tyriaspes, satrapul de pînă atunci, despre care fusese informat că nu se pricepe să-şi guverneze teritoriul.

(4) Alexandru îl trecu pe Crateros (cu cea mai mare parte a trupelor şi cu elefanţii) pe malul stîng al Indusului, pe unde itinerarul părea că avea să fie mai uşor de parcurs pentru o armată înzestrată cu echipament greu; la acest argument se adăuga faptul că, dintre toate populaţiile din împrejurimi, destule nu trecuseră încă de partea lui. După aceea se îndreptă şi Alexandru, cu flota, spre Sogdiana, reşedinţă regală. Acolo puse temeliile unei noi cetăţi[16], şi ea înzestrată cu docuri, şi se îngriji de repararea corăbiilor ce suferiseră avarii.

Oxyartes şi Peithon[17] fură numiţi satrapi ai ţinutului ce se întinde de la confluenţa dintre Acesines şi Indus pînă la mare, ca şi a întregii zone de coastă indiene[18].

(5) Pe Crateros îl trimise să străbată din nou cu armata teritoriul arachosienilor şi al drangienilor, după care pătrunse cu flota în ţara lui Musicanos[19], cel mai înfloritor ţinut al Indiei (cel puţin aşa îi mersese vestea). Pricina sta în faptul că Musicanos nici nu-i ieşise în întîmpinare în semn de închinare, nici soli nu trimisese la el în vederea vreunei alianţe, şi nici altceva nu făcuse din cele cuvenite faţă de un mare rege, şi nici nu ceruse vreodată ceva de la Alexandru. (6) Corăbiile coborîră atît de iute pe fluviu, încît Alexandru ajunse pe pămîntul lui Musicanos mai înainte ca acesta să fi aflat de înaintarea lui. Impresionat, Musicanos se grăbi să iasă în întîmpinarea lui Alexandru cu darurile cele mai de preţ [la indieni] şi cu toţi elefanţii săi; pe lîngă acestea îi mai aduse la cunoştinţă capitularea sa şi a poporului său, recunoscînd totodată că a greşit. (Cu asemenea cuvinte puteai obţine fără greş de la Alexandru orice ai fi dorit). (7) Ca urmare, Alexandru îl iertă pe Musicanos şi, după ce îl complimentă pentru [frumuseţea] oraşului şi a meleagurilor, îl lăsă să stăpînească mai departe peste ele. Pe urmă îi ordonă lui Crateros să fortifice cetăţuia (ordinul a fost executat chiar în timpul şederii lui Alexandru acolo) şi lăsă în ea o garnizoană, întrucît locul i se părea foarte bun pentru exercitarea unui control continuu asupra populaţiilor din jur.

CAPITOLUL 16

Alexandru porni de acolo cu arcaşii, cu agrianii şi cu cavaleria adusă pe corăbii împotriva nomarhului acestor ţinuturi, pe nume Oxycanos, care de asemeni nici nu-i ieşise în întîmpinare, nici nu trimisese la el soli ca să-i comunice că stă, cu toate pămînturile sale, la dispoziţia lui. (2) Două dintre cele mai mari cetăţi ale lui Oxycanos căzură îndată, luate cu asalt; într-una se afla chiar Oxycanos, care fu luat prizonier. Alexandru lăsă pe soldaţi să împartă prada între ei, însă opri elefanţii pentru sine. Celelalte cetăţi de pe acest teritoriu capitulară fără a mai opune rezistenţă de îndată ce-l văzură apropiindu-se de ele — fapt care dovedeşte cît de obsedantă ajunsese pentru indieni persoana lui Alexandru şi succesul de care se bucurase el [pînă atunci].

(3) Alexandru porni de acolo împotriva lui Sambos — numit mai înainte (chiar de Alexandru) satrap al Indiei montane — întrucît i se comunicase că acesta fugise de îndată ce aflase că Alexandru l-a iertat pe Musicanos şi că-l lăsase să-şi stăpînească teritoriul. Într-adevăr, relaţiile dintre el şi Musicanos erau cît se poate de încordate. (4) Cînd însă Alexandru ajunse în imediata apropiere a capitalei lui Sambos (pe numele ei Sindimana)[20], porţile cetăţii se deschiseră înaintea sa şi rudele lui Sambos îi ieşiră în întîmpinare cu toţi banii în mînă şi cu elefanţii. Ei îi explicară că fuga lui Sambos nu trebuie interpretată ca o luare de atitudine împotriva lui şi că singurul ei motiv sta în

teama ce i-o inspirase [lui Sambos] mărinimia lui Alexandru față de Musicanos.

(5) Cu aceeași ocazie Alexandru cuceri altă cetate răzvrătită, ucigînd pe toți brahmanii ce se făcuseră vinovați de îndemn la revoltă. Brahmani se numesc la indieni înțelepții. Despre înțelepciunea lor (dacă poate fi vorba de așa ceva) îmi propun totuși să vorbesc amănunțit în cartea mea despre India[21].

CAPITOLUL 17

Între timp Alexandru primi știrea răzvrătirii lui Musicanos. Împotriva lui trimise pe Peithon, fiul lui Agenor, satrapul, cu armată suficientă. El însuși asedie cetățile ce ascultau de Musicanos: parte dintre ele fură dărîmate din temelie, iar locuitorii luați robi; în altele lăsă cîte o garnizoană, [dînd însă ordin], mai întîi, ca cetățuia să fie consolidată. După aceea se întoarse în punctul de plecare, unde îl aștepta flota.

(2) Musicanos căzu în mîinile lui Peithon și fu adus de el acolo. Alexandru dădu ordin să fie spînzurat pe propriile lui meleaguri, laolaltă cu brahmanii care-l îndemnaseră pe Musicanos la nesupunere. Tot atunci sosi la el și stăpînitorul[22] Pattalei[23] (adică al regiunii deltei Indusului, mai mare decît delta egipteană), care îi spuse lui Alexandru că stă la dispoziția lui cu toate pămînturile și cu tot ce posedă. (3) Alexandru îl lăsă să stăpînească mai departe peste ale sale, dar îi ordonă mai întîi să se pregătească din timp ca să-i găzduiască armata cum se cuvine. După aceea îl numi pe Crateros comandant peste trupele lui Attalos, Meleagru și Antigenes, peste o parte dintre arcași și peste trupele de elită și de macedoneni cărora le expirase stagiul și pe care, în consecință, trebuia să-i trimită înapoi în Macedonia; toți aceștia trebuiau să străbată țara arachosienilor și cea a zarangailor ca să ajungă în Carmania[24], luînd totodată și elefanții cu ei. (4) Peste restul trupe-

lor — mă refer anume la cele ce n-aveau să se întoarcă cu el pe mare — îl numi comandant pe Hephaistion. Peithon, cu sulițașii călări și cu agrianii, trecu pe celălalt mal al Indusului (opus celui de-a lungul căruia urma să coboare Hephaistion) cu ordin să colonizeze cetățile fortificate între timp și să pună ordine în această regiune a Indiei — în cazul unei eventuale răscoale — pentru ca, la sfîrșit, să se întîlnească din nou cu Alexandru la Pattala.

(5) După trei zile de drum pe apă, Alexandru primi știrea că stăpînitorul Pattalei atrăsese de partea sa majoritatea populației din Pattala, cu care fugise, lăsînd în urmă locurile pustii. Știrea îl făcu pe Alexandru să grăbească ritmul de înaintare a flotei. La Pattala avea să găsească cetatea și ogoarele pustii. (6) Alexandru trimise trupele sale cele mai ușor echipate să urmărească pe fugari. După ce prinse cîțiva dintre aceștia, îi trimise la ceilalți, cu vorbă să se întoarcă fără teamă, întrucît aveau să rămînă mai departe în cetate și pe ogoarele lor.

Cei mai mulți aveau să se întoarcă.

CAPITOLUL 18

Alexandru îi dădu dispoziții lui Hephaistion să zidească o fortăreață în Pattala și trimise oameni în regiunile lipsite de apă ale ținutului vecin, cu ordin să sape puțuri și să facă așa fel încît, pe viitor, pămîntul să poată fi locuit. Oamenii trimiși de Alexandru fură atacați pe neașteptate de niște barbari din împrejurimi, care ibzutiră să ucidă cîțiva inși, luîndu-i prin surprindere; dar pe barbari atacul avea să-l coste scump, așa că în cele din urmă fugiră la loc în pustie. Aflînd de atacul lor, Alexandru trimise celor dintîi un detașament înarmat care să-i ajute și la treabă; [detașamentele] fuzionară și treaba a fost dusă la bun sfîrșit.

(2) Acolo, la Pattala, apa Indusului se desparte, dînd naștere la două brațe mari; amîndouă păstrează numele

Indusului pînă la vărsarea în mare. Alexandru dădu dispoziții să se construiască un port și docuri, iar cînd lucrările ajunseră într-un stadiu mai înaintat, hotărî că a sosit momentul să coboare cu corăbiile pînă în punctul unde brațul drept se varsă în mare. (3) Pe Leonnatos îl trimise cu o mie de călăreți și cu opt mii de hopliți și de pedestrași ușor echipați spre insula Pattala, recomandîndu-i să înainteze paralel cu flota: apoi alese pentru sine corăbiile cele mai iuți, ca cele hemiolice, triaconterele (toate) și o bună parte dintre vasele repezi, cu care începu să avanseze pe brațul drept. (4) Totuși, întrucît nu dispunea de nici o călăuză (toți indienii din partea locului fugiseră), avea să întîmpine greutăți mari: a doua zi după ridicarea ancorei se stîrni furtună, vîntul începu să bată în contra sensului, coborînd din loc în loc nivelul apei și împrăștiind corăbiile. Ca urmare, cele mai multe nave se aleseră cu avarii, ca să nu mai spun că o parte dintre triacontere au fost complet scoase din uz. Abia dacă au putut fi trase la mal înainte de a cădea pradă valurilor, și în orice caz au trebuit înlocuite cu altele noi.

(5) De acolo Alexandru trimise unitățile sale ușor echipate pe pămînturile din apropierea malului, și cei cîțiva indieni pe care izbuti să pună mîna în felul acesta îi serviră mai departe de călăuză. [Curînd flota] ajunse la locul unde albia fluviului se lărgește pînă la lățimea maximă de două sute de stadii. Acolo însă vîntul se porni să sufle cu putere dinspre mare; de aceea cînd vîslitul deveni aproape imposibil din cauza valurilor, corăbiile se îndreptară toate spre un canal indicat de călăuze.

CAPITOLUL 19

După ce ancorară acolo, începu perioada de reflux a oceanului, care îi făcu să se pomenească cu corăbiile în plin uscat. Oamenii lui Alexandru, neînvățați cu

asemenea spectacol, rămaseră de-a dreptul uimiți la vederea lui; dar uimirea lor avea să atingă culmea abia mai tîrziu, la reîntoarcerea apelor, cînd navele începură din nou să salte deasupra lor. (2) Corăbiile care stătuseră imobilizate în nămol fură luate de ape și începură a pluti, fără să sufere vreo stricăciune; în schimb cele rămase pe pămînt uscat și într-o poziție nu tocmai echilibrată fură luate de valuri; puterea apei le împinse unele într-altele — sau, dacă nu, le lovi de mal — și le sfărîmă.

(3) Alexandru repară cum putu aceste corăbii și trimise două vase repezi mai departe pe Indus: oamenii de pe ele aveau poruncă să cerceteze un ostrov lîngă care localnicii îi recomandau lui Alexandru să ancoreze înainte de a ajunge la mare. Numele ostrovului era, după spusele localnicilor, Cilluta[25]. Iscoadele îi raportară lui Alexandru că [țărmul] ostrovului are locuri bune pentru ancorat, că ostrovul e mare și bogat în apă; ca urmare Alexandru dădu ordin unei părți din flotă să se oprească în ostrov; în schimb, el, cu navele cele mai bune, trecu mai departe, ca să vadă dacă ieșirea corăbiilor, din punctul de vărsare al fluviului în mare, se putea face fără risc. (4) La vreo două sute de stadii de ostrov avea să dea de altă insulă — de data aceasta însă insula era scăldată de apa mării. Întors la ostrovul de pe fluviu, Alexandru ancoră în dreptul unui promontoriu, apoi jertfi unor zei către care — după spusele lui — primise poruncă din partea lui Ammon să-și închine jertfele. A doua zi porni cu flota spre insula de pe mare, și ajungînd acolo, jertfi din nou, însă altor zei, și nu după același ritual (dar tot după voia lui Ammon — avea să lămurească el). (5) Pe urmă trecu de gura fluviului și se avîntă în plină mare, sub pretextul de a cerceta dacă nu se zărește cumva vreo urmă de țărm prin apropiere (după a mea părere însă, el a făcut aceasta mai curînd ca să-și ofere prilejul de a naviga pe Marea cea Mare de lîngă India)[26]. Pe urmă înjunghie mai mulți

tauri lui Poseidon, îi aruncă în mare, făcu libaţiuni peste locul jertfei, apoi aruncă atît fiala — care era de aur — cît şi craterele (tot de aur) în mare, în semn de închinare, şi înălţă o rugă [prin care îi cerea zeului] să ocrotească flota pe care intenţiona să o trimită sub conducerea lui Nearchos în direcţia Golfului Persic şi a gurilor Tigrului şi Eufratului.

CAPITOLUL 20

Întors la Pattala, Alexandru găsi cetăţuia zidită. Peithon sosise la rîndul său acolo cu armata; misiunea ce i se încredinţase fusese dusă la bun sfîrşit. Hephaistion primi ordin să facă pregătirile necesare pentru fortificarea portului şi amenajarea docurilor, întrucît Alexandru intenţiona să lase acolo, la Pattala, o flotă destul de numeroasă, în punctul unde Indusul se desparte în două.

(2) După aceea Alexandru porni cu corabia pe celălalt braţ al Indusului spre mare, ca să-şi poată da seama care dintre cele două guri ale fluviului sînt mai uşor navigabile. Distanţa dintre ele este de vreo mie opt sute de stadii. (3) Curînd ajunse la un lac foarte mare, aproape de gura fluviului; acesta din urmă se lărgeşte acolo mult de tot şi (poate că şi celelalte ape din regiune, ce se varsă în lac, contribuie la rezultat) dă naştere unei mari întinderi de apă, aproape ca un golf. În orice caz, peştii de mare ce au putut fi văzuţi acolo sînt mai mari decît peştii mărilor noastre. Alexandru ancoră pe lac într-un loc indicat de călăuze şi lăsă acolo pe Leonnatos cu cea mai mare parte a trupelor şi cu toate vasele repezi. (4) În continuare depăşi cu triaconterele şi cu corăbiile hemiolice gura Indusului, apoi ieşi din nou în larg, prin această parte, ajungînd la concluzia că a doua gură a Indusului e mai lesne navigabilă decît întîia. Ajuns la ţărm, el dădu ordin de debarcare unui număr oarecare de călăreţi dintre cei

luaţi cu sine pe mare, cu care porni de-a lungul ţărmului cale de trei zile. Pe parcurs îşi notă relieful coastei de-a lungul căreia avea să treacă flota şi dădu ordin să fie săpate puţuri, pentru aprovizionarea cu apă a celor din larg. (5) Odată întors la corăbiile sale, Alexandru reveni la Pattala, unde detaşă o parte din armată pentru aceleaşi lucrări în lungul coastei, cu ordin să se întoarcă pe urmă tot la Pattala, apoi plecă din nou pe apă, spre lac, unde se îngriji de zidirea unui alt port cu alte docuri. În sfîrşit, după ce lăsă acolo o garnizoană, adună provizii cu care să poată acoperi consumul trupelor sale timp de patru luni de zile şi se îngriji cu de-amănuntul de organizarea drumului ce aveau să-l facă pe mare.

CAPITOLUL 21

Sezonul nu era încă bun pentru navigaţie. Vînturile etesiene[27] băteau din plin, şi în anotimpul acela nu suflau — ca la noi — dinspre nord, ci dinspre sud, deci dinspre Marea cea Mare, şi cu mare putere. (2) În schimb Alexandru fusese informat că din primele zile ale iernii (mai exact: de la apusul constelaţiei Pleiadelor şi pînă la solstiţiul de iarnă)[28] marea este navigabilă în acea zonă: pe continent plouă din abundenţă, iar briza ce se stîrneşte este destul de slabă — tocmai ce trebuie pentru a putea pluti de-a lungul coastei, indiferent dacă corăbiile ar fi fost trase de vîsle or de puterea vîntului care sufla în vele.

(3) Nearchos, care primise comanda întregii flote, aştepta momentul prielnic ca să poată ieşi în larg[29]; în schimb, Alexandru plecă din Pattala, îndreptîndu-se cu armata toată către rîul Arabios[30]. Acolo alese pentru sine jumătate din unităţile gărzilor şi arcaşilor, plus unităţile infanteriei de elită, cavaleria de elită şi cîte un escadron din fiecare unitate de cavalerie, plus întregul corp al arcaşilor călări — cu care începu să îna-

inteze spre stînga, în direcţia mării, ca să [mai] sape puţuri, aşa fel încît, de-a lungul coastei, soldaţii să aibă tot timpul destulă apă pe corăbii. În al doilea rînd, Alexandru intenţiona să se bată cu oreiţii[31] — nişte indieni din această regiune, care de multă vreme nu mai ascultaseră de nimeni. Alexandru avea de gînd să-i ia prin surprindere; motivul acestei acţiuni sta în aceea că oreiţii nu arătaseră pînă atunci nici un semn de simpatie faţă de el ori faţă de oamenii săi. Comanda restului armatei îi reveni lui Hephaistion.

(4) Arabiţii, o populaţie independentă din regiunea rîului Arabios, simţind că nu sînt în stare să se măsoare în luptă cu Alexandru (dar, totodată, nevrînd să cadă sub ascultarea lui), fugiră în pustiu de îndată ce aflară de apropierea lui. Alexandru trecu pe celălalt mal al rîului Arabios — un rîu cu albia îngustă şi sărac în apă — şi, în aceeaşi noapte, străbătu cea mai mare parte a pustiului, iar în zori ajunse din nou pe pămînt locuit. Infanteria primi ordin să-l urmeze în formaţie de luptă; în schimb, cavaleria, pe care o împărţi în escadroane ca să poată acoperi cu ea toată cîmpia, invadă sub comanda lui meleagurile oreiţilor. (5) Ca urmare, toţi oreiţii care încercară să opună rezistenţă căzură victime cavaleriei; mulţi însă au fost prinşi de vii. După aceea Alexandru îşi stabili tabăra în apropierea unui firav curs de apă; dar, îndată ce fu ajuns din urmă de trupele lui Hephaistion, porni din nou mai departe.

[Curînd] ajunse într-un sat, care era pur şi simplu cea mai mare aşezare a oreiţilor, pe numele de Rambacia. Şi cum locurile îi plăceau, Alexandru se gîndi că, dacă va întemeia acolo o cetate, aceasta avea să prospere şi să devină bogată. De aceea îi şi dădu lui Hephaistion misiunea de a se ocupa [de zidirea ei].

CAPITOLUL 22

Cu gărzile, cu jumătate din agriani, cu corpul de elită al cavaleriei şi cu arcaşii călări, Alexandru plecă mai departe spre hotarul comun al gadrosienilor şi oreiţilor. Acolo, după rapoartele primite, trecerea se făcea printre nişte chei; oreiţii şi gadrosienii îşi aleseseră poziţiile în faţa cheilor, hotărîţi să-i taie lui Alexandru trecerea. (2) Că-şi aleseseră poziţiile acolo era adevărat, dar tot atît de adevărat este că, la primul semnal care le făcea cunoscută apropierea lui Alexandru, cei mai mulţi îşi părăsiră posturile şi fugiră din defileu, [ceea ce îi făcu pe] mai marii oreiţilor să se ducă la Alexandru şi să-i comunice capitularea. Alexandru le spuse să adune pe oreiţii răzleţiţi şi să-i trimită la vetrele lor, întrucît n-avea să li se întîmple nimic; iar ca satrap numi peste ei pe Apollophanes[32]. (3) O dată cu acesta din urmă lăsă printre oreiţi şi pe Leonnatos, aghiotantul său, cu întregul efectiv al agrianilor, cu o parte dintre arcaşi, cu o parte din cavalerie şi cu alte trupe de infanterie şi de cavalerie alcătuite din mercenari elini. Toţi trebuiau să aştepte sosirea corăbiilor (care între timp aveau să înconjure, în drumul lor, ţinutul), repopulînd cetatea şi aducînd ordine pe meleagurile oreiţilor, aşa fel încît soarta acestora să depindă cît mai strîns de satrapul lor. Iar el, cu cea mai mare parte a trupelor (între timp Hephaistion îl ajunsese din urmă cu restul armatei), îşi continuă înaintarea împotriva gadrosienilor, umblînd prin locuri aproape întotdeauna pustii.

(4) După spusele lui Aristobul, în această pustie cresc foarte mulţi arbori de smirnă mai înalţi decît arborii de smirnă obişnuiţi. Fenicienii, care se alăturaseră armatei [lui Alexandru] pentru afaceri, adunară răşina acestei smirne — o răşină cu atît mai bogată cu cît ramurile arborilor erau neobişnuit de mari (la aceasta se adaugă faptul că nu mai fusese niciodată culeasă răşina din ei) şi îşi încărcară animalele de povară cu ea. (5) Pustiul mai pare să fie bogat şi în parfumata

rădăcină de nard — pe care fenicienii iar au adunat-o, desigur; soldaţii călcaseră multe asemenea ierburi în picioare, făcînd ca văzduhul să se umple, pînă departe, de mireasma lor (atît de multe cresc!). (6) Mai cresc şi alţi copaci în pustiu, cum ar fi unul ale cărui frunze seamănă cu ale dafinului şi care creşte prin locurile scăldate de apa mării: refluxul lasă [să se vadă că] copacii cresc din pămînt; dar o dată cu creşterea apelor, ei par din nou că răsar din apă. Alţii au necontenit rădăcinile în apa mării (mă refer anume la arborii de prin adînciturile de teren de unde apa nu se retrage niciodată cu desăvîrşire); şi, cu toate acestea, marea nu le face nici un rău. (7) Înălţimea acestor arbori este cam de treizeci de coţi, iar în sezonul acela tocmai înfloreau, cu o floare care ar aduce cu o viorea albă — dar cu un parfum mult mai plăcut. De altfel, şi mărăcinii ale căror tulpini cresc din acest pămînt, au spinii atît de vîrtoşi că, dacă se întîmpla ca un călăreţ să-şi agaţe veşmintele de ei, spinii nu se rupeau de tulpină, în schimb călăreţul era tras jos de pe cal. (8) Se spune că şi iepurii care nimeresc [în aceste mărăcinişuri] îşi agaţă blana în spinii lor, putînd astfel fi prinşi, la fel cum se întîmplă cu păsările în vîsc ori cu peştii cînd rămîn agăţaţi de cîrligul undiţei. Bineînţeles că tăişul sabiei culcă imediat la pămînt mărăcinii; în schimb, se pare că seva musteşte bogat din tulpina retezată, mai multă şi mai înţepătoare la gust decît a smochinelor, primăvara.

CAPITOLUL 23

De acolo înaintă pe meleagurile gadrosienilor. Drumul, anevoios, trecea prin locuri sterpe: printre altele, soldaţii aveau să simtă vreme îndelungată lipsa apei. Noaptea, armata era nevoită să facă marşuri lungi şi să se depărteze de ţărm, în timp ce Alexandru avea tot interesul să parcurgă zona de coastă, să vadă ce porturi sînt pe acolo şi ce pregătiri ar putea face, pe parcurs,

pentru flotă: să se îngrijească de săpatul puţurilor, de aprovizionare, de posibilităţile de ancorare. (2) Or, zona de coastă a ţării gadrosienilor era cu desăvîrşire pustie. De aceea Alexandru îl trimise pe Thoas, fiul lui Mandrodoros[33], cu un mic detaşament de călăreţi, spre [ţărmul] mării, ca să vadă dacă există pe undeva vreun loc bun pentru ancorat, sau apă în apropierea ţărmului, sau, în sfîrşit, altceva dintre cele de trebuinţă. (3) Odată întors, Thoas îl anunţă că pusese mîna pe cîţiva pescari [care-şi duceau zilele] în nişte cocioabe de pe ţărm. Cocioabele erau făcute din scoici [lipite] unele de altele, iar drept acoperiş aveau schelete de peşte. Pescarii nu dispuneau decît de foarte puţină apă, pe care abia o adunau dintre pietre; în plus, apa nici măcar nu era întotdeauna bună de băut.

(4) Curînd Alexandru ajunse într-o regiune destul de bogată a Gadrosiei. Acolo încărcă în furgoane tot ce putu procura, sigilă proviziile cu propriul său sigiliu şi dădu ordin să fie duse pînă la ţărmul mării. Dar în timp ce se îndreptau spre locul din apropierea mării, unde urmau să facă popas, soldaţii (ca şi oamenii care făceau de pază) nu se mai sinchisiră de sigiliu şi puseră mîna pe provizii, împărţind din ele şi oamenilor care sufereau mai mult de foame. (5) Situaţia lor era atît de disperată, încît oamenii găsiseră că era mai urgent să se gîndească la pericolul care îi ameninţa făţiş şi neîntîrziat decît la primejdia destul de vag conturată şi încă depărtată care avea să le vină de la propriul lor rege.

De altfel, Alexandru, care avea să afle ce anume îi făcuse să se poarte aşa, avea să-i ierte. Şi după ce străbătu regiunea în lung şi în lat ca să adune provizii pentru armata de pe vase, îi dădu lui Cretheus din Callatis[34] misiunea de a [veghea la] transportul lor, (6) apoi porunci băştinaşilor să aducă din locurile mai înalte ale lor cît vor putea de multă făină gata măcinată, curmale şi oi, ca să i le vîndă pentru armată. Totodată îl trimise pe Telephos, din unităţile de elită, să ducă o mică cantitate de făină în altă direcţie.

CAPITOLUL 24

Alexandru înaintă în direcția capitalei Gadrosiei, pe numele ei Pura[35], unde ajunse după șaizeci de zile de la plecarea lui dintre oreiți. Majoritatea istoriografilor lui Alexandru sînt de părere că, dacă ai aduna la un loc toate greutățile pe care armata lui a trebuit să le înfrunte pe pămîntul Asiei, tot nu le-ai putea compara cu necazurile de care au dat oamenii pe aceste meleaguri. (2) De fapt trebuie să precizez că Alexandru alesese acest itinerar nu pentru că nu i-ar fi cunoscut dificultățile (Nearchos este singurul care afirmă că lucrurile ar fi stat așa), ci mai curînd pentru că auzise că nici un [rege] nu izbutise să străbată cu oastea aceste meleaguri, exceptînd-o pe Semiramida, în timpul retragerii ei din India. Nu mai spun că localnicii zic despre ea că n-ar fi scăpat decît cu douăzeci de oameni — din [toată] oastea —, iar Cyrus (fiul lui Cambise) numai cu șapte.

(3) Drept este că și Cyrus trecuse prin aceste locuri, intenționînd să invadeze India; însă sălbăticia locurilor și dificultățile itinerarului îi măcinaseră aproape întreaga oaste. De îndată ce aflase aceste amănunte, în mintea lui Alexandru încolțise gîndul de a se măsura cu Cyrus și cu Semiramida.

Așadar, după spusele lui Nearchos, motivele arătate (ca și faptul de a ști flota pe aproape, gata oricînd să-l aprovizioneze) îl făcură pe Alexandru să aleagă acest itinerar. (4) Numai că dogoarea soarelui și lipsa de apă aveau să-i biruie o bună parte din armată și mai cu seamă animalele de povară, pe care adîncimea și fierbințeala nisipului încins — sau, în multe cazuri, setea — aveau să le istovească de moarte. În cale dădură de coline înalte dintr-un nisip afînat (stratul de nisip era foarte gros), în care [picioarele] se înfundau cum se înfundă în noroi sau, mai exact, cum se înfundă într-o zăpadă neumblată; (5) neregularitățile terenului făceau ca atît caii cît și catîrii să sufere din greu ori de cîte

ori aveau de suit ori de coborît, mai ales că potecile duceau pe un teren atît de instabil.

Lungimea distanțelor ce trebuiau străbătute între două popasuri devenea, la rîndul ei, un izvor de necazuri pentru soldați: puținătatea apei — care putea fi găsită la intervale foarte neregulate — îi obliga să mărșăluiască după cum cerea momentul. (6) Dacă oamenii reușeau ca într-o noapte de mers să parcurgă întreaga distanță ce trebuiau să o acopere și dacă ajungeau, în zorii zilei, într-un loc unde se găsea apă, atunci lucrurile nu ședeau chiar atît de rău; în schimb, dacă soarele îi găsea încă în drum, după atîta mers oamenii începeau să sufere de căldură și de sete, și asta cu atît mai cumplit cu cît treceau ceasurile zilei.

CAPITOLUL 25

Ca urmare a celor descrise, soldații uciseră cu bună știință multe dintre animalele de povară. Într-adevăr, ori de cîte ori o duceau rău cu proviziile, oamenii se adunau la un loc, înjungheau aproape toți caii și catîrii, le mîncau carnea, apoi declarau că animalele muriseră de sete ori că fuseseră doborîte de arșiță. De altfel nimeni nu cerceta îndeaproape cum se petrecuseră lucrurile în fapt, pentru că se știa cît de critică era situația și, pe deasupra, toată lumea se făcuse vinovată de acest păcat. (2) Alexandru, care de asemenea știa foarte bine cum ședeau lucrurile, găsea că singura cale de a ieși din încurcătură era să dea impresia că nu știe nimic — soluție preferabilă, după el, celei care consta în a declara pe față că știe care este adevărul și a da oamenilor dezlegare să continue.

În schimb, bolnavii și chiar ceilalți oameni, care cădeau în drum sleiți de puteri, nu mai puteau fi transportați din cauză că numărul animalelor de povară scăzuse mult (carele de transport fuseseră de mult făcute bucăți, nefiind bune de nimic în locuri cu nisipul

atît de adînc; de altfel, în timpul celor dintîi etape ale marşului soldaţii fuseseră nevoiţi să renunţe la unele itinerarii ce aveau de parte lor avantajul de a fi scurte, dînd întîietate altora, pe care să poată înainta caravana de transport). (3) Aşadar, mulţi oameni rămaseră în drum, doborîţi de boală ori nemaiputîndu-se lupta cu oboseala, cu arşiţa şi cu setea. Nimeni nu-şi mai da silinţa să-i ajute să umble, după cum nimeni nu rămînea cu ei să le poarte de grijă. Coloana înainta cît putea mai repede şi problemele pe care le punea salvarea armatei, în ansamblu, duceau în mod inevitabil la ignorarea cazurilor singulare. Au fost oameni care au adormit în timpul mersului, fapt cu atît mai explicabil cu cît marşurile se făceau, de regulă, noaptea. Dacă la trezirea lor oamenii mai aveau destulă putere ca să se ţină după urmele lăsate de coloană, atunci se putea întîmpla să fie salvaţi. Numai că puţini au avut acest noroc; cei mai mulţi căzură, cu vremea, din nou în nisip, dîndu-şi duhul ca şi cum ar fi fost [abandonaţi] în plină mare.

(4) Armata lui Alexandru a mai avut şi altele de pătimit, soarta necruţînd, de această dată, nici oamenii, nici caii, nici animalele de povară. Musonul aduce cu sine ploile peste meleagurile gadrosienilor, exact aşa cum se întîmplă şi în India, adică nu atît la cîmpie cît la munte: vîntul împinge norii pînă acolo, iar acolo norii, care nu depăşesc crestele munţilor, se prefac în ploaie. (5) Ei bine, armata tocmai campase lîngă un torent fără însemnătate, ca să poată avea apă, cînd — pe la a doua strajă din noapte — torentul, ale cărui ape creşcuseră, datorită ploilor, pînă la refuz, se revărsă (în timp ce soldaţii nici nu simţiseră că plouă!) Inundaţia a fost atît de mare, că foarte multe femei şi foarte mulţi dintre copiii ce se aciuiaseră pe lîngă trupe s-au înecat; cortul regal a fost şi el complet distrus, iar animalele de povară — cîte mai rămăseseră — n-au avut parte de o soartă mai bună. De altfel şi soldaţii abia dacă au reuşit să scape teferi cu armamentul lor —

salvat, şi el, numai în parte. (6) Şi iar: mulţi, dînd de atîtea apă, după ce suferiseră cumplit de căldură şi de sete, au început să bea — şi au băut fără întrerupere pînă şi-au dat duhul. Toate acestea l-au determinat [mai tîrziu] pe Alexandru să nu mai campeze în imediata apropiere a cursurilor de apă, ci la vreo douăzeci de stadii depărtare, ca nici oamenii, nici animalele să nu mai poată ajunge prin surprindere, cu grămada, în mijlocul apei, primejduindu-şi viaţa — sau ca oamenii ce nu-şi vor putea stăpîni setea să nu se arunce nici în pîraie, nici în rîuri, tulburînd apa în aşa hal, încît tovarăşii lor de arme să nu mai poată bea din ea.

CAPITOLUL 26

Ajuns în acest punct al povestirii mele n-aş vrea să dau uitării una din cele mai frumoase isprăvi făcute de Alexandru fie prin acele locuri, fie chiar mai înainte, pe pămîntul parapamisadienilor — dacă ne vom lua după cîţiva povestitori.

Iată cum par să se fi petrecut lucrurile: soldaţii îşi croiau drum prin nisip şi prin soarele care începuse să dogorească, într-o direcţie unde trebuiau să dea de apă; dar pînă acolo mai era cale lungă de străbătut. Alexandru, deşi abia mai putea lupta cu setea, înainta anevoie, pe jos, în fruntea coloanei, pentru ca şi ceilalţi oameni să suporte mai uşor necazul, văzîndu-l că pătimeşte exact ce pătimesc şi ei (aşa se întîmplă întotdeauna). (2) Între timp, cîţiva sodaţi uşor echipaţi, care se depărtaseră de coloană în speranţa că vor da cumva de apă, ajunseră la o mică adîncitură de teren unde, dintr-un izvor firav şi sărac, se strînsese [puţină] apă. Soldaţii adunară apa într-o pungă de piele şi i-o duseră, într-un suflet, lui Alexandru, ca un lucru de mare preţ. Ajunşi aproape de el, soldaţii vărsară apa într-o cască, apoi se duseră la rege. (3) Acesta le primi darul şi le mulţumi pentru el, apoi, în văzul tuturor,

vărsă apa jos. Gestul a avut darul să învioreze toată lumea, ca și cum fiecare ar fi băut din apa vărsată de Alexandru.

Pentru stăpînirea de sine și pentru înțelepciunea de care a dat atunci dovadă Alexandru, în calitate de comandant, nu mă pot stăpîni să-l laud — poate mai mult decît în oricare altă împrejurare.

(4) Iată acum ce au mai avut de pătimit soldații pe acele meleaguri. La un moment dat călăuzele declarară că nu mai recunosc drumul, întrucît reperele fuseseră distruse de puterea vîntului, și că drumul nu putea fi reperat nici prin locurile unde stratul de nisip avea o grosime mare și uniformă, întrucît nu se mai zăreau nici arborii care-l străjuiau de regulă, nici vreo ridicătură de pămînt. În plus, călăuzele n-aveau obișnuința de a se ghida, noaptea, după stele, iar ziua după soare — cum fac corăbierii fenicieni, care se iau după Ursa Mică, ori ceilalți oameni, care se călăuzesc după Ursa Mare. (5) Oricum ar fi, Alexandru își dădu cu părerea că drumul o ia spre stînga și că pe acolo trebuie mers; și îndată porni în această direcție însoțit de numai cîțiva călăreți. Cu vremea caii acestora nu mai rezistară căldurii, așa că Alexandru trebui să renunțe aproape la toți, ca, detașîndu-se de ei cu numai cinci însoțitori, să ajungă în sfîrșit la țărm. Acolo puse să se sape între pietre și dădu de o apă foarte bună și limpede, așa că-și aduse toată armata în acest punct. Timp de șapte zile umblară astfel de-a lungul țărmului, tot săpînd ca să dea de apă, pînă cînd călăuzele recunoscură, în sfîrșit, drumul și îndreptară din nou coloana spre interiorul [continentului].

CAPITOLUL 27

Ajuns în capitala țării gadrosienilor, Alexandru se opri un timp, ca oamenii să-și poată reface puterile. Pe Apollophanes îl destitui din satrapia lui (întrucît cons-

tatase că nu luase în seamă nici una dintre dispozițiile ce-i fuseseră date) și-l înlocui cu Thoas. Thoas însă avea să moară [curînd], așa că satrapia îi reveni, în cele din urmă, lui Sibyrtios, pe care Alexandru îl numise, nu demult, satrap al Carmaniei. Din momentul acela Sibyrtios devenea stăpînitorul arachosienilor și al gadrosienilor, în timp ce Carmania trecea în grija lui Tlepolemos, fiul lui Pythophanes.

(2) În drumul lui spre Carmania ajunse pînă la rege știrea că Filip, satrapul Indiei, fusese ucis mișelește în urma unui complot al mercenarilor, dar că garda macedoneană a lui Filip venise de hacul conspiratorilor fie chiar în momentul atentatului, fie — parte din ei — ceva mai tîrziu, după ce puseseră mîna pe ei. La aflarea acestei vești, Alexandru îi scrise lui Eudamos[36] și lui Taxiles, în India, rugîndu-i să se ocupe de teritoriul ce-i revenise mai înainte lui Filip, pînă ce va trimite acolo alt satrap.

(3) În Carmania Alexandru fu întîmpinat de Crateros cu corpul lui de armată și cu elefanții; totodată Crateros îi aducea și pe Ordanes, trădătorul și răzvrătitul, pe care izbutise să pună mîna. În același punct sosiră și Stasanor, satrapul arienilor, și satrapul zarangienilor, și, odată cu ei, Pharismanes[37], fiul lui Phrataphernes, satrapul parților și al hyrcanilor. Mai sosiră și generalii lăsați, o dată cu Parmenion, în fruntea armatei din Media și — afară de ei — Cleandros, Sitalces și Heracon[38], toți cu cea mai mare parte a trupelor. (4) Atît supușii cît chiar trupele aduceau acuzații grave împotriva lui Cleandros și Sitalces, anume că cei doi ar fi jefuit temple, ar fi schimbat locul unor morminte străvechi și ar fi săvîrșit o mulțime de rele și de fărădelegi față de acești supuși. În fața acestor acuzații, Alexandru îi execută pe vinovați, ca să dea exemplu celorlalți satrapi, guvernatori și nomarhi ce vor rămîne după plecarea lui Alexandru, făcîndu-i să înțeleagă că, dacă se vor purta și ei așa, vor avea parte de aceeași soartă. (5) Acest fapt este în măsură să explice — poate mai mult

decît oricare altul — ordinea care a domnit printre popoarele supuse de Alexandru, ca și printre cele ce trecuseră de bunăvoie de partea lui, deși numărul lor era atît de mare, iar distanțele dintre ele de asemeni foarte mari: mă refer anume la faptul că, atîta timp cît a domnit, Alexandru n-a permis nicăieri ca supușii să aibă de suferit de pe urma stăpînitorilor lor. Pentru moment, Heracon a fost achitat; curînd însă a fost din nou acuzat de niște susieni că ar fi jefuit templul din Susa, și și-a primit pedeapsa.

(6) Stasanor și Phrataphernes, cu oamenii lor, îi procurară lui Alexandru un mare număr de vite și de cămile îndată ce aflară că intenționează să se ducă în Gadrosia, întrucît, după părerea lor, trupele aveau să pătimească încă o dată necazurile de care abia scăpaseră. Prezența lor acolo a fost, deci, cît se poate de binevenită, ca și cămilele și vitele procurate; Alexandru le distribui pe toate, repartizînd fiecărui comandant cîte una, iar restul pe escadroane, pe centurii și detașamente, după cum îi permitea numărul total al vitelor și al cămilelor.

CAPITOLUL 28

Unii autori afirmă iară — fără ca eu să fiu de acord cu ei — că Alexandru ar fi pus să se lege două care unul de altul și că ar fi străbătut Carmania tolănit în ele în sunetul fluierului, alături de suită, în timp ce soldații îl urmau, cu cununi pe cap și chiuind veseli. Tot ei scriu că oamenii din Carmania le aduceau pe traseu tot felul de provizii și mai știu eu cîte alte lucruri menite să le facă plăcere — asta pentru că Alexandru voia să simuleze un fel de procesiune bahică[39]. (2) Într-adevăr, se pare că exista un mit conform căruia, după victoria lui asupra indienilor, Dionysos ar fi cutreierat aproape toată Asia în felul descris mai sus, lăsîndu-se aclamat cu numele de „Thriambos" — de unde denumirea de „triumf" s-a extins asupra tuturor cortegiilor festive ocazionate de victoriile obținute în lupte[40].

Totuși această versiune nu figurează nici în cronica lui Ptolemeu, fiul lui Lagos, nici într-a lui Aristobul, fiul lui Aristobul, nici la vreun alt autor a cărui mărturie ar putea fi luată în considerare în privința aceasta: iată de ce o consemnez și eu ca o istorisire căreia nu trebuie să-i dăm crezare. (3) În schimb, luîndu-mă după Aristobul, voi spune că în Carmania Alexandru a înălțat mai întîi o jertfă de mulțumire pentru victoria lui asupra indienilor și pentru salvarea trupelor sale din țara gadrosienilor, după care a organizat un concurs liric însoțit de jocuri gimnice. Pe urmă l-a trecut pe Peucestas în rîndurile aghiotanților săi; Alexandru își pusese în gînd să-l numească chiar satrap al Persiei, însă — ca răsplată pentru cele săvîrșite de Peucestas în țara mallilor — găsea că s-ar cuveni mai întîi să-i acorde această numire ca semn al prețuirii și al încrederii de care se bucura din parte-i. (4) Alexandru avea pe atunci, cu totul, șapte aghiotanți: Leonnatos al lui Anteu, Hephaistion al lui Amyntor, Lisimah, fiul lui Agathocles, Aristonus, fiul lui Peisaios[41] — toți patru din Pella; Perdiccas, fiul lui Orontes, din Orestida; în sfîrșit, Ptolemeu al lui Lagos și Peithon al lui Crateuas[42], din Eordeea. Peucestas, care făcuse din trupul său zid înaintea lui Alexandru, devenea astfel al optulea aghiotant.

(5) Între timp, Nearchos, care înaintase cu flota de-a lungul țărmului oreiților, gadrosienilor și ihtiofagilor[43], ajunse în zona locuită a coastei Carmaniei. De acolo plecă cu o escortă redusă la Alexandru, căruia îi raportă cum decursese drumul pe mare. (6) Alexandru îi dădu ordin să plece din nou cu flota pînă mai departe, în Susia, în dreptul gurii de vărsare a Tigrului. În ce mă privește, voi descrie itinerarul parcurs de Nearchos, pe mare, de la [gurile] Indusului pînă în Marea Persică și gura Tigrului, într-o altă carte, în care voi urma chiar relatările lui Nearchos; cartea va

fi, astfel, o altă istorie în limba elină a istoriei lui Alexandru.

Dacă puterile mă vor ajuta și destinul îmi va fi favorabil, atunci, o dată și o dată, am să scriu și această istorisire.

(7) Alexandru îl trimise pe Hephaistion cu majoritatea trupelor, cu animalele de povară și cu elefanții, de-a lungul coastei, din Carmania pînă în Persia, pentru că mișcările acestea aveau loc în timpul iernii: or, iarna coasta Persiei era însorită și bogată în tot ce le trebuia.

CAPITOLUL 29

După aceea Alexandru porni în fruntea infanteriei sale mai ușor echipate, cu cavaleria de elită și cu o parte dintre arcași, spre cetatea persică Pasargadai, iar pe Stasanor îl trimise înapoi la el acasă. (2) Ajuns în munții Persiei, Alexandru află că nu Phrasaortes se îngrijește de această satrapie (pentru că murise încă de pe cînd Alexandru mai era în India), ci Orxines, care, deși nu fusese numit de Alexandru, își da seama că, în lipsa altuia, el rămîne persoana cea mai indicată să reprezinte interesele lui Alexandru, conducînd destinele Persiei. (3) Tot la Pasargadai a mai sosit și Atropates, satrapul Mediei, care-l aducea cu sine, captiv, pe Baryaxes, un med care-și pusese, la un moment dat, kitara pe creștetul capului și se proclamase rege al perșilor și mezilor; alături de el fuseseră aduși — de asemeni captivi — părtașii la rebeliunea și trădarea lui Baryaxes. Pe toți Alexandru i-a condamnat la moarte.

(4) Alexandru a mai fost supărat și din cauza profanării mormîntului lui Cyrus, fiul lui Cambise, mormînt pe care — scrie Aristobul — l-a găsit deschis și jefuit[44]. Locul lui era undeva în parcul regesc din Pasargadai, înconjurat de o pădurice cu toate soiurile de copaci, cu [canale pentru] apă și cu o grădină plină de

ierburi înalte. (5) Mormîntul era construit, la bază, din piatră pătrată în forma unui cub; deasupra însă se afla o încăpere acoperită cu piatră, cu o portiță de intrare atît de îngustă că un om — fie el chiar mai mărunt de statură — abia dacă putea pătrunde înăuntru, și încă cu destulă caznă. În această încăpere fusese, depus un sarcofag de aur cu trupul lui Cyrus, iar lîngă sarcofag un pat cu picioarele din aur masiv, acoperit cu covoare babiloniene și — sub ele — cu o șubă de culoare purpurie drept plapumă. (6) De altfel pe pat mai fuseseră așezate și o tunică și alte veșminte de proveniență babiloniană, pantaloni din Media — după cîte se pare — și mantii de culoarea zambilei, ori purpurii, ori de toate culorile, șiraguri, și paloșe, și cercei de aur bătuți în pietre scumpe; [iar lîngă toate acestea fusese așezată] o masă.

Sarcofagul cu corpul lui Cyrus se afla chiar în mijlocul patului[45].

(7) În interiorul incintei (și în dreptul culoarului ce ducea la mormînt) fusese zidită o mică construcție pentru magi, care vegheau asupra mormîntului lui Cyrus, din tată în fiu, chiar de pe vremea lui Cambise, fiul lui Cyrus. Magii primeau zilnic, din partea regelui, cîte o oaie și o măsură de făină și de vin dinainte stabilită, iar în fiecare lună cîte un cal, ca jertfă pentru Cyrus.

Pe mormînt fusese gravată o inscripție în limba persă, (8) cu următorul cuprins: *„Omule, eu sînt Cyrus, fiul lui Cambise, întemeietorul imperiului pers și, odinioară, stăpînul Asiei. Nu ai de ce mă invidia pentru acest mormînt“*.

(9) Alexandru — care intenționa de mult să viziteze mormîntul lui Cyrus, după înfrîngerea perșilor — nu mai găsi nimic din lucrurile depuse înăuntru, afară de sarcofag și de pat. Hoții nu cruțaseră nici măcar cadavrul lui Cyrus: după ce dăduseră deoparte capacul sarcofagului, scoseseră cadavrul, apoi încercaseră să facă așa fel încît să poată transporta sarcofagul, desprinzînd bucăți din el ori sfărîmîndu-l. Totuși, văzînd că nu le

merge treaba, hoții trebuiseră să renunțe la sarcofag și să plece. (10) Aristobul scrie că Alexandru l-a desemnat chiar pe el să înzestreze din nou mormîntul lui Cyrus, să adune mădularele lui Cyrus — cîte mai rămăseseră intacte — și să le pună în sarcofag, apoi să așeze capacul la loc, îngrijindu-se bineînțeles și de restaurarea sarcofagului. Patul trebuia din nou acoperit cu panglici și cu ce mai fusese împodobit înainte vreme; toate trebuiau să fie aidoma celor de odinoară și numeric egale. Conform ordinelor trebuia să se renunțe la portiță; spațiul ei avea să fie zidit (în parte), iar în rest umplut cu argilă, peste care urma să se aplice sigiliul regesc.

(11) Alexandru întemnițâ pe magii cărora le revenea grija mormîntului și îi supuse torturilor ca să le smulgă numele făptașilor; dar cu toate torturile, magii nu recunoscură nimic, nici în privința lor, nici în privința altora; or, întrucît complicitatea lor n-a putut fi dovedită nici prin alte metode, în cele din urmă Alexandru i-a lăsat în pace.

CAPITOLUL 30

De acolo Alexandru plecă spre capitala Persidei, căreia el însuși îi dăduse foc nu de mult. După cum am mai spus, nu sînt de acord cu el asupra acestui punct; de altfel chiar și lui, acum, la întoarcere, avea să-i pară rău [de ceea ce făcuse].

Perșii aduseră o grămadă de învinuiri împotriva lui Orxines, urmașul lui Phrasaortes la conducerea Persidei. (2) Orxines era acuzat[46] că a jefuit temple și morminte ale unor regi, și că a ucis mulți perși pe nedrept. Drept care, la ordinul lui Alexandru, Orxines a fost spînzurat. Satrap al Persidei a fost apoi numit Peucestas, aghiotantul, de a cărui fidelitate Alexandru se convinsese mai ales cu ocazia luptelor cu mallii, cînd acela își pusese viața în joc ca să-l salveze. În plus, Peucestas, datorită modului său de viață atît de oriental, era

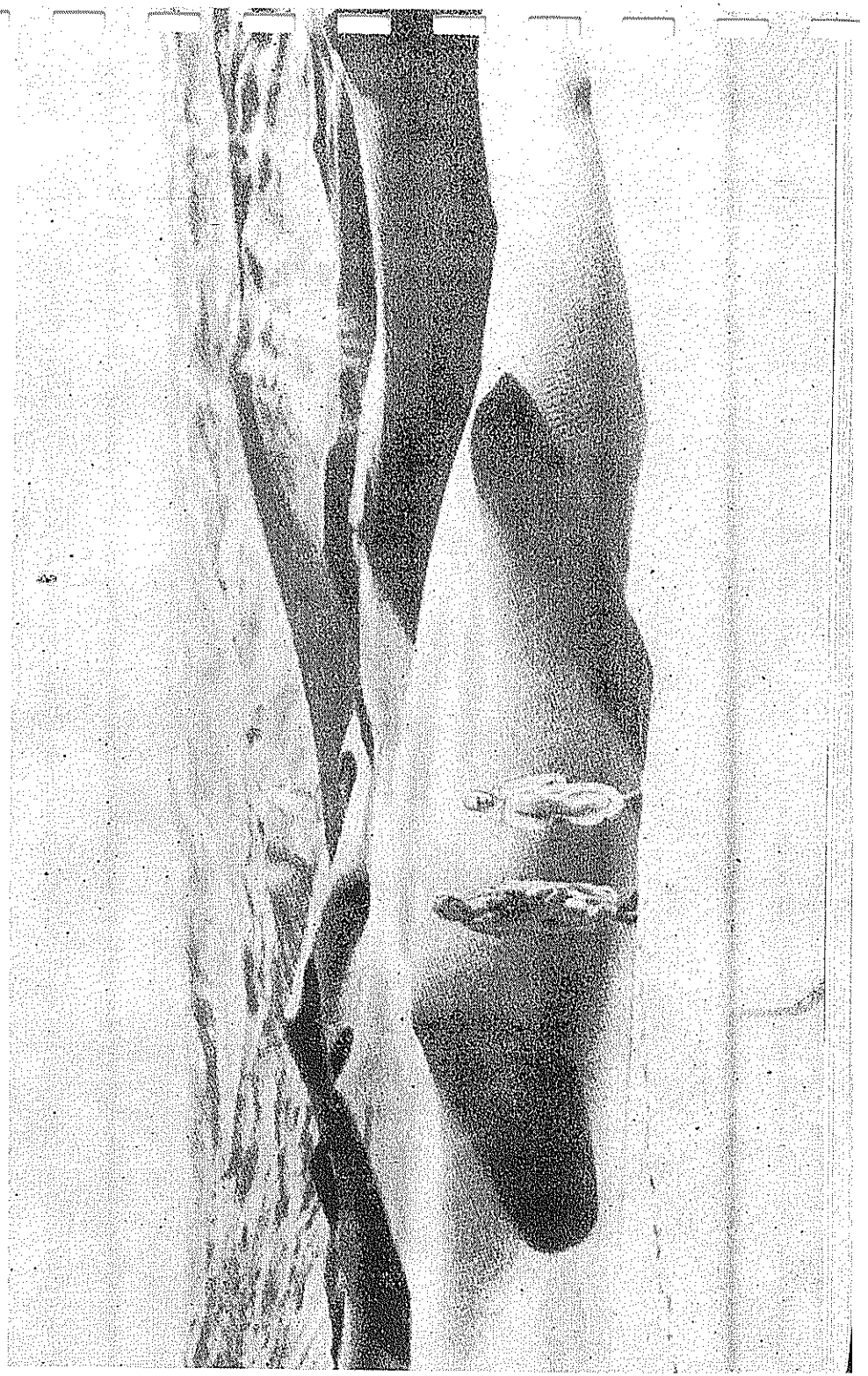

Deșertul Gadrosiei

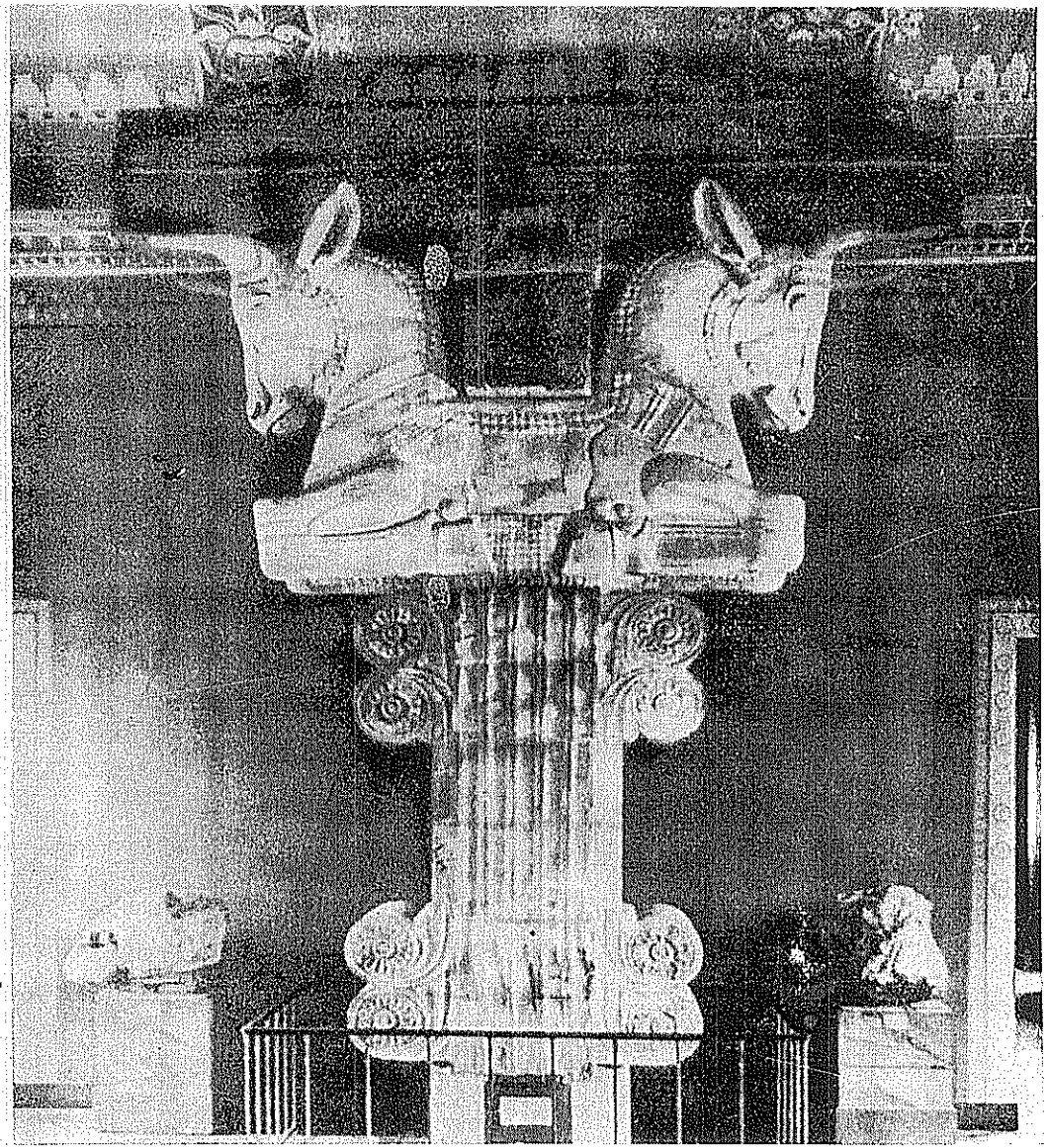

Capitel de stil persan din palatul lui Artaxerxes Memnon

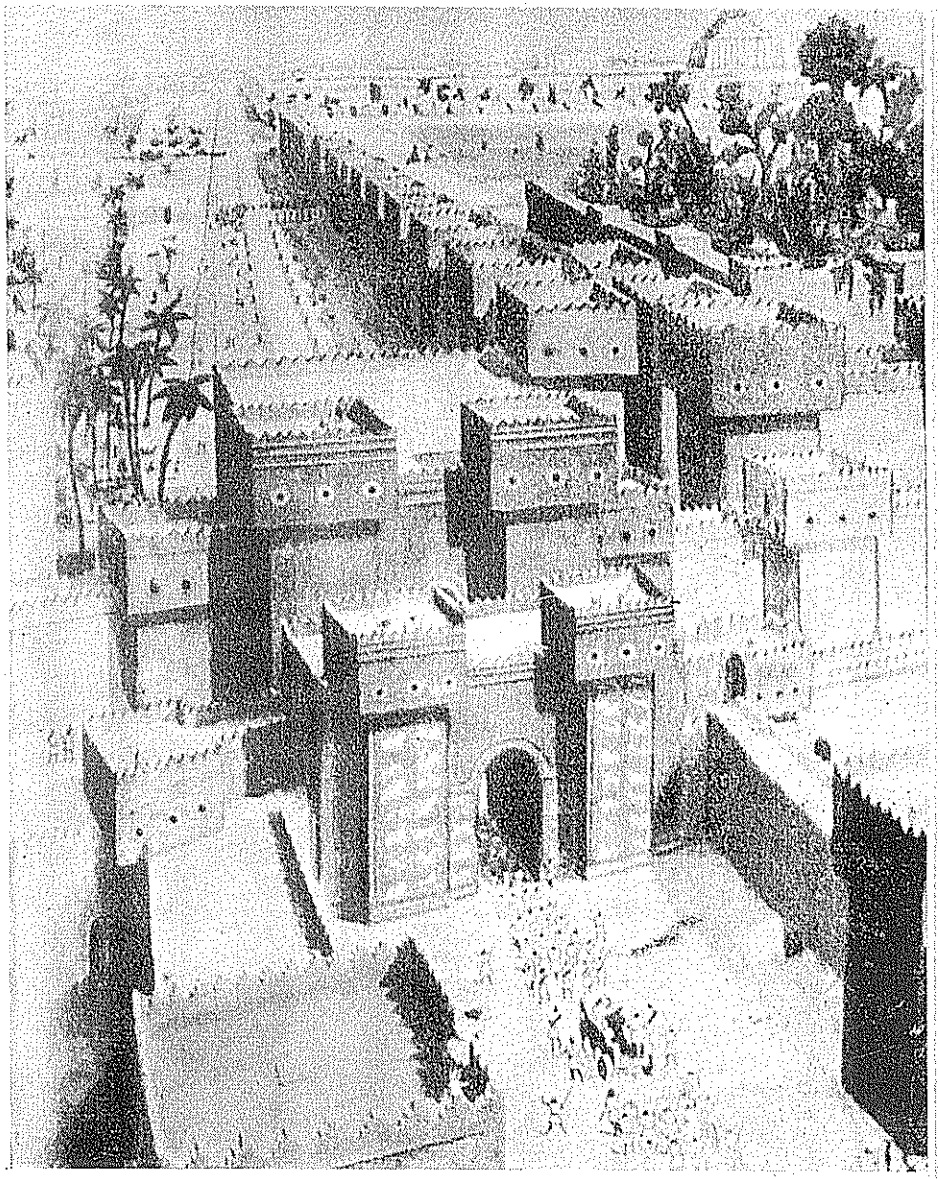

Imaginea anticului Babilon reconstituit

Tetradrahmă atticăă din argint reprezentînd pe Alexandru

Alexandru călare — statueta de bronz de la Herculanum

cît se poate de potrivit pentru așa ceva. (3) Ceea ce avea să și dovedească. Într-adevăr, după preluarea noii sale funcțiuni, Peucestas a fost singurul dintre macedoneni care a adoptat moda perșilor, care a învățat limba persă și s-a adaptat întru totul mentalității lor.

Pentru toate acestea Alexandru l-a înconjurat cu laude, iar perșii se simțeau mîndri văzîndu-l cum renunță la [obiceiurile] lui strămoșești, ca să devină un adept al felului lor de viață[47].

CARTEA A VII-A

CAPITOLUL 1

La Pasargadai și la Persepolis avea să prindă rădăcină în mintea lui Alexandru ideea unei călătorii cu corabia în josul Eufratului și Tigrului pînă în Marea Persică, ca să vadă cum sînt gurile prin care se varsă cele două fluvii — așa cum făcuse la Indus — și cum este marea acolo. (2) Unii scriu că Alexandru intenționa să înconjure aproape toată Arabia, Libia și pe numizii de cealaltă parte a Munților Atlas, ca să ajungă pe la Gades din nou în marea noastră. În felul acesta, anume după ce ar fi supus Libia — și Cartagina — Alexandru socotea că se va putea în sfîrșit declara, cu adevărat, rege peste întreaga Asie. (3) Să nu uităm — scriu ei — că regii perșilor și ai mezilor nu pregetau să se intituleze în mod abuziv Mari Regi, deși stăpînirea lor se întindea doar peste o regiune infimă a Asiei.

Alții scriu că de acolo Alexandru intenționa să ajungă la Pontul Euxin, apoi în Sciția și la lacul Meotic — după cum unii sînt de părere că-l interesau Sicilia și Peninsula Iapigă, întrucît romanii, a căror faimă ajunsese pînă departe, începuseră să-l preocupe în cel mai înalt grad[1].

(4) Eu unul n-am nici o posibilitate de a dibui ce gînduri îl frămîntau pe Alexandru: dar trebuie să spun că asemenea presupuneri nici nu mă interesează. Singurul lucru pe care cred că-l pot spune în toată liniștea este că Alexandru frămînta, de bună seamă, proiecte de mari proporții, și că nici una dintre cuceririle lui de pînă atunci nu-l satisfăcea în așa măsură încît să-l liniștească — fapt care, sînt convins, nu s-ar fi petrecut nici dacă ar fi adăugat Europei pînă și Insulele Britanice. Alexandru voia întotdeauna mai mult, ceva cum nu s-a mai văzut, și dacă ar fi ajuns în situația de a

nu mai avea adversari, ar fi fost în stare să se desfidă pe sine însuși.

(5) Sub acest aspect trebuie să mărturisesc că am o mare admirație față de înțelepții Indiei. Într-adevăr, se zice că Alexandru a dat o dată peste unii care umblau discutînd [între ei], după cum le stă în obicei, în plin cîmp. La apropierea lui Alexandru și a armatei lui, înțelepții nu și-au schimbat atitudinea, doar că au început să bătătorească cu picioarele pămîntul de sub ei. Alexandru își chemă interpreții și îi puse să întrebe ce vor ei să arate cu aceasta; la care interpreții i-au răspuns: „O, rege Alexandre, un om nu e stăpîn decît pe atîta pămînt cît [vezi și tu că] putem cuprinde sub picioarele noastre. Tu însuți nu ești decît o ființă omenească aidoma oricărei alta, doar că nu-ți găsești liniștea și cauți întotdeauna vrajbă. Setea de aventuri și plăcerea de a vîrî pe alții în aventură — iată ce te-a făcut să-ți părăsești pămîntul și să străbați atîta cale. Dar nu va trece mult timp și vei muri. Atunci n-ai să mai fi stăpîn decît pe puținul pămînt în care or să-ți îngroape trupul."[2]

CAPITOLUL 2

Alexandru i-a lăudat pentru moment pe cei ce îi grăiseră, pentru înțelepciunea unor atare cuvinte, dar comportarea lui a fost, mai departe, în neconcordanță cu admirația arătată atunci, ba chiar de-a dreptul contrară.

Există o versiune după care Alexandru ar fi fost impresionat și de Diogene din Sinope, pe care se pare că l-ar fi întîlnit o dată la istmul de Corint, unde acela ședea întins la soare. Alexandru s-a apropiat de el, însoțit de soldații din gărzi și de infanteria de elită, și l-a întrebat dacă are nevoie de ceva. La care Diogene a răspuns că n-are nevoie de nimic. răstindu-se apoi la Alexandru să se dea la o parte din soare, cu oamenii lui cu tot[3].

(2) După cum vedeți, Alexandru nu era cu totul refractar ideilor înalte, dar era robit de setea de glorie. În timpul ședерii lui la Taxila, a dat o dată de niște înțelepți indieni și, văzîndu-i așa dezbrăcați[4], și-a exprimat dorința de a avea mereu în preajma sa un asemenea om, mai ales că fusese uimit de neobișnuita lor stăpînire de sine. Numai că cel mai bătrîn dintre înțelepți, un oarecare Dandamis, i-a spus lui Alexandru că nu e dispus să meargă cu el și că nu va lăsa nici pe ceilalți să plece (ceilalți erau învățăceii săi). (3) Se zice chiar că el i-ar fi răspuns lui Alexandru că, dacă Alexandru este fiu al lui Zeus, este și el tot fiu al lui Zeus, ca și Alexandru, și că nu-i trebuie nimic de la el, fiindcă atît cît are îi este de ajuns; apoi prorocise tuturor celor ce bătuseră atîta amar de drum pe uscat și pe apă, alături de Alexandru, fără nici un rost, că nu vor ajunge niciodată la capătul drumului, adăugînd că, în ceea ce-l privește, nu dorește nimic din toate cîte-i stau lui Alexandru în putere și că nici nu se teme de pedepsele la care acela ar putea recurge. (4) „Cît timp am să mai trăiesc, mi-ajunge ce găsesc în fiecare anotimp pe pămîntul Indiei", încheiase el. „Iar moartea nu va putea decît să mă scape de un tovarăș de ajuns de incomod, cum este trupul."

Alexandru l-a lăsat în pace, dîndu-și seama că are a face cu un om într-adevăr slobod; în schimb se pare că a izbutit să-l momească pe Calanos[5], unul dintre înțelepții de acolo, despre care Megasthenes scrie că ceilalți înțelepți l-au plîns pentru lipsa lui de stăpînire, acuzîndu-l că e în stare să renunțe la fericirea lor ca să slujească altui stăpîn decît divinității.

CAPITOLUL 3

Am notat această întîmplare pentru că tot trebuia să pomenesc de Calanos în cartea mea despre Alexandru. Calanos, care nu mai fusese niciodată bolnav, s-a simțit

deodată foarte slăbit, după ce a ajuns pe pămînt persan. Calanos refuza să urmeze indicațiile ce-i fuseseră date [de medici] ca să-și revină în puteri și îi replica lui Alexandru că preferă să-și dea sfîrșitul pe dată, ca să nu rişte o suferință care să-l aducă în situația de a renunța la felul său de viață de pînă atunci.

(2) Alexandru l-a combătut vreme îndelungată, dar văzînd că celălalt nu se lasă convins și că-și dorește moartea chiar și în alt chip, dacă îi este refuzată pe moment, dădu ordin să i se facă lui Calanos pe voie și, la cererea lui, să i se înalțe un rug sub directa supraveghere a lui Ptolemeu, fiul lui Lagos, aghiotantul său. După unii autori, Alexandru ar fi organizat și un cortegiu de bărbați care veneau pe jos ori călări, unii înarmați, alții purtînd opaițe pe care le aruncau în flăcări. După alți autori, persoanele din cortegiu purtau cupe de aur ori de argint și covoare regești. (3) Calanos, care nu putea umbla din cauza bolii, avea la dispoziția lui un cal; dar cum nici pe cal nu se putea sui, a fost în cele din urmă adus pe un pat, cu o cunună pe cap — după obiceiul indienilor — și cîntînd în limba indiană. Indienii afirmă că erau imnuri și cîntece de laudă închinate zeilor lor.

(4) Calul pe care trebuia să încalece era un cal adus din Nysa, aparținînd grajdurilor regale. Înainte de a fi dus la rug, calul a fost dăruit lui Lisimah, unul dintre ucenicii lui [Calanos] în ale înțelepciunii. Cupele și covoarele erau aruncate pe rug într-o ordine dinainte stabilită de către Alexandru, care le împărțise, pe rînd, persoanelor din anturajul său.

(5) Ajuns la rug, Calanos se sui în înaltul lui, lungindu-se apoi deasupra cu multă demnitate, în văzul întregii oști. Lui Alexandru spectacolul îi părea cam nepotrivit pentru o persoană la care ținea; dar ceilalți rămaseră de-a dreptul uimiți văzînd cum Calanos rămîne neclintit în mijlocul flăcărilor. (6) Trebuie să spun că în momentul în care persoanele desemnate din vreme au dat foc rugului, s-a auzit sunetul trîmbițelor (așa,

cel puțin, scrie Nearchos). Aceasta, de bună seamă, din ordinul lui Alexandru. Atunci toată oștirea a scos, în onoarea lui Calanos, strigătul ei de luptă, întărit de țipătul ascuțit — și tot de război — al elefanților.

Despre acest indian au scris mulți autori tot felul de lucruri interesante pentru noi oamenii, menite să ne arate cît de neînduplecată și cît de biruitoare poate fi voința noastră cînd urmărește obținerea unui rezultat.

CAPITOLUL 4

După cele de mai sus Alexandru îl trimise pe Atropates înapoi la satrapia lui, apoi se îndreptă către Susa. Pe Abulites și pe Oxathres, fiul lui, care îi înșelaseră așteptările cît timp se ocupaseră de treburile Susei, îi arestă și apoi îi execută.

(2) Adevărul este că demnitarii locali, care fuseseră la un moment dat prizonierii lui Alexandru, se dedau cu ușurință la abuzuri, nesocotind atît templele și mormintele cît și persoanele supușilor lor, mai ales că expediția lui Alexandru în India îi luase acestuia o mulțime de vreme. Pe deasupra, întoarcerea lui li se păruse foarte îndoielnică, știut fiind că Alexandru trebuia să înfrunte nenumărate popoare, să se bată cu elefanții — și ei mulți — și să traverseze Indusul, [apoi rîurile] Hydaspes, Acesines și Hyphasis. (3) Grozăviile prin care trecuse în țara gadrosienilor îi făcuse pe acești satrapi să creadă cu și mai multă tărie în imposibilitatea întoarcerii lui. Urmarea a fost că Alexandru a dat lesne crezare învinuirilor. Delictele îi păreau oricînd probabile; în ce privește pedeapsa, sentința lui a fost gravă chiar și în cazurile lipsite de însemnătate. Părerea lui Alexandru era că cine e în stare să greșească în lucruri mărunte este în stare să comită și mari fărădelegi.

(4) La Susa Alexandru se ocupă și de nuntă — de a sa proprie și de a intimilor săi. Într-adevăr, Alexandru s-a căsătorit acolo cu Barsine[6], fiica mai vîrstnică

a lui Darius (așa, cel puțin, scrie Aristobul), și cu Parysatis, fiica cea mai tînără a lui Ochos[7]. Alexandru mai avea ca soție și pe Roxana, fata bactrianului Oxyartes. (5) Pe Drypetis — altă fiică a lui Darius[8] și soră a propriei sale soții — i-o dădu de soție lui Hephaistion, vrînd ca fiii săi și fiii aceluia să fie veri între ei, după mamă. Pe Crateros îl căsători cu Amastrine, fiica lui Oxyartes[9], (fratele lui Darius); pe Perdiccas, cu fata lui Atropates, satrapul Mediei; (6) pe Ptolemeu, aghiotantul său, și pe Eumenes, secretarul regelui, cu Artacama și — respectiv — cu Artonis, fiicele lui Artabazos; pe Nearchos, cu fata Barsinei[10] și a lui Mentor, pe Seleucos, cu fata bactrianului Spitamenes, iar pe ceilalți intimi, cu alte fete aparținînd aristocrației din Persia și din Media (ca în cazurile de mai sus), vreo optzeci cu totul.

(7) La toate aceste căsătorii ceremonia a fost făcută după ritul persan: mirii s-au așezat mai întîi pe cîte un scaun — scaunele fuseseră înșirate în ordine — iar după ce au băut, au apărut și miresele, care s-au așezat fiecare lîngă mirele ei. Aceștia le-au luat în brațe și le-au sărutat, după exemplul regelui, întrucît toate căsătoriile s-au oficiat laolaltă. A fost, de altfel, una dintre ideile datorită cărora Alexandru a reușit să pară, poate mai mult ca oricînd, popular și apropiat camarazilor săi. (8) Odată împreună, perechile s-au retras fiecare la casa ei. Alexandru le-a înzestrat pe toate, apoi a dat ordin să se întocmească o listă a tuturor macedonenilor care se căsătoriseră cu femei din Asia; și cu toate că numărul lor s-a ridicat la mai mult de zece mii, toți au primit de la el zestre[11].

CAPITOLUL 5

Alexandru găsi că n-ar fi rău să achite cu acest prilej datoriile care împovărau pe unii dintre soldații săi. În acest scop dădu ordin să se întocmească o listă pe

care fiecare avea să treacă suma datorată, urmînd ca toți să-și capete banii. La început s-au înscris foarte puțini; oamenii se temeau să nu fie vorba de un sondaj menit să-i arate lui Alexandru cui nu-i ajungea solda și cui îi plăcea să trăiască pe picior mare. (2) Cînd află că cei mai mulți refuză să se înscrie pe listă și ascund acest fel de acte, Alexandru îi certă pentru lipsa lor de încredere, spunîndu-le că nici unui rege nu-i este îngăduit să-și mintă supușii și că nici acestora nu le este permis să-și bănuiască regele de minciună. (3) După aceea ordonă să fie aduse mese în diferite puncte ale taberei; și după ce au fost aduși banii, comisiile primiră dispoziție de la el să plătească toate sumele consemnate pe acte, fără a mai înregistra numele [datornicilor]. În felul acesta oamenii se încredințară că Alexandru grăise adevărul, primind aproape cu mai mare bucurie ordinul de a nu li se înscrie numele decît hotărîrea care avea să-i scape de datorii.

După cît se pare, această gratificație acordată soldaților s-a ridicat la suma de douăzeci de mii de talanți[12].

(4) Alexandru a mai împărțit daruri și altora, luînd drept criteriu reputația și calitățile dovedite în fața primejdiei. Persoanelor care săvîrșiseră fapte [de arme] ieșite din comun le-a dăruit cîte o cunună de aur: (5) mai întîi lui Peucestas, căruia îi datora viața; pe urmă lui Leonnatos (căruia de asemeni îi datora viața, dar și pentru primejdiile pe care acesta trebuise să le înfrunte în India, pentru victoria lui asupra oreiților, cînd cu puținele trupe ce-i rămăseseră ținuse piept oreiților răsculați și populațiilor învecinate, învingîndu-le în cele din urmă în luptă; de altfel și restul activității lui din țara oreiților fusese dusă la bun sfîrșit); (6) în al treilea rînd lui Nearchos, pentru drumul străbătut pe calea apelor din India pînă în Marea cea Mare (Nearchos era și el prezent la Susa); în sfîrșit lui Onesicritos, cîrmaciul corăbiei regelui, lui Hephaistion și celorlalți aghiotanți.

CAPITOLUL 6

Tot acolo au venit la Alexandru și satrapii cetăților de curînd întemeiate și ai întregului teritoriu cucerit, aducînd cu ei treizeci de mii de tineri de vîrsta adolescenței (și exact de aceeași vîrstă), pe care Alexandru avea să-i poreclească „urmașii" săi. Tinerii erau echipați ca niște macedoneni; de altfel fuseseră instruiți tot după tipicul macedonenilor. (2) Se zice că sosirea lor i-a nemulțumit pe macedoneni, care îl bănuiau pe Alexandru că face tot posibilul ca pe viitor să nu mai depindă atîta de ei. Nu e nevoie să mai spun că hotărîrea lui Alexandru de a adopta moda din Media era pentru ei un prilej de serioasă nemulțumire ori de cîte ori aveau ocazia să-l vadă, iar căsătoria lui făcută după datina perșilor nu era pe placul aproape nici unuia — nici măcar pe placul mirilor se pare, deși acestora li se făcuse o mare cinste cînd fuseseră puși pe aceeași treaptă cu regele. (3) Alt prilej de nemulțumire îl constituia Peucestas, satrapul Persidei, care adoptase atît moda cît și limba persă, spre marea bucurie a lui Alexandru. Altul, faptul că toți călăreții bactrieni, sogdieni, arachosieni, zarangieni, arieni și parți, ca și călăreții perși numiți „euakai", erau îndată înrolați în rîndurile cavaleriei de elită dacă vădeau calități mai deosebite, dacă erau chipeși ori dacă dovedeau alte virtuți. (4) Altul, eroarea celui de-al cincilea corp de cavalerie, alcătuit din orientali, dar nu în mod exclusiv (s-a întîmplat anume ca la un moment dat, cînd fuseseră sporite efectivele cavaleriei, parte dintre barbari să fie înrolați în rîndurile lui). Cophen, fiul lui Artabazos, Hydarnes[13] și Artiboles, fiii lui Mazaios, Sisines[14] și Phradasmanes, fiii lui Phrataphernes, satrapul parților și al hyrcanilor, ca și Itanes, fiul lui Oxyartes și fratele Roxanei, soția lui Alexandru, făceau acuma parte din trupele de elită. (5) La fel și cu Aigobares; la fel și cu Mithrobaios, fratele lui; ca să nu mai spun că la comanda acestor trupe fusese numit bactrianul Hys-

taspes[15] și că toți aceștia primiseră suliți macedonene, nu orientale.

Toate acestea, repet, îi supărau pe macedoneni, care constatau că Alexandru nu mai poate fi deosebit de barbari, ba chiar că ajunsese să nu mai țină seamă de datinile macedonene, iar pe ei, pe macedoneni, ajunsese să-i neglijeze cu desăvîrșire.

CAPITOLUL 7

Alexandru îi dădu lui Hephaistion comanda părții celei mai mari a pedestrimii, care trebuia să ajungă la Marea Persică, apoi se îmbarcă pe corăbii, care aveau să străbată meleagurile Susiei, luînd cu sine gărzile, trupele de elită și un număr redus al cavaleriei de elită. Curînd aveau să ajungă cu toții la mare, purtați de apele rîului Eulaios. (2) Nu departe de punctul de vărsare, Alexandru abandonă majoritatea corăbiilor, care nici nu erau în cea mai bună stare, și porni mai departe cu navele rapide de la [vărsarea] rîului Eulaios, pe mare, pînă la gura Tigrului. Celelalte vase plutiră pe Eulaios pînă în dreptul canalului ce unește Eulaiosul cu Tigrul, apoi plutiră mai departe în josul canalului, spre fluviu.

(3) Eufratul și Tigrul delimitează tărîmul Siriei situat între ele și numit de localnici, pentru acest motiv, Mesopotamia. Tigrul curge pe un teren mult mai jos decît Eufratul, de care e legat printr-o sumedenie de canale ce se varsă în el, pe lîngă mulțimea afluenților săi proprii. Încetul cu încetul apele-i cresc și, în cele din urmă, se varsă în Marea Persică. (4) Tigrul este un fluviu mare, cu neputință de trecut [cu piciorul] pe toată lungimea lui, pînă unde izvorăște, pentru că nicăieri apele lui nu se pierd peste [întinderi mari de] pămînt. Explicația stă în faptul că terenul este mai înalt decît apa fluviului, care nu se risipește pe canale, către vreun alt curs de apă, ci aș zice mai degrabă că primește [în albia sa] unda acestor rîuri. Pentru acest

motiv Tigrul nici nu poate fi folosit în lucrările de irigație. (5) În schimb Eufratul curge pe un teren mult mai ridicat; nivelul apei corespunde pretutindeni cu acela al terenului, fapt pentru care din [albia] lui au fost pornite nenumărate canale: unele cu caracter permanent, pentru lumea de pe amîndouă malurile, altele cu caracter ocazional, pentru irigarea terenurilor în momentele de uscăciune. Adevărul este că ploaia cade destul de rar peste aceste pămînturi. În orice caz debitul Eufratului scade tot mai mult spre vărsare; la urmă, fluviul se pierde într-o regiune de mlaștini.

(6) Alexandru străbătu pe mare zona de țărm a Golfului Persic cuprinsă între rîul Eulaios și Tigru, apoi pătrunse în amonte pe Tigru, pînă în punctul unde Hephaistion campa cu întregul efectiv al trupelor. De acolo însă Alexandru porni — tot pe calea apei — spre Opis[46], o cetate de pe malul Tigrului. (7) Pe parcurs Alexandru ordonă distrugerea tuturor zăgazurilor, aducînd apa fluviului la același nivel. Zăgazurile fuseseră construite de perși ca să împiedice pătrunderea flotelor străine de pe mare pînă în inima imperiului lor. Perșii recurseseră la acest mijloc de apărare pentru că nu erau un popor de marinari; în orice caz, desimea zăgazurilor făcea din navigația pe Tigru o treabă foarte anevoioasă.

Alexandru considera că asemenea șiretlicuri definesc un popor fără autoritate militară. De aceea, convins că se poate lipsi de aceste măsuri de apărare, distruse fără mare bătaie de cap lucrările la care perșii își dăduseră atîta silință, dovedind totodată că nici măcar nu merită să-ți pierzi vremea scriind despre ele.

CAPITOLUL 8

La Opis Alexandru convocă pe macedoneni și declară în fața lor că toți mutilații și toți cei pe care vîrsta îi făcea inapți, pe viitor, pentru serviciul militar vor fi

scoși din cadrele armatei. Îndată îi și trimise la casele lor, făgăduindu-le la plecare o gratificație care să stîrnească invidia celor de acasă și să trezească și în cugetele celorlalți macedoneni dorința de a înfrunta primejdiile și necazurile prin care trecuseră ei.

(2) Alexandru se adresase astfel macedonenilor ca să le facă plăcere; ei însă rămaseră cu impresia că spusele lui nu pot fi luate decît ca o dovadă de dispreț, mai ales că fuseseră declarați cu desăvîrșire inapți pentru serviciul militar. Oricum, discursul lui îi supără mult — și pe bună dreptate — mai ales că de-a lungul acestei expediții mai avuseseră destule alte motive de supărare, ca, de pildă (și în atîtea rînduri), obiceiul lui de a se îmbrăca în straiele perșilor, ori echiparea „urmașilor" după tipicul macedonean, ca să nu mai vorbesc de infiltrarea călăreților străini în rîndurile cavaleriei de elită. (3) Soldații nici nu se mai sileau să tacă, așa că începură a-i cere în gura mare să-i demită pe toți din armată, după care n-avea decît să lupte mai departe cu ajutorul lui tat-su (termenul se referea, de bună seamă, la Ammon).

La auzul acestor cuvinte Alexandru (care de la o vreme se făcuse mai iute la mînie și, ca urmare a regimului său de viață oriental, mai puțin atent față de macedoneni) sări imediat de pe tribună împreună cu ceilalți comandanți și dădu ordin ca indivizii care îndemnau în gura mare la răzmeriță să fie arestați, arătînd soldaților din gardă cu degetul pe cine trebuie să înșface — treisprezece oameni, cu totul. Alexandru le porunci ca cei treisprezece să fie imediat luați de acolo și executați; apoi văzînd că restul celor de față nu mai scot nici un cuvînt, se sui din nou la tribună și le vorbi în felul următor:

CAPITOLUL 9

„Macedoneni!

N-am de gînd să pun vreo stavilă dorului vostru de casă, după cum n-am de gînd să vă vorbesc în acest sens, deşi, după mine, vă puteţi duce oriunde vreţi. În schimb, dacă veţi pleca, vreau să vă fie limpede în minte cum m-am purtat eu faţă de voi şi cum aţi înţeles voi să-mi răspundeţi.

(2) Voi începe, cum este şi normal, de pe vremea lui Filip, tatăl meu. Filip a dat de nişte oameni pribegi, fără un ban (e vorba de voi); pe atunci nu ştiaţi, aproape nici unul, decît de cojoc şi duceaţi oile la păscut în munţi — cîteva oi pentru care trebuia să vă bateţi din greu cu ilirii, cu tribalii şi cu tracii, vecinii voştri. Filip v-a înlocuit cojocul cu hlamida, v-a cules de prin munţi şi v-a adus la cîmpie, v-a făcut în stare să ţineţi piept, în luptă, barbarilor vecini, ca să prindeţi puteri şi să nu vi se mai pară că forţa voastră nu stă decît în sălbăticia locurilor voastre. Mai tîrziu v-a adus la oraş şi v-a dăruit cu cele mai bune legi şi cu cele mai frumoase datini.

(3) Filip a izbutit să vă facă stăpîni peste barbarii care, înainte vreme, aveau putere asupra voastră şi vă robiseră nelăsîndu-vă nimic: Filip a izbutit să facă din robii şi din [turma de] supuşi de mai înainte adevărate căpetenii de oaste; a alipit Macedoniei cea mai mare parte a Traciei, pe urmă s-a făcut stăpîn peste cele mai înfloritoare state maritime şi, în felul acesta, a dat negoţului vostru un avînt necunoscut înainte vreme; din acel moment aţi putut exploata în toată liniştea zăcămintele voastre de minereuri[17].

(4) Filip a întins stăpînirea voastră asupra tesalienilor, de a căror frică odinioară nu ştiaţi ce să mai faceţi, iar după înfrîngerea focidienilor, v-a netezit şi v-a înlesnit calea (îngustă, altădată, şi grea) spre Elada. Pe atenieni şi pe tebani, veşnic dispuşi să tragă iţele în Macedonia, i-a pus într-o asemenea stare (asta se în-

tîmpla într-o vreme cînd şi noi luam parte la grijile lui), încît, de unde înainte vreme eram tributari atenienilor şi trebuia să ascultăm de tebani, aceştia au fost aduşi în situaţia de a ne plăti ei bani grei pentru liniştea lor.

(5) Ajuns în Peloponeş, Filip a pus ordine şi în viaţa politică de acolo. Pe urmă a fost recunoscut de către tot restul Eladei conducător suprem al expediţiei organizate împotriva perşilor, şi în toate acestea nu şi-a atras o mai mare glorie decît cea care le revenea macedonenilor, în general[18].

(6) Ei bine, ori cît de mari ni s-ar părea aceste realizări ale tatălui meu (dacă le considerăm pe fiecare în parte) şi oricît aţi avut de tras foloase de pe urma lor, ele nu se pot totuşi măsura cu ceea ce am izbutit eu să fac. Trebuie să ştiţi că n-am moştenit de la el decît cîteva pocale de aur şi de argint, iar vistieria nu poseda nici măcar şaizeci de talanţi, în timp ce datoriile lui Filip se ridicau la suma de cinci sute de talanţi[19]! Aflaţi acum că la aceştia am mai adăugat şi eu opt sute de talanţi, care mi-au îngăduit să vă scot de pe meleagurile ce nu vă mai puteau mulţumi, apoi să vă predau Helespontul într-o vreme cînd perşii erau stăpînii mărilor. (7) Mai tîrziu am zdrobit, cu cavaleria, pe satrapii lui Darius, făcînd din voi stăpînii întregii Ionii, ai Eoliei, ai ambelor Frigii şi ai Lidiei. Am asediat Miletul, şi Miletul a căzut. Celelalte state au capitulat în faţa noastră, toate, şi v-am lăsat să trageţi toate foloasele pe spinarea lor.

(8) Bogăţiile Egiptului şi ale Cyrenei[20], care ne-au încăput în mînă fără vărsare de sînge, tot vouă v-au revenit. La fel, Celesiria, Palestina şi Ţara dintre Cele Două Fluvii vă aparţin. Babilonul, Bactra şi Susa sînt ale voastre. Comorile Lidiei şi vistieriile Persiei, bogăţiile Indiei şi marea de dincolo ale voastre sînt. [Astăzi] voi sînteţi satrapi, generali şi comandanţi. (9) Cu ce altceva m-am ales eu din tot acest zbucium, afară de mantia de purpură pe care o vedeţi şi de această diademă? Eu personal n-am avut nimic de cîştigat: sfidez

pe oricine să-mi arate locul vreunui tezaur care să-mi aparţină; tot ce ştiţi este al vostru ori pus sub pază tot pentru voi. N-am nici un motiv să-mi rezerv din aceste resurse un venit personal din moment ce mă hrănesc cu ce vă hrăniţi şi voi şi dorm exact atît cît dormiţi şi voi. Ba pot să spun că mănînc chiar mai simplu decît unii dintre voi, cărora le place să mănînce bine; şi aş mai putea spune că priveghez pentru voi, ca să puteţi dormi în linişte.

CAPITOLUL 10

Cine ştie, poate v-am lăsat, totuşi, să luptaţi cu greutăţile şi cu primejdiile ca să pot obţine toate cele fără a mă osteni şi fără a-mi pune pielea în joc? Ei bine, aş vrea să ştiu dacă-şi închipuie cineva că a avut mai multe de îndurat decît am îndurat eu pentru el... Hai, cine are răni de arătat, să vină încoace, să se dezbrace şi să şi le arate; pe urmă am să i le arăt şi eu pe ale mele! (2) Îl previn însă că pe toată partea anterioară a trupului meu nu va găsi nici un mădular fără cicatrice: am pe mine urme de la toate armele folosite fie în lupta de aproape, fie în lupta de departe. Am fost lovit cu sabia, de aproape; am fost ţinta săgeţilor, a maşinilor de război, a bolovanilor şi a măciucilor (în nenumărate rînduri), numai pentru voi, ca să vă îmbogăţesc. Vă port din victorie în victorie peste tot pămîntul, peste mări, peste toate fluviile, peste toţi munţii şi peste toate întinderile.

(3) Am făcut nuntă, şi nunta mea nu s-a deosebit întru nimic de a voastră; de altfel în multe cazuri copiii voştrii se vor înrudi cu ai mei. Am plătit toate datoriile celor ce contractaseră împrumuturi, fără a mai cerceta originea acestor datorii, deşi aţi avut parte de o soldă foarte mare şi aţi prădat cum aţi vrut cetăţile care v-au încăput în mînă. Majoritatea aţi primit cununi de aur ca mărturie pe veci a vitejiei voastre

şi a recunoştinţei mele. (4) Morţii noştri au avut parte de o moarte glorioasă şi de o înmormîntare ca nimeni altul; în patrie, celor mai mulţi le-au fost înălţate statui de bronz; părinţii lor se bucură de stima tuturor şi au fost scutiţi de orice obligaţie cetăţenească şi de toate taxele. Pentru că, de cînd sînteţi sub comanda mea, nimeni n-a fost pus în situaţia de a-şi căuta scăparea în fugă.

(5) Ei bine, zilele acestea tocmai mă gîndeam că a venit vremea să las la vatră pe cei ce nu mai sînt în stare a lupta şi-mi pusesem în minte [să-i răsplătesc într-atît încît] toată lumea să-i fericească, în patrie. Văd însă că vreţi să plecaţi cu toţii. Aşa e? Atunci duceţi-vă, duceţi-vă toţi, dar cînd veţi ajunge acasă, spuneţi celor de acolo că pentru a vă întoarce, l-aţi părăsit pe Alexandru, regele vostru, învingătorul mezilor, al perşilor, al bactrienilor şi al sacilor, (6) cel ce i-a supus pe uxieni, pe arachosieni şi pe drangieni şi stăpîneşte astăzi peste parţi, peste chorasmieni şi hyrcani pînă în Marea Caspică; că l-aţi părăsit pe Alexandru, cel ce a trecut pînă dincolo de Caucaz şi de Porţile Caspice şi a traversat ape ca Oxos, Tanais, ba chiar un fluviu ca Indusul (asemeni lui Dionysos — şi numai lui), ape ca Hydaspes, Acesinul şi Hydraotes, (7) şi care ar fi traversat şi rîul Hyphasis dacă voi n-aţi fi dat înapoi; pe Alexandru, care a ajuns la Marea cea Mare prin amîndouă gurile Indusului, care a traversat deşertul gadrosienilor (de unde, înaintea lui, nici o [căpetenie] nu izbutise să-şi scoată oastea cu bine) şi care a putut cuceri Carmania printr-o simplă incursiune, ori ţara oreiţilor; pe Alexandru, pe care l-aţi însoţit înapoi pînă la Susa în timp ce flota lui, plecată din India, îşi făcea apariţia în Marea Persică...

Spuneţi că l-aţi lăsat pe Alexandru în grija barbarilor pe care-i învinsese. Cuvintele voastre vă vor atrage, cu siguranţă, toată stima lumii, iar zeii vor vedea în ele o dovadă certă de pietate.

Puteţi pleca."[21]

CAPITOLUL 11

Îndată după ce rosti aceste cuvinte, Alexandru sări jos de la tribună și plecă spre palat, unde refuză orice fel de asistență — pînă și tovărășia intimilor săi. Nici a doua zi nu se arătă. A treia zi convocă la el pe cei mai cu vază oameni din Persia, cărora le distribui comanda unităților sale, îngăduind însă numai celor ce-i deveniseră rude [să-i răspundă] cu o sărutare.

(2) Impresionați de discursul lui, macedonenii rămaseră multă vreme pe loc, în preajma tribunei, fără a scoate o vorbă; totuși, exceptîndu-i pe intimii din preajma lui și garda lui personală, nimeni nu plecă să se alăture regelui. Majoritatea celor prezenți nu știau nici ce să facă, nici ce să spună; ședeau pur și simplu pe loc și nu se îndurau să plece de acolo. (3) Cînd însă aflară noutățile despre perși și despre mezi, cînd aflară că toate posturile de comandă au fost încredințate perșilor, că oștirea barbară a fost împărțită în unități distincte, că o unitate persă de elită căpătase denumiri macedonene; cînd auziră de crearea unei infanterii de elită perse și a altor [corpuri de] infanterie de elită, de crearea unei unități perse a „scuturilor de argint" și de o cavalerie de elită cu alt detașament pentru rege[22], macedonenii nu se mai putură stăpîni (4) și se strînseră în fugă în fața palatului și-și lepădară armele înaintea porții, cerșind prin acest gest îndurare din partea regelui. După aceea începură a striga cu glas tare în fața aceleiași porți, fără a se urni, rugîndu-se să fie lăsați înăuntru și făgăduind să-i denunțe pe instigatorii ultimelor tulburări și pe cei ce strigaseră primii. Macedonenii susțineau că nu se vor clinti dinaintea porții nici zi, nici noapte, pînă ce Alexandru nu se va milostivi de ei.

(5) De îndată ce-i fu raportată situația, Alexandru se grăbi să iasă și, văzînd deznădejdea macedonenilor, [impresionat de] jalea ce răzbătea în strigătele lor, simți că-i dau lacrimile. Mai făcu cîțiva pași, poate

cu intenția de a le vorbi, însă ceilalți se tînguiau mai departe, (6) pînă ce unul dintre ei, un oarecare Callines, a cărui vîrstă și al cărui grad îl arătau a fi unul dintre membrii de seamă ai cavaleriei de elită, i se adresă cu următoarele cuvinte:

„Regele meu, să știi că macedonenii sînt deznădăjduiți de faptul că ai putut înnoda relații de rubedenie cu un număr de perși — și că perșii au fost porecliți „neamurile lui Alexandru — ca și de aceea că te lași sărutat de ei, onoare care n-a fost hărăzită nici unui macedonean pînă astăzi . . ."

(7) Alexandru îl întrerupse: „De aci înainte toți îmi sînteți neamuri; în ce mă privește, să știți că pe viitor n-am să vă mai chem decît așa", la care Callines se apropie de el și-l sărută. Lui îi urmară alții, care de asemenea rîvneau să-l sărute pe Alexandru. În cele din urmă oamenii își luară înapoi armele și se întoarseră în tabără strigînd veseli și cîntînd peane. (8) După acest incident, Alexandru înălță obișnuitele sale jertfe către zei, urmate de un banchet pentru toată lumea; la acest banchet a luat și el parte; macedonenii au fost cu toții așezați în jurul lui Alexandru, iar perșii pe locurile următoare lor, cu celelalte neamuri în urma acestora, după reputația ori după calitățile prin care se făcuseră cunoscute. Mai întîi regele, apoi ceilalți meseni băură din aceeași cupă și făcură aceleași libații după exemplul prezicătorilor elini și al magilor, [și ei prezenți]. (9) Ceremonia a fost închinată prosperității viitoare a macedonenilor și a perșilor, înțelegerii și fericitei împăcări a celor două popoare. Și există o versiune după care numărul participanților la banchet s-ar fi ridicat la nouă mii de oameni, care toți ar fi luat parte la aceleași libațiuni și ar fi cîntat, după aceea, același pean.

CAPITOLUL 12

După cele de mai sus, macedonenii care, fie din cauza vîrstei, fie datorită altor motive la fel de neplăcute, nu mai puteau să slujească sub arme, au fost lăsați la vatră, la cererea lor; numărul lor a fost de vreo zece mii. Toți aceștia aveau să-și primească solda nu numai pentru timpul cît slujiseră pînă atunci, ci și pentru durata călătoriei lor spre casă. (2) Pe deasupra fiecare ins mai primi cîte un talant, afară de soldă. Cei care, în urma legăturii lor cu femeile asiatice, deveniseră între timp tați, fură îndemnați de Alexandru să lase copiii în grija lui ca să nu se iște tulburări în Macedonia între copiii străini, născuți din femei barbare, pe de o parte, și copiii și mamele lor din patrie. Alexandru le făgădui că acești copii vor avea parte de o educație macedoneană și că vor învăța să mînuiască armele cu măiestrie; după ce vor ajunge la vîrsta bărbăției, el însuși avea să se îngrijească de aducerea lor în Macedonia, ca să-i redea taților lor.

(3) Făgăduielile lui Alexandru erau evident destinate [să-i consoleze pe] cei ce plecau, însă erau cît se poate de nesigure. Oricum, [regele] avea să le dea dovada desăvîrșitei sale dragoste pentru ei în momentul în care hotărî să-l trimită, laolaltă cu ei (ca să vegheze asupra bunului mers al călătoriei), pe Crateros, cel mai credincios [aghiotant] al său și, în același timp, omul la care ținea ca la ochii din cap.

Alexandru le ură tuturor drum bun și se despărți de ei chiar în acel loc, cu lacrimi în ochi. Nici [veteranii] nu-și mai puteau stăpîni lacrimile. (4) Crateros avea ordin să se ocupe de ei, iar după ce va ajunge în patrie, să vegheze asupra Macedoniei, a Traciei și a Tesaliei, ca și asupra libertății elinilor[23]. Pe de altă parte, Antipatros avea ordin să recruteze tineri macedoneni, care urmau să înlocuiască pe cei ce plecau. Alexandru îl mai trimise și pe Polyperchon cu Crateros, numindu-l adjunct al acestuia; datorită acestei mă-

suri, în caz că lui Crateros i s-ar fi întîmplat vreo nenorocire pe drum (adevărul este că în momentul plecării, Crateros se simțea destul de slăbit), ceilalți n-aveau să rămînă fără șef[24].

(5) Trebuie totuși să spun că între cronicarii lui Alexandru circulă un anumit zvon, și că ei insistă cu atît mai mult asupra lui cu cît [par lucrurile] mai învăluite în mister. (Atare oameni nu caută cu tot dinadinsul adevărul unui fapt, ci preferă întotdeauna versiunile cele mai defavorabile eroului lor, lăsîndu-se mînați de simple presupuneri și de propria lor răutate). După ei, Alexandru cedase în fața învinuirilor pe care i le aducea mamă-sa privitor la Antipatros și se gîndise să-l scoată pe acesta afară din Macedonia. (6) E posibil totuși ca trimiterea lui Antipatros să nu aibă ca substrat intrarea lui în dizgrație, ci numai teama ca neînțelegerile dintre ei doi să nu ducă, la un moment dat, la un conflict din care nici măcar Alexandru să nu mai găsească ieșire.

Drept este că Alexandru primea necontenit scrisori de la ei doi. Antipatros se plîngea de atitudinea arogantă a Olimpiadei, de temperamentul ei arțăgos, oricînd gata să țească o intrigă, foarte nepotrivit pentru o femeie care era mama lui Alexandru (o dată, ascultînd ultimele vești privitoare la ea, Alexandru exclamase chiar: „Cumplit preț trebuie să-i mai plătesc pentru cele zece luni de zile . . .“). (7) Pe de altă parte, Olimpiada îi scria că poziția lui în societate și onorurile făcuseră din Antipatros un încrezut, care uita cui datorează această situație și care găsea că i se cade preeminența atît în Macedonia cît și în Elada. În ce-l privește pe Alexandru, acesta înclina să dea mai multă crezare învinuirilor îndreptate împotriva lui Antipatros, învinuiri al căror conținut constituia, de altfel, un mai mare pericol pentru tronul său. Cu toate acestea, nimic în atitudinea ori în cuvintele lui Alexandru n-a

lăsat vreodată să se întrevadă vreo schimbare de sentiment față de persoana lui Antipatros[25]. x x x[26] Hephaistion.

CAPITOLUL 13

Se pare că Hephaistion s-a împăcat cu Eumenes (deși, spre deosebire de Eumenes, nu dorea acest lucru), sub influența cuvintelor de mai sus.

În drum, pare-se iar că Alexandru a putut vedea cîmpia rezervată iepelor [aparținînd grajdurilor] regale. Herodot numește[27] această cîmpie „cîmpia Nysei", iar despre iepe vorbește ca despre „rasa nyseană", afirmînd că odinioară numărul lor era de o sută cincizeci de mii. În schimb Alexandru n-a găsit decît vreo cincizeci de mii, întrucît cele mai multe încăpuseră pe mîna hoților.

(2) Tot acolo se zice că a primit din partea lui Atropates, satrapul Mediei, o sută de femei din neamul amazoanelor (după spusele lui Atropates), echipate ca orice călăreț, numai că în loc de suliță purtau secure, iar în loc de scut, cîte o pavăză mică. Unii afirmă chiar că aceste femei aveau sînul drept mai mic [decît cel stîng] și că obișnuiau să și-l dezgolească în timpul luptei). (3) Însă Alexandru renunță la serviciile lor, temîndu-se să nu le vadă siluite de macedoneni ori de barbari; în schimb [la plecare] le rugă să transmită reginei lor să-l aștepte, pentru că își pusese în gînd să vină la ea și să-i facă un copil[28].

Totuși nici Aristobul, nici Ptolemeu, nici un alt autor a cărui mărturie să poată fi luată de bună în această privință nu menționează episodul. (4) Părerea mea este că neamul amazoanelor nu mai exista pe vremea lui Alexandru: să nu uităm că Xenofon, care a trăit înaintea lui, nu pomenește nimic despre el, deși pomenește de phasieni, de colchidieni și de toate populațiile barbare pe care elinii plecați [cu el] din Trapezunt[29] le-au întîlnit în drumul lor, pînă ce s-au văzut din nou la ei, în Trapezunt. Or, dacă ar mai fi existat amazoane pe atunci, cu siguranță că ar fi dat și de ele.

(5) Totuși nu-mi vine a crede că aceste femei n-au existat niciodată: prea sînt mulți cei ce fac mențiune despre ele și prea mare este autoritatea acestora. Mai întîi se zice că Heracle a fost trimis la ele și că s-a întors în Elada cu cingătoarea Hipolitei, regina lor; apoi că femeile acestea au invadat, la un moment dat, Europa, și că au fost învinse pentru întîia oară de atenienii lui Teseu[30], care le-au și izgonit de pe aceste locuri; pe urmă Micon[31] a zugrăvit bătălia dintre atenieni și amazoane cu tot atîtea amănunte cîte găsim și în descrierea bătăliei dintre atenieni și perși, făcută tot de el. (6) În sfîrșit Herodot menționează în numeroase rînduri[32] aceste femei — ca să nu mai spun că toți atenienii care pomenesc, într-o ocazie oarecare, de compatrioții lor căzuți în lupte, pomenesc printre cei dintîi pe cei căzuți în lupta lor cu amazoanele.

Părerea mea este, de aceea, că dacă Atropates a adus, cu adevărat, ceva călărețe înaintea lui Alexandru, atunci acestea au fost probabil niște femei barbare pe care le învățase să călărească și pe care i le înfățișase echipate exact ca niște amazoane — așa cum am arătat mai sus.

CAPITOLUL 14

La Ecbatana Alexandru înălță jertfele lui obișnuite de mulțumire pentru bunul mers al lucrurilor și organiză jocuri gimnice și un concurs liric, cărora le urmă o orgie unde, afară de el, au luat parte și intimii lui. Între timp Hephaistion căzuse bolnav; [zilele trecură, și] într-a șaptea, la o oră cînd stadionul gemea de lume (la data aceea tocmai fuseseră programate jocurile gimnice pentru băieți), i se raportă lui Alexandru că

Hephaistion se află într-o stare disperată. Regele plecă numaidecît la el, dar nu-l mai găsi pe Hephaistion în viață.

(2) Mulți autori au descris doliul lui Alexandru[33], și l-au descris în multe feluri. Toți sînt de acord că Alexandru a suferit mult; dar în ce privește felul cum s-a manifestat această suferință, aci fiecare relatează faptele în felul lui, dînd curs liber fie simpatiei, fie antipatiei lui față de Hephaistion sau chiar față de persoana lui Alexandru. (3) Unii dintre aceștia povestesc amănunte de-a dreptul absurde. După impresia mea explicația trebuie căutată (cel puțin pentru o parte dintre ei) în buna lor intenție de a-l pune pe Alexandru într-o lumină cît mai favorabilă; [și buna lor intenție i-a făcut să noteze] toate mișcările și toate vorbele rostite de el în clipele acelea de cumplită durere, la moartea celei mai scumpe dintre toate ființele. Alții însă povestesc asemenea amănunte cu scopul contrar — anume ca să-l facă de rîs și ca să arate că nici unui rege nu-i sînt îngăduite asemenea manifestări, fie el și Alexandru.

Unii scriu, așadar, că Alexandru s-a aruncat asupra trupului prietenului său, hohotind de plîns, și că a rămas așa aproape toată ziua, refuzînd să se ridice pînă la intervenția intimilor săi, care l-au luat cu sila de acolo. (4) Alții scriu că a rămas toată ziua și toată noaptea căzut peste trupul celui mort. Alții scriu că l-ar fi trimis pe Glaucias, medicul, la spînzurătoare pentru că nu nimerise leacul potrivit (după unii, pentru că Glaucias îl văzuse pe Hephaistion cum bea și-și dăduse seama că bea prea mult vin, fără însă a interveni). Mai scriu unii că Alexandru și-ar fi tuns părul în semn de doliu, adăugînd și alte amănunte care de astă dată îmi par destul de verosimile, mai ales dacă avem în vedere tendința lui de a-l imita pe Ahile, personaj care devenise pentru el un adevărat rival încă de pe vremea cînd era copil. (5) Alții scriu că Alexandru ar fi ținut el însuși hățurile carului mortuar, dar

mie acest amănunt îmi pare cu totul lipsit de sens. Mai scriu unii că Alexandru ar fi dat poruncă să se dărîme templul lui Asclepios din Ecbatana — măsură de barbar, ce nu se potrivește de loc unui om ca Alexandru, ci mai curînd cu lipsa de respect față de zei a unui Xerxes și cu [ideea acestuia de] a da drumul unor lanțuri în Helespont, ca — chipurile — să se răzbune pe Helespont! Așa se spune, cel puțin.

(6) În schimb o versiune care mi se pare a ascunde un sîmbure de adevăr povestește că în timp ce se îndrepta spre Babilon, Alexandru s-a întîlnit cu un mare număr de solii venite din Elada, între care una din Epidaur[34]. După ce a rezolvat cazul lor, Alexandru le-a dat [solilor din Epidaur] un „ex-voto"[35], rugîndu-i să-l ducă [templului] lui Asclepios și încheind cu următoarele cuvinte: „. . . deși lui Asclepios nu-i prea pasă de mine, din moment ce nu s-a învrednicit să salveze pe cel mai bun prieten al meu, la care țineam ca la lumina ochilor . . ." (7) Oricum, majoritatea autorilor scriu că Alexandru a dat ordin să se instituie un ritual de jertfă către Hephaistion, cu caracter permanent, ca pentru un adevărat erou; unii adaugă chiar că Alexandru ar fi trimis pe cineva la templul lui Ammon ca să ceară zeului confirmarea unui ritual de jertfă divin pentru Hephaistion, dar mai scriu că zeul s-a împotrivit acestei cereri.

(8) În schimb toți autorii sînt de acord că de-a lungul celor trei zile care au urmat morții lui Hephaistion, Alexandru n-a vrut să guste din nici o mîncare și nu s-a mai îngrijit de loc de propria lui persoană ci că ședea lungit, ba gemînd, ba tăcînd a jale. Și mai scriu ei că Alexandru a dat ordin să se ridice în Babilon un rug[36] în valoare de zece mii de talanți — după unii chiar de o mai mare valoare. (9) Tot după ei se pare că Alexandru a dat ordin să se instituie doliu în toată lumea barbară, și că mulți din garda de elită a lui Alexandru, ca să-l consoleze, s-au dedicat cu arme cu tot lui Hephaistion. Ideea pare-se că i-a venit mai întîi lu Eumenes (cel

despre care am spus puțin mai sus că se certase cu Hephaistion), ca Alexandru să nu creadă cumva că moartea lui Hephaistion îl bucură. (10) Fapt este că Alexandru n-a mai numit pe nimeni hiliarh în locul lui Hephaistion[37], la comanda cavaleriei de elită, ca numele lui să rămînă pentru totdeauna legat de această unitate; de aceea unitatea a fost numită mai departe „unitatea de o mie a lui Hephaistion" și [oriunde mergea] era precedată de un stindard făcut de mîna lui Hephaistion. În același timp Alexandru hotărî ținerea unor concursuri gimnice și lirice care, datorită numeroasei participări și cheltuielilor de organizare, aveau să fie cu mult mai fastuoase decît oricare dintre jocurile de mai înainte. Într-adevăr, Alexandru prevăzu participarea a trei mii de competitori; dar nu a trecut multă vreme și, iată, cei trei mii aveau să se întreacă chiar cu prilejul funeraliilor lui Alexandru . . .

CAPITOLUL 15

Zilele doliului treceau pe nesimțite. Încetul cu încetul Alexandru își căpătă din nou stăpînirea de sine, mai ales datorită prietenilor săi apropiați, care-și dădeau toată silința să-l consoleze.

Pe dată organiză o expediție împotriva cosseilor[38], populație războinică vecină cu uxienii. (2) Cosseii sînt oameni de munte și locuiesc în așezări bine întărite. Ori de cîte ori au de-a face cu o forță armată puternică, cosseii se retrag în munți, fie în masă, fie altfel, cum le vine atunci mai la îndemînă, provocînd agresorilor, o dată cu dispariția lor, destule greutăți. După un timp dușmanii sînt siliți să plece; atunci cosseii se întorc de unde au plecat și își reiau viața de prădăciuni. (3) Cu toate acestea Alexandru izbuti să-i pună pe fugă, deși luptele s-au dat în timpul iernii. De fapt nici iarna, nici dificultățile terenului nu l-ar fi putut ține în loc pe Alexandru, și nu numai pe Alexandru, dar nici pe Ptolemeu al lui Lagos, care comanda un corp de armată în cursul aceleiași campanii. De fapt trebuie să spun că n-au existat niciodată probleme între cele ale războiului pe care Alexandru să nu le poată rezolva.

(4) În drum spre Babilon, Alexandru se întîlni cu mai multe solii ale libienilor, venite să-l felicite și să-i ofere o cunună în semn că-l recunosc ca rege al Asiei[39]. Trebuie să spun că bruttii, lucanii și tyrenienii[40] trimiseseră, la rîndul lor, solii din Italia, în același scop. Se zice, de altminteri, că și cartaginezii ar fi trimis la el o solie, ca și etiopienii[41], sciții europeni, celții și iberii[42], care, toți, căutau să-și asigure bunele sentimente ale lui Alexandru. Era pentru prima dată în istorie cînd elinii și macedonenii auzeau de aceste popoare și cînd puteau vedea cum arată[43]. (5) Unii istorici pretind că soliile l-au rugat chiar pe Alexandru să descurce propriile lor neînțelegerii, dîndu-i ocazia, mai mult ca oricînd, să se manifeste (în forul său intim ca și față de ceilalți) drept un adevărat domn al întregului pămînt și al mărilor. Aristos și Asclepiades, alți istorici ai lui Alexandru, pretind că și romanii au trimis o solie la el și că, după ce a aflat cîte ceva despre calitățile lor, despre iscusința lor, despre spiritul lor independent și organizarea lor politică, Alexandru le-a prezis întrucîtva că soarta va face din statul lor un stat mare[44]. (6) Notez episodul fără să-i dau prea multă crezare, dar fără să-l resping cu totul; adevărul este că nici un istoric al romanilor nu pomenește de această solie și nici Ptolemeu al lui Lagos ori Aristobul, izvoarele mele de căpetenie.

În fond îmi pare destul de curios ca statul roman, care în acea vreme își dobîndise totala independență, să trimită soli la un rege străin (și încă atît de departe de patria lor), cînd nu-i mîna nici frica, nici nevoia de ajutor, mai ales că știm cît de ostili sînt ei regilor și chiar noțiunii de regalitate[45].

CAPITOLUL 16

Îndată după cele de mai sus, Alexandru l-a trimis pe Heraclides, fiul lui Argaios, în Hyrcania însoţit de constructori navali, cu ordin să se ducă în munţi şi să taie copaci, din care urmau să se construiască corăbii de tip lung (atît descoperite cît şi acoperite), după canoanele elinilor. (2) Explicaţia stă în dorinţa lui Alexandru de a descoperi cu ce mare comunică şi marea aceasta, Caspică ori Hyrcană, cum i se spune: oare cu Pontul Euxin? Sau Marea cea Mare de la răsărit, care scaldă [ţărmul] Indiei, pătrunde cumva în Golful Hyrcan (după cum descoperise, de altfel, că Golful Persic — aşa-numita Mare Roşie[46] — nu este decît un golf al Mării celei Mari)? (3) Trebuie să spun aci că nimeni nu descoperise pînă la acea dată de unde începe Marea Caspică, deşi de jur-împrejurul ei trăieşte destulă omenire, iar marea primeşte apele unor fluvii navigabile. Unul dintre ele este Oxosul bactrian, cel mai mare fluviu din Asia — dacă le exceptăm pe cele ale Indiei. Şi mai sînt: Iaxartes, fluviul care străbate ţara sciţilor, şi — după spusele mai multora — Araxes[47], care izvorăşte în Armenia, şi care se varsă tot în această mare. (4) Toate trei sînt ape foarte mari. Mai sînt şi alte ape, multe, care devin afluenţi ai celor pomenite de mine, ajungînd pe această cale în Marea Caspică: unele deja cunoscute din anii cînd Alexandru atacase pentru prima dată aceste neamuri cu oamenii lui; altele însă, care curg, probabil, de cealaltă parte a golfului, pe meleagurile sciţilor nomazi — rămase pînă astăzi cu totul necunoscute.

(5) Ajuns pe celălalt mal al Tigrului, lui Alexandru îi ieşiră în cale prezicătorii caldeeni. Aceştia îl traseră deoparte din mijlocul intimilor săi, apoi îl rugară să nu mai înainteze către Babilon, întrucît Bel, zeul lor, le descoperise că în momentul acela intrarea lui Alexandru în Babilon ar putea avea urmări nu tocmai bune

pentru el.[48] (6) Însă Alexandru le replică citînd următorul vers al lui Euripide, poetul:

„Adevăratul prezicător se pricepe să vadă bine viitorul[49]".

Caldeenii insistară: „O, rege, întoarce-ţi faţa dinspre soare-apune şi nu-ţi mai purta oastea pe acest drum, şi mai bine fă un ocol şi porneşte către răsărit." (7) Dar nici această soluţie nu-i convenea lui Alexandru, din cauza dificultăţilor drumului; aşa că soarta îl silea să pornească pe o cale la capătul căreia n-avea să mai ajungă viu. Şi mă gîndesc că a fost, poate, mai bine pentru el să moară aşa, în plină glorie şi înconjurat de cele mai calde dovezi de afecţiune din partea oamenilor, mai înainte ca nenorocul să se abată asupra lui, cum se abate asupra oricărui om.

De altminteri cred că tot gîndul la o nenorocire l-a determinat şi pe Solon să-l sfătuiască pe Cresus să aştepte mai întîi sfîrşitul unei vieţi, care e atît de lungă, şi să nu se grăbească fericindu-l pe vreunul dintre semenii săi[50]. (8) În ce-l priveşte pe Alexandru, moartea lui Hephaistion a însemnat pentru el o nenorocire atît de mare că, după impresia mea, ar fi preferat să o prevină [dîndu-şi sfîrşitul înaintea celuilalt] decît să treacă prin acele clipe — după cum şi Ahile cred că ar fi preferat să moară înaintea lui Patrocle decît să trebuiască să răzbune [uciderea] lui.

CAPITOLUL 17

Alexandru avea oarecare bănuieli că încercarea caldeenilor de a-l intoarce în acel moment dinspre Babilon nu se datora atît existenţei vreunei profeţii, cît altui scop, izvorît din propriul lor interes. Templul lui Bel era situat în centrul capitalei babilonene; era o construcţie enormă, făcută din cărămizi arse prinse între ele cu smoală. (2) Templul fusese — laolaltă cu celelalte sanctuare din Babilon — distrus de Xerxes, la

întoarcerea lui din Elada. Or, Alexandru avea de gînd să reclădească templul, fie pe vechiile lui fundații, după cum scriu unii (motiv pentru care pusese pe babiloneni să scoată molozul de acolo), fie chiar mai mare decît cel de odinioară — după cum scriu alții. (3) În lipsa lui, cei cărora le revenise această sarcină nu se prea ținuseră de treabă; de aceea Alexandru intenționa să-și pună acum toate trupele la bătaie ca să-și aducă ideea în practică. Regii Asiriei dăruiseră [templului] acestui zeu multe pămînturi și mult aur, (4) și, de atunci, se tot lucra la restaurarea lui, se făceau sacrificii peste sacrificii închinate zeului; dar cum veniturile lui nu erau investite în nici o direcție, administrarea lor le revenea [preoților] caldeeni.

Această situație îl făcea pe Alexandru să creadă că preoții n-aveau interes să-l lase să vină în Babilon, pentru că, dacă templul ar fi fost restaurat curînd, tot atît de curînd nu s-ar mai fi bucurat nici ei de aceste venituri. (5) Aristobul afirmă totuși că Alexandru s-a lăsat convins de ei să ocolească cetatea înainte de a intra în ea și că în prima zi și-a așezat tabăra în apropierea Eufratului. A doua zi urmă cursul fluviului, pe malul drept, cu intenția de a trece pe lîngă cartierul apusean al orașului, ca apoi, cînd în sfîrșit se va îndrepta spre oraș, să aibă soarele în față; (6) numai că terenul impracticabil nu i-a permis să-și ducă armata pe acolo, pentru că, pornind de la poarta de apus a cetății, dacă vrei să te întorci către răsărit, trebuie să treci prin locuri desfundate și prin mlaștini.

Așa s-a făcut că, și cu voia lui, și împotriva voinței, Alexandru tot n-a ascultat de cuvintele zeului.

CAPITOLUL 18

Iată acum ce am mai găsit trecut în cartea lui Aristobul:

După întîlnirea lui cu Alexandru și la întoarcerea acestuia din India, Apolodor din Amphipolis, unul din-

tre intimii lui Alexandru și comandant suprem al forțelor lăsate de Alexandru lui Mazaios, satrapul Babilonului, văzînd cît de sever îi pedepsea Alexandru pe satrapii numiți de el la conducerea diferitelor regiuni, i-a scris fratelui său Pitagora, care era prezicător și se pricepea să citească în măruntaiele [jertfelor], rugîndu-l să vadă pe această cale dacă are vreo șansă să scape. (2) În scrisoarea lui de răspuns Pitagora îl întreba [pe Apolodor] de cine se teme atît de mult de-și caută scăparea la prezicători — la care celălalt i-a scris că-i e frică de rege și de Hephaistion. Pitagora jertfi mai întîi ca să afle cum stau lucrurile cu Hephaistion și, văzînd că ficatul victimei nu are lob, notă acest lucru, sigilă scrisoarea și i-o trimise lui Apolodoros de la Babilon la Ecbatana, asigurîndu-l că nu trebuie să se teamă de Hephaistion, pentru că în puțină vreme acesta n-avea să-i mai supere. (3) După spusa lui Aristobul, scrisoarea avea să ajungă în mîna lui Apolodor chiar în preziua morții lui Hephaistion.

Pitagora jertfi din nou, ca să vadă cum stau lucrurile cu Alexandru, și constată că și de astă dată din ficatul victimei lipsea lobul, așa că-i trimise lui Apolodor un răspuns identic și în ce-l privea pe Alexandru. Apolodor n-a tăinuit prezicerea, ci i-a comunicat lui Alexandru conținutul scrisorii, ca să-și dovedească atașamentul față de rege, prevenindu-l să se ferească de primejdie. (4) Mai departe [Aristobul] spune că Alexandru l-a lăudat pe Apolodor și că, după sosirea lui în Babilon, l-a întrebat pe Pitagora ce semn l-a făcut să-i scrie fratelui său cele de mai sus. Pitagora i-a răspuns că din ficatul victimei jertfite pentru el lipsea lobul; și, întrebat din nou ce înseamnă acest lucru, i-a răspuns că e semn de mare nenorocire. Alexandru, departe de a se supăra pe Pitagora, începu să-l stimeze pentru sinceritatea cu care grăise adevărul.

(5) Aristobul pretinde că știe toate acestea chiar din gura lui Pitagora, adăugînd că acesta a mai fost pus să prezică viitorul și lui Perdiccas, ca și lui Antigonos,

ceva mai tîrziu. Semnul s-a repetat în amîndouă cazurile: și într-adevăr, Perdiccas avea să piară în lupta lui de mai tîrziu cu Ptolemeu, iar Antigonos în cursul luptei cu Seleucos și Lisimah, la Ipsos. (6) În acest sens se spune că acel Calanos, înțeleptul indian, în timp ce-și lua rămas bun de la prieteni pe drumul ce ducea la rug, s-a ferit din fața lui Alexandru, refuzînd să-și ia rămas bun de la el pe motiv că la Babilon tot avea să-i iasă în întîmpinare, să-i ureze bun sosit. Pe atunci cuvintele lui nu fuseseră luate în seamă; dar mai tîrziu, după moartea lui Alexandru (care a murit la Babilon), martorii acelei scene aveau să-și amintească cele auzite atunci și să-și dea seama că erau cuvintele unei profeții despre sfîrșitul lui Alexandru.

CAPITOLUL 19

Pătrunzînd în Babilon, Alexandru a fost întîmpinat de mai multe solii eline; totuși n-am găsit scris nicăieri ce anume le mînase pe fiecare dintre ele într-acolo. După impresia mea, cele mai multe veniseră să-i ofere cîte o cunună, să-l felicite pentru victoriile lui (mai ales pentru cele din India) și să exprime bucuria lor de a-l ști reîntors teafăr din acea țară. Oricum, se pare că Alexandru a primit pe soli cu atenția cuvenită, apoi i-a lăsat să se întoarcă în patrie, (2) restituindu-le cu același prilej statuile, chipurile de zei și obiectele votive aduse de Xerxes din Elada tocmai la Babilon, la Pasargadai ori Susa, ori în alte [orașe] ale Asiei. Pe această cale se pare că au revenit la Atena și statuile de bronz ale lui Harmodios și Aristogeiton, ca și aceea înfățișînd pe Artemis Kelkaia[51].

(3) La Babilon și-a grupat Alexandru și flota — după cum scrie Aristobul — adică vasele comandate de Nearchos, venite din Marea Persică pe fluviul Eufrat, și corăbiile aduse din Fenicia: două pentere de tip fenician, trei tetrere, douăsprezece triere și vreo treizeci de corăbii cu treizeci de vîsle. Toate aceste corăbii fuse-

seră demontate și transportate din Fenicia pînă în cetatea Thapsacos pe Eufrat, unde fuseseră montate la loc, luînd apoi calea apei pînă la Babilon. (4) Trebuie să spun că după Aristobul, Alexandru a ordonat să-i mai fie construite vase și din chiparoșii babiloneni, chiparoșii fiind singurii arbori folosiți în construcțiile navale și care cresc pe mari suprafețe în țara asirienilor; ceilalți copaci lipsesc cu desăvîrșire pe acele meleaguri. Pentru echipajele corăbiilor și pentru felurite treburi marinărești sosiseră acolo, din Fenicia și de pe coastă, pescuitori de purpură, în mare număr, și alte soiuri de oameni, a căror meserie îi învățase cu marea.

După cîte se pare Alexandru s-a îngrijit și de construirea unui port la Babilon, înzestrat cu docuri și capabil să adăpostească o mie de corăbii mari. (5) Pe urmă i-a dat cinci sute de talanți lui Miccalos din Clazomene și l-a trimis în Fenicia și în Siria cu ordin să-i facă rost de oameni pricepuți în treburile marinărești, fie că avea să-i plătească cu soldă, fie că avea să-i cumpere de-a binelea. Alt plan al lui Alexandru prevedea colonizarea coastei Golfului Persic și a insulelor lui, întrucît pămîntul lor i se părea tot atît de propice ca și al Feniciei.

(6) Toate aceste pregătiri navale aveau drept obiect o incursiune în ținutul populat al Arabiei, arabii fiind singurii barbari de pe acolo care nu trimiseseră niciodată soli la el, nici nu dăduseră vreun alt semn că le pasă de el; dar după mine, adevărata cauză a acestei hotărîri sta în pofta de cucerire, care la Alexandru nu avea nici o limită.

CAPITOLUL 20

Există o versiune după care Alexandru fusese informat că arabii nu se închină decît la doi zei, Cerului și lui Dionysos. Cerului, pentru că-l puteau vedea cu

ochii și pentru că cuprinde stelele toate și soarele, izvorul celor mai mari și mai vizibile binecuvîntări pentru toți oamenii. Lui Dionysos, pentru gloria ce i-o adusese campania în India. Iată de ce se zice că în cugetul lui Alexandru începuse să încolțească ideea de a se face proclamat de arabi drept cel de-al treilea zeu al lor, din moment ce isprăvile sale tot se puteau măsura cu ale lui Dionysos; dar după ce avea să-și întindă stăpînirea peste arabi, să-i lase cu legile și cu obiceiurile lor, așa cum făcuse și cu indienii. (2) Dar interesul său pentru acest tărîm se datora în egală măsură fecundității lui: Alexandru fusese informat că în oazele Arabiei crește „casia"[52] laolaltă cu copacii care dau smirna și tămîia; că prin cojirea [anumitor] arbuști se obține scorțișoara și că pe cîmpurile lor nardul răsare de la sine. În ce privește întinderea Arabiei, Alexandru fusese informat că țărmul ei nu este mai redus decît al Indiei, că e străjuit de o mulțime de insule și presărat cu porturi în măsură să-i adăpostească flota. Locurile erau prielnice ctitoriei de cetăți, pentru că acestea dispuneau de toate condițiile ca să prospere.

(3) Alexandru mai aflase că pe mare, în dreptul gurii Eufratului, se găsesc două insule. Cea dintîi părea să nu fie prea departe de gurile fluviului, anume la vreo sută douăzeci de stadii distanță de la țărm și de la gurile fluviului: era vorba de o insuliță acoperită cu păduri dese. În interiorul ei fusese construit un templu zeiței Artemis; locuitorii insulei se grupaseră cu toții în jurul templului, iar în [restul] insulei caprele sălbatice și căprioarele pășteau, pare-se, în voie, întrucît erau consacrate Artemidei; de aceea vînarea lor era considerată sacrilegiu, afară de cazul cînd cineva dorea să aducă o jertfă zeiței; atunci vînarea lor era permisă fără a fi socotită un sacrilegiu.

(4) Aristobul scrie că Alexandru ar fi cerut ca insulei să i se spună pe viitor Icaros, după numele insulei Icaros din Marea Egee, (5) în care, după tradiție, se zice că ar fi căzut Icar, fiul lui Dedal, cînd i s-a topit ceara cu care-i

fuseseră lipite aripile. (Nesocotînd poruncile tatălui său, Icar, în loc să zboare cît mai aproape de pămînt, se înălțase nebunește în văzduh; soarele îi topise ceara, pînă la ultimul strop. De aci pare-se că i se trage insulei numele, ca și mării numele de Mare Icariană.) (6) Cealaltă insulă pare-se că se află cam la o zi și o noapte distanță de la gura Eufratului, luînd de bază viteza unei corăbii împinse de un vînt bun. Numele ei era Tylos. Insula pare să fie întinsă și, pe cea mai mare parte a suprafeței, înzestrată cu un relief destul de plan și neîmpădurit; de aceea și cresc pe ea legume și tot felul de fructe de sezon.

(7) Așa, cel puțin, grăia raportul lui Archias[53] către Alexandru (Archias fusese trimis, la bordul unei triacontere, să cerceteze condițiile de navigație, în direcția [peninsulei locuite de] arabi; or, Archias ajunsese pînă la Tylos, dar nu îndrăznise să înainteze mai departe pe mare). Androsthenes[54] fusese trimis la bordul altei triacontere și făcuse ocolul Peninsulei Arabice; dar dintre toți cei trimiși de Alexandru, cel mai departe ajunsese Hieron din Soloi[55], cîrmaciul, care la rîndul său primise de la Alexandru o triaconteră [în acest scop]. (8) Hieron avea ordin din partea lui Alexandru să facă ocolul întregii Peninsule Arabice pînă ce va ajunge în Golful Arabic, în dreptul cetății Heroonpolis; dar și Hieron se oprise din drum, deși ocolise cea mai mare parte a Arabiei, și, odată întors la Alexandru, îi raportase că peninsula este surprinzător de mare — aproape tot atît de mare ca India — și că vîrful ei înaintează pînă departe în Marea cea Mare. (9) Vîrful ei pare-se că mai fusese zărit, nu departe, și de oamenii lui Nearchos, la întoarcerea lor din India, anume înainte de a cîrmi pentru a intra în Golful Persic, și nu lipsise mult ca ei să debarce acolo, pentru a face o incursiune; așa, cel puțin, fusese părerea lui Onesicritos, cîrmaciul. Nearchos însă scrie că s-a opus acestei inițiative întrucît în momentul acela, după cercetarea Golfului Persic, era așteptat de Alexandru ca să-i dea raportul. (10) Or,

Nearchos nu fusese trimis de el să se avînte în largul Mării celei Mari, ci să culeagă informații asupra zonei de coastă și despre oamenii de pe acolo, despre posibilitățile de ancorare, despre apă, despre obiceiurile oamenilor și despre locurile unde cresc roadele bune [de mîncat] și cele unde cresc cele rele. În această inițiativă stă, de altfel, secretul salvării armatei lui Alexandru, ai cărei oameni n-ar mai fi scăpat cu viață dacă s-ar fi angajat în nisipurile Arabiei.

Pentru același motiv se zice că s-a întors și Hieron din drum.

CAPITOLUL 21

Între timp lucrările de montare a trierelor erau în toi, iar portul de la Babilon fusese săpat. Alexandru plecă cu corabia din Babilon pe Eufrat spre rîul Pollacopas. Rîul, aflat cam la opt sute de stadii depărtare de Babilon, nu este, de fapt, un rîu adevărat, cu izvoare, ci un canal pornit din Eufrat.

(2) Eufratul izvorăște din munții Armeniei; iarna apele lui sînt puține și se scurg [liniștite] în josul matcei, însă la începutul primăverii și mai cu seamă în vremea echinocțiului de primăvară fluviul crește și se revarsă peste malurile sale pe pămîntul Asiriei. (3) Zăpezile topite în Munții Armeniei îi umflă apele atît de mult, atît de tare crește și se înalță nivelul fluviului, că ar putea [pretutindeni] trece peste mal ca să inunde cîmpia, dacă apele nu i-ar fi dirijate prin canalul Pollacopas spre regiunea de mlaștini și de bălți care se întinde de acolo tocmai pînă în vecinătatea Arabiei, pentru a se scurge apoi, puțin adînci, departe, prin numeroase și neștiute brațe, în mare. (4) După topirea zăpezilor, cam o dată cu apusul Pleiadelor, apa Eufratului scade din nou; dar și așa, cea mai mare parte poate lua, de-a lungul canalului Pollacopas, drumul bălților, încît, dacă [gura canalului] Pollacopas n-ar fi blocată,

apele fluviului n-ar mai urma albia lui naturală, Eufratul s-ar vărsa de-a-ntregul în canalul Pollacopas și n-ar mai scălda pămîntul Asiriei. (5) De aceea satrapului Babiloniei îi revine grija de a bloca canalul, lucru ce se face foarte anevoie (cu toate că deblocarea lui se face cu destulă ușurință): pămîntul este moale de această parte (mai mult noroios), așa cum rămîne întotdeauna în urma unei ape, și acest lucru face ca abaterea apei să fie destul de anevoioasă: fapt sigur este că zece mii de asirieni (dacă nu chiar mai mulți) au nevoie de trei luni de zile ca să poată răzbi această treabă.

(6) Aflînd cum stau lucrurile, Alexandru începu să se gîndească ce ar putea face în sprijinul asirienilor. Intenția lui era să construiască un stăvilar bine consolidat în punctul unde apele Eufratului pătrund în canalul Pollacopas. După ce parcurse vreo treizeci de stadii, găsi că terenul era mai mult piatră și se gîndi că, săpînd acolo și făcînd joncțiunea cu vechiul canal Pollacopas, terenul tare n-avea să mai permită apei să se scurgă, iar evacuarea ei avea să se facă destul de lesne la nevoie.

(7) Iată dar motivele care-l făcuseră să pornească spre Pollacopas și, de acolo, spre bălțile din vecinătatea Arabiei. La un moment dat chiar Alexandru văzu o poziție foarte favorabilă, unde puse temelia unei cetăți[56] pe care o înconjură cu ziduri, colonizînd-o mai apoi cu mercenarii elini cărora le convenea să rămînă acolo și cu cei pe care bătrînețele ori vreun beteșug îi făcuse inapți pentru luptă.

CAPITOLUL 22

Părea că Alexandru, căruia nu i se întîmplase nimic rău în Babilon (cum îi preziseseră caldeenii), avea să dovedească neadevărul prezicerii lor. Fapt este că apucase să iasă din Babilon fără a păți ceva și că se afla acum, din nou cutezător, în drum spre regiunea bălților, avînd

Babilonul în stînga sa. Acolo, în strîmtoare, din cauza lipsei de călăuze, o parte din corăbii aveau să greşească traseul; abia după ce le trimise un om care le arătă pe unde trebuiau să înainteze, izbuti Alexandru să le grupeze din nou pe toate în albia fluviului.

(2) Se zice că cele mai multe morminte ale regilor asirieni au fost înălţate în regiunea de bălţi şi mlaştini. Şi se mai zice că, în drum spre acele mlaştini, Alexandru (despre care unii pretind că-şi pilota singur triera) a fost izbit de o pală de vînt; vîntul i-a smuls causia[57], cu panglica[58] legată de ea; fiind mai grea, causia avea să nimerească în apă; în schimb, luată de vînt, panglica avea să se oprească abia într-o trestie ce creştea în apropierea unuia dintre vechile morminte regeşti. (3) Întîmplarea poate fi interpretată ca o prevestire a ce avea să se întîmple. Unul dintre corăbieri se aruncă în apă ca să aducă panglica agăţată de trestie, dar n-o aduse în mînă, ca să nu o ude în timp ce înota, ci şi-o legă în jurul capului. (4) Majoritatea cronicarilor lui Alexandru scriu că regele i-ar fi dăruit corăbierului un talant pentru zelul arătat, ordonînd apoi decapitarea lui, prezicătorii îndemnîndu-l să nu lase întreg capul care va fi purtat diadema regească. Şi Aristobul pomeneşte de talant, în schimb scrie că, drept pedeapsă că-şi petrecuse panglica în jurul capului, omul nostru a fost bătut. (5) Şi tot Aristobul adaugă, privitor la cela ce-i adusese panglica lui Alexandru: era unul dintre corăbierii fenicieni; alţii afirmă că era Seleucos şi că întîmplarea anunţa sfîrşitul lui Alexandru şi [viitorul] imperiu al lui Seleucos.

Drept este că dintre toţi urmaşii la putere ai lui Alexandru, Seleucos avea să devină cel mai mare rege; era înzestrat cu un fel într-adevăr regesc de a privi lucrurile şi, în plus, avea să domnească peste cele mai mari întinderi de pămînt — dacă nu punem la socoteală [imperiul] lui Alexandru; în această privinţă eu unul nu am nici o îndoială.

CAPITOLUL 23

Întors la Babilon, Alexandru dădu cu ochii de Peucestas, sosit din Persia cu o armată de douăzeci de mii de perşi, cu mulţi cossei şi tapuri — neamuri vecine cu perşii şi care trec drept foarte războinice. Tot în Babilon mai sosiseră între timp: Philoxenos[59], cu o armată adusă din Caria; Menandros, cu alţi oameni aduşi de prin Lidia, şi Menidas, cu cavaleria din subordinea lui. (2) Apoi mai ajunseră acolo nişte soli din Elada; cu capetele încununate, solii se prezentau înaintea lui Alexandru şi-i petreceau pe după cap cununi de aur, ca înaintea unui zeu[60], într-o procesiune. Dar cît de aproape îi era sfîrşitul!

(3) Alexandru mulţumi perşilor pentru supunerea cu care ascultaseră de Peucestas şi-l lăudă pe acesta pentru că ştiuse să li se impună; apoi îi împrăştie în rîndurile unităţilor macedonene. Fiecare formaţie de zece oameni era comandată de un decarh macedonean, căruia îi urmau un dimoirit tot macedonean şi un decastater, al cărui nume se explică prin solda ce o primea, mai mică decît a dimoiritului, dar mai mare decît a soldaţilor de rînd. (4) Acestora le urmau doisprezece perşi, iar ca încheiere a decadei alt decastater macedonean. În felul acesta în sînul fiecărei decade se aflau patru macedoneni, dintre care trei gradaţi (cel de-al patrulea comanda decada), apoi cei doisprezece perşi. Macedonenii erau echipaţi cu echipamentul lor tradiţional; perşii însă aveau fie arcuri şi săgeţi, fie scurte suliţe[61].

(5) Alexandru îşi supunea acum flota unor manevre continue; [echipajele] trierelor şi tetrerelor de pe fluviu se provocau mereu unele pe altele, iar vîslaşii şi cîrmacii erau antrenaţi în întreceri: învingătorii căpătau cîte o cunună.

(6) Între timp sosiră şi persoanele trimise de el în pelerinaj la templul lui Ammon ca să întrebe zeul cu ce fel de onoruri trebuie cinstită amintirea lui Hephaistion; or, pelerinii se întoarseră spunînd că Ammon le

trimisese vorbă că i se pot aduce jertfe lui Hephaistion ca unui erou[62]. Cuvintele zeului îl bucurară mult pe Alexandru, care, într-adevăr, din acel moment avea să-i acorde lui Hephaistion onorurile unui erou. Lui Cleomenes, un om rău, care săvîrșise o mulțime de fărădelegi în Egipt, îi trimise o scrisoare, pe care n-o voi critica, pentru că trebuie să am în vedere fidelitatea lui Alexandru față de Hephaistion, chiar după moartea acestuia. În schimb am să-l critic în multe alte privințe.

(7) În scrisoare Alexandru îi cerea [lui Cleomenes] să-i zidească lui Hephaistion un sanctuar în Alexandria Egiptului — atît în orașul propriu-zis cît și în insula Pharos (insula în care se afla farul). Templul trebuia să fie dintre cele mai mari și costisitoare. Apoi, [Cleomenes] trebuia să obțină prin lege ca [insula] să poarte, pe viitor, numele lui Hephaistion, nume care avea să apară și pe toate contractele de împrumut. (8) Cum spuneam, nu-l voi acuza pe Alexandru pentru așa ceva, deși părerea mea este că el acorda prea mare atenție unui lucru destul de mărunt; în schimb nu sînt de loc de acord cu cele ce urmează.

Iată anume ce-i mai scria Alexandru lui Cleomenes: „Dacă, la întoarcerea mea, voi găsi aceste temple și sanctuarele egiptene ale lui Hephaistion zidite așa cum ți-am scris, îți voi trece cu vederea toate păcatele de pînă acum, iar pe viitor, ori ce rău ai face, n-am să mă supăr pe tine.“ Ei bine, cînd mă gîndesc că aceste cuvinte îi erau adresate unui om care stăpînea peste o țară întinsă și peste o mulțime de lume, că fuseseră scris de un mare rege și că destinatarul lor era pur și simplu o persoană de nesuferit, nu găsesc nimic de laudă în ele.

CAPITOLUL 24

Dar sfîrșitul lui Alexandru era foarte aproape.

Aristobul pomenește, de altfel, de un semn prevestitor care merită toată atenția. În vreme ce se făcea re-

distribuirea trupelor aduse de Peucestas din Persia și de Philoxenos și Menandros pe mare, pentru a le integra în unitățile macedonene, Alexandru, pe care-l biruise setea, plecă de la tribună lăsînd jilțul regesc gol. (2) În dreapta și în stînga jilțului se aflau canapele pe care ședeau intimii lui. Un oarecare (după alții, unul din [prizonierii] puși sub pază, însă fără lanțuri), văzînd jilțul și canapelele goale — intimii plecaseră o dată cu regele, lăsînd numai pe eunuci să stea smirnă în preajma jilțului —, se furișă printre ei, ajunse pînă la jilț și se așeză pe el. (3) Eunucii, care în virtutea unei tradiții perse nu îndrăzneau să-l scoale de acolo, începură a-și sfîșia veșmintele și a se bate peste piept și peste obraji, ca la o mare nenorocire. Înștiințat de cele petrecute, Alexandru dădu ordin ca omul să fie schingiuit pentru a se vedea dacă faptul nu făcea parte din elementele unei conspirații. Or, singurul lucru pe care aveau să-l afle de la omul nostru este că acela făcuse doar ce-i trecuse prin minte pe moment; prezicătorii găsiră că, prin aceasta, semnul era cu atît mai prevestitor de rău.

(4) Cîteva zile mai tîrziu Alexandru jertfea, ca de obicei, zeilor pentru a le obține sprijinul (de astă dată, la îndemnul prezicătorilor, numărul jertfelor era mai mare). După aceea Alexandru se așeză la masă și începu să mănînce cu poftă, în tovărășia prietenilor săi, și să bea pînă tîrziu în noapte. Zic unii că ar fi împărțit și armatei din animalele de jertfă și din vin, pe unități și pe centurii. La un moment dat, mai scriu unii, pare-se că Alexandru a vrut să lase vinul ca să se ducă la cul-care; dar cînd dădu cu ochii de Medios[63], un intim al lui la care ținea nespus de mult de la o vreme, acesta îl rugă să vină cu el ca să bea în doi, spunîndu-i că vor petrece de minune.

CAPITOLUL 25

Cronicile[64] regelui prezintă lucrurile în felul următor: Alexandru s-a dus la Medios să bea și să petreacă; după un timp s-a ridicat de la masă, a făcut o baie, apoi s-a culcat — însă mai apoi a mîncat din nou, tot la Medios, continuînd să bea pînă tîrziu în noapte. În sfîrșit, sătul de beție, s-a ridicat [din nou] și s-a dus să [mai] facă o baie, după care gustă ceva, apoi adormi pe loc; febra pusese deja stăpînire pe el.

(2) În zilele următoare Alexandru se lăsă dus în lectică pentru a-și îndeplini obligațiile religioase și a aduce jertfe, ținîndu-se de prescripții; după jertfe rămînea pînă seara în apartamentul rezervat bărbaților, dînd ordine generalilor săi și organizîndu-și expediția pe uscat și pe mare. Pedestrimea trebuia să pornească a patra zi, iar flota cu care urma să plece și el, a cincea zi. (3) De acolo era dus, tot în pat, pînă la fluviu, pe care-l traversa într-o barcă; ajuns în cealaltă parte, în parc, se scălda din nou și apoi se culca.

O zi mai tîrziu făcea din nou baie și jertfea ca de obicei; dar odată ajuns în dormitorul său, rămase în pat, de vorbă cu Medios, trimițînd vorbă generalilor săi să vină la el a doua zi în zori. (4) La sfîrșit cină ușor, apoi, reîntors în dormitor, făcu toată noaptea febră mare; a doua zi însă se scăldă și jertfi din nou, după care comunică lui Nearchos și celorlalți generali că flota va porni a treia zi.

Mai trecu o zi. După baie, Alexandru jertfi în conformitate cu prescripțiile religioase, însă febra nu ceda; cu toate acestea, își convocă din nou generalii și ordonă ca flota să fie gata de plecare. Spre seară mai făcu o baie, dar după baie se simți și mai rău. (5) În dimineața următoare Alexandru dădu ordin să fie dus din nou în clădirea din apropierea scăldătorii și jertfi cele prescrise. Deși se simțea foarte rău, convocă pe principalii săi comandanți și continuă să le dea ordine cu privire la expediția maritimă. O zi mai tîrziu abia a

putut fi dus să-și îndeplinească îndatoririle religioase, dar, după ritualul jertfei, nu renunță să dea noi ordine generalilor săi cu privire la flotă.

(6) În următoarea zi, Alexandru, care se simțea tot mai rău, jertfi totuși după ritual. Generalii aveau ordin să stea în curte, iar hiliarhii și pentacosiarhii să aștepte în fața ușii. Într-o stare jalnică, Alexandru fu adus din parc și, odată ajuns în palat, lăsă pe generali să intre după el, dar — deși se vedea că-i recunoaște — nu mai putu scoate nici o vorbă.

Toată noaptea, ca și a doua zi, Alexandru rămase pradă febrei, care era din ce în ce mai mare; iar în noaptea și în ziua următoare la fel.

CAPITOLUL 26

Așa sînt descrise lucrurile în cronicile regelui.

Pe de altă parte — după cum am mai găsit scris în ele — soldații simțeau tot mai mult nevoie să-l vadă; unii ca să poată da ochii cu el cît mai era în viață, alții pentru că se zvonise că Alexandru a și murit, ceea ce îi făcea, cred, să-și închipuie că garda personală a regelui vrea să le ascundă adevărul. Totuși, majoritatea se străduia în tot felul să-l vadă numai din cauza jalei ce dăduse peste ei și a dragostei lor pentru rege.

După cronici, cînd au început soldații să se perinde pe dinaintea lui, Alexandru nu mai putea rosti nici un cuvînt; totuși făcea semne unora ori altora, fie ridicîndu-și (cu greu) capul, fie clipind din ochi. (2) Tot cronicile menționează că Peithon, Attalos, Demophon, Peucestas, Cleomenes, Menidas și Seleucos s-au culcat într-o noapte în templul lui Sarapis, ca să afle de la zeu dacă nu i-ar prinde bine lui Alexandru să fie adus în acest templu ca un simplu pelerin, pentru ca zeul să-l vindece. Or, după cronici, zeul le-ar fi trimis vorbă într-un fel oarecare să nu-l aducă pe

Alexandru în templu, fiind mai bine pentru el să rămînă unde se află.

(3) Ei îi comunicară lui Alexandru voia zeului, și curînd după aceea Alexandru își dădu duhul (probabil că la asta se referea acel „mai bine"). Atît cartea lui Aristobul cît și a lui Ptolemeu se opresc aci; în schimb în cîteva cărți am găsit scris că, întrebat de intimi cine avea să-i urmeze la tron, Alexandru le-a răspuns: „Cel mai capabil"; dar după alți autori, el ar fi adăugat că „vede cu ochii marea întrecere funerară ce va avea loc la moartea sa"[65].

CAPITOLUL 27

Am mai citit multe alte lucruri despre moartea lui Alexandru: de pildă, că Antipatros i-ar fi trimis niște otravă și că aceasta l-ar fi ucis pe Alexandru; că lui Antipatros otrava i-o preparase Aristotel[66], pe care moartea lui Callisthenes îl făcuse să-i fie frică de Alexandru; în sfîrșit că otrava fusese adusă de Cassandros, fiul lui Antipatros și — după unii — ascunsă în acest scop în copita unui măgar. (2) Versiunea adaugă că Iollas, fratele mai mic al lui Cassandros, i-ar fi dat lui Alexandru otrava; Iollas era paharnicul regelui, care îl supărase cumplit puțin timp înaintea morții. Alții scriu că și Medios, care se iubea cu Iollas, a fost amestecat în complot, întrucît el îl trăsese pe Alexandru la chef și că, de altfel, după ce-și golise cupa. Alexandru simțise dureri atît de vii că trebuise să renunțe la chef[67].

(3) Cineva a avut chiar îndrăzneala de a scrie că în clipa în care și-a dat seama că i se apropie sfîrșitul, Alexandru s-a dus pe malul Eufratului și s-a aruncat în apa fluviului, pentru ca dispariția lui neașteptată să facă mai verosimilă pe viitor tradiția despre originea lui divină și despre înălțarea lui la cer. Același autor mai scrie că Roxana, soția lui, încercase să-i aținâ calea,

dîndu-și seama ce are de gînd să facă, dar că Alexandru îi strigase, gemînd, să-și stăpînească invidia pe care i-o provoca gloria ce-l așteaptă de aci încolo, ca viitor și adevărat zeu.

Eu unul am găsit cu cale să amintesc toate aceste versiuni nu pentru că le-aș fi găsit bune de crezare, ci numai că să nu se poată spune că n-am știut nimic de existența lor.

CAPITOLUL 28

Alexandru a murit în anii celei de-a o sută paisprezecea olimpiade, în timpul arhontatului lui Hegesias la Atena[68], la vîrsta de 32 de ani și opt luni (după Aristobul). A domnit timp de doisprezece ani și opt luni. Era un bărbat cu o statură foarte frumoasă, foarte viguros, foarte ager și îndrăzneț ca nimeni altul; căuta cu patimă orice prilej de slavă și se avînta nebunește în mijlocul primejdiei. Își îndeplinea îndatoririle religioase cu cea mai mare grijă. (2) Nu era un om stăpînit de patimi; singurul lucru care îi făcea imensă plăcere era lauda. Era înzestrat cu o clarviziune extraordinară, chiar în situații încîlcite, iar cînd avea toate datele unei situații, știa întotdeauna să aleagă soluția cea mai bună. Se pricepea de minune să-și rînduiască oastea [în formația cea mai potrivită], să o înzestreze cu arme și cu echipament. Și mai avea darul de a ști cum să-și îmbărbăteze oamenii, umplîndu-le cugetele de nădejde și spulberînd frica din ei, în momentele grele, prin exemplul propriei sale îndrăzneli.

În toate aceste privințe era neîntrecut. (3) Și se mai avînta cu o nemaipomenită îndrăzneală în situațiile cele mai nesigure: de pildă, cînd trebuia să-și ia dușmanul prin surprindere, Alexandru ajungea stăpîn pe situație mai înainte ca vreunul din oamenii săi să fi avut cînd să se întrebe ce întorsătură vor lua lucrurile. Își ținea întotdeauna cuvîntul dat, indiferent dacă era

vorba de o simplă făgăduială sau dacă era vorba de o înțelegere scrisă; și își lua toate măsurile de prevedere ca să nu poată fi prins în ițele iubitorilor de intrigi. Și nu-i plăcea să cheltuiască mult pentru propria lui plăcere; în schimb, cînd era vorba de un prieten, nu se uita niciodată la bani.

CAPITOLUL 29

Alexandru a făcut uneori greșeli, cîteodată din cauza firii sale impulsive, alteori sub imperiul mîniei, sau cînd a adoptat fără nici o măsură modul de viață al orientalilor; dar toate acestea îmi par lipsite de importanță, dacă ne gîndim bine la vîrsta lui atît de tînără, la șirul neîntrerupt al succeselor lui și la oamenii de care era înconjurat, oameni din categoria celor care, pentru a-și face jocul, sînt și vor fi întotdeauna un blestem la [curtea unui] rege. De altminteri, Alexandru este, după știința mea, singurul rege din vechime care a fost în stare să aibă remușcări pentru greșelile lui — și acest lucru numai datorită caracterului său nobil; (2) pentru că atunci cînd își dau seama că au greșit, majoritatea oamenilor comit eroarea de a vedea, ca singură soluție, acoperirea greșelii; or, asta îi face să caute tot felul de scuze din care să reiasă că au făcut totuși bine. După mine, singura soluție de a scăpa, cu adevărat, de povara unei greșeli stă în a o mărturisi și a-ți dovedi părerea de rău în văzul tuturor. Fapt este că un om care a avut de suferit pe nedrept uită mai iute de necaz cînd cel ce l-a nedreptățit recunoaște că nu s-a purtat cum trebuie; iar acestuia îi rămîne nădejdea că părerea de rău pentru cele făcute, odată mărturisită, îl va feri pe viitor de asemenea greșeală.

(3) Alexandru socotea, ce e drept, că se trage dintr-un zeu. Totuși nici acest lucru nu-mi pare de neiertat, pentru că văd în el mai degrabă un artificiu menit să-i confere mai multă autoritate față de supuși[69]. În orice

caz, după mine, Alexandru a fost un rege tot atît de mare ca și Minos, Aiax ori Radamante[70]; și să nu uităm că în vechime oamenii nu s-au sfiit să-i socoată pe aceștia coborîtori din Zeus, fără ca faptul să le știrbească ceva din renume. La fel cu Teseu, socotit că s-ar trage din Poseidon, și cu Ion[71] — din Apolo. (4) Sincer vorbind, chiar faptul că adoptase moda perșilor îmi pare mai degrabă un șiretlic menit să-i facă pe barbari să creadă că regele nu le este chiar atît de străin, și o armă împotriva violenței și înfumurării macedonenilor. Același motiv cred că l-a determinat să introducă în unitățile lor pe perșii melofori, iar în unitățile de elită pe cei de rang.

Iar dacă lua parte la chefuri — și dacă ședea pînă tîrziu, lucrul acesta nu se datorează faptului că-i plăcea să bea (Alexandru nu bea niciodată mult vin), ci o făcea mai degrabă din camaraderie față de intimii săi.

CAPITOLUL 30

De vei vrea, cititorule, să-i cauți cusururi lui Alexandru, nu te lega numai de ce vei găsi rău la el, ci adună mai întîi la un loc tot [ce vei fi aflat], apoi gîndește-te bine cine ești și ce ai însemnat tu pe această lume, și ai să vezi atunci ce mare om a fost Alexandru și de ce strălucită soartă a avut el parte. Și vezi că a domnit peste două[72] continente — faptul nu poate fi contestat — și că a făcut să i se știe numele pînă la capătul pămîntului. Tu îi cauți cusururi, dar ești mai mărunt decît el, te zbați într-o viață mărunță și n-ai să izbutești niciodată să faci ce a izbutit el să facă.

(2) Eu cred că în anii lui Alexandru n-a existat nici un popor, nici o cetate, ba nici un singur om care să nu fi auzit de numele lui. De aceea îmi vine aproape și mie a crede că un om atît de osebit de ceilalți oameni n-a putut veni pe lume fără ca zeii să aibă vreun

amestec în aceasta. Nu mai spun că după tradiție au existat nenumărate oracole vestitoare ale morții lui Alexandru și că numeroase persoane au avut fie vedenii, fie visuri prevestitoare [ale sfîrșitului său]; în plus, renumele său și amintirea persoanei sale sînt cu totul neobișnuite pentru un om. (Trebuie să spun că și astăzi, după atîta trecere de timp, macedonenii mai au parte de oracole în care li se vorbește despre marile lui calități.)

(3) Drept este că și eu i-am găsit din cînd în cînd cusururi lui Alexandru, în timp ce-i scriam cronica, totuși nu mă voi da niciodată în lături să-l admir; iar dacă l-am criticat, am făcut-o numai ca să dau glas sincerității și ca să arăt oamenilor calea cea bună.

Aceasta m-a și îndemnat să scriu, cu voia zeilor[73], cartea de față.

NOTE

CARTEA I

[1] Ptolemeu, fiul lui Lagos și al Arsinoei, macedonean din Eordeea, membru al suitei lui Alexandru. A participat de la început la expediție, fără a avea însă sarcini militare prea importante. Din 330 î.e.n., o dată cu numirea sa în garda personală a regelui, primește cele mai înalte demnități militare, fiind unul din conducătorii armatei în timpul campaniei din Bactria, Sogdiana și mai ales din India. În 324 î.e.n. se căsătorește cu Artacama, fiica lui Artabazos. După moartea lui Alexandru, devine regele Egiptului, întemeietor al dinastiei Lagizilor. Pentru date în plus asupra vieții sale, în vremea lui Alexandru, cf. H. Berve, *Das Alexanderreich auf prosopografischer Grundlage*, II, München, 1926, nr. 668. În legătură cu opera sa istorică cf. *Introducere*, pp. 24—25.

[2] Aristobul, fiul lui Aristobul, originar din Cassandreia, în Peninsula Calcidică, l-a însoțit pe Alexandru în expediție, în calitate de istoric; cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr, 121. În legătură cu opera sa, cf. *Introducere*, p. 25.

[3] Arrianus se va dovedi, în cursul narațiunii sale, consecvent cu acest principiu, ceea ce face din el un istoric de prima mînă.

(1) [4] Filip II, fiul lui Amyntas, tatăl lui Alexandru, a fost asasinat de un oarecare Pausanias. Arhontatul lui Pythodemos cade în anul 336 î.e.n.

[5] Alexandru, născut în 356, avea la această dată exact 20 de ani.

[6] Mai precis la Corint, importantă cetate în nord-vestul Peloponesului (peninsula din sudul Greciei, legată de partea continentală prin istmul de Corint).

[7] E vorba de liga de la Corint, reuniunea întregii Elade împotriva perșilor, creată de Filip II, care, simțind nevoia acută a sprijinului grecesc în tendințele sale expansioniste, îi stimula la luptă, agitînd lozinca răzbunării ultragiilor provocate Greciei în 490—480 î.e.n. Ca documente: Dittenberger, *Sylloge Inscriptionum Graecarum*, vol. I. ed. III, nr. 260;

Diodor, *Bibliotheca historica,* XVI, 89. Cf. și H. Berve, *op. cit.,* I, München, 1926, p. 228; A. B. Ranovici, *Elenismul și rolul său istoric,* București, 1953, p. 58 și urm.

[8] În anul 338 î.e.n., cu care prilej s-a înființat liga.

[9] Pentru o detaliată expunere a conflictului macedo-persan, care data încă din vremea lui Filip, cf. Diodor, XVII, 5—7.

[10] În acest moment Atena a agitat, sub impulsul partidei antimacedonene, condusă de Demostene, toate cetățile grecești; cf. Diodor, XVII, 3.

[11] Tribalii, popor tracic, care locuia în sudul Dunării în preajma rîului Oescus (Isker).

[12] Ilirii, grup de populații din nord-vestul Peninsulei Balcanice (aproximativ Iugoslavia și Albania).

[13] Amphipolis (azi Neohori), oraș în nordul Peninsulei Calcidice, la gura fluviului Strymon (Struma).

[14] Tracii autonomi, triburi de munte care-și menținеau independența, spre deosebire de cele din șes.

[15] Philippi, oraș în Macedonia, la granița cu Tracia. Se numea *Crenides,* dar Filip i-a dat numele său după ce l-a cucerit în 358 î.e.n.

[16] Orbelos (azi Pirin), munți situați între Macedonia și Tracia.

[17] Nestos (azi Mesta), fluviu între Macedonia și Tracia, care se varsă în Marea Egee.

[18] Haemus, azi Munții Balcani (Bulgaria).

[19] Păstori, ἔμποροι și nu ἐμπόριοι, așa cum greșit a apărut în unele manuscrise, ceea ce ar duce la lectura inacceptabilă de „negustori".

[20] Probabil actualul pas Șipca.

[21] Pentru o expunere completă asupra organizării armatei lui Alexandru, în general, cf. H. Berve, *op. cit.,* I, p. 103 și urm.

[22] Agrianii, populație de origine tracă, locuiau aproximativ în vestul actualei Bulgarii, la nord de Macedonia. O subunitate din infanteria lui Alexandru, numărînd circa 1 000 de oameni, va fi formată din acești agriani.

[23] Istros, vechiul nume de origine tracă al Dunării. Actuala denumire provine probabil tot dintr-un toponim tracic, neatestat încă, *Donaris.*

[24] După acest conflict, Syrmos, care i-a trimis apoi daruri lui Alexandru, va fi lăsat de acesta ca rege aliat. Un contingent de 2 500 de tribali va participa la campania lui Alexandru.

[25] Propoziția pare adăugată ulterior de un copist sau adnotator ignorant, așa cum a dovedit-o V. Pârvan, *Getica,* București, 1926, p. 44 și urm. *Peuce* e plasată de toți scriitorii antici în Delta Dunării. Grețita interpolație din textul lui Arrianus a produs multe neînțelegeri în localizarea expediției lui Alexandru, care, avînd ca țintă pe tribali, nu a putut avea loc decît în jurul gurii Iskerului. De altfel, lui V. Pârvan îi datorăm cea mai justă interpretare a părții din cartea I referitoare la campania danubiană a lui Alexandru.

[26] Philotas, cel mai în vîrstă fiu al lui Parmenion, prieten din copilărie cu Alexandru, una din cele mai impunătoare figuri ale campaniei. La început a condus o parte a cavaleriei *hetairilor,* apoi, o dată cu trecerea în Asia, întreaga cavalerie, în care calitate participă la luptele de la Granicos, Issos și Gaugamela. În 330 î.e.n. are loc conflictul dintre Alexandru și Philotas; acesta, complotînd împotriva regelui, este judecat și apoi executat; cf. H. Berve, *op. cit.,* II, nr. 802.

[27] Heraclides a mai participat și la bătălia de la Gaugamela, în aceeași calitate.

[28] Sopolis, fiul lui Hermodoros, tatăl pajului Hermolaos. După asasinarea fiului său, cu ocazia unei misiuni în Macedonia, va fugi din armata lui Alexandru.

[29] În cavaleria lui Alexandru apar mai multe unități. Două din acestea sînt cea a bottienilor, populație din Macedonia, și cea a amphipolitanilor, greci și traci din teritoriul cetății Amphipolis.

(3) [30] Este cunoscut faptul că astăzi nu există decît trei guri. Pentru toată discuția, cf. D. M. Pippidi, *Contribuții la istoria veche a Romîniei,* București, 1958, p. 179 și urm.

[31] Configurația etnică prezentată de Arrianus în aceste ultime paragrafe este evident din vremea sa (sec. al III-lea e.n.), iar nu din aceea a lui Alexandru.

[32] Bizanț, important oraș doric, pe Bosfor, în Tracia, azi Istanbul.

[33] Geții, o importantă populație din cele de origine nord-tracă. Locuiau între Carpați, Balcani și țărmurile Pontului Euxin. Este posibil ca traversarea fluviului să se fi făcut în dreptul importantei așezări getice de la Zimnicea, cf. V. Pârvan, *op. cit.*, p. 46, dar și alte localități similare de pe malul stîng, muntean sau oltean, al Dunării pot fi luate în considerație.

[34] Unii au căutat să explice succesele lui Alexandru prin îndrăzneala sa nemaiîntîlnită, care, ca în cazul de față, a dus la multe acțiuni inutile. Pentru o opinie contrară, cf. U. Wilcken, *Alexandre le Grand*, Paris, 1933 (traducere franceză), p. 76.

(4) [35] Nicanor, fiul lui Parmenion, fratele lui Philotas.

[36] Avantajul falangei consta tocmai în mobilitate. Prin dispunerea ei în coloane mai adînci sau mai scurte se putea obține exact formația adecvată locului și condițiilor de luptă.

[37] Meleagru, fiul lui Neoptolemos, membru al suitei lui Alexandru, conducător al unei unități de infanterie.

[38] Filip, fiul lui Amyntas, conducătorul unei unități de infanterie. A nu se confunda cu regele Filip II, care era tot fiul unui Amyntas (al III-lea, regele Macedoniei).

[39] H. Berve, *op. cit.*, I, p. 85, alcătuiește o listă a tuturor divinităților cărora Alexandru le-a adus sacrificii în timpul campaniei sale. Lui Heracle i s-a închinat deoarece îl considera strămoșul familiei sale.

[40] Istros, conceput, desigur, ca divinitate. Pe unele monede ale orașelor grecești de pe coasta de vest a Mării Negre apare chipul zeului fluvial, cf. B. Pick, *Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, I, Berlin, 1898, de exemplu nr. 468 (Histria).

[41] Golful Ionic era numele pe care grecii îl dădeau Mării Adriatice în întregime.

[42] Este cea mai veche mențiune despre prezența celților în Balcani, Marea invazie celtică va avea însă loc mai tîrziu, în anul 279 î.e.n., în urma căreia o ramură a lor va rămîne aproape un secol în Balcani, sub forma regatului din Tylis.

(5) [43] Peonii, populație compusă din elemente ilirice și trace de pe teritoriul Macedoniei, pe cursul superior al Vardarului

(Axios); ca și agrianii, constituiau o formație militară străină, numărînd peste 200 de călăreți, în armata lui Alexandru.

[44] Taulantienii, trib iliric, locuind pe teritoriul actualei Albania.

[45] Autariații, trib iliric (locuind în sudul actualei Iugoslavia).

[46] Cynane, fiica lui Filip II și a ilirienei Audata, căsătorită cu Amyntas. Moare asasinată în 316 î.e.n.

[47] Pella, lîngă actualul Aghii-Apostoli, la vest de Vardar, capitala Macedoniei.

[48] Erigon, azi Cerna, afluent al Vardarului, în nordul Macedoniei.

[49] Pelion, importantă cetate întărită, aflată între Macedonia și Iliria.

[50] Perdiccas, fiul lui Orontes, înrudit cu familia regală macedoneană, a luptat și sub Filip. În campania lui Alexandru a deținut, rînd pe rînd, funcții de conducător de unitate, membru al gărzii personale regale, comandant, temporar, al întregii infanterii. După moartea lui Hephaistion a primit comanda întregii cavalerii. Deținea și funcția de șef, neoficial, al cancelariei regale. În preajma morții lui Alexandru devenise unul din intimii acestuia. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 627.

[51] Coinos, fiul lui Polemocrates, ginerele lui Parmenion, membru în suita lui Alexandru, conducătorul unei unități de infanteriști; a participat în această calitate (cu unele sarcini excepționale) la toată expediția pînă în 326 î.e.n., cînd moare, la scurt timp după ce s-a opus înaintării în India. Cf. H. Berve, *op. cit.* II, nr. 439.

(7) [52] Revolta împotriva lui Alexandru a avut, în fapt, proporții mult mai mari. Aurul regelui persan a jucat, pare-se, un rol important în această acțiune. Cf. Diodor, XVII, 3 și Iustinus, *Historiae Philippicae ex Trogo Pompeio*, XI, 2.

[53] Teba, principala cetate a Beoției (azi Thive), locul de staționare a unei garnizoane macedonene încă din vremea lui Filip II.

[54] Ceea ce avea într-adevăr să se și întîmple.

[55] Eordeea, ținut din centrul Macedoniei.

[56] Elimiotida, ținut din sudul Macedoniei, la nord de Tesalia.

[57] Stymphaia și Paravaia, ținuturi în munții Pindului.
[58] Pelinna, cetate neidentificată din nord-vestul Tesaliei.
[59] Cheile, adică porțile; e vorba de strîmtoarea Termopile.
[60] Onchestos, cetate din Beoția (azi Mazaraki), la vest de Teba.
[61] Antipatros, fiul lui Iolaos, tatăl lui Cassandros, Iolaos, Nicanor, Pleistarchos, Filip și Alexarchos. A deținut în timpul expediției lui Alexandru funcția de strateg al Europei, în fapt supravegherea părții europene a imperiului lui Alexandru. Este una din cele mai importante figuri ale statului macedonean, experimentat comandant de armată. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 94.
[62] Alexandru, fiul lui Aeropos din neamul Lynceștilor, căsătorit cu fiica lui Antipatros. Este omorît în 330 î.e.n. în urma unor bănuieli.
[63] Iolaos, erou legendar, tovarăș al lui Heracle.
[64] Pentru o poziție diferită în aprecierea atitudinii tebanilor, cf. Plutarh, *Alexandros*, 11 și Diodor XVII, 13.
[65] Eleutherai (azi Ghiftokastro), cetate la frontiera dintre Beoția și Atica.
[66] Confederația beoțiană era compusă din focidieni, plateieni, orhomenieni, thespieni și, natural, tebani.
(8) [67] Ampheion, fiul lui Zeus, fondatorul mitic al Tebei.
[68] Plutarh, *Alex.*, 11, cifrează pierderile tebanilor la 60 000 de oameni. Diodor, XVII, 14, dă cifra de 6 000 morți și peste 30 000 de prizonieri.
[69] Focidieni, locuitori ai Focidei, ținut în Grecia centrală, la vest de Beoția.
[70] Plateieni, locuitori ai Plateei, cetate din Beoția (azi Paleokastro).
(9) [71] E vorba de dezastruoasa înfrîngere suferită de atenieni, a căror flotă condusă de Lamachos și Nicias a fost distrusă în 413 î.e.n. lîngă Siracuza.
[72] E vorba tot de războiul peloponesiac (431—404 î.e.n.).
[73] Aigospotamoi, bătălia decisivă care a pus capăt războiului peloponesiac și în care spartanul Lisandros a nimicit flota atenianâ.
[74] Pentru toate aceste evenimente, vezi *Istoria războiului peloponesiac* a lui Tucidide.

[75] Bătăliile de la Leuctra și Mantineia au avut loc în anii 376 și respectiv 362 î.e.n., în care Epaminonda, vestit general teban, i-a înfrînt pe spartani.
[76] Arcadieni, locuitori ai Arcadiei, regiune din centrul Peloponesului.
[77] Toate evenimentele schițate în acest paragraf au avut loc de asemenea în perioada războiului peloponesiac.
[78] Războaiele medice din 490—480 î.e.n., cînd tebanii s-au alăturat perșilor.
[79] E vorba de pacea din 404 î.e.n., cînd, în urma victoriei spartane, s-a hotărît distrugerea zidurilor Atenei.
[80] Aliații lui Alexandru, mai exact o parte din participanții la congresul de la Corint (336 î.e.n.), și anume — după cum s-a mai spus — membrii ligii beoțiene.
[81] Cadmeia, acropolea Tebei.
[82] Iustin XI, 3, plasează acest consiliu — precum și hotărîrea aliaților de a rade Teba de pe suprafața pămîntului — înaintea luptei, în timp ce Diodor, XVII, 14, este de acord cu Arrianus, oferindu-ne chiar textul decretului prin care se hotăra distrugerea Tebei.
[83] Legătura ospitalității este unul din cele mai trainice obiceiuri din antichitate, legiferată chiar prin celebra instituție a *proxeniei*.
[84] Pindar, cel mai mare poet liric grec, autor a mai multor cicluri de ode triumfale, originar din Teba (522—442 î.e.n.).
[85] Orchomenos, cetate din Beoția, lîngă actualul Skripu.
(10) [86] Eleeni, locuitori ai Elidei, regiune în nord-vestul Peloponesului, avînd capitală orașul Elis, azi Paleopoli.
[87] Etolieni, locuitori ai Etoliei, regiune din sud-vestul Greciei centrale.
[88] Misterele eleusine se celebrau anual în luna septembrie în cinstea Demetrei, la Eleusis (azi Lefsina) în apropierea Atenei.
[89] Demades, renumit orator atenian filomacedonean, inițiator a mai multor solii la Alexandru, în urma cărora a obținut iertarea fruntașilor partidei antimacedonene. În 324 î.e.n. propune divinizarea lui Alexandru, deși pînă la urmă se

pare că a fost amestecat în procesul lui Harpalos; cf. Cartea VI, nota, 44.

90 Remarcă cu atît mai judicioasă cu cît atenienii nu fuseseră, pare-se, de loc străini de revolta tebană.

91 Se surprinde, în general, la Alexandru o constantă simpatie față de Atena, cauzată atît de educația filo-elenă primită de la Aristotel, celebrul filozof, cît și de puternica impresie pe care trebuie s-o fi produs asupra sa cetatea cu ocazia unicei vizite a acestuia după lupta de la Chaironeia (338 î.e.n.). De data aceasta par însă să fi intervenit serioase motive politice, între altele necesitatea de a avea de partea sa flota ateniană. Cf. U. Wilcken, *op. cit.*, p. 82.

92 Capii partidei antimacedonene. Pentru activitatea lor, atît cît interesează perioada lui Alexandru, cf. H. Berve, *op. cit.*, II, în ordine nr. 263, 477, 762, 650, 819, 823, 329, 281 și 537. Pentru primul din ei, cel mai mare orator al antichității, cf. A. Schaefer, *Demosthenes und seine Zeit*, Leipzig, 1887.

93 Cf. Cartea I, nota 10 și 90.

94 Iustin, XI, 4, vorbește de mai mulți generali atenieni care s-au exilat la Darius, dar Diodor, XVII, 15, susține că în urma discursului lui Demades nici unul nu a fost nevoit să se exileze.

95 Darius III, Codomanus, fiul lui Arsanes, membru pe linie colaterală al dinastiei Ahemenizilor, ajunge la tronul Persiei în 336 î.e.n., cu ajutorul eunucului Bagoas, prin înlăturarea lui Artaxerxes Ochos. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 244.

(11) 96 În acest moment, Diodor, XVII, 4, plasează convocarea ligii corintice pentru a doua oară de către Alexandru, devenit acum conducător al elenilor împotriva perșilor; cf. Cartea I, nota 7.

97 Archelaos, celebru rege al Macedoniei (413—399 î.e.n.), unul dintre principalii promotori ai elenizării țării sale. În cinstea sa, Euripide, în calitate de oaspete, i-a și compus o tragedie care îi purta numele, astăzi pierdută.

98 Aigai, localitate în Macedonia, vechea capitală a Macedoniei, numită mai tîrziu Edessa (azi Vodena). Jocurile olimpice care se țineau în mod normal la Olimpia, în Elida, se celebrau mai întîi anual, apoi din patru în patru ani, regularitate care a permis istoricilor să calculeze timpul după aceste intervale, numite olimpiade.

99 Aristandros din Telmissos, ghicitor și vizionar, l-a însoțit pe Alexandru în expediție pînă în momentul omorîrii lui Cleitos.

100 În general cifrele concordă. Doar Plutarh, *De fortuna Alexandri*, I, 3, dă cifra de 43 000 de pedestrași, iar Diodor XVII, 17, spune 4 500 călăreți; în ceea ce privește ajutorul acordat de liga corintică la plecarea în Asia, cf. U. Kahrstedt, *Das athenische Kontingent zum Alexanderzuge*, „Hermes", 71/1936, p. 120 și urm.; în legătură cu resursele financiare — după unii el ar fi plecat chiar dator în expediție — cf. Plutarh, *Alex.*, 15. A. Andreades, *Les finances de guerre d'Alexandre le Grand*, în „Annales d'hist. econ. et sociale", 15 iulie, 1929, p. 321 și urm.

101 Strymon, azi rîul Struma.

102 Toate denumirile geografice de aici se înșiruie pe coasta de nord a Mării Egee. Cetatea Sestos constituia punctul terminus al traversării Europei. Pe celălalt mal se afla Abydos.

103 Parmenion, fiul lui Philotas, tatăl lui Philotas, Nicanor, Hector, mare general al lui Filip și apoi al lui Alexandru; a deținut rolul de al doilea comandant general, după Alexandru, colaborarea lor dovedindu-se deosebit de fructuoasă. A participat la marile bătălii de la Granicos, Issos și Gaugamela, conducînd de preferință aripa stîngă a armatei. În 330 î.e.n., stabilit la Ecbatana ca supraveghetor al tezaurului regal, este omorît de oamenii lui Alexandru în urma procesului lui Philotas, fiul său. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 606.

104 Helespont, azi Dardanele.

105 Neoptolemos, fiul lui Ahile, strămoșul legendar al lui Alexandru, după mamă. După tată, el ar fi fost descendent din Heracles. Pentru influența acestei presupuse origini divine asupra mentalității lui Alexandru, cf. U. Wilcken, *op. cit.*, p. 61 și urm. *Zeus Herkeios* era protectorul căminului.

(12) 106 Menoitios, de origine grec din Ilion (Troia).

[107] Textul prezintă în acest loc o lacună.

[108] Hephaistion, fiul lui Amyntor din Pella, prieten cu Alexandru din copilărie. A participat la întreaga campanie, deținînd cele mai înalte funcții (membru în garda personală a regelui, comandant al gărzilor, apoi, după omorîrea lui Philotas, comandant al cavaleriei). Legat printr-o trainică prietenie de Alexandru — adeseori tendențios comentată — fiind bolnav, moare în anul 324 î.e.n., după ce se căsătorise, ca și Alexandru, cu o fiică a lui Darius (la Susa în 324); cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 357.

[109] Hieron, Gelon și Theron, tirani din Sicilia, preaslăviți în celebrele sale ode triumfale de către Pindar.

[110] Pentru toate datele din acest paragraf, cf. Xenofon, *Anabasis*, Editura Științifică, București, 1964 (traducere și studiu introductiv de M. Marinescu-Himu).

[111] Despre Arrianus, vezi în *Introducere*, pp. 10—12.

[112] Toate aceste acțiuni au loc în nord-vestul Asiei Mici, în apropierea strîmtorii Helespont.

[113] Amyntas, fiul lui Arrhabaios, fratele lui Alexandru Lyncestis, servea în garda regală.

[114] Socrate al lui Sathon; după 330/1 î.e.n. nu se mai știe nimic depre el.

[115] Arsames, satrapul Ciliciei, moare la Issos în 333 î.e.n.

[116] Rheomithres, Petines, Niphates, toți trei strategi persani.

[117] Spithridates participă la bătălia de la Granicos în fruntea cavaleriei hyrcane, luptă în care-și va găsi sfîrșitul.

[118] Lidia, satrapie în sudul Frigiei helespontine.

[119] Ionia, o subdiviziune a satrapiei Lidia. Pentru organizarea administrativă a Persiei sub Darius III și, apoi, sub Alexandru, cf. H. Berve, *op. cit.*, I, p. 253 și urm.

[120] Arsites se va sinucide după bătălia de la Granicos.

[121] Frigia helespontină, satrapie în nord-vestul Asiei Mici.

[122] Zeleia, cetate în sudul Mării de Marmara (azi Sarikioi).

[123] Memnon din Rodos, șeful mercenarilor greci aflați în slujba lui Darius, din 334 î.e.n. comandantul suprem al armatei lui Darius. Moare în 333. A fost unul dintre cei mai mari strategi ai vremii sale. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 497.

(13) [124] Granicos (azi Kogaceai), mic rîu care izvorăște din muntele Kanadag (în antichitate *Ida*) și se varsă în Marea de Marmara.

[125] Hegelochos, fiul lui Hippostratos, macedonean. A deținut, rînd pe rînd, funcțiile de comandant al cavaleriei ușoare la Granicos, comandant al flotei formate în 333 î.e.n., care a luptat pentru cucerirea insulelor din Marea Egee ocupate de perși, post în care a ajuns celebru, pentru ca la Gaugamela să conducă o unitate a cavaleriei. După aceea, la scurt timp, moare. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 341.

(14) [126] Este, în fapt, celebra tactică a frontului oblic perfecționată de Filip II și care consta în atacul uneia din cele două extreme (de obicei dreapta), care executa o mișcare de învăluire. În acest timp falanga își putea desfășura în voie atacul. Pentru desfășurarea celor trei mari bătălii de la Granicos, Issos și Gaugamela, cf. J. Kromayer, *Antike Schlachtfelder*, IV, 1924—31, Berlin, p. 345 și urm.

[127] Crateros, fiul lui Alexandru, macedonean, unul dintre membrii suitei lui Alexandru; la început a condus o unitate de pedestrași, în care calitate a participat la cele trei mari bătălii din Asia. Are după aceasta și o serie de alte sarcini excepționale, printre care menționăm drumul de la Indus pînă în Carmania, unde s-a întîlnit cu Alexandru în 325 î.e.n. Devenind, după moartea lui Parmenion, unul dintre cei mai buni comandanți ai lui Alexandru, se căsătorește la Susa (324) cu Amastris, nepoata lui Darius. Moare în 321. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 327.

[128] Cavaleria tesaliană, aflată în armata lui Alexandru ca urmare a recunoașterii acestuia drept conducător al ligii tesaliene, număra aproximativ 1 200 de oameni.

[129] Calas, fiul lui Harpalos, satrap al Frigiei Mici din 334 pînă în 327 î.e.n., cînd moare.

[130] Cavaleria aliată, formată în special din greci, care număra aproximativ 1 000 de oameni.

[131] Filip, fiul lui Menelau, macedonean, a deținut, rînd pe rînd, funcțiile de comandant al cavaleriei aliate la Granicos, al cavaleriei tesaliene la Issos și Gaugamela și, în fine, al mercenarilor călăreți în campania din Bactria.

(15) [132] Demaratos din Corint, vechi prieten al casei regale macedonene, făcea parte din suita lui Alexandru din timpul expediției. La moartea sa, în timpul expediției din India, Alexandru i-a adus onoruri deosebite.

[133] Roisaces, fost satrap al Ioniei și al Lidiei.

[134] Cleitos al lui Dropidas, supranumit și cel Negru, (spre deosebire de un alt Cleitos, cel Alb) macedonean, a luptat și sub Filip. În calitate de conducător al escadronului regal de elită, apoi al unei unități de cavalerie, a participat la toate bătăliile pînă în 327 î.e.n., cînd este omorît de Alexandru, cu toate că pînă atunci îi legase o strînsă prietenie. A fost una din cele mai valoroase figuri ale armatei macedonene. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 427.

(16) [135] Cappadocieni, locuitori ai Cappadociei, satrapie în nordul Asiei Mici.

[136] Mithridates, conducătorul cavaleriei persane.

[137] Lisip, celebru sculptor din Siciona. Cf. Cartea I, nota 170.

[138] Diodor, XVII, 21, cifrează pierderile perșilor la 12 000, Plutarh, *Alex.*, 16, la 22 500 (macedoneni doar 34), iar Q. Curtius Rufus, *De rebus gestis Alexandri Magni*, III, 11, la 110 000, în timp ce macedonenii n-ar fi pierdut decît 450.

[139] Se reține faptul că spartanii au fost singurii care nu au participat la congresul de la Corint din 336 î.e.n.

[140] Scrisoarea lui Alexandru este interpretată de H. Bengtson, *Griechische Geschichte*, ed. II, München, 1960, p. 329, doar ca o propagandă panelenică, căci numirea lui Calas, ca satrap al Frigiei Mici, dovedește clar intenția lui Alexandru de a se substitui regelui persan, urmînd aceeași organizare.

(17) [141] Arsites, fostul satrap al Frigiei Mici.

[142] Daskylion (azi Eskilkioi), oraș în Asia Mică, pe coasta Propontidei, capitala Frigiei Mici.

[143] Sardes, capitala satrapiei Lidia (azi Sart).

[144] Mithrenes a funcționat apoi, sub Alexandru, ca satrap, de formă, al Armeniei.

[145] Ca documente care să confirme această afirmație, cf. Dittenberger, *Orientis Graeci Inscriptiones Selectae*, ed. 1960,

nr. 1 și Diodor, XVII, 24. Despre ce a însemnat ținerea vechilor legi și libertatea orașelor grecești, cf. A. B. Ranovici, *op. cit.*, p. 55 și urm. și mai de curînd G. Tibiletti, *Alessandro e la liberazione delle città d'Assia Minore* în „Athenaeum", N. S., 32/1954, p. 3 și urm. (unde se citează și bibliografia anterioară). Se pare că prima din ele viza menținerea unei relative liniști a ținuturilor ocupate, cea de-a doua era conformă cu poziția lui Alexandru de hegemon al ligii corintice, în numele căreia pornise, fie și formal, războiul. Cum a evoluat mai apoi sensul acestor două acțiuni se va vedea din însăși relatarea lui Arrianus. Plutarh, *Alex.*, 17, de exemplu, se exprimă mai clar „Le-a cucerit și pe acestea cu forța și a subjugat toate cetățile din jurul lor".

[146] Gestul semnifica intenția lui Alexandru de a introduce în Orient civilizația greacă.

[147] Asandros, fiul lui Philotas, fratele lui Parmenion, va deține această funcție pînă la uciderea fratelui său (330 î.e.n.).

[148] Argieni, locuitori din Argolida. În acest caz este vorba de cavaleria aliată lui Alexandru prin clauzele congresului de la Corint.

[149] Mercenarii în slujba persană.

[150] Efes, importantă cetate din Asia Mică pe țărmul Egeei, la gura fluviului Caystros, lîngă actualul Aiaslîk.

[151] Amyntas, fiul lui Antiochos, după această fugă, va activa un timp în armata lui Darius, pînă cînd va muri în Egipt.

[152] Măsura luată nu trebuie să inducă în eroare. Oligarhia era în general filo-persană, ceea ce l-a determinat pe Alexandru s-o răstoarne în fiecare cetate; cf. *Syll* I. ed. III. nr. 283 (anul 332 î.e.n.). Pentru instaurarea unor regimuri democratice în orașele Asiei Mici, cf. Cartea I, nota 144.

(18) [153] Magnesia pe Meandru, cetate la sud de Efes, lîngă actualul Inekbazar.

[154] Tralles, cetate la est de Efes, lîngă actualul Aidin.

[155] Strabo, *Geographica*, XIV, 641, susține că Alexandru ar fi dorit ca pe celebrul templu al Artemidei din Efes să fie săpat numele său, ceea ce efesienii au respins.

[156] Călărețiі traci, deosebiți de peoni și agriani, numărau 700 de oameni.

[157] Milet, mare cetate grecească din Asia Mică, în Ionia, pe coasta egeică, azi Kalabak-Tepe.

[158] Flota comandată de Nicanor număra 160 de corăbii, constituind, la această dată, baza flotei lui Alexandru.

[159] Relatarea lui Arrianus notează cu conștiinciozitate aceste prevestiri. Se pare că, într-adevăr, Alexandru, avînd în vedere presupusa sa origine și influența mamei sale Olimpiada, se ghida după aceste semne, dar le interpreta cum îi convenea.

[160] Corăbiile cipriote și feniciene constituiau baza flotei persane. Mai tîrziu ele vor trece în stăpînirea lui Alexandru, totalizînd 224 de vase.

(19) [161] Fapt pentru care milesienii i-au acordat magistratura supremă în anul următor — *stephanoforia* — Cf. *Syll* I, ed. III nr. 272.

[162] Meandru, azi Menderez, fluviu în Asia Mică.

[163] Samos, importantă cetate grecească din insula cu același nume.

[164] Iassos, oraș în Caria, în sud-vestul Asiei Mici (azi Asîn—Kalasi).

(20) [165] Caria, satrapie în sud-vestul Asiei Mici cu reședința la Halicarnas (azi Budrun), pe coasta egeeană.

[166] Diodor, XVII, 26, precizează că operațiunile de apărare ar fi fost conduse chiar de Memnon.

[167] Mylasa, cetate în interiorul Cariei (azi Milas).

[168] După Diodor, XVII, 25, acest Neoptolemos ar fi luptat de partea macedonenilor.

(21) [169] Hellanicos, mai tîrziu menționat ca șef a 1 000 de oameni ai gărzilor.

[170] Mulți istorici subliniază rolul simplei prezențe a lui Alexandru în luptă, capabilă să paralizeze pe inamic. Pentru reprezentările figurate ale lui Alexandru, cf. K. Gebauer, *Alexanderbildnis und Alexandertypus* în „Athenische Mitteilungen", 63/64 din 1938/9, p. 1 și urm. și G. Kleiner, *Bildnis Alexanders des Grossen,* în „Archaeologisches Jahrbuch", 65/66 din 1950/1, p. 206 și urm.

(22) [171] Avînd în vedere denumirea sa ulterioară de hiliarh (I, 22,7), Adaios pare să fi condus cel puțin două unități, și nu una, așa cum reiese din text.

(23) [172] Orontobates, satrap al Cariei sub Darius III. După reinstalarea Adei în această funcție, se retrage la Darius, participînd apoi la bătălia de la Gaugamela.

[173] Ptolemeu, reprezentantul puterii macedonene, alături de Ada.

[174] Frigia Mare, satrapie în centrul Asiei Mici.

[175] Ada, fiica lui Hecatomnos, soră cu Mausol, Artemisia și Pixodaros. Domnește în Caria din 344/3 î.e.n. pînă în 340 ca supusă persană. A fost repusă în drepturi de Alexandru în 334/3. Cf. H. Berve, *op. cit.,* II, nr. 20. Se face, pe bună dreptate, observația că această stare de lucruri, moștenită de la legendara Semiramis, trădează încă puternice urme de matriarhat. Cf. U. Wilcken, *op. cit.,* p. 100.

[176] Alexandru dovedește aici, ca și în atîtea alte ocazii, o bună înțelegere a obiceiurilor fiecărui popor, integrîndu-se în tradițiile și legile acestora.

(24) [177] Ptolemeu, fiul lui Seleucos, este numit în 333 î.e.n. comandantul unei unități de pedestrași, ceea ce face ca el să nu mai fie membru al gărzii regale. Moare în 333 la Issos.

[178] Cleandros, fiul lui Polemocrates, fratele lui Coinos, participă la bătălia de la Gaugamela. Apoi a luat locul lui Parmenion la Ecbatana (cf. Cartea I, nota 103) pînă în 324 î.e.n., cînd a fost executat din ordinul lui Alexandru.

[179] Licia și Pamphilia alcătuiau împreună cu Pisidia o satrapie în sud-vestul Asiei Mici.

[180] Telmissenii, locuitori ai orașului Telmissos, din Caria (azi Makri).

[181] Phaseliți, locuitori ai orașului Phaselis din Licia, azi lîngă Tekirova, pe coasta Mediteranei.

(25) [182] Heromenes a fost omorît, împreună cu alții, de regele Alexandru, la urcarea sa pe tron.

[183] Atizyes a participat la lupta de la Granicos, precum și la cea de la Issos, unde a murit.

[184] Amphoteros, fiul lui Alexandru, conducătorul unei părți din flota lui Alexandru, avînd sub comanda sa 100 de vase.

[185] Perge, oraș din Pamfilia, azi Murtan.

(26) [186] Plutarh, Alex., 17, relatează cu amănunte evenimentul.

[187] Aspendieni, locuitori ai orașului Aspendos, din Pamphilia.

(28) [188] Sitalces, principe trac, participă de la început la campanie, remarcîndu-se la Issos și Gaugamela. Din 331 î.e.n. va rămîne la Ecbatana pînă în 325/4, cînd, datorită unor abuzuri, este executat din ordinul lui Alexandru.

(29) [189] Antigonos, fiul lui Filip, conducătorul infanteriștilor aliați în timpul expediției, cu excepția anilor 333—332/1, viitorul rege elenistic al unei mari părți din Asia, cunoscut sub porecla de *Monophthalmos* sau *Kyklops*. Moare în 301 î.e.n., în bătălia de la Issos.

[190] Balacros, fiul lui Amyntas, comandantul infanteriei aliate din 333 î.e.n. pînă în 332/1, în locul lui Antigonos, fiul lui Filip, cînd e numit comandant al trupelor din Egipt.

[191] Gordion, oraș în Frigia, azi Pebi.

[192] Sangarios, azi Sakaria, fluviu în Asia Mică.

[193] Tracii bitinieni, locuitorii Bithyniei, ținut independent din nord-vestul Asiei Mici.

CARTEA A II-A

(1) [1] Plan măreț și cutezător, singurul capabil să forțeze punctul slab al lui Alexandru, Grecia, pe al cărei consimțămînt nu putea fi sigur avînd în vedere caracterul formal al ligii de la Corint. Cf. Cartea I, nota 6.

[2] Chios, insulă în estul Mării Egee, în apropiere de coasta Asiei Mici.

[3] Lesbos, insulă în vestul Mării Egee, în apropierea coastei Asiei Mici.

[4] Mytilene, orașul principal din insula Lesbos.

[5] Geraistos, promontoriu și port la extremitatea de sud a insulei Eubeea (azi Geresto).

[6] Malea, promontoriu din Laconia, la extremitatea de sud-est a Peloponesului.

[7] Diodor, XVII, 29, consideră chiar că moartea lui Memnon a decis pierderea războiului de către Darius.

[8] Pharnabazos, fiul lui Artabazos, nepotul lui Memnon, va deține împreună cu Autophradates, după moartea lui Memnon, comanda flotei persane. După bătălia de la Issos se retrage în insula Chios, unde cade în mîna lui Hegelochos.

[9] Se discută încă participarea *de facto* a tuturor cetăților grecești din Asia Mică la liga de la Corint. Cf. H. Bengtson, *op. cit.*, pp. 329—330.

[10] Pacea lui Antalcidas: e vorba de pacea din 386 î.e.n., prin care li se acorda perșilor stăpînirea orașelor grecești din insulele și coasta de vest a Asiei Mici.

[11] Diogene, care, ca și Lycomedes, își va exercita funcția pînă în 332, cînd insula Lesbos va fi recucerită de macedoneni.

(2) [12] Thymondas, fiul lui Mentor, nepotul lui Memnon, conducătorul mercenarilor greci din slujba lui Darius la Issos. După înfrîngere fuge în Egipt, unde moare (332/1) î.e.n.

[13] Cicladele, grup de insule în sud-vestul Mării Egee, denumite astfel deoarece par că stau într-un cerc (κύκλος), spre deosebire de cele din sud-est, Sporadele, care sînt, într-adevăr, mai dispersate (σπόρας).

[14] Tenedos, insulă în nord-estul Mării Egee, la intrarea în Helespont.

[15] Cf. Cartea II, nota 9.

[16] Siphnos, insulă din grupul Cicladelor.

[17] Chalcis, oraș din Eubeea, situat pe coasta strîmtorii Euripos, care separă această insulă de Grecia continentală.

[18] Cythnos, insulă din Ciclade, azi Thermia.

(3) [19] Locul a devenit clasic, și versiunea lui Aristobul diminuează întrucîtva semnificația gestului. Arrianus pare să fi înțeles că momentul a avut o deosebită importanță în evoluția gîndirii lui Alexandru. U. Wilcken. *op. cit.*, p. 102, consideră chiar că din acest moment Alexandru a încetat de a mai reprezenta interesele grecilor, în numele cărora, formal, plecase în expediție. Chestiunea este însă evident mult mai complexă. Pentru legendele țesute în jurul personalității lui Alexandru, cf. în general, E. Mederer, *Die Alexanderlegenden bei den ältesten Alexanderhistorikern*, Würzburg, 1936.

(4) [20] Ancyra, oraș în mijlocul Asiei Mici, azi Ankara. Menționarea Galației este anacronică pentru vremea lui Alexandru. Această regiune a primit acest nume după ocuparea ei de galații celți în sec. III. î.e.n.

[21] Paphlagonia, ținut din Frigia Mare.

[22] Înainte de plecare, neștiind încă de moartea lui Memnon, Alexandru a delegat pe Amphoteros și Hegelochos să echipeze o flotă în Helespont (C u r t i u s R u f u s, III, 1).

[23] Cappadocia, satrapie în nord-estul Asiei Mici. Este vorba, în fapt, doar de Cappadocia sudică. Cea nordică, ca și Armenia, n-au fost supuse de Alexandru, ele figurînd doar nominal ca satrapii ale acestuia.

[24] Cilicia, satrapie în sud-estul Asiei Mici.

[25] Cf. Cartea I, nota 110.

[26] Tars, capitala satrapiei Cilicia, așezată pe țărmul Mediteranei, azi Gözlú—Kule.

[27] Cydnos, azi Messarlicciai, rîu din Cilicia, izvorînd din Munții Taurus și vărsîndu-se în Mediterana, lîngă orașul Tarsus.

[28] Filip din Acarnania, l-a însoțit pe Alexandru pînă în 331/330 î.e.n. Reapare în 323, la Susa, în anturajul lui Alexandru.

[29] Episodul este amplu relatat de C u r t i u s R u f u s, III, 5—6, și P l u t a r h, *Alex.*, 19.

(5) [30] Asiria, în fapt Siria, ținut în nord-vestul Mării Mediterane, cuprindea mai multe satrapii (azi Siria). Odinioară o parte din aceste ținuturi aparținuseră Asiriei, de unde și confuzia.

[31] Anchialosul din acest text nu este, evident, de confundat cu cel dintre Apollonia și Messambria din Pontul Euxin. Interesant este de semnalat și faptul că o inscripție bilingvă de la Bogazkioi, descifrată de Hrozny, conține un text asemănător. Cf. G. C o n t e n a u, *La civilisation des Hittites et des Mitanniens*, Paris, 1934, p. 31. Inscripția conține un text babilonian și unul hittit.

[32] Soloi, cetate în Cilicia, lîngă actualul Mesetlî, pe țărmul Mediteranei.

[33] Myndos, Caunos, Thera și Callipolis, patru mici cetăți în Caria.

[34] Cos, insulă în sud-estul Mării Egee, la vest de Rhodos.

[35] Triopion, promontoriu în Caria, azi Frio, pe țărmul Egeei.

[36] Cf. Cartea I, nota 152.

[37] Amphilochos din Argos, prezicător celebru din vremea războiului troian, trecea drept fondatorul orașului cilician Mallos, azi Karataș.

[38] Cf. Cartea I, nota 105.

(6) [39] I s-a raportat de către Parmenion, care, văzînd cu această ocazie locul, îl sfătui pe Alexandru să dea bătălia la Issos. Cf. C u r t i u s R u f u s, III, 7.

[40] Myriandros, oraș în Siria, pe coasta golfului Issicus (Alexandretta de azi).

[41] După moartea lui Memnon, Darius se hotărîse să preia personal comanda trupelor persane (C u r t i u s R u f u s, III, 2).

[42] Perioadele indicate de Arrianus sînt următoarele: 883 î.e.n. — 612 asirienii (de data aceasta cei propriu-ziși); 612—538 mezii; din 538 perșii ahemenizi pînă la bătălia de la Gaugamela 331.

[43] Pinaros, azi Paias, mic afluent al golfului Alexandretta.

[44] E vorba de cîmpia largă de lîngă Sochoi, favorabilă superiorității sale numerice pentru defileul strîmt de la Issos. Menționarea unui singur zeu, care va mai apare în text, trebuie interpretată ca reprezentînd forța divină în general. De un monoteism atît de răspîndit, încît să-și facă loc și în concepția lui Arrianus, nu credem că poate fi încă vorba.

[45] Fie ea și formală, această declarație făcută din punctul de vedere al conducătorului grecilor, răzbunători ai perșilor agresori odinioară, vine în favoarea tezei lui R a n o v i c i (*op. cit.*, p. 55), care arată că de-abia după bătălia de la Issos se poate vorbi de intenția clar conturată a constituirii unui stat mondial.

(8) [46] O nouă dovadă a geniului militar al lui Alexandru: Darius, dîndu-și seama că armatele lor s-au încrucișat fără să se vadă (P l u t a r h, *Alex.*, 20), voia să ajungă din nou la Sochoi; Alexandru a acționat însă cu promptitudine, ocupînd defileul, și l-a obligat să dea bătălia într-un loc prielnic pentru sine, adică la Issos.

[47] O amplă descriere a armatei lui Darius vezi la C u r t i u s R u f u s, III, 2—3.

[48] Iustin, XI, 11, dă cifra de 500 000 de oameni, ceea ce este, desigur, exagerat, totuși reflectă superioritatea numerică covîrșitoare a armatei persane.

[49] Xenofon, *Anabasis*, I, 8, 22.

(9) [50] Protomachos a deținut această funcție o scurtă perioadă de timp.

[51] Ariston participă în această calitate la toate cele trei mari bătălii de la Granicos, Issos și Gaugamela.

[52] Antiochos a murit la scurtă vreme după această bătălie, în Egipt.

[53] Attalos participă în această calitate și la Gaugamela, precum și în campania din Bactria împotriva lui Bessos.

[54] Arcașii cretani, important contingent din armata lui Alexandru, numărînd 500 de oameni.

[55] Unitatea anthemusiană și cea din Leugaia reprezintă două unități din corpul cavaleriei hetairilor.

[56] În general, armata lui Alexandru era dispusă la fel ca la Granicos.

(10) [57] Diodor, XVII, 23, susține că e vorba de o tactică aplicată și la Granicos, anume de a avea în spate un fluviu care să împiedice fuga propriei armate.

(11) [58] Iustin, IX, 9, indică 60 000 călăreți. În rest cifrele coincid.

[59] E vorba de Sisigambis, fiica lui Ostanes, un fiu al lui Darius II. Îl însoțește pe Alexandru în expediție pînă în 331 î.e.n., de cînd este lăsată la Susa. Tot aici va muri, în 323, la cinci zile după moartea regelui macedonean. Tradiția vorbește de o mare afecțiune existentă între aceștia.

[60] Statira, sora și soția lui Darius III, renumită pentru frumusețea ei, moare la scurtă vreme după căderea în prizonierat, bucurîndu-se de o înmormîntare cu totul ieșită din comun din partea lui Alexandru, care a tratat-o cu deosebit respect.

[61] Acest fiu al lui Darius se numea Ochos.

[62] Damasc, capitala provinciei Siria de Jos.

[63] Evenimentul, redat destul de sumar de Arrianus, a avut, desigur, o importanță covîrșitoare în evoluția campaniei lui Alexandru. Pentru acest moment, cf. Curtius Rufus, III, 13, care spune că în Damasc macedonenii, mai precis

cavaleria tesaliană (Plutarh, *Alex.*, 24), au pus mîna pe enorma sumă de 2 600 de talanți, ceea ce a rezolvat în bună parte strîmtoarea economică în care se afla Alexandru la începutul campaniei. Reamintim că după Onesicritos, citat de Plutarh, *Alex.*, 15, Alexandru plecase în Asia datorînd chiar 200 de talanți.

[64] Luna maimacterion, sub arhontatul atenian al lui Nicocrates: luna noiembrie a anului 333 î.e.n.

(12) [65] După Plutarh, *Alex.*, 20, Alexandru ar fi fost rănit chiar de către Darius.

[66] Balacros, fiul lui Nicanor, a fost numit satrap al Ciliciei, funcție pe care o va deține pînă în 324 î.e.n.

[67] Menes, fiul lui Dionysios din Pella, va deține această funcție pînă în 331/0 î.e.n., cînd va deveni guvernator al Feniciei, Siriei și Ciliciei în locul lui Caranos. Funcția sa echivala cu aceea de director de finanțe, deși H. Bengtson, *op. cit.*, p. 350, nu crede în general că poate fi vorba de o sarcină pur economică, ci în primul rînd una de caracter militar.

[68] Polyperchon, fiul lui Simmias, va exercita această funcție în tot timpul campaniei, pînă în 324 î.e.n., cînd va fi trimis în Macedonia ca veteran. În anul 321 îi va urma lui Antipatros la conducerea Macedoniei ca strateg.

[69] Leonnatos, fiul lui Onasis, rudă cu familia regală macedoneană, prieten din copilărie cu Alexandru. A făcut parte din suita acestuia, avînd mai cu seamă misiuni diplomatice. În 326 îi salvează viața lui Alexandru în lupta cu mallienii.

[70] Este prima mărturisire în legătură cu rostul campaniei din Asia unde nu se mai menționează rolul elenilor și unde nu e vorba decît de Alexandru. Cf. Cartea II, nota. 45.

[71] Curtius Rufus, III, 12, nu exclude aceste două versiuni, ci le înlănțuie cronologic.

[72] Diodor, XVII, 37, pretinde că Alexandru ar fi numit-o chiar mamă, consfințind această adopțiune.

(13) [73] Thapsacos (azi Dipsi), important oraș pe dreapta Eufratului, în Siria.

[74] Tripolis (azi Tarabulus), oraș pe coasta Feniciei, satrapie în sudul Siriei, căreia Alexandru nu i-a prepus un satrap, ci a trecut-o în propria sa conducere.

[75] Agis, fiul lui Archidamos III, rege al spartanilor din 338 î.e.n. pînă în 331, cînd moare la Megalopolis (cf. Cartea III, nota 92), reprezentînd unul din cele mai puternice forțe ale opoziției contra lui Alexandru. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 15.

[76] Agesilaos, frate al lui Agis, era și el comandantul flotei lacedemoniene (anii 333/332 î.e.n.).

[77] Tainaron (azi Matapan), important cap în Laconia, în Pelopones.

[78] Arados, Marathos, Sigon și Mariamme, orașe din Fenicia (azi Liban), la nord de Tripolis.

(14) [79] Pentru tratativele dintre Darius și Alexandru, cf. Curtius Rufus, IV, 1; cf. și S. I. Kovalev, *Tratativele lui Darius cu Alexandru și opoziția macedoneană,* în „Vestnik Drevnei Istorii", 3/1946, p. 46 și urm.

[80] E vorba de Artaxerxes III Ochos, rege al Persiei (358—338 î.e.n.), căruia i-a urmat Arses (338—336). În locul lui a venit Codomanos, membru pe linie colaterală al casei Ahemenizilor, care luă numele de Darius III.

[81] După Diodor, XVII, 39, se pare că Alexandru n-a răspuns în nici un fel lui Darius.

[82] Perinthieni, locuitori ai orașului Perinthos, de pe malul trac al Propontidei, asediat de Filip în 340 î.e. n. (azi Eregli).

[83] Cf. Cartea II, nota 45. H. Bengtson, *op. cit.*, p. 332, remarcă importanța declarației în evoluția gîndirii lui Alexandru.

(15) [84] Cophen, fiul lui Artabazos, i-a rămas fidel lui Darius pînă la moarte; apoi va trece de partea lui Alexandru, care îi va încredința chiar unele misiuni diplomatice. În 324 î.e.n. este introdus în corpul de elită al hetairilor.

[85] Euthycles este eliberat mai tîrziu, și anume după victoria de la Megalopolis asupra regelui Spartei Agis (331 î.e.n.).

[86] Byblos, oraș în Fenicia, azi Gebel.

[87] Sidon, mare oraș în Fenicia, azi Saida.

[88] Tyr, principalul oraș din Fenicia, azi Sur.

[89] Azemilcos va conduce personal rezistența orașului Tyr.

[90] Se reamintește că Alexandru îl considera pe Heracle strămoșul său după tată.

(16) [91] E vorba de *Melkart,* divinitate de origine feniciană identificată de greci cu Heracle. Pentru toată problema cf. M. P. Nilsson, *Geschichte der griechischen Religion,* II, ed. II., München, 1961, pp. 123 și 145.

[92] Herodot, II, 43.

[93] Tartessos, oraș în Spania, lîngă actualul Cadix.

[94] Hecateu din Milet, cel mai important logograf, precursor al istoricilor (sec. VI. î.e.n.), fragmentul 349 (citat după C. Müller, *Fragmenta historicorum graecorum,* Paris, 1841—1869).

[95] După Curtius Rufus, IV, 2, răspunsul tyrienilor pare să fi fost mai abil, și anume că exista și în afară de oraș un templu unde Alexandru putea aduce sacrificiile respective.

(17) [96] Babilon, capitala satrapiei Babilonia, azi Babili.

(18) [97] Curtius Rufus, IV, 2, și Plutarh, *Alex.,* 24, citează alte semne, dar ele nu afectează prea mult fondul problemei. Alexandru a fost superstițios ca mai toți oamenii din antichitate, ceea ce i-a adus de multe ori norocul, căci, interpretînd semnele așa cum îi convenea, se încredea apoi în veridicitatea lor și aceasta-i dădea o siguranță și mai mare în victorie.

[98] Pe turnurile mobile, făcute din lemn, erau fixate aruncătoare de săgeți.

(20) [99] Aceste vase cipriote și feniciene vor constitui baza flotei lui Alexandru (224 de corăbii), exceptînd formațiile navale ale lui Proteas și Hegelochos.

[100] Chares, citat de Plutarh, *Alex.,* 24, spune că în această scurtă expediție Alexandru era să-și piardă viața din pricina unei imprudențe, deoarece s-a aventurat cu puțini oameni în mijlocul unor dușmani care au fost pe punctul să-l omoare.

[101] Pnytagoras, conducătorul orașului Salamis din Cipru (351 î.e.n. — 333/2).

(21) [102] Pentere, tetrere și triere, corăbii cu 5, cu 4 și cu 3 rînduri de vîsle.

(22) [103] Androcles, fiul lui Amathusios, conducătorul orașului Amathos din Cipru, fost aliat al lui Darius.

[104] Pasicrates din Cipru, și el fost aliat al lui Darius.

[105] Rezistența tyrienilor s-a datorat atît unei îndemînări deosebite în mînuirea mașinilor de război și a navelor, cît și încrederii într-un ajutor din partea cartaginezilor, care pînă la urmă n-a mai sosit. Cf. Curtius Rufus, IV, 3.

(24) [106] Diodor, XVII, 46, dă cifra de 7 000 de oameni, iar Curtius Rufus, IV, 4, pe aceea de 6 000.

[107] Adică în luna august a anului 332 î.e.n. Asediul, unul din cele mai mari din istorie, durase 7 luni. Cf. Curtius Rufus, IV, 4.

(25) [108] U. Wilcken, *op. cit.*, p. 118, este de părere că în acest răspuns rezidă diferența dintre două generații, aceea a prudentului Parmenion și aceea a avîntatului Alexandru. Adîncind interpretarea se poate vorbi, pe de o parte, de reprezentantul vechii aristocrații, neinteresată în cucerirea unui teritoriu atît de vast, și cel al noii aristocrații, care a resimțit această nevoie stringentă și a determinat caracterul expediției. Diodor, XVII, 54, plasează aceste tratative înaintea bătăliei de la Gaugamela.

[109] Siria Palestiniană, satrapie în sudul Siriei de Jos pe vremea lui Darius. Sub Alexandru toate Siriile (Coelesiria, Mesopotamiană și Palestiniană) se vor reuni.

[110] Gaza, oraș în Palestina.

(27) [111] Neoptolemos, înrudit cu familia regală din Epir, a condus la începutul campaniei o unitate a gărzilor, apoi a devenit comandant al tuturor gărzilor. Moare în 321.

[112] Asediul a durat 2 luni. Pentru amănunte, cf. Curtius Rufus, IV, 6.

CARTEA A III-A

(1) [1] Pelusion (azi Tinah), localitate situată pe cea mai estică gură a Nilului.

[2] Egiptul va fi înglobat, sub Alexandru, împreună cu Libia, într-o unică satrapie. S-a discutat dacă nu cumva expediția din Egipt ar fi însemnat o pierdere de vreme, cu alte cuvinte o greșeală strategică din partea lui Alexandru (Graf Yorck von Wartenburg, *Kurze Übersicht der Feldzüge Alexanders des Grossen*, 1897, p. 31). Răspunsul îl dă

însuși Alexandru în discursul ținut în fața armatei la asediul Tyrului (II, 27, 4). De asemenea, cf. H. Bengtson, *op. cit.*, p. 333.

[3] Memfis (azi Sakkara), vechea capitală a Egiptului.

[4] Heliopolis (azi Matariah) va deveni mai tîrziu capitala unuia din cele patru districte în care era împărțit Egiptul.

[5] Apis, bou sacru căruia i se închinau egiptenii.

[6] Evenimentul fondării Alexandriei este plasat de Curtius Rufus, IV, 8, și de Diodor, XVII, 52, după pelerinajul lui Alexandru la templul lui Ammon.

(2) [7] Cf. Plutarh, *Alex.*, 26, pentru o amplă interpretare a acestei versiuni.

[8] Cf. Syll ed. III., nr. 283 din 332 î.e.n., prin care se atestă instaurarea democrației în Chios, una din primele hotărîri luate de Alexandru fără știrea ligii corintice. Cf. Cartea I, nota 152.

[9] Elephantina, oraș în sudul Egiptului, azi Gesireh.

(3) [10] Cf. C. J. Classen, *The Libyan god Ammon in Greece before 331 BC*, în „Historia" VIII, 1959, p. 349. E vorba de principala divinitate a egiptenilor, identificată de greci cu Zeus.

[11] Perseu, erou legendar, fiul lui Jupiter și al Danaei, fiica regelui Acrisios din Argos.

[12] Polydectos, erou legendar, fiul lui Magnes și al unei naiade, regele insulei Seriphos din Ciclade, omorît de Perseu.

[13] Gorgonele erau trei la număr: Medusa, Euryale și Stheno, divinități care personificau cruzimea și răutatea.

[14] Anteu, erou legendar, fiul lui Poseidon și al Geei, omorît de Heracle.

[15] Busiris, rege legendar al Egiptului, omorît de Heracle.

[16] Paraitonion (azi Ksar—Medged), oraș în Libia, pe malul Mării Mediterane.

(4) [17] Templul lui Ammon se afla în oaza numită azi Siwah.

[18] Pelerinajul, cu toate antecedentele și consecințele lui, a făcut obiectul unor ample dezbateri în istoriografia lui Alexandru. Pe lîngă motive de ordin personal și religios, vizînd în primul rînd impresionarea grecilor, se pare că a avut loc o ungere a lui Alexandru ca faraon (lucru atestat de inscrip-

ţiile hieroglifice), anterioară pelerinajului, ceea ce trebuia confirmat cu ocazia acestuia, şi presupunea o descendenţă directă din Ammon-Zeus, idee pe care chiar dacă nu şi-a însuşit-o (vezi totuşi desele aluzii la strămoşii săi legendari) a întreţinut-o dintr-o pronunţată abilitate politică (pe linia de mijloc se plasează H. Bengtson, *op. cit.*, p. 348 şi nota 1). Pentru această problemă, cf. Diodor, XVII, 49—51; Curtius Rufus, IV, 7; Plutarh, *Alex.*, 27; cf. şi A. Gitti, *Alessandro Magno all'oasi di Siwah. Il problema delle fonti,* Bari, 1951. Pentru cultele lui Alexandru în general, cf. *OGIS,* I, nr. 3 şi M. P. Nilsson, *op. cit.*, II, ed. II, p. 139.

(5) [19] Asclepiodoros, fiul lui Eunicos, din 331 î.e.n. pînă în 329 satrap al Siriei.

[20] Se discută dacă acest Zeus era de origine greacă sau egipteană. U. Wilcken, *op. cit.*, p. 136, optează pentru prima ipoteză.

[21] H. Berve, *op. cit.*, I, p. 259, nota 2, se îndoieşte de autenticitatea termenului de nomarh.

[22] Se pare că în intenţia lui Alexandru era respectarea vechii împărţiri în Egiptul de Jos şi cel de Sus. După cum se vede ea n-a rezistat însă, ambele trecînd în conducerea lui Doloaspis.

[23] Ephippos din Chalcis, în fapt din Olynthos, autorul unei cărţi, pierdute, despre Alexandru, în care nega originea divină a acestuia. Cf. *Introducere,* p. 25.

[24] Cleomenes din Naucratis, însărcinat mai apoi cu supravegherea lucrărilor de construcţie a Alexandriei, probabil din 331/0 î.e.n. satrap al Egiptului. Cu Doloaspis, predecesorul său, nu se ştie ce s-a întîmplat.

[25] Ca şi în cazul Cariei, Alexandru a ţinut să pună într-una din funcţii pe un băştinaş, lăsînd însă comanda militară şi financiară unor macedoneni.

[26] Acestora le-a mai lăsat şi 4 000 de ostaşi Curtius Rufus, IV, 8.

[27] Lui Polemon i-a lăsat 30 de corăbii Curtius Rufus, IV, 8.

[28] Ombrion din Creta va îndeplini această funcţie pînă în 326 î.e.n.

[29] Pedestrimea aliată se încadra în contingentele infanteriei, numărînd 7 000 de oameni.

[30] Calanos va exercita această comandă pînă în 330 î.e.n., cînd Alexandru a renunţat la serviciile grecilor aliaţi.

[31] Într-adevăr, prefectul Egiptului era una din trepte în *cursus-honorum* ecvestru. Ca şi Alexandru, împăraţii romani, începînd cu Augustus, au înţeles importanţa economică şi strategică a Egiptului şi au căutat să-l ţină în propria lor dependenţă, prin numirea unui conducător din ordinul ecvestru, şi nu a unui senator, de a cărui fidelitate aveau tot dreptul să se îndoiască.

(6) [32] Primăvara anului 331 î.e.n.

[33] Pentru o detaliată expunere a acelor jocuri, cf. Plutarh, *Alex.*, 29.

[34] Motiv pentru care solii au fost apoi cinstiţi la Atena. Cf. *Corpus Inscriptionum Atticarum,* II, nr. 741.

[35] Coiranos din Beroia va îndeplini această funcţie pînă în 331 î.e.n. Se pare că tot lui îi revenea sarcina strîngerii impozitelor şi în Siria şi Cilicia.

[36] Lui Philoxenos i s-a adăugat la această funcţie şi aceea de guvernator al Ioniei, ceea ce echivala cu aceea pe care o deţinea Antipatros în Europa.

[37] Tezaurul permanent al lui Alexandru, casa de război cum i se mai spunea, se deosebea de cel al diferitelor ţinuturi înglobate în imperiul său, ceea ce impunea o funcţie aparte. Pentru organizarea aparatului financiar al lui Alexandru, cf. H. Berve, *op. cit.*, I, p. 302 şi urm.

[38] Pentru evenimentele din 324 î.e.n., cf. Cartea VI, nota 44.

[39] Nearchos, fiul lui Androtimos, prieten din copilărie cu Alexandru; a îndeplinit, rînd pe rînd, următoarele sarcini: 334 î.e.n. — 329; satrap al Liciei şi Pamphiliei; 329—326: participant la luptele terestre; 326: comandant al flotei care urma să stabilească pe mare contactul între India şi Babilon, expediţie cu totul îndrăzneaţă la acea vreme, dar admirabil dirijată de Nearchos. Este autorul unei descrieri a călătoriei

sale pe mare, folosită de Arrianus în lucrarea sa *Indica*. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 544.

40 Erigyos al lui Larichos, membru al suitei lui Alexandru, a participat la bătăliile de la Issos și Gaugamela în calitate de comandant al cavaleriei aliate. După eliberarea acestei trupe, preia comanda cavaleriei mercenarilor, pe care o deține pînă în 327 î.e.n., cînd moare de boală.

41 Laomedon, fratele lui Erigyos, a avut o serie de sarcini diplomatice datorită cunoștințelor sale de limbă persană. În 326 î.e.n. a fost comandant în flota de pe Indus.

42 Olimpiada, fiica lui Neoptolemos, regele moloșilor. Se căsătorește cu Filip II și dă naștere lui Alexandru la 6 iulie 356 î.e.n. A avut un rol foarte însemnat în formarea lui Alexandru deși e mai puțin menționată de Arrianus. Moare în 316, executată de Cassandros, devenit regele Macedoniei. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 581.

43 Eurydice, în fapt Cleopatra, din familia lui Attalos, căsătorită în 337 î.e.n. cu Filip II, ceea ce a provocat ruptura din casa acestuia. A fost omorîtă de Olimpiada în 335, deci după asasinarea lui Filip, împreună cu fiica ei Europa.

44 Megaris, ținut în Grecia între Atica și Corint cu capitala la Megara.

45 Menandros va deține această funcție pînă în 323 î.e.n.

(7) 46 Luna hecatombaion este iulie (331 î.e.n.).

47 Mazaios, nobil la curtea persană, satrap, sub Darius III, al Siriei și Mesopotamiei, în care calitate participă la lupta de la Gaugamela. La Babilon se predă lui Alexandru, care-l numește satrap al Babiloniei. A murit în 328 î.e.n.

48 Explicația actuală a eclipsei era, după cum se vede, cunoscută încă din antichitate. Curtius Rufus, IV, 10, adaugă că această eclipsă i-a înspăimîntat într-atît pe soldații lui Alexandru, încît aceștia erau pe punctul de a refuza să lupte. Data mai precisă a eclipsei a fost 20 septembrie 331 î.e.n.

(8) 49 După Curtius Rufus, IV, 10, printre aceștia a fost însuși Satropates, comandantul cavaleriei persane.

50 În acest moment plasează Curtius Rufus, IV, 10, surprinderea scrisorilor adresate de Darius soldaților greci prin care le promitea mari recompense pentru uciderea lui Alexandru. Tot acum Darius se convinge, după Curtius Rufus, de fidelitatea Satirei, soția sa, captivă la Alexandru, descrisă de Arrianus mai tîrziu (IV, 20), cu care ocazie Darius îi adresează o a doua propunere de împăcare. Cf. și Diodor, XVII, 54.

51 Acești indieni formau o satrapie la vest de Indus.

52 Bactrienii împreună cu sogdienii formau o altă satrapie în nord-vestul actualului Iran.

53 Bessos, membru al casei regale ahemenide, unul din oamenii cei mai de vază din tot imperiul persan. După moartea lui Darius III, provocată de el însuși, devine eroul rezistenței din Bactria și Sogdiana împotriva lui Alexandru, moment în care se și încoronează ca Mare Rege, sub numele de Artaxerxes. Este prins însă de Alexandru și executat la Ecbatana în 329 î.e.n. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 212.

54 Sacii locuiau în estul Mării Caspice.

55 Barsaentes, satrap și al drangienilor, a participat, după această luptă, cu Bessos, la prinderea și omorîrea lui Darius. Este prins și executat în 326 î.e.n. de către Alexandru, tocmai pentru această faptă.

56 Arachosienii formau, împreună cu drangienii, o satrapie în sudul actualului Afganistan.

57 Satibarzanes, și el unul din trădătorii și asasinii lui Darius. Este omorît în 329 î.e.n. de Erigyos.

58 Arienii nu erau încă la vremea aceasta organizați într-o satrapie, așa cum pare să reiasă din text, ci mai tîrziu, sub Alexandru.

59 Hyrcanii formau o satrapie, împreună cu parții, în sudul Mării Caspice, în nordul Iranului actual.

60 Topirii (tapurii) împreună cu marzii formau o satrapie la vest de Partia și Hyrcania, pe țărmul de sud al Mării Caspice.

61 Phrataphernes s-a predat, după bătălie, lui Alexandru, care-l destituie pentru scurt timp, numindu-l pe Amminapes, apoi, imediat, îl repune în funcție, devenind unul dintre cei mai conștiincioși satrapi persani ai lui Alexandru. Rămîne în această funcție pînă în 321 î.e.n.

62 Mezii formau o satrapie, Media, în sud-vestul Mării Caspice.

[63] Atropates, comandantul mezilor, i-a rămas credincios lui Darius pînă la moartea acestuia. După îndepărtarea lui Oxidates din postul de satrap al mezilor (330—327), Atropates este repus în drepturi de către Alexandru. Va deține această funcție pînă în 323.

[64] Cadusii, albanii și sacesinii, populații mai mărunte din Media.

[65] Orxines, descendent din familia lui Cyrus, pretins satrap al Persidei (în fapt era Ariobarzanes). Preia în timp ce Alexandru se afla în India, satrapia (326—324 î.e.n.), dar este înlăturat și omorît de Alexandru.

[66] Numai o mică parte a uxienilor trebuie să fi intrat în satrapia susiană, a cărei capitală era Susa.

[67] Oxathres se predă, după bătălie, lui Alexandru, care-i oferă satrapia Susiana. În 324 î.e.n. este omorît din ordinul lui Alexandru, deoarece se făcuse vinovat de mari abuzuri.

[68] Bupares deținuse această funcție pînă în 332.

[69] Orontes, satrap al Armeniei, sub Darius III. Armenia n-a fost niciodată inclusă în fapt în imperiul lui Alexandru, deoarece în 317 același Orontes era încă stăpîn pe satrapia sa.

[70] Ariaces primise această sarcină după moartea lui Mithrobuzanes, la Granicos.

[71] Care de luptă prevăzute cu coase pe margini. Carele erau mînate apoi în mare viteză, urmînd să provoace breșe în dispozitivul inamic.

[72] Curtius Rufus, IV, 12, dă alte cifre: 200 000 călăreți, 800 000 de pedestrași și 50 de care, ceea ce H. Bengtson, *op. cit.*, p. 335, nota 5, consideră exagerat.

[73] Gaugamela, azi Tell-Gomel, localitate în Asiria, la est de Tigru. Curtius Rufus, IX, 9, plasează bătălia la Arbela, ceea ce este fals. Cf. și Plutarh, *Alex.*, 31.

(9) [74] Pentru a împiedica atacul cavaleriei.

[11] [75] Daii sau dahii, populație independentă din sud-estul Mării Caspice, făcînd parte din ramura sciților asiatici.

[76] Demetrios al lui Althaimenes va participa la toată expediția în această calitate.

[77] Simmias, care nu mai apare în expediție decît cu ocazia

procesului lui Philotas, dovedindu-i-se în cele din urmă nevinovăția.

[78] Crateros nu era fiul regelui Alexandru, ci al altui Alexandru.

[79] Cavaleria pharsaliană, forma o unitate a cavaleriei aliate.

(12) [80] Ideea, cu totul nouă, de a dubla prima linie cu o a doua, dictată de necesitatea imperioasă a rezistenței în fața unei armate cu mult mai numeroasă, demonstrează încă o dată genialitatea strategică a lui Alexandru.

[81] Aretes, eventual același cu Aretis, menționat la I, 15, 6.

[82] Menidas, după ce a supravegheat un nou transport de mercenari din 329/8 la Nautaca, rămîne în anturajul regelui. Mercenarii călări conduși de el la Gaugamela erau greci.

[83] Balacros, viitorul comandant (din 329 î.e.n.) al infanteriei ușoare.

[84] Călăreții odrisi: e vorba, în fapt, de cavaleria tracă.

[85] Andromachos, fiul lui Hieron, care, de obicei, conducea o unitate de cavalerie.

[86] Pedestrimea tracă deosebită de cea a agrianilor, număra 3 000 de oameni.

[87] Cifrele sînt admise de majoritatea istoricilor.

(13) [88] Cavaleria scită, unitate care va figura mai tîrziu în armata lui Alexandru, o dată cu cucerirea Sogdianei.

(14) [89] Curtius Rufus, IV, 13, susține că, fiind omorît vizitiul carului lui Darius, armata persană a început să bată în retragere, crezîndu-și regele mort. Numai în momentul cînd lupta se transformase într-un adevărat măcel, Darius ar fi fugit de pe cîmpul de luptă.

(15) [90] Curtius Rufus, IV, 16, vorbește de 300 de macedoneni și 40 000 de perși, iar Diodor, XVII, 61, de 500 de macedoneni și 80 000 de perși.

[91] Luna pyanepsion, sub arhontatul atenian al lui Aristophanes, cade în octombrie, 331 î.e.n.

[92] Povestirea lui Arrianus, atît de condensată, ne privează de cîteva informații extrem de prețioase. Mai întîi este vorba de legătura pe care Alexandru a încercat s-o facă între victoria sa și cea de la Salamina prin recompensarea plateenilor și a crotoniaților (cf. amănunte la Plutarh, *Alex.*, 33—34) și care viza încă, fie și formal, caracterul panelenic

al expediției sale. Pe de altă parte, datorăm lui Curtius Rufus, VI, 1—2, și Iustin, XII, 1, știrea potrivit căreia, în urma unui lung război menționat mai rar de Arrianus, Antipatros reușește să învingă lîngă Megalopolis (331 î.e.n.) pe spartanii lui Agis, care, constituiți într-o ligă antimacedoneană, au fost obligați, după înfrîngere, să intre în liga corintică; cf. Diodor, XVII, 73.

(16) [93] Susa (azi Șuș), capitala satrapiei Susiana, la est de Mesopotamia.

[94] Xerxes a fost primul care, distrugînd în 479 î.e.n. templul lui Bel (Marduk), a suprimat ideea regalității legată de Babilon, oraș care de la Hamurabi și pînă la Darius I n-a încetat să fie cansiderat „capitala lumii".

[95] Caldeeni, în cazul acesta e vorba de preoți și prezicători.

[96] Este vorba de un sacrificiu regal, singurul prin care se putea obține regalitatea în Babilon pînă la Xerxes. Ca și în Egipt, Alexandru va impune la conducerea țării un bășținaș și un macedonean, menajîndu-și orgoliul național, dar arătînd, în același timp, că nu neglijează nici una din formele indigene prin care se putea obține, în mod oficial, suveranitatea.

[97] Philoxenos, eventual identic cu Philoxenos, viitorul satrap al Cariei, menționat la VII, 23, 1.

[98] Plutarh, *Alex.*, 36, spune 40 000 talanți *în monedă,* ceea ce este fals. Se pare că tezaurul era compus din *lingouri,* cf. Diodor, XVII, 66. Unul din marile merite ale lui Alexandru este tocmai transformarea în monedă a acestor lingouri, cf. Athenaios, VI, 231, e. Pentru activitatea monetară din vremea lui Alexandru, cf. e. g. L. Müller, *Numismatique d'Alexandre le Grand,* Copenhaga, 1855 și G. Kleiner, *Alexanders Reichsmünzen* în „Abhandlungen Berliner Akademie — Philolog. hist. Klasse", 1947, nr. 5.

[99] E vorba de grupul sculptat de Antenor reprezentînd pe Harmodios și Aristogeiton, omorîtorii tiranului Hiparchos, fiul lui Peisistratos.

[100] Metroon, templul Cybelei.

[101] Eudanemos, divinitate foarte puțin cunoscută (i se mai cunoaște doar un altar la Eleusis).

(17) [102] Pasitigrul, azi Karun, fluviu care după ce traversa Susiana se unea cu Tigrul aproape de vărsarea acestuia în Golful Persic.

(18) [103] Porțile Persidei, strîmtoare lîngă Persepolis, despărțind Susiana de Persida.

[104] Philotas, altul decît fiul lui Parmenion, participă la campanie din acest moment pînă în 327 î.e.n., de cînd nu se mai știe nimic despre el.

[105] De fapt, spre Persepolis, capitala regilor perși (azi Tahti Gemșid).

[106] Diodor, XVII, 71, și Curtius Rufus, V, 6, cifrează suma la 120 000 talanți, iar pe cea de la Pasargadai la 6 000.

[107] Pasargadai, localitate la nord-est de Persepolis, vechea reședință regală a lui Cirus (azi Fasa).

[108] Phrasaortes va îndeplini această funcție pînă în 326 î.e.n., cînd moare.

[109] Există o versiune (Plutarh, *Alex.,* 38; Curtius Rufus, V, 7) potrivit căreia Alexandru ar fi dat foc palatului, în timpul unei petreceri, la îndemnul unei curtezane. Versiunea pare neverosimilă.

[110] Un motiv mai acut pare să fi fost trimiterea, în întîmpinarea lui Alexandru, a 4 000 de greci mutilați îngrozitor, ceea ce, după Curtius Rufus, V, 5, i-ar fi stîrnit mînia. Gestul are, desigur, mai mult o importanță simbolică.

(19) [111] Bactra, capitala satrapiei Bactria, azi Balci, în Afganistan.

[112] Cadusi, locuitori ai unei regiuni din Susiana.

[113] Ecbatana, capitala satrapiei Media, azi Hammadan.

[114] Polyeides a efectuat și după aceea mai multe transporturi de mercenari.

[115] Trimiterea grecilor la vatră marchează, formal, sfîrșitul războiului purtat în numele ligii corintice (336—330 î.e.n.). Din acest moment el nu mai este *strategos autocrator,* păstrîndu-și-l numai pe acela de *hegemon,* care îi era acordat pe viață. Pentru distincție, vezi *Indicele de termeni.*

[116] Astfel Harpalos devine tezaurierul Babiloniei, Persiei, Susianei și Mediei. În locul lui, garda tezaurului regal trecu în sarcina lui Parmenion (Iustin, XII, 1).

(20) [117] Ragai (azi Rai), oraș în nordul Mediei aproape de actualul Teheran.

[118] Oxodates va deține această satrapie pînă în 328/7, de cînd nu se mai știe nimic despre el.

(21) [119] Nabarzanes a deținut sub Darius III cele mai înalte funcții administrative și militare, printre care comanda cavaleriei persane la Issos și Gaugamela. Participă, după cum se vede, la trădarea și mai apoi la asasinarea lui Darius, fapt care-i va atrage, probabil, pedeapsa capitală din partea lui Alexandru.

[120] Artabazos, fostul satrap al Frigiei Mici, una dintre cele mai marcante personalități ale regatului persan, a rămas credincios lui Darius pînă la moarte. Apoi s-a predat lui Alexandru, care i-a încredințat în 329 satrapia Bactriei.

[121] O amplă expunere a acestor evenimente, vezi la Curtius Rufus, V, 8—13.

(22) [122] Amminapes, vechi prieten al lui Filip II.

[123] Tlepolemos, fiul lui Pythophanes, a îndeplinit această funcție și după moartea lui Alexandru.

[124] Luna hecatonbaion este iulie (330 î.e.n.).

[125] E vorba de Barsine; cf. Cartea VII, 4, 6.

(23) [126] Munții Elbruz, de la sudul Mării Caspice.

[127] Zadracarta, capitala Hyrcaniei, azi Asterabad.

[128] Autophradates a participat și la bătălia de la Gaugamela. Funcția încredințată de Alexandru și-o va menține pînă în 325/4 î.e.n., cînd va fi omorît tot din ordinul acestuia, din pricina nemulțumirilor provocate de administrația sa.

[129] Andronicos al lui Agerros, fost mercenar în armata lui Darius.

(24) [130] Callicratidas, Pausippos, Monimos, și Onomas, toți patru spartani.

[131] Sinope, oraș grec pe coasta de sud a Mării Negre (azi Sinop).

[132] Calcedon, oraș grecesc pe coasta asiatică a strîmtorii Bosfor (azi Kadikioi).

(25) [133] Tiara, turban.

[134] Arsaces, va fi înlocuit în 329/8, apoi omorît.

[135] Zarangienii, locuitori din vestul Arachosiei, în Iran.

(26) [136] În toamna lui 330 î.e.n.

[137] Este vorba de tribunalul militar macedonean, unicul competent în procesele de înaltă trădare. Cf. H. Berve, *op. cit.*, I, p. 208.

[138] Uciderea lui Parmenion din ordinul lui Alexandru, injustă din punct de vedere juridic (cf. U. Wilcken, *op. cit.*, p. 171 și urm.), a fost dictată de motive de ordin politic, și anume pentru securitatea imperiului și a sa personală. Pentru descrierea pe larg a procesului, cf. Curtius Rufus, VII, 7—11.

(27) [139] Attalos va mai avea și după acest proces funcții în armată, ca aceea de conducător al unei unități de pedestrași și apoi comandant de corăbii în flota de pe Indus.

[140] În acest moment, Curtius Rufus, VII, 1, plasează și uciderea lui Alexandru Lyncestis, deținut, în închisoare de trei ani.

[141] Ariaspi, populație din Drangiana; *Euergetes* înseamnă pe grecește binefăcător.

(28) [142] Menon va deține această satrapie pînă în 325 î.e.n., cînd va muri de boală.

[143] Caranos, conducător al unei unități de călăreți, funcție pe care o va deține în întreaga campanie.

[144] „Caucaz" în fapt munții Hindukuș (în antichitate Paropamissos). Este deci vorba de o confuzie pe care însuși Arrianus o va explica mai încolo (V, 3, 1—3).

[145] Este vorba de „Alexandria" în Paropamissos, lîngă actualul Ciaričar. Cf. la H. Berve, *op. cit.*, I, p. 291, lista tuturor cetăților înființate de Alexandru. După Plutarh, *De fortuna Alexandri*, I, 5, acesta ar fi fondat peste 70 de orașe.

[146] Proexes păstrează această satrapie pînă în 327 î.e.n., cînd moare.

[147] Așa cel puțin se credea în antichitate. Sîr-Daria era confundat în antichitate cu Donul, căruia i se spunea de fapt Tanais.

[148] Oxos, marele fluviu Amu-Daria din Tadjikistan.

[149] Spitamenes, unul dintre prietenii lui Bessos, conlucrează un timp, apoi îl trădează și pe acesta și-l predă lui Alexandru. După aceasta preia conducerea mișcării de inde-

(9) [16] Lanice, sora lui Cleitos, fusese doica lui Alexandru. Mai mulți copii ai ei muriseră la Milet în 334 î.e.n. Se pare că n-a supraviețuit morții fratelui ei.

[17] Anaxarchos din Abdera, elevul lui Metrodoros, discipol al lui Democrit. L-a însoțit pe Alexandru în toate campaniile.

[18] În mod special pentru acest episod, cf. Plutarh, *Alex.*, 50—52 și Curtius Rufus, VIII, 1—2.

[19] *Proskynesis,* „închinare, îngenunchere", gest protocolar obișnuit la curtea regilor persani.

(10) [20] Callisthenes din Olynthos, fiul lui Demotimos, nepotul lui Aristotel, a participat de la început la expediție ca istoric. (Era deja autor al unei cărți, *Hellenica.*) Devine celebru prin implicațiile pe care le-a avut în complotul pajilor și în propria sa împotrivire la ritul îngenuncherii. Moare în 327/6 î.e.n. Despre opera sa, vezi în *Introducere,* pp. 23—24.

[21] Eurystheus, rege legendar, cel care i-a impus lui Heracle cele 12 munci.

(11) [22] Această problemă este una dintre cele mai disputate din toate cîte le pune domnia scurtă a lui Alexandru (cf. și Cartea III, nota 18). Oricum, îngenuncherea, obicei specific persan, nu viza în nici un caz divinizarea, așa cum greșit au înțeles-o grecii, ci doar expresia celui mai înalt respect. Cf. H. Bengtson, *op. cit.,* p. 353.

(12) [23] Despre acest Leonnatos nu se mai știe decît că a fost comandant de navă în flota de pe Indus (326 î.e.n.).

(13) [24] Pasajul constituie principala noastră sursă de informație pentru cunoașterea acestei instituții specific macedonene. Cf. H. Berve, *op. cit.,* I, p. 37 și urm.

(14) [25] A schingiui (καταλεύειν), în fapt „a lapida", una din sentințele specifice ale tribunalului macedonean.

[26] Curtius Rufus, VIII, 5—8, și Plutarh, *Alex.,* 53—55, relatează și alte evenimente anterioare, capabile să determine vinovăția lui Callisthenes, chiar dacă ar fi vorba numai de o influență ostilă regelui, și nu de o culpabilitate directă în atentatul proiectat. Versiunea lui Aristobul vine în favoarea părerii lui Curtius Rufus, VIII, 8, potrivit căreia Callisthenes n-a fost judecat de tribunalul militar macedonean, urmînd să fie supus judecății ligii de la Corint,

deoarece era grec, din Olynthos. Cf. T. S. Brown, *Callisthenes and Alexander,* în „American Journal of Philology", 1949, p. 225 și urm.

[27] Uciderea lui Philotas și a lui Parmenion, cea a lui Cleitos, a pajilor și împreună cu ei cea indirectă a lui Callisthenes — evenimente petrecute între 330—328 î.e.n. — trădează desigur o anumită stare de spirit ostilă lui Alexandru, care nu poate fi, evident, circumscrisă la aceste personaje. A. B. Ranovici, *op. cit.,* p. 76, interpretează aceste fenomene ca oglindind „starea de spirit... a unui întreg grup din rîndurile aristocrației macedonene", acel grup al aristocrației gentilice care nu era interesat „în crearea unui sistem economic lărgit" (*ibidem,* p. 83). Mai mult chiar, își vedea periclitată prada de război, devenind, ca și ceilalți barbari, supusă regelui macedonean.

(15) [28] Sciții europeni, adică sciții care locuiau la nordul Mării Negre.

[29] După acest gest, Pharasmanes va rămîne pe tronul său.

[30] Horasmieni, populație de stepă de pe cursul inferior al Oxusului (Amu-Daria), la sudul lacului Aral.

[31] Colchidienii, populație din nordul Armeniei, în jurul cetății est-pontice Phasis.

[32] Amazoane, popor legendar, alcătuit numai din femei, locuind aproximativ în regiunile scito-caucaziene.

[33] Curtius Rufus, X, 1, și Iustin, XII, 1, ne informează despre o expediție a lui Zopyrion în Pont, probabil pentru a executa planul lui Alexandru, expus de Arrianus.

(16) [34] Massageții, care împreună cu dahii și abii locuiau pe Iaxartes (Sîr-Daria), în Kazahstanul actual.

[35] Sosicles, șeful curții regale.

[36] Aristonicos, citaristul, originar din Olynthos.

(17) [37] Amyntas al lui Nicolaos va deține această satrapie pînă în 326 î.e.n.

[38] Curtius Rufus, VIII, 3, relatează versiunea potrivit căreia Spitamenes ar fi fost omorît de soția sa.

(18) [39] Nautaca, oraș neidentificat, la sud de Maracanda.

[40] Stamenes a deținut această sarcină din 328 î.e.n. pînă în 325/4, cînd, probabil, moare.

[41] Sogdiana era condusă de sogdianul Arimazos. Cf. Curtius Rufus, VII, 11.

[42] *Daric,* monedă persană echivalînd cu 20 de drahme de argint.

(19) [43] Traducerea acestui paragraf este liberă.

[44] De la Roxana, Alexandru va avea doi copii, unul mort în 326 î.e.n., celălalt, Alexandru, născut după moartea lui Alexandru tatăl. Roxana este omorîtă în 310 împreună cu fiul ei. Căsătoria lor, simbolizînd evident alianța persano-macedoneană, a creat, ca și celelalte tentative de orientalizare, serioase nemulțumiri în armată; cf. H. Bengtson, *op. cit.,* p. 330.

(20) [45] Cf. Cartea II, nota 60.

(21) [46] Paretaceni, populație omonimă cu aceea din Susiana, locuitori ai ținutului dintre Bactria și Sogdiana.

[47] Horiene, corect Sisimitres, deoarece, așa cum se va vedea în nota următoare, Horiene era numele localității; va deveni guvernator în ținutul său, după ce s-a predat lui Alexandru.

[48] La Horiene, pare-se, s-a petrecut căsătoria lui Alexandru cu Roxana. Cf. Curtius Rufus, VIII, 4.

(22) [49] Catanes se sinucide în 327 î.e.n.

[50] Austanes, executat în 327, din ordinul lui Alexandru.

[51] Alcetas, fratele lui Perdiccas.

[52] E vorba de Neiloxenos.

[53] După ce va îndeplini această funcție, Nicanor va fi numit din 326 satrap al Indiei de Mijloc, apoi din 325 guvernator al asacenilor, din nordul Indiei.

[54] Tyriaspes nu va deține această funcție decît pînă în 325 î.e.n., cînd va fi executat din ordinul lui Alexandru.

[55] Cophen, azi Kabul, afluent al Indusului, trece prin Afganistan și Pakistan.

[56] Niceea, „orașul victoriei", localitate pe cursul superior al rîului Cophen; a nu se confunda cu Niceea de lîngă actualul Succiainpur (Pakistan).

[57] Taxiles, *Omphis* după Curtius Rufus, VIII, 12, *Mophis* după Diodor, XVII, 86; în fapt fiul lui Taxiles; deci e vorba de un nume comun tuturor dinaștilor dintr-un mare

ținut dintre Indus și Hydaspes. După alianța cu Alexandru participă la mai multe lupte, între care aceea cu Poros. Între 325 î.e.n. și 323 este numit satrap al propriului său ținut; cf. H. Berve, *op. cit.,* II, nr. 739.

[58] Armata lui Alexandru număra în acest moment 120 000 de oameni; cf. Arrianus, *Indica,* XIX, 5.

[59] Peucelaotida, ținut la vest de Indus, la confluența acestuia cu rîul Cophen.

[60] Gorgias, trimis în 324 î.e.n. în Macedonia, ca veteran.

[61] Cleitos „cel Alb" (spre deosebire de fiul lui Dropide, „cel Negru") va conduce apoi o unitate de cavalerie, pînă în 324 î.e.n., cînd va fi lăsat la vatră ca veteran.

(23) [62] Aspii, guraii, assacenii, popoare de la vest de Indus din munții Paropamissos.

[63] Andaca, cetate a aspasenilor, situată pe stînga Cophenului.

(25) [64] Este vorba de cetatea *Arigaion;* cf. H. Berve, *op. cit.,* I, p. 296, pentru o listă a tuturor cetăților reconstruite de Alexandru.

(26) [65] Massaga (azi Masaka), capitala assacenilor.

(27) [66] Tradiția menționează o anecdotă amuzantă, potrivit căreia mama lui Assacanos, Cleophis, a salvat, datorită frumuseții ei, cetatea de la distrugere și mai apoi a dat naștere unui fiu căruia, nu întîmplător, i-a dat numele de Alexandru (Iustin, XII, 7).

[67] Bazira, azi Bazar.

[68] Ora, nume grec (τὰ ὄρα — „munți") dat unei localități cu nume indigen.

[69] Abisaros, conducător al ținutului dintre Hydaspes și Acesines în Pengiab.

[70] După Curtius Rufus, VIII, 11, asediul Orei a fost condus de Polyperchon.

(28) [71] Aornos, azi Pîr-Sar, cetate în munții Bactriei.

[72] Cucerirea acestei înălțimi era, desigur, în primul rînd, o necesitate strategică. Dar tot atît de sigur este că Alexandru, incitat de legendara nereușită a lui Heracle, a căutat să-l depășească, ceea ce revine la continua sa preocupare de a se impune imaginației popoarelor cucerite.

[73] Peucelaotis, capitala Peucelaotidei, azi Peshawar, la gura Cophenului.

[74] După ce în prealabil se predaseră lui Alexandru.

[75] Embolima, nume grecesc dat unei localități cu nume indigen, azi Ambar, pe dreapta Indusului.

(30) [76] Sisicottos va deveni guvernator (și nu satrap) al assacenilor, așa cum susține Arrianus, V, 20, 7.

CARTEA A V-A

(1) [1] *Tmolos* (azi Bozdag), șir de munți în Asia Mică. Zeul de aici este Sabazios, divinitate de origine traco-frigiană, asimilată de greci cu Dionysos. De altfel, la origine însăși divinitatea greacă provine din cea traco-frigiană. Pentru toată discuția, cf. M. P. Nilsson, *op. cit.*, I, ed. II., p. 564 și în special 578. *Nysa* se numește azi Jelelabad (Pakistan).

[2] *Meros* înseamnă pe grecește „parte"; este deci vorba de un joc de cuvinte grecesc, ceea ce demonstrează caracterul elenic al acestei legende, care nu putea fi locală, indiană.

(2) [3] Cultul lui Dionysos era foarte răspîndit în Macedonia. Cf. Baege, *De Macedonum sacris, Diss, Halle,* 1913, p. 79.

[4] Bacanți, participanți la cortegiul dionysiac.

(3) [5] Taxila, capitala regatului cu același nume, azi Rawalpindi, în Pakistanul de nord, în Pengiab, între fluviile Indus și Hydaspes.

(4) [6] Istros. Cf. Cartea I, nota 30.

[7] Hydaspes, Acesines, Hydraotes și Hyphasis poartă azi numele de Gelam, Cinab, Ravi și Bias, afluenți ai Indusului.

[8] Părerile în legătură cu utilitatea acestei expediții sînt foarte împărțite. U. Wilcken, *op. cit.*, p. 180, crede că prin aceasta Alexandru voia să ajungă la limitele lumii orientale; A. B. Ranovici, *op. cit.*, p. 77, adaugă și faptul că părțile nord-vestice ale Indiei făcuseră cîndva parte din regatul lui Darius I, iar H. Bengtson, *op. cit.*, p. 341, vede în această expediție numai o satisfacere a romantismului cuceritorului macedonean.

[9] Este vorba de înfrîngerea din 529 î.e.n., cînd Cyrus a și fost omorît de massageți, în Sciția asiatică, la est de Caspica.

(5) [10] Este vorba de lucrarea deja citată, *Indica* (Ἰνδική).

[11] Marea cea Mare, azi Marea Arabiei din Oceanul Indian.

[12] Marea Hyrcană, azi Marea Caspică. Confuzia lui Arrianus este evidentă. Ca și în vremea lui Alexandru, se credea că Marea Caspică era în legătură cu Marea de Azov și cu Oceanul Indian.

(6) [13] Sibyrtios, macedonean, din 325 î.e.n. satrap al Carmaniei, apoi pînă în 316 satrap al Gadrosiei și al Oreitiei.

[14] Sandracottos (în indiană Ciandragupta), celebru întemeietor al dinastiei Maurya, va juca mai tîrziu, sub Seleucos I, un rol foarte important. Sub el a început răspîndirea budismului în India.

[15] Smirna, azi Izmir, oraș pe coasta egeeană a Asiei Mici.

[16] Misia, regiune în nord-vestul Asiei Mici, ocupată de populații înrudite cu tracii.

[17] Herodot, II, 5.

[18] Homer, *Odiseea*, IV, 581.

(7) [19] Xerxes a trecut Helespontul în 490 î.e.n., iar Darius a trecut Dunărea în 513 î.e.n.

[20] Herodot, VII, 33—36.

[21] E vorba de podul de la Drobeta (Turnu Severin), celălalt de la Colonia Agrippina (Köln).

(8) [22] Filip al lui Machatas, fratele lui Harpalos, membru al suitei regale. Va deține această sarcină pînă în 325 î.e.n., cînd va cădea victima unei revolte a mercenarilor greci.

[23] Poros (Paurava, în indiană), marele stăpîn al ținutului dintre Hydaspes și Acesines, avînd în subordinea sa mulți alți conducători locali. La această dată ținutul său nu era supus regatului persan. După celebra luptă cu Alexandru, Poros, înfrînt, este constrîns să se predea. Alexandru l-a lăsat stăpîn în ținutul său, nu ca satrap, ținutul lui Poros nefăcînd parte nici un moment din imperiul macedonean, ceea ce nu l-a împiedicat pe acesta să respecte hotărîrile lui Alexandru, chiar după moartea acestuia, pînă în 317 î.e.n., cînd cade asasinat. Cf. H. Berve, *op. cit.*, II, nr. 683 și B. Breloer, *Alexanders Bund mit Poros. Indien von Dareios bis Sandrakottos,* Leipzig, 1941.

(9) [24] Curtius Rufus, VIII, 13, spune că numărul elefanților era de 85.

[25] Clima descrisă este tipică pentru cea tropicală.

(13) [26] Lisimah, fiul lui Agathocles, membru al suitei regale și al gărzii personale a regelui, a participat la expediție fără a avea sarcini militare speciale. După moartea lui Alexandru, a devenit rege al Traciei. Cf. G. Saitta, *Lisimaco di Tracia* în „ΚΩΚΑΛΟΣ", 1, 1955, p. 63 și urm. În această situație va întreprinde, în 290 î.e.n., o campanie peste Dunăre, cînd va fi capturat cu întreaga oaste de regele get Dromihete, care îl va elibera apoi.

[27] Seleucos, fiul lui Antiochos, membru al suitei regale, celebrul întemeietor al dinastiei Seleucizilor. Deși a participat de la început la expediție, nu a primit însărcinări speciale, decît din 326 î.e.n., cînd i se încredințează comanda gărzilor, apoi a falangei. La Susa, în 324, se căsătorește cu Apame, fiica lui Spitamenes.

(14) [28] Tauron, fiul lui Machatas, fratele lui Harpalos; participă de la începutul expediției și e menționat în luptele cu oxienii din 331/0 î.e.n. În anul următor primește comanda arcașilor.

(15) [29] Traducerea în acest loc este liberă.

(16) [30] Antigenes, membru al suitei regale, în mod obișnuit conducătorul unei unități a gărzilor.

[31] Se remarcă și cu acest prilej arta strategică a lui Alexandru. Istoricii sînt unanimi în a recunoaște că bătălia de la Hydaspes a fost cea mai grea din toată expediția. Ea diferă total de celelalte trei, unde tactica a fost aceea a frontului oblic. Lupta cu Poros marchează culmea geniului militar al lui Alexandru, atît prin manevrele anterioare cît și prin adaptarea spontană la noile condiții de luptă.

(18) [32] Spitaces, nepotul sau fratele lui Poros.

[33] Diodor, XVII, 88, nu menționează nici una din aceste misiuni. Dimpotrivă, el arată că Alexandru i-a pus pe macedoneni să-l omoare.

(19) [34] Cinci coți (πήχεις) = 2,40 m.

[35] Iată și versiunile celorlalți autori: Curtius Rufus, VIII, 14, spune că Alexandru l-a întrebat ce tratament dorește,

iar Poros a răspuns „Acela la care te îndeamnă ziua de azi care te-a făcut să vezi cît de trecătoare e fericirea", iar Plutarh, *Alex.*, 60, că răspunsul indianului ar fi fost pur și simplu „regește".

[36] Luna munychion — aprilie (326 î.e.n.).

[37] Niceea, azi Succiainpur, pe stînga lui Hydaspes.

[38] Bucefala, azi Jihlam, pe dreapta lui Hydaspes.

[39] În legătură cu Bucefal, cf. Plutarh, *Alex.*, 6.

(21) [40] Poros „cel rău", incert dacă era sau nu rudă cu celălalt Poros, stăpîn al unui ținut între Hydraotes și Acesines.

(22) [41] Sangala, capitala cathailor, azi Jandiala (Pakistan).

[42] Oxydracii și mallii, indieni autonomi, locuitori ai ținutului de la confluența celor cinci rîuri din Pengiab.

(24) [43] Eumenes din Cardia, fiul lui Hieronymos, membru al suitei regale și șeful cancelariei regale. Ca funcții militare a deținut, probabil, pe aceea de comandant de vase în flota de pe Indus și comandant al unei unități de cavalerie. În calitatea sa de secretar al lui Alexandru, a redactat *Ephemerides* — jurnalul de zi al expediției. Cf. *Introducere*, pp. 22—23.

(25) [44] Printre altele i se spusese că în acele regiuni curge cel mai important fluviu al Indiei, Gangele. Renunțînd la ideea de a ajunge la Gange, Alexandru renunța, implicit, la ideea de a cuceri tot pămîntul locuit, așa cum se credea la acea vreme. Armata însă, așa cum se va vedea, a refuzat să-l urmeze.

(26) [45] Coloanele lui Heracle, azi Gibraltar. Confuziile geografice din acest pasaj au fost explicate, după cum se reține, la timpul cuvenit. Cf. Cartea V, nota 12.

[46] Traducerea acestui pasaj este liberă.

[47] Pentru importanța acestui paragraf, vezi în *Introducere*, p. 37. Cf. și A. B. Ranovici, *op. cit.*, pp. 1—44, pentru o corectă orientare în aceste probleme.

[48] Plutarh, *Alex.*, 57, relatează că înaintea trecerii munților Paropamissos, în India, Alexandru a ordonat arderea tuturor prăzilor de război care îngreuiau marșul armatei sale. Se ajunsese așadar la o saturație, ceea ce a determinat în mare parte refuzul armatei de a înainta mai departe.

(27) [49] S-a calculat că între Amphipolis (Macedonia) și Hyphasis (India) armata lui Alexandru a parcurs 18 000 km în opt ani și jumătate, efectuînd „operații militare gigantice, care le depășesc nu numai pe acelea ale armatei lui Napoleon, dar chiar și pe acelea ale infanteriei din cel de-al doilea război mondial" (H. Bengtson, *op. cit.*, p. 343).

[50] Cf. Cartea IV, nota 33.

[51] Cartagina, oraș fenician în Africa, colonie a Tyrului, situată în apropiere de Tunis.

(29) [52] După Philostratos *Vita. Apoll.*, II, 43, ele erau închinate „tatălui meu Ammon, fratelui meu Heracle, Athenei Prevăzătoarea, lui Zeus Olimpianul, Cabirilor din Samotrace, lui Helios al indienilor, fratelui meu Apolo".

[53] Pînă la urmă, cele două regiuni se vor contopi.

CARTEA A VI-A

[1] Homer, *Odisseea,* IV, v. 581. De fapt problema izvoarelor Nilului a rămas necunoscută chiar și lui Arrianus, ea fiind rezolvată abia în secolul al XIX-lea.

[2] Pentru corespondența lui Alexandru, cf. E. Pridik. *De Alexandri Magni epistularum commercio,* 1893. Pentru o poziție deosebită de cea a lui Pridik, în ceea ce privește autenticitatea corespondenței. Cf. L. Pearson, în „Historia" III, 1954—5, p. 429.

(2) [3] După Curtius Rufus, IX, 3, însă, Alexandru ar fi spus la moartea acestuia cîteva răutăți, neputîndu-l ierta pentru îndrăznețul discurs ținut cu prilejul controversei asupra continuării expediției dincolo de Indus.

[4] Sopeithos, regele indian care se predase și el o dată cu Poros.

[5] Onesicritos, fiul lui Philiscos, din Astypalaia. L-a urmat pe Alexandru în expediție ca filozof și literat. Pentru opera sa, vezi în *Introducere* p. 25.

(4) [6] Cum ar fi cazul sobienilor (Curtius Rufus, IX, 4) sau al agalașilor (Diodor, XVII, 96).

(5) [7] Curtius Rufus, IX, 4, relatează că însăși corabia lui Alexandru era pe punctul să se scufunde.

(7) [8] Brahmani, populație de pe cursul inferior al Indusului, la nord de actualul Haiderabad, în Pakistan. Numele aparține de fapt castei sacerdotale a acelei populații.

(9) [9] Peucestas, fiul unui oarecare Alexandru, a început prin a fi unul din comandanții gărzilor. A fost apoi, rînd pe rînd, comandant de navă, membru al corpului însărcinat cu paza regelui, iar din 324 î.e.n. satrap al Persidei.

[10] Abreas, probabil unul dintre ostașii din gărzi.

[11] Curajul lui Alexandru a fost desigur unul din factorii care au contribuit la obținerea tot atîtor victorii cîte lupte s-au dat în cursul expediției.

(11) [12] Este, de exemplu, exact ceeă ce susține izvorul folosit de Curtius Rufus, IX, 4.

[13] Confuzia Arbela—Gaugamela îi aparține tot izvorului utilizat de Curtius Rufus, după cum se reține.

[14] Lupta de la Artemision, în care flota persană a fost înfrîntă, a precedat la mică distanță de timp bătălia de la Salamina.

(15) [15] Abastanii, xathrii, ossadienii, populații care locuiau la confluența Acesinului cu Indusul, în Pengiab.

[16] Alexandria Sogdiana, o nouă Alexandrie între actualele orașe Multan și Alor. A nu se confunda cu cea de pe Iaxartes (Sîr—Daria).

[17] Peithon va îndeplini această misiune pînă în 323 î.e.n.

[18] India cucerită de Alexandru avea să fie împărțită în trei satrapii, exceptînd regatele independente ale lui Poros și Abisares; e vorba de India de Sus, avînd ca satrap pe Nicanor; cea de pe Indusul mijlociu, cu satrapii Filip și apoi Taxiles, și cea de pe Indusul inferior, sub conducerea lui Peithon.

[19] Musicanos, care, după ce-l va primi prietenește pe Alexandru, va încerca să se revolte. Este însă prins și omorît de Peithon.

(16) [20] Sindimana, azi Sehwan în Pakistan, pe dreapta Indusului.

[21] *Indica,* XI.

(17) [22] După Curtius Rufus, IX, 8, el se numea Moeris.

[23] Pattala, azi Haiderabad, cetate pe stînga Indusului, la punctul de desfacere a deltei acestui fluviu.

[24] Carmania, satrapie, în sud-vestul actualului Iran.

(19) [25] Cilluta, Plutarh, *Alex.*, 66, o numește *Scillustis* sau *Psiltucis.*

[26] Este util de amintit că aceeași călătorie pe Indus, apoi în mare, ocolind Arabia și ajungînd în dreptul actualului Canal Suez, a mai fost efectuată, la ordinul lui Darius I, de către Scylax din Cariadna; cf. Herodot, IV, 44.

(21) [27] Vînturile etesiene, periodice (musonul).

[28] Între sfîrșitul lui octombrie și 21 decembrie.

[29] Așadar, din acest moment armata lui Alexandru urma trei direcții diferite: sub conducerea lui Crateros, prin Arachosia și Drangiana, a lui Nearchos pe mare, iar a lui Alexandru însuși prin Gadrosia și Carmania. Plutarh, *Alex.*, 66, ne informează că Alexandru s-a întors din India cu un sfert din armata sa.

[30] Arabios, mic fluviu care se varsă în Oceanul Indian.

[31] Oreiții, care împreună cu gadrosienii vor forma o satrapie la vest de delta Indusului.

(22) [32] Apollophanes va deține această satrapie o scurtă perioadă de timp.

(23) [33] Thoas, fiul lui Mandrodoros, din Magnesia, pe Meandru, comandant de vas în flota de pe Indus, apoi pentru o scurtă perioadă guvernatorul Gadrosiei.

[34] Cretheus, cetățean al coloniei vest-pontice Callatis, azi Mangalia.

(24) [35] Pura, azi Puhra, oraș din mijlocul Gadrosiei.

(27) [36] Eudamos; din 326 î.e.n. comandant al tracilor, va împărți apoi cu Taxiles conducerea satrapiei lui Filip.

[37] Pharismanes, sau Phradasmanes (vezi mai jos, VII, 6, 4), s-a predat, împreună cu tatăl său, din 330 î.e.n. lui Alexandru. Participă apoi la campanie, pentru ca în 324 să fie introdus în corpul de elită al cavaleriei.

[38] Heracon, strateg al Mediei din 330 î.e.n., apoi mutat, probabil, la Susa.

(28) [39] De exemplu izvoarele folosite de Curtius Rufus, IX, 10, și Plutarh, *Alex.*, 67.

[40] Etimologia cuvîntului grecesc „ θρίαμβος " nu este sigură. Cert este însă că din sensul inițial de cîntec bachic el s-a

aplicat, prin extensiune, ceremoniei în sine și de aici ceremoniei triumfului, așa cum îl utilizau romanii.

[41] Aristonus, fiul lui Peisaios; ca funcții anterioare nu cunoaștem decît pe aceea de comandant de vas în flota de pe Indus; mai cunoscută este viața sa după moartea lui Alexandru, pînă în 316, cînd este ucis din ordinul lui Cassandros.

[42] Peithon, fiul lui Crateuas; nu pare să fi avut și însărcinări militare.

[43] Ihtiofagi, popor din sudul Gadrosiei, chiar pe țărmurile Oceanului Indian. Denumirea le vine de la hrana lor cotidiană, peștele, deoarece în grecește ἰχθυόφαγοι înseamnă „mîncători de pește". Numele lor indigen trebuie să fi fost, evident, altul.

(29) [44] În aceeași ordine de idei, după Diodor, XVII, 108, și Curtius Rufus, X, 2, în acest moment a avut loc fuga lui Harpalos, tezaurierul imperiului, cu o imensă sumă de bani la Atena. Afacerea Harpalos, în care a fost implicat un mare număr de atenieni, a constituit prilejul a două din cele mai reputate pledoarii din istoria oratoriei, acea a lui Eshine și cea a lui Demostene. Harpalos, amic din copilărie al lui Alexandru, se bucura de toată încrederea acestuia. Deși a mai fugit o dată, Alexandru i-a încredințat tezaurul imperiului. În timpul expediției din India, convins că Alexandru nu va mai reveni, Harpalos fuge pentru a doua oară. În 324 este însă ucis de unul din supușii săi, în Creta. Arrianus nu pomenește nimic despre marea sa delapidare; Cf. P. Trèves, *Notes sur la chronologie de l'affaire d'Harpale*, în „Revue des Études Ancienes", 36/1934, p. 513.

[45] Mai sus Arrianus a spus că sarcofagul se afla lîngă pat, în vreme ce acum spune că se afla în mijlocul lui. Confuzia apare și în ediția mai veche a lui C. Müller.

(30) [46] Curtius Rufus, X, 1, susține că acuzarea lui Orxines s-ar datora lui Bagoas, un eunuc iubit de Alexandru.

[47] Regretul arderii palatului din Persepolis, numirea lui Peucestas, tocmai datorită trăsăturilor indicate, ca satrap al Persiei, precum și o serie de fapte care vor urma marchează o cotitură importantă în evoluția idealului lui Alexandru. Atitudinea sa filopersană devine tot mai evidentă.

CARTEA A VII-A

(1) [1] Despre planurile de viitor ale lui Alexandru, Arrianus a mai vorbit: cf. IV, 15, 6 și V, 26, 1—2. Cf. și U. Wilcken, *Die letzte Pläne Alexanders des Grossen,* în „Sitz. Berichte Berl. Akad.", 1937, XXIV, p. 192 și urm.

[2] Pentru o versiune diferită, cf. Plutarh, *Alex.,* 64.

(2) [3] La care, după Plutarh, *Alex.,* 14, Alexandru, fără să se supere cîtuși de puțin, ar fi răspuns: „Totuși, eu, dacă n-aș fi Alexandru, aș vrea să fiu Diogene".

[4] Este vorba de așa-numiții *gymnosofistai,* înțelepți indieni care umblau goi, de unde le vine și numele. Învățătura lor avea multe puncte comune cu școala cinică a filozofilor greci.

[5] Calanos îl va însoți din acest moment pe Alexandru, după oarecare discuții (cf. Plutarh, *Alex.,* 65), pînă la Pasargadai, unde se va îmbolnăvi. La Susa se va arde singur de viu. Cf. Plutarh *Alex.,* 69.

(4) [6] Numele corect al fetei lui Darius este Statira, Arrianus făcînd aici o confuzie cu Barsine, fiica lui Artabazos. Este și ea una dintre prizonierele de la Issos (333 î.e.n.) care urma, la propunerea lui Darius din 332, să-i fie soție lui Alexandru. La scurtă vreme după moartea lui Alexandru, a fost ucisă de Roxana. Poligamia era tradițională în familia regală macedoneană, căsătoriile avînd în primul rînd un rol diplomatic.

[7] Ochos: Artaxerxes.

[8] Drypetis, fiica lui Darius III, va fi și ea una dintre victimele Roxanei.

[9] Oxyartes a participat la bătălia de la Issos în calitate de conducător al gărzii regelui persan. Se predă după aceea lui Alexandru, care-l face membru al suitei sale. După 330 nu se mai știe nimic despre el.

[10] Barsine, fiica lui Artabazos, căsătorită cu Mentor, apoi cu Memnon din Rodos. Din 331 î.e.n. devine soția nelegitimă a lui Alexandru, legătură din care se născu Heracle. În 309 este ucisă împreună cu fiul ei din ordinul lui Cassandros.

[11] Căsătoria aceasta în masă marchează punctul culminant al evoluției ideilor politice ale lui Alexandru. A pornit campania, fie și formal, în numele ligii corintice. Treptat, și în special după Issos, centrul de greutate al preocupărilor sale se mută asupra cuceririi Asiei pentru sine și pentru macedoneni. După moartea lui Darius se poate surprinde o tendință accentuată de aderare la obiceiurile persane, pe care a încercat să le pună pe picior de egalitate cu cele macedonene, proces care va culmina cu această căsătorie în masă. Aceasta este tripla structură (după expresia lui H. Bengtson, *op. cit.,* p. 349) a imperiului lui Alexandru, ale cărei componente n-a reușit să le unească trainic nici un moment, sarcină pe care o vor desăvîrși urmașii săi, fie și în limite mult mai restrînse. Cf. H. Berve, *Die Verschmelzungspolitik Alexanders des Grossen,* în „Klio", 31/1938, p. 161.

(5) [12] Plutarh, *Alex.,* 70, dă suma de 9 870 de talanți.

(6) [13] Hydarnes, fost comandant în flota lui Pharabazos și Autophradates, cuceritorul Miletului (334 î.e.n.). După bătălia de la Gaugamela se predă lui Alexandru împreună cu tatăl și fratele său.

[14] Sisines a luptat alături de Darius la Gaugamela și nu s-a predat lui Alexandru decît după moartea regelui său.

[15] Hystaspes, înalt demnitar militar sub Darius III, se predă, după Gaugamela, lui Alexandru.

(7) [16] Opis, azi Odoan (Iran), pe stînga Tigrului.

(9) [17] Este vorba de minele de aur din Muntele Pangeu, precum și alte zăcăminte de argint, fier și plumb. Muntele Pangeu (azi Pirinari) se află la est de gura Strymonului (Struma).

[18] Cf. Cartea V, nota 47.

[19] Cf. Cartea I, nota 100.

[20] Cyrene, oraș în Libia, pe coasta Mediteranei.

(10) [21] Desigur există o mare doză de autenticitate în discursuri și aceasta nu poate decît să arunce o vie lumină asupra clarviziunii lui Alexandru, atît de des contestată. H. Bengtson este și el de acord că marile idei pe care le pune scurta sa domnie l-au preocupat *conștient* pe Alexandru (*op. cit.,* p. 354).

(11) [22] Este, în fapt, vorba de o dublură persană a întregii sale armate macedonene.

(12) [23] Este vorba deci de înlocuirea lui Antipatros, care urma să-și părăsească postul de strateg al Europei și să vină cu noii recruți macedoneni.

[24] După Diodor (XVII, 109 și XVIII, 8), Nicanor a citit, la jocurile olimpice din 324 î.e.n., decretul prin care se permitea exilaților reintrarea în orașele grecești. Decretul, redactat fără știrea synedrionului ligii corintice, constituia o gravă încălcare a constituției ligii panelene, chiar dacă el viza remedierea unor reale deficiențe din cetățile grecești. Cf. Syll. ed. III. nr. 283 și 360; *O.G.I.S.* nr. 2 și E. Bikermann, *La lettre d'Alexandre le Grand aux bannis grecs*, în *Mélanges G. Radet*, 1940, p. 25.

[25] După cum reiese și din interpretarea lui Arrianus, au contat mai puțin intrigile dintre Olimpiada și Antipatros, cît mai ales tendința acestuia din urmă de a favoriza, în Grecia, regimurile oligarhice.

[26] Mare lacună în text.

(13) [27] Herodot, III, 106 și VII, 40.

[28] După Iustin, XII, 3, se pare că regina amazoanelor dorise acest lucru, fapt pentru care a și făcut un drum de 25 de zile pînă la Alexandru, care, de altfel, nu-i acordă decît 13 zile. Legenda aceasta, ca și existența poporului mitic al amazoanelor, este neverosimilă.

[29] Trapezunt, cetate grecească de pe coasta de sud a Mării Negre, azi Trebzon.

[30] Teseu, fiul lui Egeu, erou mitologic, regele legendar al Atenei, căruia i se atribuia prima organizare legislativă a cetății.

[31] Micon, celebru pictor și sculptor atenian din secolul al V-lea î.e.n.

[32] Herodot, IV, 110—117 și IX, 27.

(14) [33] Cf. Diodor, XVII, 114—115.

[34] Epidaur, celebră cetate din Argolida, în Pelopones, azi Epidavra.

[35] *Ex-voto* (latinește „din făgăduință"), dar adus zeului pentru împlinirea unei rugi.

[36] Probabil e vorba de un mare altar, căci un simplu rug nu putea costa atîta.

[37] În acest caz hiliarhul desemna pe comandantul suprem al hetairilor, și nu un simplu comandant a 1 000 de oameni, din moment ce în locul lui n-a mai fost numit nimeni.

(15) [38] Cossei, populație din satrapia Babilonia.

[39] Nu este prima dată cînd, așa cum reiese din Arrianus, Africa era considerată ca o parte a Asiei.

[40] Bruttii, lucanii și tyrenienii, populații italice.

[41] Etiopienii, populație din Africa.

[42] Iberii, populație din Peninsula Iberică. La soliile menționate de Arrianus, Diodor, XVII, 113, mai adaugă pe libieni, pe iliri, pe greci, pe traci și pe galați (celți).

[43] Pe sciți macedonenii îi mai cunoscuseră și sub Filip, iar pe celți, la Dunărea getică, sub Alexandru.

[44] Venirea delegației romane la Alexandru este contestată (H. Bengtson, *op. cit.*, p. 346, nota 5). În general, cf. W. Hoffmann, *Rom und die Griechische Welt in 4 Jahrh* în „Philologus", Suppl. Band, 27,1, Leipzig, 1934.

[45] Sosirea acestor delegații confirmă, dacă ar fi numai prin teama pe care o inspira Alexandru, planurile acestuia de cucerire a întregului univers, chiar dacă popoarele amintite nu știau nimic de intențiile lui, de bună seamă încă secrete la această dată.

(16) [46] Marea Roșie este de fapt în sud-vestul Peninsulei Arabice, pe cînd Golful Persic e în nordul acesteia.

[47] Araxes, fluviu care izvorăște din Armenia și se varsă în Caspica.

[48] După Diodor, XVII, 112, caldeenii nu i-au comunicat acest lucru direct lui Alexandru, ci prin Nearchos, și că doar la sfatul sofistului Anaxarchos el a intrat în Babilon.

[49] Este vorba de fragmentul 963 (ediția Nauck.) dintr-o tragedie pierdută a lui Euripide.

[50] Cresus va repeta, la rîndul lui, aceste înțelepte cuvinte ale legislatorului atenian în fața lui Cyrus, care voia să-l omoare, ceea ce-i va aduce salvarea.

(19) [51] Artemis Kelkaia, un atribut mai puțin comun al zeiței, cf. Wernicke, în *Real Encyklopädie*, II, 1896, col. 1389, s.v. Artemis.

(20) [52] Casia, scoarță de copac mirositoare, care seamănă cu scorțișoara.

[53] Archias, fiul lui Anaxidotos, unul din comandanții de nave din flota de pe Indus, apoi participant la expediția lui Nearchos.

[54] Androsthenes, fiul lui Callistratos, a avut aceleași funcții ca și Archias.

[55] Hieron din Soloi, participant la expediția lui Nearchos.

(21) [56] E vorba de Alexandria de la gura Tigrului, lîngă actualul lac Rumyah.

(22) [57] *Causia,* pălărie de purpură, cu boruri largi.

[58] *Diadema,* bandă care se atașa pe *causia,* cu terminații fluturînde, specifică costumului persan. Cf. și F. Neuffer, *Das Kostüm Alexanders des Grossen, Dissertation Giessen,* 1929, p. 34.

(23) [59] Philoxenos, care, după moartea reginei cariene Ada (probabil 326), fusese numit satrap al Cariei.

[60] Într-adevăr, atenienii votaseră cu puțin timp înainte zeificarea lui Alexandru. Problema este încă foarte discutată sub toate aspectele. În orice caz apoteoza are o origine greacă și nu una orientală-asiatică — lume care n-a cunoscut decît cu rare excepții divinizarea înainte de moarte (Cf. M. P. Nilsson, *op. cit.,* II, ed II., p. 136, iar pentru Alexandru în mod special, pp. 145—150). În legătură cu sensul ei politic, indiferent dacă se credea sau nu în ea, cf. A. B. Ranovici, *op. cit.,* p. 85. „Imperiul mondial, creat de Alexandru, trebuia să aibă și o justificare ideologică, care în condițiile de atunci nu putea fi decît una religioasă". Cf. și Cartea III, nota 18.

[61] Tentativa de a realiza fuziunea totală macedo-persană l-a determinat desigur la această acțiune. Pentru amănunte, cf. H. Berve, *op. cit.,* I, p. 152.

[62] Iar nu ca unui zeu, așa cum voise Alexandru. Onorurile divine, după cum s-a văzut, nu erau rezervate decît lui Alexandru.

(24) [63] Medios, fiul lui Oxynthemis, participant de la început la expediție, pare să fi fost unul din adulatorii lui Alexandru. Ca funcții militare nu cunoaștem decît pe aceea de comandant de nave, în flota de pe Indus.

(25) [64] *Ephemerides,* jurnalul de zi al expediției. Cf. C. A. Robinson, *The Ephemerides of Alexander's expedition,* Providence, 1932.

(26) [65] Pentru o frumoasă descriere a jalei ce i-a cuprins pe cei din preajma lui Alexandru, cf. Curtius Rufus, X. 5.

(27) [66] Aristotel, celebrul filozof, preceptorul lui Alexandru, rămas în Grecia în timpul expediției din Asia. Așa cum se va vedea chiar din relatarea lui Arrianus, nici una din bănuieli nu este întemeiată. Vezi nota următoare.

[67] Moartea lui Alexandru s-a datorat probabil unei pneumonii; cf. H. Bengtson, *op. cit.,* p. 348.

(28) [68] Olimpiada 114 și arhontatul lui Hegesias la Atena corespund anului 332 î.e.n. Alexandru a murit la 13 iunie.

(29) [69] Ideea, deosebit de valoroasă, conține explicația realistă a nevoii lui Alexandru de prestigiu religios.

[70] Minos, Aiax și Radamante, regi ai Cretei și Eginei (Aiax), legislatori înțelepți, deveniți, după tradiție, judecători în infern.

[71] Ion, strămoșul mitic al ionienilor.

(30) [72] În realitate Alexandru și-a întins stăpînirea în trei continente: Europa, Asia și Africa.

[73] În textul grecesc, substantivul este la singular: Zeul.

ORGANIZAREA ARMATEI TERESTRE A LUI ALEXANDRU

Φυλάκη Post de observație	Προφυλάκη Avangarda	Σκόποι Iscoada

Alexandru

Σωματοφυλάκες — Garda personală

7 — 8

Ὑπασπίσται — Gărzile — 3500	Πεζοί — Pedestrașii — 9000	Ἱππεῖς — Călărețiii — 1800
Ἄγημα — Formația de elită a gărzilor — 500	τάξις — Formație de 1500 de oameni 6 — 7 × 1500 Λόχος — Subunitate a unei τάξις Δεκάς — Formație de 10 oameni 900 × 10	Ἴλη βασιλική — Unitatea regală a cavaleriei — 150 Ἴλη = Ἱππαρχία = Ἑκατοστύς Formații paralele de 100 — 150 de oameni 7 — 8 × 100 — 150
Ὑπασπίσται Gărzile — 3000 Χιλιαρχία — Formație de 1000 de oameni 3 × 1000 Πεντακοσιαρχία — Formație de 500 de oameni 6 × 500	Ψίλοι — Pedestrimea ușoară Ἀκοντισταί — Sulițași Σφενδονῆται — Prăștiași Τοξόται — Arcași —200	Πρόδρομοι — Cavaleria ușoară 4 × 150?

Tabelul de față nu reprezintă decît scheletul armatei terestre macedonene. La aceasta se vor adăuga unitățile de traci (peonii, agrianii), alte neamuri din balcani, aliații greci, cavaleria tesaliană, mercenarii, arcașii cretani și în sfîrșit marea masă a orientalilor. Toate aceste unități vor spori numărul armatei, fără însă a afecta organizarea ei.

FLOTA LUI ALEXANDRU

1. — Flota aliată — elenă (334) — 160 vase.
2. — Flota lui Proteas (334/2) — ?
3. — Flota lui Hegelochos (333/2) — 200 vase.
4. — Flota cipriotă — feniciană (332/1) — 224 vase.
5. — Flota fluvială de pe Indus (326/5) — 1800 — 2000 vase.
6. — Flota de ocean a lui Nearchos (325/4) — ?
7. — Flota regală (324/3) — 1000 vase.

454

FAMILIA REGALĂ MACEDONEANĂ

după H. Berve, op. cit., II, p. 439.

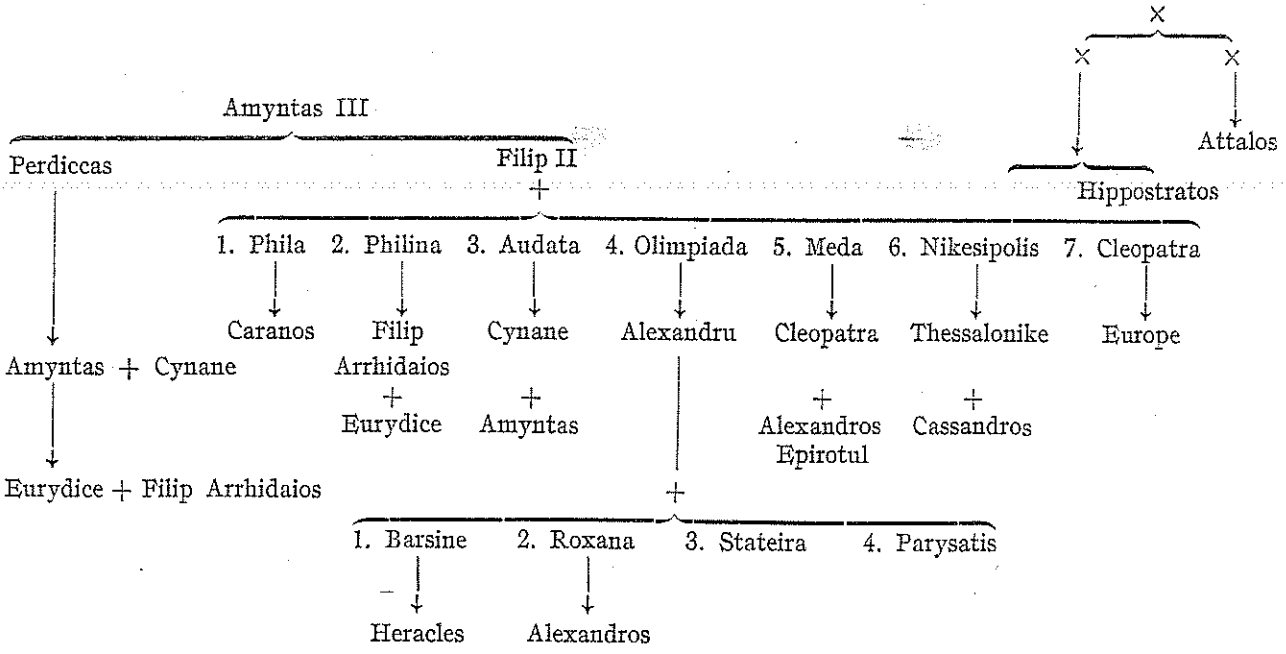

— Semnul + înseamnă căsătorit (ă).
— Semnul ⟶ „ filiația.
— Semnul × „ un membru al cărui nume nu se cunoaște.

75—47

FAMILIA ULTIMILOR AHEMENIZI

după H. Berve, op. cit., II, p. 442.

455

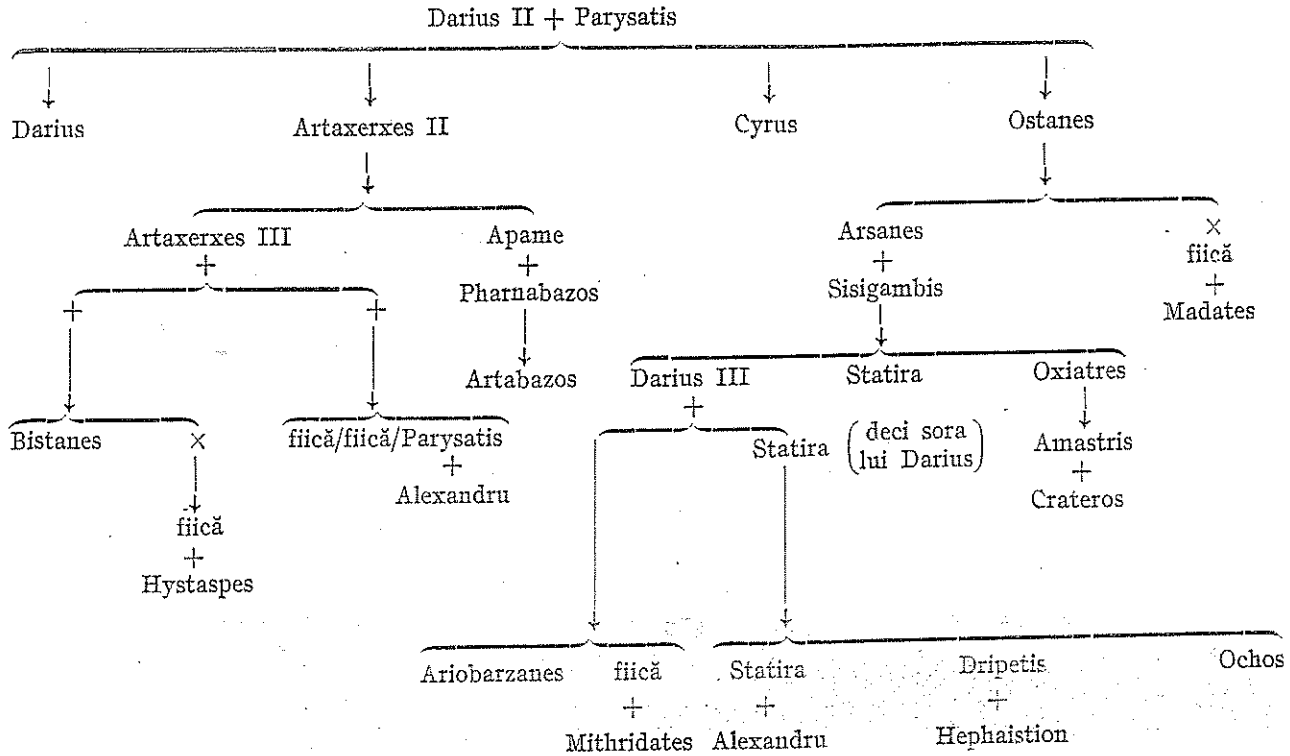

INDICE

INDICE DE TERMENI

1. *Aliați* (σύμμαχοι) — militari greci participanți la campanie, conform clauzelor ligii de la Corint din 336 î.e.n.
2. *Arcași* (τοξόται) — formație din pedestrimea ușoară a armatei lui Alexandru, condusă de un conducător de arcași (τοξάρχης).
3. *Arcași călare* (ἱπποτοξόται) — formație de luptă persană, compusă în special din dahi; va fi apoi inclusă în armata lui Alexandru, numărînd aproape 1000 de oameni.
4. *Arhonte eponim* (ἄρχων ἐπώνυμος) — magistratul suprem al majorității cetăților grecești, ales pe un an, care dădea numele anului în curs. Prin citarea lui se indica, în antichitate anul. În textul lui Arrianus sînt citați arhonții Atenei.
5. *Artiști* (τεχῖνται) — ambulanți, aduși din Grecia sau Italia pentru serbările de la curtea lui Alexandru.
6. *Avangardă* (προφυλάκη) — formație ușoară compusă din călăreți și pedestrași.
7. *Car* (ἅμαξα) — termenul este folosit și pentru carele de război, utilizate cu precădere de orientali, cu ajutorul cărora se creau breșe în dispozitivul inamic, deoarece de părțile lor laterale erau atașate coase.
8. *Catapultă* (καταπέλτης) — mașină pentru aruncat pietre.
9. *Cavaleria* (ἡ ἵππος sau οἱ ἱππεῖς „călăreții"), era compusă din 8 formații denumite ἴλαι.
10. *Cavaleria ușoară* (οἱ πρόδρομοι ἱππεῖς) — era formată din 4 ἴλαι. În text va fi uneori numită și „avangardă".
11. *Comanda* (ἡγεμονία) — comanda militară supremă; titlul de conducător (ἡγεμών) nu era purtat numai de Alexandru, în calitate de conducător al ligii corintice, ci și de generalii diferitelor corpuri de armată.
12. *Comandant* — în pedestrime: 1) δεκαδάρχης, comandant al unei decade (formație compusă din 10 oameni, apoi, prin extensiune, pînă la 16 oameni — la rîndul ei subunitate a unei formații denumită λόχος); 2) διμοιρίτης, al doilea comandant al unei decade; 3) δεκαστάτηρος, al treilea comandant al unei decade. În cavalerie: 1) ἱππάρχης, comandantul suprem al cavaleriei; după înființarea formației ἱπαρχία va deveni titlul specific pentru comanda acestei noi formații. În corpul gărzilor: 1) χιλιάρχης, comandant a 1000 de oameni din gărzi, apoi și din cavalerie; 2) πενταϰοσιάρχης, comandantul unei πενταϰοσιαρχία, formație de 500 de oameni.

13. *Corăbii*. Distingem mai multe tipuri de cărăbii: 1) ἡμιόλια — corabie rapidă; 2) κέρκουρος corabie ușoară; 3) νῆες μακραί — corăbii mari cu 30 de rînduri de vîsle; 4) νῆες μάχιμοι — corăbii de război; 5) πλοῖα ἱππάγωγα — corăbii de transportat caii; 6) πλοῖα ποταμία — corăbii fluviale; 7) πλοῖα στρογγύλα, — corăbii rotunde, de transport în general.
14. *Cot* (πήχυς) — măsură de lungime de 0,44 m.
15. *Curier* (επιστολεύς) — cel care purta corespondența regală.
16. *Docuri* (νεώσοικοι) — bazine înconjurate de diguri, în care intrau corăbiile pentru a fi încărcate, descărcate sau reparate.
17. *Dig* (χῶμα) — de pămînt, construit în jurul cetăților asediate, pe care se instalau mașinile de război.
18. *Falangă* (φάλαγξ) — cf. Infanteria.
19. *Formație militară* — în infanterie: 1) τάξις, unitate a falangei; erau în total 6—7 la număr, fiecare a cîte 1500 de oameni; conducătorul ei se numea ταξιάρχης; 2) λόχος subunitate a unei τάξις, și pentru o scurtă perioadă și a unei ἴλη; conducătorul ei se numea λόχαγος, iar soldatul λοχίτης. În cavalerie: 1) ἴλη, unitate a cavaleriei macedonene; erau în total 8 la număr și cuprindeau fiecare cîte 150 de oameni; comanda o deținea un ἰλάρχης. 2) ἴλη βασιλική, unitatea regală a cavaleriei. 3) ἱππαρχία, unitate a cavaleriei corespunzătoare cu vechea ἴλη. 4) ἑκατοστύς, diviziune a cavaleriei, probabil identică cu ἴλη, formată din 100 de călăreți. În corpul gărzilor: 1) ἄγημα, formația de elită a gărzilor aflată sub directa conducere a regelui, cuprinzînd aproximativ 500 de oameni.
20. *Fortificații* (χάρακες) — palisade, în majoritatea cazurilor din lemn, folosite ca mijloc de apărare de către cetățile asediate.
21. *Furgoane* (σκευοφόρα) — folosite pentru transportul proviziilor.
22. *Garda personală* (σωματοφύλακες) — formație însărcinată cu paza regelui macedonean. Erau în total 7—8, toți nobili macedoneni, deoarece a face parte din această formație era un titlu de onoare.
23. *Garnizoană* (φρουρά) — detașament lăsat de Alexandru în majoritatea orașelor și ținuturilor cucerite.
24. *Gărzile* (ὑπασπίσται) — corpul de armată care asigura legătura dintre falangă și cavalerie. Cuprindeau aproximativ 3000 de oameni, fără a mai socoti și ἄγημα.
25. *General* (στρατηγός) — conducător militar de sine stătător, în opoziție cu hegemonul, general dependent direct de Alexandru; στρατηγὸς αυτοκράτωρ titlu încredințat de liga corintică lui Alexandru, în calitate de conducător al expediției din Asia, deosebit de cel *permanent* de ἡγεμών.
26. *Guvernator* (ὕπαρχος) — funcție echivalentă cu aceea a satrapului, deținută de obicei de un macedonean.
27. *Impozit* (εἰσφορὰ κατὰ κτῆσιν) — cel perceput pe venit militarilor din armata lui Alexandru.
28. *Independență* (αὐτονομία) — dreptul de a se conduce după legi proprii. Termenul va fi aplicat atît unor popoare independente cît și, de pildă, cetăților care se bucurau în chip formal de acest drept.
29. *Infanteria* (πεζο) — identică cu falanga, formată din 6—7. Prin extensiunea noțiunii de ἑταῖρος, o parte din ei vor căpăta numele de πεζέταιροι Numărau aproximativ 9000 de oameni.
30. *Infanteria grea* (ὁπλῖται) — uneori termenul este folosit cu un înțeles asemănător cu acela de pedestrași πεζοί.
31. *Infanteria ușoară* (ψίλοι) — cuprindea pe arcași, sulițași și prăștiași.
32. *Iscoade* (σκόποι) — formate, de obicei, din cîțiva oameni.
33. *Îndatoriri fizice* (λειτουργίαι τῷ σώματι) — impuse soldaților din armata lui Alexandru.
34. *Întrecere* (ἀγών) — de mai multe feluri: 1) de gimnastică (γυμνικός); 2) de muzică (μουσικός); 3) de cai (ἱππικός) organizate deseori cu ocazia diferitelor sărbători, la curtea lui Alexandru.
35. *Lagăr* (κατασκευή) — de război, al lui Alexandru, și prin extensiune, bagajele din lagăr.
36. *Libertate* (ἐλευθερία) — calitatea unei cetăți de a nu depinde de nici o altă putere. Formal, de acest drept se bucurau cetățile grecești din Asia Mică, de exemplu. Cf. *Independență*.
37. *Liga corintică* (κοινὸν τῶν Ἑλλήνων — adunarea tuturor grecilor — în afara spartanilor — în lupta împotriva perșilor. A luat ființă în 338 î.e.n., apoi a fost reînnoită, de Alexandru, în 336 î.e.n.
38. *Locțiitor militar* (φρούραρχος) — al satrapului, sens derivat de la acela de conducător de garnizoană.
39. *Macedonenii* (οἱ Μακεδόνες) — pe lîngă accepția, comună de locuitori ai Macedonici, în textul lui Arrianus această denumire va fi aplicată adunării militare cu drept de judecată, în fapt, tribunalul militar macedonean.
40. *Mecanisme* (μηχάναι) — termen aplicat în general mașinilor de război, construite de obicei din lemn. Utilizarea lor pe o scară largă, încă din vremea lui Filip, a produs o o importantă cotitură în concepția de luptă.
41. *Melofori* (μηλόφοροι) — garda personală a lui Darius, al căror nume le vine de la mărul de aur sau de argint din vîrful suliței. O parte dintre ei vor fi mai tîrziu încadrați în armata lui Alexandru, probabil într-o unitate a gărzilor.
42. *Mercenari* (μισθοφόροι) — cu precădere greci, îi regăsim atît în armata lui Alexandru, cît și a lui Darius. Chiar dacă numărul celor din armata macedoneană a variat, se poate vorbi de o medie de 4000 — —5000 de oameni. O categorie mai aparte de mercenari o

constituie aşa-numiţi ξένοι.

43. *Navarh* (ναύαρχος) — amiral, conducător de flotă.
44. *Paji* (παῖδες) — suita personală a lui Alexandru, formată din copii de nobili între 13 şi 15 ani. Instituţia a fost întemeiată sub Filip II.
45. *Parasangă* (παρασάγγης) — unitate de măsură persană, numărînd aproximativ 6 km.
46. *Picior* (πούς) — măsură de lungime de 0,30 m.
47. *Plută* (διφθέρα τῆς κάρφης) — de piele umplută cu paie, utilizată la trecerea rîurilor.
48. (a) *Popula* (συνοικίζειν) — termen prin care se înţelegea populareа noilor oraşe fondate de Alexandru.
49. *Post de observaţie* (φυλάκη) — format, ca şi iscoadele, din cîţiva oameni.
50. *Prăstiaşi* (σφηνδονήται) — formaţie din pedestrimea uşoară, compusă probabil din macedoneni.
51. *Prieteni* (φίλοι) — cf. *Suită*.
52. *Punte* (γέφυρα) — de lemn, folosită la asediul cetăţilor. Păşind pe ea, soldaţii puteau trece de pe maşinile de război în cetatea asediată.
53. *Recrutare* — termenul generic este ἀναπλήρωσις „completare"; καταλέγειν se numea acţiunea de recrutare practicată numai în Macedonia, în timp ce ξύλλογη se referea în principal la înrolarea mercenarilor.
54. *Sarisa* (σάρισα) — suliţă lungă de aproximativ 5,50 m. purtată de pedestraşii din falangă care se şi numeau σαρισοφόροι.
55. *Satrap* (σατράπης) — conducătorul unei satrapii, subdiviziune administrativă a statului ahemenid. Sub Alexandru, care a păstrat aceeaşi organizare, au existat 25 de satrapii.
56. *Scară* (κλίμαξ) — folosită la asedii pentru escaladarea zidurilor.
57. *Scut* (ἀσπίς) — rotund, mic ca dimensiuni, care se fixa pe braţ cu ajutorul unui inel.
58. *Secretar* (γραμματεύς) — una din funcţiile de bază ale cancelariei lui Alexandru şi ale diverselor satrapii.
59. *Stadiu* (στάδιον) — măsură de lungime de 177 m.
60. *Suită* (ἑταῖροι) — regală ai cărei membri erau recrutaţi dintre nobili, în care calitate se mai numeau şi prieteni (φίλοι).
61. *Suliţă* (δόρυ) — termen întrebuinţat adeseori paralel cu cel de sarisa.
62. *Suliţaş* (ἀκοντίστης) — membru al unei unităţi din pedestrimea uşoară macedoneană, care luptau cu o suliţă mai scurtă denumită ακόντιον.
63. *Suliţaş călare* (ἱππακοντίστης) — membru al unei formaţii persane, înglobată apoi în armata lui Alexandru.
64. *Supraveghetor* (ἐπίσκοπος) — funcţie deseori conjugată cu aceea de satrap, deţinută de macedoneni, pentru a preîntîmpina abuzurile satrapilor indigeni.
65. *Tabără* (στρατόπεδον) — termenul este folosit în special pentru armata macedoneană.
66. *Talant* (τάλαντον) — în valoare bănească 6000 de drahme

iar în valoare ponderală aproximativ 25 kg, reprezentînd deci o sumă foarte mare.

67. *Tribut* (φόρος) — perceput de marele rege al Persiei. Deşi noţiunea este oarecum diferită, termenul va fi aplicat şi celui perceput de Alexandru în teritoriile ocupate.
68. *Turn* (πύργος) — de lemn, de pe care se trăgea cu arcul la asediul cetăţilor.
69. *Unitate* — vezi *Formaţie militară*.
70. *Urmaşii* — este vorba mai întîi de aşa-numiţii διάδοχοι macedoneni, succesorii soldaţilor care urmau să fie lăsaţi la vatră. În egală măsură acelaşi termen este folosit şi pentru persanii pe care Alexandru intenţiona să-i introducă în armata sa, ca o dublură, a armatei macedonene, şi anume ἐπίγονοι, viitorii pedestraşi, şi ὁμότιμοι, viitorul corp de elită al cavaleriei.
71. *Vistiernic* (ἐπὶ χρημάτων) — principalul însărcinat cu supravegherea diferitelor case din imperiul lui Alexandru.

A

Abastanii: VI. 15. 1.
Abdera: I.11.4
Abisaros: IV.27.7; IV.30.7; V.8.3; V.20.5,6; V.22.2; V.29.4,5.
Abreas: VI. 9.3; VI.10.1; VI.11.7.
Abulites: III.16.9; VII.4.1.
Abydos: I.11.6.
Acesines: V.4.2; V.5.5; V.20.8; V.21.4,6; V.25.5; V.29.2,5; VI.1.2,5; VI.3.1; VI.4.1,4; VI.5.6; VI.6.2; VI.13.1; VI.14.4,5; VI.15.1,2,4; VII.4.2; VII.10.6.
Acuphis: V.1.3,4; V.2.1, 2,3,4.
Ada: I.23.7.
Adaios: I.22.4,7.
Admetos: II.23.2,4; II.24.4.
Adraistenii: V.22.3.
Agamemnon: I.11.5.
Agathocles: VI.28.4.
Agathon: I.14.3; III.12.4.
Agenorion: II.24.2.
Agerros: III.23.9.
Agesilaos: II.13.6.
Agis: II.13.4,5; IV.9.9.
Agrianii: I.1.11; I.5.1,2,10; I.6.7,9,10; I.8.3; I.14.1; I.18.3; I.20.5; I.28.5; II.4.3; II.7.5; II.9.2,4; II.19.6; III.1.4; III.13.5; III.23.5; III.24.1; III.25.6; IV.3.3; IV.4.6; IV.6.3; IV.23.1; IV.24.1,10; IV.25.6; IV.26.3; IV.28.7; IV.29.1; V.13.4; V.20.3; V.22.6; V. 23.7; VI.2.2; VI.6.1,4; VI.8.7; VI.16.1; VI.17.4; VI.22.1,3.
Aheenii: I.11.6.
Ahile: I.12.1,2; III.6.2; VII.14.4; VII.16.8.
Aiacizii: II.27.6.
Aiacos: IV.11.6.
Aiax: VII.29.3.
Aigai: I.11.1.
Aigobares: VII.6.5.
Aigospotamoi: I.9.3.
Aigyptos: V.6.5.
Albanii: III.8.4; III.11.4; III.13.1.
Alcetas: IV.22.1; V.11.3.
Alcias: I.29.4.
Alcimachos: I.18.1.
Alexandria (din Egipt): III.1.5; V.1.5; VII.23.7.
Alexandria (a Parapamisadei): IV.22.4.
Alexandria: III.28.4.
Alexandru, fiul lui Aeropos: I.7.6; I.17.8; I.25.1,10.
Alinda: I.23.7.
Alenion: II.5.8.
Althaimenes: III.11.8.
Amanice, chei: II.7.1.
Amastrine: VII.4.5.
Amazoanele: IV.15.4; VII.13.2 și următ.
Ambracia: II.16.5.
Amminapes: III.22.1.

* Pentru identificarea unora dintre personajele prezente în indice vezi Helmut Berve, *Das Alexanderreich auf prosopographischer Grundlage*, vol. II, München, 1926.

Ammon: III.3.1,2,3; III.4.1,3; IV.9.9; IV.3.2; VI.19.4; VII.8.3; VII.14,7; VII.23.6.
Ampheion: I.8.7.
Amphilochos: II.5.8.
Amphilochia: II.16.5.
Amphipolis: I. 11.3; VII.18.1.
Amphipolitanii: I.2.5.
Amphoteros: I.25.9,10; III.2.6; III.6.3.
Amyntas, fiul lui Andromenes: I.8.2; I.14.2; I.17.4; I.20.5,10; I.25.3; II.8.4; III.11.9; III.16.10; III.18.6; III.23.2; III.24.1; III.25.6; III.27.1,2,3.
Amyntas, fiul lui Anticles: I.17.9; II.6.3,5.
Amyntas, fiul lui Antioh: II.13.2,3.
Amyntas, fiul lui Arrabaios: I.12.7; I.14.1,6; I.15.1; I.28.4.
Amyntas, fiul lui Nicolaos: IV.17.3; IV.22.3.
Amyntas: I.7.1.
Amyntor: VI.28.4.
Anacyndaraxas: II.5.4.
Anaxarchos: IV.9.7,8,9; IV.10.6,7; IV.11.1,6.
Anaxippos: III.25.2.
Ancyra: II.4.1.
Andaca: IV.23.5.
Androcles: II.21.2.
Andromachos: II.20.10; III.12.5; III.25.4; IV.3.7; IV.5.5,7; IV.6.2.
Andromenes: I.8.2; III.16.10.
Andronicos: III.23.9; III.24.5.
Androsthenes: VII.20.7.
Anchialos: II.5.2,4,5.
Anicetos: II.24.6.
Antalcidas: II.1.4; II.2.2.
Anteu: III.3.1; VI.28.4.
Antibelos: III.21.1.
Anticles: IV.13.4.
Antigenes: V.16.3; VI.17.3.
Antigonos: I.29.3; VII.18.5.
Antiliban, munți: II.20.4.
Antiochos: II.9.2; III.5.6.
Antiochos: IV.30.6.
Antipatros, fiul lui Asclepiodor: IV.13.4.
Antipatros, fiul lui Iolaos: I.7.6; I.11.3; II.2.4; III.5.1; III.16.10; VII.12.4—7.
Aornos: III.29.1; IV.28.1; V.26.5.
Apis: III.1.4.
Apollophanes: VI.27.1.
Apolo: III.27.5; VII.29.3.
Apolodor: III.16.4; VII.18.1—4.
Apolonia: I.12.7.
Apolonides: III.2.5,7.
Apolonios: III.5.4.
Arabia: II.20.4; III.1.2; III.5.4; V.25.4; VII.1.2; VII.20.2,8,10; VII.21.3,7.
Arabic, golf: VII.20.8.
Arabică, peninsulă: VII.20.7,8.
Arabii: VII.19.6; VII.20.1.
Arabios: VI.21.3,4.
Arabiții: VI.21.4.
Arados: II.13.7,8; II.20.1.
Arachosia: III.8.4; V.6.2.
Arachosienii: II.8.4; III.28.1; V.11.3; VI.15.5; VI.17.3; VI.27.1; VII.6.3; VII.10.6.
Araxe: VII.16.3.
Arbela: III.8.7; III.15.5; III.16.3; III.22.4; VI.11.4,5,6.
Arbupales: I.16.3.
Arcadienii: I.9.4; I.10.1.
Archelaos, fiul lui Androcles: III.29.1.
Archelaos, fiul lui Theodoros: III.16.9.
Archelaos: I.11.1.
Archias: VII.20.7.
Areios: IV.6.6.
Aretes: III.12.3; III.14.3.
Aretis: I.15.6.
Argaios: VII.16.1.
Argienii: I.17.8.
Argos: II.5.8; IV.10.6; IV.11.6; V.26.5.
Aria: III.8.4; III.25.1; IV.18.1.
Ariaces: III.8.5.

Ariaspii: III.27.4.
Arienii: III.8.4; III.25.2,5—7; III.28.2; III.29.5; IV.6.6; VI.27.3.
Arigaios: IV.24.6.
Arimmas: III.6.8.
Ariobarzanes: III.8.4; III.18.2,9; III.23.7.
Arisbe: I.12.6.
Aristandros: I.11.2; I.25.8; II.18.1; II.26.4; II.27.2; III.2.2; III.7.6; III.15.7; IV.4.3,9.
Aristobul: Pref. §1; §2; II.3.7; II.4.7; II.12.6; III.3.3,6; III.4.5; III.11.3; III.26.1; III.28.6; III.30.5,7. IV.3.5; IV.6.1,2; IV.8.9; IV.13.5; V.7.1; V.14.3; V.20.2; VI.11.5; VI.22.4; VI.28.2,3; VI.29.4,10; VII.4.4; VII.13.3; VII.15.6; VII.18.1,3—5; VII.19.3,4; VII.20.5; VII.22.4,5; VII.24.1; VII.26.3; VII.28.1.
Aristogeiton: III.16.7; IV.10.3; VII.19.2.
Aristomedes: II,13.2.
Ariston: III.11.8.
Ariston: II.9.2; III.12.3; III.13.3.
Aristonicos din Metimna: III.2.4,5.
Aristonicos din Olynthos: IV.16.6,7.
Aristonus: VI.28.4.
Aristophanos: III.7.1; III.15.7.
Aristophon: III.22.2.
Aristos: VII.15.5.
Aristotel: IV.10.1; VII.27.1.
Armenia: III.16.5; V.5.2; VII.16.3; VII.21.2,3.
Armenii: III.8.4.
Arrabaios: I.14.1; I.20.10; I.25.1.
Arybbas: III.5.5.
Arsaces: III.25.7. III.29.5.
Arsaces: V.29.4,5.
Arsames: III.23.7.
Arsames: I.12.8; II.4.5,6; II.11.8; IV.7.1.
Arses: II.14.1,5.
Arseos: IV.13.4.
Arsimes: II.14.3.
Arsites: I.12.8,10; I.16.3; I.17.1.
Artabazos: III.21.4; III.23.6,9; III.28.2; III.29.1; IV.15.5; IV.16.2,3; IV.17.3; VII.4.6; VII.6.4.
Artacama: VII.4.6.
Artacoana: III.25.5,6.
Artaxerxes: I.12.3; II.14.1; III.25.3; IV.11.9.
Artemis: I.17.10,11; I.18.2; VII.20.3. *A. Kelkaia*: VII.19.2.
Artemision: VI.11.6.
Artiboles: VII.6.4.
Artonis: VII.4.6.
Asandros: I.17.7; II.5.7; IV.7.2.
Asclepiades: VII.15.5.
Asclepiodor, fiul lui Eunicos: III.5.1; III.6.8; IV.7.2.
Asclepiodor, fiul lui Philon: III.16.4.
Asclepios: II.5.8; VI.11.1; VII.14.5,6.
Ascania: I.29.1.
Asia: II.12.5; II.14.4,8,9; III.6.4; III.9.6; III.25.3; III.28.5; III.29.2; III.30.8; IV.1.1; IV.3.6; IV.4.2,3; IV.7.5; IV.11.7; IV.15.6; IV.20.3; V.4.1,2,4,5; V.5.2,4; V.6.1,2,4,7; V.26.2,6,8; V.27.5; VI.24.1; VI.28.2; VI.29.7; VII.1.2,3,8; VII.15.4; VII.16.3; VII.19.2; *A. de jos*: I.20.3.
Asiria: II.5.1; II.6.3; VII.17.3; VII.21.2,4.
Asirienii: II.6.7; VII.19.4; VII.21.5,6.
Aspendienii: I.26.2,3,5; I.27.2,4.
Aspendos: I.26.5; I.27.1.
Aspii: IV. 23.1; IV.24.1.
Assacenii: IV.23.1; IV.25.5,6; IV.30.5; V.20.7.
Assacanos: IV.27.4; IV.28.6; IV.30.5.

Assagetes: IV.28.6.
Astis: IV.22.8.
Atena (oraşul): I.1.1,3; I.9.3,5,7; I.10.6; I.16.7; II.15.4; II.24.6; III.6.2; III.7.1; III.16.8; III.18.12; III.22.2; IV.10.4; V.19.3; VII.19.2; VII.28.1.
Atena (zeiţa): I.11.7; I.16.7; II.5.8; IV.22.6; VI.9.3.
Atenienii: I.7.4; I.9.2; I.10.2,3,6; I.29.5,6; II.16.3; II.17.2; III.6.2; III.16.8; IV.10.3; IV.11.9; VII.9.4; VII.13.5,6.
Atica: I.7.9; I.9.2.
Atizyes: I.25.3; II.11.8.
Atlas: VII.1.2.
Atropates: III.8.4; IV.18.3; VI.29.3; VII.4.1,5; VII.13.2,6.
Attalos, fiul lui Andromenes: III.27.1; IV.16.1; IV.22.1; IV.24.1,10; IV.27.5; V.12.1; VI.17.3; VII.26.2.
Attalos: II.9.2; III.12.2; III.21.8.
Austanes: IV.22.1,2.
Autariaţii: I.5.1,3,4.
Autophradates, satrap: III.23.7; III.24.3; IV.18.2.
Autophradates, comandantul flotei lui Darius: II,1.3,5; II.2.1,2; II.13.4,5,7; II.15.7; II.20.1; III.2.3.
Azemilcos: II.15.7; II.24.5.

B

Babilon: II.7.9; II.17.2,4; III.7.3; II.16.2—7; III.19.1; IV.18.3; V.25.5; VII.9.8; VII.14.6,8; VIII.15.4; VII.16.5; VII.17.1,2,4; VII.18.1,2,4,6; VII.19.1-4; VII.21.1,5; VII.22.1.
Babilonenii: III.8.4; III.11.5; VII.17.2.
Bactra: III.19.1; III.23.1; III.25.3—6; III.28.1; III.29.1; III.30.5; IV.22.1,2; IV.30.4; VII.9.8.
Bactria: III.8.3; IV.15.5; IV.16.1; IV.17.3; IV.22.3,4; IV.30.4; V.5.3; V.27.5.
Bactriana: IV.16.4.
Bactrienii: III.8.3; III.11.6; III.25.3; III.28.8; III.29.1; IV.1.5; IV.17,3,7; V.12.2; V.25.5; VII.6.3; VII.10.5.
Bagai: IV.17.4.
Bagistanes: III.21.1,3.
Bagoas: II.14.5.
Balacros, fiul lui Amyntas: I.29.3; III.5.5,6.
Balacros, fiul lui Nicanor: II.12.2.
Balacros: III.12.3; III.13.5; IV.4.6.
Balacros: IV.24.10.
Baryaxes: VI.29.3.
Barsaentes: III.8.4; III.21.1,10; III.25.8.
Barsine: VII.4.4,6.
Bardylis: I.1.5.
Barzanes: IV.7.1.
Batis: II.25.4.
Bazira: IV.27.5—7; IV.28.1,4.
Bazirenii: IV.27.8.
Bel: III.16.4,5; VII.16.5; VII.17.1.
Beoţia: I.7.5.
Beoţienii: I.8.8; I.9.4.
Bessos, satrap sub Darius: III.8.3; III.21.1,4,5,8,10; III.25.3,5; III.28.1,2,8—10; III.29.6; III.30.1—5; IV.1.5; IV.7.1—4; IV.8.8; IV.30.4; VI.11.4.
Bessos: IV.7.2.
Bianor: II.13.2.
Bisthanes: III.19.4,5.
Bizanţ: I.3.3.
Bosfor: V.7.1.
Bottienii: I.2.5.
Brahmanii: VI.16.5; VI.17.2.
Brison: III.12.2.
Britanice, insulele: VII.1.4.
Bruttii: VII.15.4.
Bubaces: II.11.8.

Bucefal: V.14.4; V.19.4—6.
Bucefala: V.19.4; V.29.5.
Bumelos: III.8.7; VI.11.5.
Bupares: III.8.4.
Busiris: III.3.1.
Byblos: II.15.6; II.20.1.

C

Cadmeia: I.7.1,9,10; I.8.6; I.9.8.
Cadmos: II.16.1,2.
Cadusii: III.8.4; III.11.3; III.19.3,4.
Caic, apă: V.6.7.
Caic, cîmpie: V.6.4.
Calanos: III.5.6.
Calanos: VII.2.4; VII.3.1—6; VII.18.6.
Calas: I.14.3; I.17.1,8; I.25.2; II.4.1.
Calcedon: III.24.5.
Caldeenii: III.16.5; VII.16.5,6; VII.17.1; VII.22.1.
Callatis: VI.23.5.
Callicratidas: III.24.4.
Callines: VII.11.6,7.
Callipolis: II.5.7.
Callisthenes: IV.10.1—5; IV.11.1; IV.12.1,4—7; IV.13.2; IV.14.1; IV.22.2; VII.27.1.
Cambise: IV.11.6,9; IV.24.2; IV.29.4,7,8; V.4.5.
Canobos: III.1.5.
Cappadocia: II.4.1; V.25.4.
Cappadocii: III.8.5.
Caranos: III.28.2,3; IV.3.7; IV.5.7; IV.6.2.
Caria: I.20.2; I.23.6,7; III.22.3; V.6.4; V.25.4; VII.23.1.
Carienii: I.29.1; III.11.5; III.13.1; VI.1.6.
Carmania: VI.17.3; VI.27.1,2,3; VI.28.1,3,5,7; VII.10.7.
Cartagina: V.27.7; VII.1,2.
Cartaginezii: VII.15.4.
Cassandros: VII.27.1.2.
Caspică, mare: VII.10.6; VII.16.2—4.
Castor: IV.8.3.
Catanes: IV.22.1,2.
Cathaii: V.22.1—4.
Caucaz, munți: III.28.4—8; III.29.2; III.30.6,7; IV.22.4; V.1.5; V.3.3; V.5.3,4; V.6.1,3; V.9.4; V.25.5; VII.10.6.
Caunos: II.5.7.
Caystru, apă: V.6.7.
Caystru, cîmpie: V.6.4.
Celaina: I.29.1—3.
Celesiria: III.8.6; III.9.6; III.11.4; V.25.4; VII. 9.8.
Celții: I.4.6—8; VII.15.4.
Cerameicos: III.16.8.
Cercinit, lac: I.11.3.
Cerdimmas: II.13.7.
Chalcis: II.2.4.
Chares: I.10.4; I.12.1; III.2.6.
Charicles: IV.13.7.
Charidemos: I.10.4,6.
Cheronea: II.10.5.
Chios: II.1.1,2; II.13.4,5; III.2.3—5.
Chorasmienii: IV.15.4; V.5.2; VII.10.6.
Choriene: IV.21.1,6—10 — *Piatra lui Choriene*: IV.21.
Ciclade, insule: II.2.2.
Cilicia: II.4.1,4,5; II.5.1; II.12.2; III.7.4; III.16.9; III.22.4; III.28.4; V.5.2.
Cilicienii: II.5.6; II.6.4.
Cilluta: VI.19.3.
Cipriotii: I.18.7; II.21.9; II.24.1; III.6.3; VI.1.6.
Cipru: II.13.3,7; II.17.1,3,4; II.21.1.
Clazomene: VII.19.5.
Cleandros, fiul lui Polemocrates: I.24.2; II.20.5; III.12.2; III.26.3; VI.27.3.

Cleandros: I.28.8.
Clearchos: I.12.3; I.22.7; III.6.8; IV.11.9.
Cleitos, fiul lui Bardylis: I.5.1,6,11; I.6.9,11.
Cleitos, fiul lui Dropidas: I.15.8; III.11.8; III.19.8; III.27.4; IV.8.1,4—7,9; IV.9.1,3.
Cleitos: IV.22.7; V.12.2; V.22.6; VI.6.4.
Cleomene: III.5.4; VII.23.6—8; VII.26.2.
Cophaios: II.15.1; III.23.7; IV.22.5,6; IV.28,6; V.1.1; VII.6.4.
Coinos: I.6.9; I.14.2; I.24.1; I.29.4; II.8.3; II.23.2; II.24.3; III.11.9; III.15.2; III.18.6; III.20.4; III.21.2; III.24.1; III.25.6; IV.16.2,3; IV.17.3-6; IV.18.1; IV.24.1; IV.25.6; IV.27.5—7; IV.28.7; V.8.4; V.12.2; V.16.3; V.17.1; V.21.1,4; V.27.1; V.28.1; VI.2.1.
Coiranos (din Beroia): III.6.4.
Coiranos: III.12.4.
Colchidienii: IV.15.4; VII.13.4.
Coloanele lui Heracle: V.26.2.
Colonai: I.12.6.
Corint, istmul: VI.11.6; VII.2.1.
Cos: II.5.7; II.13.4; III.2.6,7; VI.11.1.
Cosseii: VII.15.1—3; VII.23.1.
Crateuas: VI.28.4.
Crateros: I.14.2,3; II.8.4; II.20.6; III.11.10; III.17.4,5; III.18.4,5,7,8; III.21.2; III.23.2,6; III.25.6,8; IV.2.2; IV.3.3; IV.17.1; IV.18.1; IV.22.1,2; IV.23.5; IV.24.6,7; IV.28.7; V.11.3,4; V.12.1; V.15.3,4; V.18.1; V.20.2; V.21.4; VI.2.2; VI.4.1; VI.5.5,7; VI.6.4; VI.15.4,5,7; VI.17.3; VI.27.3; VII.4.5; VII.12.3,4.
Cresus: VII.16.7.
Creta: II.13.6.
Cretheus: VI.23.5.
Critodemos: VI.11.1.
Ctesias: V.4.2.
Curieus: II.22.2.
Cydnos: II.4.7.
Cyme: I.26.4.
Cynane: I.5.4.
Cyrene: III.28.7; VII.9.8.
Cyropolis: IV.2.2; IV.3.1.
Cyrus: I.12.3; II.4.2; III.18.10; III.27.4,5; IV.3.1; IV.11.9; V.4.5; VI.24.2,3; VI.29.4—10
Cythnos: II.2.5.

D

Daii: III.28.8,10; V.12.2.
Damasc: II.11.9,10; II.15.1.
Dandamis: VII.2.2.
Darius: I.10.6; I.12.9; I.17.1; I.20.3,10; I.25.3; II.1.1,3,4; II.2.1,2; II.4.6,9; II.5.8; II.6.1--6; II.7.1-6; II.8.5,7—11; II.9.2; II.10.1,4; II.11.1,2,4—10; II.12.3—6; II.13.1; II.14.1,3,4; II.15.1—3,6; II.17.1,2; II.20.3; II.25.1—3; II.26.3; III.1.2; III.7.1,4,5; III.8.2,3,6,7; III.9.2; III.10.3; III.11.1,3,5—7; III.13.1,2; III.14.1—3,6; III.15.3,5; III.16.1—3; III.17.6; III.19.1—5; III.20.1—3; III.21.1,4—6,10; III.22.1,2,6; III.23.1,4—7; III.24.4; III.25.8; III.28.8; III.30.4; IV.4.3; IV.7.3; IV.8.8; IV.11.9; IV.19.5,6; IV.20.1—3; V.7.1; V.18.4; VI.11.4,5; VII.4.4,5; VII.9.7.
Daskylion: I.17.2.
Dataphernes: III.29.6,7; III.30.1,5.
Datames: II.2.2,4,5.
Dedal: VII.20.5.

Delfi : IV.11.7.
Demades : I.10.3.
Demaratos : I.15.6.
Demetrios, fiul lui Althaimenes : III.11.8 ; IV.27.5 ; V.16.3 ; VI.8.3.
Demetrios, fiul lui Pythonax : IV.12.5 ; V.12.2 ; V.21.5.
Demetrios : III.27.5.
Demophon : VII.26.2.
Demostene : I.10.4.
Dindymene : V.6.4.
Diogene : II.1.5 ; VII.2.1.
Dion : I.16.4.
Dionysodoros : II.15.2,3,4.
Dionysos : II.16.1, 2, 3 ; IV.8.1,2 ; IV.9.5 ; IV.10.6 ; V.1.1, 2,5,6 ; V.2.1,4—7 ; V.3.4 ; V.26.5 ; VI.3.4,5 ; VI.14.2 ; VI.28.2 ; VII.10.6 ; VII.20.1.
Diophantos : III.6.2.
Dioscurii : IV.8.2.
Diotimos : I.10.4.
Dirta : IV.30.6.
Doloaspis : III.5.2.
Doxaris : V.8.3.
Drangienii : III.28.1 ; IV.18.3 ; VI.15.5 ; VII.10.6.
Drapsaca : III.29.1.
Dropides : III.24.4.
Drypetis : VII.4.5.

E

Ecbatana : III.19.2,4,5,7,8 ; IV.7.3 ; VII.14.1,5 ; VII.18.2.
Efes : I.17.9—11,13 ; I.18.2.
Egee, mare : VII.20.4.
Egina : VI.11.6.
Egiptenii : II.16.2,3 ; III.4.4 ; VI.1.6.
Egiptul : II.13.3 ; II.17.1,4 ; II.20.10 ; II.24.1 ; II.25.4 ; III.1.1 ; III.2.3 ; III.3.1 ; III.4.3,5 ; III.5.2,5,6 ; III.9.6 ; III.22.1,4 ; III.26.1 ; IV.28.2 ; V.4.1; V.6.5 ; V.25.4 ; VI.1.2,3,5 ; VII.9.8 ; VII.23.6.
Egiptul (Fluviul) : VI.1.3.
Elada : I.9.2,7 ; I.11.3 ; I.29.6 ; II.1.1 ; II.2.4 ; II.7.4 ; II.14.4,6 ; II.17.2,4 ; III.5.1 ; III.16.7 ; III.18.12 ; III.23.8 ; IV.10.4 ; IV.11.7 ; IV.15.6 ; VII.9.4,5 ; VII.12.7 ; VII.13.5 ; VII.14.6 ; VII.17.2 ; VII.19.2 ; VII.23.1.
Elaius : I.11.5,6.
Eleenii : I.10.1.
Elephantina : III.2.7.
Eleusis : III.16.8.
Eleutherai : I.7.9.
Elimiotida : I.7.5.
Elinii : II.16.2 ; II.17.1 ; III.23.8 ; III.27.5 ; IV.10.4 ; IV.11.7 ; V.1.2,5 ; V.26.6 ; V.27.4,5,8 ; VI.22.3 ; VII.12.4 ; VII.13.4 ; VII.15.4 ; VII.16.1.
Elis : I.29.4.
Embolima : IV.28.7.
Enyalios : V.10.3.
Enyles : II.20.1.
Eolia : II.22.3 ; VII.9.7.
Eordeea : I.5.5 ; I.7.5 ; VI.28.4.
Epaminondas : I.9.4.
Epardos : IV.6.6.
Epidaur : VII.14.6.
Epimenes : IV.13.4,7.
Epokillos : III.19.6 ; IV.7.2 ; IV.18.3.
Ephialtes : I.10.4.
Ephippos : III.5.3.
Eratosthenes : V.3.1,4 ; V.5.1 ;V.6.2.
Erigon : I.5.5.
Erigyos : III.6.5,6 ; III.11.10 ; III.20.1 ; III.23.2 ; III.28.2,3.
Erytheia : II.16.5.
Eschil : III.5.3.
Etymandros : IV.6.6.
Etiopienii : VI.1.3, VII.15.4.

Etolienii : I.7.4 ; I.10.2.
Euaspla : IV.24.1.
Eubeea : II.2.4 ; III.19.6.
Eudamos : VI.27.2.
Eudanemos : III.16.8.
Euergeţii : III.27.4,5 ; IV.6.6.
Eufratul : II.13.1 ; II.17.4 ; II.25.1 ; III.6.4 ; III.7.3 ; V.5.5 ; V.6.2 ; V.7.2 ; VI.19.5 ; VII.1.1 ; VII.7.3,5 ; VII.17.5 ; VII.19.3 ; VII.20.3,6 ; VII.21.1,2,4,6 ; VII.27.3.
Eugnostos : III.5.3.
Eulaios : VII.7.1,2,6.
Eumenes : V.24.6 ; VII.4.6 ; VII.13.1 ; VII.14.9.
Euridice : III.6.5.
Euripide : VII.16.6.
Europa : I.11.7 ; II.7.5 ; II.16.6 ; III.30.8 ; IV.1.1 ; V .4.1 ; VII.1.4 ; VII.13.5.
Eurybotas : I.8.4.
Eurylochos : IV.13.7.
Eurymedon : I.27.1.
Eurystheus : II.16.5,6 ; IV.10.4.
Euthycles : II.15.2,5.

F

Faros : VII.23.7.
Fasienii : VII.13.4.
Fenicia : II.13.7 ; II.16.1 ; II.17.3 ; II.20.3,6 ; II.21.1 ; III.1.1,2 ; III.6.1,4 ; III.9.6 ; III.16.9 ; III.22.4 ; V.25.4 ; VII.19.3—5.
Fenicienii : I.18.7 ; II.2.5 ; II.20.9,10 ; III.6.3 ; VI.1.6 ; VI.22.4,5.
Filip, regele Macedoniei : I.1.1—3 ; I.5.2 ; I.9.9 ; I.10.5 ; I.17.11 ; I.25.1 ; II.14.1 ; III.6.5 ; IV.8.6 ; IV.9.9 ; IV.11.6 ; IV.13.1 ; VII.9.2—6.
Filip, fiul lui Amyntas : I.4.5 ; I.14.2.
Filip, fiul lui Balacros : IV.24.10.
Filip, fiul lui Machatas : V.8.3 ; VI.2.2 ; VI.4.1 ; VI.5.5 ; VI.14.3 ; VI.15.2 ; VI.27.2.
Filip, fiul lui Menelau : I.14.3 ; III.11.10 ; III.25.4.
Filip din Acarnania : II.4.8—11.
Filip : IV.24.10.
Filip : IV.28.6 ; V.20.7.
Focidienii : I.8.8 ; VII.9.4.
Frigia : I.16.3 ; I.23.6 ; I.24.3,5 ; I.27.5 ; I.29.1,5 ; III.22.3 ; V.25.4 ; VII.9.7.
Frigienii : II.3.5.

G

Gadeira : III.30.9 ; VII.1.2.
Gadrosia: VI.22 şi următ.; VI.27.6.
Gadrosienii : III.28.1 ; VI.22.1,3 ; VI.23.1 ; VI.27.1 ; VI.28.3,5 ; VII.4.3 ; VII.10.7.
Gange : V.4.1—3 ; V.5.5 ; V.6.7 ; V.9.4 ; V.26.1.
Gaugamela : III.8.7 ; VI.11.5,6.
Gaza : II.25.4 ; II.26.1,4 ; II.27.4,7 ; III.1.1 ; IV.2.1,3.
Gelon : I.12.2.
Geraistos : II.1.2.
Gerion : II.16.5,6.
Gerostratos : II.13.7 ; II.20.1.
Geţii : I.3.2,5 ; I.4.3,4.
Glaucias : I.5.1,6,8—11 ; I.6.8,9,11.
Glaucias : III.11.8.
Glaucias : VII.14.4.
Glaucippos : I.19.1,2.
Glaucos : III.16.2.

Glauganii: V.20.2.
Glausii: V.20.2
Gordieni, munți: III.7.7.
Gordion: I.29.3—5; II.3.1.
Gordios: II.3.1—4.
Gorgias: IV.16.1; IV.22.7; V.12.1.
Gorgona: III.3.1.
Granicos: I.13.1,2,6; I.29.5; II.7.6; II.11.8; III.6.2; III.22.3; IV.8.6; VI.11.4,5.
Grecia: III.1.4; — vezi *Elada*.
Grecii: I.10.6; I.11.5; I.12.1; I.16.6,7; I.18.6; II.10.6,7; — vezi *Elinii*.
Gryllos: II.8.11.
Guriii: IV.23.1; IV.25.6,7.

H

Haemus: I.1.5,6; I.2.1.
Halicarnas: I.20. și următ.; I.25.6; II.5.7; II.13.4,6; III.22.3,4.
Halys: II.4.2.
Harmodios: III.16.7; IV.10.3; VII.19.2.
Harpalos: III.6.4—7; III.19.7.
Hebrul: I.11.4.
Hecateu: II.16.5; V.6.5.
Hecatomnos: I.23.7.
Hegelochos: I.13.1; II.2.3; III.2.3, 5—7; III.11.8.
Hegemon: V.19.3.
Hegesandros: III.5.1; V.19.3.
Hegesias: VII.28.1.
Hegesistratos: I.18.4.
Hellanicos: I.21.5.
Helespont: I.11.3,6; I.12.6; I.13.6; I.29.5; IV.15.6; V.7.1,2; V.25.4; VII.9.6.
Heliopolis: III.1.3.
Hephaistion: I.12.1; II.12.6,7; III.15.2; III.27.4; IV.12.4; IV.16.2,3; IV.22.7,8; IV.23.1; IV.28.5; IV.30.9; V.3.5; V.12.2; V.21.5; V.29.3; VI.2.2; VI.4.1; VI.5.5,6; VI.13.1; VI.17.4; VI.18.1; VI.20.1; VI.21.3,5; VI.28.4,7; VII.4.5; VII.5.6; VII.7.1,6; VII.12.7; VII.13.1; VII.14; VII.16.8; VII.18.2,3; VII.23,6—8.
Hera: II.16.6.
Heracle: I.4.5; I.8.3; I.11.7; II.15.7; II.16.1—7; II.18.1; II.24.5,6; III.3.1,2; III.6.1; IV.7.4; IV.8.3; IV.10.4,6; IV.11.6,7; IV.28.1,2,4; IV.30.4; V.3.2,4; V.26.5; VI.3.2; VII.13.5.
Heracle, Egipteanul: IV.28.2.
Heracle, Tebanul: IV.28.2.
Heracle, Tirianul: IV.28.2
Heraclides, fiul lui Antiochos: I.2.5; III.11.8.
Heraclides, fiul lui Argaios: VII.16.1.
Heraclides: III.24.5.
Heraclizi: II.5.8.
Heracon: VI.27.3,5.
Hermodoros: III.11.8.
Hermolaos: IV.13.2; IV.14.1,2.
Hermos, apă: I.17.4; V.6.7.
Hermos, cîmpie: V.6.4.
Hermotos: I.12.6.
Herodot: II.16.3; III.30.8; V.6.5; V.7.2; VII.13.1,6.
Heromenes: I.25.1.
Heroon: III.5.4.
Heroonpolis: VII.20.8.
Heropythos: I.17.11.
Hidrieus: I.23.7.
Hieron: I.12.2; VII.20.7,8,10.
Hiperide: I.10.4.
Hipolita: VII.13.5.
Hippias: II.13.6.
Hippostratos: III.11.8

Hoes: IV.23.2
Homer: I.12.1; IV.1.1; V.6.5; VI.1.3.
Hydarnes: VII.6.4.
Hydaspes: V.3.6; V.4.2,3; V.5.5; V.8.2—5; V.9.1,3,4; V.10.1; V.11.1; V.14.5; V.18.1; V.19.3, 4; V.20.1; V.25.5; V.29.V; V.1.1,5; VI.2.2; VI.3.1; VI.4.2, 4; VI.14.5; VII.4.2; VII.10.6.
Hydraotes: V.4.2; V.5.5; V.21.4--6; V.22.3; V.25.5; V.29.2; VI.5.6; VI.7.1; VI.8.4,5; VI.13. 1; VI.14.4,5; VII.10.6.
Hyphasis: V.4.2; V.5.5; V.24.8; V.25.1,5; V.26.3; V.29.2; VI.14.5; VII.4.2; VII.10.6.
Hyparna: I.24.4.
Hyrcan, golf: VII.16.2.
Hyrcană, mare: III.30.7; V.5.4; V.25.5; V.26.1,3; VII.16.2.
Hyrcania: III.19,1,7; III.22.1; III.23.1; III.25.1. III.29.2; VII.16.1.
Hyrcanii: III.8.4; III.11.4; V.20.7; V.25.5; VI.27.3; VII.6.4; VII.10.6.
Hystaspes: VII.6.5.

I

Iassos: I.19.11.
Iaxartes: VII.16.3.
Iazygii: I.3.2.
Iberii: II.16.4; VII.15.4.
Icar: VII.20.5.
Icariană, mare: VII.20.5.
Icaros: VII.20.4.
Ichtiofagii: VI.28.5.
Ida: I.12.6.
Ificrates: II.15.2,4.
Ilion: I.11.5,7; I.12.1,6; VI.10.2.
Iliria: I.7.2; I.10.3.
Ilirii: I.1.4; II.7.5; VII.9.2.
India: III.29.2; IV.15.5,6; IV.22.3; IV.26.1; IV.28.2; V.1.6; V.2.6; V.3.4; V.4.1,3; V.6.3,6,7; V.9.4; V.11.3; V.18. 2; V.20.8; V.21.1,4; VI.1.3,4; VI.11.3; VI.13.3; VI.14.2,3; VI.15.5; VI.16.3; VI.17.4; VI.19. 5; VI.24.2,3; VI.25.4; VI.27.2; VII.1.5; VII.2.4; VII.4.2; VII.5.5,6; VII.9.8; VII.10.7; VII.16.2,3; VII.18.1; VII.19.1; VI.20.1,2,9.
Indian, golf: V.26.2.
Indian, ocean: V.4.1; VI.1.5. — vezi *Marea cea Mare*.
Indienii: III.8.3,6; III.11.5; III.13.1; III.15.1; III.25.8; III.28.1; IV.24.3,5; IV.25.3; IV.26.4,5; IV.27.2—4; IV.29. 3,4; IV.30.1,2,8; V.1.2,5; V.3.6; V.4.1,4,5; V.5.1; V.6.2; V.8.2,3; V.12.1; V.14. 2,3; V.15.1,2; V.16.1,2,4; V.17. 1,2,5; V.18.1,5; V.19.3,4; V.20.2; V.21.2; V.22.3,5; V.23.2,4,5; V.24.1—5; V.25.1; VI.1.5; VI.2.1; VI.3.4,5; VI.4.2; VI.7.6; VI.8.6—8; VI.9.1,4—6; VI.11.1; VI.14.1; VI.15.6; VI.16.2; VI.18.4,5; VI.21.3; VI.28.2,3; VII.3.3. VII.20.1 — *Indienii autonomi*: V.20.6; V.21.5; V.22.1,2; V.24.8; VI.6.1. — *Indienii de la răsărit*: V.27.7.
Indus: III.8.6; III.25.8; IV.22. 6—8; IV.28.5,6; IV.30.7,9; V.1.1; V.3.5,6; V.4.1—3; V.5.5; V.6.2,3,7; V.7.1; V.8.1,2,4; V.9.4; V.20.9; V.25.5; VI.1.2,3,5; VI.3.1; VI.14.4,5; VI.15.1,2,4; VI.17. 2,4; VI.18.2; VI.19.3; I.20. 1,2,4; VI.28.6; VII.1.1; VII.4.2; VI.10.6,7.
Iolaos: I.7.7.

Iollas: VII.27.2.
Ion: VII.29.3.
Ionia: III.22.3; V.25.4; VII.9.7.
Ipsos: VII.18.5.
Isis: III.1.5.
Issos: II.7.1,2; II.11.10; II.13.5; II.20.3; III.1.2; III.6.7; III.8.7; III.22.4; IV.20.1; VI.11.4,5.
Istros: I.2.1,2; I.3.1,2,5,6; I.4.3—6; V.4.1; V.6.7; V.7.1,2.
Italia: III.6.7; VII.15.4.
Itanes: VII.6.4.

L

Labdacos: II.16.2.
Lade: I.8.4,5; I.19.3,9.
Lagos: VI.28.2,4; VII.3.2.
Laios: II.16.2.
Lampsacos: I.12.6.
Langaros: I.5.2—5.
Lanica: IV.9.3.
Laomedon: III.6.5,6.
Leonnatos, fiul lui Anteas: II.12.5; III.5.5; IV.12.2; IV.21.4; IV.23.3; IV.24.10; IV.25.3; VI. 9.3; VI.10.1,2; VI.11.7; VI.18.3; VI.20.3; VI.22.3; VI.28.4; VII.5.5.
Leonnatos, fiul lui Antipatros: IV.12.2.
Lesbos: II.1.1; II.13.3; III.2.6.
Leuctra: I.9.4.
Libia: III.3.1; III.5.4; III.30.8; IV.7.5; V.25.4; V.26.2; V.27.7; VII.1.2.
Libienii: VII.15.4.
Licia: I.24.3—5; II.2.1; II.20.2; III.6.6; V.25.4.
Licienii: I.24.6.
Licurg: I.10.4.
Lidia: I.17.6; III.6.8; III.22.3; V.6.4; V.25.4; V.9.7,8; VII.23.1.
Lisimah: V.13.1; V.24.5; VI.28.4; VII.3.4; VII.18.5.
Lucanii: VII.15.4.
Lycagoras: I.12.7.
Lycidas: III.5.3.
Lycomedes: II.1.5.
Lycos: III.15.4.
Lyginos: I.2.1.
Lysanias: I.2.1.

M

Macedonenii: I.5.6,7; I.6.4,8; I.7.8; I.8.4,7,8; I.9.9. I.12.9; I.13.7; I.14.5,7; I.15.2—5; I.16.2.4; I.18.1.7; I.19.4,9,10; I.20.7,9,10; I.22.1,3,6; I.24.1; 1.27.7; I.28.7; II.1.4; II.6.7; II.7.1,3,6; II.8.9; II.10.6,7; II. 15.3; II.18.4; II.21.7; II.22.6,7; II.23.5; II.24.2,3,4; II.26.4; II.27.1,2,4—7; III.2.4; III.7.2; III.10.4; III.11.3; III.13. 2,4; III.14.4; III.18.8.9; III. 19.8; III.23.3; III.24.5; III.25. 5; III.26.2,4; III.27.2; III. 29.5; III.30.10,11; IV.2.3; IV.3.3,6; IV.4.1; IV.5.4,6,8,9; IV.6.1,2,5; IV.8.1; IV.10.6,7; IV.11.1, 6, 8; IV.12.1; IV.14. 2,3; IV.17.2,4,6; IV.18.7; IV.19.4; IV.21.6; IV.23.4,5; IV.24.2; IV.25.1,3; IV.26. IV. 27.6,8; IV.28.7; IV.29.6; IV.30.1.3; V.2.1,6,7; V.3.1—3; V.5.3; V.10.1; V.11.4; V.14.2; V.17.6,7; V.23.2; V.24.3,4; V.25.2,3; V.26.4; V.27.4,8; V.28.3; VI.6.5; VI.7.4,6; VI.9. 1,3; VI.10.3,4; VI.11.1; VI.12. 2; VI.17.3; VI.30.3; VII.4.8; VII.6.1,2,5; VII.8.1 — 3; VII.9;

VII.10; VII.11; VII. 12.1—4; VII.13.3; VII.15.4; VII.23.4; VII.29.4; VII.30.2. — *Macedonenii de sus*: I.2.5.
Macedonia: I.1.3; I.7.6; I.11.1,3, 5; I.16.6; I.17.9; I.27.4; I.29.4,5; II.1.1; II.14.4; III.11.9; III.16.10; IV.18.3; IV.25.4; V.26.6; VI.17.3; VII.9.3,4; VII.12.2—7.
Magarsos: II.5.8.
Magnesia: I.18.1.
Malea: II.1.2.
Mallii: V.22.2; VI.4.3; VI.5.4; VI.6 și următ.; VI.11.3; VI.12. 1; VII.14.1,3; VI.28.3; VI.30.2.
Mallos: II.5.9; II.6.1; II.20.2.
Mantineia: I.9.4.
Maracanda: III.30.6; IV.5.2,3; IV.16.2,3.
Marathos: II.13.8; II.14.1; II.15.6.
Marcomanii: I.3.1.
Mardienii: III.11.5; III.13.1; III.24.1—3; IV.6.6; IV.18.2.
Marea cea Mare: V.5.1; V.6.3; VII.10.7; VII.16.2; VII.20. 8,10. — *a Indiei*: V.5.4.
Mareotic, lac: III.1.5.
Mariamme: II.13.8.
Maroneia: I.11.4.
Massaga: IV.26.1; IV.27.5; IV.28.4.
Massageții: IV.17.1 — vezi *Sciții Massageți*.
Mavaces: III.8.3.
Mazaces: III.1.2; III.22.1.
Mazaios: III.7.1,2; III.8.6; III.16.4; IV.18.3; VII.6.4; VII.18.1.
Mazaros: III.16.9.
Meandru, apă: I.19.7; V.6.7.
Meandru, cîmpie: V.6.4.
Media: III.16.1,2; III.19.1—5; III.25.4; III.26.3; IV.18.3; IV.20.3; V.5.2; V.25.5; IV.27.3; VI.29.3,6; VII.4.5,6; VII.6.1; VII.13.2.
Medios: VII.24.4; VII.25.1—4; VII.27.2.
Mediterană, mare: V.6.7; VI.1.3.
Megareus: III.2.5.
Megaris: III.6.7.
Megasthenes: V.5.1; V.6.2; VII.2.4.
Melamnidas: IV.7.2.
Melas: I.11.4,5.
Meleagru, fiul lui Neoptolemos: I.4.5; I.14.3; I.20.5; I.24.1; I.29.4; II.8.4; III.11.9; III.18.4; IV.16.1; IV.17.3; IV.22.7; V.12.1; VI.17.3.
Meleagru: III.11.8.
Melos: I.9.5.
Memfis: III.1.3,4; III.4.5; III.5.1—3; III.6.1.
Memnon: I.12.9,10; I.15.2; I.17.8,11; I.20.3; I.23.1; II.1.1—3; II.2.1.
Menandros: III.6.8; VII.23.1; VII.24.1.
Menedemos: IV.3.7; IV.6.2.
Menelau: V.6.5.
Menes: II.12.2; III.16.9,10; III.19.6.
Menestheus: II.9.3.
Menidas: III.5.1; III.12.3,4; III.13.3; III.15.2; III.26.3; IV.18.3; VII.23.1; VII.26.2.
Meniscos: II.14.3.
Menon, fiul lui Cerdimmas: II.13.7.
Menon: III.28.1.
Mentor: VII.4.6.
Meotic, lac: III.30.8; V.5.4; VII.1.3.
Meroes: V.18.7,8.
Meros, munte: V.1.6; V.2.5.
Mesopotamia: III.7.3; III.11.4; V.25.4; VII.7.3; (VII.9.8).
Mesopotamienii: III.8.6.
Methymna: III.2.4.
Metroon: III.16.8.

Mezii : I.9.7 ; II.6.7 ; II.7.6 ; III.8.4 ; III.11.4 ; IV.7.4 ; IV.9.9 ; IV.10.5 ; IV.11.9 ; IV.14.2 ; V.25.5 ; VII.1.3 ; VII.10.5 ; VII.11.3.
Miccalos : VII.19.5.
Micene : II.16.5.
Micon : VII.13.5.
Midas : II.3.2,4—6.
Milesienii : I.19.2,4,6.
Milet, cetate : I.18,3,4 ; I.19 ; I.20 ; V.6.4 ; VII.9.7.
Milet, golf : I.19.8.
Milyas : I.24.5.
Minos : VII.29.3.
Misia : V.6.4.
Mithraustes : III.8.5.
Mithrenes : I.17.3,4 ; III.16.5.
Mithridates : I.15.7 ; I.16,3.
Mithrobaios : VII.6.5.
Mithrobuzanes : I.16.3.
Moirocles : I.10.4.
Monimos : III.24.4.
Musicanos : VI.15.5—7 ; VI.16.3,4 ; VI.17.1,2.
Mycale : I.18.5 ; I.19.2,7,8 ; V.5.2.
Mylasa : I.20.4 ; I.21.1.
Myndos : I.20.5 ; II.5.7.
Myriandros : II.6.2.
Mytilene cetate : II.1.1,2 ; III.2.6.
Mytilene, golf : II.1.2.
Mytilenenii : III.4.5.

N

Nabarzanes : III.21.1.10 ; III.23.4.
Nautaca : III.28.9 ; IV.18.1,2.
Nearchos : III.6.5,6 ; IV.7.2 ; IV.30.6 ; V.5.1 ; VI.2.3 ; VI.5.4,5 ; VI.13.1,4,5 ; VI.19.5 ; VI.21.3 ; VI.24.2,3 ; VI.28.5,6 ; VII.3.6 ; VII.4.6 ; VII.5.6 ; VII.19.3 ; VII.20.8—10 ; VII.25.4.
Neiloxenos : III.28.4.
Neoptolemos, fiul lui Arrabaios : I.20.10.
Neoptolemos din Epir : I.11.8 ; I.24.1 ; II.27.6.
Nereidele : I.11.6.
Nesa : VII.3.4 ; VII.13.1.
Nestos : I.1.5.
Nicanor, fiul lui Parmenion : I.4.2 ; I.14.2 ; II.8.3 ; III.11.9 ; III.21.8 ; III.25.4.
Nicanor : I.18.4,5 ; I.19.3 ; I.20.1.
Nicanor : IV.22.4 ; IV.28.6.
Niceea : IV.22.6 ; V.19.4 ; V.29.5.
Nicias : I.17.7.
Nicocrates : II.11.10.
Nilul : III.1.3,4 ; III.6.1 ; III.30.9 ; V.6.5,7 ; VI.1.2—5.
Niphates : I.12.8 ; I.16.3.
Nysa : V.1.1,3,6 ; V.2.1,2 ; V.26.5 ; VI.2.3.
Nysenii : V.1.3,5,6 ; V.2.1,3,4.

O

Orontobates : III.8.4.
Odrisii : III.12.4.
Oedip : II.16.2.
Ochos : II.14.5 ; VII.4.4.
Olimpiada : III.6.5 ; IV.10.2 ; VI.1.4 ; VII.12.6.7.
Olynthos : IV.10.1.
Omares : I.16.3.
Ombrion : III.5.6.
Onesicritos : VI.2.3 ; VII.5.6 ; VII.20.9.
Onchestos : I.7.5,7.
Onomas : III.24.4.
Opis : VII.7.6 ; VII.8.1.
Ora : IV.27.5,7,9 ; IV.28.4.
Orbelos : I.1.5.

Orchomenos : I.9.10.
Ordanes : VI.27.3.
Oreiții : VI.21.3 — VI.22.3 ; VI.24.1 ; VI.28.5 ; VII.5.5 ; VII.10.7
Orestida : VI.28.4.
Orfeu : I.11.2.
Orobatis : IV.28.5.
Orontes : III.8.4 ; VI.28.4.
Orontobates : I.23.1,7 ; II.5.7.
Orxantes : III.30.7.
Orxines : III.8.4 ; VI.29.2 ; VI.30.1,2.
Osadienii : VI.15.1.
Oxathres : III.8.4 ; III.19.2 ; VII.4.1.
Oxyartes : III.15.3,4 ; III.28.10 ; IV.18.4 ; IV.19.4,5 ; IV.20.4 ; IV.21.6,7 ; VI.15.3,4 ; VII.4.4,5 ; VII.6.4.
Oxycanos : VI.16.1.2.
Oxydracii : V.22.2 ; VI.4.3 ; VI.11.3 ; VI.14.1,3.
Oxodates : III.20.3 ; IV.18.3.
Oxos : III.28.9 ; III.29.2.6 ; III.30.6 ; IV.15.7 ; VII.10.6 ; VII.16.3.

P

Palestina : VII.9.8.
Pamphilia : I.24.3 ; III.28.5 ; V.5.2 ; V.25.4.
Panegoros : I.12.7.
Pangaion : I.11.4.
Pantaleon : III.5.3.
Pantordanos : II.9.3.
Paphlagonia : II.4.1 ; V.25.4.
Paraitonion : III.3.3.
Paralos : III.6.2.
Parapamisadai : V.3.2.
Parapamisadienii : IV.22.5 ; V.11.3 ; VI.15.3.
Parapamisos : V.3.3 ; V.4.1 ; V.5.3.
Paravaia : I.7.5.
Paretacenii : III.19.2 ; IV.21.1 ; IV.22.1.
Parisatis : VII.4.4.
Parmenion : I.11.6 ; I.13.2,6 ; I.14.1 ; I.17.2 ; I.18.1,6,7 ; I.24.3 ; I.25.4,9 ; I.29.3 ; II.4.3,9,10 ; II.5.1 ; II.8.4.9.10 ; II.11.10 ; II.15.1 ; II.25.2 ; III.9.4 ; III.10.1 ; III.11.10 ; III.14.6 ; III.15.1,4 ; III.18.1,11 ; III.19.7 ; III.26.1,3,4 ; IV.14.2 ; VI.27.3.
Paron : III.16.2.
Partia : IV.18.1.
Parții : III.8.4 ; III.11.4 ; III.15.1 ; III.19.8 ; III.20.4 ; III.22.1 ; IV.7.1 ; V.5.2 ; V.20.7 ; VI.27.3 ; VII.6.4. VII.10.6.
Pasargadai : III.18.10 ; VI.29.1 ; VII.1.1 ; VII.18.2
Pasicrates : II.22.2.
Pasitigrul : III.17.1.
Patara : I.24.4.
Patrocles : I.21.1 ; VII.16.8.
Pattala : V.4.1 ; VI.17.2,4,5 ; VI.18.1—3 ; VI.20.1,5 ; VI.21.3.
Pausanias : I.17.7.
Pausippos : III.24.4.
Peisaios : VI.28.4.
Peithon, fiul lui Agenor : VI.15.4 ; VI.17.1,2,4 ; VI.20.1.
Peithon, fiul lui Crateuas : VI.28.4 ; VII.26.2.
Peithon, fiul lui Sosicles : IV.16.6,7.
Peithon : VI.6.1 ; VI.7.2,3 ; VI.8.2,3.
Pelagon : I.17.12.
Pelinna : I.7.5.
Pelion : I.5.5.
Pella : I.5.4 ; III.5.3 ; VI.28.4.
Pelopones : I.1.1 ; I.7.4 ; I.24.2 ; II.2.4 ; II.13.4 ; II.20.5 ; III.6.3 ; V.26.5 ; VII.9.5.
Peloponesienii : I.1.2 ; I.17.8 ; II.8.9 ; II.9.1 ; III.6.3.

Pelusion: III.1.1,3; III.5.3.
Peneios: IV.6.7.
Peonii: I.5.1; I.14.1,6; II.7.5; II.9.2.
Perdiccas: I.6.9; I.8.1—3; I.14.2; I.20.5; I.21.1,3; II.8.3; III.11.9; III.18.5; IV.16.2; IV.21.4; IV.22.7; IV.28.5; IV.30.9; V.12.2; V.13.1; V.22.6; VI.6.4,6; VI.9.1,2; VI.11.1,5; VI.15.1; VI.28.4; VII.4.5; VII.18.5.
Perge: I.25.9; I.26.1,2; I.27.5.
Perintienii: II.14.5.
Percote: I.12.6.
Peroidas: II.9.3.
Persepolis: VII.1.1
Perseu: III.3.1,2.
Persia: III.16.9; III.17.2; III.19.7; III.22.1; III.23.7; III.25.7; IV.20.3; V.25.5; VI.28.3,7; VI.29.2; VII.4.6; VII.9.8; VII.11.1; VI.23.1; VII.24.1.
Persic, golf: V.26.2; VI.19.5; VI.28.6; VII.7.6; VII.16.2; VII.19.3,5; VII.20.9.
Persică, mare: VII.1.1; VII.7.1,3; VII.10.7.
Persida: III.18.1,2,6; VI.30.1, 2; VII.6.3.
Perșii: I. 1.2; I.12.8,10; I.13. 2,7; I.14.4,5,7; I.15; I.16.1-3; I.18.4—6; I.19.1,2,8,10; I. 29.6; II.1.4,5; II 6.2,7; II. 7.2—6; II.9.2,4; II.10.3,5,6; II.11.1,3,9; II.17.1,2; III.1.2; III.2.3; III.6.3; III.8.1,7; III.11.3,7; III.13.1; III.14.3—5; III.17.1; III.18. 8,12; III.21.6; III.23.4; III.24. 4,5; III.25.3; IV.7.4; IV.8.6; IV.9.9; IV.10.5; IV.11.9; IV.12.2; V.4.5; V.25.5; VI.29.9; VI.30.1,3; VII.1.3; VII.6.2; VII.7.7; VII.8.2; VII.9.5,6; VII.10.5; VII.11. 3,6—9; VII.13.5; VII.23.1, 3,4; VII.29.4. — *Perșii melofori*: III.11.5; III.13.1.
Petica: I.11.4.
Petines: I.12.8; I.16.3.
Petisis: III.5.2.
Peuce: I.2.2.
Peucelaotis: IV.22.7,8; IV.28.6.
Peucestas, fiul lui Alexandros: VI.9.3; VI.10.1,2; VI.11.7.8; VI.28.3,4; VI.30.2,3; VII.5.5; VII.6.3; VII.23.1,3; VII.24.1; VII.26.2.
Peucestas, fiul lui Macartatos: III.5.5.
Pharasmanes: IV.15.4—6.
Phardasmanes: VII.6.4; — vezi Pharismanes.
Pharismanes: VI.27.3. — vezi Phardasmanes.
Pharnaces: I.16.3.
Pharnuches: IV.3.7.; IV.5.3; IV.6.1.
Phaselis: I.24.6; I.26.1.
Phaseliții: I.24.6.
Pharnabazos: II.1.3—5; II.2.1-3; II.13.4,5; III.2.3,4,7.
Phesinos: III.2.5.
Philippi: I.1.5.
Philotas, fiul lui Corsis: IV.13.4.
Philotas, fiul lui Parmenion: I.25; I.5.9,11; I.14.1; I.19.9; II.5.8; III.26.1-2; III.27.1,2,5; IV.10.3,4; IV.14.2.
Philoxenos: III.6.4; III.16.6; VII.23.1; VII.24.1.
Phrasaortes: III.18.11; VI.29.2; III.30.1.
Phrataphernes: III.8.4; III.23.4; III.28.2; IV.18.1,2; V.20.7; VI.27.3; VII.6.4.
Pianepsion: III.15.7.
Pieria: I.11.2.
Pimprama: V.22.3.
Pinara: I.24.4.
Pinaros: II.7.1; II.8.5.
Pindar: I.9.10.

Pisidia: I.28.8.
Pisidienii: I.27.5; I.28.
Pitagora: VII.18.1—5.
Pixodaros: I.23.7.
Plateia: I.9.5,7,10.
Plateienii: I.8.8.
Pleiadele: VI.21.2; VII.21.4.
Pnytagoras: II.20.6; II.22.2.
Polemocrates: I.24.1,2; II.20.5; V.8,4.
Polemon, fiul lui Andromenes: III.27.1—3.
Polemon, fiul lui Megacles: III.5.3.
Polemon, fiul lui Teramenes: III.5.5.
Polydoros: II.16.2.
Pollacopas: VII.21.
Polux: IV.8.3.
Polydamas: III.26.3.
Polydectos: III.3.1.
Polyeides: III.19.6.
Polyeuctos: I.10.4.
Polyperchon: II.12.2; III.11.9; IV.16.1; IV.22.1; IV.25.6; V.11.3; VI.5.5; VII.12.4.
Polytimetos: IV.5.6; IV.6.5,7.
Pontul Euxin: I.3.2,3; I.12.6; I.29.5; II.7.9; IV.15.4,6; V.3.3; V.27.7; VII.1.3; VII.16.2.
Poros I: V.8.4; V.9.1—3; V.10.1, 3,4; V.11.4; V.12.4; V.13.1; V.14.2—5; V.15.1—5; V.16.1; V.18; V.19.1—3; V.20.2,4,5; V.21.2,3,5; V.22.2; V.24.4,8; V.29.2; VI.2.1.
Poros II: V.21.2,3,5.
Porțile Caspice: III.19.2; III.20.2,4; V.25.5; VII.10.6.
Poseidon: I.11.6; VI.19.5; VII.29.3.
Practios: I.12.6.
Priam: I.11.8.
Priapos: I.12.7.
Proexes: III.28.4.
Prometeu: V.3.2.
Propontică, mare: IV.15.6.
Proteas: II.2.4.5; II.20.2.
Protesilaos: I.11.5.
Protomachos: II.9.2.
Ptolemeu, fiul lui Lagos: pref. §1; pref. §2; I.2.7; 1.8.1; II.5.7; II.11.8; II.12.6; III.3.5; III.4.5; III.6.5,6; III.17.6; III.18.9; III.26.1,2; III.27.5; III.29.7; III.30.1—5; IV.3.5; IV.8.9; IV.13.7; IV.14.1,3; IV.15.8; IV.16.2; IV.21.4; IV.23.3; IV.24.3,4,8,10; IV.25.2,4; IV.29; V.7.1; V.13.1; V.14.5,6; V.15.1,2; V.20.2,8; V.23.7; V.24.1—3; V.28.4; VI.2.4; VI.5.6,7; VI.10.1; VI.11.7,8; VI.28.2,4; VII.3.2; VII.4.6; VII.13.3; VII.15.3,6; VII.18.5; VII.26.3.
Ptolemeu, fiul lui Seleucos: I.24.1; I.29.4; II.8.4; II.10.7; II.12.2.
Ptolemeu, fiul lui Filip: I.14.5.
Ptolemeu: I.22.4.
Ptolemeu: III.16.9; IV.7.2.
Ptolemeu: I.23.6.
Pura: VI.24.1.
Pydna: III.5.3.
Pyramos: II.5.8.
Pythodemos: I.1.1.
Pythophanes: VI.27.1.
Pythonax: IV.12.5.

Q

Quazii: I.3.1.

R

Radamante: VII.29.3.
Ragai: III.20.2.
Rambacia: VI.21.5.
Răsărit, Marea de: V.26.1,3.
Reomithres: I,12.8; II.11.8.
Rinul: V.7.2.
Rodos: II.20.2
Roisaces: I.15.7,8.
Romanii: III.5.6; V.7.23; V.8.1; VII.15.5,6.
Roșie, mare: III.8.4; III.11.5; VII.16.2.
Roxana: IV.19.5; IV.20.4; VI.15.3; VII.4.4; VII.6.4; VII.27.3.

S

Sabaces: II.11.8.
Sabictas: II.4.1.
Sacesinii: III.8.4; III.11.4.
Sacii: III.8.3; III.11.4; VII.10.5.
Sagalassos: I.28.2.
Salamina: VI.11.6.
Salmacis: I.23.3.
Sambos: VI.16.3,4.
Samos: I.19.8; V.5.2.
Sandracottos: V.6.2.
Sangaios: IV.22.8.
Sangala: V.22.2,4; V.24.6—8.
Sangarios: I.29.5.
Sardanapal: II.5.2—4.
Sardes: I.17.3,4,7,8; I.24.3; III.16.5.
Sarmații: I.3.2.
Sathon: I.12.7.
Satibarzanes: III.8.4; III.25.1, 5—7; III.28.2,3.
Satraces: IV.4.8.
Satyros: III.28.4.
Sciția: III.27.4; III.30.8; IV.1.2,3; IV.16.3; V.4.5; VII.1.3.
Sciții: I.3.2; III.13.4; III.19.3,4; III.25.3; IV.4; IV.5; IV.6.1; IV.11.9; IV.17.2,4,5; V.4.5; V.12.2; V.25.5; V.26.3; VII.16.4 — *Sciții albieni*: IV.1.1. — *Sciții din Asia*: IV.3.6. — *Sciții europeni*: IV.1.1; IV.15.1—5. *Sciții massageți*: IV.16.4.7; IV.17.7 — *Sciții nomazi*: IV.5.3.
Seleucos: I.24.1; V.13.1.4; V.16.3; VII.4.6; VII.18.5; VII.22.5; VII.26.2.
Selge: I.28.1.
Semele: II.16.1.
Semiramida: I.23.7; VI.24.2,3.
Serapis: VII.26.2.
Sestos: I.11.5,6.
Sibirtios: V.6.2; VI.27.1.
Sicilia: I.9.2; VII.1.3.
Side: I.26.4,5.
Sideții: I.26.4.
Sidon, oraș: II.15.6; II.19.6; II.20; II.21.8; II.24.1,3.
Sidon, golf: II.20.9.
Sigeion: I.12.1.
Sigon: II.13.8.
Sigrion: II.1.2.
Simmias: III.11.9; III.14.4; III.27.1.
Sindimana: VI.16.4.
Sinope: III.24.4; VII.2.1.
Sinopenii: III.24.4.
Siphnos: II.2.4,5; II.13.4.
Siria: III.1.2; III.16.9; VII 7.3; VII.19.5—*Siria de jos*: II.13.7.
Siria palestiniană: II.25.4.
Sirienii: III.8.6.
Sisicottos: IV.30.4; V.20.7.
Sisines: I.25.3,4; VII.6.4.
Sitacenii: III.11.5.
Sitalces: I.28.4; II.5.1; II.9.3; III.12.4; III.26.3; VI.27.3.
Scione: 1.9.5.
Smirna: V.6.4.
Sochoi: II.6.1.
Socrate, fiul lui Sathon: I.12.7; I.14.1,6.
Sogdiana: III.30.6; IV.5.3; IV.15.7; IV.16.1,3; IV.17.3,4; IV.18.4; IV.21.1; VI.15.4. — *Piatra din Sogdiana*: IV.18.4; IV.19.1.
Sogdienii: III.8.3; IV.1.5; IV.15.7; IV.16.3,4; IV.17.3,6,7; IV.18.4; V.12.2; VII.6.3.
Soloi: II.5.5,6,8; II.6.4; II.12.2; II.20.2; VII.20.7.
Sopeithes: VI.2.2.
Sopolis: I.2.5, III.11.8; IV.18.3.
Sosicles: IV.16.6.
Sostratos: IV.13.3.
Spitaces: V.18.2.
Sparta: I.9.4; II.14.6; III.16.10; III.24.4.
Spartanii: I.1.2; I.7.4; I.9; I.16.7; III.6.3; IV.11.9.
Spitamenes: III.28.10; III.29.6,7; III.30.1,2,5; IV.3.7; IV.5.2—4,9; IV.6.3,4; IV.16.3,4,7; IV.17.3—7; VII.4.6.
Spithridates: I.12.8; I.15.8; I.16.3.
Stamenes: IV.18.3.
Stasanor: III.29.5; IV.7.1; IV.18.1,3; VI.27.3,6; VI.29.1.
Straton: II.13.7,8.
Strymon: I.11.3,4.
Stymphaia: I.7.5.
Sunion: VI.11.6.
Susa: III.8.4; III.16.2,6,7,9; III.17.1; III.19.1,2,8; III.20.3; VI.27.5; VII.4.1.4; VII.5.6; VII.9.8; VII.10.7; VII.19.2.
Susia: III.25.1; V.25.5; VI.28.6; VII.7.1.
Susienii: III.11.3; III.17.2.
Syllion: I.26.5.
Syrmos: I.2.2,3; I.4.6.
Syrphax: I.17.12.

T

Tainaron: II.13.6.
Tanais: III.28.8.10; III.30.7; IV.1.3; IV.3.6; V.25.5; VII.10.6.
Tanais: III.30.8.
Tapurii: III.23.1,2,7; III.24.3; IV.18.2; VII.23.1.
Tars: II.4.5,6; II.5.2,4,8; II.6.4.
Tarsienii: II.4.5.
Tartessos: II.16.4.
Taulantenii: I.5.1,6,8; I.6.4.
Tauriscos: III.6.7.
Tauron: V.14.1; V.16.3.
Taurus: II.4.7; III.6.4,6; III.28.5; V.5.2—4; V.6.1,3.
Taxila: V.3.6; V.8.2—5; VII.2.2.
Taxiles: IV.22.6,8; V.3.5,6; V.8.2,5; V.18.6,7; V.20.4; VI.27.2.
Teba: I.7.1,4,7,11; I.9.6,8; I.10.5; II.15.3; II.16.1; V.26.5.
Tebanii: I.7; I.8; I.9.7,8; I.10.1—3; VII.9.4.
Telephos: VI.23.6.
Tempe: IV.6.7.
Telmissenii: I.24.4; I.27.6,7; I.28.1; II.3.3,4.6.
Telmissos: I.27.5; I.28.2.
Tenedienii: II.2.3; III.2.3.
Tenedos: II.2.2; III.2.3.
Tesalia: I.7.5; VII.12.4.
Tesalienii: I.25.5; II.8.9; II. 11.2,3; III.25.4; III.29.5; V.27.5; VII.9.4; VII.13.5.
Teseu: VII.29.3.
Thapsacos: II.13.1; III.6.4; III.7.1; VII.19.3.
Theocritos: IV.13.4.
Theodoros: III.16.9.
Thera: II.5.7.
Theron: I.12.2.

Thersippos: II.14.4.
Thessaliscos: II.15.2—4.
Thoas: VI.23.2,3; VI.27.1.
Thymondas: II.2.1; II.13.2.
Tigrul: III.7.4,5,7; V.5.5; V.7.2; VI.19.5; VI.28.6; VII.1.1; VII.7; VII.16.5.
Timandros: I.22.4.
Timolaos: I.7.1.
Tindar: IV.8.2.
Tirenienii: VII.15.4.
Tirint: V.26.5.
Tlepolemos: III.22.1; VI.27.1.
Tmolos: V.1.2.
Topirii: III.8.4; III.11.4.
Tracia: I.1.3; I.25.2; II.14.5; VII.9.3; VII.12.4.
Tracii: I.2.3; I.3.3; I.14.3; I.18.3,5; I.26.1; II.7.5; III.19.7; V.20.7; V.26.6; VII.9.2 — *Tracii bitinieni*: I.29.5.
Tralles: I.18.1; I.23.6.
Trapezunt: VII.13.4.
Tribalii: I.1.4; 1.2; I.3.3; I.4.6; V.26.6; VII.9.2.
Triopion: II.5.7.
Tripoli: II.13.2.
Tripylon: I.22.4.
Tylos: VII.20.6,7.
Tyr: II.15.6,7; II.16.1,4; II.17.1,3; II.18.1,2; II.20.6; II.21.3; II.24.5,6; II.25.1; II.27.3; III.6.1,2,4.
Tyriaspes: IV.22.5; V.20.7; VI.15.3.
Tyrienii: II.15.6,7; II.16.2,7,8; II.18.5,6; II.19.1,3; II.20.7-9; II.21; II.22.2,3,6; II.23.5; II.24.2—5.
Tyrimmas; III.12.4.

U

Uxii: III.8.4; III.11.5; III.17.1—6; V.19.6; VII.10.6; VII.15.1.

X

Xanthos: I.24.4.
Xathrii: VI.15.1.
Xenofon: I.12.3; II.4.2; II.7.8; II.8.11; IV.11.9; VII.13.4.
Xerxes: III.16.4,7; IV.4.3; IV.11.6.9; V.7.1; VII.14.5; VII.17.2; VII.19.2.

Z

Zadracarta: III.23.6; III.25.1.
Zarangienii: III.25.8; VI.17.3; VI.27.3; VII.6.3.
Zariaspa: IV.1.5; IV.7.1; IV.16.5,6.
Zeleia: I.12.8; I.17.2.
Zeus: I.4.5; I.11.1,7,8; I.17,5; II.3.4,6; II.16.1; III.3.2; III.5.2; IV.8.2; IV.9.7; IV.11.3; IV.28.1; V.1.6; VII.2.3; VII.29.3.

SUMAR

STUDIU INTRODUCTIV 7
PREFAȚA (FLAVIUS ARRIANUS) 47
CARTEA I 49

Cap. 1. Situația din statele grecești după moartea lui Filip II. Expediția lui Alexandru în nordul Peninsulei Balcanice: primele ciocniri cu tracii (anii 336—335 î.e.n.). *Cap. 2.* Luptele cu tribalii. *Cap. 3.* Joncțiunea cu flota plecată din Bizanț. Trecerea Istrosului (anul 335 î.e.n.) *Cap. 4.* Luptele cu geții. Relațiile cu celții. *Cap. 5.* Relațiile cu agrianii. Asediul Pelionului. *Cap. 6.* Luptele cu taulantienii. *Cap. 7.* Revolta taulantienilor (anul 335 î.e.n.). Asediul Tebei. *Cap. 8.* Asediul Tebei (sfîrșit). *Cap. 9.* Amploarea dezastrului. Soarta cetății după cucerire. *Cap. 10.* Restabilirea relațiilor cu Atena și cu celelalte state grecești. *Cap. 11.* Traversarea Helespontului. Debarcarea în Asia (anul 334 î.e.n). *Cap. 12.* Alexandru în Asia. Paralelă între Alexandru și alți eroi. Sfatul căpeteniilor perse. *Cap. 13.* Alexandru la Granicos. *Cap. 14.* Lupta de la Granicos (anul 334. î.e.n.). *Cap. 15.* Lupta de la Granicos (continuare) *Cap. 16.* Sfîrșitul luptei de la Granicos. *Cap. 17.* Urmările luptei de la Granicos. Măsuri administrative. *Cap. 18.* Asediul Miletului (anul 334 î.e.n.). *Cap. 19.* Asediul Miletului (continuare). *Cap. 20.* Asediul Halicarnasului (anul 334 î.e.n.). *Cap.21.* Asediul Halicarnasului (continuare). *Cap. 22.* Asediul Halicarnasului (continuare). *Cap. 23.* Asediul Halicarnasului (sfîrșit). Reorganizarea Cariei. *Cap. 24.* înaintarea lui Alexandru pe coasta sudică a Asiei -Mici (anul 334 î.e.n). *Cap. 25.* Conspirația lui Alexandru, fiul lui Aeropos. *Cap. 26.* Continuarea înaintării pe coasta de sud a Asiei Mici. *Cap. 27.* Reglementarea raporturilor cu cetatea Aspendos. Alexandru ajunge la Telmisos. *Cap. 28.* Înaintarea în Pisidia. Cucerirea cetății Sagalosso. *Cap. 29.* Alexandru la Gordion.

CARTEA A II-A 101

Cap. 1. Flota persă ocupă insulele Chios și Lesbos. Evenimentele din Mytilene (anul 333 î.e.n.). *Cap. 2.* Înaintarea flotei perse în arhipelagul grecesc. *Cap. 3.* Alexandru la Gordion. *Cap. 4.* Înaintarea lui Alexandru în Asia Mică (anul 333 î.e.n.). *Cap. 5.* Ocuparea coastei sudice a Asiei Mici. *Cap. 6.* Pregătirea luptei de la Issos. *Cap. 7.* Sfatul lui Alexandru cu căpeteniile sale. *Cap. 8.* Lupta de la Issos (anul 333 î.e.n.): pregătirile din ambele tabere. *Cap. 9.* Lupta de la Issos pregătirile lui Alexandru. *Cap. 10.* Lupta de la Issos (anul 333 î.e.n.). *Cap. 11.* Lupta de la Issos (sfîrșit). *Cap. 12.* Măsuri organizatorice după lupta de la Issos. Familia lui Darius prizonieră. *Cap. 13.* Fuga lui Darius spre Eufrat. Mișcările flotei perse din arhipelag. Alexandru pornește spre Fenicia. *Cap. 14.* Solia lui Darius la Alexandru. Răspunsul lui Alexandru. *Cap. 15.* Înain-

tarea lui Alexandru pe coasta feniciană. *Cap. 16.* Comparaţie între mai multe mituri ale lui Heracle. *Cap.* 17. Discursul lui Alexandru. *Cap. 18.* Asediul Tyrului. *Cap. 19.* Asediul Tyrului (continuare). *Cap. 20.* Asediul Tyrului (continuare). *Cap. 21.* Asediul Tyrului (continuare). *Cap. 22.* Asediul Tyrului (continuare). *Cap. 23.* Cucerirea Tyrului. *Cap. 24.* Cucerirea Tyrului (sfîrşit). *Cap. 25.* Respingerea propunerii de pace a lui Darius *Cap. 26* Alexandru la Gaza. *Cap. 27.* Cucerirea Gazei.

CARTEA A III-A 147

Cap. 1. Alexandru pătrunde în Egipt (anul 332 î.e.n.). Întemeierea Alexandriei. *Cap. 2.* Insulele Chios şi Lesbos controlate de flota lui Alexandru. *Cap. 3.* Alexandru se duce să consulte templul lui Ammon. *Cap. 4.* Descrierea incintei templului lui Ammon. *Cap. 5.* Reorganizarea Egiptului. *Cap. 6.* Sosirea lui Alexandru în Fenicia. Măsuri de organizare militară şi administrativă. *Cap.* 7. Traversarea fluviului Tigru. *Cap. 8.* Descrierea armatei lui Darius înaintea luptei de la Gaugamela. *Cap. 9.* Cele două armate ajung faţă în faţă. Discursul lui Alexandru. *Cap. 10.* Parmenion îl îndeamnă pe Alexandru să atace noaptea. Alexandru refuză. *Cap. 11.* Descrierea dispoziţiei unităţilor în frontul perşilor şi al macedonenilor. *Cap. 12.* Descrierea liniei a doua a frontului macedonean. *Cap. 13.* Bătălia de la Gaugamela (anul 331 î.e.n.) *Cap. 14.* Bătălia de la Gaugamela (continuare). *Cap. 15.* Bătălia de la Gaugamela (sfîrşit). *Cap. 16.* Intrarea lui Alexandru în Babilon şi Susa. Mazaios şi Abulites numiţi satrapi ai Babilonului şi Susei. *Cap. 17.* Luptele cu uxii. *Cap. 18.* Victoria asupra armatei lui Ariobarzanes. *Cap. 19.* Invadarea Mediei. Darius fuge la Ecbatana. Pregătiri pentru invadarea parţilor. *Cap. 20.* Alexandru renunţă să urmărească pe Darius şi porneşte împotriva parţilor. *Cap.* 21. Moartea lui Darius (anul 330 î.e.n.). *Cap.* 22. Portretul lui Darius şi scurta descriere a domniei lui. *Cap. 23.* Invadarea Hyrcaniei. Nabarzanes, Phrataphernes, Artabazos, Autophradates şi mercenarii elini din armata lui Darius se predau. *Cap. 24.* Luptele cu mardienii. Elinii, foşti în solda lui Darius, sînt primiţi în armata lui Alexandru. *Cap. 25.* Urmărirea lui Bessos şi Satibarzanes. Uciderea lui Barsaentes. *Cap. 26.* Descoperirea conspiraţiei lui Philotas. Uciderea lui Philotas, a lui Parmenion şi a celorlalţi conspiratori. *Cap. 27.* Procesul lui Amyntas şi al lui Palemon. Numirea lui Cleitos şi Hephaistion în funcţia de comandanţi ai cavaleriei de elită. Descrierea euergeţilor. *Cap. 28.* Alexandru continuă urmărirea lui Bessos. Scurtă descriere a Munţilor „Caucaz". *Cap. 29.* Alexandru înaintează în Bactria. Traversarea fluviului Oxos. Urmărirea lui Bessos continuă. *Cap. 30.* Bessos este luat prizonier. Întîlnirea dintre Alexandru şi Bessos. Alexandru înaintează în Sogdiana.

CARTEA A IV-A 197

Cap. 1. Relaţiile cu sciţii abieni. Alexandru întemeiază o nouă cetate pe malul fluviului Iaxartes. Răscoale locale. *Cap. 2.* Asediul cetăţilor Gaza şi Cyropolis. *Cap. 3.* Cucerirea oraşului Cyropolis. Sciţii trimit o

armată împotriva lui Alexandru. *Cap. 4.* Lupta cu armata scită. *Cap. 5.* Luptele cu sciţii. Spitamenes atacă armata comandată de Pharnuhes şi distruge cavaleria lui Caranos. *Cap. 6.* Alexandru pustieşte împrejurimile Maracadei. *Cap. 7.* Procesul lui Bessos. Alexandru începe să se comporte ca un monarh oriental. *Cap. 8.* Moartea lui Cleitos. *Cap. 9.* Durerea pricinuită lui Alexandru de moartea lui Cleitos. Alexandru monarh oriental. *Cap. 10.* Digresiune: raporturile dintre Callisthenes şi Alexandru. *Cap. 11.* Protestul lui Callisthenes la încercarea de a se instaura cultul lui Alexandru. *Cap. 12.* Conflictul dintre Alexandru şi Callisthenes. *Cap. 13.* Complotul pajilor lui Alexandru. *Cap. 14.* Comentarii prilejuite de variantele evenimentului. *Cap. 15.* Relaţiile lui Alexandru cu sciţii. Planurile de cucerire ale lui Alexandru. Plecarea spre Sogdiana. *Cap. 16.* Campania lui Alexandru în Sogdiana. Luptele cu Spitamenes. *Cap. 17.* Luptele cu masageţii. Moartea lui Spitamenes (anul 327 î.e.n). *Cap. 18.* Noi măsuri administrative luate de Alexandru. Ultimul punct de rezistenţă în Sogdiana. *Cap. 19.* Cucerirea Pietrei. *Cap. 20.* Virtuţile lui Alexandru. Oxyartes la curtea lui Alexandru. *Cap. 21.* Relaţiile lui Alexandru cu Choriene. *Cap. 22.* Înaintarea armatei lui Alexandru spre India (anul 327 î.e.n.). *Cap. 23.* Campania lui Alexandru în regiunea Indusului. *Cap. 24.* Luptele cu aspii şi cu alte populaţii. *Cap. 25.* Alexandru pătrunde pe teritoriul assacenilor. *Cap. 26.* Asediul cetăţii Massaga (anul 326 î.e.n.). *Cap. 27.* Asediul cetăţii Massaga (sfîrşit). Alexandru la Ora şi Bazira. *Cap. 28.* Alexandru ajunge la malul Indusului (anul 326 î.e.n.). *Cap. 29.* Asediul stîncilor din Aornos. *Cap. 30.* Cucerirea stîncilor. Alexandru din nou la Indus.

CARTEA A V-A 251

Cap. 1. Alexandru la Nysa. *Cap. 2.* Alexandru la Nysa (continuare). *Cap. 3.* Critica istoriografilor filomacedoneni. Relaţiile lui Alexandru cu Taxiles. *Cap. 4.* Trecerea Indusului (anul 326 î.e.n.). *Cap. 5.* Consideraţii geografice. *Cap. 6.* Sumară descriere a Indiei. *Cap. 7.* Metodele de construire a unui pod de vase. *Cap. 8.* Alexandru la Taxila. *Cap. 9.* Tactica adoptată de Alexandru înaintea traversării rîului Hydaspes. *Cap. 10.* Pregătirile de traversare. *Cap. 11.* Ultimele pregătiri. *Cap. 12.* Traversarea rîului Hydaspes. *Cap. 13.* Traversarea rîului Hydaspes (continuare). *Cap. 14.* Sfîrşitul debarcării peste Hydaspes. *Cap. 15.* Descrierea armatei lui Poros. *Cap. 16.* Planul de luptă al lui Alexandru. *Cap. 17.* Lupta lui Alexandru cu Poros (anul 327. î.e.n.). *Cap. 18.* Sfîrşitul şi rezultatul bătăliei. *Cap. 19.* Întîlnirea dintre Alexandru şi Poros. Descrierea calului Bucefal. *Cap. 20.* Capitularea lui Abisares. Traversarea rîului Acesines. *Cap. 21.* Trecerea rîului Hydraotes. *Cap. 22.* Alexandru la Sangala. *Cap. 23.* Asediul Sangalei. *Cap. 24.* Căderea cetăţii Sangala (anul 326 î.e.n.). *Cap.* 25. Nemulţumirile din armată. Discursul lui Alexandru. *Cap. 26.* Discursul lui Alexandru (sfîrşit). *Cap. 27.* Discursul lui Coinos. Starea morală a armatei lui Alexandru.

Cap. 28. Reacţia lui Alexandru la discursul lui Coinos. Alexandru dă ordinul de întoarcere (anul 326. î.e.n.). *Cap. 29.* Relaţiile lui Alexandru cu Arsaces şi Abisares. Alexandru la Nicea şi Bucefala.

CARTEA A VI-A 299

Cap. 1. Ipoteza lui Alexandru privind identitatea fluviilor Indus şi Nil. Începerea călătoriei spre ocean. *Cap. 2.* Moartea lui Coinos. Poros este numit rege al Indiei. Trupele lui Crateros şi Hephaistion trimise la Sopeithos. Descrierea flotei lui Alexandru. *Cap. 3.* Plecarea flotei. *Cap. 4.* Alexandru se îndreaptă spre ţinutul mallilor şi oxydracenilor. *Cap. 5.* Coborîrea flotei pe rîul Hydaspes. Planul de înaintare al lui Alexandru. *Cap. 6.* Incursiunile lui Alexandru împotriva mallilor. *Cap. 7.* Luptele cu mallii. *Cap. 8.* Luptele cu mallii (continuare). *Cap.* 9. Vitejia lui Alexandru în luptele cu mallii. *Cap. 10.* Alexandru este rănit grav în timpul luptei. *Cap. 11.* Rana lui Alexandru. Critica istoriografilor lui Alexandru. *Cap. 12.* Panica din rîndurile armatei macedonene. *Cap. 13.* Întoarcerea lui Alexandru în tabără. Entuziasmul armatei. *Cap. 14.* Capitularea oxydracenilor. Alexandru pleacă mai departe cu flota pe Indus. *Cap. 15.* Alexandru coboară cu flota pe Indus pînă la regatul lui Musicanos. *Cap. 16.* Înfrîngerea lui Oxycanos. Relaţiile cu Sambos. *Cap. 17.* Alexandru ajunge la Pattala, în delta Indusului. *Cap. 18.* Alexandru ajunge la Pattala şi porneşte cu flota spre mare. *Cap. 19.* Flota ajunge în mare (anul 325 î.e.n.). *Cap. 20.* Măsurile luate de Alexandru în vederea ieşirii în larg. *Cap. 21.* Înaintarea lui Alexandru de-a lungul coastei, pe pămîntul arabiţilor şi oreiţilor. *Cap. 22.* Raporturile cu gardrosienii şi cu oreiţii. Cîteva amănunte privind vegetaţia regiunii. *Cap. 23.* Armata lui Alexandru străbate înfometată meleagurile Gadrosiei. *Cap. 24.* Înaintînd spre Pura, armata lui Alexandru trece prin deşert şi suferă pierderi mari datorită căldurii excesive şi lipsei de apă. *Cap. 25.* Armata lui Alexandru este decimată în deşert din cauza lipsei de apă şi a soarelui puternic. *Cap. 26.* Armata lui Alexandru rătăceşte prin deşertul Gadrosiei (continuare). *Cap. 27.* Popasul lui Alexandru în Carmania. Condamnarea lui Cleandros şi a lui Sitalces. *Cap. 28.* Sosirea lui Nearchos în Carmania. Peucestas e numit aghiotant al lui Alexandru. Plecarea din Carmania. *Cap. 29.* Descrierea mormîntului lui Cyrus. *Cap. 30.* Orxines este condamnat la moarte pentru felurite învinuiri. Instalarea lui Peucestas ca satrap al Persiei.

CARTEA A VII-A 347

Cap. 1. Planurile de viitor ale lui Alexandru (variante). Întîlnirea lui cu înţelepţii indieni. *Cap. 2.* Întîlnirea lui Alexandru cu Diogene din Sinope şi cu unii înţelepţi indieni. *Cap. 3.* Moartea lui Colanos. *Cap. 4.* Căsătoria lui Alexandru la Susa. *Cap. 5.* Achitarea datoriilor armatei. Peucestas, Leonatos, Nearchos şi Hephaistion încununaţi cu cununi de aur. *Cap. 6.* Nemulţumirile provocate în rîndurile macedonenilor de orientalizarea armatei lui Alexandru. *Cap. 7.* Descrierea fluviilor Tigru şi Eufrat. *Cap. 8.* Alte nemulţumiri ale soldaţilor macedoneni provocate de infiltrarea elementului oriental în armata lui Alexandru. *Cap. 9.* Replica lui Alexandru. Scurtă privire istorică asupra Macedoniei lui Filip şi Alexandru. *Cap. 10.* Discursul lui Alexandru (sfîrşit). *Cap. 11.* Urmările discursului lui Alexandru. Împăcarea lui cu macedonenii. *Cap. 12.* Plecarea veteranilor în patrie. Intrigile ţesute de Olimpiada şi de Antipatros. *Cap. 13.* Alexandru primeşte de la Atropates o sută de amazoane. *Cap. 14.* Moartea lui Hephaistion şi doliul lui Alexandru la moartea acestuia. *Cap. 15.* Expediţia împotriva cosseilor, Alexandru „rege al Asiei". *Cap. 16.* Cîteva cuvinte despre bazinul Mării Caspice. Prezicătorii caldeeni îl previn pe Alexandru asupra unei nenorociri. *Cap. 17.* Interpretarea dată de Alexandru oracolului. Alexandru ajunge la Babilon (anul 323. î.e.n.). *Cap. 18.* Prorocii despre moartea lui Alexandru. *Cap. 19.* Alexandru îşi grupează flota la Babilon. *Cap. 20.* Pregătirile lui Alexandru pentru invadarea Peninsulei Arabice. *Cap. 21.* Descrierea Eufratului şi a canalului Pollacopas. *Cap. 22.* Înaintarea lui Alexadru pe Eufrat şi pe Canalul Pollacopas. Semne prevestitoare ale sfîrşitului apropiat. *Cap. 23.* Concentrarea trupelor lui Alexandru în Babilon. Componenţa unităţilor de bază ale armatei. Alexandru organizează prin Cleomenes cultul lui Hephaistion în Egipt. *Cap. 24.* Alt semn prevestitor al morţii lui Alexandru. *Cap. 25.* Boala şi agonia lui Alexandru. *Cap. 26.* Starea de spirit din armată. Moartea lui Alexandru (anul 323 î.e.n.). *Cap. 27.* Diverse versiuni privind moartea lui Alexandru. *Cap. 28.* Portretul lui Alexandru. *Cap. 29.* Portretul lui Alexandru (continuare). *Cap. 30.* Epilog.

NOTE 395

INDICE de NUME şi de TERMENI 464